BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
7 A
5
5.8.E.14.

Digitized by Co

M. TVLLII CICERONIS ORATIONVM VOLVMEN TERTIVM, POST OMNES OMNIVM EDITIONES ACCVRATISSIME EMENDATVM.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

AL DVS

PAVLVS MANVTIVS ALDI F.

M. D. XLI.

AMPLISSIMO S. R. E. CARDINA-
LI ALEXANDRO CAESARINO
PAVLVS MANVTIVS AL=
DI FILIVS S. D.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

B Ene mereri de literis, etiãſi utilitas præ= terea conſequatur nulla, tamen præ= clarum in primis, atque egregium eſſe ſemper duxi. quanquam utilitatem ſpe ctare ſi uolumus, ea demũ ſumma eſt, quæ ex hoc genere percipitur: fructus enim in poſterita tis memoria et prædicatione poſitus eſt: quem nemo unq̃ ſapiens non præſtantiſſimum eſſe iudicauit. ſed hæc bene merendi ratio duplex uidetur eſſe: nam & qui aliquid ipſi ſcripſerũt, et qui alios uel cohortatione, uel præmio, ut ſcriberent, impulerunt, literis opem tuliſſe exiſtiman= tur. quæ duæ res eiuſmodi ſunt, ut, qui alterutram cõmo de faciat, ei ſcilicet à ſtudioſis omnibus gratiæ ſint agen= dæ; qui utranq;, ne haberi quidem poſſint. atq; hanc lau dem, ne apud ueteres quidem ſæpe accidit, ut unus conſe queretur: propterea ꝙ qui ea uirtute, atq; fortuna fue runt, ut & ingenio poſteris prodeſſe poſſent, & opibus, qui idem facerent, multos adducere; alterum facile fece runt, ut eos, qui doctrina & eloquentia ualerent, ad iu= uanda literarum ſtudia excitarent; alterum facere, ut ipſi monumentum aliquod induſtriæ ſuæ relinquerent, propter rerum gerendarum curam non ita potuerunt. quod item noſtris temporibus uſu uidemus euenire: nam neq; multi ſunt, qui præſtare utrunq; poſſint, et qui poſ= ſunt, iis ferè, cum uelint, non conceditur. cuius generis

exemplum,ne id,quod adeſt,aliunde quæramus,concede quæſo Cæſarine præſtantiſſime ut à te ſumam,et ſine me hoc impetrare à modeſtia tua,ut ea,quæ ſentio,de te dicam.certe enim,qui maiorem aut iuris ciuilis,aut ſacrarum literarum cognitionem ſit conſecutus,neminem eſſe conſtat. neq; hæc ſtudia,quæ humaniora appellantur, quæ nos hactenus ſecuti ſumus,contempſiſti; in quibus etiam diligenter uerſatus es, ut illa ſuperiora,quæ quibuſdam ipſa per ſe nimis horrida uidentur, eloquentiæ pigmentis,cum uelles,atq; etiam quantum uelles,illuſtrare poſſes.eſt igitur in te ipſo,unde poſteritas adiuuetur: nec,ut arbitror,uoluntas deeſt: ſed otium eripiunt maximarum rerum occupationes: nam quia tua uirtus nō humili,neq; obſcuro loco latet, ſed quaſi in ſpecula quadam excelſa atq; illuſtri poſita eſt,unde opem oſtentare bonis omnibus uidetur; icciro homines accurrunt ad te,uel ut conſilium,uel etiam ut auxilium petant.itaque negotijs à literarum tractatione diſtractus, ex duabus rationibus,quibus initio bonas artes adiuuari poſſe dixi, alteram inuitus omittis,cum ipſe nihil ſcribas; alteram ſtudioſe amplecteris,cum ijs,quos induſtria uides excellere,nulla re deſis. quamobrem Hieronymus Ferrarius Corrigienſis,qui ſe iampridem tibi addixit,homo & ingenij & iudicij laude præſtantiſſimus,cum alia, quæ à te habet, prædicare ſolitus eſt,tum illud uel maxime, ꝙ domi tuæ uiuens,te permittente,atq; adeo libente totum diem in literis ponit,et otio fruitur tanto,quantum deſerta in regione uix eſſet. cuius ex ingenio qui fructus percipiuntur,qui certe maximi ſunt,ij ſanè tuæ liberalitati referuntur accepti,à te habemus,quæ Ferrarius in

ueterum ſcriptis uel correctione reſtituit, uel explicatione illuſtrat. à te emendationes in Philippicas Ciceronis orationes, quas ille plurimas atque optimas ad me miſit, quæ iam iamq; edentur, à te inquam omnes ſunt. itaque etiam eas ipſas orationes, ut à Ferrario, ideſt à te reſtitutas; & quæ præterea in hoc tertio uolumine continentur, in quibus ipſi, quæ male affecta erant, multa ſanauimus, tibi inſcriptas atque dicatas emittimus; ut, quod beneficium habemus maximum, eius beneficij auctorem agnoſcamus, & huic libro ſummum ornamentum Cæſarini nomen apponatur. qua re etiam id, quod iampridem optaui, fortaſſe conſequar, ut, quàm præclare ego de te ſentiam, cum intelligas, tu me eum exiſtimes, quo in amicitiam, uel potius in clientelam tuam accepto, non peſſime ſenſiſſe uidearis. Vale.

Pro P. Seſtio, Oratio XXXIII. 3
In Vatinium, Oratio XXXIIII. 29
Pro M. Celio, Oratio XXXV. 36
Pro L. Cornelio Balbo, Oratio. XXXVI. 55
De prouinciis conſularibus, Oratio XXXVII. 69
In L. Piſonem, Oratio XXXVIII. 79
Pro T. Annio Milone, Oratio XXXIX. 101
Pro C. Rabirio Poſthumo, Oratio XL. 123
Pro M. Marcello, Oratio XLI. 131
Pro Q. Ligario, Oratio XLII. 137
Pro Rege Deiotaro, Oratio XLIII. 145
In M. Antoniũ Philippica prima. Oratio XLIIII. 153
In M. Antonium Philippica II. Oratio XLV. 160
In M. Antonium Philippica III. Oratio XLVI. 183
In M. Antoniũ Philippica IIII. Oratio XLVII. 191
In M. Antonium Philippica V. Oratio XLVIII. 194
In M. Antonium Philippica VI. Oratio XLIX. 205
In M. Antonium Philippica VII. Oratio L. 209
In M. Antonium Philippica VIII. Oratio LI. 214
In M. Antonium Philippica IX. Oratio LII. 221
In M. Antonium Philippica X. Oratio LIII. 225
In M. Antonium Philippica XI. Oratio LIIII. 230
In M. Antonium Philippica XII. Oratio LV. 239
In M. Antonium Philippica XIII. Oratio LVI. 246
In M. Antoniũ Philippica XIIII. Oratio LVII. 258
Criſpi Saluſtij in Ciceronem Oratio, 270
M. Tullij Ciceronis in Saluſtium reſponſio, 272

PRO P. SESTIO, ORATIO XXXIII.

S I quis antea iudices mirabatur, quid eſſet, ꝙ pro tantis opibus Reip. tantaq; dignitate imperij nequaquã ſatis multi ciues forti & magno animo inuenirentur, qui auderent ſe, & ſalutem ſuam in diſcrimen offerre pro ſtatu ciuitatis, et pro cõmuni libertate: ex hoc tempore miretur potius, ſi quem bonum & fortem ciuem uiderit, quàm ſi quem aut timidum, aut ſibi potius quàm Reip. conſulentem: nam ut omittatis de uniuſcuiuſq; caſu cogitando recordari, uno aſpectu intueri poteſtis eos, qui, cum ſenatu, cum bonis omnibus Remp. afflictam excitarint, & latrocinio domeſtico liberarint, mœſtos, ſordidatos, reos, de capite, de fama, de ciuitate, de fortunis, de liberis dimicantes; eos autem, qui omnia diuina, & humana uiolarint, uexarint, perturbarint, euerterint, non ſolum alacres læ toſq; uolitare, ſed etiam uoluntarios fortiſſimis atq; optimis ciuibus periculum moliri, de ſe nihil timere. in quo cum multa ſunt indigna, tum nihil minus eſt ferendum, quàm ꝙ iam non per latrones ſuos, non per homines egeſtate, & ſcelere perditos, ſed per uos nobis, per optimos uiros optimis ciuibus periculum inferre conantur; & quos lapidibus, quos ferro, quos facibus, quos ui, manu, copijs delere non potuerunt, hos ueſtra auctoritate, ueſtra religione, ueſtris ſententijs ſe oppreſſuros arbitrantur. ego autem iudices qua uoce mihi in agendis gratijs,

commemorandóq; eorum, qui de me optime ſunt meriti, beneficio eſſe utendum putabam, ea nũc uti cogor in eorum periculis depellendis; ijs potiſſimum uox hæc ſeruit, quorũ opera et mihi, & uobis, et populo R. reſtituta eſt. & quanquàm à Q. Hortenſio clariſſimo uiro, atq; eloquẽtiſſimo cauſa eſt P. Seſtij perorata; nihilq́; ab eo prætermiſſum eſt, quod aut pro Rep. cõquerendum fuit, aut pro reo diſputandum: tamen aggrediar ad dicendum, ne mea propugnatio ei potiſſimũ defuiſſe uideatur, per quem eſt perfectum, ne cæteris ciuibus deeſſet. atq; ego ſic ſtatuo iudices, à me in hac cauſa, atq; hoc extremo dicendi loco pietatis potius q̃ defenſionis, querelæ quàm eloquentiæ, doloris quã ingenij partes eſſe ſuſceptas. itaq;, ſi aut acrius egero, aut liberius, quàm qui ante me dixerunt: peto à uobis, ut tantum orationi meæ concedatis, quãtum & pio dolori, et iuſtæ iracundiæ concedendum putetis: neq; enim officio coniunctior dolor ullius eſſe poteſt, quàm hic meus, ſuſceptus ex hominis de me optime meriti periculo; neq; iracundia magis ulla laudanda, q̃ ea quæ me inflammat eorum ſcelere, qui cum omnibus ſalutis meæ defenſoribus bellum eſſe ſibi gerendum iudicauerunt. ſed quoniam ſingulis criminibus cæteri reſponderunt, dicam ego de omni ſtatu P. Seſtij, de genere uitæ, de natura, de moribus, de incredibili amore in bonos, de ſtudio conſeruandæ ſalutis cõmunis, atque ocij; contendamq́;(ſi modo id conſequi potero) ut in hac confuſa, atque uniuerſa defenſione nihil à me quod ad ueſtram quæſtionem, nihil quod ad reum, nihil quod ad Remp. pertineat, prætermiſſum eſſe uideatur. & quoniàm in grauiſſimis temporibus ciuitatis, atq; in ruinis

euerſæ atq; afflictæ Reip. P. Seſtij Tribunatus eſt à fortuna ipſa collocatus: non aggrediar ad illa maxima atque ampliſſima prius, quàm docuero, q̄bus initijs, ac fundamentis hæ tantæ ſummis in rebus laudes excitatæ ſint.

Parente P. Seſtius natus eſt iudices homine (ut pleriq; meminiſtis) & ſapiēte, & ſancto, & ſeuero: qui cum Tribunus pl. primus inter homines nobiliſſimos temporibus optimis factus eſſet, reliquis honoribus non tam uti uoluit, quàm dignus uideri. eo auctore duxit honeſtiſſimi & ſpectatiſſimi uiri C. Albini filiā: ex qua hic eſt puer, & nupta iam filia. duobus his grauiſſimis antiquitatis uiris ſic probatus fuit, ut utriq; eorum & charus maxime, & iucundus eſſet. ademit Albino ſoceri nomen mors filiæ, ſed charitatem illius neceſſitudinis, & beneuolentiā non ademit. hodie ſic hunc diligit, ut uos faciliime poteſtis ex hac uel aſſiduitate eius, uel ſolicitudine, & moleſtia iudicare. duxit uxorem patre uiuo optimi & calamitoſiſſimi uiri filiam L. Scipionis. clara in hoc P. Seſtij pietas extitit, & omnibus grata, ꝙ & Maſſiliam ſtatim profectus eſt, ut ſocerum uidere, conſolariq; poſſet fluctibus Reip. expulſum, in alienis terris iacentem, quem in maiorum ſuorum ueſtigijs ſtare oportebat: & ad eum filiam eius adduxit, ut illo inſperato aſpectu, complexuq; ſi non omnem, at aliquā partem mœroris ſui deponeret: & maximis officijs & illius ærumnam, quoad uixit, & filiæ ſolitudinem ſuſtentauit. poſſum multa dicere de liberalitate, de domeſticis officijs, de Tribunatu mil. de prouinciali in eo magiſtratu abſtinentia: ſed mihi ante oculos obuerſatur Reip. dignitas, quæ me ad ſeſe rapit, hæc minora relinquere hortatur. Quæſtor hic C. Antonij col=

legæ mei iudices fuit ſorte, ſed ſocietate conſiliorũ meus. impedior non nullius officij, ut ego interpretor, religione, quo minus exponam quàm multa ad me detulerit, quanto ante prouiderit. atq; ego de Antonio nihil dico, præter unum; nunquam illum in illo ſummo timore ac periculo ciuitatis neq; communem metum omnium, neque propriam non nullorum de ipſo ſuſpicionem aut inficiando tollere, aut diſſimulãdo ſedare uoluiſſe. in quo collega ſuſtinendo atq; moderando ſi meam in illum indulgẽtiam cõiunctam cum ſumma cuſtodia Reip. laudare uere ſolebatis: par propè laus P. Seſtij eſſe debet, qui ſuũ ita Conſulem obſeruauit, ut & illi Quæſtor bonus, & uobis omnibus optimus ciuis uideretur. idem, cũ illa coniuratio ex latebris, atq; ex tenebris erupiſſet, palamq́; armata uolitaret, uenit cũ exercitu Capuam: quam urbem propter plurimas belli opportunitates ab illa impia & ſcelerata manu attẽtari ſuſpicabamur: & inde M. Aulanũ Trib. militũ Antonij Capua præcipitẽ eiecit, hominẽ perditũ, & non obſcure Piſauri, & in alijs agri Gallici partibus in illa cõiuratione uerſatũ. idemq́; C. Marcellũ, cum is nõ ſolũ Capuam ueniſſet, uerũ etiam ſe quaſi armorũ ſtudio in maximã familiam cõieciſſet, exterminandũ ex illa urbe curauit. qua de cauſa & tũ conuentus ille Capuæ, qui propter ſalutẽ illius urbis Conſulatu conſeruatam meo me unũ patronũ adoptauit, huic apud me P. Seſtio maximas gratias egit, & hoc tempore ijdem homines nomine cõmutato coloni decurionesq́;, fortiſſimi atq; optimi uiri, beneficiũ P. Seſtij teſtimonio declarãt, periculumq́; decreto ſuo deprecantur. Recita quæſo P. Seſti, quid decreuerint Capuæ decuriones, ut iã uirilis tua uox poſſit ali=

quid ſignificare inimicis noſtris, quidnam, cũ ſe corroborarit, effectura eſſe uideatur. DECRETVM DECVRIONVM. *non recito decretũ officio aliquo expreſſum, uicinitatis, aut clientelæ, aut hoſpitij publici, aut ambitionis, aut cõmendationis gratia: ſed recito memoriam perfuncti periculi, prædicationem ampliſſimi beneficij, uicem officij præſentis, teſtimonium præteriti temporis. atq; illis temporibus ijſdem cum iam Capuã metu Seſtius liberaſſet, urbem ſenatus, atq; omnes boni deprehenſis atq; oppreſſis domeſticis hoſtibus me duce ex periculis maximis extraxiſſent: ego literis eum Capua accerſiui cũ illo exercitu, quem tum ſecum habebat. quibus hic literis lectis ad urbem confeſtim incredibili celeritate aduolauit. atq; ut illius temporis atrocitatem recordari poſſitis, audite literas, & ueſtram memoriam ad timoris præteriti cogitationẽ excitate.* LITERAE CICERONIS COS. *hoc aduentu P. Seſtij Tribunorum pl. nouorum, qui tum extremis diebus Conſulatus mei res eas, quas geſſerã, uexare cupiebant, reliquiq; cõiurationis impetus, et conatus ſunt retardati. ac poſteaq̃ eſt intellectũ, Catone Tribuno pl. fortiſſimo atq; optimo ciue Remp. defendente, per ſe ipſum ſenatũ populumq; R. ſine militũ præſidio tueri facile maieſtatem ſuam, & dignitatem eorum, qui ſalutem cõmunem periculo ſuo defendiſſent: Seſtius cũ illo ſuo exercitu ſumma celeritate eſt Antonium conſecutus. hic ego quid prædicem, quibus hic rebus Conſulem ad rem gerẽdam excitarit? quot ſtimulos admouerit homini ſtudioſo fortaſſis uictoriæ, ſed tamẽ nimiũ cõmunem Martem belliq; caſum metuenti? longũ eſt ea dicere: ſed hoc breue dicã. ſi M. Petreij nõ excellens animo*

& amore Reip. uirtus, non ſumma auctoritas apud milites, non mirificus uſus in re militari extitiſſet, neq; adiutor ei P. Seſtius ad excitandum Antonium, cohortãdum, impellendum fuiſſet datus: illo in bello eſſet hiemi locus, neq; unquam Catilina, cum è pruina Apennini, atq; è niuibus illis emerſiſſet, atq; æſtatem integram nactus, Italiæ calles, & paſtorũ ſtabula prædari cepiſſet, ſine multo ſanguine, ac ſine totius Italiæ uaſtitate miſerrima concidiſſet. hunc igitur animum ad Tribunatum attulit P. Seſtius: ut Quæſturã Macedoniæ relinquam, et aliquãdo ad hæc propiora ueniam. quanquam non eſt omittenda ſingularis illa integritas prouincialis, cuius ego nuper in Macedonia uidi ueſtigia non preſſa leuiter ad exigui prædicationem temporis, ſed fixa ad memoriam illius prouinciæ ſempiternam. uerum hæc ita prætereamus, ut tamen intuentes, & reſpectantes relinquamus. ad Tribunatum, quia ipſe ad ſeſe iam dudũ uocat, & quodam modo abſorbet orationem meam, contento ſtudio, curſuq; ueniamus. de quo quidẽ Tribunatu ita dictum à Q. Hortenſio, ut eius oratio nõ defenſionem modo criminum ui- * deretur continere, ſed etiam memoria digna uti Reip. capeſſendæ auctoritatem, diſciplinamq; præſcribere. ſed tamen, quoniam Tribunatus quidem totus P. Seſtij nihil aliud niſi meum nomẽ cauſamq; ſuſtinuit, neceſſario mihi de iiſdem rebus eſſe arbitror ſi non ſubtilius diſputandum, at certe iudices dolentius deplorandum. qua in oratione ſi aſperius in quoſdam homines inuehi uellem, quis nõ cõcederet, ut eos, quorũ ſceleris furore uiolatus eſſem, uocis libertate perſtringerem? ſed ut agam moderate, et huic potius tempori ſeruiam, quàm dolori meo: ſi qui

occulte à ſalute noſtra diſſentiunt, lateantq́: ſi qui fecerũt aliquid aliquando, atq; iidem nunc tacent & quieſcunt, nos quoq; ſimus obliti: ſi qui ſe offerunt inſolenter, & inſectantur, quoad ferri poterunt, perferemus: neq; quenquam offendet oratio mea, niſi qui ſe ita obtulerit, ut in eum nõ inuaſiſſe, ſed incurriſſe uideamur. ſed neceſſe eſt, antequam de Tribunatu P. Seſtij dicere incipiam, me totum ſuperioris anni Reip. naufragium exponere. in quo colligendo, ac reficienda ſalute cõmuni omnia reperiẽtur P. Seſtij dicta, facta, conſilia uerſata. Fuerat ille annus in Reip. magno metu, & multorum timore tãquam intentus arcus in me unum, ſicut uulgo ignari rerum loquebantur; re quidem uera in uniuerſam Remp. traductione ad plebem furibundi hominis, ac perditi, mihi irati, ſed multo acrius ocij, & communis ſalutis inimici. hunc uir clariſſimus, mihiq́; multis repugnantibus amiciſſimus, Cn. Pompeius omni cautione, fœdere, execratione deuinxerat, nihil in Tribunatu contra me eſſe facturum. at ille nefarius, ex omnium ſcelerum colluuione natus, parum ſe fœdus uiolaturum arbitratus, niſi ipſum cautorem alieni periculi ſuis proprijs periculis terruiſſet. hanc tetram immanemq́; belluam, uinctam auſpicijs, alligatam more maiorum, conſtrictam legum ſacratarum catenis, ſoluit ſubito legum Conſul, uel, ut ego arbitror, exoratus, uel, ut non nemo putaret, mihi iratus, ignarus quidem certe & imprudens impẽdentium tantorum ſcelerum ac malorum. qui Tribunus pl. felix in euertenda Rep. fuit, nullis ſuis neruis: qui enim in eiuſmodi uita nerui eſſe potuerunt, hominis fraternis flagitijs, ſororis ſtupris, omni inaudita libidine infamis? ſed fuit pro=

fecto quædam illa Reip. fortuna fatalis, ut ille cæcus atq; amens Tribunus pl. nanciſceretur, quid dicam Conſules? hoccine ut ego appellem nomine euerſores huius imperij? proditores ueſtræ dignitatis? hoſtes bonorum omniū? qui ad delendum ſenatum, affligendum equeſtrem ordinem, extinguenda omnia iura, atq; inſtituta maiorum ſe illis faſcibus, cæteriſq; inſignibus ſummi honoris atq; imperij ornatos eſſe arbitrabatur. quorum, per deos immortales, ſi non dum ſcelera uulneraq; inuſta Reip. uultis recordari, uultum, atq; inceſſum animis intueamini: facilius facta eorum occurrent mentibus ueſtris, ſi ora ipſa oculis propoſueritis. alter unguentis affluens, calamiſtrata coma, deſpiciēs conſcios ſtuprorum ac ueteres uexatores ætatulæ ſuæ, puteali & fœneratorū gregibus inflatus, atq; perculſus, olim, ne Scyllæo illo æris alieni in freto ad colūnam adhæreſceret, in Tribunatus portū perfugerat. contēnebat equites R. minitabatur ſenatui: uenditabat ſe operis, atq; ab ijs ſe ereptū, ne de ambitu cauſam diceret, prædicabat; ab ijſdemq; ſe etiam inuito ſenatu prouinciā ſperare dicebat; eamq; niſi adeptus eſſet, ſe incolumem nullo modo fore arbitrabatur: alter, ò dij boni, q̄ teter incedebat, q̄ truculentus, q̄ terribili aſpectu. unū aliquem te ex barbatis illis, exemplū imperij ueteris, imaginem antiquitatis, columē Reip. diceres intueri. ueſtitus aſper noſtra hac purpura plebeia ac penè fuſca, capillo ita horrido, ut Capua, in qua ipſe tum imaginis formandæ cauſa Duūuiratū gerebat, Seplaſiam ſublaturus uideretur. nā quid ego de ſupercilio dicā, quod tū hominibus non ſuperciliū, ſed pignus Reip. uidebatur? tanta erat grauitas in oculo, tanta frōtis cōtractio, ut illo ſupercilio Reſp. tanq̄ Atlā

te cœlum, niti uideretur. erat deniq; hic omnium ſermo: eſt tamē Reip. magnum firmumq́; ſubſidium: habeo, quē opponam labi illi, atq; cœno. uultu medius fidius collegæ ſui libidinem, leuitatemq́; franget. habebit ſenatus in hūc annum quem ſequatur: non deerit auctor, et dux bonis. mihi deniq; homines præcipue gratulabātur, quòd habiturus eſſem cōtra Tribunum pl. furioſum, & audacem cum amicum, & affinem, tum etiam fortem & grauē Conſulem. atq; eorum alter fefellit neminem: quis enim clauum tanti imperij tenere, & gubernacula Reip. tractare in maximo curſu ac fluctibus poſſe arbitraretur hominem emerſum ſubito ex diuturnis tenebris luſtrorū, ac ſtuprorum, uino, ganeis, lenocinijs, adulterijsq́; confectum, cū is præter ſpem in altiſſimo gradu alienis opibus poſitus eſſet, qui non modo tempeſtatem intueri impendentem temulentus, ſed ne lucem quidem inſolitam aſpicere poſſet? alter multos planè in omnes partes fefellit: erat enim hominū opinioni nobilitate ipſa blanda cōciliatricula cōmendatus. omnes boni ſemper nobilitati fauemus, & quia utile eſt Reip. nobiles homines eſſe dignos maioribus ſuis, & quia ualet apud nos clarorū hominū & bene de Rep. meritorum memoria etiam mortuorū. quia triſtem ſemper, quia taciturnū, quia ſubhorridū atq; incultum uidebant, & ꝙ erat eo nomine, ut ingenerata familiæ frugalitas uideretur, fauebant, gaudebant, et ad integritatem maiorū ſpe ſua hominem uocabant materni generis obliti. ego autem (uere hoc dicam iudices) tantū eſſe in homine ſceleris, audaciæ, crudelitatis, quantū ipſe cū Rep. ſenſi, nunꝗ putaui: nequam eſſe hominem, & leuem, & falſa opinione errore hominū ab adoleſcentia

commendatum ſciebam : etenim animus eius uultu, flagitia parietibus tegebantur: ſed hæc obſtructio nec diuturna eſt, nec obducta ita, ut curioſis oculis perſpici non poſſit. uidebamus genus uitæ, deſidiam, inertiam : incluſas eius libidines, qui paulo propius acceſſerant, intuebantur. denique etiam ſermonis anſas dabat, quibus reconditos eius ſenſus tenere poſſemus. laudabat homo doctus philoſophos neſcio quos : neque eorum tamen nomina poterat dicere : ſed eos tamen laudabat maxime, qui dicuntur præter cæteros eſſe auctores & laudatores uoluptatis : cuius, & quo tempore, & quo modo, non quærebat: uerbum ipſum omnibus modis animi & corporis deuorabat : eoſdemq́; præclare dicere aiebat, ſapientes omnia ſua cauſa facere, Remp. capeſſere hominem bene ſanum non oportere, nihil eſſe præſtabilius ocioſa uita, & plena, & conferta uoluptatibus : eos autem, qui dicerent dignitati eſſe ſeruiendum, Reip. conſulendum, officij rationem in omni uita, non commodi eſſe ducendam, ſubeunda pro patria pericula, uulnera excipienda, mortem oppetendam, uaticinari atque inſanire dicebat. ex his aſſiduis eius quotidianisq́; ſermonibus, & quòd uidebam quibus cum hominibus in interiore ædium parte uiueret, & quòd ita domus ipſa fumabat, ut multa eius ſermonis indicia redoleret, ſtatuebam ſic, boni nihil ab illis nugis expectandum, mali quidem certe nihil pertimeſcendum. ſed ita eſt iudices; ut, ſi gladium paruo puero, aut ſi imbecillo ſeni, aut debili dederis, ipſe impetu ſuo nemini noceat; ſin ad nudum uel fortiſſimi uiri corpus acceſſerit, poſſit acie ipſa & ferri uiribus uulnerari: ita cum hominibus

eneruatis,

eneruatis, atq; exanguibus Conſulatus tanq̃ gladius eſſet datus; qui per ſe pungere neminem unq̃ potuiſſent, hi ſummi imperij nomine armati, Remp. cõtrucidauerunt: fœdus fecerũt cum Tribuno pl. palàm, ut ab eo prouincias acciperent quas ipſi uellent; exercitum, & pecuniã, q̃tam uellent, ea lege, ſi ipſi prius Tribuno pl. afflictam Remp. tradidiſſent: id autem fœdus meo ſanguine ictũ ſanciri poſſe dicebant. qua re patefacta (neq; enim diſſimulari tantũ ſcelus poterat, nec latere) promulgantur uno eodemq; tempore rogationes ab eodem Tribuno de mea pernicie, & de prouincijs Cõſulum nominatim. hic tum ſenatus ſolicitus, uos equites excitati, Italia cuncta permota, omnes deniq; omniũ generum, atq; ordinum ciues ſummæ Reip. à Conſulibus, atq; à ſummo imperio petendũ eſſe auxiliũ arbitrabantur, cum illi ſoli eſſent præter furioſum illum Tribunũ, duo Reip. turbines, qui nõ modo præcipitanti patriæ nõ ſubuenirent, ſed etiam nimium tarde cõcidere mœrerẽt. flagitabatur ab his quotidie cũ querelis bonorum omniũ, tum etiã precibus ſenatus, ut meã cauſam ſuſciperent, agerẽt aliquid, deniq; ad ſenatum referrent. hi nõ modo negando, ſed etiam irridendo, ampliſſimum quenq; illius ordinis inſequebãtur. hic ſubito, cum incredibilis in Capitoliũ multitudo ex tota urbe cunctaq; Italia cõueniſſet, ueſtem mutandam omnes, meq; etiã omni ratione priuato cõſilio (quoniã publicis ducibus Reſp. careret) defendendũ putarunt. erat eodem tempore ſenatus in æde Concordiæ, quod ipſum templum repræſentabat memoriã Conſulatus mei, cum flens uniuerſus ordo Cincinnatũ Conſulem orabat: nam alter ille horridus, & ſeuerus cõſulto ſe domi cõtinebat.

qua tum ſuperbia cœnũ illud ac labes, ampliſſimi ordinis preces, & clariſſimorum ciuiũ lacrymas repudiauit? me ipſum ut cõtempſit heluo patriæ? nã quid ego, patrimonij, dicã? quod ille, cũ quaſi quæſtũ faceret, amiſit. cum ueniſſet ad ſenatũ, uos inq̃ equites R. & omnes boni ueſte mutata, uos inq̃ pro meo capite ad pedes lenonis impuriſſimi proieciſtis, cum, ueſtris precibus à latrone illo repudiatis, uir incredibili fide, magnitudine animi, cõſtantia L. Mũmius ad ſenatum de Rep. retulit, ſenatuſq; frequẽs ueſtem pro mea ſalute mutandã cenſuit. o diem illum iudices funeſtũ ſenatui boniſq; omnibus, Reip. luctuoſum, mihi ad domeſticũ mœrorem grauẽ, ad poſteritatis memoriam glorioſum: quid enim quiſquã poteſt ex omni memoria ſumere illuſtrius, q̃ pro uno ciue & bonos omnes priuato cõſenſu, & uniuerſum ſenatũ publico cõſilio mutaſſe ueſtem? quæ quidẽ tum mutatio nõ deprecationis cauſa eſt facta, ſed luctus: quẽ enim deprecarẽtur, cum omnes eſſent ſordidati? cumq; hoc ſatis eſſet ſigni eſſe improbũ, qui mutata ueſte nõ eſſet? hac mutatione ueſtis facta, tanto in luctu ciuitatis, omitto quid ille Tribunus omniũ rerũ diuinarũ humanarumq; prædo fecerit, qui adeſſe nobiliſſimos adoleſcentes, honeſtiſſimos equites R. deprecatores ſalutis meæ iuſſerit, eoſq; operarũ ſuarũ gladijs & lapidibus obiecerit: de Cõſulibus loquor, quorũ fide Reſp. niti debuit. exanimatus euolat ex ſenatu, non minus perturbato animo atq; uultu, q̃ ſi ante annis paucis in creditorum cõuentum incidiſſet: aduocat cõcionẽ: habet orationẽ talem Cõſul, qualem nunq̃ Catilina uictor habuiſſet: errare homines, ſi etiam tum ſenatum aliquid in Rep. poſſe arbitrarentur:

equites uero R. daturos illius diei pœnas, quo me Conſule cum gladijs in cliuo Capitolino fuiſſent: ueniſſe tempus ijs, qui in timore fuiſſent (cõiuratos uidelicet dicebat) ulciſcendi ſe. ſi dixiſſet hoc ſolum, omni ſupplicio eſſet dignus; nã oratio ipſa Cõſulis pernicioſa poteſt Remp. labefactare: quid fecerit, uidete: L. Lamiã, qui cum me ipſum pro ſumma familiaritate, quæ mihi cum fratre, cũ patre eius erat, unice diligebat, tum pro Rep. uel mortem oppetere cupiebat, in concione relegauit, edixitq́;, ut ab urbe abeſſet millia paſſuũ ducenta, ꝙ eſſet auſus pro ciue, pro bene merito ciue, pro amico, pro Rep. deprecari. quid hoc homine facias? aut quò ciuem importunũ, aut quò potius hoſtem tam ſceleratum reſerues? qui, ut omittã cætera, quæ ſunt ei cũ collega immani impuroq́; cõiuncta atq; cõmunia, hoc unũ habet propriũ, ut expulerit ex urbe, relegarit nõ dico equitem R. non ornatiſſimum, atq; optimũ uirum, nõ amiciſſimum Reip. ciuem, non illo ipſo tempore unà cum ſenatu, & cum bonis omnibus caſum amici Reiq́; pub. lugentem, ſed ciuem R. ſine ullo iudicio aut edicto ex patria Conſul eiecerit. nihil acerbius ſocij Latini ferre ſoliti ſunt, quàm, id quod perraro accidit, ex urbe exire à Conſulibus iuberi. atq; illis tum erat reditus in ſuas ciuitates, ad ſuos lares familiares, & in illo cõmuni incõmodo nulla in quenquam propria ignominia nominatim cadebat: hoc uero quid eſt? exterminabit ciues R. edicto Conſul à ſuis dijs penatibus? expellet à patria? deliget quem uolet, damnabit, atque eijciet nominatim? hic, ſi unquam nos eos, qui nunc eſtis in Rep. fore putaſſet, ſi denique imaginem iudiciorum, aut ſimulacrum ali-

quod futurum in ciuitate reliquum crediđiſſet, unquam auſus eſſet ſenatum de Rep. *tollere, equitũ* R. *preces aſpernari, ciuium deniq; omniũ nouis & inauditis edictis ius, libertatemq́; peruertere?* Etſi *me attentiſſimis animis ſumma cum benignitate auditis iudices: tamen uereor, ne quis forte ueſtrũ miretur, quid hæc mea oratio tam lóga, ac tam alte repetita uelit, aut quid ad* P. Seſtij *cauſam, eorũ, qui ante huius* Tribunatum Remp. *uexarunt, delicta pertineant. mihi autem hoc propoſitum eſt oſtendere, omnia cóſilia* P. Seſtij, *mentemq́; totius* Tribunatus *hanc fuiſſe, ut afflictæ et perditæ* Reip. *q̃tum poſſet, mederetur. ac ſi in exponendis uulneribus illis de me ipſo plura dicere uidebor, ignoſcitote: nam & illam meá cladem uos, & omnes boni maximum eſſe* Reip. *uulnus iudicaſtis; &* P. Seſtius *eſt reus non ſuo, ſed meo nomine: qui cum omnem uim ſui* Tribunatus *in mea ſalute conſumpſerit, neceſſe eſt meá cauſam præteriti téporis cum huius præſenti defenſione eſſe coniunctam.* Erat *igitur in luctu ſenatus: ſqualebat ciuitas publico cóſilio mutata ueſte: nullum erat* Italiæ *municipium, nulla colonia, nulla præfectura, nulla* Romæ *ſocietas uectigalium, nullum collegiũ, aut concilium, aut omnino aliquod cómune conſiliũ, quod tum non honorificentiſſime decreuiſſet de mea ſalute: cum ſubito edicunt duo* Conſules, *ut ad ſuum ueſtitum ſenatores redirent. quis unq̃.* Conſul *ſenatum ipſius decretis parere prohibuit? quis tyrannus miſeros lugere uetuit? parum'ne eſt* Piſo, *ut omittam* Gabinium, *ꝙ tantum homines fefelliſti, ut negligeres auctoritatem ſenatus? optimi cuiuſq; conſilia contemneres?* Remp. *proderes? conſulare nomen affligeres? etiam'ne*

edicere audeas, ne mœrerent homines meam, ſuã, Reip. calamitatem? ne'ue hunc ſuum dolorem ueſte mutata ſignificarent? ſiue illa ueſtis mutatio ad luctum ipſorũ, ſiue ad deprecandũ ualebat, quis unq̃ tam crudelis fuit, qui prohiberet quenquam aut ſibi mœrere, aut cæteris ſupplicare? quid? ſua ſponté homines in amicorum periculis ueſtitum mutare nõ ſolent? pro te ipſo Piſo nemó ne mutauit? ne iſti quidem, quos Legatos non modo nullo S.C. ſed etiam repugnante ſenatu tute tibi legaſti? ergo hominis deſperati & proditoris Reip. caſum lugebunt fortaſſe, qui uolent: ciuis florentiſſimi beneuolentia bonorum, & optime de ſalute patriæ meriti periculum coniunctum cum periculo ciuitatis lugere ſenatui non licebit? iidem Conſules, ſi appellandi ſunt Conſules, quos nemo eſt qui non modo ex memoria, ſed etiam ex faſtis euellendos non putet; pacto iam fœdere prouinciarum, producti in circo Flaminio in cõcionem ab illa furia, ac peſte patriæ maximo cum gemitu ueſtro illa omnia, quæ tum cõtra me contráq; Remp. dixerant, uoce ac ſententia ſua cõprobauerunt. iiſdem Cõſulibus ſedentibus, atq; inſpectantibus lata lex eſt, ne auſpicia ualerent, ne quis obnunciaret, ne quis legi intercederet, ut omnibus feſtis diebus legem ferri liceret, ut lex Aelia, lex Fuſia ne ualeret. qua una rogatione, quis eſt, qui nõ intelligat, uniuerſam Remp. eſſe deletam? iiſdem Conſulibus inſpectantibus, ſeruorum delectus habebatur pro tribunali Aurelio nomine collegiorum, cum uicatim homines cõſcriberentur, decuriarentur, ad uim, ad manus, ad cædem, ad direptionem incitarẽtur. iiſdem Conſulibus arma in templum Caſtoris palàm comportabantur, gradus eiuſdem

templi tollebantur, armati homines forũ & cõciones tenebant, cædes lapidationesq; fiebant, nullus erat ſenatus, nihil reliqui magiſtratus, unus omnẽ omniũ poteſtatem armis et latrocinijs poſſidebat, nõ aliqua ui ſua, ſed cum duos Cõſules à Rep. prouinciarũ fœdere retraxiſſet: inſultabat, dominabatur, alijs pollicebatur, terrore ac metu multos, plures etiã ſpe & promiſſis tenebat. quæ cum eſſent eiuſmodi iudices; cũ ſenatus duces nullos, ac pro ducibus proditores, aut potius apertos hoſtes haberet; equeſter ordo reus à Cõſulibus citaretur; Italiæ totius auctoritas repudiaretur; alij nominatim relegarẽtur, alij metu ac periculo terrerẽtur; arma eſſent in tẽplis, armati in foro; eaq; nõ ſilentio Cõſulum diſſimularẽtur, ſed & uoce, & ſentẽtia cõprobarẽtur; cũ omnes urbẽ nõ dum exciſam, et euerſam, ſed iam captã, atq; oppreſſam uideremus: tamen his tãtis malis, tãto bonorũ ſtudio iudices reſtitiſſemus: ſed me alij metus, atq; aliæ curæ, ſuſpicioneſq; mouerũt: exponã enim hodierno die iudices omnẽ rationẽ facti & cõſilij mei, neq; huic ueſtro tãto ſtudio audiendi, neq; uero huic tantæ multitudini, quãta mea memoria nunq̃ ullo in iudicio fuit, deero. Nam ſi ego in cauſa tam bona, tãto ſtudio ſenatus, cõſenſu tam incredibili bonorũ omniũ, tam parato, tota deniq; Italia ad omnem cõtentionẽ expedita, ceſſi Tribuni pl. deſpicatiſſimi hominis furori, contẽptiſſimorũ Cõſulum leuitatẽ, audaciamq; pertimui: nimiũ me timidũ, nullius animi, nullius cõſilij fuiſſe cõfiteor: quid enim ſimile fuit in Q. Metello? cuius cauſam, etſi omnes boni probabãt, tamen neq; ſenatus publice, neq; ullus ordo proprie, neq; ſuis decretis Italia tota ſuſceperat: ad ſuã enim magis quã

dam ille gloriã, q̃ ad perſpicuã ſalutem Reip. ſpectarat, cum unus in legem per uim latã iurare noluerat: deniq; uidebatur ea cõditione tam fortis fuiſſe, ut cum patriæ charitate cõſtantiæ gloriã cõmutaret. erat autem ei res cum exercitu C. Marij inuicto: habebat inimicũ C. Marium cõſeruatorẽ patriæ, ſextũ iam illum Cõſulatũ gerentem: res erat cum L. Saturnino iterũ Tribuno pl. uigilante homine, & in cauſa populari ſi nõ moderate, at certe populariter abſtinenterq; uerſato. ceſſit, ne aut uictus à fortibus uiris cum dedecore caderet, aut uictor multis & fortibus ciuibus Remp. orbaret. meã cauſam ſenatus palàm, equeſter ordo acerrime, cuncta Italia publice, omnes boni proprie enixeq; ſuſceperãt. eas res geſſeram, quarũ nõ unus auctor, ſed dux omniũ uoluntatis fuiſſem, quæq; nõ modo ad ſingularem meã gloriã, ſed ad ſalutem cõmunem omniũ ciuiũ, & propè gentiũ pertinerent: ea cõditione geſſerã, ut meũ factum ſemper omnes præſtare tueriq; deberent. erat autẽ mihi contentio nõ cum uictore exercitu, ſed cum operis cõductis, & ad diripiendã urbem cõcitatis. habebam inimicum nõ C. Mariũ terrorem hoſtiũ, ſpem, ſubſidiumq; patriæ, ſed duo importuna prodigia, quos egeſtas, quos æris alieni magnitudo, quos leuitas, quos improbitas Tribuno pl. cõſtrictos addixerat. nec mihi res erat cum Saturnino, qui, ꝙ à ſe Quæſtore Oſtienſi per ignominiã ad principẽ & ſenatus & ciuitatis M. Scaurũ rem frumentariam translatam ſciebat, dolorem ſuũ magna contentione animi perſequebatur; ſed cum ſcurrarũ locupletum ſcorto, cum ſororis adultero, cum ſtuprorum ſacerdote, cum ueneſico, cum teſtamentario, cum ſicario, cum

latrone. quos homines ſi, id quod facile factu fuit, & quod fieri debuit, quodq; à me optimi et fortiſſimi ciues flagitabãt, ui armiſq; ſuperaſſem: nõ uerebar, ne quis aut uim ui repulſam reprehenderet, aut perditorũ ciuiũ, uel potius domeſticorũ hoſtiũ mortẽ mœreret. ſed me illa mouerũt. omnibus in cõcionibus illa furia clamabat, ſe, quæ faceret cõtra ſalutem meã, facere auctore Cn. Pompeio clariſſimo uiro, mihiq; & nũc, et quoad licuit, amiciſſimo. M. Craſſus, quocũ mihi erãt omnes amicitiæ neceſſitudines, uir fortiſſimus, ab eadem illa peſte infeſtiſſimus eſſe meis fortunis prædicabatur. C. Cæſar, qui à me nullo meo merito alienus eſſe debebat, inimiciſſimus eſſe meæ ſaluti ab eodẽ quotidianis cõcionibus dicebatur. his ſe tribus auctoribus in cõſilijs capiẽdis, adiutoribus in re gerẽda eſſe uſurũ dicebat. ex quibus unũ habere exercitũ maximũ in Italia, duos, qui priuati tum eſſent, & præeſſe, et parare, ſi uellent, exercitum poſſe, idq; facturos eſſe dicebat. nec mihi ille iudiciũ populi, nec legitimã aliq̃ cõtentionem, nec diſceptationẽ, aut cauſæ dictionẽ, ſed uim, arma, exercitus, imperatores, caſtra denũciabat. quid ergo? inimici oratio, uana præſertim, tam improbe in clariſſimos uiros coniecta me mouit? me uero non mouit illius oratio, ſed eorũ taciturnitas, in quos illa oratio tam improba cõferebatur. qui quanq̃ ob aliã cauſam tacebãt, tamen hominibus omnia timentibus tacẽdo loqui, nõ inficiando cõfiteri uidebãtur. illi autem aliquo tum timore perterriti, ꝙ acta illa, atq; omnes res ſuperioris anni labefactari à Prætoribus, infirmari à ſenatu atq; principibus ciuitatis putabant, Tribunũ popularem à ſe alienare nolebant, ſuaq; ſibi propiora pericula eſſe quàm

mea loquebantur. ſed tamen & Craſſus à Conſulibus meam cauſam ſuſcipiendá eſſe dicebat, & eorum fidem Pompeius implorabat, neque ſe priuatum cauſæ publice ſuſceptæ defuturum eſſe dicebat. quem uirum, ſtudioſum mei, cupidiſſimum Reip. conſeruandæ, domi meæ certi homines ad eam rem compoſiti monuerunt, ut eſſet cautior; eiusq; uitæ à me inſidias apud me domi poſitas eſſe dixerunt; atq; hanc ei ſuſpicionem alij literis mittendis, alij nuncijs, alij corà m ipſi excitauerunt; ut ille, cum à me certe nihil timeret, ab illis, ne quid meo nomine molirentur, ſibi cauendum putaret. ipſe autem Cæſar, quem maxime ignari homines ueritatis mihi eſſe iratum putabant, erat ad portas, erat cum imperio, erat in Italia eius exercitus, inq; eo exercitu ipſius Tribuni pl. inimici mei fratrem præfecerat. hæc ego cum uiderem, neq; enim erant occulta, ſenatum, ſine quo ciuitas ſtare non poſſet, omnino de ciuitate eſſe ſublatum; Conſules, qui publici conſilij duces eſſe deberent, perfeciſſe, ut per ipſos publicũ cõſilium funditus tolleretur; eos, qui plurimum poſſent, opponi omnibus concionibus falſo, ſed formidoloſe tamen, auctores ad perniciem meam; conciones haberi quotidie cõtra me; uocem pro me, ac pro Rep. neminem mittere; intenta ſigna legionum exiſtimari ceruicibus ac bonis ueſtris falſo, ſed putari tamen; coniuratorum ueteres copias, & effuſam illam ac ſuperatam Catilinæ manum importunam, nouo duce, & inſperata commutatione rerum eſſe renouatam: hæc cum uiderem, quid agerem iudices? ſcio enim, tum non mihi ueſtrum ſtudium, ſed meum propè ueſtro defuiſſe. contenderem contra Tribunum pl. priuatis armis? uiciſſent improbos boni,

fortes inertes,interfectus eſſet is,qui hac una medicina ſo la potuit à Reip.peſte depelli: quid deinde? quid reliquia rum reſtaret?quid deniq;?erat dubium, quin ille ſanguis tribunitius,nullo præſertim publico conſilio profuſus,Cō ſules ultores,& defenſores eſſet habiturus? cum quidem in concione dixiſſet,aut mihi ſemel pereundum,aut bis eſ ſe uincendum.quid erat,bis uincere?id profecto, ut,cum amentiſſimo Tribuno pl.cum decertaſſem,cum Conſuli=bus cæteriſq; eius ultoribus dimicarem.ego uero , ſi mihi uni pereundũ fuiſſet,ac non accipienda plaga mihi inſa-nabilis,illi mortifera,quam Reip.impoſuißem: ſemel pe=rire tamen iudices maluiſſem,q̃ bis uincere:erat enim il=la altera eiuſmodi contentio,ut neq; uicti , neq; uictores Remp.tenere poſſemus.quid,ſi in prima cōtentione ui tri bunitia uictus,in foro cũ multis bonis uiris concidiſſem? ſenatum Conſules,credo,uocaſſent,quem totum de ciuita te delerant: ad arma uocarent,qui ne ueſtitu quidem de fendi Remp.ſiuiſſent: à Tribuno pl. poſt interitum meũ diſſidiſſent,qui eandem horam meæ peſtis & ſuorũ præ miorum eſſe uoluiſſent: unum enim mihi reſtabat illud, quod forſitan non nemo uir fortis, & acris animi ma=gniq; dixerit; reſtitiſſes,repugnaſſes,mortem pugnans op petiſſes.de quo te,te,inquam,patria obteſtor,& uos pena tes patrijq; dij,me ueſtrarum ſedium temporumq; cau=ſa,me propter ſalutẽ meorum ciuium , quæ mihi ſemper fuit mea charior uita,dimicationem cædemq; fugiſſe.et=enim ſi mihi in aliqua naue cum meis amicis nauiganti hoc iudices accidiſſet , ut multi ex multis locis prædones claſſibus eã nauem ſe oppreſſuros minitarentur, niſi me unũ ſibi dedidiſſent;ſi id uectores negarẽt,ac mecũ ſimul

interire, quàm me tradere hoſtibus mallent: ieciſſem me ipſe potius in profundum, ut cæteros conſeruarẽ, quàm illos mei tam cupidos non modo ad certam mortem, ſed in magnum uitæ diſcrimen adducerem. cum uero in hãc Reip. *nauem, ereptis ſenatui gubernaculis, fluitantem in alto tempeſtatibus ſeditionum ac diſcordiarum, armatæ tot claſſes, niſi ego unus deditus eſſem, incurſuræ uiderentur; cum proſcriptio, cædes, direptio denunciarentur; cum alij me ſuſpicione periculi ſui non defenderent, alij uetere odio bonorum incitarentur, alij inuiderent, alij obſtare ſibi me arbitrarentur, alij ulciſci dolorem ſuum aliquem uellent, alij rem ipſam publicam atque hunc bonorum ſtatum ociumq; odiſſent, & ob haſce cauſas tot tamq; uarias me unum depoſcerent: depugnarem potius cum ſummo non dicam exitio, ſed periculo certe ueſtro, liberorumq; ueſtrorum, quàm non id, quod omnibus impendebat, unus pro omnibus ſuſciperem ac ſubirem? uicti eſſent improbi: at ciues, at ab eo priuato, qui ſine armis etiam* Remp. Conſul *conſeruarat. ſin uicti eſſent boni, qui ſupereſſent? non ad ſeruos uidetis rem uẽturam fuiſſe? an mihi ipſi, ut quidam putant, fuit mors æquo animo oppetenda? quid? tum mortem'ne fugiebam? an erat res ulla, quam mihi magis optandam putarem? aut ego illas res tantas in tanta improborum multitudine cum gerebam, non mihi mors, non exilium ob oculos uerſabantur? non hæc denique à me tum, tanquam fata, in ipſa re gerenda concinebantur? an erat mihi in tanto luctu meorum, tanta diſiunctione, tanta acerbitate, tanta ſpoliatione omnium rerum, quas mihi aut natura aut fortuna dederat, uita retinenda? tã erã rudis? tã ignarus*

rerum? tam expers cõſilij, aut ingenij? nihil audieram? nihil uideram? nihil ipſe legendo quærendoq́; cognoueram? neſciebam uitæ breuem eſſe curſum, gloriæ ſempiternum? cum eſſet omnibus definita mors, optãdum eſſe, ut uita, quæ neceſſitati deberetur, patriæ potius donata, quàm reſeruata naturæ uideretur? neſciebam inter ſapiẽtiſſimos homines hanc contentionem fuiſſe, ut alij dicerẽt animos hominum ſenſusq́; morte reſtingui, alij autem tũ maxime mentes ſapientum ac fortium uirorum, cum è corpore exceſſiſſent, ſentire ac uigere? quorum alterum fugiendum non eſſe, carere ſenſu; alterum etiam optandum, meliore eſſe ſenſu. deniq; cum omnia ſemper ad dignitatem retuliſſem, nec ſine ea quicquam expetendum eſſe homini in uita putaſſem: mortem, quam etiam uirgines Athenis, Regis opinor Erechthei filiæ, pro patria cõtempſiſſe dicuntur, ego uir conſularis tantis rebus geſtis timerem? præſertim cum eius eſſem ciuitatis, ex qua Q. Mutius ſolus in caſtra Porſenæ ueniſſet, eumq́; interficere propoſita ſibi morte conatus eſſet: ex qua P. Decius primum pater, poſt aliquot annos patria uirtute præditus filius ſe ac uitam ſuam inſtructa acie pro ſalute populi R. uictoriaq́; deuouiſſet: ex qua innumerabiles alij partim adipiſcendæ laudis, partim uitandæ turpitudinis cauſa mortem in uarijs bellis æquiſſimis animis oppetiſſent: in qua ciuitate ipſe meminiſſem patrẽ huius M. Craſſi, fortiſſimum uirum, ne uideret uictorem uiuus inimicum, eadẽ ſibi manu uitam exhauſiſſe, qua mortem ſæpe hoſtibus obtuliſſet. hæc ego & multa alia cogitans, hoc uidebam; ſi cauſam publicam mea mors peremiſſet, neminem unquam fore, qui auderet ſuſcipere contra impro=

bos ciues Reip.ſalutem: itaque nõ ſolum ſi ui interiſſem, ſed etiam ſi morbo extinctus eſſem, fore putabam, ut exemplum Reip. conſeruandæ mecum ſimul interiret: quis enim unquam, me à ſenatu populoq; R. tanto bonorum omnium ſtudio non reſtituto, quod certe, ſi eſſem interfectus, accidere non potuiſſet, ullam Reip. partem cum ſua minima inuidia auderet attingere? ſeruaui igitur Remp. diſceſſu meo iudices: cædem à uobis liberiſq; ueſtris, uaſtitatem, incendia, rapinas meo dolore luctuq; depuli, & unus Remp. bis ſeruaui, ſemel gloria, iterum ærũna mea: neq; enim in hoc me hominem eſſe inficiabor unquam, ut me optimo fratre, chariſſimis liberis, fidiſſima coniuge, ueſtro cõſpectu, patria, hoc honoris gradu ſine dolore caruiſſe glorier. quod ſi feciſſem, quod à me beneficium haberetis, cum pro uobis ea, quæ mihi eſſent uilia, reliquiſſem? hoc, meo quidem animo, ſummi in patriam amoris mei ſignum eſſe debet certiſſimum, ꝙ cum abeſſe ab ea non poſſem ſine ſummo dolore, hunc me perpeti, ꝙ̃ illam labefactari ab improbis malui. memineram iudices diuinum illum uirum, atq; ex iiſdem, quibus nos, radicibus natum ad ſalutem imperij huius C. Marium, ſumma ſenectute, cum propè uim iuſtorum armorũ profugiſſet, primo ſenile corpus paludibus occultaſſe demerſum, deinde ad infimorũ ac tenuiſſimorũ hominũ Minturnis miſericordiã confugiſſe, inde nauigio perparuo, cũ omneis portus terrasq; fugeret, in oras Africæ deſertiſſimas perueniſſe. atq; ille uitam ſuam, ne inultus eſſet, ad incertiſſimã ſpem, & ad Reip. ſtatum reſeruauit. ego, qui (quemadmodũ multi in ſenatu me abſente dixerunt) periculo Reip. uiuebam, quiq; ob eam cauſam conſularibus literis

de ſenatus ſententia exteris nationibus cõmendabar, non ne, ſi meam uitã deſeruiſſem, Remp. prodidiſſem? in quo quidem nũc me reſtituto uiuit mecum ſimul exemplum fidei publicæ, exemplũ Reip. defendendæ. quod ſi immortale retinetur, quis non intelligit immortalem hanc ciuitatẽ futurã? nam externa bella Regũ, gentium, nationũ iampridẽ ita extincta ſunt, ut præclare cũ iis agamus, quos pacatos eſſe patiamur. deniq; ex bellica uictoria nõ ferè quenq̃ eſt inuidia ciuiũ conſecuta. domeſticis malis, & audacium ciuiũ conſiliis ſæpe eſt reſiſtendũ, eorumq; periculorũ eſt in Rep. retinẽda medicina: quã omnem iudices perdidiſſetis, ſi meo interitu ſenatui populoq; R. doloris ſui de me declarandi poteſtas eſſet erepta. quare moneo uos adoleſcẽtes, atq; hoc meo iure præcipio, qui dignitatem, qui Remp. qui gloriã ſpectatis, ne, ſi qua uos aliquando neceſſitas ad Remp. contra improbos ciues defendendã uocabit, ſegniores ſitis, & recordatione mei caſus à conſiliis fortibus refugiatis. primum nõ eſt periculũ, ne qui unq̃ ſint in ciuitate eiuſmodi Conſules, præſertim ſi erit his id, quod debetur, perſolutum: deinde nunquam iam, ut ſpero, quiſquam improbus conſilio & auxilio bonorum ſe oppugnare Remp. dicet, illis tacentibus; nec armati exercitus terrorem opponet togatis; neq; erit iuſta cauſa ad portas ſedenti imperatori, quare terrorem ſuũ falſo iactari opponiq; patiatur: nunquam enim erit tam oppreſſus ſenatus, ut ei ne ſupplicandi quidem ac lugendi ſit poteſtas; tam captus equeſter ordo, ut equites R. à Conſule relegentur. quæ cum omnia, atque etiam multo alia maiora, quæ conſulto prætereo, accidiſſent, uidetis me tamen in priſtinam meam dignitatem, breui tem=

poris dolore interiecto, Reip. uoce eſſe reuocatum. Sed ut reuertar ad illud, quod mihi in hac omni eſt oratiõe propoſitum, omnibus malis illo anno ſcelere Conſulũ Remp. eſſe confectam: primum illo ipſo die, qui mihi funeſtus fuit, omnibus bonis luctuoſus, cum ego me è complexu patriæ, cõſpectuq́; ueſtro eripuiſſem, & metu periculi ueſtri, non mei, furori hominis, ſceleri, perfidiæ, telis, minisq́; ceſſiſſem, patriáq́;, quæ mihi erat chariſſima, propter ipſius patriæ charitatẽ reliquiſſem, cũ meũ illum caſum tã horribilẽ, tam grauem, tam repentinũ non ſolũ homines, ſed tecta urbis ac templa lugerent, nemo ueſtrum forũ, nemo curiam, nemo lucem aſpicere uellet; illo, inquam, ipſo die, die dico? immo hora, atq; etiam pũcto temporis eodẽ mihi Reiq; pub. pernities, Gabinio & Piſoni prouincia rogata eſt. prò dij immortales cuſtodes & conſeruatores huius urbis atq; imperij, quænã illa in Rep. mõſtra, quæ ſcelera uidiſtis? ciuis erat expulſus is, qui Remp. ex ſenatus auctoritate cũ omnibus bonis defenderat, et expulſus non alio aliquo, ſed eo ipſo crimine: erat autem expulſus ſine iudicio, ui, lapidibus, ferro, ſeruitio deniq; concitato: lex erat lata uaſtato ac relicto foro, & ſicarijs ſeruisq; tradito, & ea lex, quæ ut ne ferretur, ſenatus fuerat ueſte mutata. hac tanta perturbatione ciuitatis, ne nocte quidem Cõſules inter meũ diſcrimen & eorũ prædã intereſſe paſſi ſunt: ſtatim, me perculſo, ad meũ ſanguinẽ hauriendũ, & ſpirante etiã Rep. ad eius ſpolia detrahenda aduolauerũt. omitto gratulationes, epulas, partitionẽ ærarij, beneficia, ſpem, promiſſa, prædã, lætitiam paucorũ in luctu omniũ. uexabatur uxor mea: liberi ad necẽ quærebantur: gener, & Piſo gener, à Piſonis Conſulis

pedibus ſupplex reÿciebatur: bona diripiebătur, eaq; ad Conſules deferebantur: domus ardebat in Palatio: Conſules epulabantur. q ſi meis incommodis lætabantur, urbis tamen periculo commouerentur. ſed ut à mea cauſa iam recedam, reliquas illius anni peſtes recordemini: ſic enim facillime perſpicietis, quantam uim omnium remediorum à magiſtratibus proximis Reſp. deſiderarit. legũ multitudinem, cum earum, quæ latæ ſunt, tum uero quæ promulgatæ fuerũt, dicam? nam latæ quidem ſunt Conſulibus illis tacentibus, immo uero approbantibus etiam: ut cenſoria notatio, & grauiſſimum iudicium ſanctiſſimi magiſtratus de Rep. tolleretur: ut collegia non modo illa uetera contra S.C. reſtituerentur, ſed ab uno gladiatore innumerabilia alia noua conſcriberentur: ut remiſſis ſemiſſibus & trientibus, quinta propè pars uectigalium tolleretur: ut Gabinio pro illa ſua Cilicia, quam ſibi, ſi Remp. prodidiſſet, pactus erat, Syria daretur: ut uni heluoni bis de eadem re deliberandi, & rogata lege poteſtas fieret prouinciæ cõmutandæ. mitto eam legem, quæ omnia iura religionum, auſpiciorum, poteſtatum, omnes leges, quæ ſunt de iure & de tempore legum rogandarum, una rogatione deleuit. mitto omnẽ domeſticam labem: etiam exteras nationes illius anni furore conquaſſatas uidebamus. lege tribunitia Matris Magnæ Peſſinũtius ille ſacerdos expulſus, & ſpoliatus ſacerdotio eſt, fanumq; ſanctiſſimarũ atq; antiquiſſimarũ religionum uẽditũ pecunia grãdi Brogitaro impuro homini, atq; indigno illa religione, præſertim cũ ea ſibi ille nõ colendi, ſed uiolandi cauſa appetiſſet. appellati Reges à populo, qui id nunquam ne à ſenatu quidem poſtulaſſent. reducti

exules

exules Byzantium cōdemnati tum, cum indemnati ciues è ciuitate eijciebantur. Rex Ptolemæus, qui ſi non dum erat ipſe à ſenatu ſocius appellatus, erat tamē frater eius Regis, qui, cū eſſet in eadem cauſa, iam erat à ſenatu honorem iſtum conſecutus; erat eodem genere, ijſdemq́; maioribus, eadem uetuſtate ſocietatis; deniq; erat Rex, ſi non dum ſocius, at nō hoſtis; pacatus, quietus, fretus imperio populi R. regno paterno atque auito, regali ocio perfruebatur. de hoc nihil cogitante, nihil ſuſpicante, eiſdem operis ſuffragium ferentibus, eſt rogatum, ut ſedens cum purpura, & ſceptro, & illis inſignibus regijs præconi publico ſubijceretur, & imperante populo R. qui etiam bello uictis Regibus regna reddere conſueuit, Rex amicus, nulla iniuria cōmemorata, nullis repetitis rebus, cum bonis omnibus publicaretur. multa acerba, multa turpia, multa turbulenta habuit ille annus: tamen illi ſceleri, quod in me illorum immanitas edidit, haud ſcio an recte hoc proximum eſſe dicā. Antiochum illum magnum maiores noſtri magna belli contentione terra mariq; ſuperatum, intra montem Taurum regnare iuſſerunt: Aſiam, qua illum mulctarūt, Attalo, ut is regnaret in ea, cōdonauerūt. cum Armeniorum Rege Tigrane graue bellum perdiuturnumq́; geſſimus, cum ille iniurijs in ſocios noſtros inferēdis bello propè nos laceſſiſſet. hic & ipſe per ſe uehemens fuit, & acerrimum hoſtem huius imperij Mithridatem, pulſum Ponto, opibus ſuis regnoq́; defendit, & à Lucullo ſummo uiro atq; imperatore pulſus, animo tamen hoſtili cum reliquis copijs ſuis in priſtina mente manſit. hunc Cn. Pompeius, cum in ſuis caſtris ſupplicem abiectumq́; uidiſſet, erexit, atq;

inſigne regiũ,quod ille de ſuo capite abiecerat, repoſuit, & imperatis certis rebus regnare iuſſit; nec minus & ſibi,et huic imperio glorioſum putauit,cõſtitutũ à ſe Regem,ꝙ cõſtrictum uideri. tulit, geſſit,qui & ipſe hoſtis fuit populi R.& acerrimũ hoſtem in regnũ recepit,qui cóflixit,qui ſigna cótulit,qui de imperio penè certauit, regnat hodie,& amicitiæ nomen ac ſocietatis,quod armis uiolarat,id precibus eſt cõſecutus.ille Cyprius miſer, qui ſemper ſocius, ſemper amicus fuit,de quo nulla unꝗ ſuſpicio durior aut ad ſenatum,aut ad imperatores noſtros allata eſt , uiuus (ut aiũt) eſt & uidens cũ uictu ac ueſtitu ſuo publicatus . en,cur cæteri Reges ſtabilem eſſe ſuã fortunã arbitrentur,cum hoc illius funeſti anni perdito exemplo uideãt per Tribunũ aliquem,& ſexcentas operas ſe fortunis ſpoliari,et regno omni poſſe nudari.at etiã eo negocio M.Catonis ſplendorẽ maculare uoluerunt,ignari quid grauitas,quid integritas,quid magnitudo animi,quid deniq; uirtus ualeret : quæ in tempeſtate ſæua quieta eſt,& lucet in tenebris,et pulſa loco manet tamen,atq; hæret in patria, ſplendetq; per ſe ſemper,neq; alienis unꝗ ſordibus obſoleſcit.nõ illi ornãdum M.Catonẽ, ſed relegandũ ; nec illi cómittendũ illud negociũ, ſed imponendũ putauerunt,qui in cócione palàm dixerint,linguã ſe euelliſſe M.Catoni,quæ ſemper cótra extraordinarias poteſtates libera fuiſſet.ſentient,ut ſpero,breui tempore,manere libertatem illam,atq; hoc etiã, ſi fieri poterit,eſſe maiorem,ꝙ cum Cõſulibus illis M.Cato,etiã cum iã deſperaſſet aliquid auctoritate ſua proficere poſſe,tamen uoce ipſa ac dolore pugnauit,& poſt meum diſceſſum ijs Piſonem uerbis flens meũ, & Reip.

caſum uexauit, ut illum, hominem perditiſſimū atq; impudentiſſimū, penè iam prouinciæ pœniteret. cur igitur rogationi paruit? quaſi uero ille nō in alias quoq; leges, quas iniuſte rogatas putaret, iam ante iurarit. nō offert ſe ille iſtis temeritatibus, ut, cum Reip. nihil proſit, ſe ciue Remp. priuet. Cōſule me, cum eſſet deſignatus Tribunus pl. obtulit in diſcrimen uitam ſuā: dixit eam ſententiā, cuius inuidiam capitis periculo ſibi præſtādam uidebat: dixit uehementer: egit acriter: ea, quæ ſenſit, præ ſe tulit: dux, auctor, actor rerum illarum fuit: nō quo periculum ſuum non uideret: ſed in tanta Reip. tempeſtate nihil ſibi, niſi de patriæ periculis, cogitandum putabat. conſecutus eſt ipſius Tribunatus. quid ego de ſingulari magnitudine animi eius, ac de incredibili uirtute dicā? meminiſtis illum diem, cum, templo à collega occupato, nobis omnibus de uita eius uiri & ciuis timentibus, ipſe animo fortiſſimo uenit in templum, & clamorem hominum auctoritate, impetum improborum uirtute ſedauit. adijt tum periculum, ſed adijt ob cauſam, quæ quāta fuerit, iam mihi dicere non eſt neceſſe. at ſi iſti Cypriæ rogationi ſceleratiſſimæ non paruiſſet, hæreret illa nihilo minus in Rep. turpitudo: regno enim iam publicato, de ipſo Catone erat nominatim rogatum. quod ille ſi repudiaſſet, dubitatis quin ei uis eſſet allata, cū omnia acta illius anni per illum unum labefactari uiderentur? atq; etiam hoc uidebat; quoniam illa in Rep. macula regni publicati maneret, quam nemo iam poſſet eluere, quod ex malis boni poſſit in Rep. prouenire, id utilius eſſe per ſe conſeruari, quàm per alios. atque ille etiam ſi alia quapiam ui expelleretur illis temporibus ex hac

urbe, facile pateretur. etenim qui ſuperiore anno ſenatu caruiſſet, quò ſi tum ueniret, me tamen ſocium ſuorum in Rep. cōſiliorū uidere poſſet: is æquo animo tum me expulſo, & meo nomine cum uniuerſo ſenatu, tum ſententia ſua cōdemnata, in hac urbe eſſe poſſet? ille uero eidem tempori, cui nos, eidem furori, eiſdem Conſulibus, eiſdē minis, inſidijs, periculis ceſſit. luctum nos hauſimus maiorem, dolorem ille animi non minorem. his de tot, tantisq; iniurijs in ſocios, in Reges, in liberas ciuitates Conſulum querela eſſe debuit. in eius magiſtratus tutelá Reges, atq; exteræ nationes ſemper fuerunt. ecquæ uox unq̃ eſt audita Cōſulum? quanq̃ quis auderet, ſi maxime queri uellet? de Cyprio Rege quererentur, qui me ciuem nullo meo crimine, patriæ nomine laborantem non modo ſtantem defenderūt, ſed ne iacentem quidem protexerunt? ceſſeram, ſi alienam à me plebem fuiſſe uultis, quæ nō fuit, inuidiæ; ſi cōmoueri omnia uidebantur, tempori; ſi uis ſuberat, armis; ſi ſocietas, magiſtratuum pactioni; ſi periculum ciuium, Reip. cur, cum de capite ciuis (nō diſputo, cuiuſmodi ciuis) & de bonis proſcriptio ferretur, cum & ſacratis legibus, & XII tabulis ſancitum eſſet, ut neq; priuilegiū irrogari liceret, neq; de capite, niſi comitijs centuriatis, rogari, nulla uox eſt audita Cōſulum? conſtitutumq; illo anno eſt, q̃tum in illis duabus huius imperij peſtibus fuit, iure poſſe per operas concitatas quemuis ciuem nominatim Tribuni pl. cōſilio ex ciuitate exturbari? quæ uero promulgata illo anno fuerūt, quæ promiſſa multis, quæ cōſcripta, quæ ſperata, quæ cogitata, quid dicam? qui locus orbis terræ iam nō erat alicui deſtinatus? cuius negocij publici cogitari,

optari, fingiq; procuratio potuit, quæ non eſſet attributa atq; deſcripta? quod genus imperij, quæ prouincia, quæ ratio aut auferendæ, aut cōflandæ pecuniæ nō reperiebatur? quæ regio, ora'ue terrarum erat latior, in qua non regnū aliquod ſtatueretur? quis autem Rex, qui illo anno non aut emēdum ſibi, quod nō habebat; aut redimendum, quod habebat, arbitraretur? quis prouinciā, quis pecuniā, quis legationem ab ſenatu petebat? damnatis de ui, reſtitutio; Cōſulatus petitio ipſi illi populari ſacerdoti cōparabatur. hæc gemebant boni, ſperabant improbi, agebat Tribunus pl. Conſules adiuuabāt. hic aliquando, ſerius q̄ ipſe uellet, Cn. Pompeius, inuitiſſimis ijs, qui mentem optimi ac fortiſſimi uiri ſuis conſilijs ac fictis terroribus à defenſione meæ ſalutis auerterant, excitauit illam ſuā non ſopitam, ſed ſuſpicione aliqua retardatam cōſuetudinem Reip. bene gerendæ. non eſt paſſus ille uir, qui ſceleratiſſimos ciues, qui acerrimos hoſtes, qui maximas nationes, qui Reges, qui gentes feras atq; inauditas, qui prædonum infinitam manum, qui etiam ſeruitia uirtute uictoriáq; domuiſſet, qui, omnibus bellis terra mariq; cōpreſſis, imperium populi R. orbis terrarum terminis definiſſet, Remp. euerti ſcelere paucorum, quā ipſe nō ſolum cōſilijs, ſed etiam ſanguine ſuo ſæpe ſeruaſſet: acceſſit ad cauſam publicam: reſtitit auctoritate ſua reliquis rebus: de præteritis queſtus eſt. fieri quædā ad meliorem ſpem inclinatio uiſa eſt. decreuit ſenatus frequēs de meo reditu Calendis Iun. diſſentiente nullo, referente L. Mummio, cuius in mea cauſa nunquā fides uirtuſq; contremuit. interceſſit Ligus iſte neſcio qui, additamentum inimicorum meorum. res erat & cauſa noſtra eo

iam loci, ut erigere oculos, & uiuere uideretur. quiſquis erat, qui aliquam partem in meo luctu ſceleris Clodiani attigiſſet, quocunq; uenerat, quod iudiciũ cunq; ſubierat, damnabatur. inueniebatur nemo, qui ſe ſuffragiũ de me tuliſſe cõfiteretur. deceſſerat ex Aſia frater meus magno ſqualore, ſed multo etiã maiore mœrore. huic ad urbem uenienti tota obuiã ciuitas cum lacrymis gemituq; proceſſerat: loquebatur liberius ſenatus: cõcurrebant equites R. Piſo ille gener meus, cui fructum pietatis ſuæ neq; ex me, neq; à populo R. ferre licuit, à propinquo ſuo ſocerum ſuum flagitabat: omnia ſenatus reijciebat, niſi de me primum Cõſules retuliſſent. quæ cum res iam manibus teneretur, & cum Conſules prouinciarum pactione libertatem omnẽ perdidiſſent, qui, cũ in ſenatu priuatim ut de me ſententias dicerent flagitabantur, legem illi ſe Clodiam timere dicebant: cum hæc nõ poſſent iam diutius ſuſtineri, initur cõſilium de interitu Cn. Põpey. quo patefacto, ferroq; deprehẽſo, ille incluſus domi tam diu fuit, quã diu inimicus meus in Tribunatu. de meo reditu octo Tribuni promulgarunt. ex quo intellectum eſt, mihi abſenti creuiſſe amicos, in ea præſertim fortuna, in qua nõ nulli etiam, quos eſſe putaueram, non erant, ſed eos uoluntatẽ ſemper eandem, libertatem nõ eandem ſemper habuiſſe. nam ex nouem Tribunis, quos tunc habueram, unus me abſente defluxit, qui cognomen ſibi ex Aeliorũ imaginibus arripuit, quo magis nationis eius eſſe, q̃ generis uideretur. hoc igitur anno magiſtratibus nouis deſignatis, cum omnes boni omnem ſpem melioris ſtatus in eorum fidem cõuertiſſent, princeps P. Lentulus auctoritate ac ſententia ſua, Piſone & Gabinio repugnanti=

bus,cauſam ſuſcepit, Tribuniſq; pl.octo referentibus, præſtantiſſimam de me ſententiā dixit.qui cum ad gloriam ſuam,atq; ad ampliſſimi beneficij gratiam magis pertinere uideret,cauſam illam integram ad ſuum Conſulatum reſeruari, tamen rem talem per alios citius, q̃ per ſe tardius confici malebat.hoc interim tempore P.Seſtius iudices deſignatus iter ad C.Cæſarem pro mea ſalute ſuſcepit. quid egerit,quantum profecerit,nihil ad cauſam.equidē exiſtimo, ſi ille (ut arbitror) æquus nobis fuerit,nihil ab hoc profectum ; ſin iratior,non multum. ſed tamen ſedulitatem atq; integritatem hominis uidetis. Ingredior iam in Seſtij Tribunatum : nam hoc primum iter deſignatus Reip.cauſa ſuſcepit.pertinere et ad concordiā ciuium putauit,& ad perficiendi facultatem,animū Cæſaris à cauſa non abhorrere.abijt ille annus.reſpiraſſe homines uidebantur,non dum re, ſed ſpe Reip.recuperandæ.exierunt malis ominibus atq; execrationibus duo Vulturij paludati : quibus utinā ipſis eueniſſent ea,quæ tum homines precabantur: neq; nos prouinciam Macedoniam cum exercitu,neq; equitatum in Syria,& cohortes optimas perdidiſſemus. ineunt magiſtratum Tribuni pl.qui omnes de me promulgaturos confirmarant.ex his princeps emitur ab inimicis meis,is, quem homines in luctu irridentes Gracchum uocabant: quoniam id etiā fatum ciuitatis fuit,ut illa ex uepretulis extracta nitedula Remp.conaretur arrodere . alter
* uero,nō ille Serranus ab aratro,ſed ex deſerto Gaui Oleli horreo,calatis grauis,in Calatinos ac Lælios inſitus, ſubito nominibus in tabulas relatis,nomen ſuū de tabula ſuſtulit. ueniunt Calendæ Ian.uos hæc melius ſcire po=

teſtis, equidem audita dico, quæ tum frequentia ſenatus, quæ expectatio populi, qui cõcurſus Legatorũ ex Italia cuncta, quæ uirtus, actio, grauitas P. Lentuli Cos. fuerit, quæ etiã collegæ eius moderatio de me: qui cũ inimicitias ſibi mecũ ex Reip. diſſenſione ſuſceptas eſſe dixiſſet, eas ſe patribus cõſcriptis dixit, & temporibus, & Reip. permiſſurũ. tum princeps rogatus ſententiã L. Cotta, dixit id, quod digniſſimum Rep. fuit: nihil de me actum eſſe iure, nihil more maiorũ, nihil legibus: nõ poſſe quenquam de ciuitate tolli ſine iudicio: de capite nõ modo ferri, ſed ne iudicari quidem poſſe, niſi comitijs centuriatis: uim fuiſſe illam, flãmã quaſſatæ Reip. perturbatorumq; temporũ, iure, iudicijsq; ſublatis: magna rerũ permutatione impendente, declinaſſe me paululũ, & ſpe reliquæ tranquillitatis præſentes fluctus, tempeſtatemq; fugiſſe: quare, cum abſens Remp. non minus magnis periculis, q̃ quodã tempore præſens liberaſſem, nõ reſtitui me ſolum, ſed etiam ornari à ſenatu decere. diſputauit etiã multa prudenter, ita de me illum amentiſſimum, & profligatiſſimum hoſtem pudoris, & pudicitiæ ſcripſiſſe quæ ſcripſerat, ijs uerbis, rebus, ſententijs, ut, etiã ſi iure eſſet rogatum, tamen uim habere nõ poſſet: quare me, qui nulla lege abeſſem, non reſtitui lege, ſed reuocari ſenatus auctoritate oportere. hunc, nemo erat, quin ueriſſime ſentire diceret. ſed poſt eum rogatus Cn. Pompeius, approbata laudataq; Cottæ ſententia, dixit, ſeſe otij mei cauſa, ut omni populari cõcitatione defungerer, cenſere, ut ad ſenatus auctoritatem, populi quoq; R. beneficiũ erga me adiũgeretur. cũ omnes certatim, aliusq; alio grauius, atq; ornatius de mea ſalute dixiſſet, fieretq; ſine ulla uarietat.

diſceſſio : ſurrexit, ut ſciatis, Attilius hic Gauianus : nec auſus eſt, cum eſſet emptus, intercedere: noctem ſibi ad deliberandum poſtulauit. clamor ſenatus, querelæ, preces, ſocer ad pedes abiectus. ille ſe affirmare poſtero die moram nullam eſſe facturum. creditum eſt: diſceſſum eſt. illi interea deliberatori merces, longa interpoſita nocte, duplicata eſt. conſecuti dies pauci omnino Ianuario menſe, per quos ſenatum haberi liceret: ſed tamen actum nihil, niſi de me. cum omni mora, ludificatione, calumnia ſenatus auctoritas impediretur, uenit tandem conſilij de me agendi dies, V III. Cal. Febr. princeps rogationis, uir mihi amiciſſimus, Q. Fabritius templum aliquanto ante lucem occupauit. quietus eo die Seſtius, is qui eſt de ui reus, actor hic defenſorq́; cauſæ meæ: nihil progreditur: conſilia expectat inimicorum meorum. quid illi, quorum cōſilio P. Seſtius in iudicium uocatur, quo ſe pacto gerunt? cum forum, comitium, curiam multa de nocte armatis hominibus, ac ſeruis pleriſq; occupauiſſent, impetum faciunt in Fabritium, manus afferunt, occidunt non nullos, uulnerant multos, uenientem in forum uirum optimum, & conſtantiſſimum M. Ciſpium Trib. pl. ui depellunt, cædem in foro maximam faciunt, uniuerſiq; diſtrictis gladijs, & cruentis in omnibus fori partibus fratrem meū, uirum optimum, fortiſſimum, meiq; amantiſſimum, oculis quærebant, uoce poſcebant : quorum ille telis libenter in tanto luctu ac deſiderio mei non repugnandi, ſed moriendi cauſa corpus obtuliſſet ſuum, niſi ſuam uitam ad ſpem mei reditus reſeruaſſet. ſubijt tamen uim illam nefariam cōſceleratorum latronum. & cum ad fratris ſalutem à populo R. deprecandamq; ne=

niſſet, pulſus è roſtris, in comitio iacuit, ſeq́; ſeruorum & libertorum corporibus obtexit, uitamq́; tũ ſuam noctis, & fugæ præſidio, non iuris, iudiciorumq́; defendit. meminiſtis tum iudices corporibus ciuium Tiberim compleri, cloacas referciri, è foro ſpongijs effundi ſanguinem, ut omnes tantam illam copiam, & tam magnificum apparatum non priuatum aut plebeium, ſed patritium & prætorium eſſe arbitrarentur: nihilq́; neq; ante hoc tẽpus, neq; hoc ipſo turbulentiſſimo die criminationis eſſe in Seſtium. atqui uis in foro uerſata eſt? certe: quando enim maior? lapidationes perſæpe uidimus; non ita ſæpe, ſed nimium tamen ſæpe gladios: cædem uero tantã, tantos aceruos corporum extructos, niſi forte illo Cinnano atq; Octauiano die, quis unquam in foro uidit? qua ex concertatione animorum? nam ex pertinacia, aut conſtãtia interceſſoris oritur ſæpe ſeditio, culpa atq; improbitate latoris, cõmodo aliquo imperitis aut largitione propoſita; oritur ex cõcertatione magiſtratuum; oritur ſenſim ex clamore primum, deinde aliqua diſceſſione concionis; uix, ſero, & raro ad manus peruenitur: nullo uero uerbo facto, nulla cõcione aduocata, nulla lege, concitatã nocturnam ſeditionem quis audiuit? an uериſimile eſt, ut ciuis R. aut homo liber quiſquam cum gladio in forum deſcenderit ante lucem, ne de me ferri pateretur, præter eos, qui ab illo peſtifero ac perdito ciue iampridem Reip. ſanguine ſaginantur? hic iam de ipſo accuſatore quæro, qui P. Seſtium queritur cum multitudine in Tribunatu, & cum præſidio magno fuiſſe, num illo die fuerit? certe non fuit. uicta igitur eſt cauſa Reip. & uicta non auſpicijs, non interceſſione, non ſuffragijs, ſed ui, manu, ferro.

nam ſi obnunciaſſet Fabritio is Tribunus pl. qui ſeruaſſe de cœlo dixerat: accepiſſet Reſp. plagam, ſed eam, quam acceptam gemere poſſet. ſi interceſſiſſet collega Fabritio, læſiſſet Remp. ſed Remp. iure læſiſſet. gladiatores tu nouitios, pro expectata Aedilitate ſuppoſitos, cum ſicarijs è carcere emiſſis ante lucem in forum immittas? magiſtratus templo deijcias? cædem maximam facias? forum purges? & cum omnia ui & armis egeris, accuſes eum, qui ſe præſidio munierit, non ut te oppugnaret, ſed ut uitam ſuam poſſet defendere? atqui ne ex eo quidem tempore id egit Seſtius, ut à ſuis munitus, tuto in foro tum magiſtratum gereret, Remp. adminiſtraret. itaque fretus ſanctitate Tribunatus, cum ſe non modo cõtra uim, & ferrum, ſed etiam contra uerba, atque interceſſionẽ legibus ſacratis eſſe armatum putaret: uenit in templum Caſtoris, obnunciauit Conſuli, cum ſubito manus illa Clodiana in cæde ciuium ſæpe iam uictrix exclamat, incitatur, inuadit: inermem atque imparatum Tribunum alij gladijs adoriũtur, alij fragmentis ſeptorum, & fuſtibus: à quibus hic multis uulneribus acceptis, ac debilitato corpore, & contrucidato ſe abiecit exanimatus, neque ulla alia re ab ſe mortem, niſi opinione mortis, depulit. quem cum iacentem, & conciſum plurimis uulneribus, extremo ſpiritu, exanguẽ, & confectum uiderent: defatigatione magis, & errore, quàm miſericordia, & modo aliquando cædere deſtiterunt. & cauſam dicit Seſtius de ui? quid ita? quia uiuit. at id nõ ſua culpa. plaga una illa extrema defuit. quæ ſi acceſſiſſet, reliquum ſpiritũ exhauſiſſet. accuſa Lentidium: non percuſſit locum. male dicito Sabino homini Reatino, cur tam temere exclamarit occi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſum. ipſum uero quid accuſas? num defuit gladijs? num repudiauit? num, ut gladiatoribus imperari ſolet, ferrũ non recepit? an hæc ipſa uis eſt, non poſſe emori? an illa, q̃ Tribunus pl. templum cruentauit? an, quòd, cum eſſet ablatus, primumq́; reſipuiſſet, non ſe referri iuſſit? ubi eſt crimen, quod reprehenditis? hic quæro iudices: ſi illo die gens iſta Clodia, quod facere uoluit, effeciſſet, ſi P. Seſtius, qui pro occiſo relictus eſt, occiſus eſſet; fuiſtis'ne ad arma ituri? fuiſtis'ne uos ad patrium illum animũ, maiorumq́; uirtutem excitaturi? fuiſtis'ne aliquando Remp. à funeſto latrone repetituri? an etiam tunc quieſceretis, cunctaremini, timeretis, cùm Remp. à facinoroſiſſimis ſicarijs, & à ſeruis eſſe oppreſſam, atq; occupatam uideretis? cuius igitur mortem ulciſceremini, ſi quidem liberi eſſe, et habere Remp. cogitaretis, de eius uirtute uiri quid uos loqui, quid ſentire, quid cogitare, quid iudicare oporteat, dubitandum putatis? at uero ipſi parricidæ, quorũ effrenatus furor alitur impunitate diuturna, adeo uim facinoris ſui perhorruerant, ut, ſi paulo longior opinio mortis Seſtij fuiſſet, Gracchum illum ſuum transferendi in nos criminis cauſa occidere cogitarint. ſenſit ruſticulus nõ incautus (neq; enim homines nequam tacere potuerunt) ſuum ſanguinem quæri ad reſtinguendam inuidiam facinoris Clodiani: mulioniam penulam arripuit, cum qua primum Romam ad comitia uenerat: meſſoria ſe corbe contexit. cum quærerent alij Numerium, alij Quintium, gemini nominis errore ſeruatus eſt. atq; hoc ſcitis omnes, uſq; adeo hominem in periculo fuiſſe, quoad ſcitum ſit Seſtium uiuere. quod niſi eſſet patefactum paulo citius, quàm uellem, non illi quidem morte merce

narij ſui transferre potuiſſent inuidiam in quos puta-bant, ſed acerbiſſimi ſceleris infamiam grato quodam ſcelere minuiſſent. ac ſi tunc P. Seſtius iudices in templo Caſtoris animam, quam uix retinuit, edidiſſet: non dubito, quin, ſi modo eſſet in Rep. ſenatus, ſi maieſtas populi R. reuixiſſet, aliquando ſtatua huic ob Remp. interfecto in foro ſtatueretur. nec uero illorum quiſquam, quos à maioribus noſtris morte obita poſitos in illo loco, atq; in roſtris collocatos uidetis, eſſet P. Seſtio aut acerbitate mortis, aut in Remp. animo præponendus: qui, cum cauſam ciuis calamitoſi, cauſam amici, cauſam bene de Rep. meriti, cauſam ſenatus, cauſam Italiæ, cauſam Reip. ſuſcepiſſet, cumq; auſpicijs, religioniq; parens obnunciaret, quod ſenſerat; luce palàm à nefarijs peſtibus in deorum hominumq; conſpectu eſſet occiſus, ſanctiſſimo in templo, ſanctiſſima in cauſa, ſanctiſſimo in magiſtratu. eius igitur uitam quiſquam ſpoliandam ornamentis eſſe dicet, cuius mortem ornandam monimento ſempiterno putaretis? homines, inquit, emiſti, coegiſti, paraſti. quid uti faceret? ſenatum obſideret? ciueis indemnatos expelleret? bona diriperet? ædes incenderet? tecta diſturbaret? templa deorum immortalium inflammaret? Tribunos pl. ferro è roſtris expelleret? prouincias, quas uellet, quibus uellet, uenderet? Reges appellaret? rerum capitalium condemnatos in liberas ciuitates per Legatos noſtros reduceret? principem ciuitatis ferro obſeſſum teneret? hæc ut efficere poſſet, quæ fieri niſi armis oppreſſa Rep. nullo modo poterant, iccirco, credo, manum ſibi P. Seſtius, & copias comparauit. at non dum erat maturum: non dum res ipſa ad eiuſmodi præſidia uiros bonos compellebat: pulſi nos eramus, non

omnino iſta manu ſola,ſed tamen non ſine iſta:uos taciti mœrebamini.captum erat forũ anno ſuperiore,æde Ca= ſtoris,tanq̃ arce aliqua à fugitiuis,occupata : ferebatis. omnia hominum cum egeſtate, tum audacia perditorũ clamore,cõcurſu,ui,manu gerebantur:perferebatis. ma giſtratus templis pellebantur: alij omnino aditu,ac foro prohibebantur: nemo reſiſtebat. gladiatores ex Prætoris comitatu comprehenſi,in ſenatum introducti,confeſſi,in uincula coniecti à Milone,miſſi à Serrano: mentio nul= la. forum corporibus ciuium R.cõſtratum cæde noctur na: non modo nulla noua quæſtio, ſed etiam uetera iudi cia ſublata.Tribunũ pl.plus uiginti uulneribus acceptis iacentem,moribundumq; uidiſtis: alterius Tribuni pl.di uini hominis(dicam enim,quod ſentio, & quod mecum ſentiunt omnes)diuini,inſigni quadam , inaudita , noua magnitudine animi,grauitate,fide præditi,domus eſt op pugnata ferro, facibus,exercitu Clodiano.& tu hoc lo= co laudas Milonem,& iure laudas : quem enim unquã uirum tam immortali uirtute præditum uidimus , qui nullo præmio propoſito,præter hoc,quod iam contritum & contemptum putatur,iudicium bonorum,omnia pe= ricula,ſummos labores,grauiſſimas contẽtiones,inimici= tiasq; ſuſcepit?qui mihi unus ex omnibus ciuibus uidetur re docuiſſe,non uerbis,quid oporteret à præſtãtiſſimis ui ris in Rep.fieri,& quid neceſſe eſſet : oportere hominum audacium,euerſorum Reip. ſceleri legibus & iudicijs re ſiſtere: ſi leges non ualerent,iudicia nõ eſſent,ſi Reſp. ui conſenſuq; audacium armis oppreſſa teneretur,præſidio & copijs defendi uitã & libertatem neceſſe eſſe. hoc ſen tire,prudentiæ eſt; facere, fortitudinis ; & ſentire uero

& facere, perfectæ cumulatæq; uirtutis. adijt ad Remp. Tribunus pl. Milo: de cuius laude plura dicam: non quo aut ipſe hæc dici, q̃ exiſtimari malit; aut ego hunc laudis fructum præſenti libenter impertiam, præſertim cũ uerbis conſequi non poſſim: ſed ꝙ exiſtimo, ſi Milonis cauſã accuſatoris uoce collaudatam probaro, uos in hoc crimine parem Seſtij cauſam exiſtimaturos. adijt igitur T. Annius ad cauſam Reip. ſicut ciuem patriæ recuperare uel* let Reip. tum ſimplex cauſa, conſtans ratio, plena conſenſionis omnium, plena concordiæ. collegas adiutores habebat. Cõſulis alterius ſummum ſtudium, alterius animus penè placatus. de Prætoribus unus alienus, ſenatus incredibilis uolũtas, equitum R. animi ad cauſam excitati, erecta Italia. duo ſoli erant empti ad impediendum: qui ſi homines deſpecti & contempti tantam rem ſuſtinere nõ potuiſſent, ſe cauſam, quam ſuſceperat, nullo labore peracturũ uidebat. agebat auctoritate: agebat conſilio: agebat per ſummũ ordinem: agebat exemplo bonorũ et fortium ciuiũ: quid Rep. quid ſe dignum eſſet, quis ipſe eſſet, quid ſperare, quid maioribus ſuis reddere deberet, diligẽtiſſime cogitabat. huic grauitati hominis uidebat ille gladiator ſe, ſi moribus ageret, parẽ eſſe nõ poſſe: ad ferrũ, ad faces, ad quotidianã cædem, incendia, rapinas ſe cum exercitu ſuo contulit: domũ oppugnare, itineribus occurrere, ui laceſſere, & terrere cœpit. non mouit hominem ſumma grauitate, ſummáq; conſtantia: ſed quanquã dolor animi, innata libertas, prompta excellẽſq; uirtus fortiſſimum uirum hortabantur, ui uim, oblatã præſertim ſæpius, ut frangeret, & refutaret; tanta moderatio fuit hominis, tantũ conſilium, ut cõtineret dolorem, neq; eadẽ

ſe re ulciſceretur, qua eſſet laceſſitus; ſed illum tot iam in funeribus Reip. exultantem ac tripudiantem, legum, ſi poſſet, laqueis conſtringeret. deſcendit ad accuſandum: quis unquam tam proprie Reip. cauſa? nullis inimicitijs, nullis præmijs, nulla hominũ poſtulatione, aut etiam opinione id unquam eſſe facturum. fracti erant animi hominis: hoc enim accuſante, priſtini illius ſui iudicij turpitudinem deſperabat. ecce tibi Conſul, Prætor, Tribunus pl. noua noui generis edicta proponunt: ne reus adſit, ne citetur: ne quæratur: ne mentionem omnino cuiquam iudicum, aut iudiciorũ facere liceat. quid ageret uir ad uirtutem, dignitatem, gloriam natus, ui ſceleratorum hominum corroborata, legibus iudicijsq; ſublatis? ceruices Tribunus pl. priuato, præſtantiſſimus uir profligatiſſimo homini daret? an cauſam ſuſceptam affligeret? an ſe domi contineret? & uinci turpe putauit, & deterreri, etiã
* eripi reiecit: ut, quoniam ſibi in illum legibus uti non liceret, illius uim neq; in ſuo, neq; in Reip. periculo pertimeſceret. quomodo igitur in hoc genere præſidij comparati accuſas Seſtium, cum idem laudes Milonem? an, qui ſua tecta defendit, qui ab aris, focis ferrum flammamq; depellit, qui ſibi licere uult tuto eſſe in foro, in templo, in curia, qui uitæ præſidium comparat, qui uulneribus, quæ cernit quotidie toto corpore, mouetur, ut aliquo præſidio caput, & ceruices, & iugulum, ac latera tutetur; hunc de ui accuſandum putas? quis enim ueſtrum iudices ignorat, ita naturam rerum tuliſſe, ut quodam tempore homines, non dum neq; naturali neq; ciuili iure deſcripto, fuſi per agros ac diſperſi uagarentur, tantũq; haberent, quantum manu ac uiribus per cædẽ ac uulnera aut eri-

pere,

pere, aut retinere potuiſſent? qui igitur primi uirtute et conſilio præſtanti extiterunt, ij perſpecto genere humanæ docilitatis atq; ingenij, diſſipatos unum in locum congregarunt, eosq́; ex feritate illa ad iuſtitiam, atq; manſuetudinem traduxerunt. tum res communem utilitatem cõtinentes, quas publicas appellamus; tum cõuenticula hominũ, quæ poſtea ciuitates nominatæ ſunt; tum domicilia cõiuncta, quas urbes dicimus, inuento & diuino, & humano iure, mœnibus ſepſerunt. atq; inter hanc uitam perpolitam humanitate, & illam immanem nihil tam intereſt, q̃ ius atq; uis. horum utro uti nolimus, altero eſt utendum. uim uolumus extingui: ius ualeat neceſſe eſt, id eſt iudicia, quibus omne ius cõtinetur. iudicia diſplicent, aut nulla ſunt: uis dominetur neceſſe eſt. hæc uident omnes, Milo & uidit, & fecit, ut ius experiretur, uim depelleret. altero uti uoluit, ut uirtus audaciam uinceret: altero uſus neceſſario eſt, ne uirtus ab audacia uinceretur. eademq́; ratio fuit P. Seſtij ſi minus in accuſando (neq; enim per omnes fuit idem neceſſe fieri) at certe in neceſſitate defendendæ ſalutis ſuæ, præſidioq́; contra uim & manum cõparando. o dij immortales, quemnam oſtenditis exitum nobis? quam ſpem Reip. datis? quotusquiſq; inuenietur tanta uirtute uir, qui optimam quanque cauſam Reip. amplectatur, qui bonis uiris deſeruiat, qui ſolidam laudem, ueramq́; quærat, cum ſciat illa duo Reip. penè fata, Gabinium & Piſonem, alterum haurire quotidie ex pacatiſſimis atq; opulentiſſimis Syriæ gazis innumerabile pondus auri, bellum inferre quieſcẽtibus, ut eorum ueteres, illibatasq́; diuitias in profundiſſimum libidinum ſuarum gurgitem profundat; uillam ædifi-

care in oculis omnium tantam, tugurium, ut iam uidea=tur eſſe illa uilla, quam ipſe Tribunus pl. pictam olim in cõcionibus explicabat, quo fortiſſimum ac ſummum ciuem in inuidiam homo caſtus ac non cupidus uocaret: alterum Thracibus ac Dardanis primum pacem maxi=ma pecunia uendidiſſe, deinde, ut illi pecuniam conficere poſſent, uexandam his Macedoniam & ſpoliandam tra=didiſſe, eundemq́; bona creditorum ciuium R. cum debi=toribus Græcis diuiſiſſe: cogere pecunias maximas à Dyrrhachinis, ſpoliare Theſſalos, certam Achæis in annos ſin=gulos pecuniam imperauiſſe, neq; tamen ullo in publico aut religioſo loco ſignum, aut tabulam, aut ornamẽtum reliquiſſe? hos ſic illudere, quibus omne ſupplicium, atq; omnis iure optimo pœna debetur? reos eſſe hos duos, quos uidetis? omitto iam Numeriũ, Serranum, Aelium, quiſ=quilias ſeditionis Clodianæ. ſed tamen hi quoq; etiã nunc uolitant, ut uidetis: nec, dum uos de uobis aliquid time=bitis, illi unq̃ de ſe pertimeſcent. nam quid ego de Aedi le ipſo loquar, qui etiam diem dixit, & accuſauit de ui Milonem? neq; hic tamen ulla unq̃ iniuria adducetur, ut eum tali uirtute, tantáq; firmitate animi ſe in Remp. fuiſſe pœniteat: ſed, qui hæc uident, adoleſcentes quonã ſuas mentes conferent? ille, qui monimenta publica, qui ædes ſacras, qui domos inimicorum ſuorum oppugnauit, excidit, incendit, qui ſtipatus ſemper ſicarijs, ſeptus ar=matis, munitus indicibus fuit, quorũ hodie cõpia redun=dat, qui & peregrinam manum facinoroſorum cõcita=uit, & ſeruos ad cædem idoneos emit, & in Tribunatu carcerem totum in forum effudit; uolitat Aedilis, ac=cuſat eum, qui aliqua ex parte eius furorem exultan=

tem repreſſit: hic, qui ſe eſt tutatus ſic, ut in priuata re deos penates ſuos, in Rep. iura Tribunatus auſpiciaq; defenderet, accuſare eum moderate, à quo ipſe nefarie accuſatur, per ſenatus auctoritatem nõ eſt ſitus. nimirum hoc illud eſt, quod de me potiſſimum tu in accuſatione quæſiſti, quæ eſſet noſtra natio optimatium: ſic enim dixiſti. rem quæris præclaram iuuentuti ad diſcẽdum, nec mihi difficilem ad perdocẽdum. de qua pauca iudices dicam: & , ut arbitror, nec ab utilitate eorũ, qui audient, nec ab officio noſtro, nec ab ipſa cauſa P. Seſtij abhorrebit oratio mea. Duo genera ſemper in hac ciuitate fuerunt eorum, qui uerſari in Rep. atq; in ea ſe excellentius gerere ſtuduerunt: quibus ex generibus alteri ſe populares, alteri optimates & haberi, & eſſe uoluerunt. qui ea, quæ faciebant, quæq; dicebant, multitudini iucunda eſſe uolebant, populares: qui autem ita ſe gerebant, ut ſua conſilia optimo cuiq; probarentur, optimates habebantur. quis ergo optimus iſte? quis? de numero ſi quæris, innumerabiles: neq; enim aliter ſtare poſſemus. ſunt principes conſilij publici: ſunt, qui eorum ſectam ſequuntur: ſunt maximorum ordinum homines, quibus patet curia: ſunt municipales ruſticiq; Romani: ſunt negocia gerentes: ſunt etiam libertini optimates. numerus, ut dixi, huius generis late & uarie diffuſus eſt: ſed genus uniuerſum (ut tollatur error) breui circunſcribi & definiri poteſt. omnes optimates ſunt, qui neque nocentes ſunt, nec natura improbi, nec furioſi, nec malis domeſticis impediti. eſto igitur, ut hi ſint, quam tu nationem appellaſti, qui & integri ſunt, & ſani, & bene de rebus domeſticis conſtituti. horum qui uo-

luntati, commodis, opinioni in gubernanda Rep. ſeruiunt, defenſores optimatium, ipſiq; optimates grauiſſimi, & clariſſimi ciues nominantur, & principes ciuitatis. quid eſt igitur propoſitum his Reip. gubernatoribus, quod intueri, & quò curſum ſuũ dirigere debeant? id, quod eſt præſtantiſſimum, maximéq; optabile omnibus ſanis, & bonis, & beatis, cum dignitate ociũ. hoc qui uolunt, omnes optimates; qui efficiunt, ſummi uiri, et conſeruatores ciuitatis putantur: neq; enim rerum gerendarum dignitate homines efferri ita cõuenit, ut ocio non proſpiciant; neq; ullum amplexari ocium, quod abhorreat à dignitate. huius autem ocioſæ dignitatis hæc fundamenta ſunt, hæc membra, quæ tuenda principibus, & uel capitis periculo defendenda ſunt; religiones, auſpicia, poteſtates magiſtratuũ, ſenatus auctoritas, leges, mos maiorum, iudicia, iuriſdictio, fides, prouinciæ, ſocij, imperij laus, res militaris, ærariũ. harum rerum tot, atq; tantarum eſſe defenſorem, & patronum magni animi eſt, magni ingenij, magnæq; cõſtantiæ: etenim in tanto ciuiũ numero magna multitudo eſt eorum, qui aut propter metum pœnæ peccatorum ſuorum conſcij nouos motus conuerſionesq; Reip. quærant, aut qui propter inſitum quendam animi furorem, diſcordijs ciuium, ac ſeditione paſcantur, aut qui propter implicationem rei familiaris cõmuni incendio malint, q̃ ſuo, deflagrare. qui cum auctores ſunt, & duces ſuorum ſtudiorum, uitiorumq; nacti, in Rep. fluctus excitantur: ut uigilandum ſit ijs, qui ſibi gubernacula patriæ depoſcerunt; enitendumq; omni ſcientia ac diligentia, ut conſeruatis his, quæ ego paulo ante fundamenta ac membra eſſe dixi, tenere curſum

poſſint, & capere ocij illum portum, & dignitatis. hanc uiam iudices ſi aut aſperam atq; arduam, aut plenam eſſe periculorum, aut inſidiarum negem, mentiar: præſertim cum id non modo intellexerim ſemper, ſed etiam præter cæteros ſenſerim: maioribus præſidijs & copijs oppugnatur Reſp. quàm defenditur: propterea ꝙ audaces homines & perditi nutu impelluntur, & ipſi etiã ſponte ſua cõtra Remp. incitantur: boni neſcio quo modo tardiores ſunt, &, principijs rerum neglectis, ad extremum ipſa deniq; neceſſitate excitantur, ita, ut nõ nunquam cũctatione ac tarditate, dum ocium uolunt etiam ſine dignitate retinere, ipſi utrunq; amittant. propugnatores autem Reip. qui eſſe uoluerũt, ſi leuiores ſunt, deſciſcunt; ſi timidiores, deſunt: permanent illi ſoli, atque omnia Reip. cauſa perferunt, qui ſunt tales, qualis pater tuus M. Scaure fuit; qui à C. Graccho uſq; ad C. Mariũ ſeditioſis omnibus reſtitit; quem nulla unq̃ uis, nullæ minæ, nulla inuidia labefecit: aut qualis Q. Metellus patruus matris tuæ; qui cum florentem hominem in populari ratione L. Saturninũ Cenſor notaſſet, cumq́; inſitiuum Gracchum contra uim multitudinis incitatæ cenſu prohibuiſſet, cumq́; in eam legem, quam non iure rogatam iudicarat, iurare unus noluiſſet, de ciuitate maluit, q̃ de ſententia dimoueri: aut, ut uetera exempla, quorum eſt copia digna huius imperij gloria, relinquã, ne'ue eorum aliquem, qui uiuũt, nominem, qualis nuper Q. Catulus fuit; quem neq; periculi tempeſtas, neque honoris aura potuit unquam de ſuo curſu aut ſpe, aut metu dimouere. hæc imitamini per deos immortales, qui dignitatem, qui laudem, qui gloriam quæritis: hæc am-

pla ſunt, hæc diuina, hæc immortalia, hæc fama celebrantur, monimentis annalium mandantur, poſteritati propagantur. eſt labor, non nego: pericula magna, fateor:

Multæ inſidiæ ſunt bonis, ueriſſime dictum eſt:
Sed te id, quod multi inuideant, multiq; expetant,
Inſcitia ſit, inquit, poſtulare, ſi tu laborem ſumma cum
cura efferas nullum.

idem alio loco dixit, quod exciperent improbi ciues,
Oderint, dum metuant.

præclara enim illa præcepta dederat iuuentuti. ſed tamen hæc uia, hæc ratio Reip. capeſcendæ olim erat magis pertimeſcenda, cum multis in rebus multitudinis ſtudium ad populi cõmodum ab utilitate Reip. diſcrepabat. tabellaria lex ab L. Caſſio ferebatur: populus libertatem agi putabat ſuã: diſſentiebant principes, & in ſalute optimatium temeritatem multitudinis, & tabellæ licentiam pertimeſcebãt. agrariam Ti. Gracchus legem ferebat: grata erat populo: fortunæ cõſtitui tenuiorum uidebantur: nitebãtur contra optimates, ꝙ ea diſcordiam excitari uidebãt; & cum locupletes poſſeſſionibus diuturnis mouerentur, ſpoliari Remp. propugnatoribus arbitrabantur. frumentariam legem C. Gracchus ferebat: iucunda res plebi R. uictus enim ſuppeditabatur large ſine labore: repugnabant boni, ꝙ & ab induſtria plebem ad deſidiam auocari putabant, & ærarium exhauriri uidebatur. multa etiam noſtra memoria, quæ conſulto prætereo, fuerunt in ea cõtentione, ut popularis cupiditas à cõſilio principum diſſideret. nunc iam nihil eſt, ꝙ populus à delectis, principibusq; diſſentiat: nec flagitat rem ullam, neq; nouarũ rerum eſt cupidus: & ocio ſuo, & dignitate opti=

mi cuiuſq;,& uniuerſæ Reip.gloria delectatur.itaq; homines ſeditioſi ac turbulenti, quia nulla iam largitione populum R.concitare poſſunt,q̄ plebs perfuncta grauiſſimis ſeditionibus ac diſcordijs ocium malle uideatur, conductas habent cóciones; neq; id agunt,ut ea dicant, aut ferant,quæ illi uelint audire,qui in concione ſunt; ſed pretio ac mercede perficiunt, ut, quicquid dicant,id illi uelle audire uideātur.num uos exiſtimatis Gracchos, aut Saturninum,aut quenq̄ illorum ueterum,qui popu lares habebantur,ullum unq̄ in cócione habuiſſe conductum? nemo habuit: ipſa enim largitio,& ſpes cómodi propoſiti,ſine mercede ulla multitudinem cócitabat: itaq; temporibus illis,qui populares erant,offendebāt illi quidem apud graues & honeſtos homines, ſed populi iudicijs,atq; omni ſignificatióe florebāt.his in theatro plaudebatur: hi ſuffragijs,quod cótenderant,cóſequebātur: horum homines nomen,orationem,uultū,inceſſum amabant.qui autem aduerſabantur ei generi,graues & magni homines habebātur,ſed ualebant in ſenatu multum, apud bonos uiros plurimum, multitudini iucundi non erant,ſuffragijs offendebatur ſæpe eorū uoluntas,plauſum uero etiam ſi quis eorum aliquando acceperat, ne quid peccaſſet,pertimeſcebat.attamen ſi qua res erat maior,idem ille populus horum auctoritate maxime cómouebatur.nunc,niſi me fallit,in eo ſtatu ciuitas eſt,ut,ſi operas conductorum remoueris, omnes idem de Rep.ſenſuri eſſe uideantur. etenim tribus locis ſignificari maxime populi R.iudicium, ac uoluntas poteſt, concione, comitijs, ludorum gladiatorumq; conſeſſu. quæ concio fuit per hos annos, quæ quidem eſſet non con=

ducta, ſed uera, in qua populi R. conſenſus perſpici poſſet? habitæ ſunt multæ de me à gladiatore ſceleratiſſimo, ad quas nemo adibat incorruptus, nemo integer, nemo illum fœdum uultum aſpicere, nemo furialem uocem bonus audire poterat. erant, erãt illæ conciones perditorum hominum neceſſario turbulentæ. habuit de eodem me P. Lentulus Cos. concionem: cõcurſus eſt populi R. factus: omnes ordines, tota in illa concione Italia conſtitit: egit cauſam ſumma cum grauitate copiaq; dicendi, tanto ſilentio, tanta approbatione omnium, nihil ut unq̃ uideretur tam populare ad populi R. aures accidiſſe. productus eſt ab eo Cn. Pompeius, qui ſe nõ ſolum auctorem meæ ſalutis, ſed etiam ſupplicem populo R. exhibuit: huius oratio & pergrauis, & grata concioni fuit: ſic contendo, nunq̃ neq; ſententiam eius auctoritate, neq; eloquẽtiam iucunditate fuiſſe maiorem. quo ſilentio ſunt auditi de me cæteri principes ciuitatis? quos iccirco non appello hoc loco, ne mea oratio, ſi minus de aliquo dixero, ingrata; ſi ſatis de omnibus, infinita eſſe uideatur. cedo nunc eiuſdem illius inimici mei de me eodem ad uerum populum in campo Martio concionem. quis nõ modo approbauit, ſed non indigniſſimum facinus putauit, illum non dicam loqui, ſed uiuere ac ſpirare? quis fuit, qui non eius uoce maculari Remp. ſeq;, ſi eum audiret, ſcelere aſtringi arbitraretur? Venio ad comitia ſiue magiſtratuũ placet, ſiue legum. leges uidemus ſæpe ferri multas. omitto eas, quæ feruntur ita, uix ut quini, & hi ex alia tribu, qui ſuffragium ferant, reperiantur. de me, quem tyrannũ atq; ereptorem libertatis eſſe dicebat, in illa ruina Reip. dicit ſe legẽ tuliſſe. quis eſt, qui ſe, cum

contra me ferebatur, iniſſe ſuffragium confiteatur? cum autem de me eodem ex S.C. *comitijs centuriatis ferebatur, quis eſt, qui non profiteatur ſe affuiſſe, & ſuffragiũ de ſalute mea tuliſſe? utra igitur cauſa popularis debet uideri; in qua omnes honeſtates ciuitatis, omnes ætates, omnes ordines unà conſentiunt; an in qua furiæ concitatæ tanquam ad funus* Reip. *conuolant? an, ſicubi aderit* Gellius, *homo & fratre indignus uiro clariſſimo, atque optimo* Conſule, *& ordine equeſtri, cuius ille ordinis nomen retinet, ornamenta confecit: id erit populare? eſt enim homo iſte populo* R. *deditus. nihil uidi magis. qui, cũ eius adoleſcentia in ampliſſimis honoribus ſummi uiri* L. Philippi *uitrici florere potuiſſet, uſq; eò non fuit popularis, ut bona ſolus comeſſet. deinde ex impuro adoleſcente & petulante, poſteaquam rem paternam ab idiotarum diuitijs ad philoſophorum regulam perduxit,* Græculũ *ſe atq; ocioſum putari uoluit, ſtudio literarum ſe ſubito dedidit. nihil ſanè à te iuuabatur. anagnoſtæ, libelli etiam pro uino ſæpe oppignerabantur: manebat inſaturabile abdomen, copiæ deficiebant: itaq; ſemper uerſabatur in ſpe rerum nouarum, ocio & tranquillitate* Reip. *conſeneſcebat. ecquæ ſeditio unquam fuit, in qua non ille princeps? ecquis ſeditioſus, cui ille non familiaris? ecquæ turbulenta concio, cuius ille non concitator? cui bene dixit unq̃ bono? bene dixit? immo, quem fortem & bonum ciuem non petulantiſſime eſt inſectatus? qui, ut credo, non libidinis cauſa, ſed ut plebicola uideretur, libertinam duxit uxorẽ. is de me ſuffragium tulit, is affuit, is interfuit epulis, & gratulationibus parricidarum. in quo tamen* * *eſt ne ullus cum illo reo inimicus eſt meus ſuauia-*

tus.qui quaſi mea culpa bona perdiderit, ita ob eam ipſam cauſam eſt mihi inimicus,quia nihil habet. utrum, ego tibi patrimonium eripui Gelli,an tu comediſti? quid? tu meo periculo gurges,ac uorago patrimonij heluabare,ut,ſi ego Conſul Remp.contra te & gregales tuos defendiſſem,in ciuitate eſſe me nolles? te nemo tuorum uidere uult: omnes aditum,ſermonem,congreſſum tuum fugiunt: te ſororis filius Poſthumius,adoleſcẽs grauis,ſenili iudicio notauit, cum in magno numero tutorem liberis non inſtituit. ſed elatus odio,& meo & Reip. nomine; quorum ille utri ſit inimicior,neſcio; plura dixi, q̃ dicendum fuit,in furioſiſſimum atq; egentiſſimum ganeonẽ.

Illuc reuertor;contra me cum ſit actum, capta urbe atq; oppreſſa,Gelliũm,Firmidium,Titium,eiuſdem modi furias illis mercenarijs gregibus duces & auctores fuiſſe,cũ ipſe lator nihil ab horum turpitudine,audacia, ſordibus abhorreret. at cũ de dignitate mea ferebatur, nemo ſibi nec ualetudinis excuſationem,nec ſenectutis ſatis iuſtam putauit:nemo fuit,qui ſe non Remp.mecum ſimul reuocare in ſuas ſedes arbitraretur. Videamus nunc comitia magiſtratuum.fuit collegium nuper tribunitium,in quo tres minime,uehemẽter duo populares exiſtimabantur.ex his,qui populares non habebãtur,quibus in illo genere conductarum concionum conſiſtendi poteſtas non erat,duo à populo R.Prætores uideo eſſe factos: & quantum ſermonibus uulgi, & ſuffragijs intelligere potui,præ ſe populus R.ferebat,ſibi illum in Tribunatũ Cn.Domitij animum conſtantem,& egregium,atq; Q. Ancharij fidem ac fortitudinem,etiam ſi nihil agere potuiſſent,tamen uoluntate ipſa gratum fuiſſe. iam de C.

Fannio quæ ſit exiſtimatio, uidemus: quod iudicium populi R. in honoribus eius futurum ſit, nemini dubium eſſe debet. quid populares illi duo, quid egerunt? alter, qui tamen ſe continuerat, tulerat nihil, ſenſerat tantum de Rep. aliud, atq; homines expectabãt, uir & bonus, & innocens, & bonis uiris ſemper probatus, quod parum uidelicet intellexit in Tribunatu, quid uero populo probaretur, & quod illum eſſe populum R. qui in concione erat, arbitrabatur, non tenuit eum locum, in quem, niſi popularis eſſe uoluiſſet, facillime perueniſſet. alter, qui ita ſe in populari ratione iactarat, ut auſpicia, legem Aeliam, ſenatus auctoritatem, Conſulem, collegas, bonorum iudicium nihil putaret, Aedilitatem petiuit cum bonis uiris, & hominibus primis, ſed non præſtãtiſſimis opibus, & gratia, tribum ſuam nõ tulit, Palatinam deniq;, per quã omnes illæ peſtes uexare populum R. dicebantur, perdidit, nec quicquam illis comitijs, quod boni uiri uellent, niſi repulſam tulit. uidetis igitur populum ipſum, ut ita dicam, iam nõ eſſe popularem, qui ita uehementer eos, qui populares habentur, reſpuat; eos autem, qui ei generi aduerſantur, honore digniſſimos iudicet. Veniamus ad ludos: facit.n. iudices ueſter iſte in me animorũ oculorumq; cõtuitus, ut mihi iam licere putem remiſſiore uti genere dicendi. comitiorum & concionũ ſignificationes interdum ueræ ſunt, non nunquam uitiatæ, atq; corruptæ: theatrales gladiatorijq; conſeſſus dicuntur omnino ſolere leuitate non nullorum emptos plauſus & exiles & raros excitare: attamẽ facile eſt, cum id fit, quemadmodũ, & à quibus fiat, & quid integra multitudo faciat, uidere. quid ego nunc dicã, quibus uiris, aut cui generi ciuium maxime applau

datur? neminem ueſtrum fallit. ſit hoc ſanè leue, quod non ita eſt, quoniam optimo cuiq; impertitur: ſed ſi eſt leue, homini graui leue eſt: ei uero, qui pendet à rebus leuiſſimis, qui rumore, & (ut ipſi loquuntur) fauore populi tenetur & ducitur, plauſum immortalitatem, ſibilum mortem uideri neceſſe eſt. ex te igitur Scaure potiſſimũ quæro, qui ludos apparatiſſimos magnificentiſſimosq; feciſti, ecquis iſtorum popularium tuos ludos aſpexerit? ecquis ſe theatro, populóq; R. commiſerit? ipſe ille maxime ludius, non ſolum ſpectator, ſed actor & acroama, qui omnia ſororis embolia nouit, qui in cœtũ mulierum pro pſalteria adducitur, nec tuos ludos aſpexit in illo ardenti Tribunatu ſuo, nec ullos alios, niſi eos, à quibus uix uiuus effugit. ſemel, inquam, ſe ludis homo popularis commiſit omnino, cum in templo Virtutis honos habitus eſſet Virtuti, C.q; Marij conſeruatoris huius imperij monumentũ municipi eius, & Reip. defenſori ſedem ad ſalutem præbuiſſet. quo quidem tempore quid populus R. ſentire ſe oſtenderit, utroq; in genere declaratum eſt: primo, cum audito S.C. ore ipſi atq; abſenti ſenatui plauſus eſt ab uniuerſis datus: deinde, cum ſenatoribus ſingulis ſpectatũ è ſenatu redeuntibus. cum uero ipſe, qui ludos faciebat, Conſul aſſedit, ſtantes, & manibus paſſis gratias agẽtes, & lacrymantes gaudio, ſuam erga me beneuolentiam, ac miſericordiã declararunt. at cum ille furibundus incitata illa ſua uecordi mente ueniſſet, uix ſe populus R. tenuit, uix homines odium ſuum à corpore eius impuro, atq; infando repreſſerunt: uoces quidem, & palmarum intentus, & maledictorum clamorem omnes profuderunt. ſed quid ego populi R. animum uirtutemq; cõme=

moro, libertatem iam ex diuturna ſeruitute reſpicientis in eo homine, cui tum petēti iam Aedilitatem ne hiſtriones quidem coràm ſedenti pepercerunt? nam cum ageretur togata, ſimulans, ut opinor, caterua tota, clariſſima contentione in ore impuri hominis imminens concionata eſt.

Huic uitæ tuæ= &,

Poſt principia atq; exitus uitioſæ uitæ. ſedebat exanimatus; & is, qui antea cantorum conuicio conciones celebrare ſuas ſolebat, cātorum ipſorum uocibus eijciebatur. & quoniam facta mentio eſt ludorum, ne illud quidem prætermittam, in magna uarietate ſententiarum nunquam ullum fuiſſe locum, in quo aliquid à poeta dictum cadere in tempus noſtrum uideretur, quod aut populum uniuerſum fugeret, aut non exprimeret ipſe actor. & quæſo hoc loco iudices, ne qua me leuitate ductū ad inſolitum genus dicendi labi putetis, ſi de poetis, de hiſtrionibus, de ludis in iudicio loquar. non ſum tam ignarus iudices cauſarum, non tam inſolens in dicendo, ut omni ex genere orationem aucuper, et omnes undiq; floſculos carpam, atq; delibem. ſcio, quid grauitas ueſtra, quid hæc aduocatio, quid illi conuentus, quid dignitas P. Seſtij, quid periculi magnitudo, quid ætas, quid honos meus poſtulet. ſed mihi ſumpſi hoc loco doctrinam quādam iuuentuti, qui eſſent optimates. in ea explicanda demonſtrandum eſt, non eſſe populareis omneis eos, qui putentur. id facilli me conſequar, ſi uniuerſi populi iudicium uerum & incorruptum, & ſi intimos ſenſus ciuitatis expreſſero. quid fuit illud, quod recenti nuncio de illo S.C. quod factum eſt in tēplo Virtutis, ad ludos ſcenamq; perlato, conſeſſu

maximo, ſummus artifex, et mehercule ſemper partium in Rep. tanquam in ſcena, optimatium, flens & recenti lætitia, et mixto dolore, ac deſiderio mei, egit aperte multo grauioribus uerbis meam cauſam, q̃ egomet de me agere potuiſſem? ſummi enim poetæ ingenium non ſolum arte ſua, ſed etiam dolore exprimebat.

Quàm enim certo animo qui Remp. *adiuuerit, ſteterit cum* Achiuis.

uobiſcum me ſtetiſſe dicebat, ueſtros ordines demonſtrabat. reuocabatur ab uniuerſis.

Re *dubia nec dubitarit uitam offerre, nec capiti pepercerit.*

hæc q̃tis ab illo clamoribus agebantur? cũ iam omiſſo geſtu uerbis poetæ, & ſtudio actoris, & expectationi noſtræ plauderetur:

Summum *amicum ſummo in bello.*

nam illud ipſe actor adiungebat amico animo: & fortaſſis homines propter aliquod deſiderium approbabant:

Summo *ingenio præditum.*

tum illa quanto cum gemitu populi R. *ab eodem paulò poſt in eadem fabula ſunt acta?*

O *pater.*

me, me ille abſentem, ut patrẽ, deplorandũ putarat, quẽ Q. Catulus, *quẽ multi alij ſæpe in ſenatu patrẽ patriæ nominarant. quãto cum fletu de illis noſtris incendijs, ac ruinis? cum patrem pulſum, patriam afflictam deploraret, domũ incenſam euerſamq́;, ſic egit, ut demonſtrata priſtina fortuna, cum ſe conuertiſſet,*

Hæc *omnia uidi inflammari,*

fletum etiã inimicis, atq; inuidis excitaret. prò dij immortales, quid illa, quemadmodum dixit idem? quæ mihi quidem ita & acta & ſcripta uidentur eſſe, ut uel à Catu=

lo, ſi reuixiſſet, præclare poſſe dici uiderentur (is enim libere reprehendere & accuſare populi non nunquam temeritatem ſolebat, aut errorem ſenatus)

O ingratifici Argiui, inanes Graij, immemores beneficij.

non erat illud quidem uerum: non enim ingrati, ſed miſeri, quibus reddere ſalutem, à quo acceperant, nõ liceret: nec unus in quenquam unquam gratior, q̃ in me uniuerſi. ſed tamẽ illud ſcripſit diſertiſſimus poeta pro me, egit fortiſſimus actor, non ſolum optimus, de me. cum omnes ordines demonſtraret, ſenatum, equites R. uniuerſum populum R. accuſaret,

Exulare ſinitis, ſiuiſtis pelli, pulſum patimini,

quæ tum ſignificatio fuerit omnium, quæ declaratio uoluntatis ab uniuerſo populo R. in cauſa hominis nõ popularis, equidem audiebamus: exiſtimare facilius poſſunt, qui affuerunt. & quoniam me huc prouexit oratio, hiſtrio caſum meum toties collacrymauit, cum ita dolenter ageret cauſam meam, ut uox eius illa præclara lacrymis impediretur: neq; poetæ, quorum ego ſemper ingenia dilexi, tempori meo defuerunt: eaq; populus R. non ſolum plauſu, ſed etiam gemitu ſuo cõprobauit. utrum igitur, hæc Aeſopum potius pro me, aut Accium dicere oportuit, ſi populus R. liber eſſet, an principes ciuitatis? nominatim ſum appellatus in Bruto Tullius, qui libertatem ciuibus ſtabiliuerat: millies reuocatum eſt. parum'ne uidebatur, populum R. iudicare id à me, & à ſenatu eſſe conſtitutum, quod perditi ciues ſublatum per nos criminabantur? maximum uero populi R. iudicium uniuerſo cõſeſſu gladiatorio declaratum eſt: erat enim munus Scipionis, dignũ & eo ipſo, & illo Q. Metello, cui dabatur.

id autẽ ſpectaculi genus erat, quod omnĩ frequentia atque omni genere hominũ celebratur, quo multitudo maxime delectatur. in hunc conſeſſum P. Seſtius Trib. pl. cũ ageret nihil aliud in eo magiſtratu, niſi meam cauſam, uenit, & ſe populo dedit, non plauſus cupiditate, ſed ut ipſi inimici noſtri uoluntatem uniuerſi populi uiderent. uenit (ut ſcitis) ad columnam Meniam. tãtus eſt ex omnibus ſpectaculis uſq; à Capitolio, tantus ex fori cancellis plauſus excitatus, ut nunquam maior conſenſio, aut apertior populi R. uniuerſi fuiſſe ulla in cauſa diceretur. ubi erant tum illi concionum moderatores, legum domini, ciuium expulſores? alius'ne eſt aliquis improbis ciuibus peculiaris populus, cui nos offenſi inuiſiq; fuerimus? equidẽ exiſtimo, nullum tempus eſſe frequentioris populi, q̃ illud gladiatorium; neq; concionis ullius, neq; uero ullorum comitiorum. hæc igitur innumerabilis hominum multitudo, hæc populi R. tãta ſignificatio ſine ulla uarietate uniuerſi, cum illis ipſis diebus de me actũ iri putaretur, quid declarauit, niſi optimorum ciuium ſalutem & dignitatẽ populo R. charam eſſe uniuerſo? at uero et ille Tribunus pl. qui de me non patris, aui, proaui, maiorum deniq; ſuorum omnium, ſed Græculorum inſtituto concionem interrogare ſolebat, uellet'ne me redire; &, cum erat reclamatum ſemiuiuis mercenariorum uocibus, populum R. negare dicebat: is, cum quotidie gladiatores ſpectaret, nũquam eſt cõſpectus: cum ueniret, emergebat ſubito, cum ſub tabulas ſubrepſerat, ut,

Mater te appello,

dicturus uideretur. itaq; illa uia latebroſa, quà ſpectatũ ille ueniebat, Appia iam uocabatur. qui tamen quoquo

tempore

tempore conſpectus erat, non modo gladiatores, ſed equi ipſi gladiatorum repentinis ſibilis extimeſcebant. uidetis ne igitur, q̃tum inter populum R. & concionem interſit? dominos concionum omni odio populi notari; quibus autem conſiſtere in operarum cõcionibus non liceat, eos omni populi R. ſignificatione decorari? tu mihi etiã M. Attilium Regulum cõmemoras, qui redire ipſi Carthaginem ſua uoluntate ad ſupplicium, quàm ſine iis captiuis, à quibus ad ſenatum miſſus erat, Romæ manere maluerit? & mihi negas optandum reditum fuiſſe per familias comparatas, & homines armatos? uim ſcilicet ego deſideraui? qui, dum uis fuit, nihil egi; & quem, ſi uis non fuiſſet, nulla res labefactare potuiſſet. hunc ego reditum repudiarem? qui ita florens fuit, ut uerear, ne quis me ſtudio gloriæ putet iccirco exiſſe, ut ita redirem: quem enim unq̃ ſenatus ciuem, niſi me, nationibus exteris cõmendauit? cuius unq̃ propter ſalutem, niſi meam, ſenatus publice ſociis populi R. gratias egit? de me uno patres conſcripti decreuerunt, ut, qui prouincias cum imperio obtinerent, qui Quæſtores Legatiq; eſſent, ſalutem & uitam meam cuſtodirent. in mea una cauſa poſt Romam conditam factum eſt, ut literis conſularibus ex S.C. cuncta ex Italia omnes, qui Remp. ſaluam uellent, conuocarentur. quod nunq̃ ſenatus in uniuerſæ Reip. periculo decreuit, id in unius mea ſalute conſeruanda decernendum putauit. quem curia magis requiſiuit? quem forum luxit? quem æque ipſa tribunalia deſiderauerunt? omnia diſceſſu meo deſerta, horrida, muta, plena luctus & mœroris fuerunt. quis eſt Italiæ locus, in quo non fixum ſit in publicis monimentis ſtudium ſalutis

meæ, teſtimonium dignitatis? nam quid ego illa de me diuina S.C. commemorem? uel quod in templo Iouis optimi maximi factum eſt, cum uir is, qui tripartitas orbis terrarum oras, atque regiones tribus triumphis adiunctas huic imperio notauit, de ſcripto ſententia dicta, mihi uni teſtimonium patriæ conſeruatæ dedit. cuius ſententiam ita frequentiſſimus ſenatus ſecutus eſt, ut unus diſſentiret hoſtis, idq́; ipſum tabulis publicis mandaretur ad memoriam poſteri temporis ſempiternam: uel quod eſt poſtridie decretum in curia populi ipſius R. & eorum, qui ex municipijs conuenerant, admonitu; ne quis de cœlo ſeruaret; ne quis moram ullam afferret; ſi quis aliter feciſſet, eum planè euerſorem Reip. fore, idq́; ſenatum grauiſſime laturum; & ut ſtatim de eius facto referretur. qua grauitate ſua cum frequens ſenatus non nullorum ſcelus audaciamq́; tardaſſet, tum illud addidit, niſi diebus quinq;, quibus agi de me potuiſſet, non eſſet actum, redirem in patriam dignitate omni recuperata. decreuit eodem tempore ſenatus, ut ijs, qui ex tota Italia ſalutis meæ cauſa conuenerant, agerentur gratiæ, atq; ut ijdem ad res redeuntes, ut uenirent, rogarentur. hæc erat ſtudiorum in mea ſalute contentio, ut ij, qui à ſenatu de me rogabantur, ijdem ſenatui pro me ſupplicarent. atq; ita in his rebus unus eſt ſolus inuentus, qui ab hac tam impenſa uoluntate bonorum palàm diſſideret, ut etiam Q. Metellus Cos. qui mihi uel maxime ex magnis contẽtionibus Reip. fuiſſet inimicus, de mea ſalute retulerit. qui excitatus ſumma cum auctoritate P. Seruilij quadam grauitate dicendi, cum ille omnes propè ab inferis

euocaſſet Metellos, *& ad illius generis, quod ſibi cum eo
cōmune eſſet, dignitatem propinqui ſui mētem à* Clodia
*nis latrocinijs reflexiſſet; cumq; eum ad domeſtici exem
pli memoriam, & ad unum dicto citius* Metelli *caſum
uel glorioſum, uel grauem conuertiſſet: collacrymauit,
ut uir egregius, ac uere* Metellus, *totumq; ſe* P. Seruilio
*dicenti etiam tum tradidit, nec illam diuinam grauita-
tem, plenam antiquitatis, diutius homo eiuſdem ſangui
nis potuit ſuſtinere, & mecum abſens beneficio redijt in
gratiam. quod certe, ſi eſt aliquis ſenſus in morte præcla
rorum uirorum, cum omnibus* Metellis, *tum uero uni, ui
ro fortiſſimo præſtantiſſimo ciui, gratiſſimum fratri
ſuo fecit, ſocio laborum, periculorum, conſiliorum meo-
rum.* Reditus *uero meus qui fuerit, quis ignorat? quem-
admodum mihi aduenienti tanq̃ totius* Italiæ, *atq; ipſius
patriæ dexteram porrexerint* Brunduſini; *cum ipſis* No
nis Sext. *idem dies aduentus mei fuiſſet, qui reditus nata
lis; idem chariſſimæ filiæ, quam ex grauiſſimo tum pri
mum deſiderio luctuq; conſpexi; idem etiam ipſius co-
loniæ* Brunduſinæ; *idem ut ſcitis; cumq; me domus ea-
dem optimorum & doctiſſimorū uirorum* Lenij Flac-
*ci & patris, et fratris eius lætiſſima accepiſſet, quæ pro-
ximo anno mœrēs receperat, & ſuo præſidio periculoq;
defenderat; cumq; itinere toto urbes* Italiæ *feſtos dies
agere aduentus mei uidebantur, uiæ multitudine* Lega-
*torum undiq; miſſorum celebrabātur. ad urbem acceſ-
ſus incredibili hominū multitudine & gratulatione flo-
rebat: iter à porta, in* Capitolium *aſcenſus, domum redi
tus erat eiuſmodi, ut ſumma in lætitia illud dolerem, ci-
uitatem tam gratā tam miſeram, atq; oppreſſam fuiſſe.*

ccc ij

Habes igitur, quod ex me quæſiſti, qui eſſent optimates. non eſt natio, ut dixiſti, quod ego uerbum agnoui: eſt enim illius, à quo uno maxime P. Seſtius ſe oppugnari uidet, hominis eius, qui hanc nationem deleri & concidi cupiuit, qui C. Cæſarem, mitem hominem & à cæde abhorrentem, ſæpe increpuit, ſæpe accuſauit, cum affirmaret illum nunq̃, dum hæc natio uiueret, ſine cura futurum. nihil profecit de uniuerſis: de me agere nõ deſtitit: me oppugnauit primum per indicem Vectium, quem in concione de me & de clariſſimis uiris interrogauit: in quo tamen eos ciues coniunxit eodem periculo & crimine, ut à me inierit gratiam, ꝙ me cum ampliſſimis & fortiſſimis uiris congregauit. ſed poſtea mihi nullo meo merito, niſi ꝙ bonis placere cupiebam, omnes eſt inſidias ſceleratiſſime machinatus. ille ad eos, à quibus audiebatur, quotidie aliquid defecti afferebat: ille hominẽ mihi amiciſſimum Cn. Pompeium monebat, ut meam domũ metueret, atq; à me ipſo caueret: ille ſe ſic cum inimico meo copularat, ut illum meæ proſcriptionis, quam adiuuabat Sex. Clodius, homo ijs digniſſimus quibuſcum uiuit, tabulam eſſe, ſe ſcriptorem diceret: ille unus ordinis noſtri diſceſſu meo, luctu ueſtro palàm exultauit. de quo ego, cum quotidie rueret, uerbum feci iudices nunq̃: neq; putaui, cum omnibus machinis ac tormentis, ui, exercitu, copijs oppugnarer, de uno ſagittario me queri conuenire. acta mea illi diſplicere, quis neſcit? qui legem cõtemnat, quæ dilucide uetat gladiatores biẽnio, quo quis petierit, aut petiturus ſit, dare. in quo eius temeritatem ſatis mirari iudices non queo. facit apertiſſime contra legem; facit is, qui neq; elabi ex iudicio iucunditate ſua, neque

emitti gratia poteſt,neq; opibus,& potentia leges ac iudicia perfringere. quæ res hominem impellit,ut ſit tam intemperans? iſta nimia gloriæ cupiditate familiam gladiatoriũ credo nactus eſt ſpecioſam,nobilem,glorioſam: norat ſtudia populi: uidebat clamores & concurſus futuros. hac expectatione elatus homo flagrans cupiditate gloriæ,tenere ſe non potuit,quin hos gladiatores induceret,quorum eſſet ipſe pulcherrimus. ſi ob eam cauſam peccaret,& pro recenti populi R. in ſe beneficio, populari ſtudio elatus: tamen ignoſceret nemo. cum uero ne de uenalibus quidem homines electos, ſed ex ergaſtulis emptos,nominibus gladiatoriis ornarit,& ſortito alios Samnites,alios prouocatores fecerit: tanta licentia,tanta legum contemptio ne non habitura ſit exitum, pertimeſcit: ſed habet defenſiones duas: primum,do,inquit, beſtiarios: lex eſt ſcripta de gladiatoribus. feſtiue. accipite aliquid etiam acutius. dicit ſe non gladiatores, ſed unum gladiatorem dare,& totam Aedilitatem in munus hoc tranſtuliſſe. præclara Aedilitas,unus leo,ducenti beſtiarii. uerũ utatur hac defenſione: cupio eum ſuæ cauſæ confidere: ſolet enim Tribunos pl. appellare,& ui iudicium diſturbare,cum diffidit. quem non tam admiror, ꝙ meam legem cõtemnat hominis inimici,ꝗ quòd ſe ſtatuit omnino cõſularem legem nullam putare. Aciliã, Didiam,Liciniã,Iuniam cõtempſit: etiam'ne eius,quem ſua lege,& ſuo beneficio ornatum,munitum,armatum ſolet gloriari,C. Cæſaris legem de pecuniis repetundis nõ putat eſſe legem? & aiũt alios eſſe,qui acta Cæſaris reſcindant, cum hæc optima lex & ab illo ſocero eius, & hoc aſſecla negligatur? & cohortari auſus eſt accuſa-

tor in hac cauſa uos iudices,ut aliquando eſſetis ſeueri, aliquando medicinam adhiberetis Reip?non eſt ea medicina,cum ſanæ parti corporis ſcalpellum adhibetur atq; integræ : carnificina eſt iſta,& crudelitas.hi medentur Reip.qui execant peſtem aliquam,tanq̃ ſtrumam,ciuitatis.Sed ut extremum habeat aliquid oratio mea,& ut ego ante dicendi finem faciam,q̃ uos me tam attente audiendi,concludam illud de optimatibus,eorumq; principibus,ac Reip.defenſoribus : uosq; adoleſcentes , & qui nobiles eſtis,ad maiorem ueſtrorum imitationem excitabo ; & qui ingenio & uirtute nobilitatem poteſtis conſequi,ad eam rationem,in qua multi homines noui & honore & gloria floruerũt,cohortabor.hæc eſt una uia, mihi credite,& laudis,& dignitatis,& honoris,à bonis uiris,ſapientibus,& bene natura conſtitutis laudari & diligi , noſſe deſcriptionem ciuitatis à maioribus noſtris ſapientiſſime conſtitutam : qui cum Regum poteſtatem non tuliſſent,ita magiſtratus annuos creauerũt, ut conſilium ſenatus Reip.præponerent ſempiternũ,deligerentur autem in id conſilium ab uniuerſo populo,aditusq; in illum ſummum ordinem omnium ciuium induſtriæ, ac uirtuti pateret . ſenatum Reip.cuſtodem, præſidem, propugnatorem collocauerunt.huius ordinis auctoritate uti magiſtratus,& quaſi miniſtros grauiſſimi conſilij eſſe uoluerunt : ſenatum autem ipſum proximorum ordinum ſplendore confirmari,plebis libertatem & cõmoda tueri,atq; augere uoluerũt.hæc qui pro uirili parte defendunt,optimates ſunt,cuiuſcunq; ſint ordinis:qui autem præcipue ſuis ceruicibus tanta munia,atq; Remp. ſuſtinent,ij ſemper habiti ſunt optimatium principes,au

ctores & conſeruatores ciuitatis. huic hominum generi fateor, ut ante dixi, multos aduerſarios, inimicos, inuidos eſſe, multa proponi pericula, multas inferri iniurias, magnos eſſe experiundos, & ſubeundos labores: ſed mihi omnis ratio eſt cum uirtute, non cum deſidia; cum dignitate, non cum uoluptate; cum iis, qui ſe patriæ, qui ſuis ciuibus, qui laudi, qui gloriæ, non qui ſomno, & conuiuiis, & delectationi natos arbitrantur. nam ſi qui uoluptatibus ducũtur, & ſe uitiorum illecebris, & cupiditatum lenociniis dediderunt, miſſos faciant honores, ne attingant Remp. patiantur uiros fortes labore, ſe otio ſuo perfrui. qui autem bonam famam bonorum, quæ ſola uere gloria nominari poteſt, expetunt, aliis otium quærere debent & uoluptates, non ſibi. ſudandum eſt his pro communibus commodis, adeundæ inimicitiæ, ſubeundæ ſæpe pro Rep. tempeſtates, cum multis audacibus, improbis, non nunquam etiam potentibus dimicandum. hæc audiuimus de clariſſimorum uirorum conſiliis & factis, hæc accepimus, hæc legimus. neq; eos in laude poſitos uidemus, qui incitarunt aliquando populi animos ad ſeditionem, aut qui largitione cæcarũt mentes imperitorum, aut qui forteis & claros uiros, & bene de Rep. meritos in inuidiam aliquam uocauerunt: leueis hos ſemper noſtri homines, & audaces, & malos, & pernicioſos cives putauerunt. at uero, qui horum impetus & conatus repreſſerunt, qui auctoritate, qui fide, qui conſtantia, qui magnitudine animi conſiliis audacium reſtiterunt; ii graues, ii principes, ii duces, ii auctores huius dignitatis, atq; imperii ſemper habiti ſunt. ac ne quis ex noſtro, aut aliquorum præterea caſu hanc

uitæ uiam pertimeſcat: unus in hac ciuitate, quem quidem ego poſſim dicere, præclare uir de Rep. meritus L. Opimius indigniſſime concidit. cuius monimentum celeberrimum in foro, ſepulcrum deſertiſſimum in litore Dyrrhachino relictum eſt. atq; hunc tamen flagrantem inuidia propter interitum C. Gracchi ſemper ipſe populus R. periculo liberauit. alia quædam ciuem egregiū iniqui iudicij procella peruertit. cæteri uero aut repentina ui perculſi, ac tempeſtate populari, per populum tamen ipſum recreati ſunt, atq; reuocati, aut omnino inuulnerati, inuiolatiq; uixerunt. at uero ij, qui ſenatus conſiliū, qui auctoritatem bonorum, qui inſtituta maiorum neglexerunt, & imperitæ aut concitatæ multitudini iucundi eſſe uoluerunt, omnes ferè Reip. pœnas aut præſenti morte, aut turpi exilio dependerunt. q si apud Athenienſes, homines Græcos, longe à noſtrorum hominū grauitate diſiūctos, non deerant, qui Remp. contra populi temeritatem defenderent, cum omnes, qui ita fecerant, è ciuitate eijcerentur; ſi Themiſtoclem illum cōſeruatorem patriæ nō deterruit à Rep. defendenda nec Milciadis calamitas, qui illam ciuitatē paulo ante ſeruarat; nec Ariſtidis fuga, qui unus omniū iuſtiſſimus fuiſſe traditur; ſi poſtea ſummi eiuſdem ciuitatis uiri, quos nominatim appellari nō eſt neceſſe, propoſitis tot exemplis iracundiæ leuitatiſq; popularis, tamen ſuam Remp. illam defenderunt: quid nos tandem facere debemus? primū in ea ciuitate nati, unde orta mihi grauitas, & magnitudo animi uidetur; tū in tāta gloria inſiſtētes, ut omnia humana leuiora uideri debeāt; deinde ad eā Rēp. tuēdā aggreſſi, quæ tāta dignitate eſt, ut eā defendētē occidere nō aliud

ſit,q̃ oppugnantem rerum potiri. homines Græci, quos antea nominaui,inique à ſuis ciuibus damnati,atq; expulſi,tamen,quia bene ſunt de ſuis ciuitatibus meritiĵ, tanta hodie gloria ſunt non in Græcia ſolum, ſed etiam apud nos,atq; in cæteris terris,ut eos, à q̃bus illi oppreſſi ſunt, nemo nominet,horum calamitatem dominationi illorum omnes anteponant.quis Carthaginenſium pluris fuit Annibale conſilio,uirtute,rebus geſtis, qui unus cum tot imperatoribus noſtris per tot annos de imperio,et de gloria decertauit?hunc ſui ciues è ciuitate eiecerunt: nos etiam hoſtem literis noſtris,& memoria uidemus eſſe celebratum.quare imitemur noſtros Brutos,Camillos,Halas,Decios,Curios,Fabricios,Maximos,Scipiones,Lentulos, Aemilios,innumerabiles alios,qui hanc Remp.ſtabiliuerunt, quos equidem in deorum immortalium cœtu,ac numero repono;amemus patriam; pareamus ſenatui; cōſulamus bonis; præſenteis fructus negligamus, poſteritati & gloriæ ſeruiamus; id eſſe optimū putemus,quod erit rectiſſimum; ſperemus quæ uolumus, ſed,quod acciderit, feramus; cogitemus deniq;,corpus uirorum fortium,magnorumq; hominum eſſe mortale, animi uero motus & uirtutis gloriam ſempiternam; neq; hāc opinionem ſi in illo ſanctiſſimo Hercule conſecratam uidemus, cuius corpore ambuſto uitam eius,& uirtutem immortalitas excepiſſe dicitur,minus exiſtimemus eos, qui hanc tantam Remp.ſuis cōſilijs aut laboribus aut auxerint,aut defenderint,aut ſeruarint,eſſe immortalem gloriam conſecuturos. Sed me repente iudices, de fortiſſimorū & clariſſimorum ciuium dignitate,& gloria dicētem, & plura etiam dicere parantem,horum aſpectus in ipſo curſu

orationis repreſſit. uideo P. Seſtium, meæ ſalutis, ueſtræ auctoritatis, publicæ cauſæ defenſorem, propugnatorẽ, auctorem, reum: uideo hũc prætextatum eius filium oculis lacrymantibus me intuentem: uideo Milonem, uindicem ueſtræ libertatis, cuſtodem ſalutis meæ, ſubſidium afflictæ Reip. extinctorem domeſtici lacrocinij, repreſſorẽ cædis quotidianæ, defenſorem templorum atq; tectorum, præſidium curiæ, ſordidatum & reum: uideo P. Lentulum, cuius ego patrem deum ac parentem ſtatuo fortunæ, ac nominis mei, et fratris, rerumq́; noſtrarum, in hoc miſero ſqualore & ſordibus, cui ſuperior annus idem et uirilem patris, & prætextatam populi iudicio togam dederit, hunc hoc anno in hac toga rogationis iniuſtiſſimæ ſubitam acerbitatem pro patre fortiſſimo, & clariſſimo ciue deprecantem. atque hic tot & talium ciuium ſqualor, hic luctus, hæ ſordes ſuſceptæ ſunt propter unum me, quia me defenderunt, quia meum caſum, luctumq́; doluerunt, quia me lugenti patriæ, flagitanti ſenatui, poſcenti Italiæ, uobis omnibus orantibus reddiderunt. quod tantum eſt in me ſcelus? quid tantopere deliqui illo, illo die, cum ad uos indicia, literas, confeſſiones communis exitij detuli? cum parui uobis? ac ſi ſceleſtum eſt amare patriam, pertuli pœnarum ſatis: euerſa domus eſt, fortunæ uexatæ, diſſipati liberi, raptata coniux, frater optimus incredibili pietate, amore inaudito, maximo in ſqualore uolutatus eſt ad pedes inimiciſſimorum: ego pulſus aris, focis, dijs penatibus, diſtractus à meis, carui patria, quam (uti leuiſſime dicam) certe texeram: pertuli crudelitatem inimicorum, ſcelus infidelium, fraudem inuidorum. ſi hoc non eſt ſatis, quòd hæc omnia deleta uidentur reditu

meo: multo mihi, multo, inquam, iudices præſtat in eandem illam recidere fortunam, q̃ tantam importare meis defenſoribus, & conſeruatoribus calamitatem. an ego in hac urbe eſſe poſſum his pulſis, qui me huius urbis compotem fecerunt? non ero, non potero eſſe iudices: neq; hic unquam puer, qui his lacrymis, qua ſit pietate, declarat, amiſſo patre ſuo propter me, me ipſum incolumem uidebit, nec, quotieſcũq; me uiderit, ingemiſcet, ac peſtem ſuã, & patris ſui ſeſe dicet uidere. ego uero uos in omni fortuna, quæcunq; erit oblata, complectar; nec me ab ijs, quos meo nomine ſordidatos uidetis, unquam ulla fortuna diuellet; neq; eæ nationes, quibus me ſenatus commendauit, quibus de me gratias egit, hũc exulem propter me ſine me uidebunt. ſed hæc dij immortales, qui me ſuis templis aduenientem receperunt, ſtipatum ab his uiris, & P. Lentulus Cos. atq; ipſa Reſp. qua nihil eſt ſanctius, ueſtræ poteſtati iudices commiſerunt. uos hoc iudicio omnium bonorum mentes confirmare, improborum reprimere poteſtis: uos his ciuibus uti optimis, uos me reficere, & renouare Remp. poteſtis. quare uos obteſtor atque obſecro, ut, ſi me ſaluum eſſe uoluiſtis, eos conſeruetis, per quos me recuperauiſtis.

IN VATINIVM. ORATIO XXXIIII.

SI, tua tantūmodo Vatini quid indignitas poſtularet, ſpectare uoluiſſē, feciſſem id, quod his uehemēter placebat, ut te, cuius teſtimoniū propter turpitudinē uitæ, ſordesq́; domeſticas nullius momenti putaretur, tacitus dimitterē: nemo. n. horum aut ita te refutā dum, ut grauē aduerſariū; aut ita rogandū, ut religioſum teſtem arbitrabatur. ſed fui paulo in te intēperantior fortaſſe, q̄ debui: odio. n. tui, in quo etſi omnes propter tuū in me ſcelus ſuperare debeo, tamen ab omnibus penè uincor, ſic ſum incitatus, ut cū te non minus contēnerem, q̄ odiſſem, tamen uexatū potius, q̄ deſpectū uellem dimittere. quare ne tibi hunc honorem à me haberi forte mirere, ꝙ interrogē, quem nemo congreſſu, nemo aditu, nemo ſuffragio, nemo ciuitate, nemo luce dignum putet: nulla me ad id cauſa impuliſſet, niſi ut ferocitatē tuam iſtam comprimerē, & audaciam frangerē, & loquacitatē pauciſſimis interrogationibus irretitā retardarē. etenim debuiſti Vatini, etiā ſi falſo ueniſſes in ſuſpicionē P. Seſtio, tamē mihi ignoſcere, ſi in tāto hominis de me optime meriti periculo & tēpori eius & uolūtati parere uoluiſſem: ſed heſterno pro teſtimonio eſſe mentitū, cum affirmares nullū tibi omnino cū Albinouano ſermonē non modo de Seſtio accuſando, ſed nulla unq̄ de re fuiſſe, paulo ante imprudens indicaſti, qui & T. Claudiū tecum cōmunicaſſe, & à te conſiliū P. Seſtij accuſandi petiſſe, & Albinouanū, quem antea uix tibi notū eſſe dixiſſes, domū

tuam ueniſſe, multa tecũ locutum, dixeris; deniq; concio=nes P. Seſtij ſcriptas, quas neq; noſſet, neq; reperire poſſet, te Albinouano dediſſe, easq; in hoc iudicio eſſe recitatas. in quorũ altero es confeſſus, à te accuſatores eſſe inſtru=ctos, et ſubornatos: in altero inconſtantiã tuã cum leuitate, tum etiã periurio implicatã refelliſti; cũ, quem alieniſſimũ à te eſſe dixiſſes, eũ domi tuæ fuiſſe; quem præuari=catoré ab initio iudicaſſes, ei te, quos rogaſſet, ad accuſandũ libros dixeris dediſſe. nimiũ es uehemens feroxq; natura: non putas fas eſſe uerbũ ex ore exire cuiuſquã, quod non iucundũ, et honorificũ ad aures tuas accedat. ueniſti iratus omnibus: quod ego, ſimul ac te aſpexi, prius q̃ lo=qui cœpiſti, cũ ante Gellius, nutricula ſeditioſorũ omniũ, teſtimoniũ diceret, ſenſi atq; prouidi: repente .n. te, tanq̃ ſerpens è latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumi=dis ceruicibus intuliſti. ut mihi renouatus ille tuus in te
* ueteré meum amicũ, ſed tamen tuũ familiaré defende=rim: cũ in hac ciuitate oppugnatio ſoleat, qua tu nũc ute ris, non nunq̃, defenſio nunq̃ uituperari. ſed quæro à te, cur C. Corneliũ non defenderẽ? num legem aliquã Cor=nelius cõtra auſpicia tulerit? nũ Aeliam? num Fuſiã legé neglexerit? nũ Conſuli uim attulerit? nũ armatis homini=bus templũ tenuerit? num interceſſoré ui deiecerit? nũ religiones polluerit? ærariũ exhauſerit? Remp. cõpilarit? tua ſunt, tua ſunt hæc omnia. Cornelio eiuſmodi nihil obiectũ eſt. codicẽ legiſſe dicebatur: defendebatur teſtibus collegis ſuis, nõ recitãdi cauſa legiſſe, ſed recognoſcendi. cõſtabat tamen Corneliũ conſilium illo die dimiſiſſe, interceſſioni paruiſſe. tu uero, cui Cornelij defenſio diſplicet, quã cau=ſam ad patronos tuos, aut quod os afferes? quibus iã præ

ſcribis, quanto illis probro futurum ſit, ſi te defenderint, cum tu mihi Cornelij defenſioné in maledictis obijciendã putaris. attamen hoc Vatini memento; paulo poſt iſtã defenſionem meã, quam tu bonis uiris diſplicuiſſe dicis, me cum uniuerſi populi R. ſumma uoluntate, tum optimi cuiuſq; ſingulari ſtudio magnificentiſſime poſt hominũ memoriá Conſulẽ factũ; omniaq; ea me pudenter uiuendo conſecutũ eſſe, quæ tu impudẽter uaticinãdo ſperare te ſæpe dixiſti. Nã ꝙ mihi diſceſſum obieciſti meũ; & ꝙ horum, quibus ille dies acerbiſſimus fuit, qui idem tibi lætiſſimus, luctum & gemitũ renouare uoluiſti: tantum tibi reſpondeo, me, cum tu cæteræq; Reip. peſtes armorũ cauſam quæreretis, & cum per meum nomen fortunas locupletum diripere, ſanguinem principum ciuitatis exorbere, crudelitatẽ ueſtrũ, odiumq; diuturnũ, quod in bonos iam inueteratum habebatis, ſaturare cuperetis, ſcelus & furorem ueſtrum cedẽdo maluiſſe frangere, ꝗ̃ reſiſtendo. quare peto à te, ut mihi ignoſcas Vatini, cum patriæ pepercerim, quam ſeruaram: & ſi ego te perditorem, & uexatorem Reip. fero, tu me conſeruatorem, & cuſtodẽ feras. deinde eius uiri diſceſſum increpas, quẽ uides omniũ ciuium deſiderio, ipſius deniq; Reip. luctu eſſe reuocatum: at enim dixiſti, non mea, ſed Reip. cauſa homines de meo reditu laboraſſe. quaſi uero quiſquã uir excellẽti animo in Remp. ingreſſus, optabilius quicquam arbitretur, ꝗ̃ ſe à ſuis ciuibus Reip. cauſa diligi. ſcilicet aſpera mea natura, difficilis aditus, grauis uultus, ſuperba reſponſa, inſolens uita: nemo humanitatem meã, nemo conſuetudinem, nemo conſilium, nemo auxilium requirebat, cuius deſiderio (ut hæc minima dicam) forum mœſtum,

muta curia, omnia deniq; bonarum artium ſtudia ſilue=rūt. ſed nihil ſit factū mea cauſa: omnia illa S.C. populi iuſſa, Italiæ totius, cunctarū ſocietatum, collegiorū omniū decreta de me, Reip. cauſa eſſe facta fateamur. quid ergo homo imperitiſſime ſolidæ laudis ac ueræ dignitatis præſtantius mihi potuit accidere, quid optabilius ad immortalitatē gloriæ, atq; ad memoriā mei nominis ſempiternam, q̃ omnes hoc ciues meos iudicare, ciuitatis ſalutē cū mea unius ſalute eſſe coniunctā? quod quidē ego tibi reddo tuū. nam ut tu me charū eſſe dixiſti ſenatui populoq; R. non tā mea cauſa, q̃ Reip. ſic ego te, quanq̃ ſis omni diritate atq; immanitate teterrimus, tamē dico eſſe odio ciuitati nō tam tuo, q̃ Reip. nomine. atq; ut aliquādo ad te ueniā, de me hoc ſit extremū: quid quiſq; noſtrū de ſe ipſe loquatur, non eſt ſanè requirendum: boni uiri iudicent: id eſt maximi momenti & ponderis. Duo ſunt tēpora, quibus noſtrorū ciuium ſpectētur iudicia de nobis; unū honoris, alterū ſalutis. honos talis populi R. uolūtate paucis eſt delatus, ac mihi: ſalus tāto ſtudio ciuitatis nemini reddita. de te autē homines quid ſentiāt, in honore experti ſumus, in ſalute expectamus. & ut me cum homine uno non ſolū impudentiſſimo, atq; infimo conferā, de te ipſo, homine & arrogātiſſimo, & mihi inimiciſſimo, quæro Vatini: utrū tandem putes huic ciuitati, huic urbi, his tēplis, ærario, curiæ, uiris his, quos uides, horū bonis, fortunis, liberis, ciuibus, cæteris deniq; deorū immortalium delubris, auſpicijs, religionibus melius fuiſſe & præſtabilius, me ciuē in hac ciuitate naſci, an te? cū mihi hæc reſpōderis, aut ita impudenter, ut manus à te homines uix abſtinere poſſint; aut ita dolēter, ut aliquādo iſta

ilia,

ilia, quæ ſunt inflata, rūpantur: tum memoriter reſpondeto ad ea, quæ de te ipſo rogaro. atq; illud tenebricoſiſſimum tēpus ineūtis ætatis tuæ patiar latere. licet impune per me parietes in adoleſcētia perfoderis, uicinos cōpilaris, matrē uerberaris: habeat hoc præmiū tua indignitas, ut adoleſcētiæ turpitudo obſcuritate, et ſordibus tuis obtegatur. Quæſturā petiſti cū P. Seſtio, cū hic nihil loqueretur, niſi quod agebat; tu de altero Cōſulatu gerēdo te diceres cogitare. quæro abs te, teneas'ne memoria, cū P. Seſtius Quæſtor ſit cunctis ſuffragijs factus, tūc te uix, inuitis omnibus, nō populi beneficio, ſed Cōſulis extremum adhæſiſſe? in eo magiſtratu, cū tibi magno clamore aquaria prouincia ſorte obtigiſſet, miſſus'ne ſis à me Cōſule Puteolos, ut inde aurū exportari, argētumq́; prohiberes? in eo negotio, cū te nō cuſtodē ad cōtinēdas, ſed portitorē ad partiēdas merces miſſum putares, cumq́; omniū domos, apothecas, naueis furaciſſime ſcrutarere, homineſq; negotia gerētes iudicijs iniquiſſimis irretires, mercatores è naui egrediētes terreres, cōſcēdentes morarere; teneas'ne memoria tibi in cōuētu Puteolis manus eſſe allatas? ad me Cōſulē Puteolanorū querelas eſſe delatas? poſt Quæſturā exieris'ne Legatus in ulteriorem Hiſpaniā C. Coſconio Procos? cū illud iter Hiſpaniēſe pedibus ferè cōfici ſoleat, aut, ſi quis nauigare uelit, certa ſit ratio nauigandi; ueneris'ne in Sardiniā, atq; inde in Africā? fueris'ne, quod ſine S. C. tibi facere nō licuit, in regno Hiempſalis? fueris'ne in regno Maſtaneſoſi? ueneris'ne ad fretū per Mauritaniā? quē ſcias unq̄ Legatū Hiſpaniēſem in illā prouinciā iſtis itineribus perueniſſe? Factus es Tribunus pl. quid enim te de Hiſpanienſibus

flagitijs tuis, ſordidiſſimisq; furtis interrogē? quæro abs te, primū, quod genus improbitatis, et ſceleris in eo magiſtratu prætermiſeris? ac tibi iam inde præſcribo, ne tuas ſordes cū clariſſimorū uirorū ſplendore permiſceas. ego te, quæcūq; rogabo, de te ipſo rogabo, neq; te ex ampliiſſimi uiri dignitate, ſed ex tuis tenebris extraham, omnaq; mea tela ſic in te cōijciētur, ut nemo per tuū latus (quod ſoles dicere) ſaucietur, in tuis pulmonibus, ac uiſceribus hærebūt. & quoniā omniū rerū magnarū à dijs immortalibus principia ducūtur, uolo ut mihi reſpōdeas tu, qui te Pythagoricū ſoles dicere, & hominis doctiſſimi nomē tuis immanibus & barbaris moribus prætēdere; quæ te tāta prauitas mētis tenuerit, qui tātus furor, ut, cū inaudita ac nefaria ſacra ſuſceperis, cū inferorū animas elicere, cū puerorū extis deos manes mactare ſoleas, auſpicia, quibus hæc urbs cōdita eſt, quibus omnis Reſp. atque imperiū tenetur, cōtēpſeris? initioq; Tribunatus tui ſenatui denūciaris, tuis actionibus Augurū reſponſa, atq; eius collegij arrogātiā impedimēto nō futurā? ſecundū ea, quæro, ſeruaris'ne in eo fidem? num quādo tibi moram attulerit, quo minus cōciliū aduocares, legemq; ferres, ꝙ eo die ſcires de cœlo eſſe ſeruatū? & quoniā hic locus unus eſt, quē tibi cū Cæſare cōmunē eſſe dicas: ſeiungam te ab illo, nō ſolum Reip. cauſa, uerū etiā Cæſaris, ne qua ex tua sūma indignitate labes illius dignitati aſperſa uideatur. primū quæro, num tu ſenatui cauſam tuam permittas, quod facit Cæſar? deinde, quæ ſit auctoritas eius, qui ſe alterius facto, nō ſuo defendat? deinde (erūpet enim aliquādo ex me uera uox, & dicā ſine cunctatione, quod ſentio) ſi iam uiolētior aliqua in re C. Cæſar

fuiſſet; ſi eũ magnitudo cõtẽtionis, ſtudiũ gloriæ, præſtãs animus, excellens nobilitas aliquò impuliſſet, quod in illo uiro & tum ferẽdũ eſſet, & maximis rebus, quas poſtea geſſit, obliterandũ: id tu tibi furcifer ſumes, & Vatinij latronis ac ſacrilegi uox audietur, hoc poſtulãtis, ut idẽ ſibi cõcedatur, quod Cæſari? ſic enim ex te quero: Tribunus pl. fuiſti: ſeiũge te à Cõſule: collegas habuiſti uiros forteis nouẽ: ex his tres erãt, quos tu quotidie ſciebas de cœlo ſeruare, quos irridebas, quos priuatos eſſe dicebas: de quibus duos prætextatos ſedentes uides, te ædilitiã prætextã togam, quã fruſtra cõfeceras, uendidiſſe: tertiũ ſcis ex illo obſeſſo atq; afflicto Tribunatu cõſularem auctoritatẽ hominẽ eſſe adoleſcentẽ cõſecutũ. reliqui ſex fuerũt: ex quibus partim planè tecũ ſentiebãt, partim mediũ quendã curſum tenebãt. omnes habuerũt leges promulgatas. in his multas meus neceſſarius, etiam de mea ſentẽtia, C. Coſconius iudex noſter: quẽ, tu diſrumperis, cum ædilitiũ uides. uolo uti mihi reſpondeas, num quis ex toto collegio legem ſit auſus ferre præter unũ te? quæ tanta in te fuit audacia, quæ tanta uis, ut, cũ tui nouem collegæ ſibi timendũ eſſe duxerint, id unus tu emerſus è cœno, omniũ facile omnibus rebus infimus, cõtemnendũ, deſpiciendũ, irridendũ putares? num quem poſt urbem cõditã ſcias Tribunũ pl. egiſſe cũ plebe, cum cõſtaret ſeruatum eſſe de cœlo? ſimul etiam illud uolo uti reſpondeas, cũ te Tribuno pl. eſſet etiã tum in Rep. lex Aelia, & Fuſia, quæ leges ſæpenumero tribunitios furores debilitarunt, & repreſſerunt, quas cõtra præter te nemo unquã eſt facere conatus, quæ quidem leges anno poſt ſedentibus in templo duobus non Conſu=

libus, ſed proditoribus huius ciuitatis, ac peſtibus, unà cũ auſpicijs, cũ interceſſionibus, cũ omni iure publico cõflagrauerũt: ecquãdo dubitaris cõtra eas leges cũ plebe agere, & cõſiliũ cõuocare? num qué ex omnibus Tribunis pl. quicũq; ſeditioſi fuerint, tã audacẽ audieris fuiſſe, ut unq̃ cõtra legé Aeliã, aut Fuſiã cõciliũ cõuocaret? quæro illud etiã ex te, conatus'ne ſis, uolueris'ne, deniq; cogitaris, (eſt enim res eiuſmodi, ut, ſi tibi modo in mentem uenit, nemo ſit, qui te ullo cruciatu eſſe indignũ putet) cogitaris'ne in illo tuo intolerabili nõ regno, nã cupis id audire, ſed latrocinio Augur fieri in Q. Metelli locũ, ut, quicũq; te aſpexiſſet, duplicẽ dolorẽ gemitumq; ſuſciperet, & ex deſiderio clariſſimi & fortiſſimi ciuis, & ex honore turpiſſimi atq; improbiſſimi? adeo'ne nõ labefactã Remp. te Tribuno, neq; cõquaſſatã ciuitaté, ſed captã hãc urbẽ atq; euerſam putaris, ut Augurẽ Vatiniũ ferre poſſemus? hoc loco quæro, ſi, id quod cõcupieras, Augur factus eſſes; in qua tua cogitatione nos, qui te oderamus, uix dolorem ferebamus; illi autẽ, quibus eras in delicijs, uix riſum tenebãt: ſed quæro, ſi ad cætera uulnera, quibus putaſti Rẽp. deleri, hãc quoq; mortiferã plagã inflixiſſes Auguratus tui, utrũ decreturus fueris id, quod Augures omnes uſq; à Romulo decreuerũt, Ioue fulgẽte cũ populo agi nefas eſſe, an, quia tu ſẽper ſic egiſſes, auſpicia fueris Augur diſſoluturus? Ac ne diutius loquar de Auguratu tuo, quòd inuitus facio ut recorder ruinas Reip: neq; enim tu unq̃ ſtãte nõ modo maieſtate horũ, ſed etiã urbe te Augurẽ fore putaſti: uerũtamẽ ut ſomnia tua relinquã, ad ſcelera ueniã, uolo uti mihi reſpõdeas: cũ M. Bibulũ Cõſulẽ nõ dicã bene

de Rep.ſentiētē,ne tu mihi homo potens iraſcare,qui ab eo diſſenſiſti; ſed hominē certe nuſquā progredientē,nihil in Rep.molientē,tātū animo ab actionibus tuis diſſentientē,cū eū tu Cōſulem in uincula duceres,& à tabula Valeria collegæ tui mitti iuberēt; feceris'ne ante roſtra pontē cōtinuatis tribunalibus,per quē Cōſul populi R. moderatiſſimus & cōſtantiſſimus, ſublato auxilio,excluſis amicis,ui perditorū hominū incitata,turpiſſimo,miſerrimoq; ſpectaculo nō in carcerē, ſed ad ſuppliciū & ad necē duceretur? quæro,num quis ante te tā fuerit nefarius,qui id fecerit,ut ſciamus,utrū ueterū facinorū ſis imitator,an inuētor nouorū? idemq; tu,cū his atq; huiuſmodi cōſilijs,ac facinoribus,nomine C.Cæſaris clemētiſſimi,atq; optimi uiri,ſcelere uero atq; audacia tua M. Bibulū foro,curia,tēplis,locis publicis omnibus expuliſſes,incluſum domi cōtineres; cumq; nō maieſtate imperij,nō iure legū,ſed ianuæ præſidio,& parietū cuſtodijs Cōſulis uita tegeretur: miſeris'ne uiatorē,qui M.Bibulum domo ui extraheret,ut,quod in priuatis ſemper eſt ſeruatū,id te Tribuno pl.Cōſuli domus exiliū eſſe nō poſſet? ſimulq; mihi reſpondeto,tu,qui nos,qui de cōmuni ſalute cōſentimus,tyrānos uocas, fueris'ne nō Tribunus pl.ſed intolerandus ex cœno neſcio quo,atq; ex tenebris tyrānus? qui primū eā Remp.quæ auſpicijs inuētis conſtituta eſt,iiſdē auſpicijs ſublatis conarere peruertere; deinde ſanctiſſimas leges,Aeliā & Fuſiam dico, quæ in Gracchorū ferocitate,& in audacia Saturnini,et in colluuione Druſi,& in cōtētione Sulpitij,et in cruore Cinnano,& inter Syllana arma uixerūt,ſolus cōculcaris,ac pro nihilo putaris; qui Cōſulem morti obieceris,inclu-

ſum obſederis, extrahere ex ſuis tectis conatus ſis; qui in eo magiſtratu nõ modo emerſeris ex mẽdicitate, ſed etiã diuitijs nos iam tuis terreas: fueris'ne tãta crudelitate, ut delectos uiros, & principes ciuitatis tollere, & delere tua rogatione coneris? cum L. Vectiũ, qui in ſenatu cõfeſſus eſſet cũ telo fuiſſe, Cn. Põpeio, ſummo & clariſſimo ciui, ſuis manibus necẽ afferre uoluiſſe, in cõcionem produxeris, indicẽ in Roſtris, in illo, inq̃, augurato tẽplo, ac loco collocaris, quò auctoritatis exquirẽdæ cauſa cæteri Tribuni pl. principes ciuitatis producere cõſueuerũt, ibi tu indicẽ Vectiũ linguã, & uocẽ ſuã ſceleri, & mẽti tuæ præbere uoluiſti, ut diceret L. Vectius in cõcione tua rogatus à te, ſe auctores & impulſores, et ſocios habuiſſe ſceleris illius eos uiros, quibus è ciuitate ſublatis, quod tu eo tẽpore moliebare, ciuitas ſtare nõ poſſet. M. Bibulũ, cuius incluſione cõtẽtus nõ eras, interficere uolueras, ſpoliaueras Cõſulatu, patria priuare cupiebas: L. Lucullũ, cuius tu rebus geſtis, ꝙ ipſe ad imperatorias laudes à puero uidelicet ſpectaras, uehemẽtius inuidebas; C. Curionẽ, perpetuũ hoſtem improborũ omniũ, auctorẽ publici cõſilij, libertate cõmuni tuenda maxime liberũ, cũ filio principe iuuẽtutis, cũ Rep. cõiunctiore etiã, q̃ ab illa ætate poſtulandũ fuit, delere uoluiſti: L. Domitiũ, cuius dignitas, & ſplendor perſtringebat credo oculos Vatinij, quem tu propter cõmune odiũ in bonos oderas, in poſterum autem propter omniũ ſpem, quæ de illo eſt, atq; erat, ante aliquãto timebas; L. Lentulum, hũc iudicem noſtrũ, flaminem Martialem, quòd erat eo tempore Gabinij tui cõpetitor, eiuſdem Vectij indicio opprimere uoluiſti. qui ſi tum illam labem, peſtemq; uiciſſet, quòd ei

tuo ſcelere non licuit, Reſp. uicta nõ eſſet. huius etiam filium eodem indicio, & crimine ad patris interitum aggregare uoluiſti. L. Paulum, qui tum Quæſtor Macedoniam obtinebat, quem ciuem? quem uirũ? qui duos nefarios patriæ proditores, domeſticos hoſtes legibus exterminarat, hominẽ ad cõſeruandã Remp. natum, in idem Vectij indiciũ, atq; in eundem hunc numerum congregaſti. quid ego de me querar, qui etiã gratias tibi agere debeo, quòd me ex fortiſſimorũ ciuiũ numero ſeiungendũ nõ putaris? ſed qui fuit ille tantus furor tuus, ut, cũ iam Vectius ad arbitriũ tuũ peroraſſet, & ciuitatis lumina notaſſet, deſcẽdiſſetq; de Roſtris, eum repente reuocares, colloquerere populo R. uidente, deinde interrogares ecquoſnã alios poſſet nominare? inculcaris'ne, ut C. Piſonem generũ meũ nominaret? qui in ſumma copia optimorum adoleſcentiũ, pari cõtinentia, uirtute, pietate reliquit neminem: itemq; M. Laterenſem, hominem dies ac noctes de laude, & de Rep. cogitantem? promulgaris'ne impuriſſime, & perditiſſime hoſtis quæſtionẽ de tot ampliſſimis et talibus uiris, indici Vectio præmia ampliſſima? quibus rebus omniũ mortaliũ non uoluntate, ſed cõuicio repudiatis, fregeris'ne in carcere ceruices ipſi illi Vectio, ne quod indicium corrupti indicij extaret, eiuſq; ſceleris in te ipſum quæſtio flagitaretur? Et quoniã crebro uſurpas legẽ te de alternis cõſilijs reijciendis tuliſſe: ut omnes intelligãt te ne recte quidẽ facere ſine ſcelere potuiſſe, quæro, cũ lex eſſet æqua promulgata initio magiſtratus, multas etiã alias tuliſſes, expectaris'ne dum C. Antonius reus fieret apud Cn. Lentulũ & Q. Claudiũ? &, poſteaquã ille eſt reus factus, ſtatim tule-

ris in eũ,qui tuã poſt legẽ reus factus eſſet,ut homo cõ=ſularis excluſus miſer pũcto tẽporis ſpoliaretur benefi=cio,& æquitate legis tuæ? dices familiaritatẽ tibi fuiſſe cũ Q. Maximo.præclara defenſio facinoris tui.nã Maximi quidẽ ſumma laus eſt, ſumptis inimicitijs, ſuſcepta cauſa,quæſitore,cõſilio delecto,cõmodiorẽ inimico ſuo cõtẽtionẽ reiectionis dare noluiſſe: nihilq; Maximus fecit alienũ aut ſua uirtute,aut illis uiris clariſſimis, Paulis, Maximis,Africanis: quorũ gloriã huius uirtute renouatam nõ modo ſperamus,uerũ etiam uidemus.tua fraus, tuũ maleficiũ,tuũ ſcelus illud eſt,te id,quod promulgaſ=ſes miſericordiæ nomine,ad crudelitatis tẽpus diſtuliſſe. ac nũc quidẽ C.Antonius hac una re miſeriã ſuã cõſolatur,ꝙ imagines patris & fratris ſui, fratriſq; filiã non in familia,ſed in carcere collocatas audire maluit,quàm uidere. Et quoniã pecunias aliorũ deſpicis,de tuis di=uitijs intolerantiſſime gloriaris: uolo uti mihi reſpon=deas, feceris'ne fœdera Tribunus pl.cũ ciuitatibus,cum Regibus,cũ Tetrarchis? erogaris'ne pecunias ex ærario tuis legibus? eripueris'ne partes illo tẽpore chariſſimas partim à Cæſare,partim à publicanis? quæ cũ ita ſint, quæro ex te, ſis'ne ex pauperrimo diues factus illo ipſo anno,quo lex lata eſt de pecunijs repetundis acerrima? ut omnes intelligere poſſent,à te non modo noſtra acta, quos tyrãnos uocas, ſed etiã amiciſſimi tui legẽ eſſe con=temptã.apud quẽ tu etiã nos criminari ſoles,qui illi ſu=mus amiciſſimi; cũ tu ei cõtumelioſiſſime toties male dicas,quoties illi affinem te eſſe dicis. Atq; illud etiam ſcire ex te cupio,quo conſilio,aut qua mẽte feceris,ut in epulo Q. Arij familiaris mei cũ toga pulla accumbe=

res? quē unq̃ uideris? quē audieris? quo exemplo, quo more feceris? dices, ſupplicationes te illas nō probaſſe. optime. nullæ fuerint ſupplicationes. uides'ne me nihil de anni illius cauſa, nihil de eo, quod tibi cū ſummis uiris cōmune eſſe uideatur, ſed de tuis proprijs ſceleribus ex te quærere? nulla ſupplicatio fuerit. cedò, qs unq̃ cœnauit atratus? ita.n. illud epulū eſt funebre, ut munus ſit funeris, epulæ quidē ipſæ dignitatis. ſed omitto epulū, populi R. feſtū diē, argēto, ueſte, omni apparatu, ornatuq; uiſendo: qs unq̃ in luctu domeſtico, qs in funere familiari cœnauit cū toga pulla? cui de balneis exeūti, præter te, toga pulla unq̃ data eſt? cū tot hominū millia accūberēt, cū ipſe epuli dominus Q. Arius albatus eſſet, tu in tēplū Caſtoris te cū C. Fidulo atrato cæteriſq; tuis furijs funeſtū intuliſti, quis tū nō ingemuit? quis nō doluit Reip. caſum? quis ſermo alius in illo epulo fuit, niſi hāc tantā & tā grauē ciuitatē ſubiectā eſſe non modo furori, uerū etiā irriſioni tuæ? hūc tu morē ignorabas? nunq̃ epulū uideras? nunq̃ puer aut adoleſcēs inter coquos fueras? Fauſti adoleſcentis nobiliſſimi paulo ante ex epulo magnificentiſſimo famē illā ueterē tuā nō expleras? quē accūbere atratū uideras, dominū cū toga pulla & eius amicos ante conuiuiū? quæ te tāta tenuit amētia, ut, tu niſi id feciſſes, quod fas nō fuit, niſi uiolaſſes tēplū Caſtoris, nomē epuli, oculos ciuiū, morē ueterē, eius, qui te inuitarat auctoritatē, parū putares teſtificatū eſſe, ſupplicationes te illas nō putare? Quæro illud etiā ex te, quod priuatus admiſiſti; in quo certe iā tibi dicere nō licebit, cū clariſſimis uiris cauſam tuā eſſe cōiunctā: poſtulatus'ne ſis lege Licinia & Iulia? edixerit'ne C. Mēmius Prætor ex ea lege, ut adeſſes die triceſimo? cū is dies ueniſſet, feceris'ne, quod in hac Rep. non

modo factũ ante nunq̃ eſt, ſed in omni memoria ſit inauditũ? appellaris'ne Tribunos pl. ne cauſam diceres? leuius dixi (quanq̃ id ipſum eſſet & nouũ & nõ ferẽdũ) ſed appellaris'ne nominatim peſtẽ illius anni, furiã patriæ, tẽpeſtatẽ Reip. Clodiũ? qui tamẽ cũ iure, cũ more, cũ poteſtate iudiciũ impedire nõ poſſet, rediјt ad illã uim & furorem ſuũ, ducẽq; ſe militibus tuis præbuit. in quo ne quid à me dictũ in te potius putes, q̃ abs te eſſe quæſitũ, nullũ onus imponã mihi teſtimonij: quæ mihi breui tẽpore ex eodem iſto loco uideo eſſe dicẽda, ſeruabo; tẽq; nõ arguã, ſed, ut in cæteris rebus feci, rogabo. quæro ex te Vatini, nũ quis in hac ciuitate poſt urbẽ cõditã Tribunos pl. appellarit, ne cauſam diceret? nũ quis reus in tribunal ſui quæſitoris aſcẽderit, eumq; ui deturbarit? ſubſellia diſſiparit? urnas deleuerit? eas deniq; omnes res in iudicio diſturbãdo commiſerit, quarũ rerũ cauſa iudicia ſunt cõſtituta? ſcias'ne tũ fugiſſe Mẽmiũ? accuſatores eſſe tuos de tuis tuorumq; manibus ereptos? iudices quæſtionũ de proximis tribunalibus eſſe depulſos? in foro, in luce, inſpectãte pop. R. quæſtionẽ, magiſtratus, morẽ maiorũ, legẽs, iudices, reũ pœnã eſſe ſublatã? hæc omnia ſcias'ne diligẽtia C. Mẽmij publicis tabulis eſſe notata atq; teſtata? atq; illud etiam quæro, quòd, poſteaq̃ es poſtulatus, ex Legatione redieris, ne quis te iudicia defugere arbitraretur; tẽq;, cũ tibi, utrũ uelles, liceret, dictitaris cauſam dicere maluiſſe: qui cõſentaneũ fuerit, cũ Legationis perfugio uti noluiſſes, appellatione improbiſſima te ad auxiliũ nefariũ cõfugiſſe? Et quoniã Legationis tuæ facta mẽtio eſt, uolo etiã audire de te, quo tandẽ S.C. legatus ſis? de geſtu intelligo quid reſpondeas: tua lege dicis. es'ne igitur patriæ certiſſimus parricida? ſperaras ne id, ut patres cõſcripti ex Rep. funditur tol

lerentur? ne hoc quidem ſenatui relinquebas, quod nemo unq̃ ademit, ut Legati *ex eius ordinis auctoritate legarẽtur? adeo'ne tibi ſordidũ conſiliũ publicũ uiſum eſt, adeo afflictus ſenatus, adeo miſera & proſtrata* Reſp. *ut non nũcios pacis ac belli, nõ curatores, nõ interpretes, nõ belli-ci cõſilij auctores, nõ miniſtros muneris prouincialis ſe-natus more maiorũ deligere poſſet? eripueras ſenatui prouinciæ decernẽdæ poteſtatẽ, imperatoris deligẽdi iudiciũ, ærarij diſpenſationẽ: quæ nunq̃ ſibi populus* R. *appetiuit, qui nunq̃ hæc à ſummi cõſilij gubernatione auferre co-natus eſt. age, factum eſt horũ aliquid in alijs, raro, ſed tamen factum eſt, ut populus deligeret imperatorẽ: quis* Legatos *unquam audiuit ſine* S. C.? *ante te nemo, poſt cõtinuo fecit idem in duobus prodigijs* Reip. Clodius. *quò etiam maiore es malo mactandus, q̃ non ſolũ facto tuo, ſed etiam exemplo* Remp. *uulneraſti: neq; tantum es improbus ipſe, ſed etiam alios docere uoluiſti.* Atq; *illud etiam audire à te cupio, quare, cum ego legem de ambi-tu ex* S. C. *tulerim, ſine ui tulerim, ſaluis auſpicijs tule-rim, ſalua lege* Aelia & Fuſia, *tu eam eſſe legẽ non pu-tes? præſertim cum ego legibus tuis, quoquo modo latæ ſint, paream. cum mea lex dilucide uetet, biẽnio, quo quis petat, petiturus'ue ſit, gladiatores dare, niſi ex teſtamen-to præſtituta die: quæ tanta in te ſit amentia, ut in ipſa petitione gladiatores audeas dare? num quẽ putes illius tui certiſſimi gladiatoris ſimilẽ* Tribunũ pl. *poſſe reperi-ri, qui ſe interponat, quo minus reus mea lege fias? ob haſce omnes res ſcias te ſeueriſſimorum hominum* Sabino-*rum, fortiſſimorum uirorum* Marſorum & Pelignorũ, *tribulium tuorum, iudicio notatũ; nec poſt* Romam *conditam, præter te tribulem, quenq̃ tribum* Sergiam *per-*

didiſſe. ac ſi hæc omnia contẽnis ac deſpicis, ꝙ ita tibi per ſuaſeris, ut palã dictitas, te dijs hominibuſq; inuitis, amore in te incredibili quodã C. Cæſaris omnia, quæ uelis, cõſecuturũ: ecquid audieris, ecquiſnã tibi dixerit, C. Cæſarẽ nuper Aquileiæ, cũ de quibuſdã eſſet mẽtio facta, dixiſſe C. Alfiũ præteritũ permoleſte tuliſſe, ꝙ in homine ſummã fidẽ probitatemq; cognoſſet; grauiterq; etiã ſe ferre, Pretorẽ aliquẽ eſſe factũ, qui à ſuis rationibus diſſenſiſſet: tũ quæſiſſe quendã, de Vatinio quẽadmodũ ferret? ipſum reſpõdiſſe, Vatiniũ in Tribunatu gratis nihil feciſſe; qui omnia in pecunia poſuiſſet, honore animo æquo carere debere. ꝙ ſi ipſe, qui te ſuæ dignitatis augẽdæ cauſa, periculo tuo, nullo ſuo delicto ferri præcipitẽ eſt facile paſſus, tamẽ te omni honore indigniſſimũ iudicat; ſi te uicini, ſi affines, ſi tribules ita oderũt, ut repulſam tuã triumphũ ſuũ duxerint; ſi nemo aſpicit, quin ingemiſcat; nemo mentionẽ facit, quin execretur; ſi uitant, fugiũt, audire de te nolũt; cũ uiderũt, tanꝗ auſpiciũ malũ deteſtãtur; ſi cognati reſpuũt, tribules execrãtur, uicini metuũt, affines erubeſcũt, ſtrumæ deniq; ab ore improbo demigrarũt, et alijs iã ſe locis collocarũt; ſi es odiũ publicũ populi, ſenatus, uniuerſorũ hominũ: quid eſt, quãobrẽ Præturã potius exoptes, ꝗ mortẽ? præſertim cũ popularẽ te uelis eſſe, neq; ulla in re populo gratius facere poſſis. ſed ut aliquãdo audiamus, ꝗ copioſe ad interrogata reſpõdeas: cõcludã iam interrogationẽ meã, teq; in extremo pauca de ipſa cauſa rogabo. Quæro, quæ tãta in te uanitas, tãta leuitas fuerit, ut in hoc iudicio T. Anniũ iiſdẽ uerbis laudares, quibus eũ laudare & boni uiri & boni ciues conſueuerũt, cũ in eundẽ nuper ab eadẽ illa teterrima furia productus ad populũ cupidiſſime falſum teſtimoniũ di-

xeris? an erit hæc optio, & poteſtas tua, ut, cũ Clodianas operas & facinoroſorũ hominũ, & perditorũ manũ uideris, Milonẽ dicas, id quod in cõcione dixiſti, gladiatoribus & beſtiarijs obſediſſe Rép. cũ autẽ ad tales uiros ueneris, nõ audeas ciuẽ ſingulari uirtute, fide, cõſtãtia uituperare? ſed cũ T. Anniũ tãtopere laudes, & clariſſimo uiro nõ nullã laudatione tua labeculã aſpergas (in illorũ.n. numero mauult T. Annius eſſe, qui à te uituperãtur) uerũ, etiã quæro, cũ in Rep. adminiſtrãda T. Annio cũ P. Seſtio cõſiliorũ omniũ ſocietas fuerit (id quod nõ ſolũ bonorũ, uerũ etiã improborũ iudicio declaratũ eſt: eſt.n. reus uterq; ob eandẽ cauſam, & eodẽ crimine: alter die dicta ab eo, quẽ tu unũ improbiorẽ eſſe, ꝙ̃ te, nunꝗ̃ ſoles confiteri; alter tuis cõſilijs, illo tamẽ adiuuãte) quæro, qui poſſis eos, quos crimine cõiungis, teſtimonio diſiũgere? Extremũ illud eſt, quod mihi abs te reſpõderi uelim; cũ multa in Albinouanũ de præuaricatiõe diceres, dixeris'ne, nec tibi placuiſſe, nec oportuiſſe Seſtiũ de ui reũ fieri? quauis lege, quouis crimine accuſandũ potius fuiſſe? etiã illud dixeris, cauſam Milonis fortiſſimi uiri cõiunctã cũ hoc exiſtimari? quæ pro me à Seſtio facta ſint, bonis eſſe grata? nõ coarguo incõſtantiã orationis ac teſtimonij tui: quas .n. huius actiones probatas bonis eſſe dicis, in eas pluribus uerbis teſtimoniũ dixiſti; quicũ autẽ eius cauſam periculumq; coniũgis, eũ ſummis laudibus extuliſti. ſed hoc quæro, num P. Seſtium, qua lege accuſandum omnino fuiſſe negas, ea lege condemnari putes oportere? aut ſi te in teſtimonio conſuli nolis, ne quid tibi auctoritatis à me tributum eſſe uideatur, dixeris'ne in eum teſtimoniũ de ui, quem negaris reum omnino de ui fieri debuiſſe?

PRO M. CELIO. ORATIO XXXV.

S I quis iudices forte nunc adſit ignarus legum, iudiciorum, cõſuetudinis noſtræ, miretur profecto quæ ſit tanta atrocitas huiuſce cauſæ, ꝙ diebus feſtis ludiſq; publicis, omnibus negocijs forenſibus intermiſſis, unum hoc iudiciũ exerceatur, nec dubitet quin tanti facinoris reus arguatur, ut eo neglecto ciuitas ſtare non poſſit. idem cum audiat eße legem, quæ de ſeditioſis cõſceleratiſq; ciuibus, qui armati ſenatum obſederint, magiſtratibus uim attulerint, Remp. oppugnarint, quotidie quæri iubeat: legem non improbet, crimen, quod uerſetur in iudicio, requirat. cũ audiat nullum facinus, nullam audaciam, nullam uim in iudicium uocari, ſed adoleſcentem illuſtri ingenio, induſtria, gratia, accuſari ab eius filio, quem ipſe in iudicium & uocet & uocarit, oppugnari autem hunc opibus meretricijs: Atratini illius pietatem non reprehendat, muliebrem libidinem comprimendã putet, uos laborioſos exiſtimet, quibus ocioſis ne in cõmuni quidem ocio liceat eſſe. etenim ſi attendere diligẽter, exiſtimare uere de omni hac cauſa uolueritis, ſic conſtituetis iudices, nec deſcenſurum quenq̃ ad hanc accuſationẽ fuiſſe, cui, utrum uellet, liceret, nec, cum deſcẽdiſſet, quicquam habiturum ſpei fuiſſe, niſi alicuius intolerabili libidine & nimis acerbo odio niteretur. ſed ego Atratino, humaniſſimo atq; optimo adoleſcenti, meo neceſſario, ignoſco, qui habet excuſationem uel pietatis, uel neceſſitatis, uel ætatis. ſi uoluit accuſare, pietati tribuo: ſi iuſſus

eſt, neceſſitati: ſi ſperauit aliquid, pueritiæ: cæteris nõ modo nihil ignoſcendum, ſed etiam acriter eſt reſiſtendum. ac mihi quidem uidetur iudices hic introitus defenſionis adoleſcentiæ M. Celij *maxime conuenire, ut ad ea, quæ accuſatores deformandi huius cauſa, detrahendæ ſpoliandæq; dignitatis gratia dixerunt, primum reſpondeam.* Obiectus *eſt pater uarie, ꝙ aut parum ſplendidus ipſe, aut parũ pie tractatus à filio diceretur. de dignitate* Celius *notis ac maioribus natu etiam ſine mea oratione tacitus facile ipſe reſpondet. quibus autem propter ſenectutem, ꝙ iam diu minus in foro nobiſcum uerſatur, nõ æque eſt cognitus, hi ſic habeant; quæcunq; in equite* R. *dignitas eſſe poſſit, quæ certe poteſt eſſe maxima, eam ſemper in* M. Celio *habitam eſſe ſummam, hodieq; haberi, nõ ſolum à ſuis, ſed etiam ab omnibus, quibus potuerit aliqua de cauſa eſſe notus. equitis autem* R. *eſſe filium, criminis loco poni ab accuſatoribus, neque his iudicantibus oportuit, neq; defendentibus nobis. nam quod de pietate dixiſtis, eſt quidem iſta noſtra exiſtimatio, ſed iudicium certe parentis. quid nos opinemur, audietis ex iuratis: qđ parentes ſentiant, lacrymæ matris, incredibilisq; mœror, ſqualor patris, & hæc præſens mœſtitia, quam cernitis, luctusq; declarat. nam quod eſt obiectum, municipibus eſſe adoleſcentem non probatum ſuis: nemini unquam præſenti* Puteolani *maiores honores habuerunt, quàm abſenti* M. Celio *: quem & abſentem in ampliſſimum ordinem cooptauerunt, & ea non petenti detulerunt, quæ multis petentibus denegarunt: ijdemq; nunc lectiſſimos uiros & noſtri ordinis, & equites* R. *cum legatione ad hoc iudicium, & cum grauiſſima, atque ornatiſſima*

laudatione miſerunt. uideor mihi iecisſe fundamenta defenſionis meæ: quæ firmiſſima ſunt, ſi nitãtur iudicio ſuorum: neq; enim uobis ſatis cõmendata huius ætas eſſe poſſet, ſi non modo parenti tali uiro, uerum etiam municipio tam illuſtri ac tam graui diſpliceret. equidem, ut ad me reuertar, ab his fontibus profluxi ad hominũ famã, et meus hic forenſis labor uitæq; ratio dimanauit ad exiſtimationem hominum paulo latius commendatione ac iudicio meorum. nam quod obiectum eſt de pudicitia, quodq; omnium accuſatorum non criminibus, ſed uocibus maledictisq; celebratum eſt, id nunquam tam acerbe feret M. Celius, ut eum pœniteat non deformem eſſe natum: ſunt etenim iſta maledicta peruulgata in omnes, quorum in adoleſcentia forma, & ſpecies fuit liberalis. ſed aliud eſt male dicere, aliud accuſare. accuſatio crimẽ deſiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumẽto probet, teſte confirmet. maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur, conuicium; ſi facetius, urbanitas nominatur: quam quidem partem accuſationis admiratus ſum, & moleſte tuli potiſſimum eſſe Atratino datã: neq; enim decebat, neq; ætas illa poſtulabat, neq;, id quod animaduertere poteratis, pudor patiebatur optimi adoleſcẽtis in tali illum oratione uerſari. uellem aliquis ex uobis robuſtioribus hunc male dicendi locum ſuſcepiſſet: aliquãto liberius, & fortius, & magis more noſtro refutaremus iſtam male dicẽdi licẽtiam. tecũ Atratine agam leuius, ꝙ & pudor tuus moderatur orationi meæ, & meũ erga te parẽtemq; tuũ beneficium tueri debeo. illud tamen te eſſe admonitũ uolo: primum qualis es, talem te eſſe exiſtimes; ut, quantũ à

reru

rerum turpitudine abes, tantum te à uerborum libertate ſeiungas: deinde ut ea in alterū ne dicas, quæ cum tibi falſo reſponſa ſint, erubeſcas: quis eſt enim, cui uia iſta non pateat? qui iſti ætati non poſſit quàm uelit petulanter, etiā ſi ſine ulla ſuſpicione, at non ſine argumento male dicere? ſed iſtarum partium culpa eſt eorum, qui te agere uoluerunt; laus pudoris tui, ꝙ ea te inuitum dicere uidebamus; ingenij, ꝙ ornate politeq; dixiſti. uerum ad iſtam omnem orationem breuis eſt defenſio. nā quoad ætas M. Celij dare potuit iſti ſuſpicioni locum, fuit primum ipſius pudore, deinde etiam patris diligētia diſciplinaq; munita: qui, ut huic uirilem togam dedit, nihil dicam hoc loco de me; tantum ſit, q̃tum uos exiſtimatis; hoc dicam, hunc à patre cōtinuo ad me eſſe deductum. nemo hunc M. Celium in illo ætatis flore uidit, niſi aut cum patre, aut mecum, aut in M. Craſſi caſtiſſima domo, cum artibus honeſtiſſimis erudiretur. nā ꝙ Catilinæ familiaritas obiecta Celio eſt, longe ab iſta ſuſpicione abhorrere debet: hoc enim adoleſcente ſcitis Cōſulatum mecum petiſſe Catilinam. ad quem ſi acceſſit, aut ſi à me diſceſſit unq̃, quanquā multi boni adoleſcentes illi homini nequam, atq; improbo ſtuduerūt, tum exiſtimetur Celius Catilinæ nimium familiaris fuiſſe. at enim poſtea ſcimus, & uidimus eſſe hunc in illius amicis. quis negat? ſed ego illud tempus ætatis, quod ipſum ſua ſponte infirmum, aliorum libidine infeſtum eſt, id hoc loco defendo. fuit aſſiduus mecum Prætore me: non nouerat Catilinam: Africam tum Prætor ille obtinebat: ſecutus eſt annus, cauſam de pecunijs repetundis Catilina dixit: mecum erat hic, illi ne aduocatus qui-

dem uenit unquam. deinceps fuit annus, quo ego Conſulatum petiui: petebat Catilina mecum: nunq̃ ad illum acceſſit, à me nunquam receſſit. tot igitur annos uerſatus in foro ſine ſuſpicione, ſine infamia, ſtuduit Catilinæ iterum petenti. quem ergo ad finem putas cuſtodiendam illam ætatem fuiſſe? nobis quidē olim annus erat unus ad cohibendum brachium toga conſtitutus, & ut exercitatione ludóq; cāpeſtri tunicati uteremur. eademq; erat, ſi ſtatim mereri ſtipendia cœperamus, caſtrenſis ratio ac militaris. qua in ætate niſi qui ſe ipſe ſua grauitate, & caſtimonia, & cum diſciplina domeſtica, tum etiam naturali quodam bono defenderet, quoquo modo à ſuis cuſtoditus eſſet, tamen infamiam ueram effugere non poterat. ſed qui prima illa initia ætatis integra, atq; inuiolata præſtitiſſet, de eius fama ac pudicitia, cū is iam ſe corroborauiſſet, ac uir inter uiros eſſet, nemo loquebatur. ſtuduit Catilinæ, cum iam aliquot annos eſſet in foro Celius. & multi hoc idem ex omni ordine, atq; ex omni ætate fecerunt: habuit enim ille, ſicuti meminiſſe uos arbitror, permulta maximarū non expreſſa ſigna, ſed adumbrata uirtutum. utebatur hominibus improbis multis: & quidem optimis ſe uiris deditum eſſe ſimulabat. erāt apud illum illecebræ libidinum multæ: erant etiam induſtriæ quidam ſtimuli, ac laboris. flagrabant uitia libidinis apud illum: uigebant etiam ſtudia rei militaris. neq; ego unquam fuiſſe tale monſtrum in terris ullum puto, tam ex contrarys diuerſiſq; inter ſe pugnantibus naturæ ſtudijs cupiditatibuſq; conflatum. quis clarioribus uiris quodam tempore iucundior? quis turpioribus coniunctior? quis ciuis meliorum partium aliquando?

quis tetrior hoſtis huic ciuitati? quis in uoluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate auarior? quis in largitione effuſior? illa uero iudices in illo homine mirabilia fuerunt, cóprehédere multos amicitia, tueri obſequio, cum omnibus cõmunicare quod habebat, ſeruire temporibus ſuorum omniũ pecunia, gratia, labore corporis, ſcelere etiã, ſi opus eſſet, & audacia; uerſare ſuam naturam, & regere ad tempus, atq; huc, et illuc torquere & flectere; cum triſtibus ſeuere, cum remiſſis iucunde, cum ſenibus grauiter, cum iuuentute comiter; cum facinoroſis audacter, cum libidinoſis luxurioſe uiuere. hac ille tam uaria multiplicíq; natura cum omneis omnibus ex terris homines improbos audacesq; collegerat, tum etiã multos forteis uiros & bonos ſpecie quadã uirtutis aſſimulatæ tenebat. neq; unq̃ ex illo delendi huius imperij tam ſceleratus impetus extitiſſet, niſi tot uitiorum tanta immanitas quibuſdam facilitatis, & patientiæ radicibus niteretur. quare iſta cõditio iudices reſpuatur, nec Catilinæ familiaritatis crimen hæreat: eſt enim cõmune cum multis, & cum quibuſdam etiam bonis. me ipſum, me, inq̃, quondam pene ille decepit, cum et ciuis mihi bonus, & optimi cuiuſq; cupidus, & firmus amicus, & fidelis uideretur. cuius ego facinora oculis prius quàm opinione, manibus ante quàm ſuſpicione deprehendi. cuius in magnis cateruis amicorum ſi fuit etiam Celius, magis eſt ut ipſe moleſte ferat erraſſe ſe, ſicut & non nunquam in eodem homine me quoq; erroris mei pœnitet, quàm ut iſtius amicitiæ crimen reformidet. itaq; à maledictis pudicitiæ ad coniurationis inuidiam oratio eſt ueſtra delapſa: poſuiſtis enim, atq; id

tamen titubanter, & ſtrictim, coniurationis hunc pro=
pter amicitiam Catilinæ particlpem fuiſſe: in quo non
modo crimen non hærebat, ſed uix diſerti adoleſcentis co
hærebat oratio: qui enim tãtus furor in Celio? quod tan
tum aut in moribus naturáq; uulnus, aut in re atq; for
tuna? ubi deniq; in iſta ſuſpicione eſt Celij nomen audi=
tum? nimiũ multa de re minime dubia loquor: hoc ta=
men dico, nõ modo ſi ſocius coniurationis, ſed niſi inimi=
ciſſimus iſtius ſceleris fuiſſet, nunq̃ coniurationis accuſa
tione adoleſcentiã ſuam potiſſimũ cõmendare uoluiſſet.
quod, haud ſcio, an de ambitu, & de criminibus iſtius ſo
daliũ ac ſequeſtrium, quoniam huc incidi, ſimiliter re=
ſpondendum putem: nunq̃ enim tam Celius amẽs fuiſ=
ſet, ut, ſi ſe iſto infinito ambitu cõmaculaſſet, ambitus al=
terum accuſaret: neq; enim eius facti in altero ſuſpicio=
nem quæreret, cuius ipſe ſibi perpetuam licentiam opta=
ret; nec, ſi ſibi ſemel periculum ambitus ſubeũdum pu
taret, ipſe alterum iterum ambitus crimine accerſeret.
quod quanq̃ nec ſapienter, & me inuito facit, tamen eſt
eiuſmodi cupidus, ut magis inſectari alterius innocen=
tiam, q̃ de ſe timide cogitare uideatur. Nam ꝙ æs alienũ
obiectum eſt, ſumptus reprehenſi, tabulæ flagitatæ: ui=
dete, q̃ pauca reſpondeam. tabulas, qui in patris poteſta=
te eſt, nullas conficit: uerſuram nunq̃ omnino fecit ul=
lam. ſumptus unius generis obiectus eſt, habitationis: tri
ginta millibus dixiſtis eum habitare. nunc demum intel=
ligo P. Clodij inſulam eſſe uenalem, cuius hic in ædiculis
habitet, decem, ut opinor, millibus: uos autem, dum illi
placere uultis, ad tempus ei mẽdacium ueſtrum accõmo
dauiſtis. Reprehendiſtis, à patre ꝙ ſemigrarit. quod qui=

dem iam in hac ætate minime reprehendendum eſt. qui cum ex Reip. cauſa eſſet mihi quidem moleſtam, ſibi tamen glorioſam uictoriam cõſecutus, & per ætatem magiſtratus petere poſſet; non modo permittente patre, ſed etiã ſuadente, ab eo ſemigrauit: & cum domus patris à foro longe abeſſet; quo facilius & noſtras obire domos, & ipſe à ſuis coli poſſet, conduxit in Palatio non magno domum. quo loco poſſum dicere id, quod uir clariſſimus M. Craſſus, cum de aduentu Regis Ptolemæi quereretur, paulo ante dixit, Vtinã ne in nemore Pelio. ac longius quidem mihi contexere hoc carmen liceret: Nam nunq̃ hera errans hãc moleſtiam nobis exhiberet, Medea animo ægra, amore ſæuo ſaucia. ſic enim iudices reperietis, quod, cum ad id loci uenero, oſtendã, hãc Palatinã Medeã, migrationemq; huic adoleſcenti cauſam ſiue malorum omniũ, ſiue potius ſermonum fuiſſe. quamobrem illa, quæ ex accuſatorum oratione præmuniri iam et fingi intelligebam, fretus ueſtra prudentia iudices nõ pertimeſco. aiebant enim fore teſtem ſenatorem, qui ſe pontificijs comitijs pulſatum à Celio diceret. à quo quæram, ſi prodierit; primum, cur ſtatim nihil egerit; deinde, ſi id queri quàm agere maluerit, cur productus à uobis potius, q̃ ipſe per ſe; cur tanto poſt potius, q̃ continuo, queri maluerit? ſi mihi ad hæc acute arguteq; reſponderit, tum quæram deniq;, ex quo iſte fonte ſenator emanet: nam ſi ipſe orietur, et naſcetur ex ſeſe, fortaſſe, ut ſoleo, cómouebor: ſin autem ut riuulus accerſitus & ductus ab ipſo capite accuſationis ueſtræ, lætabor, cũ tanta gratia, tantiq; opibus accuſatio ueſtra nitatur, unum ſenatorem ſolum eſſe, qui uobis gratificari uellet, inuentum.

Nec tamen illud genus alterum nocturnorum teſtium
pertimeſco. eſt enim dictum ab illis, fore qui dicerēt uxo
res ſuas à cœna redeunteis attrectatas eſſe à Celio. gra
ues erūt homines, qui hoc iurati dicere audeant, cum ſit
his confitendum, nunq̄ ſe ne congreſſu quidem, & conſti
tuto cœpiſſe de tantis iniurijs experiri. ſed totum genus
oppugnationis huius iudices & iam proſpicitis animis,
&, cum inferetur, propulſare debebitis: nō enim ab ijſ=
dem accuſatur M. Celius, à quibus oppugnatur: palàm
in eum tela iaciuntur, clam ſubminiſtrantur. neq; id ego
dico, ut inuidioſum ſit in eos, quibus glorioſum hoc etiā
eſſe debet. funguntur officio: defendunt ſuos: faciunt,
quod uiri fortiſſimi ſolent, læſi dolent, irati efferūtur, pu
gnant laceſſiti. ſed ueſtræ ſapiētiæ tamen eſt iudices, nō,
ſi cauſa iuſta eſt uiris fortibus oppugnandi M. Celium,
ideo uobis quoq; uos cauſam putare eſſe iuſtā alieno do
lori potius, q̄ ueſtræ fidei conſulendi. quæ ſit multitudo
in foro, quæ genera, quæ ſtudia, quæ uarietas hominum,
uidetis: ex hac copia quàm multos eſſe arbitramini, qui
hominibus potentibus, gratioſis, diſertis, cum aliquid eos
uelle arbitrentur, ultro ſe offerre ſoleant, operam naua=
re, teſtimonium polliceri? hoc ex genere ſi qui ſe in hoc
iudicium forte proiecerint, excluditote eorum cupidita=
tem iudices ſapientia ueſtra, ut eodem tempore huius ſa
luti, & religioni ueſtræ, & contra periculoſiſſimas homi
num potentias conditioni omnium ciuium prouidiſſe ui=
deamini. equidem uos abducam à teſtibus, neq; huius iu
dicij ueritatem, quæ mutari nullo modo poteſt, in uolun
tate teſtium collocari ſinam, quæ facillime effingi, nullo
negocio flecti ac detorqueri poteſt: argumentis agemus:

ſignis omni luce clarioribus crimina refellemus: res cū re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione pugnabit. itaq; il lam partem cauſæ facile patior grauiter, & ornate à M. Craſſo peroratam, de ſeditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulſatione Puteolana, & de bonis Pal læ. uellem, dictum eſſet ab eodem etiam de Dione. de quo ipſo tamē quid eſt quod expectetis, quod is, qui fecit, aut non timet, aut etiam fatetur? etenim reus, qui dictus eſt & adiutor fuiſſe, & conſcius, P. Aſcitius, is iudicio eſt li beratus. quod igitur eſt huiuſmodi crimen, ut, qui cōmi= ſit, non neget; qui non negauit, abſolutus ſit: id hic per= timeſcat, qui non modo à facto, uerum etiam à conſcien tiæ ſuſpicione abfuit? & ſi Aſcitio cauſa plus profuit, q̄ nocuit inuidia, huic oberit tuū maledictum, qui iſtius facti non modo non ſuſpicione, ſed ne infamia quidem eſt aſperſus? at præuaricatione eſt Aſcitius liberatus. perfacile eſt iſti loco reſpondere, mihi præſertim, à quo illa cauſa defenſa eſt. ſed Celius optimam cauſam Aſci= tij eſſe arbitratur: cuiuſmodi autem ſit, à ſua putat eſſe ſeiunctam: neq; ſolum Celius, ſed etiam adoleſcentes hu maniſſimi, & doctiſſimi, rectiſſimis ſtudijs, atq; optimis artibus præditi, Titus Caiusq; Coponij, qui ex omnibus maxime Dionis mortem doluerunt, qui cum doctrinæ ſtudio, atq; humanitatis, tum etiam hoſpitio Dionis tene bantur. habitabat is apud L. Luceiū, ut audiſtis: fuerat ei cognitus Alexandriæ. quid aut hic, aut ſummo ſplen= dore præditus frater eius de M. Celio exiſtimet, ex ipſis, ſi producti erunt, audietis. ergo hæc remoueantur, ut ali quādo, in quibus cauſa nititur, ad ea ueniamus. Animad uerti enim iudices audiri à uobis meum familiarem

L. Herenium perattente. in quo etſi magna ex parte ingenio eius, & dicēdi genere quodam tenebamini: tamen non nunq̃ uerebar, ne illa ſubtiliter ad criminandū inducta oratio animos ueſtros ſenſim ac leniter accēderet: dixit enim multa de luxuria, multa de libidine, multa de uitijs iuuentutis, multa de moribus: & qui in reliqua uita mitis eſſet, et in hac ſuauitate humanitatis, qua propè iam delectantur homines, uerſari periucunde ſoleret, fuit in hac cauſa pertriſtis quidam patruus, Cenſor, magiſter: obiurgauit M. Celium, ſicut neminem unq̃ parens: multa de incontinentia, intemperantiaq; diſſeruit. quid quæritis iudices? ignoſcebam uobis attente audientibus, propterea ꝙ egomet tam triſte illud, & tam aſperum genus orationis horrebam. ac prima pars fuit illa, quæ me minus mouebat: fuiſſe meo neceſſario Beſtiæ Celium familiarem, cœnaſſe apud eum, uentitaſſe domum, ſtuduiſſe Præturæ. nō me hæc mouent, quæ perſpicue falſa ſunt: etenim eos unà cœnaſſe dicit, qui aut abſunt, aut quibus neceſſe eſt idem dicere. Neq; uero illud me cōmouet, quòd ſibi in Lupercis ſodalem eſſe Celium dixit. fera quædam ſodalitas, & planè paſtoritia, atq; agreſtis germanorum Lupercorum, quorum coitio illa ſilueſtris ante eſt inſtituta quàm humanitas, atq; leges: ſi quidem non modo nomina deferunt inter ſe ſodales, ſed etiam cōmemorant ſodalitatem in accuſando: ut ne, ſi quis id forte neſciat, timere uideatur. ſed hæc omittam: ad illa, quæ me magis mouerunt, reſpondebo. deliciarum obiurgatio fuit longa, et ea lenior, pluſq; diſputationis habuit q̃ atrocitatis, quo etiam audita eſt attentius. nam P. Clodius, amicus meus, cum ſe grauiſſime uehementiſſimeq;

iactaret, & omnia inflammatus ageret triſtiſſimis uer=
bis,uoce maxima,tametſi probabam eius eloquentiam,ta
men non pertimeſcebam: aliquot enim in cauſis eum ui
deram fruſtra litigantem. tibi autem Balbe reſpondebo:
primum precario, ſi licet,ſi fas eſt,defendi à me eũ, qui
nullum cõuiuium renuerit,qui unguenta ſumpſerit, qui
Baias uiderit.equidem multos & uidi in hac ciuitate,&
audiui,nõ modo qui primoribus labris guſtaſſent genus
hoc uitæ,et extremis,ut dicitur,digitis attigiſſent, ſed qui
totam adoleſcentiam uoluptatibus dedidiſſent, emerſiſſe
aliquando,& ſe ad frugem bonam,ut dicitur, recepiſſe,
graueiſq; homines atq; illuſtreis fuiſſe: datur enim conceſ
ſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura pro
fundit adoleſcentiæ cupiditates: quæ ſi ita erumpunt, ut
nullius uitam labefactent,nullius domum euertant, faci
les & tolerabiles haberi ſolent. ſed tu mihi uidebare ex
cõmuni infamia iuuẽtutis aliquam inuidiam Celio uel=
le conflare: itaq; omne illud ſilentium, quod eſt orationi
tributum tuæ,fuit ob eam cauſam, ꝙ uno reo propoſito
de multorum uitijs cogitabamus. facile eſt accuſare lu=
xuriem. dies iam me deficiet,ſi,quæ dici in eam ſententiã
poſſunt,coner expromere. de corruptelis,de adulterijs,de
proteruitate,de ſumptibus,immẽſa oratio eſt: ut tibi reũ
neminem,ſed uitia proponas,res tamen ipſa & copioſe et
grauiter accuſari poteſt. ſed ueſtræ ſapientiæ eſt iudices
non abduci ab reo,nec,quos aculeos habeat ſeueritas,gra
uitaſq; ueſtra,cum eos accuſator erexerit in rem, in ui=
tia,in mores,in tempora,emittere in hominem,& in re=
um,cum is non ſuo crimine, ſed multorum uitio ſit in
quoddam odium iniuſtum uocatus. itaq; ſeueritati tuæ,

ut oporteret,ita reſpondere non audeo:erat enim meum deprecari uacationem adoleſcentiæ,ueniamq́; petere: nõ, inquam,audeo: perfugijs non utor ætatis: conceſſa omnibus iura dimitto: tantum peto,ut,ſiqua eſt inuidia communis hoc tempore æris alieni,petulantiæ, libidinum iuuentutis,quam uideo eſſe magnam, ne huic aliena peccata, ne ætatis ac temporum uitia noceant. atq; ego idem, qui hæc poſtulo;quin criminibus,quæ in hunc proprie cõferuntur,diligentiſſime reſpondeam,nõ recuſo. Sunt autem duo crimina,auri,& ueneni: in quibus una atq; eadem perſona uerſatur. aurum ſumptum à Clodia,uenenum quæſitum,quod Clodiæ daretur, dicitur. omnia ſunt alia non crimina, ſed maledicta, iurgij petulantis magis,q̃ publicæ quæſtionis. adulter,impudicus, ſequeſter,conuicium eſt,non accuſatio: nullum eſt enim fundamentum horum criminum,nulla ſedes, uoces ſunt contumelioſæ temere ab irato accuſatore nullo auctore emiſſæ.horum duorũ criminum uideo fontem, uideo auctorem,uideo certũ nomẽ & caput.auro opus fuit: ſumpſit à Clodia,ſumpſit ſine teſte,habuit quãdiu uoluit. maximũ uideo ſignũ cuiuſdam egregiæ familiaritatis. necare eandem uoluit,quæſiuit uenenũ, ſolicitauit quos potuit, parauit locũ,conſtituit,attulit.magnũ rurſus odiũ uideo cum crudeliſſimo diſſidio extitiſſe. res eſt omnis in hac cauſa nobis iudices cũ Clodia,muliere non ſolum nobili, ſed etiã nota.de quã ego nihil dicã,niſi depellẽdi criminis cauſa.ſed intelligis pro tua præſtanti prudentia Cn. Domiti,cum hac ſola rem eſſe nobis: quæ ſi ſe aurum Celio commodaſſe non dicit, ſi uenenum ab hoc ſibi paratum eſſe non arguit,petulanter facimus, ſi matrem familias

ſecus,q̃ matronarum ſanctitas poſtulat,nominamus:ſin, iſta muliere remota, nec crimen ullum, nec opes ad oppugnandum Celiũ illis relinquentur,quid eſt aliud quod nos patroni facere debeamus,niſi ut eos,qui inſectantur, repellamus?quod quidem facerẽ uehementius,niſi intercederent mihi inimicitiæ cum iſtius mulieris uiro: fratrẽ uolui dicere: ſemper hic erro.nunc agam modice,nec lõgius progrediar,q̃ me mea fides,& cauſa ipſa coget:neque enim muliebres unq̃ inimicitias mihi gerendas putaui, præſertim cum ea, quam omnes ſemper amicam omnium potius,quàm cuiuſquam inimicam putauerunt. ſed tamen ex ipſa quæram prius,utrum,me ſecum ſeuere & grauiter & priſce agere malit,an remiſſe ac leniter & urbane. ſi illo auſtero more ac modo: aliquis mihi ab inferis excitandus eſt ex barbatis illis, non hac barbula, qua iſta delectatur, ſed illa horrida,quam in ſtatuis antiquis & imaginibus uidemus, qui obiurget mulierem,& pro me loquatur, ne iſta mihi forte ſuccenſeat. exiſtat igitur ex hac ipſa familia aliquis,ac potiſſimum cæcus ille: minimum enim dolorem capiet, qui iſtam nõ uidebit. qui profecto ſi extiterit,ſic aget,& ſic loquetur: mulier quid tibi cum Celio? quid cum homine adoleſcentulo?quid cum alieno?cur aut tam familiaris huic fuiſti,ut aurum cõmodares;aut tam inimica,ut uenenum timeres?nõ patrem tuum uideras,non patruũ, non auum,proauum,atauum audieras Conſules fuiſſe? non denique modo te Q. Metelli matrimonium tenuiſſe ſciebas,clariſſimi & fortiſſimi uiri,patriæq; amãtiſſimi? qui ſimul ac pedẽ limine extulerat, omneis propè ciueis uirtute,gloria,dignitate ſuperabat. cui cũ ex ampliſſimo

genere in familiam clariſſimam nupſiſſes, cur tibi Celius tam cõiunctus fuit? cognatus? affinis? uiri tui familiaris? nihil horum. quid igitur fuit, niſi quædam temeritas ac libido? non'ne te ſi noſtræ imagines uiriles non commouebant, ne progenies quidem mea Q. illa Claudia æmulã domeſticæ laudis in gloria muliebri eſſe admonebat? non uirgo illa Veſtalis Claudia, quæ patrem complexa triũphantem, ab inimico Tribuno pl. de curru detrahi paſſa non eſt? cur te fraterna uitia potius, q̃ bona paterna, & auita, & uſq; à nobis cum in uiris, tum etiam in fœminis repetita mouerunt? ideo'ne ego pacem Pyrrhi diremi, ut tu amorum turpiſſimorum quotidie fœdera ferires? ideo aquam adduxi, ut ea tu inceſte uterere? ideo uiam muniui, ut eam tu alienis uiris comitata celebrares? ſed quid ego iudices ita grauem perſonam induxi, ut & uerear ne ſe idem Appius repente conuertat, & Celium incipiat accuſare illa ſua grauitate cẽſoria? ſed uidero hoc poſterius, atq; ita iudices, ut uel ſeueriſſimis diſceptatoribus M. Celij uitam me probaturum eſſe confidam. tu modo mulier (iam enim ipſe tecũ nulla perſona introducta loquor) ſi ea, quæ facis, quæ dicis, quæ inſimulas, quæ moliris, quæ arguis, probare cogitas, rationem tantæ familiaritatis, tantæ conſuetudinis, tantæ coniunctionis reddas, atq; exponas neceſſe eſt. accuſatores quidẽ libidines, amores, adulteria, Bays acta conuiuia, comeſationes, cantus, ſymphonias, nauigia iactant: ijdemq; ſignificant, nihil ſe te inuita dicere. quæ tu, quoniã mente neſcio qua effrenata, atq; præcipiti in forũ deferri iudiciumq; uoluiſti, aut diluas oportet, et falſa eſſe doceas; aut, nihil neq; crimini tuo neq; teſtimonio credẽdum eſſe, fateare. ſin autem ur=

banius me agere mauis, ſic agam tecum, remouebo illum ſenē durū ac penè agreſtem, ex hiſq; tuis ſumam aliqué, ac potiſſimum minimum fratrem tuum, qui eſt in iſto genere urbaniſſimus, qui te amat plurimum, qui propter neſcio quam credo timiditatem & nocturnos quoſdam inanes metus tecum ſemper puſio cum maiore ſorore cubitauit: eum putato tecū loqui: quid tumultuaris ſoror? quid inſanis? quid clamore exorſa, uerbis paruā rem magnam facis? uicinum adoleſcētulum aſpexiſti: candor huius te, & proceritas, uultus, oculiq; perpulerunt: ſæpius uidere uoluiſti: non nunq̄ in iiſdem hortis uiſa nobilis mulier: illum filium familias, patre parco ac tenaci, habere tuis copiis deuinctum non potes: calcitrat, reſpuit, non putat tua dona eſſe tanti. confer te aliò. habes hortos ad Tiberim, ac diligenter eo loco præparaſti, quò omnis iuuentus natandi cauſa uenit. hinc licet conditiones quotidie legas. cur huic, qui te ſpernit, moleſta es? redeo nunc ad te Celi uiciſſim, ac mihi auctoritatem patriā, ſeueritatemq; ſuſcipio: ſed dubito, quem patrem potiſſimum ſumam; Cæcilianum ne aliquem, uehementem atque durum:

Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira: aut illum: O` infelix, ò ſcelestę: ferrei ſunt iſti patres: Ego ne quid dicam? ego ne quid uelim? quæ tu omnia tuis fœdis factis facis ut nequicq̄ uelim. uix ferenda diceret talis pater. cur te in iſtam uicinitatem meretriciam contuliſti? cur illecebris cognitis nō refugiſti? cur alienam ullam mulierem noſti? dede te, ac diſiyce: per me licebit. ſi egebis, tibi dolebit: mihi ſat eſt, qui ætatis quod reliquum eſt oblectem meæ. huic triſti ac decrepito ſeni reſponderet Celius, ſe nulla cupidi-

tate inductum de uia deceſſiſſe. quid ſigni? nulli ſumptus, nulla iactura, nulla uerſura. at fuit fama. quotus quiſq; iſtam effugere poteſt in tam maledica ciuitate? uicinum eius mulieris miraris male audiſſe, cuius frater germanus ſermones iniquorum effugere non potuit? leni uero & clemẽti patri, cuiuſmodi ille eſt: Fores effregit? reſtituẽtur: diſcidit ueſtem? reſarcietur: Celij cauſa eſt expeditiſſima: quid enim eſſet, in quo ſe nõ facile defenderet? nihil iam in iſtam mulierem dico: ſed ſi eſſet aliqua diſſimilis iſtius, quæ ſe omnibus peruulgaret, quæ haberet palàm decretum ſemper aliquem, cuius in hortos, domum, Baias iure ſuo libidines omnium cõmearent, quæ etiam aleret adoleſcentes, & parſimoniam patrum ſuis ſumptibus ſuſtentaret; ſi uidua libere, proterua petulãter, diues effuſe, libidinoſa meretricio more uiueret; adulterum ego putarem, ſi quis hanc paulo liberius ſalutaſſet? dicet aliquis, hæc igitur eſt tua diſciplina? ſic tu inſtituis adoleſcẽtes? ob hanc cauſam tibi hunc puerum parens commendauit & tradidit, ut in amore & uoluptatibus adoleſcẽtiam ſuam collocaret, & hanc tu uitam atque hæc ſtudia defenderes? ego, ſi quis iudices hoc robore animi, atque hac indole uirtutis, ac continentiæ fuit, ut reſpueret omneis uoluptates, omnemq; uitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficeret; quem nõ quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectarent; nihil in uita expetendum putaret, niſi quod eſſet cum laude, & cum dignitate coniunctũ: hunc mea ſentẽtia diuinis quibuſdam bonis inſtructum, atque ornatum puto. ex hoc genere illos fuiſſe arbitror Camillos, Fabritios, Curios, omneſq; eos, qui hæc ex mini-

mis tanta fecerunt . uerum hæc genera uirtutum non
ſolum in moribus noſtris, ſed uix iam in libris reperiun
tur . chartæ quoq;, quæ illam priſtinam ſeueritatem con
tinebant, obſoleuerunt, neque ſolum apud nos, qui hanc ſe
ctam rationemq́; uitæ re magis, quàm uerbis ſecuti ſu=
mus, ſed etiam apud Græcos doctiſſimos homines, quibus
cum facere non poſſent, loqui tamen & ſcribere honeſte
& magnifice licebat. alia quædam mutatis Græciæ tem
poribus præcepta extiterunt. itaque alij uoluptatis cau=
ſa omnia ſapientes facere dixerunt, neque ab hac oratio=
nis turpitudine eruditi homines refugerunt: alij cum uo
luptate dignitatem coniungendam putauerunt, ut res
maxime inter ſe repugnantes dicendi facultate coniun=
gerent: illud unum ad laudem cum labore directũ iter
qui probauerunt, propè iam ſoli in ſcholis ſunt relicti:
multa enim nobis blandimenta natura ipſa genuit, qui=
bus ſopita uirtus conniueret; & interdum multas uias
adoleſcentiæ lubricas oſtendit, quibus illa inſiſtere, aut in
gredi ſine caſu aliquo aut prolapſione uix poſſet; & mul
tarum rerum iucundiſſimarum uarietatem dedit, qua
non modo hæc ætas, ſed etiam iam corroborata capere=
tur . quamobrem, ſi quem forte inueneritis, qui aſper=
netur oculis pulchritudinem rerum, non odore ullo, non
tactu, non ſapore capiatur, excludat auribus omnem ſua
uitatem: huic homini ego fortaſſe & pauci deos propi=
tios, pleriq; autem iratos putabunt. ergo hæc deſerta uia,
& inculta, atque interclusa iam frondibus & uirgultis
relinquatur: detur aliquid ætati: ſit adoleſcentia libe=
rior: non omnia uoluptatibus denegentur: non ſemper
ſuperet uera illa & directa ratio: uincat aliquando

cupiditas uoluptásq; rationem, dum modo illa in hoc genere præſcriptio, moderatióq; teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius domũ atq; famam, ne probrum caſtis, labem integris, infamiã bonis inferat, ne quem interimat, ne interſit inſidijs, ſcelere careat; poſtremo, cum paruerit uoluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atq; ad inaneis haſce adoleſcentiæ cupiditates, reuocet ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forenſis, Reip. ut ea, quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate abieciſſe, experiendo contempſiſſe uideatur. ac multi & noſtra, & patrũ maiorumq; memoria iudices ſummi homines, & clariſſimi ciues fuerunt: quorum cum adoleſcẽtiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ uirtutes firmata iam ætate extiterunt. ex quibus neminem mihi neceſſe eſt nominare: uoſmet uobiſcum recordamini: nolo enim cuiuſquam fortis atq; illuſtris uiri ne minimum quidem erratum cum maxima laude coniungere. quod ſi facere uellem, multi à me ſummi atq; ornatiſſimi uiri prædicarentur, quorum partim nimia libertas in adoleſcentia, partim profuſa luxuries, magnitudo æris alieni, ſumptus, libidines nominarentur: quæ multis poſtea uirtutibus obtecta, adoleſcẽtiæ, qui uellet, excuſatione defenderet. at uero in M. Celio (dicam enim iam confidẽtius de ſtudijs eius honeſtis, quoniam audeo quædam fretus ueſtra ſapientia libere confiteri) nulla luxuries reperietur, nulli ſumptus, nullũ æs alienũ, nulla cõuiuiorum ac luſtrorum libido: quod quidẽ uitium uentris & gutturis nõ modo nõ minuit ætas hominibus, ſed etiã auget. amores autem, & hæ deliciæ quæ uocantur, quæ

firmiore

firmiore animo præditis diutius moleſtæ nõ ſolent eſſe; mature enim & celeriter defloreſcunt; nunq̃ hunc occupatum impeditumq́; tenuerunt. audiſtis, cum pro ſe diceret: audiſtis antea, cum accuſaret: defendendi hæc cauſa, nõ gloriandi loquor. genus orationis, facultatem, copiam ſententiarũ atq; uerborum, quæ ueſtra prudentia eſt, perſpexiſtis. atq; in eo nõ ſolum ingeniũ elucere eius uidebatis; quod ſæpe, etiam ſi induſtria non alitur, ualet tamen ipſum ſuis uiribus: ſed inerat, niſi me propter beneuolentiam forte fallebat, oratio et bonis artibus inſtituta, & cura & uigilijs elaborata. atq; ſcitote iudices eas cupiditates, quæ obijciuntur Celio, atq; hæc ſtudia, de quibus diſputo, nõ facile in eodem homine eſſe poſſe: fieri enim nõ poteſt, ut animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, ſæpe nimia copia, inopia etiã non nunq̃ impeditus, hoc, quicquid eſt, quod nos facimus in dicẽdo, non modo agendo, uerum etiam cogitando poſſit ſuſtinere. an uos aliã cauſam eſſe ullam putatis, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta uoluptate dicendi, tanta laude, tanta gratia, tanto honore, tam ſint pauci ſemperq́; fuerint, qui in hoc labore uerſentur? omittendæ ſunt omnes uoluptates: relinquenda ſtudia delectationis: ludus, iocus, conuiuiũ, ſermo etiam penè omnium familiarium deſerendus. quæ res in hoc genere homines à labore ſtudioq́; dicendi deterret, nõ quo aut ingenia deficiãt, aut doctrina puerilis. an hic, ſi ſeſe iſti uitæ dediſſet, conſularem hominem admodum adoleſcens in iudicium uocaiſſet? hic, ſi laborem fugeret, ſi obſtrictus uoluptatibus teneretur, in hac acie quotidie uerſaretur? appeteret inimicitias? in iudicium uocaret? ſubiret periculum

capitis ? ipſo inſpectante populo R. tot menſes aut de ſalute, aut de gloria dimicaret ? nihil igitur illa uicinitas redolet? nihil hominum fama? nihil Baiæ deniq; ipſæ loquuntur ? illæ uero non loquuntur ſolum, uerum etiam perſonãt, huc unius mulieris libidinem eſſe prolapſam, ut ea non modo ſolitudinem, ac tenebras, atq; hæc flagitiorum integumenta non quærat, ſed in turpiſſimis rebus frequẽtiſſima celebritate, & clariſſima luce lætetur. uerum ſi quis eſt, qui etiam meretricijs amoribus interdictum iuuentuti putet, eſt ille quidẽ ualde ſeuerus: negare nõ poſſum: ſed abhorret nõ modo ab huius ſeculi licentia, uerum etiã à maiorum conſuetudine, atq; conceſſis: quando enim hoc nõ factum eſt ? quando reprehenſum ? quando non permiſſum ? quando deniq; fuit, ut, quod licet, nõ liceret ? hic ego iam rem definiam: mulierem nullam nominabo, tantum in medio relinquam. ſi qua non nupta mulier domũ ſuam patefecerit omnium cupiditati, palamq́; ſeſe in meretricia uita collocarit, uirorum alieniſſimorum conuiuijs uti inſtituerit; ſi hoc in urbe; ſi in hortis, ſi in Baiarum illa celebritate faciet; ſi deniq; ita ſeſe geret nõ inceſſu ſolum, ſed ornatu atq; comitatu, non flagrantia oculorum, nõ libertate ſermonis, ſed etiam cõplexu, oſculatione, aquis, nauigatione, conuiuijs, ut nõ ſolum meretrix, ſed etiam procax uideatur: cum hac ſi quis adoleſcens forte fuerit, utrum hic tibi L. Hereni adulter, an amator; expugnare pudicitiam, an explere libidinem uoluiſſe uideatur ? obliuiſcor iam iniurias Clodia: depono memoriam doloris mei: quæ abs te crudeliter in meos me abſente facta ſunt, negligo: ne ſint hæc in te dicta, quæ dixi: ſed ex te ipſa requiro, quo=

niam & crimen accuſatores abs te, & teſtem eius crimi nis te ipſam dicunt ſe habere: ſi qua mulier ſit huiuſmo di, qualem ego paulo ante deſcripſi, tui diſſimilis, uita, inſtitutoq; meretricio; cum hac aliquid adoleſcentem ho minem habuiſſe rationis, num tibi perturpe aut perflagi tioſum eſſe uideatur? ea ſi tu nõ es, ſicut ego malo: quid eſt, quod obijciãt Celio? *ſin eam te uolunt eſſe: quid eſt, cur nos crimen hoc, ſi tu cõtemnis, pertimeſcamus? qua= re nobis da uiam rationemq; defenſionis: nam aut pu= dor tuus defendet nihil à* M. Celio *petulantius eſſe fa= ctum, aut impudentia & huic & cæteris magnam ad ſe defendẽdum facultatem dabit.* Sed *quoniam emer ſiſſe iam è uadis, et ſcopulos præteruecta uidetur oratio mea, perfacilis mihi reliquus curſus oſtẽditur.* Duo *ſunt enim crimina una in muliere ſummorum facinorum: auri, quod ſumptum à* Clodia *dicitur: & ueneni, quod eiuſdem* Clodiæ *necãdæ cauſa paraſſe* Celium *criminan tur. aurũ ſumpſit, ut dicitis, quod* L. Luceij *ſeruis daret, per quos* Alexãdrinus Dio, *qui tum apud* Luceium *habi tabat, necaretur. magnũ crimen, uel in* Legatis *inſidian= dis, uel in ſeruis ad hoſpitem domi necandũ ſolicitandis: plenum ſceleris conſiliũ, plenum audaciæ. quo quidem in crimine primum illud requirã, dixerit'ne* Clodiæ, *quam ad rem aurum tum ſumeret, an non dixerit? ſi non di= xit, cur dedit? ſi dixit, eodem ſe conſcientiæ ſcelere deuin xit. tu'ne aurum ex armario tuo promere auſa es? tu'ne* Venerem *illam tuam ſpoliatricem ſpoliare ornamentis? cæterum cum ſcires quantum ad facinus aurum hoc quæreretur, ad necem ſcilicet* Legati, *ad* L. Luceij *ſan= ctiſſimi hominis atq; integerrimi labem ſceleris ſempi=*

terni: huic facinori tanto tua mens liberalis cóſcia, tua domus popularis miniſtra, tua deniq; hoſpitalis illa Venus adiutrix eſſe non debuit. uidit hoc Balbus: facinoris tantum celatam eſſe Clodiã dixit, atq; ita Celium ad illam attuliſſe, ſe ad ornatum ludorum aurum quærere. ſi tam familiaris erat Clodiæ, q̃ tu eſſe uis, cum de libidine eius tam multa dicis: dixit profecto, quò uellet aurum: ſi tam familiaris non erat, non dedit. ita, ſi uerum tibi Celius dixit, ò immoderata mulier, ſciens tu aurum ad facinus dediſti? ſi non eſt auſus dicere, non dediſti. quid ego nunc argumentis huic crimini, quæ ſunt innumerabilia, reſiſtam? poſſum dicere mores M. Celij longiſſime à tanti ſceleris atrocitate eſſe diſiunctos: minime eſſe credendũ, homini tam ingenioſo, tamq́; prudenti non ueniſſe in mentem, rem tanti ſceleris ignotis alienisq́; ſeruis non eſſe credendam. poſſum etiam illa & cæterorum patronorum, & mea cóſuetudine ab accuſatore perquirere, ubi ſit congreſſus cum ſeruis Lucei Celius? qui ei fuerit aditus? ſi per ſe, qua temeritate? ſi per aliũ, per quem? poſſum omnes latebras ſuſpicionum peragrare dicendo: non cauſa, non locus, non facultas, non conſcius, non perficiendi, non occultandi maleficij ſpes, non ratio ulla, nó ueſtigium maximi facinoris reperietur. ſed hæc, quæ ſunt oratoris propria, quæ mihi non propter ingenium meum, ſed propter hanc exercitationem, uſumq́; dicendi fructum aliquem ferre potuiſſent, cum à me ipſo laborata proferri uiderentur, breuitatis cauſa relinquo omnia: habeo enim iudices, quem uos ſocium ueſtræ religionis, iurisq́; iurandi facile eſſe patiemini, L. Luceiũ, ſanctiſſimum hominem & grauiſſimum, teſtem: qui tan=

tum facinus in famam atq; fortunas ſuas neq; non au=
diſſet illatum à Celio, neq; neglexiſſet, neq; tuliſſet. an ille
uir, illa humanitate præditus, illis ſtudijs, artibus, atq; do
ctrina, illius ipſius periculum, qué propter hæc ipſa ſtu=
dia diligebat, negligere potuiſſet? & quod facinus in
alienũ hominem illatum ſeuere acciperet, id omiſiſſet cu
rare in hoſpite? quod per ignotos actum cum cõperiſ=
ſet, doleret, id à ſuis tentatum eſſe negligeret? quod in
agris locis'ue publicis factum reprehenderet, id in urbe,
ac ſuæ domi cœptum eſſe leuiter ferret? quod in alicu=
ius agreſtis periculo non prætermitteret, id homo erudi=
tus in inſidijs doctiſſimi hominis diſſimulandũ putaret?
ſed cur diutius uos iudices teneo? ipſius iurati religionẽ,
auctoritatem'q; percipite, atq; omnia diligenter teſtimo=
nij uerba cognoſcite. recita teſtimoniũ Lucej. quid expe
ctatis amplius? an aliq̃ uocem putatis ipſam pro ſe cau
ſam & ueritatem poſſe mittere? hæc eſt innocentiæ de=
fenſio, hæc ipſius cauſæ oratio, hæc una uox ueritatis.
in crimine ipſo nulla ſuſpicio eſt, & in re nihil eſt argu
menti: in negocio, quod actum eſſe dicitur, nullum ueſti
gium ſermonis, loci, temporis: nemo teſtis, nemo cõſcius
nominatur: totum crimen profertur ex inimica, ex in=
fami, ex crudeli, ex facinoroſa, ex libidinoſa domo: do=
mus autem illa, quæ tentata ſcelere iſto nefario dicitur,
plena eſt integritatis, officij, religionis: ex qua domo re=
citatur uobis iureiurando deuincta auctoritas: ut res
minime dubia, tamẽ in cõtentione ponatur, utrum teme
raria, procax, irata mulier finxiſſe crimen, an grauis, ſa
piens, moderatuſq; uir religioſe teſtimoniũ dixiſſe uidea=
tur. Reliquum eſt igitur crimen de ueneno: cuius ego

neq; principium inuenire,neq; euoluere exitum poſſum. quæ fuit enim cauſa,quãobrem iſti mulieri uenenũ uellet dare Celius? ne aurũ redderet? num petiuit? ne crimen hæreret? num quis obiecit? num quis deniq; feciſſet mentionẽ,ſi hic nemini nomẽ detuliſſet? quin etiã Herenniũ dicere audiſtis,uerbo ſe moleſtũ nõ futurũ fuiſſe Celio,niſi iterũ eadẽ de re ſuo familiari abſoluto nomen hic detuliſſet. credibile eſt igitur,tantũ facinus nullã ob cauſam eſſe cõmiſſum? et uos nõ uidetis fingi ſceleris maximi crimen,ut alterius cauſa ſceleris ſuſcipiendi fuiſſe uideatur? cui deniq; cõmiſit? quo adiutore uſus eſt? quo ſocio? quo cõſcio? cui tantũ facinus,cui ſe,cui ſalutem ſuã credidit? ſeruis'ne mulieris? ſic enim obiectũ eſt. & erat tam demẽs hic,cui uos ingeniũ certe tribuitis,etiã ſi cætera inimica oratione detrahitis; ut omneis ſuas fortunas alienis ſeruis cõmitteret? at quibus ſeruis? refert enim magnopere id ipſum: his'ne,quos intelligebat non cõmuni cõditione ſeruitutis uti,ſed licentius,liberius,familiarius cum domina uiuere? quis enim hoc non uidet iudices, aut quis hoc ignorat, in eiuſmodi domo, in qua mater familias meretricio more uiuat; in qua nihil geratur,quod foras proferẽdũ ſit; in qua luſtra,libidines, luxuries,omnia deniq; inaudita uitia,atq; flagitia uerſentur; hic ſeruos nõ eſſe ſeruos,quibus omnia cõmittantur,per quos gerãtur,qui uerſentur iiſdẽ in uoluptatibus,quibus occulta credãtur,ad quos aliq̃tũ etiã ex quotidianis ſumptibus,ac luxuria redũdet? id igitur Celius nõ uidebat? ſi enim tam familiaris erat mulieris,q̃ uos uultis: iſtos quoq; ſeruos familiares eſſe dominæ ſciebat. ſin ei tanta cõſuetudo,quãta à uobis inducitur,nõ erat:

quæ cum ſeruis potuit familiaritas eſſe tanta? ipſius au tem ueneni quæ ratio fingitur? ubi quæſitum eſt? quem= admodũ paratum? quo pacto? cui, quo in loco traditũ? habuiſſe aiũt domi, uimq; eius eſſe expertũ in ſeruo quo= dam ad rem ipſam parato, cuius perceleri interitu eſſe ab hoc cóprobatum uenenũ. prò dij immortales, cur in= terdum in hominũ ſceleribus maximis aut cóniuetis, aut præſentis fraudis pœnas in diem reſeruatis? uidi enim, ui di, & illum hauſi dolorem uel acerbiſſimũ in uita, cum Q. Metellus abſtraheretur è ſinu gremioq; patriæ, cumq; ille uir, qui ſe natum huic imperio putauit, tertio die poſt, q̃ in curia, in Roſtris, in Rep. floruiſſet, integerri ma ætate, optimo habitu, maximis uiribus, eriperetur indigniſſime bonis omnibus, atq; uniuerſæ ciuitati. quo quidem tépore ille moriés, cũ iam cæteris ex partibus op preſſa més eſſet, extremũ ſenſum ad memoriã Reip. reſer uabat; cũ me intuẽs flentẽ, ſignificabat interruptis, atq; moriẽtibus uocibus, quãta impẽderet procella urbi, quã= ta tempeſtas ciuitati; & cum parietẽ ſæpe feriés eum, qui cũ Q. Catulo fuerat ei cómunis, crebro Catulum, ſæpe me, ſæpiſſime Remp. nominabat; ut nó tam ſe emo ri, q̃ ſpoliari ſuo præſidio cum patriã, tum etiam me do leret. quem quidem uirum ſi nulla uis repentini ſceleris ſuſtuliſſet, quonam modo ille furenti fratri ſuo patrue= li conſularis reſtitiſſet, qui Conſul incipientem furere atque conantem ſua ſe manu interfecturum audiente ſenatu dixerit? ex hac igitur domo progreſſa iſta mu= lier de ueneni celeritate dicere audebit? non'ne ipſam domum metuet, ne quam uocem eliciat? non parietes conſcios, non noctem illam funeſtam, ac luctuoſam

perhorreſcet? ſed reuertar ad crimen: ſed enim hæc facta illius clariſſimi ac fortiſſimi uiri mentio & uocem meam fletu debilitauit, & mẽtem dolore impediuit. Sed tamen, uenenum unde fuerit, quemadmodum paratum ſit, non dicitur. datum eſſe hoc aiunt P. Licinio pudenti adoleſcenti & bono, Celij familiari: conſtitutũ factum eſſe cum ſeruis, ut uenirent ad balneas Xenias, eodem Licinium eſſe uenturum, atq; ijs ueneni pyxidem traditurum. hic primum illud requiro, quid attinuerit illud ferri in eum locum cõſtitutum? cur illi ſerui nõ ad Celium domum uenerint? ſi manebat tanta illa cõſuetudo Celij cum Clodia, tantaq; familiaritas: quid ſuſpicionis eſſet, ſi apud Celium mulieris ſeruus uiſus eſſet? ſin autem iã ſuberat ſimultas, extincta erat cõſuetudo, diſſidium extiterat: hinc illæ lacrymæ nimirum, & hæc cauſa eſt horum omniũ ſcelerum atq; criminum. immo, inquit, cum ſerui ad dominam rem iſtam, et maleficiũ Celij detuliſſent, mulier ingenioſa præcepit ſuis, ut omnia Celio pollicerentur: ſed ut uenenũ, cum à Licinio traderetur, manifeſto cõprehendi poſſet, conſtitui locũ iuſſit balneas Xenias, ut eò mitteret amicos, qui deliteſcerẽt, deinde repente, cum ueniſſet Licinius, uenenum traderet, proſilirent, hominemq; cõprehenderent. quæ quidem omnia iudices perfacilem rationem habẽt reprehẽdendi: cur enim balneas publicas potiſſimum cõſtituerat? in quibus, nõ inuenio, quæ latebra togatis hominibus eſſe poſſit: nã ſi eſſent in ueſtibulo balnearum, non laterent: ſin ſe in intimum conijcere uellent, nec ſatis cõmode calceati & ueſtiti id facere poſſent, & fortaſſe non reciperentur: niſi forte mulier potens quadrãtaria illa permutatione familiaris

facta erat balneatori. atq; equidem uehementer expecta bam, quinam iſti uiri boni teſtes huius manifeſto deprehenſi ueneni dicerentur: nulli enim ſunt adhuc nominati: ſed non dubito, quin ſint pergraues, qui primum ſint talis fœminæ familiares; deinde eam prouinciam ſuſceperint, ut in balneas contruderentur: quod illa niſi à uiris honeſtiſſimis ac pleniſſimis dignitatis, q̃ uelit ſit potés, nunquam impetrauiſſet. ſed quid ego de dignitate iſtorum teſtium loquor? uirtutem eorum diligentiamq́; cognoſcite. in balneis delituerunt: teſteis egregios. deinde temere proſiluerũt: homines grauitati deditos: ſic enim fingunt, cum Licinius ueniſſet, pyxidem teneret in manu, conaretur tradere, non dum tradidiſſet, tum repente euolaſſe iſtos præclaros teſtes ſine nomine; Licinium autem, cum iam manum ad tradendum pyxidem porrexiſſet, retraxiſſe, atq; illo repentino hominum impetu ſe in fugã conieciſſe. ò magna uis ueritatis, quæ cõtra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contráq; fictas omnium inſidias facile ſe per ſe ipſa defendat. uerum hæc tota fabella ueteris et plurimarum fabularum poetriæ quàm eſt ſine argumento? q̃ nullum inuenire exitum poteſt? quid enim iſti tot uiri (nam neceſſe eſt fuiſſe non paucos, ut et comprehendi Licinius facile poſſet, & res multorum oculis eſſet teſtatior) cur Licinium de manibus amiſerũt? qui minus enim Licinius comprehendi potuit, cum ſe retraxit ne pyxidem traderet, q̃ ſi non retraxiſſet? erant enim illi poſiti, ut comprehenderent Licinium, ut manifeſto Licinius teneretur, aut cum retineret uenenum, aut cum tradidiſſet. hoc fuit totum conſilium mulieris: hæc iſtorum prouincia, qui rogati ſunt: quos quidem tu quamobrem

temere proſiluiſſe dicas, atq; ante tempus, nõ reperio. fuerant hoc rogati, fuerant ad hanc rem collocati, ut uenenum, ut inſidiæ, facinus deniq; ipſum ut manifeſto comprehenderetur: potuerunt'ne meliori tempore proſilire, q̃ cum Licinius ueniſſet? cum in manu teneret ueneni pyxidem? quæ, ſi, cũ iam erat tradita ſeruis, euaſiſſent ſubito ex balneis mulieris amici, Liciniumq; cõprehendiſſent: imploraret hominum fidem, atq; à ſe illam pyxidem traditam pernegaret. quem quomodo illi reprehenderent? uidiſſe ſe dicerent? primum ad ſe reuocarent maximi facinoris crimen: deinde id ſe uidiſſe dicerent, quod, quo loco collocati fuiſſent, non potuiſſent uidere. tempore igitur ipſo ſe oſtenderunt, cum Licinius ueniſſet, pyxidem expediret, manum porrigeret, uenenum traderet. mimi ergo eſt iam exitus, non fabulæ: in quo cum clauſula non inuenitur, fugit aliquis è manibus, deinde ſcabella concrepãt, aulæum tollitur. quæro enim, cur Licinium titubantem, hæſitantem, cedẽtem, fugere conãtem mulieraria manus iſta de manibus emiſerit? cur non comprehenderint? cur non ipſius confeſſionem multorum oculis, facinoris deniq; uoce tanti ſceleris crimen expreſſerint? an timebant, ne tot unum, ualẽtes imbecillum, alacres perterritum ſuperare non poſſent? nullum argumentum in re, nulla ſuſpicio in cauſa, nullus exitus criminis reperietur. itaque hæc cauſa ab argumentis, à coniectura, ab ijs ſignis, quibus ueritas illuſtrari ſolet, ad teſtes tota traducta ẽ. quos quidem ego teſtes iudices non modo ſine ullo timore, ſed etiam cum aliqua ſpe delectationis expecto. prægeſtit animus iam uidere, primum lautos iuuenes mulieris beatæ ac nobilis familiares, deinde forteis uiros ab impera

trice in inſidijs,atque in præſidio balnearum locatos. ex quibus requiram,quonam modo latuerint,aut ubi? alue us'ne ille,an equus Troianus fuerit,qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?illud uero re ſpondere cogam,cur tot uiri ac tales hunc & unum & tam imbecillum,quàm uidetis,non aut ſtantem compre henderint,aut fugientem conſecuti ſint?qui ſe nunquam profecto,ſi iſtum in locũ proceſſerint,explicabunt.quàm uolent,in conuiuijs faceti,dicaces,nõ nunquam etiam ad uinum diſerti ſint:alia fori uis eſt,alia triclinij; alia ſub ſelliorum ratio,alia lectorum; non idem iudicum, come ſatorumq́; conſpectus; lux denique longe alia eſt ſolis, et lychnorum. quamobrem excutiemus omnes iſtorum de licias,omnes ineptias,ſi prodierint. ſed ſi me audiant,na= uent aliam operam,aliam ineant gratiam,in alijs ſe re- bus oſtentent,uigeant apud iſtam mulierem uenuſtate, dominentur ſumptibus,hæreant,iaceant,deſeruiant,capi ti uero innocentis,& fortunis parcant. at ſunt ſerui illi de cognatorum ſententia nobiliſſimorum,& clariſſimo= rum hominum manumiſſi: tandem aliquid inueniemus, quod iſta mulier de ſuorum propinquorum fortiſſimo= rum uirorum ſentẽtia atque auctoritate feciſſe dicatur. ſed ſcire cupio,quid habeat argumenti iſta manumiſſio, in qua aut crimen eſt Celio quæſitum,aut quæſtio ſuble= uata,aut multarũ rerum conſcijs ſeruis cum cauſa præ= mium perſolutum. at propinquis placuit. cur non pla= ceret,cum rem tu te ad eos non ab alijs tibi allatam, ſed à te ipſa cõpertam deferre diceres? hic etiam miramur, ſi illam commentitiam pyxidem obſcœniſſima ſit fabula conſecuta? nihil eſt, quod in eiuſmodi mulierem non

cadere uideatur. audita, & peruulgata, & percelebrata ſermonibus res eſt. percipitis animis iudices iam dudũ, q̄d uelim, uel potius quid nolim dicere. quod etiã ſi eſt factum, certe à Celio non eſt factum: quid enim attinebat? eſt enim ab aliquo fortaſſe adoleſcente non tam inſulſo, q̃ non uerecundo. ſin autem eſt fictum: non illud quidẽ modeſtum, ſed tamen non eſt infacetum mendaciũ. quod profecto nunquam hominum ſermo, atq; opinio comprobaſſet, niſi omnia, quæ cũ turpitudine aliqua dicerentur, in iſtam quadrare apte uiderentur. Dicta eſt à me cauſa iudices, & perorata. iam intelligitis, quantum iudicium ſuſtineatis, quanta res ſit cõmiſſa uobis. de ui quæritis. quæ lex ad imperium, ad maieſtatem, ad ſtatũ patriæ, ad ſalutem omnium pertinet: quam legem Q. Catulus armata diſſenſione ciuium, Reip. penè extremis temporibus tulit: quæq; lex, ſedata illa flãma Conſulatus mei, fumantis reliquias coniurationis extinxit: hac enim lege Celij adoleſcentia non ad Reip. pœnas, ſed ad mulieris libidines, & delicias depoſcitur. atq; hoc etiã loco M. Camurti, & Ceſerni damnatio prædicatur. ò ſtultitiam, ſtultitiã ne dicam, an impudentiam ſingularem? audetis'ne, cum ab ea muliere ueniatis, facere iſtorum hominum mentionem? audetis'ne excitare tanti flagitij memoriam, non extinctam illam quidem, ſed repreſſam uetuſtate? quo enim illi crimine, peccatoq; perierunt? nempe quòd eiuſdem mulieris dolorem, et iniuriam Vectiano nefario ſunt ſtupro perſecuti. ergo ut audiretur Vectij nomen in cauſa, ut illa uetus Afrania fabula refricaretur, iccirco Camurti, & Ceſerni cauſa eſt renouata? qui quanquam lege de ui certe nõ tenebantur, eo maleficio tamen erant implicati,

ut ex nullius legis laqueis emittendi uiderentur. M. uero Celius cur in hoc iudicium uocatur? cui neq; proprium quæſtionis crimen obijcitur, nec uero aliquid eiuſmodi, quod ſit à lege ſeiunctum, & cum ueſtra ſeueritate coniunctum. cuius prima ætas dedita diſciplinis fuit, ijſq; artibus, quibus inſtruimur ad hunc uſum forenſem, ad capeſcendam Remp. ad honorem, gloriam, dignitatem. ijs autem fuit amicitijs maiorum natu, quorum imitari induſtriam continentiamq; maxime uelit; ijs æqualium ſtudijs, ut eundem, quẽ optimi ac nobiliſſimi, petere curſum laudis uideretur. cum autem paulum iam roboris acceſſiſſet ætati, in Africam profectus eſt, Q. Pompeio Procos. contubernalis caſtiſſimo uiro, atq; omnis officij diligentiſſimo: in qua prouincia cum res erant, & poſſeſſiones paternæ, tum etiam uſus quidam prouincialis, non ſine cauſa à maioribus huic ætati tributus. diſceſſit illinc Pompeij iudicio probatiſſimus, ut ipſius teſtimonio cognoſcetis. uoluit uetere inſtituto, eorum adoleſcentium exemplo, qui poſt in ciuitate ſummi uiri, & clariſſimi ciues extiterunt, induſtriam ſuam à populo R. ex aliqua illuſtri accuſatione cognoſci. uellem aliò potius eum cupiditas gloriæ detuliſſet: ſed abijt huius tempus querelæ. accuſauit C. Antonium collegam meum: cui miſero præclari in Remp. beneficij memoria nihil profuit, nocuit opinio maleficij cogitati. poſtea nemini conceſſit æqualiũ, plus ut in foro, plus ut in negocijs uerſaretur cauſiſq; amicorum, plus ut ualeret inter ſuos gratia. quæ niſi uigilantes homines, niſi ſobrij, niſi induſtrij conſequi non poſſunt, omnia labore, & diligentia eſt conſecutus. in hoc flexu quaſi ætatis (nihil enim occultabo fretus humanitate

ac ſapientia ueſtra) fama adoleſcentis paulum hæſit ad metas notitia noua mulieris, & infelici uicinitate, & inſolentia uoluptatum. quæ cum incluſæ diutius, et prima ætate compreſſæ, & conſtrictæ fuerunt, ſubito ſe non nũquam profundunt, atq; eijciunt uniuerſæ. qua ex uita, uel dicam quo ex ſermone: nequaq̃ enim tantum erat, quantum homines loquebantur: uerum ex eo, quicquid erat, emerſit, totumq́; ſe eiecit, atq; extulit: tantumq́; abeſt ab illius familiaritatis infamia, ut eiuſdem nũc ab ſeſe inimicitias, odiumq́; propulſet. atq; ut iſte interpoſitus ſermo deliciarum, deſidiæq; moreretur (fecit me mehercule inuito, & multum repugnante, ſed tamen fecit) nomen amici mei de ambitu detulit: quem abſolutum inſequitur, reuocat, nemini noſtrum obtemperat, eſt uiolentior quàm uellem. ſed ego non loquor de ſapientia, quæ nó cadit in hanc ætatem: de impetu animi loquor, de cupiditate uincendi, de ardore mentis ad gloriam: quæ ſtudia in his iam ætatibus noſtris contractiora eſſe debent, in adoleſcentia uero, tanq̃ in herbis, ſignificant quæ uirtutis maturitas, & quãtæ fruges induſtriæ ſint futuræ: etenim ſemper magno ingenio adoleſcẽtes refrenandi potius à gloria, q̃ incitandi fuerunt: amputãda plura ſunt illi ætati, ſiquidem effloreſcit ingenij laudibus, q̃ inſerenda. quare ſi cui nimium efferbuiſſe uidetur huius uel in ſuſcipiendis, uel in gerendis inimicitijs uis, ferocitas, pertinacia; ſi quem etiam minimorum horum aliquid offendit, ſi purpuræ genus, ſi amicorum cateruæ, ſi ſplendor, ſi nitor: iam iſta deferuerint, iam ætas omnia, iam dies mitigarit. conſeruate igitur Reip. iudices ciuem bonarũ artium, bonarum partium, bonorum uirorum. promit=

to hoc uobis & Reip.ſpondeo, ſi modo nos ipſi Reip.ſatiſ fecimus, nunquam hunc à noſtris rationibus ſeiunctum fore. quod cum fretus noſtra familiaritate promitto, tũ quòd duriſſimis ſe ipſe legibus iam obligarit: neq; enim poteſt, qui hominem conſularem, ꝙ ab eo Remp. uiolatã diceret, in iudicium uocarit, ipſe eſſe in Rep. ciuis turbulentus: non poteſt, qui ambitu ne abſolutum quidem patitur eſſe abſolutum, ipſe impune unquam eſſe largitor. habet à M. Celio Reſp. iudices duas accuſationes uel obſides periculi, uel pignora uolũtatis. quare oro, obteſtorq́; uos iudices, ut, qua in ciuitate paucis his diebus Sex. Clodius abſolutus ſit; quem uos per biennium aut miniſtrũ ſeditionis, aut ducem uidiſtis; qui ædes ſacras, qui cenſum populi R. qui memoriam publicam ſuis manibus incendit; hominem ſine re, ſine fide, ſine ſpe, ſine fortunis, ore, lingua, manu, uita omni inquinatum; qui Catuli monimentum afflixit, meam domum diruit, mei fratris incendit; qui in Palatio, atque in urbis oculis ſeruitia ad cædem, & inflammandam urbem incitauit: in ea ciuitate ne patiamini illum abſolutum muliebri gratia, M. Celium libidini muliebri condonatum; ne eadem mulier cum ſuo coniuge & fratre turpiſſimum latronem eripuiſſe, & honeſtiſſimum adoleſcentem oppreſſiſſe uideatur. quòd cum huius uobis adoleſcentiam propoſueritis, conſtituitote uobis ante oculos huius etiam miſeri ſenectutem, qui hoc unico filio nititur, in huius ſpe requieſcit, huius unius caſum pertimeſcit: quem uos ſupplicem ueſtræ miſericordiæ, ſeruum poteſtatis, abiectum non tam ad pedes, quàm ad mores ſenſusq́; ueſtros, uel recordatione parentum ueſtrorum, uel liberorum

iucunditatate ſuſtentate; ut in alterius dolore, uel pietatis, uel indulgentiæ ueſtræ ſeruiatis. nolite iudices aut hunc iam natura ipſa occidentem uelle maturius extingui uulnere ueſtro, quàm ſuo fato; aut hunc nunc primum floreſcentem firmata iam ſtirpe uirtutis, tanquam turbine aliquo aut ſubita tempeſtate peruertere. conſeruate parenti filium, parentem filio; ne aut ſenectutem iam propè deſperatam contempſiſſe, aut adoleſcentiam plenam ſpei maximæ non modo nó aluiſſe uos, ſed etiam perculiſſe, atque afflixiſſe uideamini. quē ſi uobis, ſi ſuis, ſi Reip. conſeruatis, addictum, deditum, obſtrictum uobis, ac liberis ueſtris habebitis, omniumq; huius neruorũ ac laborum uos potiſſimum iudices fructus uberes diuturnosq́, capietis.

PRO L. CORNELIO BALBO. ORATIO XXXVI.

SI auctoritates patronorum in iudicijs ualerent, ab ampliſſimis uiris L. Cornelij cauſa defenſa eſt; ſi uſus, à peritiſſimis; ſi ingenia, ab eloquẽtiſſimis; ſi ſtudia, ab amiciſſimis, et cũ beneficijs cum L. Cornelio, tum maxima familiaritate coniunctis. quæ ſunt igitur meæ partes? auctoritatis tantæ, quãtam uos in me eſſe uoluiſtis; uſus mediocris, ingenij minime uoluntati paris. nam cæteris, à quibus eſt defenſus, hũc debere plurimum uideo: ego quãtum ei debeam, alio loco oſtendam. Principio orationis hoc oppono, me omnibus, qui amici fuerint ſaluti meæ, & dignitati, ſi minus referenda gratia ſatisfacere potuerim, at prædicanda, et habenda certe ſatis eſſe facturum. quæ fuerit heſterno die Cn. Pompeij grauitas in dicendo iudices, quæ facultas, quæ copia, nõ opinione tacita ueſtrorum animorum, ſed perſpicua admiratione declarari uidebatur: nihil enim unq̃ audiui, quod mihi de iure ſubtilius dici uideretur; nihil de memoria, de more, de exemplis acutius; nihil peritius de fœderibus; nihil illuſtriore auctoritate de bellis; nihil de Rep. grauius; nihil de ipſo modeſtius; nihil de cauſa, & crimine ornatius: ut mihi iam uerum uideatur illud eſſe, quod non nulli literati ac ſtudijs doctriniſq; dediti quaſi quiddã incredibile dicere putabantur, eum, qui omnes animo uirtutes penitus cõprehendiſſet, omnia, quæ facere uellet, facillime tractare: quæ enim in L. Craſſo potuit homine nato ad dicendi ſingu-

larem quandam facultatem, ſi hanc cauſam ageret, maior eſſe ubertas, uarietas, copia, q̃ fuit in eo, qui tantum potuit impertire huic ſtudio temporis, q̃tum ipſe à pueritia uſq; ad hanc ætatem à continuis bellis & uictorijs cõquieuit? quo mihi difficilior eſt hic extremus perorandi locus: etenim ei ſuccedo orationi, quæ nõ præteruecta ſit aures ueſtras, ſed in animis omniũ penitus inſederit; ut plus uoluptatis ex recordatione illius orationis, quàm nõ modo ex mea, ſed ex cuiuſquã oratione capere poſſitis. ſed mos eſt gerendus nõ modo Cornelio, cuius ego uolũtati in eius periculis nullo modo deeſſe poſſum; ſed etiã Cn. Pompeio, qui ſui facti, ſui iudicij, ſui beneficij uoluit me eſſe, ut apud eoſdem uos iudices nuper in alia cauſa fuerim, & prædicatorem, & auctorem.

Ac mihi quidem hoc dignum reo uidetur, hoc deberi huius excellentis uiri præſtantiſſimæ gloriæ, hoc proprium eſſe ueſtri officij, hoc ſatis eſſe cauſæ, ut, quod feciſſe Cn. Pompeiũ conſtet, id omnes & licuiſſe cõcedant. nam uerius nihil eſt, q̃ quod heſterno die dixit ipſe; ita L. Cornelium de fortunis omnibus dimicare, ut nullius in delicti crimen uocaretur: non enim furatus eſſe ciuitatem, non genus ſuum ementitus, nõ in aliquo impudenti mendacio delituiſſe, nõ irrepſiſſe in cenſum dicitur: unum obijcitur, natum eſſe Gadibus, quod negat nemo. cæterũ accuſator fatetur, hũc in Hiſpania duriſſimo bello cũ Q. Metello, cum M. Mẽmio & in claſſe, & in exercitu fuiſſe; &, ut Pompeius in Hiſpaniam uenerit, Memmiumq; habere Quæſtorem cœperit, nunq̃ à Memmio diſceſſiſſe; Carthaginem eſſe profectum; acerrimis illis prælijs, & maximis, Sucronenſi, et Durienſi, interfuiſſe; cum Pom-

peio ad extremum belli tempus fuiſſe. hæc ſunt prælia Cornelij, talis in Remp. noſtram labor, aſſiduitas, dimicatio, uirtus digna ſummo imperatore, ſpes pro periculis præmiorum. præmia quidem ipſa nõ ſunt in eius facto qui adeptus eſt, ſed in eius qui dedit. donatus igitur eſt ob eas cauſas à Cn. Pompeio ciuitate. id accuſator nõ negat, ſed reprehendit; ut in Cornelio cauſa ipſius probetur, pœna quæratur; in Pompeio cauſa lædatur, pœna ſit nulla. ſic famam, ſic innocentiſſimi hominis fortunas, præſtantiſſimi imperatoris factum cõdemnari uolunt. ergo in iudicium caput Cornelij, factum Pompeij uocatur: hũc enim in ea ciuitate, in qua ſit natus, honeſtiſſimo loco natum eſſe cõcedis, & ab ineunte ætate relictis rebus ſuis omnibus in noſtris bellis, noſtris cum imperatoribus eſſe uerſatum, nullius laboris, nullius obſeſſionis, nullius prælij expertem fuiſſe. hæc ſunt omnia cum plena laudis, tum propria Cornelij: nec in his rebus crimen eſt ullum. ubi igitur eſt crimen? ꝙ eum Põpeius ciuitate donauit. huiuſce'ne crimen? minime: niſi honos ignominia putanda eſt. cuius igitur? re uera nullius; actione accuſatoris, eius unius qui donauit. qui ſi adductus gratia minus idoneũ hominem præmio affeciſſet; qui etiã ſi uirum bonũ, ſed nõ ita meritum, ſi deniq; aliquid, quod non contra, ac liceret, factum diceretur, ſed contra atq; oporteret: tamen eſſet omnis eiuſmodi mali reprehenſio à uobis iudices repudiãda. nunc uero quid dicitur? quid ait accuſator feciſſe Pompeium, quod ei facere nõ licuerit? quod grauius eſt, ꝙ̃ ſi id factum ab eo diceret, quod nõ oportuiſſet: eſt enim aliquid, quod nõ oporteat, etiam ſi licet; quicquid uero non licet, certe non oportet.

hic ego nunc coner ſic agere iudices, non eſſe fas dubitari, quin, quod Cn. Pompeium feciſſe conſtet, id nõ ſolum decuiſſe, ſed etiam debuiſſe fateamur? quid enim abeſt huic homini, quod ſi adeſſet, iure hoc tribui, & concedi putaremus? uſus'ne rerum? qui pueritiæ tempus extremum, principiũ habuit bellorum, atq; imperiorum maximorum? cuius pleriq; æquales minus ſæpe caſtra uiderunt, q̃ hic triumphauit? qui tot habet triumphos, quot oræ ſunt parteſq; terrarum? tot uictorias bellicas, quot ſunt in rerum natura genera bellorum? an ingenium? cum etiã ipſe caſus euentuſq; rerum nõ duces, ſed comites eius cõſiliorum fuerint: in quo uno ita ſumma fortuna cũ ſumma uirtute certauit, ut omniũ iudicio plus q̃ poſſit, minus q̃ decet, tribueretur. an pudor, an integritas, an religio in eo, an diligentia unq̃ requiſita eſt? quem prouinciæ noſtræ, quem liberi populi, quem Reges, quem exteræ gẽtes caſtiorem, moderatiorem, ſanctiorem non modo uiderunt, ſed aut ſperando unq̃, aut optando cogitauerunt? quid dicã de auctoritate? quæ tanta eſt, quãta in his tantis uirtutibus ac laudibus eſſe debet. cui ſenatus populuſq; R. ampliſſimæ dignitatis præmia dedit nõ poſtulanti, imperia uero etiam recuſanti, huius de facto iudices ita quæri, ut id agatur, licuerit'ne ei facere quod fecit, an uero nõ dicã non licuerit, ſed nefas fuerit (contra fœdus enim, id eſt cõtra populi R. religionem et fidem feciſſe dicitur) nõ turpe populo R. non'ne uobis? audiui hoc de parẽte meo puer, cum Q. Metellus L. F. cauſam de pecunijs repetundis diceret, ille ille uir, cui patriæ ſalus dulcior q̃ conſpectus fuit, qui de ciuitate decedere q̃ de ſentẽtia maluit, hoc igitur cauſam dicẽte, cum

ipſius tabulæ circunferrentur inſpiciendi nominis cauſa, fuiſſe iudicē ex illis equitibus R. grauiſſimis uiris neminem, quin remoueret oculos, & ſe totum auerteret, ne forte, quod ille in tabulas publicas retuliſſet, dubitaſſe quiſquam, uerum'ne an falſum eſſet, uideretur. nos Cn. Pompeij decretum, iudicium de cōſilij ſententia pronunciatum recognoſcemus? cum legibus cōferemus? cum fœderibus, quorum acerbiſſima diligentia eſt, pertendemus? Athenis aiunt, cum quidā apud eos, qui ſanctè grauiterq; uixiſſet, & teſtimoniū publice dixiſſet, & (ut mos Græcorum eſt) iurādi cauſa ad aras accederet, una uoce omnes iudices, ne is iuraret, reclamaſſe. cum Græci homines, ſpectati uiri, noluerint religione uideri potius, q̄ ueritate fidem eſſe cōſtrictam: nos, etiā in ipſa religione & legum & fœderum cōſeruanda qualis fuerit Cn. Pompeius, dubitabimus? utrum enim, inſciētem uultis cōtra fœdera fuiſſe, an ſcientem? ſi ſciētem, ò nomen noſtri imperij, ò populi R. excellens dignitas, ò Cn. Pompeij ſic latè longeq; diffuſa laus, ut eius gloriæ domicilium cōmunis imperij finibus terminetur; ò nationes, urbes, populi, Reges, Tetrarchæ, tyrāni, teſtes Cn. Pompeij nō ſolum uirtutis in bello, ſed etiam religionis in pace: uos deniq; muta regiones imploro, & ſola terrarum ultimarum, uos maria, portus, inſulæ, litoraq;: quæ eſt enim ora, quæ ſedes, qui locus, in quo nō extent huius cum fortitudinis, tum uero humanitatis, tum animi, tum cōſilij impreſſa ueſtigia? hunc quiſquā incredibili quadā atq; inaudita grauitate, uirtute, cōſtantia præditum, fœdera ſcientem neglexiſſe, uiolaſſe, rupiſſe, dicere audebit? gratificatur mihi geſtu accuſator, inſcientem Cn. Pompeium feciſſe

ſignificat.quaſi uero leuius ſit,cum in tanta Rep.uerſe=re,& maximis negotijs præſis,facere aliquid,quod ſcias non licere,an omnino neſcire quid liceat.etenim cum in Hiſpania bellum acerrimum et maximum geſſerat,quo iure Gaditana ciuitas eſſet,neſciebat? an cuius linguam populi nō noſſet,interpretationem fœderis non tenebat? id igitur quiſquã Cn.Pompeiũ ignoraſſe dicere audebit, quod mediocres homines,quod nullo uſu,nullo ſtudio militari præditi,quod librarioli deniq; ſcire profiteantur? equidem contra exiſtimo iudices,cum in omni genere ac uarietate artium,etiã illarum quæ ſine ſummo otio non facile diſcuntur,Cn.Pompeius excellat,ſingularem quãdam laudem eius,& præſtabilem eſſe ſcientiã in fœderibus,pactionibus,cōditionibus,populorum,Regum,exterarum nationũ,in uniuerſo deniq; belli iure ac pacis. niſi forte,quæ nos libri docent in umbra,& otio,ea Cn. Pompeium neq;,cum requieſceret,literæ,neq;, cum rem gereret,res ipſæ docere potuerũt. Atq;,ut ego ſentio iudices,cauſa dicta eſt temporis magis.ego non huius inq̃ ge
* nere iudicij plura dicã: eſt enim huius ſeculi labes quædam & macula,uirtuti inuidere,uelle ipſum florem dignitatis infringere.etenim ſi Cn.Pompeius abhinc annos quingentos fuiſſet,is uir à quo ſenatus adoleſcẽtulo atq; equite R.ſæpe cōmunis ſalutis auxilium expetiſſet; cuius res geſtæ omnes gẽtes cum clariſſima uictoria terra mariq; peragraſſent; cuius tres triumphi teſtes eſſent, totum orbem terrarum noſtro imperio teneri; quem populus R.ſingularibus honoribus decoraſſet: ſi nũc apud uos id,quod is feciſſet,contra fœdus factum diceretur, quis audiret? nemo profecto: mors enim cum extin=

xiſſet inuidiam, res eius geſtæ ſempiterni nominis gloria niteretur. cuius igitur audita uirtus dubitationi locum non daret, huius præſens, experta, atq; perſpecta, obtrectatorum uoce lædetur? omittam igitur Pompeiū *iam oratione mea reliqua: ſed uos iudices animis ac memoria tenetote. de lege, de fœdere, de exemplis, de perpetua cōſuetudine ciuitatis noſtræ renouabo ea, quæ dicta sūt: nihil enim mihi noui, nihil integri neq;* M. Craſſus, *qui totam cauſam & pro facultate & pro fide ſua diligentiſſime uobis explicauit; neq;* Cn. Pompeius, *cuius oratio omnibus ornamentis abundauit, ad dicendum reliquit. ſed quoniā me recuſante placuit ambobus adhiberi hunc à me quaſi perpoliendi quendam operis extremum laborem: peto à uobis, ut me officij potius, quàm dicendi ſtudio hanc ſuſcepiſſe operam ac munus putetis. ac prius, quàm aggrediar ad ius cauſamq;* Cornelij, *quiddam de communi conditione omnium noſtrum deprecandæ maleuolentiæ cauſa breuiter commemorandum uidetur.*

Si *quo quiſq; loco noſtrum eſt iudices natus, aut ſi in qua fortuna eſt naſcendi initio conſtitutus, hūc uitæ ſtatum uſq; ad ſenectutem obtinere debet; & ſi omnes, quos aut fortuna extulit, aut ipſorum illuſtrauit labor, & induſtria, pœna ſunt afficiendi: non grauior* L. Cornelio, *quàm multis uiris bonis atq; fortibus conſtitui lex uitæ & conditio uidetur. ſin autem multorum uirtus, ingenium, humanitas ex infimo genere & fortunæ gradu non modo amicitias & rei familiaris copias conſecuta eſt, ſed ſummā laudem, honores, gloriam, dignitatem: non intelligo, cur potius inuidia uiolatura uirtutem* L. Cornelij, *quàm æquitas ueſtra pudorem eius adiutura*

uideatur. itaq; quod maxime petendum eſt, à uobis iccirco nõ peto iudices, ne de ueſtra ſapientia, atq; de ueſtra humanitate dubitare uidear. eſt autem petendũ, ne oderitis ingeniũ, ne inimici ſitis induſtriæ, ne humanitatem opprimendã, ne uirtutẽ puniendã putetis. illud peto, ut, ſi cauſam ipſam per ſe firmam eſſe & ſtabilem uideritis, hominis ipſius ornamenta adiumento cauſæ potius, q̃ impedimẽto eſſe malitis. Naſcitur iudices cauſa Cornelij ex ea lege, quam L. Gellius, Cn. Cornelius ex ſenatus ſententia tulerunt. qua lege uidemus ſatis eſſe ſancti, uti ciues R. ſint ij, quos Cn. Pompeius de conſilij ſententia ſigillatim ciuitate donauerit. donatum eſſe L. Cornelium, præſens Pompeius dicit, indicant publicæ tabulæ, accuſator fatetur, ſed negat ex fœderato populo quenq̃ potuiſſe, niſi is populus fundus factus eſſet, in hanc ciuitatem uenire. ò præclarum interpretem iuris, auctorem antiquitatis, correctorem atq; emẽdatorem noſtræ ciuitatis, qui hanc pœnam fœderibus aſcribat, ut omniũ præmiorum beneficiorumq; noſtrorum expertes faciat fœderatos. quid enim potuit dici imperitius, q̃ fœderatos populos fieri fundos oportere? nam id nõ magis eſt propriũ fœderatorum, quàm omnium liberorum. ſed totum hoc iudices in ea fuit poſitum ſemper ratione atq; ſententia, ut, cum iuſſiſſet populus R. aliquid, ſi id aſciuiſſent ſocij populi ac Latini, & ſi ea lex, quam nos haberemus, eadem in populo aliquo tanquam in fundo reſediſſet, ut tum lege eadem is populus teneretur: non ut de noſtro iure aliquid minueretur, ſed ut illi populi aut iure eo, quod à nobis eſſet conſtitutum, aut aliquo commodo aut beneficio uterentur. tulit apud maiores noſtros le=

gem C.Furius de teſtamentis, tulit Q. Voconius de mulierum hæreditatibus: innumerabiles aliæ leges de ciuili iure ſunt latæ: quas Latini uoluerunt, aſciuerunt: ipſa deniq; Iulia, qua lege ciuitas eſt ſocijs & Latinis data, qui fundi populi facti non eſſent, ciuitatem non haberent. in quo magna contentio Heraclienſium & Neapolitanorum fuit, cum magna pars in ijs ciuitatibus iuris ſui libertatē ciuitati anteferret. poſtremo hæc uis eſt iſtius & iuris & uerbi, ut fundi populi beneficio noſtro, nō ſuo iure fiant: cum aliquid populus R. iuſſit, id ſi eſt eiuſmodi, ut quibuſdam populis ſiue fœderatis, ſiue liberis permittendum eſſe uideatur, ut ſtatuant ipſi, non de noſtris, ſed de ſuis rebus quo iure uti uelint; tum, utrū fundi facti ſint, an non, quærendum eſſe uideatur. de noſtra uero Rep. de noſtro imperio, de noſtris bellis, de uictoria, de ſalute fundos populos fieri noluerunt. atqui ſi imperatoribus noſtris, ſi ſenatui, ſi populo R. non licebit propoſitis præmijs elicere ex ciuitatibus ſociorum atq; amicorū, fortiſſimum atque optimum quenque ad ſubeunda pro ſalute noſtra pericula: ſumma utilitate ac maximo ſæpe præſidio in periculis, atque aſperis temporibus carendum erit. ſed per deos immortales, quæ eſt iſta ſocietas, quæ amicitia, quod fœdus, ut aut noſtra ciuitas careat in ſuis periculis Maſſilienſi propugnatore, careat Gaditano, careat Saguntino, aut, ſi quis ex illis populis ſit exortus, qui noſtros duces auxilio laboris, commeatus, periculo ſuo iuuerit, qui cum hoſte noſtro cominus in acie ſæpe pugnarit, qui ſe ſæpe telis hoſtium, qui dimicationi capitis, qui morti obiecerit, nulla conditione huius ciuitatis præmijs affici poſſit? etenim in populum R. graue eſt, non poſſe

uti ſocijs excellenti uirtute præditis, qui uelint cum periculis noſtris ſua cõmunicare: in ſocios uero ipſos, & in eos, de quibus agimus, fœderatos iniurioſum & contumelioſum eſt, his præmijs & his honoribus excluſos eſſe fideliſſimos & coniunctiſſimos ſocios, quæ pateant ſtipendiarijs, pateant hoſtibus, pateant ſæpe ſeruis: nam & ſtipendiarios ex Africa, Sicilia, Sardinia, cæteris prouincijs multos ciuitate donatos uidemus; & qui hoſtes ad noſtros imperatores perfugiſſent, & magno uſui Reip. noſtræ fuiſſent, ſcimus ciuitate eſſe donatos. ſeruos deniq;, quorum ius & fortunæ conditio infima eſt, bene de Rep. meritos perſæpe libertate, id eſt ciuitate publice donari uidebamus. hanc tu igitur patrone fœderum, ac fœderatorum conditionem ſtatuis Gaditanis tuis ciuibus, ut quod ijs, quos Gaditanis adiutoribus armis ſubegibus, atq; in ditionem noſtram redegimus, liceat, ſi populus R. permiſerit, ut ab ſenatu, ab imperatoribus noſtris ciuitate donentur, id ne liceat ipſis? qui ſi ſuis decretis legibus'ue ſanxiſſent, ne quis ſuorum ciuium caſtra imperatorum populi R. iniret, ne quis ſe pro noſtro imperio in periculum capitis atq; in uitæ diſcrimen inferret, Gaditanorũ auxilijs, cum uellemus, uti nobis nõ liceret, priuatim uero ne quis uir & animo & uirtute præcellens pro noſtro imperio periculo ſuo dimicaret: grauiter id iure ferremus, minui auxilia populi R. debilitari animos fortiſſimorũ uirorũ, alienigenarum nos hominum ſtudijs atq; externa uirtute priuari. atqui nihil intereſt iudices, utrum hæc fœderati iura conſtituant, ut ne cui liceat ex his ciuitatibus ad noſtrorũ bellorũ pericula accedere; an, quæ nos eorum ciuibus uirtutis cauſa tribuerimus, ea rata eſſe nõ poſſint:

nihil enim magis uteremur his adiutoribus, ſublatis præmijs uirtutis, q̃ ſi omnino his uerſari in noſtris bellis non liceret. etenim cum pro ſua patria pauci poſt genus hominum natum reperti ſint, qui nullis præmijs propoſitis uitam ſuam hoſtium telis obiecerint: pro aliena Rep. quenquam fore putatis, qui ſe opponat periculis nō modo nullo propoſito præmio, ſed etiam interdicto? ſed cum eſt illud imperitiſſime dictum de populis fundis, quod cōmune liberorum eſt populorum, non proprium fœderatorum; ex quo intelligi neceſſe eſt, aut neminem ex ſocijs ciuem fieri poſſe, aut etiam poſſe ex fœderatis: tū uero ius omne noſter iſte magiſter mutandæ ciuitatis ignorat: quod eſt iudices nō ſolum in legibus publicis poſitum, ſed etiam in priuatorum uoluntate: iure enim noſtro neq; mutare ciuitatem quiſquam inuitus poteſt, neq;, ſi uelit, mutare non poteſt, modo aſciſcatur ab ea ciuitate, cuius eſſe ſe ciuitatis uelit: ut, ſi Gaditani ſciuerint nominatim de aliquo ciue R. ut ſit is ciuis Gaditanus, magna poteſtas ſit noſtro ciui mutādæ ciuitatis, nec fœdere impediatur, quo minus ex ciue R. ciuis Gaditanus poſſit eſſe. duarū ciuitatum ciuis eſſe noſtro iure ciuili nemo poteſt: non eſſe huius ciuitatis ciuis, qui ſe alij ciuitati dicarit, poteſt. neq; ſolum dicatione, quod in calamitate clariſſimis uiris Q. Maximo, C. Lenati, Q. Philippo Nuceriæ, C. Catoni Tarracone, Q. Cepioni, P. Rutilio Smyrnæ uidimus accidiſſe, ut earum ciuitatum fierent ciues, hanc ante amittere non potuiſſent, quàm huius ſolum ciuitatis mutatione uertiſſent: ſed etiam poſtliminio poteſt ciuitatis fieri mutatio: neq; enim ſine cauſa de Cn. Publicio Menandro libertino homine, quem apud maiores Legati noſtri in

Græciam proficiſcentes interpretem ſecum habere uolue runt, ad populum latum, ut is Publicius, ſi domum reue niſſet, & inde Romam rediſſet, ne minus ciuis eſſet. multi etiam ſuperiore memoria ciues R. ſua uoluntate indem= nati et incolumes, his rebus relictis, alias ſe in ciuitates cō tulerunt. quòd ſi ciui R. licet eſſe Gaditanum ſiue exilio, ſiue poſtliminio, ſiue reiectione huius ciuitatis, ut iam ad fœdus ueniam, quod ad cauſam nihil pertinet (de ciuita= tis enim iure, nō de fœderibus diſceptamus) quid eſt, quā obrem ciui Gaditano in hanc ciuitatem uenire non lice= at? equidem longe ſecus ſentio: nam cum ex omnibus ci= uitatibus uia ſit in noſtram, cumq́; noſtris ciuibus pateat iter ad cæteras ciuitates; tum uero ut quæque nobiſcum maxime ſocietate, amicitia, ſponſione, pactione, fœdere coniuncta eſt, ita mihi maxime cōmunionem beneficio= rum, præmiorum, ciuitatis continere uidetur. atqui cæte ræ ciuitates non dubitarēt noſtros omnes recipere in ſuas ciuitates, ſi idem nos iuris haberemus, quod cæteri: ſed nos non poſſumus & huius eſſe ciuitatis, & cuiuſuis præ terea: cæteris conceſſum eſt. itaq; in Græcis ciuitatibus ui demus, Athenis Rhodios, Lacedæmonios, cæteros undiq; a= ſcribi, multarumq́; eſſe eoſdem homines ciuitatum. quo errore ductos uidi egomet non nullos imperitos homines noſtros ciues Athenis in numero iudicum atq; Areopagi tarum, certa tribu, certo numero, cum ignorarent, ſi illā ciuitatem eſſent adepti, hanc ſe perdidiſſe, niſi poſtliminio recuperaſſent. peritus uero noſtri iuris ac moris nemo unq̄, qui hanc ciuitatem retinere uellet, in aliam ciuitatē ſe dicauit. ſed hic totus locus diſputationis, atq; orationis meæ iudices pertinet ad cōmune ius mutandarum ciui=

tatum: nihil habet, quod ſit proprium religionis ac fœderum: defendo enim rem uniuerſam, nullam eſſe gentem ex omni regione terrarum neq; tam diſſidentem à populo R. odio quodam atq; diſſidio, neq; tam fide, beneuolentiáq; cõiunctam, ex qua nobis interdictum ſit, ut ne aſciſcere ciuem, aut ciuitate donare poſſimus. ò iura præclara, atq; diuinitus iam inde à principio Romani nominis à maioribus noſtris comparata: ne quis noſtrum plus q̃ unius ciuitatis eſſe poſſit (diſſimilitudo enim ciuitatum uarietatem iuris habeat, neceſſe eſt) ne quis inuitus ciuitate mutetur, ne'ue in ciuitate maneat inuitus: hæc ſunt enim fundamenta firmiſſima noſtræ libertatis, ſui quenq; iuris & retinendi & dimittendi eſſe dominum. illud uero ſine ulla dubitatione maxime noſtrum fundauit imperium, & populi R. nomen auxit, ꝙ princeps ille creator huius urbis Romulus fœdere Sabino docuit, etiam hoſtibus recipiendis augeri hanc ciuitatem oportere. cuius auctoritate et exemplo nunq̃ eſt intermiſſa à maioribus noſtris largitio, & cõmunicatio ciuitatis. itaq; & ex Latio multi, & Tuſculani, & Lanuuini, & ex cæteris generibus gentes uniuerſæ in ciuitatem ſunt receptæ, ut Sabinorum, Volſcorum, Hernicorum: quibus ex ciuitatibus nec coacti eſſent ciuitatem mutare, ſi qui noluiſſent; nec, ſi qui eſſent ciuitatem noſtrã beneficio populi R. conſecuti, uiolatum fœdus eorũ uideretur. at.n. quædam fœdera extant, ut Germanorũ, Inſubriũ, Heluetiorũ, Iapidum, nõ nullorũ item ex Gallia barbarorũ, quorum in fœderibus exceptũ eſt, ne quis eorũ à nobis ciuis recipiatur. quod ſi exceptio facit, ne liceat: ibi neceſſe eſt licere, ubi nõ eſt exceptũ. ubi eſt igitur exceptũ fœdere Gaditano, ne quem

populus R. Gaditanum recipiat ciuitate? nuſquam. ac ſicubi eſſet, lex id Gellia & Cornelia, quæ definite poteſtatem Pompeio ciuitatem donandi dederat, ſuſtuliſſet. exceptum eſt, inquit: fœdus ſiquidem ſacroſanctum eſt. ignoſco tibi, ſi neq; Pœnorum iura calles; reliqueras.n. ciuitatem tuam: neq; noſtras potuiſti leges inſpicere; ipſæ.n. te à cognitione ſua iudicio publico repulerunt. quid fuit in rogatione ea, quæ de Pompeio à Gellio & à Létulo Coss. lata eſt, in qua aliquid ſacroſanctum uideretur? primum .n. ſacroſanctũ eſſe nihil poteſt, niſi quod populus plebs'ue ſanxiſſet: deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt aut genere ipſo, aut obteſtatione & conſecratione legis, aut pœnæ, cũ caput eius, qui contra facit, conſecratur. quid habes igitur dicere de Gaditano fœdere eiuſmodi? utrũ, à capitis conſecratione, an obteſtatione legis ſacroſanctum eſſe confirmas? nihil omnino unq̃ de iſto fœdere ad populum, nihil ad plebem, neq; legem, neq; pœnam latam eſſe dico. de quibus etiam ſi latum eſſet, ne quem ciuem reciperemus: tamen id eſſet, quod populus poſtea iuſſiſſet, ratum, neq; quicquam illis uerbis, ſi quid ſacroſanctum eſſet, eſſe exceptum uideretur. de his cum populus R. nihil unq̃ iuſſerit, quicquam audes dicere ſacroſanctum fuiſſe? nec uero hæc oratio mea ad infirmandum fœdus Gaditanorum iudices pertinet: neq;.n. eſt meum, contra ius optime meritæ ciuitatis, contra opinionem uetuſtatis, contra auctoritatem ſenatus dicere. duris enim quondam temporibus Reip. noſtræ, cum præpotens terra mariq; Carthago nixa duabus Hiſpaniis huic imperio immineret, & cum duo fulmina noſtri imperij ſubito in Hiſpania Cn. & P. Scipiones extincti occidiſſent: L. Martius primipili centurio

cum Gaditanis *fœdus iciſſe dicitur. quod cum magis fi= de illius populi, iuſtitia ueſtra, uetuſtate denique ipſa, quàm aliquo publico uinculo religionis teneretur: ſapi= entes homines & publici iuris periti* Gaditani M. Lepido, Q. Catulo Coss. *à ſenatu de fœdere poſtulauerunt. tum eſt cum* Gaditanis *fœdus uel renouatum, uel ictum. de quo fœdere populus* R. *ſententiam non tulit, qui iniuſ= ſu ſuo nullo pacto poteſt religione obligari. ita* Gadita*na ciuitas, quod beneficijs ſuis erga* Remp. *noſtram con ſequi potuit, quod imperatorum teſtimonijs, quod ue= tuſtate, quod* Q. Catuli *ſummi uiri auctoritate, quod iudicio ſenatus, quod fœdere, conſecuta eſt: quod pu= blica religione ſanciri potuit, id abeſt: populus enim ſe nuſquam obligauit. neque ideo eſt* Gaditanorum *cau= ſa deterior: grauiſſimis enim & plurimis rebus eſt ful= ta. ſed iſti diſputationi certe nihil eſt loci: ſacroſanctum enim nihil poteſt eſſe, niſi quod per populum plebem'ue ſancitum eſt. quòd ſi hoc fœdus, quod populus* R. *au= ctore ſenatu, commendatione & iudicio uetuſtatis, uo= luntate & ſententijs ſuis comprobat, idem ſuffragijs comprobaſſet: quid erat, cur ex ipſo fœdere* Gaditanum *in ciuitatem noſtram recipi non liceret? nihil eſt enim a= liud in fœdere, niſi ut pia & æterna pax ſit. quid id ad ciuitatem? adiunctum illud etiam eſt, quod non eſt in omnibus fœderibus;* Maieſtatem *populi* R. *comiter con= ſeruent. id habet hanc uim, ut ſit ille in fœdere inferior. primum uerbi genus hoc conſeruandi, quo magis in legi bus, quàm in fœderibus uti ſolemus, imperantis eſt, non pre= cantis: deinde, cum alterius populi maieſtas conſeruari iubetur, de altero ſiletur; certe ille populus in ſuperiori*

conditione cauſáq; ponitur, cuius maieſtas fœderis ſan=
ctione defenditur. in quo erat accuſatoris interpretatio
indigna reſponſione, qui ita dicebat, comiter eſſe cõmuni
ter, quaſi uero priſcum aliquod, aut inſolitũ uerbum in=
terpretaretur. comes, benigni, faciles, ſuaues homines eſſe
dicuntur, qui erranti comiter monſtrant uiam; benigne,
non grauate, cõmuniter quidem certe non conuenit. &
ſimul abſurda res eſt, caueri fœdere, ut maieſtatem popu
li R. cõmuniter conſeruent, id eſt ut populus R. ſuam ma
ieſtatem eſſe ſaluam uelit. quod ſi iam ita eſſet, ut eſſe nõ
poteſt: tamen de noſtra maieſtate, nihil de illorũ cauere=
tur. poteſt'ne igitur noſtra maieſtas à Gaditanis benigne
conſeruari, ſi ad eam retinendã Gaditanos præmijs elice
re non poſſumus? poteſt eſſe ulla deniq; maieſtas, ſi impe
dimur, quo minus per populum R. beneficiorum uirtu=
tis cauſa tribuẽdorum poteſtatem imperatoribus noſtris
deferamus? ſed quid ego diſputo, quæ mihi tum, ſi Gadi
tani contra me dicerent, uere poſſe dici uiderentur? illis
enim repetentibus L. Cornelium, reſponderem legem po=
pulum R. iuſſiſſe de ciuitate tribuenda, hoc genere legum
fundos populos fieri non ſolere, Cn. Pompeium de conſi=
lij ſententia ciuitatem huic dediſſe, nullum populi noſtri
iuſſum Gaditanos habere, itaq; nihil eſſe ſacroſanctum,
quod lege exceptum uideretur; ſi eſſet, tamen in fœdere
nihil eſſe cautũ præter pacẽ. additũ etiã eſſe illud, ut ma=
ieſtatem illi noſtram conſeruare deberent. quæ certe mi=
nueretur, ſi aut adiutoribus illorum ciuibus uti in bellis
nobis nõ liceret, aut præmij tribuendi poteſtatem nullam
haberemus. nũc uero quid ego contra Gaditanos loquar,
cũ id, quod defendo, uolũtate eorũ, auctoritate, Legatio=
ne ipſa

ne ipſa cóprobetur? qui à principio ſui generis ac Reip. ab omni ſtudio ſenſuq; Pœnorū mentes ſuas ad noſtrum imperiū nomenq; flexerūt: quos, cum maxima bella nobis inferrentur, mœnibus excluſerunt, claſſibus inſecuti ſunt, corporibus, copijs, opibus depulerunt: qui & ueterem illam ſpeciem fœderis Martiani ſemper omni ſanctiorem Marte duxerūt, et hoc fœdere Catuli, ſenatusq; auctoritate ſe nobiſcū cóiunctiſſimos eſſe arbitrati ſunt: quorum mœnia, delubra, agros, ut ipſe Hercules itinerū ac laborum ſuorum, ſic maiores noſtri imperij ac nominis populi R. terminos eſſe uoluerunt, teſtantur & mortuos noſtros imperatores, quorum uiuit immortalis memoria & gloria, Scipiones, Brutos, Horatios, Caſſios, Metellos; & hūc præſentem Cn. Pompeiū, quem procul ab eorū mœnibus acre & magnū bellum gerentem cómeatu pecuniáq; iuuerunt; & hoc tépore ipſo populum R. quem in caritate annonæ, ut ſæpe ante fecerant, frumento ſuppeditato leuauerūt; ſe hoc ius eſſe uelle, ut ſibi & liberis, ſi qui eximia uirtute fuerint, ſit in noſtris caſtris, ſit in imperatorum prætorijs, ſit deniq; inter ſigna atq; in acie locus, ſit his gradibus aſcēſus etiam ad ciuitatem: ꝙ ſi Afris, ſi Sardis, ſi Hiſpanis agris ſtipendioq; multatis uirtute adipiſci licet ciuitatem; Gaditanis autem, officijs, uetuſtate, fide, periculis, fœdere cōiunctis, hoc idem non licebit: non fœdus ſibi nobiſcum, ſed iniquiſſimas leges impoſitas à nobis eſſe arbitrabuntur. atq; hanc iudices non à me fingi orationem, ſed me dicere, quæ Gaditani iudicarint, res ipſa declarat. hoſpitium multis annis ante hoc tempus cum L. Cornelio Gaditanos feciſſe publice, dico. proferam teſtes: proferam Legatos: exci=

tabo laudatores, quos ad hoc iudicium, ſummos homines ac nobiliſſimos, deprecatores huius periculi miſſos uidetis. re deniq; multo ante Gadibus iam audita, fore huic ut ab illo periculum crearetur, grauiſſima tum in iſtum ciuem ſuum Gaditani S. C. fecerunt. potuit magis fundus populus Gaditanus fieri (quoniam hoc magnopere delectare uerbo) ſi tum fit fundus, cum ſcita ac iuſſa noſtra ſua ſententia cōprobat, q̃ cum hoſpitium fecit, ut et ciuitate illum mutatum eſſe fateretur, et ius ciuitatis honorem digniſſimum iudicaret? potuit certius interponere iudicium uoluntatis ſuæ, q̃ cum etiam accuſatorem huius mulcta & pœna mulctauit? potuit magis de re iudicare, q̃ cum ad ueſtrum iudicium ciueis ampliſſimos legauit, teſteis huius iuris, uitæ laudatores, periculi deprecatores? etenim quis eſt tam demens, quin ſentiat ius hoc Gaditanis eſſe retinendum, ne interſeptum ſit ijs iter perpetuo ad hoc ampliſſimum præmium ciuitatis; & magnopere ijs eſſe lætādum, huius L. Cornelij beneuolentiam erga ſuos remanere Gadibus, gratiam & facultatem cōmendandi in hac ciuitate uerſari? quis enim noſtrum eſt, cui non illa ciuitas ſit huius ſtudio, cura, diligentia cōmendatior? omitto, quantis ornamentis populum iſtum C. Cæſar, cum eſſet in Hiſpania Prætor, affecerit, cōtrouerſias ſedarit, iura ipſorum permiſſu ſtatuerit, inueteratam quondam barbariam ex Gaditanorum moribus diſciplinaq; delerit, ſumma in eam ciuitatem huius rogatu ſtudia & beneficia contulerit. multa prætereo, quæ quotidie labore huius & ſtudio aut omnino, aut certe facilius conſequantur. itaq; & adſunt principes ciuitatis, & defendunt, amore ut ſuum ciuem, teſti=

monio ut noſtrum, officio ut nobiliſſimum & ſanctiſſimum hoſpitem, ſtudio ut diligentiſſimum defenſorem cõmodorum ſuorum. ac ne ipſi Gaditani arbitrentur, quanquam nullo incõmodo afficiantur, ſi liceat eorum ciues uirtutis cauſa in noſtram ciuitatem uenire, tamen hoc ipſo inferius eſſe ſuũ fœdus quàm cæterorum: conſolabor & hos præſentes uiros optimos, & illam fideliſſimam atq; amiciſſimam nobis ciuitatem: ſimul & uos non ignorantes iudices admonebo, quo de iure hoc iudicium cõſtitutum ſit, de eo nunq̃ omnino eſſe dubitatum. quos igitur prudentiſſimos interpretes fœderum, quos peritiſſimos bellici iuris, quos diligentiſſimos in exquirendis cõditionibus ciuitatum atq; cauſis eſſe arbitramur? eos profecto, qui iam imperia ac bella geſſerunt. etenim ſi Q. Scæuola ille Augur, cum de iure prædiatorio conſuleretur, homo iuris peritiſſimus conſultores ſuos nonnunquam ad Furium & Caſellium prædiatores reijciebat; ſi nos de aqua noſtra Tuſculana M. Tugionem potius, quàm C. Aquilium conſulebamus, quod aſſiduus uſus uni rei deditus & ingenium & artem ſæpe uincit: quis dubitet de fœderibus, & de toto iure pacis & belli omnibus iuris peritiſſimis imperatores noſtros anteferre? poſſumusne igitur tibi probare auctorem exempli atq; facti illius, quod à te reprehenditur, C. Marium? quæris aliquem grauiorem? conſtantiorem? præſtantiorem uirtute, prudentia, religione, æquitate? is igitur
* M. Annium Appium, fortiſſimum uirum, uirtute præditum, ciuitate donauit, cum Camertinum fœdus ſanctiſſimum atq; æquiſſimũ ſciret eſſe. poteſt igitur iudices L. Cornelius cõdemnari, ut nõ C. Marij factũ cõdẽnetur?

exiſtat ergo ille uir parumper cogitatione ueſtra, quoniam re non poteſt; ut conſpiciatis eum mentibus, quem oculis non poteſtis: dicat ſe nõ imperitum fœderis, non rudem exemplorum, nõ ignarum belli fuiſſe, ſe P. Africani diſcipulum ac militem, ſe ſtipendijs, ſe legationibus bellicis eruditum, ſe, ſi tanta bella legiſſet, quanta geſſit & confecit, ſi tot Conſulibus meruiſſet, quoties ipſe Cõſul fuiſſet, omnia iura belli perdiſcere ac noſſe potuiſſe: ſibi non fuiſſe dubium, quin nullo fœdere à Rep. bene gerenda impediretur: à ſe ex cõiunctiſſima atq; amiciſſima ciuitate fortiſſimum quenq; eſſe delectum: neq; Fulginatiũ, neq; Camertium fœdere eſſe exceptum, quo minus eorum ciuibus à populo R. præmia uirtutis tribuerentur. itaq; cum paucis annis poſt hanc ciuitatis donationem acerrima de ciuitate quæſtio Licinia & Mutia lege ueniſſet: num quis eorum, qui de fœderatis ciuitatibus eſſet ciuitate donatus, in iudicium eſt uocatus? nã Spoletinus T. Matrinius, tum ex ijs, quos C. Marius ciuitate donaſſet, dixit cauſam ex colonia Latina in primis firma & illuſtri. quem cum diſertus homo L. Antiſtius accuſaret, Spoletinus dixit fundum populum Spoletinũ nõ eſſe factum; uidebat enim populos de ſuo iure, non de noſtro fundos fieri ſolere: ſed cum lege Apuleia coloniæ non eſſent deductæ, qua lege Saturninus C. Mario tulerat, ut in ſingulas colonias ternos ciues R. facere poſſet; negabat hoc beneficium re ipſa ſublata ualere debere. nihil habet ſimilitudinis iſta accuſatio: ſed tamen tanta auctoritas in C. Mario fuit, ut nõ per L. Craſſum affinem ſuum, hominem incredibili eloquentia, ſed paucis ipſe uerbis cauſam illam grauitate ſua defenderit &

probarit: quis enim eſſet iudices, qui imperatoribus noſtris in bello, in acie, in exercitu delectum uirtutis, qui ſocijs, qui fœderatis in defendenda Rep. noſtra ſpem præmiorum eripi uellet? q ſi uultus C. Marij, ſi uox, ſi ille imperatorius ardor oculorum, ſi recentes triumphi, ſi præſens ualuit aſpectus: ualeat auctoritas, ualeant res geſtæ, ualeat memoria, ualeat fortiſſimi & clariſſimi uiri nomen æternum: ſit hoc diſcrimen inter gratioſos ciues atq; fortes, ut illi uiui fruantur opibus ſuis, horum etiam mortuorum (ſi quiſquam huius imperij defenſor mori poteſt) uiuat auctoritas immortalis. quid? Cn. Pōpeius pater, rebus Italico bello maximis geſtis, P. Ceſium equitem R. uirum bonum, qui uiuit Rauennæ, fœderato ex populo non'ne ciuitate donauit? quid? cohorteis duas uniuerſas Camertium, quid? Heracilienſium legionem P. Craſſus, uir ampliſſimus, ex ea ciuitate, quacum propè ſingulare fœdus Pyrrhi temporibus C. Fabritio Cōſule ictum putatur. quid? Maſſilienſem Ariſtonem Sylla. quid? quoniam de Gaditanis agimus, idem heros LX Gaditanos. quid? uir ſanctiſſimus & ſumma religione ac modeſtia Q. Metellus Pius Q. Fabium Saguntinum. quid? hic, qui adeſt, à quo hæc, quæ ego nunc percurro, ſubtiliſſime ſunt omnia perpolita, M. Craſſus non Aletrinenſem fœderatum ciuitate donauit, homo tum grauitate & prudentia præſtans, tum uel nimium parcus in largienda ciuitate? hic tu Cn. Pompeij beneficium, uel potius iudicium et factum infirmare conaris? qui fecit, quod C. Marium feciſſe audierat; fecit, quod P. Craſſum, quod L. Syllā, quod Q. Metellum, quod deniq; domeſticum auctorem patrem ſuū facere uiderat;

neq; uero in uno Cornelio id fecit: nam & Gaditanum Haſdrubalem ex bello illo Africano, et Mamertinos obuios, & quoſdã Vticenſes, & Saguntinos fabros ciuitate donauit: etenim cum cæteris præmijs digni ſunt, qui ſuo labore & periculo noſtrã Remp. defendunt; tum certe digniſſimi ſunt, qui ciuitate ea donentur, pro qua pericula ac tela ſubierũt. atq; utinã, qui ubiq; ſunt propugnatores huius imperij, poſſent in hanc ciuitatem uenire; & contra, oppugnatores Reip. de ciuitate exterminari: neq; enim ille ſummus poeta noſter Annibalis illam magis cohortationem, q̃ cõmunem imperatorũ uoluit eſſe, Hoſtem qui feriet, mihi erit Carthaginiẽſis, Quiſquis erit. cuiatis ſiet, id habent omnes leue, & ſemper habuerunt. itaq; & ciueis, fortiſſimos undiq; fortes uiros aſciuerũt, & hominum ignobiliũ uirtutem perſæpe nobilitatis inertiæ prætulerũt. habetis imperatorum ſummorum, & ſapiẽtiſſimorum hominũ, clariſſimorum uirorum interpretationem iuris ac fœderum. dabo etiã iudicum, qui huic quæſtioni præfuerũt; dabo uniuerſi populi R. dabo ſanctiſſimum etiam iudicium ſenatus. iudices cum præ ſe ferrent, palamq; loquerẽtur, quid eſſent lege Pappia de M. Craſſo Mamertinis repetentibus iudicaturi: Mamertini publice ſuſcepta cauſa deſtiterũt: multi in ciuitatem recepti ex liberis fœderatisq; populis: nemo unq̃ eſt de ciuitate accuſatus, ꝙ aut populus fundus factus nõ eſſet, aut ꝙ fœdere ciuitatis mutandæ ius impediretur. audebo etiã hoc cõtendere, nunq̃ eſſe cõdemnatum, quem cõſtaret ab imperatore noſtro ciuitate donatum. Cognoſcite nunc populi R. iudiciũ multis rebus interpoſitum, atq; in maximis cauſis re ipſa atq; uſu cõ=

probatum. Cum Latinis omnibus fœdus ictum Sp. Caſſio, Poſthumio Cominio Coss. quis ignorat? quod quidem nuper in columna ænea meminimus poſt roſtra inciſum & perſcriptum fuiſſe. quomodo igitur L. Coſſinius Tiburs, pater huius equitis R. optimi atq; ornatiſſimi uiri, dãnato Celio; quomodo ex eadẽ ciuitate T. Coponius, ciuis item ſumma uirtute & dignitate (nepotes T. & C. Coponios noſtis) dãnato C. Maſſone ciuis R. eſt factus? an lingua & ingenio patefieri aditus ad ciuitatem potuit, manu et uirtute nõ potuit? an de nobis trahere ſpolia fœderatis licebit, de hoſtibus nõ licebit? an quod adipiſci poterũt dicendo, id eis aſſequi pugnando nõ licebit? an accuſatori maiores noſtri maiora præmia, q̃ bellatori eſſe uoluerunt? ꝙ ſi acerbiſſima lege Seruilia principes uiri, ac grauiſſimi & ſapientiſſimi ciues hanc Latinis, id eſt fœderatis, uiam ad ciuitatem populi iuſſu patere paſſi ſunt; neq; in his eſt hoc reprehenſum Licinia & Mutia lege, cum præſertim genus ipſum accuſationis & nomen, eiuſmodi præmium, quod nemo aſſequi poſſit niſi ex ſenatoris calamitate, neq; ſenatori, neq; bono cuiquam nimis iucundum eſſe poſſet: dubitandum fuit, quin quo in genere iudicum præmia rata eſſent, in eodem iudicia imperatorum ualerent? num fundos igitur factos populos Latinos arbitramur aut Seruilia lege, aut cæteris, quibus, Latinis hominibus erat propoſitum aliqua ex re præmium ciuitatis? Cognoſcite nũc iudicium ſenatus, quod ſemper eſt iudicio populi comprobatum. Sacra Cereris iudices ſumma maiores noſtri religione confici cerimoniáq; uoluerunt. quæ cum eſſent aſſumpta de Græcia, & per Græcas ſemper cu-

rata ſunt ſacerdotes, & Græca omnia nominata. ſed cum illam, quæ Græcũ illud ſacrum mõſtraret, & faceret, ex Græcia deligerẽt, tamen ſacra pro ciuibus ciuem facere uoluerũt, ut deos immortales ſciẽtia peregrina et externa, mẽte domeſtica et ciuili precarẽtur. has ſacerdotes uideo ferè aut Neapolitanas, aut Veliẽſes fuiſſe fœderatarũ ſine dubio ciuitatũ. mitto uetera: proxima dico: ante ciuitatẽ Veliẽſibus datã, de ſenatus ſentẽtia C. Valeriũ Flaccũ Præt. urbanũ nominatim ad populũ de Calliphana Veliẽſe, ut ea ciuis R. eſſet, tuliſſe. num igitur aut fundos factos Veliẽſes, aut ſacerdotẽ illã ciuẽ R. factam nõ eſſe, aut fœdus & à ſenatu et à populo R. uiolatum arbitrabimur? intelligo iudices, in cauſa aperta, minimeq; dubia multo et plura et à pluribus peritiſſimis eſſe dicta, q̃ res poſtularet: ſed id factũ eſt, nõ ut uobis rem tam perſpicuã dicẽdo probaremus, uerũ ut omniũ maleuolorũ, iniquorũ, inuidorũ animos frãgeremus: quos ut accuſator incẽderet, ut aliqui ſermones hominũ alienis bonis mœrentiũ etiã ad ueſtras aures permanarẽt, et in iudicio ipſo redũdarent, iccirco illa in omni parte orationis ſuæ arte aſpergi uidebatis: tum pecuniã L. Cornelij, quæ neq; inuidioſa eſt, &, q̃tacũq; eſt, eiuſmodi eſt, ut cõſeruata magis, q̃ corrupta eſſe uideatur: tum luxuriã, quæ nõ crimine aliquo libidinis, ſed cõmuni maledicto notabatur: tum Tuſculanũ, quod Q. Metelli fuiſſe meminerat et L. Craſſi, Craſſum emiſſe de libertino homine Soterico Martio, ad Metellũ perueniſſe de Venonij Vindicij bonis nõ tenebat: ſimul illud neſciebat, prædiorũ nullã eſſe gẽtẽ, emptionibus ea ſolere ſæpe ad alienos homines, ſæpe ad infimos, nõ legibus tanq̃ tutelas, ꝑuenire.

obiectum eſt etiam, ꝙ in tribum Cruſtuminam peruene rit: quod hic aſſecutus eſt legis de ambitu præmio minus inuidioſo, q̃ qui legum præmiјs prætoriam ſententiam, et prætextam togam conſequuntur. et adoptio Theophanis agitata eſt, per quam Cornelius nihil eſt præterquã pro pinquorum ſuorum hæreditates aſſecutus. quanq̃ iſtorũ animos, qui ipſi Cornelio inuident, non eſt difficillimum mitigare: more hominum inuident: in conuiuiјs rodunt: in circulis uellicant: non illo inimico, ſed hoc maledico dente carpunt. qui amicis L. Corneliј aut inimici ſunt, aut inuident, hi ſunt huic multo uehementius pertimeſcẽ di. nam huic quidem ipſi quis eſt unquam inuẽtus inimi cus? aut quis iure eſſe potuit? quem bonum non coluit? cu ius fortunæ dignitatiq; non conceſſit? uerſatus in intima familiaritate hominis potẽtiſſimi, in maximis noſtris ma lis, ueſtriſq; diſcordiјs neminem unquam alterius ratio= nis ac partis non re, non uerbo, non uultu deniq; offen= dit. fuit hoc ſiue meum, ſiue Reip. fatum, ut in me o= mnis illa inclinatio cõmunium temporum incumberet. non modo non exultauit in ruinis noſtris, ueſtriſq; diſcor diјs Cornelius, ſed omni officio, lacrymis, opera, conſolatio ne omneis me abſente meos ſubleuauit. quorum ego te= ſtimonio ac precibus munus hoc meritum huic, & , ut à principio dixi, iuſtam & debitam gratiã refero: ſperoq; iudices, ut eos, qui principes fuerunt conſeruãdæ ſalutis, aut dignitatis meæ, diligitis, & charos habetis, ſic, quæ ab hoc pro facultate huius, pro loco facta ſunt, & grata eſſe uobis & probata. non igitur à ſuis, quos nullos ha= bet, ſed à ſuorum, qui & multi & potentes ſunt, urge= tur inimicis: quos quidem heſterno die Cn. Pompeius co=

pioſa oratione & graui ſecum, ſi uellent, contendere iubebat, ab hoc improbo certamine atque iniuſta contentione auocabat. & erat æqua lex, & nobis iudices atque omnibus, qui noſtris familiaritatibus implicantur, uehementer utilis, ut noſtras inimicitias ipſi inter nos geramus, amicis noſtrorum inimicorum temperemus. ac ſi mea auctoritas ſatis apud illos in hac re ponderis haberet, cum me præſertim rerum uarietate atque uſu ipſo iam perdoctum uiderent, etiam ab illis eos maioribus diſcordijs auocarem: id enim contendere mihi uidetur è Rep. cum id defendas, quod eſſe optimum ſentias; & id fortium uirorum & magnorum hominum ſemper putaui; neque huic unquam labori, officio, muneri defui: ſed contentio tandiu ſapiens eſt, quandiu aut proficit aliquid, aut, ſi nõ proficit, non obeſt ciuitati. uoluimus quædam, contendimus, experti ſumus; obtenta non ſunt; dolorem alij, nos luctum, mœroremq; ſuſcepimus: cur ea, quæ mutare nõ poſſumus, conuellere malumus, quàm tueri? C. Cæſarem ſenatus & genere ſupplicationum ampliſſimo ornauit & numero dierum nouo. idem in anguſtijs ærarij uictorem exercitum ſtipendio affecit, imperatori decem Legatos decreuit, lege Sempronia ſuccedendum nõ cenſuit. harum ego ſentẽtiarum & princeps & auctor fui, neque me diſſenſioni meæ priſtinæ putaui potius aſſentiri, ꝙ præſentibus Reip. temporibus, & concordiæ conuenire. nõ idem alijs uidetur. ſunt fortaſſe in ſententia firmiores: reprehendo neminem: ſed aſſentior nõ omnibus: neque eſſe inconſtantis puto, ſententiam aliquam, tanꝙ aliquod nauigium atq; curſum, ex Reip. tempeſtate moderari. ſed ſi qui ſunt, quibus infinitum ſit odium; in quo

ſemel ſuſceptum ſit, quos uideo eſſe non nullos: cum duci bus ipſis, non cum comitatu, aſſectatoribusq; confligant: illam enim fortaße pertinaciam non nulli, uirtutem alij putabunt, hanc uero iniquitatem omnes cum aliqua cru delitate coniunctam. ſed ſi certorum hominum mentes nulla ratione placare poſſumus iudices, ueſtros quidem animos certe confidimus non oratione noſtra, ſed huma-nitate ueſtra eſſe placatos: quid enim eſt, cur non potius ad ſummam laudem huic, quàm ad minimam fraudem Cæſaris familiaritas ualere debeat? cognouit adoleſcens: placuit homini prudentiſſimo: in ſumma amicorum co pia cum familiariſſimis eius eſt adæquatus: in Prætura, in Conſulatu præfectum fabrũ detulit: conſilium homi nis probauit: fidem eſt complexus: officia, obſeruanti-amq; dilexit. fuit hic multorum illi laborum ſocius ali quando: eſt fortaſſe nunc non nullorum particeps com-modorum. quæ quidem ſi huic obfuerint apud uos, non intelligo, quod bonum cuiquam ſit apud tales uiros pro-futurum. ſed quoniam C. Cæſar abeſt longiſſime, atq; in ijs eſt nunc locis, quæ regione orbem terrarum, rebus illi-us geſtis imperium populi R. definiunt: nolite, per deos im mortales, iudices hunc illi acerbum nuncium uelle defer ri, ut ſuum præfectum fabrũ, ut hominem ſibi chariſſi-mum & familiariſſimum nõ ob ipſius aliquod delictũ, ſed ob ſuam familiaritatem ueſtris oppreſſum ſententijs audiat. miſeremini eius, qui non de ſuo peccato, ſed de hu ius ſummi & clariſſimi uiri facto, non de aliquo crimi ne, ſed de periculo ſuo, de publico iure diſceptat: quod ius ſi Cn. Pompeius ignorauit, ſi M. Craſſus, ſi Q. Metel-lus, ſi Cn. Pompeius pater, ſi L. Sylla, ſi L. Craſſus,

ſi C. Marius, ſi ſenatus, ſi populus R. ſi qui de re ſimili iudicarunt, ſi fœderati populi, ſi ſocij, ſi illi antiqui Latini, uidete ne utilius uobis & honeſtius ſit, illis ducibus errare, quàm hoc magiſtro erudiri. ſed ſi de certo, de perſpicuo, de utili, de probato, de iudicato uobis iure eſſe conſtituendum uidetis: nolite committere, ut in re tam inueterata quicquã noui ſentiatis. ſimul & illa iudices omnia ante oculos ueſtros proponite: primum eſſe omnes etiam poſt mortem reos clariſſimos illos uiros, qui fœderatos ciuitate donarunt; deinde ſenatum, qui perſæpe hoc iudicauit; populum, qui iuſſit; iudices, qui approbarunt. tum etiam illud cogitatote, ſic uiuere ac uixiſſe Corneliũ, ut, cum omnium peccatorum quæſtiones ſint, non de uitiorũ ſuorum pœna, ſed de uirtutis præmio in iudicium uocetur. accedat etiam illud, ut ſtatuatis hoc iudicio, utrum, poſthac amicitias clarorum uirorum calamitati hominibus, an ornamento eſſe malitis. poſtremo illud iudices fixum in animis ueſtris tenetote, uos in hac cauſa non de maleficio L. Cornelij, ſed de beneficio Cn. Pompeij iudicaturos.

DE PROVINCIIS CONSVLARIBVS. ORATIO XXXVII.

SI quis ueſtrum P.C. expectat, quas ſim prouincias decreturus, cõſideret ipſe ſecum, qui mihi homines ex prouincijs potiſſimum detrahendi ſint: non dubitabit, quid me ſentire cõueniat, cum, quid mihi ſentire neceſſe ſit, cogitarit. ac ſi princeps eam ſententiam dicerem, laudaretis profecto; ſi ſolus, certe ignoſceretis; etiam ſi paulo minus utilis uobis ſententia uideretur, ueniam tamen aliquã dolori meo tribueretis. nunc uero P.C. non parua afficior uoluptate: uel ꝙ hoc maxime Reip. conducit, Syriam Macedoniamq́; decerni, ut dolor meus nihil à cõmuni utilitate diſſentiat: uel ꝙ habeo auctorem P. Seruilium, qui ante me ſententiam dixit, uirum clariſſimum, & cum in uniuerſam Remp. tum etiã erga meam ſalutem fide ac beneuolentia ſingulari. quod ſi ille & paulo ante, & quotieſcunq; ei locus dicendi ac poteſtas fuit, Gabinium & Piſonem, duo Reip. portenta ac penè funera, cum propter alias cauſas, tum maxime propter illud inſigne ſcelus eorũ & importunam in me crudelitatem non ſolum ſententia ſua, ſed etiam uerborum grauitate eſſe notandos putauit: quonam me animo in eos eſſe oportet, cuius illi ſalutem pro pignore tradiderunt ad explendas ſuas cupiditates? ſed ego in hac ſententia dicenda non parebo dolori meo, nec iracundiæ ſeruiam. quo animo unuſquiſque ueſtrum debet eſſe in illos, hoc ero: præcipuum illum & proprium ſenſum doloris mei, quem tamẽ uos communem ſemper uobis me=

cum eſſe duxiſtis, à ſententia dicenda amouebo, ad ulſciſcendi tempora reſeruabo. Quatuor ſunt prouinciæ P.C. de quibus adhuc intelligo ſententias eſſe dictas; Galliæ duæ, quas hoc tempore uno imperio uidemus eſſe coniunctas; & Syria & Macedonia, quas uobis inuitis & oppreſſis peſtiferi illi Conſules pro euerſæ Reip. præmijs occupauerunt. decernendæ nobis ſunt lege Sempronia duæ. quid eſt, quod poſſimus de Syria Macedoniaq; dubitare? mitto, quòd eas ita partas habent ij, qui nunc obtinent, ut non ante attigerint, quàm hunc ordinem condemnarint, quàm auctoritatem ueſtram è ciuitate exterminarint, quàm fidem publicam, quàm perpetuam populi R. ſalutem, quàm me ac meos omnes fœdiſſime crudeliſſimeq; uexarint. omnia illa domeſtica atque urbana mitto: quæ tanta ſunt, ut nunquam Annibal huic urbi tantum mali optarit, quãtum illi effecerint. ad ipſas uenio prouincias. quarum Macedonia, quæ erat antea munita plurimorum imperatorum non turribus, ſed tropæis, quæ multis uictorijs erat iam diu triumphisq; pacata, ſic à barbaris, quibus eſt propter auaritiam pax erepta, uexatur, ut Theſſalonicenſes poſiti in gremio imperij noſtri relinquere oppidum & arcem munire cogantur, ut uia illa noſtra, quæ per Macedoniam eſt uſque ad Helleſpontum militaris, non ſolum excurſionibus barbarorum ſit infeſta, ſed etiam caſtris Thracijs diſtincta ac notata. ita gentes eæ, quæ, ut pace uterentur, uim argẽti dederant præclaro imperatori noſtro, ut exhauſtas domos replere poſſent, pro empta pace bellum nobis propè iuſtũ intulerunt. iam uero exercitus ille noſter ſuperbiſſimo delectu & duriſſima conquiſitione collectus, omnis inte=

rijt. magno hoc dico cum dolore: miſerandum in modum milites populi R. capti, necati, deſerti, diſſipati ſunt: incuria, fame, morbo, uaſtitate conſumpti: ut, quod eſt indigniſſimum ſcelus, is imperator in pœnam exercitus expetitus eſſe uideatur. atque hanc Macedoniam domitis iam gentibus finitimis, barbariáq; compreſſa, pacatam ipſam per ſe & quietam tenui præſidio atque exigua manu, etiam ſine imperio, per Legatos nomine ipſo populi R. tuebamur: quæ nunc conſulari imperio atque exercitu ita uexata eſt, uix ut ſe poſſit diuturna pace recreare: cum interea quis ueſtrum hoc non audiuit, quis ignorat, Achæos ingentem pecuniam pendere L. Piſoni quotannis? uectigal ac portorium Dyrrhachinorum totum in huius unius quæſtum eſſe conuerſum? urbem Byzantiorum, uobis atque huic imperio fideliſſimam, hoſtilem in modum eſſe uexatam? quò ille, poſtquam nihil exprimere ab egentibus, nihil ulla ui à miſeris extorquere potuit, cohortes in hyberna miſit: his præpoſuit quos putauit fore diligentiſſimos ſatellites ſcelerum, miniſtros cupiditatum ſuarum. omitto iuriſdictionem in libera ciuitate contra leges, ſenatuſq; conſulta: cædes relinquo: libidines prætereo, quarum acerbiſſimum extat indicium & ad inſignem memoriam turpitudinis, & penè ad iuſtum imperij noſtri odium, quòd conſtat nobiliſſimas uirgines ſe in puteos abieciſſe, & morte uoluntaria nefariam turpitudinem depuliſſe. nec hæc iccirco omitto, quòd non grauiſſima ſint; ſed quia nunc ſine teſte dico. ipſam uero urbem Byzantiorum fuiſſe refertiſſimam, atque ornatiſſimam ſignis, quis ignorat? quæ illi exhauſti ſumptibus

bellorum maximis,cum Mithridaticos impetus, totumq́; Pontum armatum efferueſcentem in Aſiam atq; erum=pentem ægre repulſum & ceruicibus intercluſum ſuis ſuſtinerent,tum,inquam,Byzantij & poſtea ſigna illa et reliqua urbis ornamēta ſanctiſſime cuſtodita tenuerūt. te imperatore infeliciſſimo & teterrimo Cæſonine Calué ti ciuitas libera,& proximis ſuis beneficijs à ſenatu & à populo R.liberata, ſic ſpoliata atque nudata eſt, ut,niſi C.Virginius Legatus,uir fortis & innocens,interueniſ=ſet,unum ſignum Byzantij ex maximo numero nullum haberent.quod ſanum eſt in Achaia,qui locus aut lucus in Græcia tota tā ſanctus fuit,in quo ullum ſimulacrū, ullum ornamentum reliquum ſit? emiſti à fœdiſſimo Tri buno pl.tum in illo naufragio huius urbis,cum tu idem, qui gubernare debueras,euerteres; tum,inquam, emiſti grandi pecunia,ut tibi de pecunijs creditis ius in liberos populos contra S.C.& contra legem generi tui dicere li ceret : id emptum ita uendidiſti, ut aut ius non diceres, aut bonis ciues R.euerteres. quorum ego nihil dico nūc patres conſcripti : hominem ipſum relinquo : de prouin cia diſputo.itaque omnia illa,quæ & ſæpe audiſtis & te netis animis,etiam ſi non audiatis,prætermitto : nihil de hac eius urbana,quam ille præſens in oculis ueſtris men=tibusq́; defixit,audacia loquor: nihil de ſuperbia,nihil de contumacia,nihil de crudelitate diſputo : lateant libidi=nes eius illæ tenebricoſæ, quas fronte & ſupercilio, non pudore & temperantia contegebat: de prouincia, quod agitur,id diſputo. huic uos non ſummittetis? hunc diuti=us manere patiemini? cuius,ut prouinciam tetigit,ſic for tuna cum improbitate certauit,ut nemo poſſet,utrū dete

rior,

rior, an infelicior eſſet, iudicare. An uero in Syria diutius eſt Semiramis illa retinenda? cuius iter in prouinciã fuit eiuſmodi, ut Rex Ariobarzanes Cõſulem ueſtrũ ad cædem faciendã, tanq̃ aliquem Thracem, cõduceret. deinde aduentus in Syriam primus, equitatus habuit interitum: poſt cõciſæ ſunt optimæ cohortes. igitur in Syria, imperatore illo, nihil aliud actum eſt, niſi pactiones pecuniarum cum tyrãnis, deciſiones, direptiones, latrocinia, cædes, cum palàm populi R. imperator inſtructo exercitu dexterã tendens nõ ad laudem milites hortaretur, ſed omnia ſibi & empta & emenda eſſe clamaret. iam uero publicanos miſeros (me etiã miſerum illorum ita de me meritorum miſerijs ac dolore) tradidit in ſeruitutẽ Iudæis, & Syris, nationibus natis ſeruituti. ſtatuit ab initio & in eo perſeuerauit, ius publicano nõ dicere: pactiones ſine ulla iniuria factas reſcidit: cuſtodias ſuſtulit: uectigales multos ac ſtipendiarios liberauit: quo in oppido ipſe eſſet, aut quò ueniret, ibi publicanum, aut publicani ſeruũ eſſe uetuit. quid multa? crudelis haberetur, ſi in hoſtem animo fuiſſet eo, quo fuit in ciues R. eius ordinis præſertim, qui eſt ſemper dignitate ſua, benignitate magiſtratus ſuſtentatus. itaq; uidetis patres cõſcripti, nõ temeritate redemptionis, aut negotij gerendi inſcitia, ſed auaritia, ſuperbia, crudelitate Gabinij penè afflictos iã atq; euerſos publicanos: quibus quidem uos in his anguſtijs ærarij tamen ſubueniatis neceſſe eſt: etſi iam multis nõ poteſtis, qui propter illum, hoſtem ſenatus, inimiciſſimum ordinis equeſtris, bonorumq́; omniũ, non ſolum bona, ſed etiam honeſtatem miſeri deperdiderunt: quos nõ parſimonia, non continentia, non uirtus, non labor, non

ſplendor tueri potuit contra illius heluonis & prædonis audaciam. quid? qui ſe etiam nunc ſubſidijs patrimonij, aut amicorum liberalitate ſuſtētant, hos perire patiemini? an, ſi qui frui publico nō potuit per hoſtem, hic tegitur ipſa lege cenſoria: quem is frui non ſinit, qui eſt, etiā ſi nō appellatur, hoſtis, huic ferri auxilium nō oportet? retinete igitur in prouincia diutius eū, qui de ſocijs cum hoſtibus, de ciuibus cum ſocijs faciat pactiones: qui hoc etiā ſe pluris eſſe q̄ collegam putet, quod ille uos triſtitia uultuq; deceperit, ipſe nunq̄ ſe minus, q̄ erat, nequā eſſe ſimularit. Piſo autem alio quodā modo gloriatur, ſe breui tempore perfeciſſe, ne Gabinius unus omniū nequiſſimus exiſtimaretur. hos uos de prouincijs, ſi non aliquando deducendi eſſent, deripiendos nō putaretis? & has publicas peſtes ſociorum, militum clades, publicanorū ruinas, prouinciarum uaſtitates, imperij maculas teneretis? at ijdem uos anno ſuperiore hos eoſdē reuocabatis, cum in prouincias iam perueniſſent. quo tempore ſi liberū ueſtrum iudicium fuiſſet, nec toties dilata res, nec ad extremum è manibus erepta eſſet: reſtituiſſetis, id quod cupiebatis, ueſtram auctoritatem, ijs, per quos erat amiſſa, reuocatis, & his ipſis præmijs extortis, quæ erant pro ſcelere atq; euerſione patriæ cōſecuti. quam pœnam ſi tum aliorum opibus, non ſuis, inuitiſſimis uobis euolarunt, at aliā multo maiorem grauioremq; ſubierunt: quæ enim homini, in quo aliquis ſi non famæ pudor, at ſupplicij timor eſt, grauior pœna accidere potuit, q̄ non credi literis ijs, quæ rem bene geſtam in bello nunciarent? hoc ſtatuit ſenatus, cum frequens ſupplicationem Gabinio denegauit: primum, homini ſceleribus, flagitijs contami=

natiſſimo nihil eſſe credendum: deinde à proditore, atq; eo, quem præſentem hoſtem Reip. cognoſſet, bene rem geri non potuiſſe: poſtremo ne deos quidem immortales uelle aperiri ſua templa & ſibi ſupplicari hominis impuriſſimi, & ſceleratiſſimi nomine. itaq; ille alter aut ipſe eſt homo doctus; et à ſuis Græcis ſubtilius eruditus, quibuſcum iam in orcheſtra heluatur, antea poſt ſiparium ſolebat: aut amicos habet prudétiores q̃ Gabinius, cuius nullæ literæ perferũtur. hoſce igitur imperatores habebimus? quorum alter non audet nos certiores facere, ne imperator appelletur: alterum, ſi tabellarij non ceſſarint, neceſſe eſt paucis diebus pœniteat audere. cuius amici, ſi qui ſunt, aut ſi belluæ tam immani, tamq; tetræ poſſunt ulli eſſe amici, hac conſolatione utuntur, etiã T. Albutio ſupplicationem hũc ordinem denegaſſe. quod eſt primum diſſimile, res in Sardinia cum Maſtrucatis latrunculis à Proprætore una cohorte auxiliaria geſta, et bellum cum maximis Syriæ gentibus, tyrãnis, conſulari exercitu imperioq; cófectum: deinde Albutius, quod à ſenatu petebat, ipſe ſibi in Sardinia ante decreuerat: conſtabat enim Græcum hominem ac leuem in ipſa prouincia quaſi triumphaſſe: itaq; hãc eius temeritatem ſenatus ſupplicatione denegata notauit. ſed fruatur ſanè hoc ſolatio, atq; hãc inſignem ignominiã, quoniã uni præter ſe inuſta eſt, putet eſſe leuiorem, dum modo, cuius exemplo ſe cóſolatur, eius exitũ expectet; præſertim cum in Albutio nec Piſonis libidines, nec audacia Gabinij fuerit; hac tamen una plaga conciderit, ignominia ſenatus. At qui duas Gallias decernit Conſulibus duobus, hos retinet ambos: qui autem alteram Galliã & aut Syriam

aut Macedoniam,*tamen alterum retinet,& in utriuſq; pari ſcelere diſparem cõditionem facit.*Faciam,*inquit, illas prætorias,ut* Piſoni & Gabinio *ſuccedatur ſtatim. ſi hic ſinat : tum enim* Tribunus *intercedere poterit,nunc nõ poteſt.itaq; ego idem,qui nũc* Conſulibus *ijs,qui deſignati erunt,*Syriam Macedoniamq; *decerno, decernam eaſdem prætorias,ut &* Prætores *annuas prouincias habeant,& eos quàprimum uideamus, quos animo æquo uidere nõ poſſumus.ſed,mihi credite,nunq̃ ſuccedetur illis,niſi cum ea lege referetur,qua intercedi de prouincijs non licebit : itaq; hoc tempore amiſſo,annus eſt integer uobis expectandus : quo interiecto, ciuium calamitas, ſociorum ærumna, ſceleratiſſimorum hominum impunitas propagatur. ꝙ ſi eſſent illi optimi uiri,tamẽ ego mea ſententia* C. Cæſari *ſuccedendũ non dum putarem. qua de re dicam patres cõſcripti quod ſentio,atq; illam interpellationem mei familiariſſimi,qua paulo ante interrupta eſt oratio mea,nõ pertimeſcam.*Negat *me uir optimus inimiciorem* Gabinio *debere eſſe,quàm* Cæſari : *omnem enim illam tempeſtatem,cui ceſſerim,*Cæſare *impulſore atq; adiutore eſſe excitatã.cui ſi primum ſic reſpondeam,me cõmunis utilitatis habere rationem,nõ doloris mei, poſſim'ne probare,cum id me facere dicam, quod exemplo fortiſſimorum & clariſſimorum ciuium facere poſſim? an* Ti. Gracchus*(patrem dico,cuius utinam filij nõ degeneraſſent à grauitate paterna) tãtam laudem eſt adeptus,ꝙ* Tribunus *pl.ſolus ex toto illo collegio* L. Scipioni *auxilio fuit inimiciſſimus & ipſius & fratris eius* Africani,*iurauitq; in cõcione ſe in gratiam non rediſſe, ſed alienum ſibi uideri dignitate imperij,*

quò duces eſſent hoſtium Scipione triumphāte ducti, eodem ipſum duci, qui triumphaſſet? quis plenior inimicorū fuit C. Mario? L. Craſſus, M. Scaurus, alij'ne inimici? omnes Metelli: at hi nō modo illum inimicū ex Gallia ſententijs ſuis nō detrahebant, ſed & propter rationem Gallici belli prouinciā extra ordinem decernebant. bellum in Gallia maximū geſtū eſt: domitæ ſunt à Cæſare maximæ nationes, ſed nō dum legibus, nō dum iure certo, nō dum ſatis firma pace deuinctæ. bellum affectū uidemus, &, uere ut dicā, penè confectum, ſed ita, ut, ſi idem extrema perſequitur, qui inchoauit, iā omnia perfecta uideamus; ſi ſucceditur, periculum ſit, ne inſtauratas maximi belli reliquias ac renouatas audiamus. ergo ego ſenator, inimicus, ſi ita uultis, homini; amicus eſſe, ſicut ſemper fui, Reip. debeo. quid, ſi ipſas inimicitias depono Reip. cauſa, quis me tādem iure reprehēdat? præſertim cum ego omniū meorum cōſiliorum, atq; factorum exempla ſemper ex ſummorum hominū factis mihi cenſuerim petenda. an non M. ille Lepidus, qui bis Cōſul & Pontifex maximus fuit, nō ſolum memoria & teſtimonio, ſed etiā annaliū literis & ſummi poetæ uoce laudatus eſt, ꝙ cum M. Fuluio collega, quo die Cenſor eſt factus, homine inimiciſſimo, in campo ſtatim redijt in gratiam, ut cōmune officiū Cenſuræ cōmuni animo ac uoluntate defenderēt? atq; ut uetera, quæ ſunt innumerabilia, mittā, tuus pater Philippe non'ne uno tēpore cum ſuis inimiciſſimis in gratiā redijt? quibuſcum omnibus eadē Reſp. recōciliauit, quæ alienarat. multa prætereo, ꝙ intueor coràm hæc lumina atq; ornamēta Reip. P. Seruilium & M. Lucullum, utinam etiam L. Lucullus ille

uiueret. quæ fuerunt inimicitiæ grauiores in ciuitate, q̄ Lucullorum atq; Seruiliorum? quas in uiris fortiſſimis non ſolum extinxit Reip. dignitas & ipſorum, ſed etiam ad amicitiam conſuetudinemq́; traduxit. quid? Q. Metellus Nepos non'ne Conſul in templo Iouis optimi maximi permotus cum auctoritate ueſtra, tum illius P. Seruilij incredibili grauitate dicendi, abſens mecum ſummo ſuo beneficio redijt in gratiam? an ego poſſum huic eſſe inimicus, cuius literis, fama, nuncijs celebrantur aures quotidiæ meæ nouis nominibus gentium, nationum, locorum? ardeo, mihi credite patres conſcripti (id quod uoſmet de me exiſtimatis, et facitis ipſi) incredibili quodam amore patriæ: qui me amor & ſubuenire olim impendentibus periculis maximis cum dimicatione capitis, & rurſum, cum omnia tela undiq; eſſe intenta in patriam uiderem, ſubire coegit atq; excipere unum pro uniuerſis. hic me meus in Remp. animus priſtinus ac perennis cum C. Cæſare reducit, reconciliat, reſtituit in gratiam. quod uolent, deniq; homines exiſtiment: nemini ego eſſe poſſum bene de Rep. merenti non amicus. etenim ſi ijs, qui hæc omnia flamma ac ferro delere uoluerunt, non inimicitias ſolum, ſed etiam bellum indixi, atq; intuli, cum partim mihi illorum familiares, partim etiam me defendente capitis iudicijs eſſent liberati: cur eadem Reſp. quæ me in amicos inflammare potuit, inimicis placare non poſſit? quod mihi odium cum P. Clodio fuit, niſi quòd pernicioſum patriæ ciuem fore putabam, qui turpiſſima libidine incenſus duas res ſanctiſſimas, religionem & pudicitiam, uno ſcelere uiolaſſet? num eſt igitur dubium ex his rebus, quas

is egit, agitq́; quotidie, quin ego in illo oppugnãdo Reip. plus quàm ocio meo, non nulli in eodem defendendo ſuo plus ocio, quàm cómuni proſpexerint? ego me à C. Cæſare in Rep. diſſenſiſſe fateor, & ſenſiſſe uobiſcum: ſed nunc iiſdem uobis aſſentior, cum quibus antea ſentiebã: uos enim, ad quos literas L. Piſo de ſuis rebus non audet mittere, qui Gabinii literas inſigni quadam nota, atque ignominia noua condemnaſtis, C. Cæſari ſupplicationes decreuiſtis numero, ut nemini ullo ex bello; honore, ut omnino nemini. cur igitur expectem hominem aliquem, qui me cum illo in gratiam reducat? reduxit ordo ampliſſimus, & ordo is, qui eſt & publici conſilii, & meorum omniũ conſiliorum auctor & princeps. uos ſequor patres conſcripti, uobis obtempero, uobis aſſentior: qui quandiu C. Cæſaris conſilia in Rep. non maxime diligebatis, me quoq; cum illo minus coniunctum uidebatis: poſteaq̃ rebus geſtis mentes ueſtras, uoluntatemq́; muta ſtis, me non ſolum comitem eſſe ſententiæ ueſtræ, ſed etiam laudatorem uidiſtis. ſed quid eſt, quod in hac cauſa maxime homines admirentur, & reprehẽdant meum cóſilium, cum ego idẽ antea multa decreuerim, quæ ma gis ad hominis dignitatem, q̃ ad Reip. neceſſitatem perti nerent? ſupplicationem quindecim dierum decreui ſententia mea. Reip. ſatis erat tot dierum, quot C. Mario. diis immortalibus non erat exigua eadem gratulatio, quæ ex maximis bellis. ergo ille cumulus dierum hominis eſt dignitati tributus. in quo ego, quo Conſule referente pri mum decem dierum ſupplicatio decreta Cn. Pompeio Mithridate interfecto, confectoq́; Mithridatico bello, & cuius ſententia primum duplicata eſt ſupplicatio

conſularis; mihi enim eſtis aſſenſi, cum eiuſdem Pompeij literis recitatis, confectis omnibus maritimis terreſtribusq; bellis, ſupplicationem dierum duodecim decreuiſtis: ſum Cn. Pompeij uirtutem, & animi magnitudinem admiratus, quòd, cum ipſe cæteris omnibus eſſet omni honore antelatus, ampliorem honorem alteri tribuebat, q̃ ipſe erat conſecutus. ergo in illa ſupplicatione, quã ego decreui, res ipſa tributa eſt dijs immortalibus, & maiorum inſtitutis, & utilitati Reip. ſed dignitas uerborum, honos, & nouitas, & numerus dierum Cæſaris ipſius laudi & gloriæ conceſſus eſt. relatum eſt ad nos nuper de ſtipendio exercitus: non decreui ſolum, ſed etiã, ut uos decerneretis, laboraui: multa diſſentientibus reſpondi: ſcribendo affui: tum quoq; homini plus tribui, quàm neſcio cui neceſſitati: illum enim arbitrabar etiam ſine hoc ſubſidio pecuniæ retinere exercitum præda ante parta, & bellum conficere poſſe: ſed decus illud & ornamentum triumphi minuendum noſtra parſimonia non putaui. actum eſt de decem Legatis, quos alij omnino non dabant, alij exempla quærebant, alij tempus differebant, alij ſine ullis uerborum ornamentis dabant: in ea quoq; re ſic ſum locutus, ut omnes intelligerent, me id, quod Reip. cauſa ſentirem, facere uberius propter ipſius Cæſaris dignitatem. at ego idem nunc in prouincijs decernendis, qui illas omneis res egi ſilentio, interpellor, cum ſuperioribus cauſis hominis ornamenta fuerint, in hac me nihil aliud, niſi ratio belli, niſi ſumma utilitas Reip. moueat. nam ipſe Cæſar, quid eſt, cur in prouincia commorari uelit, niſi ut ea, quæ per eum affecta ſunt, perfecta Reip. tradantur? amœnitas eũ credo locorum,

urbium pulchritudo, hominum, nationumq́; illarũ huma nitas, & lepos, uictoriæ cupiditas, finium imperij noſtri propagatio retinet. quid illis terris aſperius? quid incultius oppidis? quid nationibus immanius? quid porrò tot uictorijs præſtabilius? quid oceano longius inueniri poteſt? an reditus in patriam habet aliquam offenſionem? utrũ apud populum, à quo miſſus eſt; an apud ſenatũ, à quo ornatus eſt? an dies auget eius deſiderium, an magis obliuionem? ac laurea illa magnis periculis parta, amittit longo interuallo uiriditatem? quare ſi qui hominem non diligunt, nihil eſt, ꝙ eum de prouincia deuocent: ad gloriã deuocant, ad triumphum, ad gratulationem, ad ſummũ honorem ſenatus, equeſtris ordinis gratiã, populi charitatem. ſed ſi ille hac tam eximia fortuna propter utilitatem Reip. frui non properat, ut omnia illa conficiat: quid ego ſenator facere debeo, quem, etiã ſi ille aliud uellet, Reip. conſulere oporteret? ego uero ſic intelligo patres conſcripti, nos hoc tempore in prouincijs decernendis perpetuæ pacis habere oportere rationem: nam quis hoc tẽpore non ſentit, omnia alia eſſe nobis uacua ab omni periculo, atq; etiam ab omni ſuſpicione belli? iam diu mare uidemus illud immenſum, cuius feruore non ſolum maritimi curſus, ſed urbes etiam & uiæ militares iam tenebantur, uirtute Cn. Pompeij ſic à populo R. ab Oceano uſq; ad ultimum Pontum, tanq̃ unum aliquem portum, tutum & clauſum teneri; nationes eas, quæ numero hominum ac multitudine ipſa poterant in prouincias noſtras redundare, ita ab eodem eſſe partim reciſas, partim repreſſas, ut Aſia, quæ imperium antea noſtrũ terminabat, nunc tribus nouis prouincijs ipſa cingatur. poſſum

de omni regione, de omni hoſtiũ genere dicere. nulla gens eſt, quæ non aut ita ſubacta ſit, ut uix extet; aut ita domita, ut quieſcat; aut ita pacata, ut uictoria noſtra, imperioq́; lætetur. bellum Gallicũ patres conſcripti C. Cæſare imperatore geſtum eſt, antea tantummodo repulſum. ſemper illas nationes noſtri imperatores refutandas potius bello, q̃ laceſſendas putauerunt. ipſe ille C. Marius, cuius diuina atq; eximia uirtus magnis populi R. luctibus funeribusq́; ſubuenit, influentes in Italiam Gallorum maximas copias repreſſit, non ipſe ad eorũ urbes ſedesq́; penetrauit. modo ille meorum laborum, periculorum, conſiliorum ſocius C. Pontinius, fortiſſimus uir, ortum repente bellum Allobrogum atq; hac ſcelerata coniuratione excitatum prælijs fregit, eosq́; domuit, qui laceſſierant, & ea uictoria contentus Rep. metu liberata quieuit. C. Cæſaris longe aliam uideo fuiſſe rationem: non. n. ſibi ſolum cum ijs, quos iam armatos contra populum R. uidebat, bellandum eſſe duxit, ſed totam Galliam in noſtram ditionem eſſe redigendam: itaq; cum acerrimis nationibus & maximis, Germanorum, & Heluetiorum, prælijs feliciſſime decertauit: cæteras cõtriuit, compulit, domuit, imperio populi R. parere aſſuefecit; et quas regiones, quasq́; gentes nullæ nobis antea literæ, nulla uox, nulla fama notas fecerat, has noſter imperator, noſterq́; exercitus, et populi R. arma peragrarunt. ſemitam tãtum Galliæ tenebamus antea patres conſcripti: cæteræ partes à gentibus aut inimicis huic imperio, aut infidis, aut incognitis, aut certe immanibus, & barbaris, & bellicoſis tenebantur. quas nationes, nemo unquam fuit, qui non frangi domariq́; cuperet: nemo ſapienter de Rep. noſtra cogitauit iã

inde à principio huius imperij, quin Galliam maxime timendam huic imperio putaret: ſed propter uim ac multitudinem gentium illarum nunquam eſt antea cum omnibus dimicatum. reſtitimus ſemper laceſſiti: nunc deniq; eſt perfectum, ut imperij noſtri terrarumq; illarũ idem eſſet extremum. alpibus Italiam munierat ante natura non ſine aliquo diuino numine: nam ſi ille aditus Gallorum immanitati multitudiniq; patuiſſet, nunquam hæc urbs ſummo imperio domicilium ac ſedem præbuiſſet: quæ iam licet conſidant: nihil eſt enim ultra illam altitudinem montium uſque ad Oceanum, quod ſit Italiæ pertimeſcendum. ſed tamẽ una aut altera æſtas uel metu, uel ſpe, uel pœna, uel præmijs, uel armis, uel legibus poteſt totam Galliam ſempiternis uinculis aſtringere. impolitæ uero res & acerbæ ſi erunt relictæ, quanquã ſunt abſciſæ, tamen efferent ſe aliquando, & ad renouandum bellum reuireſcent. quare ſit in eius tutela Gallia, cuius uirtuti, fidei, felicitati commendata eſt. etenim ſi Fortunæ muneribus ampliſſimis ornatus, ſæpius eius deæ periculum facere nollet; ſi in patriam, ſi ad deos penates, ſi ad eam dignitatem, quam in ciuitate ſibi propoſitam uidet, ſi ad iucundiſſimos liberos, ſi ad clariſſimum generum redire properaret; ſi in Capitolium inuehi uictor cum illa inſigni laurea geſtiret; ſi denique timeret caſum aliquem, qui illi tantum addere iam non poteſt, quantum auferre: uos tamen oporteret ab eodem illa omnia, à quo profligata ſunt, confici uelle. cum uero ille ſuæ gloriæ iampridem, Reip. non dum ſatisfecerit, & malit tamen tardius ad ſuorum laborum fructus peruenire, quàm non explere ſuſceptum Reipub.

munus: nec imperatorem incenſum ad Remp. bene gerē dam reuocare, nec totam Gallici belli rationem propè iā explicatam perturbare atq; impedire debemus. nam illæ ſententiæ uirorum clariſſimorū minime probandæ ſunt, quorum alter ulteriorem Galliam decernit cum Syria, alter citeriorē. qui ulteriorē, omnia illa, de qbus diſſerui paulo ante, perturbat: ſimul oſtendit eam ſe ſciſcere legem, quam eſſe legem neget; & quæ pars prouinciæ ſit, cui non poſſit intercedi, hanc ſe auellere; quæ defenſorē habeat, non tangere: ſimul et illud facit, ut, quod illi à populo datum ſit, id non uiolet; quod ſenatus dederit, id ſenator properet auferre. alter belli Gallici rationem habet: fungitur officio boni ſenatoris: legem quam nō putat, eam quoque ſeruat: præfinit enim ſucceſſori diē. qui mihi nihil uidetur minus à dignitate diſciplináq; maiorum diſſidere, quàm ut, qui Conſul Calendis Ian. habere prouinciam debet, is ut eam deſponſam, non decretam habere uideatur; fuerit toto in Conſulatu ſine prouincia, cui fuerit, antequam deſignatus eſſet, prouincia decreta: ſortietur, an non? nam & non ſortiri abſurdum eſt, &, quod ſortitus ſis, nō habere. proficiſcetur paludatus? quò? quò peruenire ante certam diem nō licebit. Ianuario, Februario prouinciam non habebit: Calendis ei deniq; Martijs naſcetur repente prouincia. attamen his ſententijs Piſo in prouincia permanebit. quæ cum grauia ſunt, tum nihil grauius illo, quòd mulctari imperatorem diminutione prouinciæ contumelioſum eſt: neq; ſolum, ſummo in uiro, ſed etiam in mediocri homine ne accidat, prouidendum. ego uos intelligo P. C. multos decreuiſſe honores eximios C. Cæſari et propè ſingulares, quòd ita meritus

erat; gratis etiam, ut quamconiunctiſſimus huic ordini eſſet. ſapientes ac diuini fuiſtis. neminem unq̃ eſt hic ordo complexus honoribus & beneficiis ſuis, qui ullam dignitatem præſtabiliorem ea, quam per uos eſſet adeptus, putarit. nemo unq̃ hic potuit eſſe princeps, qui maluerit eſſe popularis. ſed homines aut propter dignitatem ſuam diffiſi ipſi ſibi, aut propter reliquorum obtrectationem ab huius ordinis coniunctione depulſi, ſæpe ex hoc portu ſe in illos fluctus propè neceſſario contulerunt. qui ſi ex illa iactatione curſuq; populari bene geſta Rep. referunt aſpectum in curiam, atq; huic ampliſſimæ dignitati cõmendati eſſe uolunt, non modo non repellendi ſunt, uerũ etiam expetendi. monemur à fortiſſimo uiro, atq; optimo poſt hominum memoriam Conſule, ut prouideamus ne citerior Gallia nobis inuitis alicui decernatur, poſt eos Conſules, qui nunc erũt deſignati, perpetuóq; poſthac ab iis, qui hunc ordinem oppugnent, populari ac turbulenta ratione teneatur: quam ego plagam & ſi non contemno P.C. præſertim monitus à ſapientiſſimo Conſule, & diligentiſſimo cuſtode pacis & ocii, tamen uehementius arbitror pertimeſcendum, ſi hominum præclariſſimorũ ac potentiſſimorum aut honorem minuero, aut ſtudium erga hunc ordinem repudiaro. nam ut C. Iulius omnibus à ſenatu eximiis ac nouis rebus ornatus, per manus hanc prouinciam tradat ei, cui minime uos uelitis; per quem ordinem ipſe ampliſſimam ſit gloriam conſecutus, ei ne libertatem quidem relinquat, adduci ad ſuſpicandum nullo modo poſſum. poſtremo quo quiſque animo futurus ſit, neſcio: quid ſperem, uideo. præſtare hoc ſenator debeo, quantum poſſum, ne quis uir clarus aut po

tens huic ordini iure iraſci poſſe uideatur. atq; hoc, ſi ini micisſimus eſſem C. Cæſari, ſentirem tamen Reip. cauſa. ſed non alienum eſſe arbitror, quo minus ſæpe aut interpeller à non nullis, aut tacita æſtimatione reprehendar, explicare breuiter quæ mihi ſit ratio & cauſa cum Cæſare. ac primum illud tempus familiaritatis & conſuetudinis, quæ mihi cum illo, quæ fratri meo, quæ C. Varroni conſobrino noſtro ab omnium noſtrũ adoleſcentia fuit, prætermitto. poſteaquam ſum penitus in Remp. ingreſſus, ita diſſenſi ab illo, ut in diſiunctione ſententiæ, cõiuncti tamen amicitia maneremus. Conſul ille egit eas res, quarum participem me eſſe uoluit: quibus ego ſi minus aſſentiebar, tamen illius mihi iudicium gratum eſſe debebat. me ille, ut Quinqueuiratũ acciperem, rogauit: me in tribus ſibi coniunctiſſimis conſularibus eſſe uoluit: mihi Legationem, quam uellem, quanto cum honore uellem, detulit. quæ ego omnia non ingrato animo, ſed obſtinatione quadam ſententiæ repudiaui: ꝙ ſapienter, non diſputo: multis enim non probabo: conſtanter quidem, & fortiter certe: qui, cum me firmiſſimis opibus contra ſcelus inimicorum munire, & populares impetus populari præſidio poſſem propulſare, quamuis excipere fortunam, ſubire uim atq; iniuriã malui, q̃ aut à ueſtris ſanctiſſimis mentibus diſſidere, aut de meo ſtatu declinare. ſed non is ſolum gratus debet eſſe, qui accepit beneficium, uerum etiam is, cui poteſtas accipiendi fuit. ego illa ornamenta, quibus ille me ornabat, decere me & cõuenire ijs rebus, quas geſſeram, non putabam. illum quidem amico animo me habere eodem loco, quo principem ciuem ſuũ generum, ſentiebam. traduxit ad plebem inimicum meũ;

ſiue iratus mihi, quòd me ſecum ne beneficijs quidem ui= debat poſſe coniungi; ſiue exoratus. ne hoc quidem fuit iniuria: nam poſtea me, ut ſibi eſſem Legatus*, non ſo= lum ſuaſit, uerum etiam rogauit. ne id quidem acce= pi: non quo alienum mea dignitate arbitrarer, ſed quòd tantum* Reip. *ſceleris impendere à* Conſulibus *proximis non ſuſpicabar. ergo adhuc magis eſt mihi uerendum, ne mea ſuperbia in illius liberalitate, quàm ne illius in= iuria in noſtra amicitia reprehendatur. ecce illa, illa tempeſtas, caligo bonorum, & ſubita atque improuiſa formido, tenebræ* Reip.*ruina atque incendium ciuita= tis. terror iniectus* Cæſari *de eius actis, metus cædis bo nis omnibus,* Conſulum *ſcelus, cupiditas, egeſtas, auda cia. ſi non ſum adiutus, non debuit: ſi deſertus, ſibi for taſſe prouidit: ſi etiam oppugnatus, ut quidam aut pu= tant, aut uolunt, uiolata amicitia eſt, accepi iniuriam, inimicus eſſe debui: non nego. ſed ſi idem ille tum me ſaluum eſſe uoluit, cum uos me ut chariſſimum filium deſiderabatis; & ſi uos ijdem pertinere ad cauſam illam putabatis, uoluntatem* C. Cæſaris *à ſalute mea non abhor rere; & ſi illius uoluntatis generum eius habeo teſtem, qui idem* Italiam *in municipijs, populum* R. *in concione, uos mei ſemper cupidiſſimos in* Capitolio *ad meam ſalu= tem incitauit; ſi deniq;* Cn. Pompeius *idem mihi teſtis de uolũtate* Cæſaris*, & ſponſor eſt illi de mea: non'ne uobis uideor & ultimi temporis recordatione, & proximi me moria medium illud triſtiſſimum tempus debere, ſi ex re rũ natura nõ poſſem euellere, ex animo quidẽ certe exci dere? ego uero, ſi mihi non licet per aliquos ita gloriari, me dolorem atq; inimicitias meas* Reip. *conceſſiſſe, quod*

magni cuiuſdam hominis,& perſapientis uidetur: utar hoc,quod nō tā ad laudem adipiſcendā,q̄ ad uitandā uituperationē ualet,hominem me eſſe gratū,& non modo tātis beneficijs,ſed etiā mediocri hominū beneuolentia cōmoueri.à uiris fortiſſimis & de me optime meritis quibuſdā peto,ut,ſi ego illos meorū laborum & incōmodorū participes eſſe nolui,ne illi me ſuarū inimicitiarum ſociū uelint eſſe,præſertim cū mihi ijdem illi cōceſſerint,ut etiā acta illa Cæſaris,quæ neq; oppugnaui antea, neq; defendi,meo iā iure poſſim defendere. nā ſummi ciuitatis uiri,quorū ego conſilio Remp.conſeruaui,& quorū auctoritate illā coniunctionem Cæſaris defugi, Iulias leges & cæteras illo Cōſule rogatas,iure latas negāt.ijdem illā proſcriptionē capitis mei,cōtra ſalutē Reip. ſed ſaluis auſpicijs rogatā eſſe dicebant. itaq; uir ſumma auctoritate,ſumma eloquentia dixit grauiter,caſum illū meum funus eſſe Reip.ſed funus iuſtū & indictum:& mihi ipſi omnino perhonorificū,diſceſſum meū funus dici Reip. reliqua nō reprehendo,ſed mihi ad id,quod ſentio, aſſumo. nā ſi illud iure rogatū dicere auſi ſunt, quod nullo exēplo fieri potuit,nulla lege licuit,q̄a nemo de cœlo ſeruarat:obliti'ne erāt,tum,cū ille,qui id egerat,plebeius eſt lege curiata factus,dici de cœlo eē ſeruatū? qui ſi plebeius omnino eſſe nō potuit,qui Tribunus pl.potuit eſſe? et cuius Tribunatus ſi ratus eſt,nihil eſt quod irritū ex actis Cæſaris poſſit eſſe:eius nō ſolū Tribunatus,ſed etiam pernicioſiſſimæ res auſpiciorū religione conſeruata iure latæ uidebuntur.quare aut uobis ſtatuendū eſt,legē Aeliā manere,legē Fuſiā nō eſſe abrogatā,non omnibus faſtis legē ferri licere; cū lex feratur,de cœlo ſeruari, obnunciari,

nunciari, intercedi licere; cenſorium iudicium ac notio=nem & illud morum ſeueriſſimum magiſterium non eſſe nefarijs legibus de ciuitate ſublatum; ſi patricius Tribunus pl. fuerit, contra leges ſacratas; ſi plebeius, contra auſpicia fuiſſe: aut mihi concedant homines opor=tet, aut in rebus bonis non exquirere iura ea, quæ ipſi in perditis non exquirunt, præſertim cum ab illis aliquoties conditio C. Cæſari lata ſit, ut eaſdem res alio modo fer=ret; qua conditione auſpicia requirebant, leges compro babant; in Clodio auſpiciorum ratio ſit eadem, leges o=mnes ſint euerſæ ac perditæ ciuitatis. extremũ illud eſt. ego, ſi eſſent inimicitiæ mihi cum C. Cæſare, tamen hoc tempore Reip. conſulere, inimicitias in aliud tempus re=ſeruare deberem. poſſem etiã ſummorum uirorum exem plo inimicitias Reip. cauſa deponere: ſed cum inimicitiæ fuerint nunquam, opinio iniuriæ beneficio ſit extincta, ſententia mea P. C. ſi dignitas agitur C. Cæſaris, homini tribuam; ſi honos quidam, ſenatus concordiæ conſulam; ſi auctoritas decretorum ueſtrorum, conſtantiam ordi=nis in eodem ornando imperatore ſeruabo; ſi perpetua ratio Gallici belli, Reip. prouidebo; ſi aliquod meum pri uatum officium, me non ingratum præſtabo. atq; hoc ue lim probare omnibus patres conſcripti: ſed leuiſſime fe ram, ſi forte aut ijs minus probaro, qui meũ inimicum repugnante ueſtra auctoritate texerunt; aut ijs, ſi qui meum cum inimico ſuo reditum in gratiam uitupera=bunt, cum ipſi & cum meo, & cum ſuo inimico in gra=tiam non dubitarint redire.

IN L. CALFVRNIVM PISONEM. ORATIO XXXVIII.

Deeſt principium.

Iam'ne uides bellua, iam'ne ſentis, quæ ſit hominum querela frontis tuæ? nemo queritur Syrum neſcio quem de grege nouitiorum factum eſſe Conſulem: non enim nos color iſte ſeruilis, non piloſæ genæ, non dentes putridi deceperunt: oculi, ſupercilia, frós, uultus deniq; totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in errorem homines impulit, hic eos, quibus erat ignotus, decepit, fefellit, in fraudem induxit. pauci iſta tua lutulenta uitia noueramus, pauci tarditatem ingenij, ſtuporem debilitatém'q; linguæ. nunq̃ erat audita uox in foro: nunq̃ periculum factum conſilij: nullum non modo illuſtre, ſed ne notum quidem factum aut militiæ, aut domi. obrepſiſti ad honores errore hominũ, cõmendatione fumoſarum imaginum: quarum ſimile habes nihil, præter colorem. is mihi etiam gloriabitur, ſe omnes magiſtratus ſine repulſa aſſecutum. mihi iſta licet de me uera cum gloria prædicare: omnes enim honores populus R. mihi ipſi, homini nouo, detulit. nam tu cum Quæſtor es factus, etiam qui te nunq̃ uiderant, tamen illum honorem nomini mádabant tuo. Aedilis es factus: Piſo eſt à populo R. factus, non iſte Piſo. Prætura itẽ maioribus delata eſt tuis. noti erant illi mortui: te uiuum nó dum nouerat quiſquam. me cum Quæſtorem in primis, Aedilem priorem,

Prætorem primum cunctis ſuffragijs populus R. faciebat; homini ille honorem, non generi; moribus, non maioribus meis; uirtuti perſpectæ, non auditæ nobilitati deferebat. nam quid ego de Conſulatu loquar? parto uis, an ne geſto? miſerum me, cum hac me peſte, atq; labe confero: ſed nihil comparandi cauſa loquar: ac tamen ea, quæ ſunt longiſſime diſiuncta, cõprehendam. tu Conſul es renunciatus (nihil dicam grauius, quã quod omnes fatentur) impeditis Reip. temporibus, diſſidentibus Coss. Cæſare & Bibulo, cum hoc non recuſares, quin ij, à quibus dicebare Conſul, te luce dignum non putarent, niſi nequior q̃ Gabinius extitiſſes. me cuncta Italia, me omnes ordines, me uniuerſa ciuitas nõ prius tabella, q̃ uoce priorem Cõſulem declarauit. ſed omitto, ut ſit factus uterq; noſtrũ. ſit ſanè fors domina campi. magnificentius eſt dicere, quemadmodum geſſerimus Conſulatum, q̃ quemadmodum ceperimus. ego Calendis Ian. ſenatum et bonos omnes legis agrariæ, maximarumq; largitionum metu liberaui. ego agrum Campanum, ſi diuidi non oportuit, conſeruaui; ſi oportuit, melioribus auctoribus reſeruaui. ego in C. Rabirio perduellionis reo XL annis ante me Conſulem interpoſitam ſenatus auctoritatem ſuſtinui contra inuidiam atq; defendi. ego adoleſcentes bonos & fortes, ſed uſos ea cõditione fortunæ, ut, ſi eſſent magiſtratus adepti, Reip. ſtatum cõuulſuri uideretur, meis inimicitijs, nulla ſenatus mala gratia, comitiorum ratione priuaui. ego Antonium collegam, cupidum prouinciæ, multa in Rep. molientem, patientia atq; obſequio meo mitigaui. ego prouinciam Galliam, ſenatus auctoritate exercitu & pecunia inſtructam

& ornatam, quam cum Antonio communicaui (quòd ita exiſtimabam tempora Reip. ferre) in concione depoſui reclamante populo R. ego L. Catilinam, cædem ſenatus, interitum urbis non obſcure, ſed palàm molientem, egredi ex urbe iuſſi, ut, à quo legibus non poteramus, mœnibus tuti eſſe poſſemus. ego tela extremo menſe Conſulatus mei intenta iugulis ciuitatis de coniuratorũ nefarijs manibus extorſi. ego faces iam accenſas ad huius urbis incendium comprehendi, protuli, extinxi. me Q. Catulus, princeps huius ordinis, & auctor publici conſilij, frequentiſſimo ſenatu parentem patriæ nominauit. mihi hic uir clariſſimus, qui propter te ſedet, L. Gellius his audientibus ciuicam coronam deberi à Rep. dixit. mihi togato ſenatus non, ut multis, bene geſtæ, ſed, ut nemini, conſeruatæ Reip. ſingulari genere ſupplicationis deorum immortalium templa patefecit. ego cum in concione abiens magiſtratu dicere à Tribuno pl. prohiberer, quæ cõſtitueram; cumq; is mihi tantummodo, ut iurarem, permitteret: ſine ulla dubitatiõe iuraui, Remp. atq; hãc urbem mea unius opera eſſe ſaluã. mihi populus R. uniuerſus illa in cõcione non unius diei gratulationem, ſed æternitatem immortalitatemq; donauit, cum meum iuſiurandum tale atq; tantum iuratus ipſe una uoce & cõſenſu approbauit. quo quidem tempore is meus domũ fuit è foro reditus, ut nemo, niſi qui mecum eſſet, ciuiũ eſſe in numero uideretur. atq; ita eſt à me Conſulatus peractus, ut nihil ſine cõſilio ſenatus, nihil nõ approbante populo R. egerim, ut ſemper in Roſtris curiam, in ſenatu populum defenderim, ut multitudinem cum principibus, equeſtrem ordinem cum ſenatu coniunxerim.

Expoſui breuiter Conſulatum meum. aude nũc ò furia de tuo dicere. cuius fuit initium ludi cõpitalitij, tum primum facti poſt L. Metellum & Q. Martium Coſs. contra auctoritatem huius ordinis: quos Q. Metellus (facio iniuriam fortiſſimo uiro mortuo, qui illum, cuius paucos pares hæc ciuitas tulit, cum hac importuna bellua cõferam) ſed ille deſignatus Conſul, cum quidam Tribunus pl. ſuo auxilio magnos ludos cõtra S.C. facere iuſſiſſet, priuatus fieri uetuit, atq; id, quod non dum poteſtate poterat, obtinuit auctoritate. tu, cum in Calendas Ian. cõpitalitiorum dies incidiſſent, Sex. Clodiũ, qui nunq̃ antea prætextatus fuiſſet, ludos facere & prætextatum uolitare paſſus es, hominem impurum, atq; non modo facie, ſed etiã oculo tuo digniſſimum. ergo his fundamentis poſitis Conſulatus tui, triduo poſt inſpectante & tacente te à P. Clodio, fatali portento prodigioq; Reip. lex Aelia & Fuſia euerſa eſt, propugnacula muriq; tranquillitatis atq; otij: collegia, non ea ſolum, quæ ſenatus ſuſtulerat, reſtituta ſunt, ſed innumerabilia quædam noua ex omni fece urbis ac ſeruitio conſtituta: ab eodem homine, in ſtupris inauditis nefarijſq; uerſato, uetus illa magiſtra pudoris & modeſtiæ ſeueritas cenſoria ſublata eſt: cum tu interim buſtum Reip. qui te Conſulem tum Romæ dicis fuiſſe, uerbo nunquam ſignificaris ſententiam tuam tantis in naufragijs ciuitatis. non dum, quæ feceris, ſed quæ fieri paſſus ſis, dico: neq; uero multum intereſt, præſertim in Conſule, utrum ipſe pernicioſis legibus, improbis concionibus Remp. uexet, an alios uexare patiatur. an poteſt ulla eſſe excuſatio non dicam male ſentienti, ſed ſedenti, cunctanti, dormienti in ma-

ximo Reip. motu Conſuli? centum propè annos legem Aeliam & Fuſiam tenueramus, quadringẽtos iudicium notionemq́; cenſoriam: quas leges auſus eſt nõ nemo improbus, potuit quidem nemo unq̃ conuellere: quam poteſtatem minuere, quo minus de moribus noſtris quinto quoq; anno iudicaretur, nemo tam effuſe petulans conatus eſt. hæc ſunt ò carnifex in gremio ſepulta Cõſulatus tui. perſequere connexos his funeribus dies. pro Aurelio tribunali ne cõniuente quidem te, quod ipſum eſſet ſcelus, ſed etiã hilarioribus oculis, quàm ſolitus eras, intuente, delectus ſeruorum habebatur ab eo, qui nihil ſibi unquam nec facere, nec pati turpe duxit: arma in templo Caſtoris, ò proditor templorum omnium, uidente te conſtituebátur ab eo latrone, cui templum illud fuit te Conſule ars ciuium perditorum, receptaculum ueterum Catilinæ militum, caſtellum forenſis latrociniȷ, buſtum legum omniũ, ac religionum. erat non ſolum domus mea, ſed totum Palatium ſenatu, equitibus R. ciuitate omni, Italia cuncta refertum: cum tu nõ modo ad eum Ciceronem (mitto enim domeſtica, quæ negari poſſunt; hæc cõmemoro, quæ ſunt palàm) non modo inq̃ ad eum, cui primã comitiȷs tuis dederas tabulam prærogatiuæ, quẽ in ſenatu ſententiam rogabas tertium, nunq̃ aſpiraſti, ſed omnibus conſiliȷs, quæ ad me opprimendum parabantur, nõ interfuiſti ſolum, uerum etiam crudeliſſime præfuiſti. mihi uero ipſi coram genero meo propinquo

* tuo quæ dicere auſus es? egere, foris eſſe Gabinium, ſine prouincia ſtare non poſſe, ſpem habere à Tribuno pl. ſi tua conſilia cum illo coniunxiſſes, à ſenatu quidem deſperaſſe; huius te cupiditati obſequi, ſicuti ego feciſſem in

collega meo; nihil eſſe, ꝗ præſidium Conſulum implorarem, ſibi quenq; conſulere oportere. atq; hæc dicere uix audeo. uereor, ne qui ſit, qui iſtius inſignem nequitiā frōtis inuolutam integumentis non dum cernat: dicam tamen: ipſe certe agnoſcet, & cum aliquo dolore flagitiorum ſuorum recordabitur. meminiſti'ne cœnum, cum ad te quinta ferè hora cum C. Piſone ueniſſem, neſcio quo è gurguſtio te prodire, inuoluto capite, ſoleatum? &, cum iſto ore fœtido teterrimam nobis popinam inhalaſſes, excuſatione te uti ualetudinis, ꝗ diceres, uinolentis te quibuſdam medicaminibus ſolere curari? quam nos cauſam cum accepiſſemus, quid enim facere poteramus? pauliſper ſtetimus in illo ganearum tuarum nidore, atq; fumo: unde tu nos cum improbiſſime reſpōdendo, tum turpiſſime eructando ieciſti. idem illo ferè biduo productus in concionē ab eo, cui ſic æquatum præbebas Cōſulatum tuum, cum eſſes interrogatus quid ſentires de Conſulatu meo, grauis auctor, Calatinus credo aliquis, aut Africanus, aut Maximus, & non Ceſoninus ſemiplacentinus Caluentius, reſpondes altero ad frōtem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, crudelitatem tibi non placere. hic te ille, homo digniſſimus tuis laudibus, collaudauit. crudelitatis tu furcifer ſenatum Conſul in concione condemnas? non enim me, qui ſenatui parui. nam relatio illa ſalutaris & diligens fuerat Conſulis, animaduerſio quidem & iudicium ſenatus. quæ cum reprehendis, oſtendis qualis tu, ſi ita forte accidiſſet, fueris illo tempore Conſul futurus: ſtipendio mehercule, & frumento Catilinam eſſe putaſſes iuuandum: quid enim interfuit inter Catilinam & eum, cui

tu ſenatus auctoritatem, ſalutem ciuitatis, totam Remp. prouinciæ præmio uendidiſti? quæ enim L. Catilinam conantem Conſul prohibui, ea P. Clodium faciētem Conſules adiuuerunt. uoluit ille ſenatum interficere, uos ſuſtuliſtis; leges incendere, uos abrogaſtis; interire patriam, uos adiuuiſtis. quid eſt uobis Conſulibus geſtum ſine armis? incendere illa coniuratorum manus uoluit urbem, uos eius domum, quem propter urbs incenſa non eſt. ac ne illi quidem, ſi habuiſſent ueſtri ſimilem Conſulem, de urbis incendio cogitaſſent: nō enim ſe tectis priuare uoluerunt, ſed his ſtātibus nullum domicilium ſceleri ſuo fore putauerūt. cædem illi ciuiū, uos ſeruitutem expetiſtis. his uos etiā crudeliores: huic enim populo ita fuerat ante uos Cōſules libertas inſita, ut emori potius, ꝙ̄ ſeruire præſtaret. illud uero geminum conſilijs Catilinæ & Lentuli, ꝙ me domo mea expuliſtis, Cn. Pompeium domū ſuam cópuliſtis: neq; enim me ſtante & manente in urbis uigilia, neq; reſiſtente Cn. Pompeio omniū gentium uictore, unꝙ̄ ſe illi Remp. delere poſſe duxerūt: à me quidem etiam pœnas expetiſtis, quibus coniuratorum manes mortuorum expiaretis: omne odium incluſum nefarijs ſenſibus impiorum in me profudiſtis. quorum ego furori niſi ceſſiſſem, in Catilinæ buſto uobis ducibus mactatus eſſem. quod autem maius indicium expectatis, nihil inter uos & Catilinam interfuiſſe, quàm ꝙ eādem illam manum ex intermortuis Catilinæ reliquijs concitaſtis, quòd omnes undiq; perditos collegiſtis, quòd in me carcerem effudiſtis, quòd coniuratos armaſtis, quòd eorum ferro meum corpus atq; omniū bonorum uitam obijcere uoluiſtis? ſed iam redeo ad præclaram

illam concionem tuam. tu es ille, cui crudelitas diſplicet? cui, cum ſenatus luctum ac dolorem ſuum ueſtis mutatione declarandum cenſuiſſet, cùm uideres mœrere Rép. ampliſſimi ordinis luctu, ò noſter miſericors quid facis? quod nulla in barbaria quiſquam tyránus: omitto enim illud, Conſulem edicere, ut ſenatus S.C. ne obtéperet: quo fœdius nec fieri, nec cogitari quicquam poteſt. ad miſericordiam redeo eius, cui nimis uidetur ſenatus in conſeruãda patria fuiſſe crudelis. edicere eſt auſus cum illo ſuo pari, quem tamẽ omnibus uitijs ſuperare cupiebat, ut ſenatus, contra quàm ipſe cenſuiſſet, ad ueſtitum rediret. quis hoc fecit ulla in Scythia tyrannus, ut eos, quos luctu afficeret, lugere non ſineret? mœrorem relinquis, mœroris aufers inſignia: eripis lacrymas non conſolando, ſed minando. quòd ſi ueſtem non publico conſilio patres conſcripti, ſed priuato officio aut miſericordia mutauiſſent: tamen, id ijs non licere per interdicta crudelitatis tuæ, poteſtatis erat non ferendæ. cum uero id ſenatus frequens cenſuiſſet, ordines reliqui iam ante feciſſent: tu ex tenebricoſa popina Conſul extractus, cum illa ſaltatrice tonſa, ſenatum Reip. occaſum atque interitum lugere uetuiſti. at quærebat etiam paulo ante de me, quid ſuo mihi opus fuiſſet auxilio? cur non meis inimicis, meis copijs reſtitiſſem? quaſi uero non modo ego, qui multis ſæpe auxilio fuiſſem, ſed quiſquam tam inops fuerit unquam, qui iſto non modo propugnatore tutiorem ſe, ſed aduocato aut adſtipulatore paratiorem fore putaret. ego iſtius pecudis ac putidæ carnis conſilio ſcilicet, aut præſidio niti uolebam: ab hoc eiecto cadauere quicquam mihi aut opis, aut ornamenti expectabam: Conſulem ego tum requirebã,

Conſulem, inquam, non illum quidem, quem in hoc animali inuenire non poſſem, qui tantam Reip. cauſam grauitate, & cõſilio ſuo tueretur, ſed qui tanquam truncus atque ſtipes, ſi ſtetiſſet modo, poſſet ſuſtinere tamen titulũ Conſulatus: cum enim eſſet omnis cauſa illa mea conſularis & ſenatoria, auxilio mihi opus fuerat & Conſulis, et ſenatus: quorum alterum etiam ad perniciem meam erat à uobis Conſulibus conuerſum, alterum Reip. penitus ereptum. attamen ſi conſilium exquiris meum, neq; ego ceſſiſſem, & me ipſa ſuo complexu patria tenuiſſet, ſi mihi cum illo buſtuario gladiatore & tecum, & cum collega tuo decertandum fuiſſet: alia enim cauſa præſtantiſſimi uiri Q. Metelli fuit: quem ego ciuem meo iudicio cum deorũ immortalium laude coniungo: qui C. illi Mario, fortiſſimo uiro, & Conſuli, & ſextum Conſuli, & eius inuictis legionibus, ne armis confligeret, cedẽdum eſſe duxit. quod mihi igitur certamen eſſet huiuſmodi? cum C. Mario ſcilicet, aut cum aliquo pari, an cum altero barbato Epicuro, cum altero Catilinæ laternario? quos neq; hercule ego, neq; ſupercilium tuum, neq; collegæ tui cymbala, ac crotala fugi: neq; tam fui timidus, ut, qui in maximis turbinibus ac fluctibus Reip. nauem gubernaſſem, ſaluamq́; in portu collocaſſem, frontis tuæ nubeculam, tum collegæ tui contaminatum ſpiritum pertimeſcerem. alios ego uidi uentos: alias proſpexi animo procellas: alijs impendentibus tempeſtatibus, non ceſſi, ſed his unum me pro omniũ ſalute obtuli. itaque diſceſſu tum meo omnes illi nefarij gladij de manibus crudeliſſimis exciderunt: cum quidem tu, ò uecors, & amens, cum omnes boni abditi, incluſiq; mœrerent, templa gemerent, tecta ipſa ur=

bis lugerent, complexus es illud funeſtum animal ex nefarijs ſtupris, ex ciuili cruore, ex omnium ſcelerum importunitate, & flagitiorum impunitate concretum, atq; eodem in templo, eodem & loci ueſtigio, & temporis arbitria non mei ſolum, ſed patriæ funeris abſtuliſti. quid ego illorum dierum epulas, quid lætitiam, & gratulationem tuam, quid cum tuis ſordidiſſimis gregibus intemperatiſſimas perpotationes prædicem? quis te illis diebus ſobrium, quis agentem aliquid quod eſſet libero dignum, quis deniq; in publico uidit? cum collegæ tui domus cantu, & cymbalis perſonaret, cumq; ipſe nudus in conuiuio ſaltaret. in quo ne tum quidem, cum illum ſuum ſaltatorium uerſaret orbem, fortunæ rotam pertimeſcebat. hic autem, non tam concinnus heluo, nec tam muſicus, iacebat in ſuo Græcorum fœtore, atque uino. quod quidem iſtius in illis Reip. luctibus quaſi aliquod Lapitarum aut Centaurorum conuiuium ferebatur: in quo nemo poteſt dicere, utrum iſte plus biberit, an uomuerit, an effuderit. tu etiam mentionem facies Conſulatus tui? aut te fuiſſe Romæ Conſulem dicere audebis? quid? tu in lictoribus, in toga, & prætexta eſſe Conſulatum putas? quæ ornamenta etiam in Sex. Clodio te Conſule eſſe uoluiſti, huius tu Clodiani canis inſignibus Conſulatum declarari putas? animo Conſulem eſſe oportet, conſilio, fide, grauitate, uigilantia, cura, toto denique munere Conſulatus. ego Conſulem eſſe putem, qui ſenatum eſſe in Rep. non putauit? & ſine eo conſilio Conſulem numerem, ſine quo Romæ ne Reges quidem eſſe potuerunt? etenim illa iam omitto. cum ſeruorum delectus haberetur in foro, arma in templo Caſto-

ris luce, & palàm comportarentur; id autem tem-plum ſublato aditu, reuulſis gradibus, à coniuratorum reliquijs, atque à Catilina præuaricatore quondam, tum ultore, armis teneretur; cum equites R. relegarentur, uiri boni lapidibus è foro pellerentur, ſenatui non ſolum iuuare Remp. ſed ne lugere quidem liceret; cum ciuis is, quem hic ordo aſſentiente Italia, cunctisq́; gentibus conſeruatorem patriæ iudicarat, nullo iudicio, nulla lege, nullo more, ſeruitio atque armis pelleretur, non dicam auxilio ueſtro, quod uere licet dicere, ſed certe ſilentio: tum Romæ fuiſſe Conſules, quiſquam exiſtimabit? qui latrones igitur, ſi quidem uos Conſules? qui prædones, qui hoſtes, qui proditores, qui tyranni nominabuntur? magnum nomen eſt, magna ſpecies, magna dignitas, magna maieſtas Conſulis: non capiunt anguſtiæ pectoris tui, non recipit leuitas iſta, non egeſtas animi, non infirmitas ingenij ſuſtinet, non inſolentia rerum ſecundarum, tantam perſonam, tam grauem, tam ſeueram. Seplaſia mehercle, ut dici audiebam, te ut primum aſpexit, Campanum Conſulem repudiauit. audierat Decios, Magios, & de Taurea illo Iubellio aliquid acceperat: in quibus ſi moderatio illa, quæ in noſtris ſolet eſſe Conſulibus, non fuit, at fuit pompa, fuit ſpecies, fuit inceſſus ſaltem Seplaſia dignus, & Capua. Gabinium denique ſi uidiſſent Duumuirum ueſtri illi unguentarij, citius agnouiſſent. erant illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ, & fluentes ceruſſatæq́; buccæ dignæ Capua, ſed illa uetere: nam hæc quidem, quæ nunc eſt, ſplendidiſſimorum hominum, fortiſſimorum uirorum, optimorum ciuium, mihiq́; amiciſſimorum multitudine redundat:

quorum Capuæ te prætextatum nemo aſpexit, qui non gemeret deſiderio mei, cuius cõſilio cũ uniuerſam Remp. tum illam ipſam urbem meminerant eſſe ſeruatam: me inaurata ſtatua donarant: me patronum unum aſciuerant: à me ſe habere uitam, fortunas, liberos arbitrabãtur: me & præſentem contra latrocinium tuum ſuis decretis Legatisq; defenderunt, & abſentem, principe Cn. Pompeio referente, & de corpore Reip. tuorum ſcelerũ tela reuellente, reuocarunt. an tu eras Conſul, cum in Palatio mea domus ardebat, non caſu aliquo, ſed ignibus iniectis, inſtigante te? ecquod in hac urbe maius unquam incendium fuit, cui non Conſul ſubuenerit? at tu illo ipſo tempore apud ſocrum tuam propè à meis ædibus, cuius domum ad meam exhauriendam patefeceras, ſedebas nõ extinctor, ſed auctor incendij, & ardentes faces furijs Clodianis penè ipſe Conſul miniſtrabas. an uero reliquo tempore Conſulem te quiſquam duxit? quiſquam tibi paruit? quiſquam in curiam uenienti aſſurrexit? quiſquam conſulenti reſpondendum putauit? numerandus eſt ille annus deniq; in Rep. cum obmutuiſſet ſenatus, iudicia cõticuiſſent, mœrerent boni, uis latrocinij ueſtri tota urbe uolitaret, neq; ciuis unus ex ciuitate, ſed ipſa ciuitas tuo, & Gabinij ſceleri, furoriq; ceſſiſſet? at ne tum quidem emerſiſti lutulente Cæſonine ex miſerrimis naturæ tuæ ſordibus, cum experrecta tandem uirtus clariſſimi uiri celeriter & uerum amicum, et optime meritum ciuem, et ſuum priſtinum morem requiſiuit, neq; eſt ille uir paſſus, in ea Rep. quam ipſe decorarat, atq; auxerat, diutius ueſtrorum ſcelerum peſtem morari: cum tamen ille, qualiſcũq; eſt, qui eſt ab uno te improbitate uictus, Gabinius

collegit ipſe ſe,uix,ſed collegit tamen, & contra ſuũ Clodium primum ſimulate, deinde non libenter, ad extremum tamen pro Cn. Pompeio uere uehementerq́; pugnauit. quo quidem in ſpectaculo mira Reip. æquitas erat: uter eorum periſſet, tanq̃ laniſta, in eiuſmodi pari lucrũ fieri putabat; immortalem uero quæſtum, ſi uterq; cecidiſſet. ſed ille tamen agebat aliquid, tuebatur auctoritatem ſummi uiri: erat ipſe ſceleratus, erat gladiator, cum ſcelerato tamen, & cum pari gladiatore pugnabat. tu, ſcilicet homo religioſus & ſanctus, fœdus, quod meo ſanguine in pactione prouinciarum iceras, frangere noluiſti: cauerat enim ſibi ille ſororius adulter, ut, ſi tibi prouinciam, ſi exercitum, ſi pecuniam ereptam ex Reip. uiſceribus dediſſet, omnium ſuorum ſcelerum ſocium te adiutoreḿq; præberes. itaq; in illo tumultu fracti faſces, ictus ipſe: quotidie tela, lapides, fugæ: deprehenſus deniq; cum ferro ad ſenatum is, quem ad Cn. Pompeium interimendum collocatum fuiſſe conſtabat. ecquis audiuit non modo actionem aliquam, aut relationem, ſed uocem omnino, aut querelam tuam? Conſulem tu te fuiſſe putas, cuius in imperio, qui Remp. ſenatus auctoritate ſeruarat, idemq́; in Italia qui omneis omnium gentium partes tribus triumphis deuinxerat, is ſe in publico tuto ſtatuit eſſe non poſſe? an tum eratis Conſules, cum, quacunque de re uerbum facere cœperatis, aut referre ad ſenatum, cunctus ordo reclamabat, oſtẽdebatq́; nihil eſſe uos acturos, niſi prius de me retuliſſetis, cum uos quanquam fœdere obſtricti tenebamini, tamen cupere uos diceretis, ſed lege impediri? quæ lex priuatis hominibus eſſe lex non uidebatur, inuſta per ſeruos, inciſa per uim, impoſita per latro-

ciuium, ſublato ſenatu, pulſis è foro bonis omnibus, capta Rep. contra omnes leges, nullo ſcripta more; hanc qui ſe metuere dicerent, Conſules non dicam animi hominum, ſed faſti ulli ferre poſſunt? nam ſi illam legem non putabatis, quæ erat contra omnes leges, indemnati ciuis, atque integri capitis, bonorumq; tribunitia proſcriptio, hac tamen obſtricti pactione tenebamini: quis uos non modo Cõſules, ſed liberos fuiſſe putet, quorum mens fuerit oppreſſa præmio, lingua aſtricta mercede? ſin illam uos ſoli legem putabatis, quiſquam uos Conſules tunc fuiſſe, aut nunc eſſe cõſulares putet, qui eius ciuitatis, in qua in principum numero uultis eſſe, non leges, non inſtituta, nõ mores, non iura noritis? an, cum proficiſcebamini paludati in prouincias uel emptas, uel ereptas, Cõſules uos quiſquam putauit? itaque, credo, ſi minus frequentia ſua ueſtrum egreſſum ornando, atque celebrando, at ominibus ſaltem bonis ut Conſules, non triſtiſſimis ut hoſtes aut proditores proſequebantur. tu'ne etiam, immaniſſimum ac fœdiſſimum monſtrum, auſus es meum diſceſſum illum teſtem ſceleris, & crudelitatis tuæ, maledicti & contumeliæ loco ponere? quo quidem tempore cepi P.C. fructum immortalem ueſtri in me & amoris, & iudicij, qui non admurmuratione, ſed uoce, & clamore, abiecti hominis, & ſemiuiui furorem petulantiamq; fregiſtis. tu luctum ſenatus, tu deſiderium equeſtris ordinis, tu ſqualorẽ Italiæ, tu curiæ taciturnitatem annuã, tu ſilentium perpetuum iudiciorum ac fori, tu cætera illa in maledicti loco pones? quæ meus diſceſſus Reip. uulnera inflixit? qui ſi calamitoſiſſimus fuiſſet, tamen miſericordia dignior, q̃ contumelia, & cum gloria potius eſſe coniunctus, q̃ cum

probro putaretur, atq; ille, dolor meus duntaxat, ueſtrũ quidem ſcelus ac dedecus haberetur. tum uero forſitan hoc, quod dicturus ſum, mirabile auditu eé uideatur, ſed certe id dicam, quod ſentio. Cum tantis à uobis P.C. beneficijs affectus ſim, tantis honoribus, non modo illam calamitatem eſſe non duco, ſed, ſi quid mihi poteſt à Rep. eſſe ſeiunctum, quod uix poteſt, priuatim ad meum nomẽ augendum, optãdam duco mihi fuiſſe illam expetendamq; fortunam. atq; ut tuum lætiſſimum diem cum triſtiſſimo meo conferam, utrum tandem, bono uiro & ſapienti optabilius putas, ſic exire à patria, ut omnes ſui ciues ſalutem, incolumitatem, reditum precentur, quod mihi accidit; an, quod tibi proficiſcenti euenit, ut omnes execrarentur, male precarentur, unam tibi illam uiam, & perpetuam eſſe uellent? mihi medius fidius in tanto omnium mortalium odio, iuſto præſertim & debito, quæuis fuga potius, q̃ ulla prouincia eſſet optatior. ſed perge porrò: nam ſi illud meum turbulentiſſimum tempus profectionis tuo tranquilliſſimo præſtat, quid conferam reliqua, quæ in te dedecoris plena fuerunt, in me dignitatis? me Calendis Ian. qui dies poſt obitũ occaſumq; noſtrũ Reip. primus illuxit, frequentiſſimus ſenatus, concurſu Italiæ, referente clariſſimo atque fortiſſimo uiro P. Lentulo, cõſentiente populo R. atque una uoce reuocauit: me idem ſenatus exteris nationibus, me Legatis, magiſtratibusq; noſtris auctoritate ſua conſularibus literis, non, ut tu nuper dicere auſus es, orbatum patria, ſed, ut ſenatus illo ipſo tempore appellauit, ciuem conſeruatorem Reip. cõmendauit: ad meam unius ſalutem ſenatus auxilium omniũ ciuium cuncta ex Italia, qui Remp. ſaluam eſſe uellent,

Conſulis

Conſulis uoce & literis implorandum putauit: mei capitis ſeruandi cauſa Romã uno tempore quaſi ſigno dato Italia tota cõuenit: de mea ſalute, P. Lentuli præſtantiſſimi uiri, atq; optimi Conſulis, Cn. Pompeij clariſſimi atq; inuictiſſimi ciuis, cæterorumq́; principum celeberrimæ & grauiſſimæ cõciones fuerũt: de me ſenatus ita decreuit, Cn. Pompeio auctore, & eius ſententiæ principe, ut, ſi quis impediſſet reditum meũ, in hoſtiũ numero putaretur; ijsq́; uerbis ea de me ſenatus auctoritas declarata eſt, ut nemini ſit triũphus honorificentius, q̃ mihi ſalus reſtitutioq́; perſcripta: de me, cum omnes magiſtratus promulgaſſent, præter unũ Prætorem, à quo nõ fuit poſtulandũ, fratrem inimici mei, præterq́; duos de lapide emptos Tribunos pl. legem comitijs centuriatis tulit P. Lentulus Cõſul de collegæ Q. Metelli ſentẽtia, quẽ mecum eadem Reſp. quæ in Tribunatu eius diſiũxerat, in Cõſulatu uirtute optimi ac iuſtiſſimi uiri ſapientiaq́; cõiunxit: quæ lex quemadmodum accepta ſit, quid me attinet dicere? ex uobis audio, nemini ciui ullam, quo minus adeſſet, iuſtam excuſationem eſſe uiſam, nullis comitijs unq̃ multitudinem hominum tantam neq; ſplendidiorem fuiſſe: hoc certe uideo, quod indicant tabulæ publicæ, uos rogatores, uos diribitores, uos cuſtodes fuiſſe tabularum; &, quod in honoribus ueſtrorum propinquorum non facitis uel ætatis excuſatione, uel honoris, id in ſalute mea nullo rogante uos ueſtra ſponte feciſtis. confer nunc Epicure noſter ex hara producte, non ex ſchola, confer, ſi audes, abſentiam tuam cum mea. obtinuiſti prouinciam conſularem finibus ijs, quos lex cupiditatis tuæ, non quos lex generi tui pepigerat. nam lege

Cæſaris iuſtiſſima atq; optima populi liberi, planè & uere erant liberi: lege autem ea, quam nemo legem præter te & collegam tuum putauit, omnis erat tibi Achaia, Theſſalia, Athenæ, cuncta Græcia addicta. habebas exercitum tantum, quantũ tibi non ſenatus, aut populus R. dederat, ſed q̃tum tua libido conſcripſerat. ærarium exhauſeras. quas res geſſiſti in imperio, exercitu, prouincia conſulari? quas res geſſerit, quæro? qui ut uenit ſtatim, nõ dum cõmemoro rapinas, non dum exactas pecunias, non captas, non imperatas, non neces ſociorum, non cædem hoſpitum, non perfidiam, non immanitatem, non ſcelera prædico: mox, ſi uidebitur, ut cum fure, ut cum ſacrilego, ut cum ſicario diſputabo: nunc meam ſpoliatam fortunam conferam cum florente fortuna imperatoris. quis unq̃ prouinciam cum exercitu obtinuit, qui nullas ad ſenatum literas miſerit? tantam uero prouinciam, cum tanto exercitu, Macedoniam præſertim, quæ tantis barbarorum gentibus attingitur, ut ſemper Macedonibus imperatoribus ijdem fines prouinciæ fuerint, qui gladiorum, atq; pilorum: ex qua aliquot prætorio imperio, conſularis quidem nemo redijt, qui incolumis fuerit, qui non triumpharit. eſt hoc nouum: multo illud magis. appellatus eſt hic uulturius, illius prouinciæ (ſi dijs placet) imperator. ne tum quidem Paule noſter tabulas Romã cum laurea mittere audebas? miſi, inquit. quis unquam recitauit? quis, ut recitarentur, poſtulauit? nihil enim mea refert, utrum tu cõſcientia oppreſſus ſcelerum tuorum nihil unquam auſus ſis ſcribere ad eum ordinem, quem deſpexeras, quem afflixeras, quem deleueras; an amici tui tabulas abdiderint, ijdemq; ſi-

lentio ſuo temeritatem, atq; audaciam tuam condemna rint. atque haud ſcio, an malim te uideri nullo pudore fuiſſe in literis mittendis, an amicos tuos plus habuiſſe et pudoris, & conſilij, q̃ aut te uideri pudentiorem fuiſſe q̃ ſoles, aut tuum factum non eſſe cõdemnatum iudicio amicorum. q; ſi non tuis nefarijs in hunc ordinem contumelijs in perpetuum tibi curiam præcluſiſſes, quid tandem erat actum, aut geſtum in illa prouincia, de quo ad ſenatum cum gratulatione aliqua ſcribi abs te oporteret? uexatio Macedoniæ? an oppidorum turpis amiſſio? an ſociorum direptio? an agrorũ depopulatio? an munitio Theſſalonicæ? an obſeſſio militaris uiæ? an exercitus noſtri interitus, ferro, fame, frigore, peſtilentia? tu uero, qui ad ſenatum nihil ſcripſeris; ut in urbe nequior inuentus es q̃ Gabinius, ſic in prouincia paulo tamen, q̃ ille, demiſſior: nam ille gurges, atq; heluo natus abdomini ſuo, non laudi atq; gloriæ, cum equites R. in prouincia, cum publicanos nobiſcum & uoluntate & dignitate coniunctos, omnes fortunis, multos fama, uitáq; priuaſſet, cum egiſſet aliud nihil in illo exercitu, niſi ut urbes depopularetur, agros uaſtaret, exhauriret domos: auſus eſt (quid enim ille non auderet?) à ſenatu ſupplicationem per literas poſtulare. ò dij immortales, tu'ne etiam, atq; adeo uos geminæ uoragines, ſcopuliq; Reip. uos meam fortunam deprimitis, ueſtram extollitis? cum de me ea S.C. abſente facta ſint, eæ conciones habitæ, is motus fuerit municipiorum & coloniarum omnium, ea decreta publicanorum, ea collegiorum, ea deniq; generum, ordinumq; omnium, quæ ego non modo optare nunquam auderem, ſed cogitare non poſſem;

uos autem ſempiternas fœdiſſimæ turpitudinis notas ſubieritis. an ego, ſi te & Gabiniũ cruci ſuffixos uiderem, maiore afficerer lætitia ex corporis ueſtri laceratione, q̃ afficior ex infamia? nullum eſt ſuppliciũ putandũ, quo affici caſu aliquo etiam boni uiri forteſq; poſſunt. atq; hoc quidem etiam iſti tui dicunt uoluptarij Græci: quos utinam ita audires, ut erant audiendi: nunq̃ te in tot flagitia ingurgitaſſes. uerum audis in præſepibus, audis in ſtupris, audis in cibo & uino. ſed dicunt ipſi, qui mala dolore, bona uoluptate definiunt. ſapientem, etiã ſi in Phalaridis tauro incluſus ſuccenſis ignibus torreatur, dicturum tamen, ſuaue illud eſſe, ſeſeq; ne tantulum quidem cõmoueri. tantã uirtutis eſſe uim uoluerunt, ut non poſſet unq̃ eſſe uir bonus nõ beatus. quæ eſt igitur pœna? quod ſuppliciũ? id mea ſententia, quod accidere nemini poteſt, niſi nocenti, ſuſcepta fraus, impedita & oppreſſa mens cõſcientia, bonorum omniũ odium, nota iuſti ſenatus, amiſſio dignitatis. nec mihi ille M. Regulus, quẽ Carthaginenſes reſectis palpebris, illigatũ in machina, uigilando necauerũt, ſupplicio uidetur affectus; nec C. Marius, quem Italia ſeruata ab illo demerſum in Minturnenſium paludibus, Africa deuicta ab eodem expulſum & naufragum uidit: fortunæ enim iſta tela ſunt, nõ culpæ: ſuppliciũ autem eſt pœna peccati. neq; uero ego, ſi unq̃ uobis mala precarer, quod ſæpe feci, in quo dij immortales meas preces audiuerunt; morbum, aut mortem, aut cruciatum precarer; Thyeſtea iſta execratio eſt, poetæ uulgi animos, nõ ſapientum mouentis: ut,

Tu naufragio expulſus, uſpiam ſaxis fixus aſperis,
Euiſceratus, latere penderes (ut ait ille) ſaxa ſpargẽs

tabo, Sanie, *ſanguine atro:* *nō ferrem omnino moleſte, ſi ita accidiſſet; ſed id tamen eſſet humanum.* M. Marcellus, *qui ter* Conſul *fuit, ſumma uirtute, pietate, gloria militari, perijt in mari: qui tamen ob uirtutem gloria & laude uiuit. in fortuna quadam eſt illa mors, nō pœna putādа. quæ eſt igitur pœna? quod ſuppliciū? quæ ſaxa? quæ cruces? ecce duos duces in prouincijs populi* R. *habere exercitus, appellari imperatores; horum alterū ſic fuiſſe infirmatum cōſcientia ſcelerum & fraudum ſuarū, ut ex ea prouincia, quæ fuerit ex omnibus una maxime triūphalis, nullas ſit ad ſenatum literas mittere auſus. ex qua prouincia modo uir omni dignitate ornatiſſimus* L. Torquatus *magnis rebus geſtis me referēte abſens imperator ſit appellatus, unde his paucis annis* Cn. Dolabellæ, C. Curionis, M. Luculli *iuſtiſſimos triūphos uidimus, ex ea te imperatore nūcius ad ſenatum allatus eſt nullus. ab altero allatæ literæ, recitatæ, relatum ad ſenatū. dij immortales, id'ne ego optarem, ut inimicus meus ea, qua nemo unq̄, ignominia notaretur? ut ſenatus is, qui in eam iam benignitatis cōſuetudinē uenit, ut eos, qui bene* Remp. *geſſerint, nouis honoribus afficiat, & numero dierū, & genere uerborum; huius unius literis nūciātibus nō crederet, poſtulantibus denegaret? his ego rebus paſcor, his delector, his perfruor; ꝙ de uobis hic ordo opinatur nō ſecus, ac de teterrimis hoſtibus; ꝙ uos equites* R. *ꝙ cæteri ordines, ꝙ cūcta ciuitas odit; ꝙ nemo bonus, nemo deniq; ciuis eſt, qui modo ſe ciuē eſſe meminerit, qui uos nō oculis fugiat, auribus reſpuat, animo aſpernetur, recordatiōe deniq; ipſa* Cōſulatus *ueſtri perhorreſcat. hæc ego ſemper de uobis expetiui, hæc optaui,*

hæc precatus ſum.plura etiam acciderũt,quàm uellem: nam,ut amitteretis exercitum,nunq̃ mehercule optaui. illud etiam accidit præter optatum meum, ſed ualde ex uoluntate: mihi enim non uenerat in mentem furorem & inſaniam optare uobis,in quam incidiſtis. atqui fuit optandum.me tamen fugerat deorum immortaliũ has eſſe in impios & conſceleratos pœnas certiſſimas cóſtitutas. nolite enim putare P.C.ut in ſcena uidetis,homines conſceleratos impulſu deorum terreri furiarum tædis ardentibus: ſua quenq; fraus, ſuum facinus, ſuum ſcelus,ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat: hæ ſunt impiorum furiæ,hæ flãmæ,hæ faces.ego te nõ uecordẽ, nõ furioſum,nõ mente captum,non tragico illo Oreſte, aut Athamante demẽtiorem putem,qui ſis auſus primũ facere (nam id eſt caput) deinde paulo ante Torquato grauiſſimo & ſanctiſſimo uiro premẽte cõfiteri,te prouinciam Macedoniã,in quã tantum exercitum transportaſſes,ſine ullo milite reliquiſſe? mitto de amiſſa maxima parte exercitus: ſit hoc infelicitatis tuæ. dimittendi uero exercitus quã potes afferre cauſam? quã poteſtatem habuiſti? quam legem? quod S.C? quod ius? quod exemplum? quid eſt aliud facere,niſi nõ cognoſcere homines,non cognoſcere leges,non ſenatum,non ciuitatem, cruentare corpus ſuũ? maior hæc eſt uitæ,famæ,ſalutis ſuæ uulneratio.ſi familiã tuam dimiſiſſes,quod ad neminem niſi ad ipſum te pertineret,amici te tui conſtringendum putarent: præſidiũ tu populi R.cuſtodiam prouinciæ,iniuſſu populi ſenatuſq; dimiſiſſes,ſi tuæ mentis compos fuiſſes? Ecce tibi alter,effuſa iam maxima præda, quam ex fortunis publicanorum,ex agris urbibuſq; ſo=

ciorum exhauſerat, cum partim eius prædæ profundæ libidines deuoraſſent, partim noua quædam & inaudita luxuries, partim etiã in illis locis, ubi omnia diripuit, emptiones, partim permutationes ad hunc Tuſculanũ montem extruendum, cum illa eius immenſa & intolerabilis ædificatio cõſtitiſſet; ſe ipſum, faſceis ſuos, exercitum populi R. numen interdictumq; deorum immortaliũ, reſponſa ſacerdotũ, auctoritatem ſenatus, iuſſa populi, nomen ac dignitatem imperij Regi Aegyptio uendidit. cũ fineis prouinciæ tantos haberet, quantos uoluerat, quantos optauerat, quantos mei capitis pretio periculoq; emerat, his ſe tenere non potuit, exercitum eduxit ex Syria. qui licuit extra prouinciam? tribuit ſe mercenarium comitem Regi Alexandrino. quid hoc turpius? in Aegyptum uenit; ſigna contulit cum Alexandrinis. quando hoc bellum aut hic ordo, aut populus ſuſceperat? cepit Alexandriam. quid aliud expectamus à furore eius, niſi ut ad ſenatum tantis de rebus geſtis literas mittat? hic ſi mentis eſſet ſuæ, niſi pœnas patriæ, dijsq; immortalibus eas, quæ grauiſſimæ ſunt, furore atq; inſania penderet, auſus eſſet, mitto exire de prouincia, educere exercitum, bellum ſua ſponte gerere, in regnum iniuſſu populi aut ſenatus accedere? quæ cum plurimæ leges ueteres, tum lex Cornelia maieſtatis, Iulia de pecunijs repetundis planiſſime uetant. ſed hæc omitto. ille ſi non acerrime fureret, auderet, quam prouinciam P. Lentulus amiciſſimus huic ordini, cum & auctoritate ſenatus, & ſorte haberet, interpoſita religione ſine ulla dubitatione depoſuiſſet, eam ſibi tum aſciſcere, cum etiam ſi religio non impediret, mos maiorum tamen, & exempla, &

grauiſſimæ legum pœnæ uetarent? ſed quoniam fortunarum cõtentionem facere cœpimus, de reditu Gabinij omittamus: quem etſi ſibi ipſe præcidit, ego tamen, os ut uideam hominis, expecto. Tuũ, ſi placet, reditum cum meo cóferamus. at meus quidem is fuit, ut à Brunduſio uſq; Romá agmen perpetuũ totius Italiæ uiderem: neq; enim regio fuit ulla, neq; municipium, neq; præfectura, aut colonia, ex qua nõ publice ad me uenerint gratulatum. quid dicá aduẽtus meos? quid effuſiones hominum ex oppidis? quid cõcurſum ex agris patrũfamilias cum cóiugibus ac liberis? quid eos dies, qui, quaſi deorũ immortaliũ, feſti ac ſolẽnes ſunt aduẽtu meo, redituq́; celebrati? unus ille dies mihi quidem immortalitatis inſtar fuit, quo in patriá redij, cum ſenatum egreſſum uidi, populumq́; R. uniuerſum, cum mihi ipſa Roma propè conuulſa ſedibus ſuis ad cóplectendũ cõſeruatoré ſuũ procedere uiſa eſt. quæ me ita accepit, ut nõ modo omnium generum, ætatũ, ordinum omnes uiri ac mulieres omnis fortunæ ac loci, ſed etiá mœnia ipſa uiderétur, & tecta urbis, ac templa lætari. me conſequentibus diebus in ea ipſa domo, qua tu me expuleras, quam expilaras, quam incenderas, Pontifices, Conſules, Prætores collocauerunt, mihiq́; (quod ante me nemini) pecunia publica ædificandam domum cenſuerunt. Habes reditum meum. confer nunc uiciſſim tuum, quandoquidem omiſſo exercitu nihil incolume domum, præter os illud priſtinum tuum, retuliſti. qui primum quà ueneris cum laureatis tuis lictoribus, quis ſcit? quos tu Mæandros, dum omnes ſolitudines perſequeris, quæ diuerticula, flexioneſq́; quæſiſti? quod te municipium uidit? quis amicus

inuitauit?quis hoſpes aſpexit?nō ne tibi nox erat pro die? ſolitudo pro frequentia?caupona pro oppido?non ut redire ex Macedonia nobilis imperator, ſed ut mortuus infamis referri uideretur. Romam uero ipſam fœdauit aduentus tuus. ò familiæ non dicam Calfurniæ, ſed Caluētiæ, neque huius urbis, ſed Placentini municipij, neque paterni generis, ſed Brachatæ cognationis dedecus, quemadmodum ueniſti? quis tibi, non dicam horum, aut ciuiū cæterorum, ſed tuorum Legatorum obuiam uenit? mecum enim tum L. Flaccus, uir tua Legatione indigniſſimus, atque ijs conſilijs, quibus mecum in Conſulatu meo coniunctus fuit, ad conſeruandam Remp. dignior, mecum fuit, tum cum te quidam non longe à porta cum lictoribus errantem uiſum eſſe narrabat. ſcio item, uirum fortem in primis, belli ac rei militaris peritum, familiarem meum, Q. Martium, quorum tu Legatorum prælio imperator appellatus eras, cum longe abfuiſſes, aduentu iſto tuo domi fuiſſe ocioſum. ſed quid ego enumero, qui tibi obuiam non uenerint? qui dico ueniſſe penè neminem ne de officioſiſſima quidem natione candidatorum, cū uulgo eſſent & illo ipſo, & multis ante diebus admoniti & rogati. togulæ lictoribus ad portam præſto fuerunt: quibus illi acceptis, ſagula reiecerunt, & cateruam imperatori ſuo nouam præbuerunt. ſic iſte tanto exercitu, tanta prouincia, triēnio poſt Macedonicus imperator in urbem ſe intulit, ut nullius negociatoris obſcuriſſimi reditus unquam fuerit deſertior. in quo me tamen, qui eſſet paratus ad ſe defendendum, reprehendit: cū ego Cœlimōtana porta introiſſe dixiſſem, reſponſione me mimica, Eſquilina introiſſe, homo prōptiſſimus laceſſiuit: quaſi uero id

aut ego ſcire debuerim, aut ueſtrum quiſpiam audierit, aut ad rem pertineat, qua tu porta introieris, modo ne Triumphali, quæ porta Macedonicis ſemper Proconſulibus ante te patuit: tu inuentus es, qui conſulari imperio præditus ex Macedonia non triumphares. at audiſtis P. C. philoſophi uocem: negauit ſe triumphi cupidum unquam fuiſſe. ò ſcelus, ò peſtis, ò labes: cum extinguebas ſenatum, uendebas auctoritatem huius ordinis, addicebas Tribuno pl. Conſulatum tuum, Rempub. euertebas, prodebas caput et ſalutē meam una mercede prouinciæ, ſi triumphum nō cupiebas, cuius tādem rei te cupiditate arſiſſe defendes? ſæpe enim uidi, qui & mihi & cæteris cupidiores prouinciæ uiderentur, triumphi nomine tegere, atq; uelare cupiditatem ſuam. hoc modo D. Syllanus Conſul in hoc ordine, hoc meus etiam collega dicebat: neque enim quiſquam poteſt exercitum cupere, aperteq; petere, ut non prætexat cupiditatem triumphi. ꝙ ſi te ſenatus populusq; R. aut non appetentem, aut etiam recuſantem, bellum ſuſcipere, exercitum ducere coegiſſet, tamen erat anguſti animi atq; demiſſi, triumphi honorem, atq; dignitatem contemnere. nam ut leuitatis eſt inanem aucupari rumorē, ut omneis umbras etiā falſæ gloriæ conſectari: ſic leuis eſt animi, lucem, ſplendoremq; fugientis, iuſtā gloriā, qui eſt fructus ueræ uirtutis honeſtiſſimus, repudiare. cum uero non modo nō poſtulāte atq; cogente, ſed inuito, atq; oppreſſo ſenatu, nō modo nullo populi R. ſtudio, ſed nullo ferente ſuffragium libero, prouincia tibi iſta manupretium fuerit non euerſæ per te, ſed perditæ ciuitatis; cumq; omnium tuorum ſcelerum hæc pactio extiterit, ut, ſi tu totam Remp. nefariys latronibus

tradidiſſes, Macedonia tibi ob eam rem, quibus tu finibus uelles, redderetur; cũ exhauriebas ærarium; cũ orbabas Italiã iuuentute; cum mare uaſtiſſimum hieme trãſibas: ſi triumphum contemnebas, quæ te prædo amentiſſime, niſi prædæ ac rapinarum cupiditas tam cæca rapiebat? non eſt integrum Cn. Pompeio conſilio iam uti tuo: errauit enim: non guſtarat iſtam tuam philoſophiam: ter iã homo ſtultus triumphauit. Craſſe pudet me tui: quid eſt, ꝙ confecto formidoloſiſſimo bello coronam illam laureã tibi tantopere decerni uolueris à ſenatu? P. Seruili, Q. Metelle, C. Curio, P. Africane, cur non hunc audiſtis tam doctum hominem, tam eruditum, prius quàm in iſtum errorem induceremini? C. ipſi Pontinio neceſſario meo iam non eſt integrum: religionibus enim ſuſceptis impeditur. ò ſtultos Camillos, Curios, Fabritios, Calatinos, Sciones, Marcellos, Maximos: ò amentem Paulum, ruſticum Marium, nullius conſilij patres iſtorum amborum Conſulum, qui triumpharunt. ſed quoniam præterita mutare non poſſumus, quid ceſſat hic homulus, ex argilla & luto fictus Epicureus, dare hæc præclara præcepta ſapientiæ clariſſimo & ſummo imperatori genero ſuo? fertur ille uir, mihi crede, gloria: flagrat, ardet cupiditate iuſti & magni triumphi: non didicit eadem iſta, quæ tu. mitte ad eum libellum. ſed iam, ſi ipſe coràm congredi poteris, meditare quibus uerbis incenſam illius cupiditatem comprimas atque reſtinguas. ualebis apud hominem uolitãtem gloriæ cupiditate uir moderatus & conſtans, apud indoctum eruditus, apud generum ſocer: dices enim, ut es homo facetus, ad perſuadendum concinnus, perfectus, politus è ſchola: quid eſt

Cæſar, ꝗ te ſupplicationes toties decretæ, tot dierum, tan topere delectent? in quibus homines errore ducũtur, quas dij negligunt, qui (ut noſter ille diuinus dixit Epicurus) neque propitij cuiquam eſſe ſolent, neque irati. non facies fidem ſcilicet, cum hæc diſputabis: tibi enim & eſſe & fuiſſe deos uidebit iratos. uertes te ad alteram ſcholam, diſſeres de triumpho. quid tãdem habet iſte currus? quid uincti ante currum duces? quid ſimulacra oppidorum? quid aurum? quid argẽtum? quid Legati in equis & Tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? inania ſunt iſta, mihi crede, delectamenta penè puerorũ, captare plauſus, uehi per urbem, cõſpici uelle. quibus ex rebus nihil eſt, quod ſolidum tenere, nihil quod referre ad uoluptatem corporis poſſis. quin tu me uides, qui ex qua prouincia T. Flaminius, L. Paulus, Q. Metellus, T. Didius, innumerabiles alij leui cupiditate commoti triumpharũt, ex ea ſic redij, ut ad portam Eſquilinam Macedonicam lauream cóculcarim, ipſe cum hominibus quindecim male ueſtitis ad portam Cœlimontanam ſitiens peruenerim: quo in loco mihi libertus præclaro imperatori domum ex hac die biduo ante conduxerat: quæ uacua ſi non fuiſſet, in campo Martio mihi tabernaculum collocaſſem. nũmus interea mihi Cæſar neglectis uehiculis triumphalibus domi manet, & manebit. rationes ad ærarium retuli continuo, ſicut tua lex iubebat: neque alia ulla in re legi tuæ parui. quas rationes ſi cognoris, intelliges nemini plus, quàm mihi literas profuiſſe: ita enim ſunt perſcriptæ ſcite & literate, ut ſcriba, ad ærarium qui eas retulit, perſcriptis rationibus ſecum ipſe caput ſiniſtra manu ꝑfricans, cõmurmuratus ſit, ratio quidẽ hercle apparet,

argentum οἴχεται. hac tu oratione, non dubito, quin illum iam aſcendentem in currum poſſis reuocare. ò tenebræ, ò lutum, ò ſordes, ò paterni generis oblite, materni uix memor: ita neſcio quid iſthuc fractum, humile, demiſſum, ſordidum inferius etiam eſt, quàm ut Mediolanenſi præcone auo tuo dignum eſſe uideatur. L. Craſſus, homo ſapientiſſimus noſtræ ciuitatis, ſpiculis propè ſcrutatus eſt alpes, ut, ubi hoſtis non erat, ibi triumphi cauſam aliquam quæreret. eadem cupiditate uir ſummo ingenio præditus C. Cotta nullo certo hoſte flagrauit. eorũ neuter triumphauit, quòd alteri illum honorem collega, alteri mors ademit. irriſa eſt abs te paulo ante M. Piſonis cupiditas triumphandi, à qua te longe dixiſti abhorrere. qui etiam ſi minus magnum bellum geſſerat, ut abs te dictum eſt; tamen iſtum honorem contemnendum non putauit. tu eruditior, quàm Piſo, prudentior quàm Cotta, abundantior conſilio, ingenio, ſapientia quàm Craſſus, ea contemnis, quæ illi idiotæ, ut tu appellas, præclara duxerunt. quòd ſi reprehendis, quòd cupidi laureæ fuerint, cũ bella aut parua, aut nulla geſſiſſent: tu tantis nationibus ſubactis, tantis rebus geſtis, minime fructum laborum tuorum, præmia periculorum, uirtutis inſignia contemnere debuiſti. neque uero contempſiſti, licet Themiſta ſapientior, ſi os tuum ferreum ſenatus conuicio uerberari noluiſti. iam uides, quandoquidem ita mihimet fui inimicus, ut me tecum compararem, & digreſſum meum & abſentiam & reditum ita longe tuo præſtitiſſe, ut mihi illa omnia immortalem gloriam dederint, tibi ſempiternam turpitudinem inflixerint. nunc etiam in hac quotidiana, aſſidua, urbanáq; uita ſplendorem tuum, gra=

tiam, celebritatem domeſticam, operam forenſem, conſilium, auxilium, auctoritatem, ſententiam ſenatoriam nobis, aut, ut uerius dicam, cuiquam es infirmiſſimo ac deſperatiſſimo antelaturus? age, ſenatus odit te, quod eũ tu facere iure concedis, afflictorem & proditorem nõ modo dignitatis & auctoritatis, ſed omnino ordinis ac nominis ſui: uidere equites R. *non poſſunt, quo ex ordine uir præſtantiſſimus* L. *Aelius eſt te Conſule relegatus: plebs Romana perditum cupit, in cuius tu infamiam ea, quæ per latrones & per ſeruos de me egeras, contuliſti: Italia cuncta execratur, cuius idem tu ſuperbiſſime decreta & preces repudiaſti. fac huius odij tanti ac uniuerſi periculum, ſi audes. inſtant poſt hominum memoriam apparatiſſimi magnificentiſſimiq; ludi, quales non modo nunquam fuerunt, ſed ne quomodo fieri quidem poſthac poſſint, poſſum ullo pacto ſuſpicari. da te populo, committe ludis. ſibilum metuis? ubi ſunt ueſtræ ſcholæ? ne acclametur? ne id quidem eſt curare philoſophi. manus tibi ne afferantur, times: dolor enim eſt malum, ut diſputas: exiſtimatio, dedecus, infamia, turpitudo, uerba ſunt atque ineptiæ. ſed de hoc non dubito: non audebit accedere ad ludos. conuiuium publicum non dignitatis cauſa inibit: niſi forte, ut cum* P. *Clodio, hoc eſt cum amoribus ſuis cœnet. ſed planè animi ſui cauſa ludos nobis idiotis relinquet. ſolet in diſputationibus ſuis oculorum et aurium delectationi abdominis uoluptates anteferre. nam quòd uobis iſte tantummodo improbus, crudelis olim furunculus, nunc uero etiam rapax, quòd ſordidus, quòd cõtumax, quòd ſuperbus, quòd fallax, ꝙ perfidioſus, ꝙ impudẽs, ꝙ audax eſſe uideatur,*

nihil ſcitote eſſe luxurioſius, nihil libidinoſius, nihil poſte-rius, nihil nequius. luxuriã autem in iſto nolite hanc co-gitare: eſt enim quædam, quanq̃ omnis eſt uicioſa atque turpis, tamen ingenuo ac libero dignior. nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquiſitum (laudabo inimi-cum) ne magnopere quidem quicquam præter libidines ſumptuoſum. toreuma nullum, maximi calices, & hi, ne contẽnere ſuos uideatur, Placentini; extructa menſa, non conchylijs aut piſcibus, ſed multa carne ſubrãcida. ſerui ſordidati miniſtrant, non nulli etiam ſenes; idem coquus, idem atrienſis; piſtor domi nullus, nulla cella, panis et ui num à propola atq; de cupa; Græci ſtipati, quini in lectu lis, ſæpe plures, ipſe ſolus, bibiturus quæ eodem de ſolio miniſtrentur: ubi galli cantum audiuit, auum ſuum re-uixiſſe putat, menſam tolli iubet. dicet aliquis, unde tibi hæc nota ſunt? non mehercule contumeliæ cauſa deſcri-bam quenq̃, præſertim ingenioſum hominem atq; erudi tum, cui generi eſſe ego iratus ne ſi cupiam quidem poſ ſum. eſt quidam Græcus, qui cum iſto uiuit, homo, uere ut dicam, ſic enim cognoui, humanus, ſed tandiu, quãdiu cum alijs eſt, aut ipſe ſecum. is cum iſtum adoleſcentem iam tum cum hac dijs irata fronte uidiſſet, nõ fugit eius amicitiam, cum eſſet præſertim appetitus: dedit ſe in cõ ſuetudinem, ſic, ut prorſus unà uiueret, nec ferè ab iſto unq̃ diſcederet. non apud indoctos, ſed, ut ego arbitror, in hominum eruditiſſimorum & humaniſſimorum cœ tu loquor. audiſtis profecto dici, philoſophos Epicureos o-mneis res, quæ ſunt homini expetendæ, uoluptate metiri: recte an ſecus, nihil ad nos: aut, ſi ad nos, nihil ad hoc tempus. ſed tamen lubricum genus orationis adoleſcenti

non acriter intelligenti ſæpe præceps. itaque admiſſarius iſte, ſimul atq; audiuit à philoſopho uoluptatem tantopere laudari, nihil expiſcatus eſt: ſic ſuos ſenſus uoluptarios omneis incitauit, ſic ad illius hanc orationem adhinniyt, ut non magiſtrum uirtutis, ſed auctorem libidinis à ſe illum inuentum arbitraretur. Græcus *primo diſtinguere atque diuidere illa, quemadmodum dicerentur: iſte claudus (quomodo aiunt) pilam retinere: quod acceperat teſtificari, tabulas obſignare uelle,* Epicurum *diſertum decernere: & tamen dictum opinor, ſe nullum bonum intelligere poſſe demptis corporis uoluptatibus. quid multa?* Græcus *facilis & ualde uenuſtus, nimis pugnax contra ſenatorem populi* R. *eſſe noluit. eſt autem hic, de quo loquor, non philoſophia ſolum, ſed etiam literis, quod ferè cæteros* Epicureos *negligere dicunt, perpolitus. poema porrò facit ita feſtiuum, ita concinnum, ita elegans, nihil ut fieri poſſit argutius. in quo reprehendat eum licet, ſi qui uolet, modo leuiter, non ut impurum, non ut improbum, non ut audacem, ſed ut* Græculum, *ut aſſentatorē, ut poetam. deuenit, aut potius incidit in iſtum eodem deceptus ſupercilio* Græcus, *atq; aduena, quo tam ſapiens, et tanta ciuitas. ſe reuocare nō poterat familiaritate implicatus, & ſimul incōſtantiæ famam uerebatur: rogatus, inuitatus, coactus, ita multa ad iſtum de iſto ſcripſit, ut omnes hominis libidines, omnia cœnarum genera conuiuiorūq;, adulteria eius delicatiſſimis uerſibus expreſſerit. in quibus, ſi quis uelit, poſſit iſtius tanquam in ſpeculo uitam intueri: ex quibus multa à multis lecta et audita recitarē, niſi ucrerer ne hoc ipſum genus orationis, quo nūc utor, ab huius loci more abhorreret: & ſimul de ipſo,*

qui ſcripſit, detrahi nolo. qui ſi fuiſſet in diſcipulo cōparando meliore fortuna, fortaſſe auſterior & grauior eſſe potuiſſet: ſed eum caſus in hanc conſuetudinem ſcribendi induxit philoſopho ualde indignam, ſiquidem philoſophia, ut fertur, uirtutis continet, & officij, & bene uiuendi diſciplinam. quam qui profitetur, grauiſſimam mihi ſuſtinere perſonam uidetur. ſed idem caſus illum ignarum quid profiteretur, cum ſe philoſophum eſſe diceret, iſtius impuriſſimæ ac intēperatiſſimæ pecudis cœno, & ſordibus inquinauit: qui modo res geſtas Conſulatus mei cum laudaſſet, quæ quidem laudatio hominis turpiſſimi mihi ipſi erat penè turpis. non ulla tibi, inquit, inuidia nocuit, ſed uerſus tui. nimis magna pœna te Conſule conſtituta eſt ſiue malo poetæ, ſiue libero: ſcripſiſti enim uerſus. Cedāt arma togæ. quid tum? hæc res tibi fluctus illos excitauit. at hoc nuſquā opinor ſcriptū fuiſſe in illo elogio, quod te Conſule in ſepulcro Reip. inciſum eſt, Velitis, iubeatis, ut, non ꝙ M. Cicero uerſum fecerit, ſed ꝙ uindicarit. ueruntamen quoniam te non Ariſtarchum, ſed Phalarin grāmaticum habemus, qui non notam apponas ad malum uerſum, ſed poetam armis perſequare, ſcire cupio quid tādem iſto in uerſu reprehendas, Cedāt arma togæ. tuæ dicis, inquit, togæ ſummum imperatorem eſſe ceſſurum. quid nunc te aſine literas doceam? non opus eſt uerbis, ſed fuſtibus. nō dixi hanc togam, qua ſum amictus, nec arma, ſcutum, et gladium unius imperatoris; ſed ꝙ pacis eſt inſigne & otij toga: contra autem arma tumultus atq; belli, more poetarum locutus, hoc intelligi uolui, bellum ac tumultum paci atq; otio conceſſurū. quære ex familiari tuo Græco

illo poeta : probabit genus ipſum & agnoſcet, neq; te ni hil ſapere mirabitur. at in illo altero, inquit, hæres, Conce dat laurea laudi. immo mehercule habeo tibi gratiam : hærerem enim, niſi tu me expediſſes . nam cũ tu timidus ac tremẽs tuis ipſe furaciſſimis manibus detractã cruen tis faſcibus lauream ad portam Eſquilinam abieciſti, iu= dicaſti non modo ampliſſimæ , ſed etiam minimæ laudi lauream conceſſiſſe. atq; iſta ratione hoc tamen intelligi ſcelerate uis, Pompeiũ inimicũ mihi iſto uerſu eſſe factũ; ut, ſi uerſus mihi nocuerit, ab eo, quem is uerſus offende= rit, uideatur mihi pernicies eſſe quæſita. omitto, nihil iſtũ uerſum pertinuiſſe ad illũ ; nõ fuiſſe meũ, quem quantũ potuiſſem multis ſæpe orationibus ſcriptisq; decoraſſem, hũc uno uiolare uerſu. ſed ſit offenſus primo, non'ne com penſabit cũ uno uerſiculo tot mea uolumina laudũ ſua= rum ? ꝙ ſi eſt cõmotus, ad perniciem'ne non dicam ami ciſſimi, nõ ita de ſua laude meriti, non ita de Rep. nõ con ſularis, non ſenatoris, non ciuis, non liberi, in hominis ca= put ille tam crudelis propter uerſum fuiſſet ? tu quidẽ, tu, apud quos, de quo dicas, intelligis? cõplecteris ampliſ= ſimos uiros ad tuũ & Gabinij ſcelus : neq; id occulte : nam paulo ante dixiſti, me cũ ijs confligere, quos deſpi= cerem ; non attingere eos, qui plus poſſent, quibus iratus eſſe deberem. quorum quidem (quis enim non intelligit, quos dicas ?) quanquam non eſt una cauſa omnium, ta men eſt omnium mihi probata. me Cn. Pompeius multis obſiſtentibus eius erga me ſtudio atq; amori ſemper dile xit, ſemper ſua coniunctione digniſſimũ iudicauit, ſem= per non modo incolumem, ſed etiam ampliſſimum atq; ornatiſſimum uoluit eſſe . ueſtræ fraudes, ueſtrum ſce=

lus, ueſtræ criminationes inſidiarum mearum, illius periculorum nefarie fictæ, ſimul eorum, qui familiaritatis licentia, ſuorum improbiſſimorum ſermonum domicilium in auribus eius impulſu ueſtro collocauerunt, ueſtræ cupiditates prouinciarum effecerunt, ut ego excluderer, omnesq;, qui me, qui illius gloriam, qui Remp. ſaluam eſſe cupiebant, ſermone atq; aditu prohiberentur. quibus rebus eſt perfectum, ut illi planè ſuo ſtare iudicio non liceret, cum certi homines non ſtudium eius à me alienaſſent, ſed auxilium retardaſſent. non'ne ad te L. Lentulus, qui tum erat Prætor, non Q. Sanga, non L. Torquatus pater, non M. Lucullus uenit? qui omnes ad eum multiq; mortales oratum in Albanum obſecratumq; uenerant, ne meas fortunas deſereret cum Reip. ſalute coniunctas, quos ille ad te & ad tuum collegam remiſit, ut cauſam publicam ſuſciperetis, ut ad ſenatum referretis, ſe contra armatum Tribunum pl. ſine conſilio publico decertare nolle, Conſulibus ex S. C. Remp. defendentibus ſe arma ſuſcepturum. ecquid infelix recordaris, quid reſponderis? in quo illi omnes quidem, ſed Torquatus præter cæteros furebat contumacia reſponſi tui: te non eſſe tam fortem, quàm ipſe Torquatus in Conſulatu fuiſſet, aut ego: nihil opus eſſe armis, nihil contentione: me poſſe iterum Remp. ſeruare, ſi ceſſiſſem: infinitam cædem fore, ſi reſtitiſſem: deinde ad extremum, neq; ſe, neq; generum, neq; collegam ſuũ Tribuno pl. defuturũ. hic tu hoſtis ac proditor alijs me inimiciorem, quàm tibi debere eſſe dicis? ego C. Cæſarem non eadem de Rep. ſenſiſſe, quæ me, ſcio: ſed tamen, quod iam de eo his audientibus ſæpe dixi, me ille ſui totius

Conſulatus, eorumq; honorum, quos cum proximis communicauit, ſocium eſſe uoluit, detulit, inuitauit, rogauit. non ſum ego propter nimiam fortaſſe conſtantiæ cupiditatem adductus ad cauſam: non poſtulabam, ut ei chariſſimus eſſem, cuius ego beneficijs quidem ſententiã meã tradidiſſem. adducta res in certamen te Conſule putabatur, utrum, quæ ſuperiore anno ille geſſiſſet, manerent, an reſcinderentur. quid loquar plura? ſi tantum ille in me eſſe uno roboris & uirtutis putauit, ut ea, quæ ipſe geſſerat, conciderent, ſi ego reſtitiſſem: cur non ignoſcã, ſi antepoſuit ſuam ſalutem meæ? ſed præterita omitto. me ut Cn. Pompeius omnibus ſuis ſtudijs, laboribus, uitæ periculis cõplexus eſt, cum municipia pro me adiret, Italiæ fidem imploraret, P. Lentulo Conſuli auctori ſalutis meæ frequens aſſideret, ſenatui ſententiam præſtaret, in cõcionibus non modo ſe defenſorem ſalutis meæ, ſed etiã ſupplicem pro me profiteretur: huius uoluntatis eum, quem multum poſſe intelligebat, mihi non inimicum eſſe cognorat, ſocium ſibi & adiutorem C. Cæſarem adiunxit. iam uides me tibi non inimicũ, ſed hoſtem; illis, quos deſcribis, non modo non iratum, ſed etiam amicum eſſe debere. quorum alter, id quod meminero ſemper, æque mihi fuit amicus, ac ſibi; alter, id quod obliuiſcar aliquando, ſibi amicior, q̃ mihi. deinde hoc ita fit, ut uiri fortes, etiam ſi ferro inter ſe cõminus decertarint, tamen illud contentionis odium ſimul cum ipſa pugna, armiſq; ponant. atqui me ille odiſſe nunq̃ potuit, ne tum quidem cum diſſidebamus. habet hoc uirtus, quam tu ne de facie quidem noſti, ut uiros fortes ſpecies eius & pulchritudo etiam in hoſte poſita delectet. equidem dicam ex animo

P.C.quod ſentio,& quod uobis audientibus ſæpe iam dixi.ſi mihi nunq̃ amicus C.Cæſar fuiſſet,ſed ſemper iratus; ſi aſpernaretur amicitiam meam,ſeſe'q; mihi implacabilem,inexpiabilem'q; præberet: tamen ei,cum tantas res geſſiſſet,gereret'q; quotidie,non amicus eſſe non poſſem: cuius ego imperio non alpium uallum cõtra aſcenſum transgreſſionem'q; Gallorum,nõ Rheni foſſam gurgitibus illis redundantem Germanorum immaniſſimis gentibus obijcio & oppono: perfecit ille, ut, ſi montes reſediſſent,amnes exaruiſſent,non naturæ præſidio, ſed uictoria ſua rebuſ'q; geſtis Italiã munitam haberemus. ſed cum me expetat,diligat,omni laude dignum putet: tu me à tuis inimicitijs ad ſimultatem reuocabis? ſic tuis ſceleribus Reip.præterita facta refricabis? quod quidem tu,qui bene noſſes coniunctionem meam,& Cæſaris,eludebas, cum à me trementibus omnino labris, ſed tamen,cur tibi nomen non deferrem,requirebas. quanquam, quod ad me attinet, Nunq̃ iſtam imminuam curam inficiando tibi: tamen eſt mihi conſiderandũ, q̃tum illi tantis Reip.negotijs,tanto'q; bello impedito ego homo amiciſſimus ſolicitudinis atq; oneris imponam.nec deſpero tamen,quanq̃ languet iuuetus,nec perinde,atq; debeat,in laudis,& gloriæ cupiditate uerſatur, futuros aliquos, qui abiectum hoc cadauer conſularibus ſpolijs nudare nõ nolint, præſertim tam afflicto,tam infirmo, tam eneruato reo; qui te ita geſſeris,ut timeres,ne indignus beneficio uidereris, niſi eius,à quo miſſus eras, ſimillimus extitiſſes.an uero tu parum putas inueſtigatas eſſe à nobis labes imperij tui,ſtrageſ'q; prouinciæ? quas quidem nos non ueſtigijs odorantes ingreſſus tuos, ſed

totis uolutationibus corporis,& cubilibus perſecuti ſu=
mus.notata à nobis ſunt & prima illa ſcelera in aduen
tu,cum accepta pecunia à Dyrrhachinis ob necem hoſpi
tis tui Platoris,eius ipſius domum euertiſti,cuius ſangui
nem addixeras,eumq; ſeruis ſymphoniacis,& alijs mu=
neribus acceptis timentem,& multũ dubitantem confir
maſti,& Theſſalonicam fide tua uenire iuſſiſti.quem ne
maiorũ quidem more ſupplicio affeciſti,cũ miſer ille ſe=
curibus hoſpitis ſui ceruices ſubijcere geſtiret:ſed ei me=
dico,quem tecũ eduxeras,imperaſti,ut uenas hominis in=
cideret.tum quidem tibi etiã acceſſio fuit ad necem Pla
toris Pleuratus eius comes,quẽ necaſti uerberibus ſum=
ma ſenectute confectũ.idemq; tu Rabocentũ Beſſicæ gen
tis principem , cũ te trecentis talentis Regi Cotto uendi=
diſſes,ſecuri percuſſiſti,cũ ille ad te Legatus in caſtra ue
niſſet,& tibi magna præſidia,& auxilia à Beſſis peditũ
equitumq; polliceretur : neq; eum ſolum, ſed etiam cæte
ros Legatos,qui ſimul uenerant : quorum omniũ capita
Regi Cotto uendidiſti.Denſeletis,quæ natio ſemper obe=
diens huic imperio,etiam in illa omniũ barbarorũ defe=
ctione Macedonica C.Seſtiũ Prætorem tutata eſt, nefa=
rium bellum,& crudele intuliſti ; eiſq; cum fideliſſimis
ſocijs uti poſſes,hoſtibus uti acerrimis maluiſti.ita perpe
tuos defenſores Macedoniæ,uexatores ac perditores effe=
ciſti.uectigalia noſtra perturbarunt,urbes ceperunt,ua
ſtarunt agros, ſocios noſtros in ſeruitutem abduxerunt,
familias arripuerunt,pecus abegerunt,Theſſalonicenſes,
cum oppido deſperaſſent,munire arcem coegerunt . à te
Iouis Velſuri fanum antiquiſſimum barbarorum, ſan=
ctiſſimumq; direptum eſt.tua ſcelera dij immortales in

noſtros milites expiauerunt. qui cum uno genere morbi affligerentur, neq; ſe recreare quiſquam poſſet, qui ſemel incidiſſet: dubitabat nemo, quin uiolati hoſpites, Legati necati, pacati atq; ſocij nefario bello laceſſiti, fana uexata hanc tantã efficerent uaſtitatem. cognoſcis ex particula parua ſcelerum, & crudelitatis tuæ genus uniuerſum. Quid auaritiæ, quæ criminibus infinitis implicata eſt, ſummam nunc explicem? generatim ea, quæ maxime nota ſunt, dicam. non'ne ſeſtertiũ centies, & octogies, quod, quaſi uaſarij nomine, in uenditione mei capitis aſcripſeras, ex ærario tibi attributũ Romæ in quæſtu reliquiſti? non'ne, cum CC talenta tibi Apolloniatæ Romæ dediſſent, ne pecunias creditas ſoluerent, ultro Fuſidium equitem R. hominem ornatiſſimum, creditorem debitoribus ſuis addixiſti? non'ne, hiberna cum Legato, præfectoq; tradidiſſes, euertiſti miſeras funditus ciuitates? quæ non ſolum bonis ſunt exhauſtæ, ſed etiam nefarias libidinum contumelias, turpitudinesq; ſubierunt. qui modus tibi fuit frumenti æſtimandi? qui honorarij? ſi quidem poteſt ui & metu extortum honorarium nominari. quod cum peræque omnes, tum acerbiſſime Bœotij, & Byzantij, Cherronenſes, Theſſalonica ſenſit. unus tu dominus, unus æſtimator, unus uenditor tota in prouincia per trienniũ frumenti omnis fuiſti. Quid ego rerum capitalium quæſtiones, reorum pactiones, redemptiones, acerbiſſimas damnationes, libidinoſiſſimas liberationes proferam? tantum locum aliquem cum mihi notum ſenſeris, tecũ ipſe licebit, quot in eo genere, & quanta ſint crimina, recordere. Quid? illam armorum officinam ecquid recordaris? cum omni totius prouinciæ

pecore cõpulſo, pellium nomine omnem quæſtum illum domeſticum paternumq́; renouaſti? uideras enim grandis iam puer bello Italico repleri quæſtu ueſtrã domũ, cum pater armis faciendis tuus præfuiſſet. quid? uectigalem prouinciam, ſingulis rebus, quæcunq; uenirẽt, certo portorio impoſito, ſeruis tuis publicanis à te factã eſſe meminiſti? quid? centuriatus palàm uenditos? quid? per tuũ ſeruulum ordines aſſignatos? quid? ſtipendiũ militibus per omnes annos à ciuitatibus menſis palàm propoſitis eſſe numeratũ? quid illa in Pontũ profectio, & conatus tuus? quid debilitatio, atq; abiectio animi tui, Macedonia prætoria nũciata, cum tu, non ſolum ꝙ tibi ſuccederetur, ſed ꝙ Gabinio non ſuccederetur, exanguis & mortuus cõcidiſti? quid Quæſtor ædilitius reiectus, præpoſitus Legatorũ tuorũ turpiſſimus, optimus abs te quiſq; uiolatus? Tribuni militũ non recepti? M. Bebius, uir fortis, interfectus iuſſu tuo? quid, ꝙ tu toties diffidens ac deſperans rebus tuis, in ſordibus, lamentis, luctuq́; iacuiſti? ꝙ populari illi ſacerdoti ſexcentos ad beſtias amicos ſociosq́; miſiſti? quid, ꝙ, cum ſuſtentare uix poſſes mœrorem tuũ, doloremq́; deceſſionis, Samothraciam te primũ, inde Tharſum cũ tuis teneris ſaltatoribus, & cũ Antobulo, Athamante, & Timocle formoſis fratribus contuliſti? quid, cũ inde te recipiens, in uilla Euchadiæ, quæ fuit uxor exegiſti, iacuiſti mœrens aliquot dies, atq; inde obſoletus Theſſalonicam omnibus inſcientibus, noctuq́; ueniſti: qui cũ concurſum plorantium ac tempeſtatem querelarũ ferre non poſſes, in oppidũ deuiũ Beroam perfugiſti. quo in oppido cum tibi ſpe falſa, ꝙ Q. Ancharium non eſſe ſucceſſurum

putares, animos rumor inflaſſet, quo te modo ad tuam intemperantiam ſcelerate innouaſti? mitto aurum coronarium, quod te diutiſſime torſit, cũ modo uelles, modo nolles: lex enim generi tui, & decerni, & te accipere, uetabat, niſi decreto triumpho. in quo tu accepta tamẽ, & deuorata pecunia Vtinachorum, centum talenta euomere non poteras, uocabula tantum pecuniarum, & genera mutabas. mitto diplomata tota in prouincia paſſim data: mitto numerum nauium, ſummamq́; prædæ: mitto rationem exacti imperatiq́; frumenti: mitto ereptam libertatem populis, ac ſingulis, qui erant affecti præmijs nominatim: quorum nihil eſt, quod non ſit lege Iulia, ne fieri liceat, ſancitum diligẽter. Aetoliam, quæ procul à barbaris diſiuncta gentibus in ſinu pacis poſita medio ferè Græciæ gremio continetur, ò pœna, ò furia ſociorum, decedens miſeram perdidiſti. Arſinoan Thracum, Neopactum, ut modo tute indicaſti, nobiles urbes, atque plenas, fateris ab hoſtibus eſſe captas: quibus autem hoſtibus? nempe ijs, quos tu Ambraciæ ſedens, primo tuo aduentu ex oppidis Aggrinarum, atque Dolopum demigrare, & aras, & focos relinquere coegiſti. hoc tu in exitu præclare imperator, cum tibi ad priſtinas clades acceſſio fuiſſet Aetoliæ repentinus interitus, exercitum dimiſiſti; neque ullam pœnam, quæ tanto facinori deberetur, non maluiſti ſubire, quàm numerum tuorum militum reliquiasq́; cognoſcere. atque ut duorum Epicureorum ſimilitudinẽ in re militari imperioq́; uideatis: Albutius cum in Sardinia triumphaſſet, Romæ damnatus eſt: hic cum ſimilem exitũ ſpectaret, in Macedonia trophæa poſuit; eaq́;, quæ bellicæ laudis, uictoriæq́; omnes gentes inſignia, & mo=

nimenta eſſe uoluerũt, noſter hic præpoſterus imperator amiſſorum oppidorum, cæſarum legionum, prouinciæ præſidio & reliquis militibus orbatæ ad ſempiternum dedecus ſui generis, & nominis indicia conſtituit. idemq́; ut eßet quod in baſi trophæorũ incidi, inſcribiq́; poſſet, Dyrrhachium ut uenit decedens, obſeſſus eſt ab ijs ipſis militibus, quos paulo ante Torquato reſpondit beneficij cauſa ab ſe eſſe dimiſſos. quibus cum iuratus affirmaſſet, ſe, quæ deberetur, poſtero die perſoluturum, domum ſe abdidit: inde nocte intempeſta crepidatus ueſte ſeruili nauem cõſcendit, Brunduſiumq́; uitauit, & ultimas Adriani maris oras petiuit: cum interim Dyrrhachij milites domũ, in qua iſtum eſſe arbitrabantur, obſidere cœperunt, &, cum latere hominem putarent, ignes circundederunt. quo metu commoti Dyrrhachini, profugiſſe noctu crepidatum imperatorem, indicauerunt. illi autem ſtatuam iſtius perſimilem, quam ſtare celeberrimo in loco uoluerat, ne ſuauiſſimi hominis memoria moreretur, deturbant, affligunt, comminuunt, diſſipant. ſic odium, quod in ipſum attulerant, id in eius imaginem ac ſimulacrum profuderunt. quæ cum ita ſint, non dubito, quin, cum hæc, quæ excellunt, me noſſe uideas, non exiſtimes, mediam illam partem, & turbam flagitiorum tuorum mihi eſſe inauditã. nihil eſt, quod me hortere, nihil eſt quod inuites: admoneri me ſatis eſt: admonebit autem nemo alius, niſi Reip. tẽpus: quod mihi quidem magis uidetur, quàm tu unquã arbitratus es, appropinquare. ecquid uides, ecquid ſentis, lege iudiciaria lata, quos poſthac iudices ſimus habituri? non æque legetur, quiſquis uoluerit; nec, quiſquis noluerit, non legetur. nulli conijcientur in illum ordinem;

nulli eximentur: non ambitio ad gratiam, non iniquitas ad ſimulationem conycietur. iudices iudicabunt ij, quos lex ipſa, non quos hominum libido delegerit. quod cum ita ſit, mihi crede, neminem inuitus inuitabis: res ipſa, & Reip. tempus aut me ipſum, quod nolim, aut alium quempiam aut inuitabit, aut dehortabitur. equidem, ut paulo ante dixi, non eadem ſupplicia eſſe in hominibus existimo, quæ fortaſſe plerique, damnationes, expulſiones, neces: denique nullam mihi pœnam uidetur habere id, quod accidere innocenti, quod forti, quod ſapienti, quod bono uiro, & ciui poteſt. damnatio iſta, quæ in te flagitatur, obtigit P. Rutilio, quod ſpecimen habuit hæc ciuitas innocentiæ. maior mihi iudicum, & Reip. pœna illa uiſa eſt, quàm Rutilij. L. Opimius eiectus eſt à patria, is, qui Prætor, & Conſul maximis Rep. periculis liberarat: non in eo, cui facta eſt iniuria, ſed in ijs, qui fecerunt, ſceleris ac conſcientiæ pœna remáſit. at contra bis Catilina abſolutus: emiſſus etiam ille auctor tuus prouinciæ, cum ſtuprum Bonæ deæ puluinaribus intuliſſet: quis fuit in tanta ciuitate, qui illum inceſto liberatum, non eos, qui ita iudicarunt, pari ſcelere aſtrictos arbitraretur? an ego expectem, dum de te quinque, & ſeptuaginta tabellæ diripiantur? de quo iampridem omnes mortales omnium generum, ætatum, ordinum iudicauerunt: quis enim te aditu, quis ullo honore, quis denique communi ſalutatione dignum putet? omnes memoriam Conſulatus tui, facta, mores, faciem denique ac nomen à Rep. deteſtantur. Legati, qui unà fuere, alienati. Tribuni militum inimici: centuriones, & ſi qui ex tanto exercitu reliqui milites exiſtunt, non

dimiſſi abs te, ſed diſſipati te oderũt, tibi peſtẽ exoptant, te execrantur: Achaia exhauſta, Theſſalia uexata, lacerat æ Athenæ, Dyrrhachiũ & Apollonia exinanita, Ambracia direpta: Parthini & Bullienſes illuſi: Epirus exciſa: Locri, Phocij, Bœotij exuſti: Acarnania, Amphilochia, Perrhebia, Athamanumq́; gens uendita: Macedonia condonata barbaris: Aetolia amiſſa: Dolopes finitimiq́; montani oppidis, atq; agris exterminati: ciues R. qui in his locis negociãtur, te unum, ſolum, ſuum depeculatorem, uexatorem, prædonem, hoſtem ueniſſe ſenſerunt. ad horum omnium iudicia tot, atq; tanta domeſticum iudicium acceſſit ſententiæ damnationis tuæ, occultus aduentus, furtiuum iter per Italiam, introitus in urbem deſertus ab amicis, nullæ ad ſenatum è prouincia literæ, nulla trinis æſtiuis gratulatio, nulla triumphi mentio: non modo, quid geſſeris, ſed ne quibus in locis quidem fueris, dicere audes. ex illo fonte & ſeminario triumphorum cum arida folia laureæ retuliſſes, cum ea abiecta ad portam reliquiſti, tum tu ipſe de te ſententiam tuliſſe uideris, tum iudicium pronunciauiſti: qui ſi nihil geſſeras dignum honore, ubi exercitus? ubi ſumptus? ubi imperium? ubi illa uberrima ſupplicationibus triumphisq́; prouincia? ſin autem aliquid ſperare uolueras, ſi cogitaras id, quod imperatoris nomẽ, quod laureati faſces, quod illa trophæa plena dedecoris, & riſus te commentatum eſſe declarant, quis te miſerior, quis te damnatior, qui neque ſcribere ad ſenatum à te bene Remp. eſſe geſtam, neque præſens dicere auſus es? an tu mihi, cui ſemper ita perſuaſum fuerit, non euentis, ſed factis cuiuſque fortunam ponderari, dicere audes? neque in tabellis paucorum iudicum, ſed in

ſententijs omnium ciuium famam noſtram fortunamq́; pendere? te indemnatum uideri putas, quem ſocij, quem fœderati, quem liberi populi, quem ſtipẽdiarij, quem negociatores, quem publicani, quem uniuerſa ciuitas, quem Legati, quem Tribuni militares, quem reliqui milites, qui ferrum, qui famem, qui mortem effugerunt, omni cruciatu digniſſimum putant? cui non apud ſenatum, non apud ullum ordinem, non apud equites R. non in urbe, non in Italia maximorum ſcelerum uenia ulla ad ignoſcendum dari poſſit, qui ſe ipſum oderit, qui metuat omneis, qui ſuam cauſam nemini committere audeat, qui ſe ipſum condemnet. nunquam ego ſanguinem expetiui tuum: nunquam illud extremum, quod poſſet eſſe improbis, & probis commune ſupplicium, legis ac iudicij; ſed abiectum, contemptum, deſpectum à cæteris, à te ipſo deſperatum, & relictum, circumſpectantem omnia, quicquid increpuiſſet pertimeſcentem, diffidentem tuis rebus, ſine uoce, ſine libertate, ſine auctoritate, ſine ulla ſpecie conſulari, horrentem, trementem, adulantem omnibus, uidere te uolui: uidi. quare ſi tibi euenerit, quod metuis ne accidat, equidem non moleſte feram. ſin id tardius forte fiet, fruar tamen tua indignitate; nec minus libẽter metuentem uidebo ne reus fias, quàm reum; nec minus lætabor, cum te ſemper ſordidum, quàm ſi pauliſper ſordidatum uiderem.

PRO T. ANNIO MILONE. ORATIO XXXIX.

Exordiũ ex causa a b re, simi habitu. part. 232: 13/

ETſi uereor iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo uiro dicere incipientem, timere; minimeq́; deceat, cum T. Annius Milo ipſe magis de Reip. ſalute, quàm de ſua perturbetur, me ad eius cauſam parem animi magnitudinem afferre non poſſe: tamen hæc noui iudicij noua forma terret oculos: qui quocunq; inciderint, ueterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem iudiciorum minime uident: non enim corona cõſeſſus ueſter cinctus eſt, ut ſolebat; non uſitata frequentia ſtipati ſumus: nam illa præſidia, quæ pro templis omnibus cernitis, & ſi contra uim collocata ſunt, non afferunt tamen oratori aliquid, ut in foro, & in iudicio, quanq̃ præſidijs ſalutaribus, & neceſſarijs ſepti ſumus, tamen ne nõ timere quidem ſine aliquo timore poſſimus. quæ ſi oppoſita Miloni putarem, cederem tempori iudices, nec inter tantã uim armorũ exiſtimarem oratori locũ eſſe. ſed me recreat & reficit Cn. Pompeij ſapientiſſimi & iuſtiſſimi uiri conſiliũ: qui profecto nec iuſtitiæ ſuæ putaret eſſe, quem reũ ſententijs iudicum tradidiſſet, eundem telis militum dedere; nec ſapientiæ, temeritatem concitatæ multitudinis auctoritate publica armare. quamobrem illa arma, centuriones, cohortes non periculũ nobis, ſed præſidium denunciant; neq; ſolũ ut quieto, ſed etiam ut magno animo ſimus, hortantur; neq; auxiliũ modo defenſioni meæ, uerum etiam ſilentium pollicentur. reliqua uero multitudo, quæ quidem eſt ciuium, tota noſtra eſt: neq; eorum

quiſquam, quos undiq; intuentes ex hoc ipſo loco cernitis, unde aliqua pars fori aſpici poteſt, & huius exitum iudicij expectantes, nõ cum uirtuti Milonis fauet, tum de ſe, de liberis ſuis, de patria, de fortunis hodierno die decertari putat. unum genus eſt aduerſum infeſtumq́; nobis, eorum, quos P. Clodij furor rapinis, & incendijs, & omnibus exitijs publicis pauit. qui heſterna etiam concione incitati ſunt, ut uobis uoce præirent, quid iudicaretis. quorũ clamor, ſi quis forte fuerit, admonere uos debebit, ut eũ ciuem retineatis, qui ſemper genus illud hominũ, clamoresq́; maximos pro ueſtra ſalute neglexit. quamobrẽ adeſte animis iudices, & timorem, ſi quem habetis, deponite. nam ſi unquam de bonis & fortibus uiris, ſi unq̃ de bene meritis ciuibus poteſtas uobis iudicandi fuit; ſi deniq; unquam locus ampliſſimorum ordinum delectis uiris datus eſt, ubi ſua ſtudia erga fortes & bonos ciues, quæ uultu & uerbis ſæpe ſignificaſſent, re & ſententijs declararent: hoc profecto tẽpore eam poteſtatem omnẽ uos habetis, ut ſtatuatis, utrũ nos, qui ſemper ueſtræ auctoritati dediti fuimus, ſemper miſeri lugeamus; an diu uexati à perditiſſimis ciuibus, aliquando per uos, ac ueſtram fidem, uirtutem, ſapientiamq́; recreemur: quid. n. nobis duobus iudices laborioſius? quid magis ſolicitũ, magis exercitũ dici aut fingi poteſt? qui ſpe ampliſſimorum præmiorum ad Remp. adducti, metu crudeliſſimorum exitiorum carere non poſſumus. & quidem cæteras tempeſtates & procellas in illis duntaxat fluctibus concionũ ſemper putaui Miloni eſſe ſubeundas, quòd ſemper pro bonis contra improbos ſenſerat: in iudicio uero, & in eo conſilio, in quo ex cunctis ordinibus ampliſſimi

uiri iudicarent, nunq̃ exiſtimaui ſpem ullam eſſe habituros Milonis inimicos ad eius non ſalutẽ modo extinguendam, ſed etiam gloriam per tales uiros infringendam. quanquam in hac cauſa iudices T. Annij Tribunatu, rebus omnibus pro ſalute Reip. geſtis, ad huius criminis defenſionem non abutemur, niſi oculis uideritis inſidias Miloni à Clodio factas: nec deprecaturi ſumus, ut crimen hoc nobis multa propter præclara in Remp. merita condonetis: nec poſtulaturi, ut, ſi mors P. Clodij ſalus ueſtra fuerit, iccirco eam uirtuti Milonis potius, quàm populi R. felicitati aſſignetis. ſed ſi illius inſidiæ clariores hac luce fuerint, tum denique obſecrabo, obteſtaborq́; uos iudices, ſi cætera amiſimus, hoc ſaltem nobis ut relinquatur, ab inimicorum audacia telisq́; uitam ut impune liceat defendere. ſed anteq̃ ad eam orationem uenio, quæ eſt propria noſtræ quæſtionis, uidẽtur ea eſſe refutãda, quæ in ſenatu ſæpe ab inimicis, ab improbis ſæpe iactata ſunt, & in cõcione etiam paulo ante ab accuſatoribus: ut, omni errore ſublato, rem planè, quæ uenit in iudicium, uidere poſſitis. Negant intueri lucem fas eſſe ei, qui à ſe hominem occiſum eſſe fateatur. in qua tandem urbe hoc homines ſtultiſſimi diſputant? nẽpe in ea, quæ primum iudicium de capite uidit M. Horatij fortiſſimi uiri: qui nõ dum libera ciuitate, tamen populi R. comitijs liberatus eſt, cũ ſua manu ſororem interfectam eſſe fateretur. an eſt quisq̃, qui hoc ignoret, cum de homine occiſo quæratur, aut negari ſolere omnino eſſe factum, aut recte, ac iure factũ eſſe defendi? niſi uero exiſtimatis dementem P. Africanum fuiſſe, qui cum à C. Carbone Tribuno pl. in concione ſeditioſe interrogaretur, quid de Ti. Gracchi

morte

morte ſentiret, reſpondit, iure cæſum uideri. neq; enim poſſet aut Hala *ille* Seruilius, *aut* P. Naſica, *aut* L. Opimius, *aut* C. Marius, *aut me* Conſule *ſenatus nõ nefarius haberi, ſi ſceleratos ciues interfici nefas eſſet. itaq; hoc iudices nõ ſine cauſa fictis fabulis doctiſſimi homines memoriæ prodiderũt, eum, qui patris ulciſcendi cauſa matrem necauiſſet, uariatis hominũ ſententiis, nõ ſolum diuina, ſed etiã deæ ſapientiſſimæ ſententia liberatum. ꝙ ſi duodecim tabulæ nocturnũ furem quoquo modo, diurnum autem, ſi ſe telo defenderit, interfici impune uoluerunt: quis eſt, qui, quoquo modo quis interfectus ſit, puniendum putet, cum uideat aliquãdo gladium nobis ad occidendum hominem ab ipſis porrigi legibus? atqui ſi tempus eſt ullum iure hominis necãdi, quæ multa ſunt, certe illud eſt nõ modo iuſtum, uerum etiam neceſſariũ, cum ui uis illata defenditur. pudicitiã cum eriperet militi* Tribunus *militaris in exercitu* C. Marii *propinquus eius imperatoris, interfectus ab eo eſt, cui uim afferebat: facere enim probus adoleſcens periculoſe, q̃ perpeti turpiter maluit: atq; hunc ille uir ſummus ſcelere ſolutum periculo liberauit. inſidiatori uero & latroni quæ poteſt afferri iniuſta nex? quid comitatus noſtri, quid gladii uolunt? quos habere certe nõ liceret, ſi uti illis nullo pacto liceret: eſt enim hæc iudices non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, uerum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus; ad quam nõ docti, ſed facti; non inſtituti, ſed imbuti ſumus; ut, ſi uita noſtra in aliquas inſidias, ſi in uim, in tela aut latronum aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediẽdæ ſalutis: ſilent enim leges inter arma, nec*

ſe expectari iubent, cum ei, qui expectare uelit, ante iniuſta pœna luenda ſit, q̃ iuſta repetenda. etſi perſapienter & quodã modo tacite dat ipſa lex poteſtatem defendendi: quæ non modo hominem occidi, ſed eſſe cum telo hominis occidendi cauſa uetat: ut, cum cauſa, non telum quæreretur, qui ſui defendendi cauſa telo eſſet uſus, non hominis occidendi cauſa habuiſſe telũ iudicaretur. quapropter hoc maneat in cauſa iudices: non enim dubito, quin probaturus ſim uobis defenſionem meã, ſi id meminer itis, quod obliuiſci non poteſtis, inſidiatorem iure interfici poſſe. Sequitur illud, quod à Milonis inimicis ſæpiſſime dicitur, cædem, qua P. Clodius occiſus eſt, ſenatum iudicaſſe contra Remp. eſſe factam. illam uero ſenatus nõ ſententiꝭs ſuis ſolum, ſed etiam ſtudiꝭs cõprobauit. quoties enim eſt illa cauſa à nobis acta in ſenatu? quibus aſſenſionibus uniuerſi ordinis, q̃ nec tacitis, nec occultis? quãdo enim frequẽtiſſimo ſenatu quatuor, ad ſummum quinq; ſunt inuenti, qui Milonis cauſam non probarent? declarant huius ambuſti Tribuni pl. illæ intermortuæ conciones, quibus quotidie meam potentiam inuidioſe criminabatur, cum diceret, ſenatum, nõ quod ſentiret, ſed quod ego uellem, decernere. quæ quidem ſi potentia eſt appellanda potius, q̃ propter magna in Remp. merita mediocris in bonis cauſis auctoritas, aut propter officioſos labores meos non nulla apud bonos gratia, appelletur ita ſanè, dummodo ea nos utamur pro ſalute bonorum contra amentiam perditorũ. hanc uero quæſtionem, etſi non eſt iniqua, nunq̃ tamen ſenatus conſtituendam putauit: erant enim leges, erant quæſtiones uel de cæde, uel de ui; nec tantum mœrorem ac luctum ſena=

tui mors P. Clodij afferebat, ut noua quæſtio conſtitueretur: cuius enim ſenatui de illo inceſto ſtupro iudicium decernendi poteſtas eſſet erepta, de eius interitu quis poteſt credere ſenatum iudicium nouū conſtituendum putaſſe? cur igitur incendiū curiæ, oppugnationem ædium M. Lepidi, cædem hanc ipſam contra Remp. ſenatus factam eſſe decreuit? quia nulla uis unq̃ eſt in libera ciuitate ſuſcepta inter ciues non contra Remp. non enim eſt ulla defenſio contra uim unq̃ optanda, ſed non nunquã eſt neceſſaria. niſi uero aut ille dies, in quo Ti. Gracchus eſt cæſus; aut ille, quo Caius, aut quo arma Saturnini oppreſſa ſunt, etiam ſi è Rep. Remp. tamen non uulnerarunt. itaq; ego ipſe decreui, cum cædem in Appia factam eſſe conſtaret, non eum, qui ſe defendiſſet, contra Remp. feciſſe; ſed, cum ineſſet in re uis, & inſidiæ, crimen iudicio reſeruaui, rem notaui. q̃ ſi per furioſum illum Tribunum ſenatui, quod ſentiebat, perficere licuiſſet, nouam quæſtionem nunc nullam haberemus: decernebat enim, ut ueteribus legibus tantummodo extra ordinem quæreretur. diuiſa ſententia eſt poſtulante neſcio quo: nihil enim neceſſe eſt omnium flagitia proferre. ſic reliqua auctoritas ſenatus empta interceſſione ſublata eſt. at enim Cn. Pompeius rogatione ſua & de re et de cauſa iudicauit: tulit enim de cæde, quæ in Appia uia facta eſſet, in qua P. Clodius occiſus fuit. quid ergo tulit? nempe, ut quæreretur. quid porrò quærendum eſt? factum' ne ſit? at conſtat. à quo? at patet. uidit etiã, in confeſſione facti, iuris tamen defenſionem ſuſcipi poſſe. quod niſi uidiſſet, poſſe abſolui eũ, qui fateretur: cum uideret nos fateri, neq; quæri unq̃ iuſſiſſet, nec uobis tã ſalutarẽ hãc

in iudicando literam, q̃ illam triſtem dediſſet. mihi uero Cn. Pompeius non modo nihil grauius contra Milonem iudicaſſe, ſed etiam ſtatuiſſe uidetur, quid uos in iudicando ſpectare oporteret. nam qui non pœnam confeſſioni, ſed defenſionem dedit, is cauſam interitus quærendam, non interitũ putauit. iam illud dicet ipſe profecto, quod ſua ſponte fecit; P. ne Clodio tribuendum putet, an tempori? domi ſuæ nobiliſſimus uir, ſenatus propugnator, atq; illis quidem temporibus penè patronus, auunculus huius noſtri iudicis fortiſſimi uiri Catonis, Tribunus pl. M. Druſus occiſus eſt. nihil de eius morte populus conſultus, nulla quæſtio decreta à ſenatu eſt. quantum luctum in hac urbe fuiſſe à noſtris patribus accepimus, cum P. Africano domi ſuæ quieſcenti illa nocturna uis eſſet illata? quis tum non gemuit? quis nõ arſit dolore? quem immortalem, ſi fieri poſſet, omnes eſſe cuperẽt, eius ne neceſſariam quidem expectatam eſſe mortem? num igitur ulla quæſtio de Africani morte lata eſt? certe nulla: quid ita? quia nõ alio facinore clari homines, alio obſcuri necantur. interſit inter uitæ dignitatem ſummorum atq; infimorum: mors quidem illata per ſcelus iiſdem pœnis teneatur, & legibus. niſi forte magis erit parricida, ſi quis conſularem patrem, q̃ ſi quis humilem necauerit; aut eo mors atrocior erit P. Clodij, ꝙ is in monumentis maiorum ſuorum ſit interfectus: hoc enim ſæpe ab iſtis dicitur: perinde quaſi Appius ille cæcus uiã munierit, non qua populus uteretur, ſed ubi impune ſui poſteri latrocinarentur. itaq; in eadem iſta Appia uia cum ornatiſſimum equitem R. M. Papiriũ occidiſſet, non fuit illud facinus puniendum: homo enim nobilis in ſuis mo

nimentis equitem R. occiderat. nunc eiuſdem Appiæ nomen quantas tragœdias excitat? quæ cruentata antea cæde honeſti, atq; innocentis uiri ſilebatur, eadem nunc crebro uſurpatur, poſteaq̃ latronis & parricidæ ſanguine imbuta eſt. ſed quid ego illa cõmemoro? comprehenſus eſt in templo Caſtoris ſeruus P. Clodij, quem ille ad Cn. Pompeium interficiendum collocarat. extorta eſt cõfitenti ſica de manibus. caruit foro poſtea Pompeius, caruit ſenatu, caruit publico: ianua ſe ac parietibus, non iure legum, iudiciorumq́; texit. num quæ rogatio lata, num quæ noua quæſtio decreta eſt? atqui ſi res, ſi uir, ſi tempus ullum dignum fuit, certe hæc in illa cauſa ſumma omnia fuerũt. inſidiator erat in foro collocatus, atq; in ueſtibulo ipſo ſenatus: ei uiro autem mors parabatur, cuius in uita nitebatur ſalus ciuitatis: eo porrò Reip. tempore, quo ſi unus ille occidiſſet, nõ hæc ſolum ciuitas, ſed gentes omnes concidiſſent. niſi forte, quia perfecta res non eſt, non fuit punienda. perinde quaſi exitus rerum, non hominum conſilia legibus uindicentur. minus dolendum fuit re nõ perfecta, ſed puniendum certe nihilo minus. quoties ipſe iudices ex P. Clody telis, & ex cruentis eius manibus effugi? ex quibus ſi me non mea, uel Reip. fortuna ſeruaſſet, quis tandem de interitu meo quæſtionem tuliſſet? ſed ſtulti ſumus, qui Druſum, qui Africanum, Pompeium, noſmet ipſos cum P. Clodio cõferre audeamus. tolerabilia fuerunt illa: P. Clody mortem æquo animo nemo ferre poteſt: luget ſenatus: mœret equeſter ordo: tota ciuitas confecta ſenio eſt: ſqualent municipia: afflictantur coloniæ: agri deniq; ipſi tam beneficum, tam ſalutarem, tam manſuetum ciuem deſide-

rant. non fuit ea cauſa iudices, non fuit, cur ſibi cenſeret Pompeius quæſtionem ferendam: ſed homo ſapiens, & alta quadam mente præditus, multa uidit, fuiſſe ſibi illum inimicum, familiarem Milonem: in cõmuni omniũ lætitia ſi etiam ipſe gauderet, timuit ne uideretur infirmior fides reconciliatæ gratiæ. multa etiam alia uidit, ſed illud maxime; quamuis atrociter ipſe tuliſſet, uos tamen fortiter iudicaturos: itaq; delegit è florentiſſimis ordinibus ipſa lumina: neq; uero, quod nõ nulli dictitãt, ſecreuit in iudicibus legẽdis amicos meos: neq; enim hoc cogitauit uir iuſtiſſimus, neq; in bonis uiris legendis id aſſequi potuiſſet, etiã ſi cupiſſet: nõ enim mea gratia familiaritatibus cõtinetur, quæ late patere nõ poſſũt: propterea ꝙ cõſuetudines uictus nõ poſſunt eſſe cum multis. ſed ſi quid poſſumus, ex eo poſſumus, ꝙ Reſp. nos coniunxit cũ multis. ex quibus ille cũ optimos uiros legeret, idq; maxime ad fidem ſuã pertinere arbitraretur, nõ potuit legere non ſtudioſos mei. ꝙ uero te Cn. Domiti huic quæſtioni præeſſe maxime uoluit, nihil quæſiuit aliud, niſi iuſtitiã, grauitatẽ, humanitatem, fidẽ. tulit, ut cõſularem neceſſe eſſet; credo, ꝙ principũ munus eſſe ducebat, reſiſtere & leuitati multitudinis, et perditorũ temeritati: ex cõſularibus te creauit potiſſimũ: dederas enim, q̃ cõtemneres populares inſanias, iam ab adoleſcentia documenta maxima. quã ob rem iudices, ut aliquãdo ad cauſam crimenq; ueniamus; ſi neq; omnis cõfeſſio facti eſt inuſitata; neq; de cauſa quicq̃ noſtra aliter, ac nos uellemus, à ſenatu iudicatum eſt; & lator ipſe legis, cum eſſet cõtrouerſia nulla facti, iuris tamen diſceptationem eſſe uoluit; & electi indices, & iſti præpoſitus quæſtio-

ni,qui hæc iuſte ſapienterq; diſceptet: reliquum eſt iudi ces,ut nihil iã aliud quærere debeatis,niſi uter utri inſidias fecerit: quod quo facilius argumentis perſpicere poſſitis,rem geſtã uobis dum breuiter expono,quæſo diligenter attendite. P.Clodius cum ſtatuiſſet omni ſcelere in Prætura uexare Remp.uideretq; ita tracta eſſe comitia anno ſuperiore,ut nõ multos menſes Præturam gerere poſſet: qui nõ honoris gradum ſpectaret,ut cæteri,ſed & L.Paulum collegam effugere uellet,ſingulari uirtute ciuem,& annum integrum ad dilacerãdam Remp.quæreret,ſubito reliquit annum ſuũ, ſeq; in annum proximum tranſtulit,non religione aliqua, ſed ut haberet,quod ipſe dicebat,ad Præturam gerendam,hoc eſt ad euertẽdam Remp.plenum annum atq; integrum. occurrebat,mancam ac debilem Præturam ſuam futuram Conſule Milone: eum porrò ſummo conſenſu populi R.Conſulem fieri uidebat: contulit ſe ad eius cõpetitores, ſed ita,totam ut petitionem ipſe ſolus etiã inuitis illis gubernaret,tota ut comitia ſuis,ut dictitabat,humeris ſuſtineret.conuocabat tribus: ſe interponebat: coloniam nouã,delectum perditiſſimorum ſcribebat ciuiũ. quanto ille plura miſcebat,tanto hic magis in dies cõualeſcebat. ubi uidit homo ad omne facinus paratiſſimus fortiſſimum uirum, inimiciſſimum ſuum, certiſſimum Conſulem,idq; intellexit non ſolum ſermonibus, ſed etiã ſuffragijs populi R.ſæpe eſſe declaratum: palàm agere cœpit, & aperte dicere, occidendum Milonem: ſeruos agreſtes & barbaros,quibus ſiluas publicas depopulatus erat, Hetruriamq; uexarat, ex Appennino deduxerat, quos uidebatis. res erat minime obſcura: etenim

palàm dictitabat, Conſulatum Miloni eripi nó poſſe, ui= tam poſſe. ſignificauit hoc ſæpe in ſenatu, dixit in concio ne. quin etiam Fauonio fortiſſimo uiro quærenti ex eo, qua ſpe fureret Milone uiuo; reſpódit, triduo illum, ad ſummũ quatriduo periturum. quam uocem eius ad hũc M. Catonem ſtatim Fauonius detulit. interim cum ſciret Clodius (neq; enim erat difficile ſcire) iter ſolenne, legiti mum, neceſſariũ, ante diem XIII Cal. Febr. Miloni eſſe Lanuuiũ ad Flaminem prodendum, ꝙ erat Dictator La nuuij Milo: Roma ſubito ipſe profectus pridie eſt, ut ante ſuũ fundum (quod re intellectum eſt) Miloni inſi= dias collocaret: atq; ita profectus eſt, ut cócionem turbu lentam, in qua eius furor deſideratus eſt, quæ illo ipſo die habita eſt, relinqueret: quam, niſi obire facinoris lo= cum tempuſq́; uoluiſſet, nunq̃ reliquiſſet. Milo autem, cũ in ſenatu fuiſſet eo die quoad ſenatus dimiſſus eſt, domũ uenit: calceos & ueſtimenta mutauit: pauliſper, dum ſe uxor (ut fit) cóparat, cómoratus eſt: deinde profectus eſt id temporis, cum iam Clodius (ſiquidem eo die Romã uenturus erat) redire potuiſſet. obuiam fit ei Clodius ex= peditus in equo, nulla rheda, nullis impedimentis, nullis Græcis comitibus ut ſolebat, ſine uxore, quod nunq̃ fe= rè; cum hic inſidiator, qui iter illud ad cædem facien= dam apparaſſet, cum uxore ueheretur in rheda, penula= tus, uulgi magno impedimento, ac muliebri & delicato ancillarũ puerorumq́; comitatu. fit obuiam Clodio ante fundum eius hora ferè undecima, aut non multo ſecus. ſtatim cóplures cum telis in hunc faciunt de loco ſupe= riore impetum: aduerſi rhedariũ occidunt. cum autem hic de rheda reiecta penula deſiluiſſet, ſeq́; acri animo

defenderet: illi, qui erant cum Clodio, gladijs eductis partim recurrere ad rhedam, ut à tergo Milonem adorirentur; partim, q hunc iam interfectum putarent, cædere incipiunt eius ſeruos, qui poſt erant. ex quibus qui animo fideli in dominũ erant, & præſentes fuerunt, partim occiſi ſunt, partim, cũ ad rhedam pugnari uiderent, & domino ſuccurrere prohiberentur, Milonemq; occiſum etiã ex ipſo Clodio audirent, & ita eſſe putarent, fecerunt id ſerui Milonis (dicam.n.non deriuandi criminis cauſa, ſed ut factũ eſt) neq; imperãte, neq; ſciente, neq; præſente domino, quod ſuos quiſq; ſeruos in tali re facere uoluiſſet. hæc, ſicut expoſui, ita geſta ſunt iudices: inſidiator ſuperatus, ui uicta uis, uel potius oppreſſa uirtute audacia eſt. nihil dico, quid Reſp. conſecuta ſit; nihil, quid uos; nihil, quid omnes boni: nihil ſanè id proſit Miloni, qui hoc fato natus eſt, ut ne ſe quidẽ ſeruare potuerit, quin unà Rép. uosq; ſeruaret. ſi id iure non poſſet, nihil habeo quod defendam. ſin hoc & ratio doctis, & neceſſitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper uim, quacunq; ope poſſent, à corpore, à capite, à uita ſua propulſarent: nõ poteſtis hoc facinus improbũ iudicare, quin ſimul iudicetis, omnibus, qui in latrones inciderint, aut illorũ telis, aut ueſtris ſententijs eſſe pereundum: quod ſi ita putaſſet, certe optabilius Miloni fuit dare iugulũ P. Clodio nõ ſemel ab illo, neq; tum primũ petitum, q̃ iugulari à uobis, quia ſe illi nõ iugulandũ tradidiſſet. ſin hoc nemo ueſtrũ ita ſentit: illud iam in iudiciũ uenit, nõ occiſus'ne ſit, quod fatemur; ſed iure, an iniuria, quod multis antea in cauſis iam quæſitũ eſt. inſidias factas eſſe cõſtat; & id eſt, quod ſenatus cõtra Rép.

factum iudicauit: ab utro factæ ſint, incertũ eſt: de hoc igitur, latum eſt, ut quæreretur. ita & ſenatus rem, non hominem notauit: & Põpeius de iure, non de facto quæſtionem tulit. num quid igitur aliud in iudicium uenit, niſi uter utri inſidias fecerit? profecto nihil. ſi hic illi, ut ne ſit impune; ſi ille huic, tum nos ſcelere ſoluamur. quonam igitur pacto probari poteſt, inſidias Miloni feciſſe Clodium? ſatis eſt quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam, magnas utilitates fuiſſe. itaq; illud Caſſianum, cui bono fuerit, in his perſonis ualeat: etſi boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi ſæpe paruo. atqui Milone interfecto Clodius hoc aſſequebatur, non modo ut Prætor eſſet non eo Conſule, quo ſceleris nihil facere poſſet; ſed etiam ut ijs Conſulibus Prætor eſſet, quibus ſi non adiuuantibus, at conniuẽtibus certe ſperaſſet ſe poſſe Remp. eludere in illis ſuis cogitatis furoribus. cuius illi conatus, ut ille ratiocinabatur, nec, ſi cuperent, reprimere poſſent, cũ tantum beneficiũ ei ſe debere arbitrarentur; et ſi uellent, fortaſſe uix poſſent frangere hominis ſceleratiſſimi corroboratã iam uetuſtate audaciam. an uero iudices uos ſoli ignoratis, uos hoſpites in hac urbe uerſamini, ueſtræ peregrinãtur aures, neq; in hoc peruagato ciuitatis ſermone uerſantur, quas ille leges (ſi leges nominandæ ſunt, ac non faces urbis & peſtes Reip.) fuerit impoſiturus nobis omnibus atq; inuſturus? exhibe quæſo Sexte Clodi, exhibe librarium illud legum ueſtrarum, quod te aiunt eripuiſſe è domo, & ex medijs armis, turbáq; nocturna, tanq̃ Palladium, ſuſtuliſſe, ut præclarũ inde munus, ac inſtrumentũ Tribuna=

tus ad aliquem, ſi nactus eſſes qui tuo arbitrio Tribunatum gereret, deferre poſſes. & aſpexit me quidē illis oculis, quibus tum ſolebat, cum omnia omnibus minabatur. mouet me quippe lumen curiæ. quid? tu me iratum Sexte putas tibi? cuius tu inimiciſſimum multo crudelius etiā punitus es, q̃ erat humanitatis meæ poſtulare. tu P. Clodij cruentum cadauer eieciſti domo, tu in publicum eieciſti, tu ſpoliatum imaginibus, exequijs, pompa, laudatione, infeliciſſimis lignis ſemiuſtulatū nocturnis canibus dilaniandū reliquiſti. quā rem etſi neceſſario feciſti, tamē, quoniam in meo inimico crudelitatē exprompſiſti tuam, laudare nō poſſum, iraſci certe non debeo. P. Clodij Præturā non ſine maximo rerū nouarum motu proponi ſolitam eſſe uidebatis, niſi eſſet is Conſul, qui eam auderet, poſſetq; confringere. eū Milonem eſſe cū ſentiret uniuerſus populus R. quis dubitaret ſuffragio ſuo ſe metu, periculo Remp. liberare? at nō P. Clodio mortuo uſitatis iam rebus obnitendum eſt Miloni, ut tueatur dignitatem ſuā. ſingularis illa huic uni conceſſa gloria, quæ quotidie augebatur frangendis furoribus Clodianis, iam morte Clodij cecidit. uos adepti eſtis, ne quem ciuem metueretis: hic exercitationem uirtutis, ſuffragationem Conſulatus, fontem perennem gloriæ ſuæ perdidit. itaque Milonis Conſulatus, qui uiuo Clodio labefactari non poterat, mortuo deniq; tentari cœptus eſt. non modo igitur nihil prodeſt, ſed obeſt etiam P. Clodij mors Miloni. at ualuit odium, fecit iratus, fecit inimicus, fecit ultor iniuriæ, punitor doloris ſui. quid, ſi hæc, non dico maiora fuerunt in Clodio, quàm in Milone, ſed in illo maxima, nulla in hoc? quid uultis amplius? quid enim odiſſet Clodium Milo,

ſegetem ac materiam ſuæ gloriæ, præter hoc ciuile odiũ, quo omnes improbos odimus? ille, erat, ut odiſſet primum defenſorem ſalutis meæ, deinde uexatorem furoris, domitorem armorum ſuorum, poſtremo etiam accuſatorem ſuum: reus enim Milonis lege Plotia fuit Clodius, quoad uixit. quo tandem animo hoc tyrannum tuliſſe creditis? quantum odium illius, & in homine iniuſto quàm etiam iuſtum eſſe? reliquum eſt, ut iam illum natura ipſius, conſuetudoq́; defendat, hunc autem hæc eadem coarguant. nihil per uim unquã Clodius, omnia per uim Milo. quid ergo iudices? cum mœrentibus uobis urbe ceſſi, non ſeruos, non arma, nõ uim intentauit? quæ fuiſſet igitur cauſa reſtituẽdi mei, niſi fuiſſet iniuſta eijciendi? diem mihi, credo, dixerat, mulctam irrogarat, actionem perduellionis intẽderat. & mihi iudices in cauſa aut ueſtra mala, aut mea nec præclariſſima etiam iudicium timendum fuit? ſeruorum, & egentium ciuium, & facinoroſorum armis meos ciues meis conſilijs periculisq́; ſeruatos pro me obijci nolui: uidi enim, uidi hunc ipſum Q. Hortenſium lumen & ornamentum Reip. penè interfici ſeruorum manu, cum mihi adeſſet: qua in turba C. Vibienus ſenator uir optimus, cum hoc cum eſſet unà, ita eſt mulctatus, ut uitam amiſerit. itaque quando illius poſtea ſica illa, quam à Catilina acceperat, conquieuit? hæc intenta nobis eſt: huic ego uos obijci pro me non ſum paſſus: hæc inſidiata Pompeio eſt: hæc iſtam Appiam uiam, monimẽtum ſui nominis, nece Papirij cruentauit: hæc eadem longo interuallo conuerſa rurſus eſt in me: nuper quidem, ut ſcitis, me ad regiam penè confecit. quid ſimile Milonis? cuius uis omnis hæc ſemper fuit, ne P. Clodius, cum

in iudicium detrahi non poſſet, ui oppreſſam ciuitatem teneret. quem ſi interficere uoluiſſet, quantæ, quoties occaſiones, quàm præclaræ fuerunt? potuit'ne, cum domum ac deos penates ſuos illo oppugnante defenderet, iure ſe ulciſci? potuit'ne ciue egregio et uiro fortiſſimo P. Seſtio collega ſuo uulnerato? potuit'ne Fabritio uiro optimo, cũ de reditu meo legem ferret, pulſo, crudeliſſima in foro cæde facta? potuit'ne L. Cæcilij iuſtiſſimi fortiſſimi'q; Prætoris oppugnata domo? potuit'ne illo die, cum eſt lata lex de me, cum totius Italiæ concurſus, quem mea ſalus concitarat, facti illius gloriam libens agnouiſſet, ut, etiã ſi id Milo feciſſet, cũcta ciuitas eam laudem pro ſua uendicaret? atqui erat id temporis clariſſimus et fortiſſimus Conſul, inimicus Clodio, P. Lentulus, ultor ſceleris illius, propugnator ſenatus, defenſor ueſtræ uoluntatis, patronus illius publici conſenſus, reſtitutor ſalutis meæ; ſeptem Prætores, octo Tribuni pl. illius aduerſarij, defenſores mei; Cn. Pompeius auctor & dux mei reditus, illius hoſtis: cuius ſententiam ſenatus omnis de ſalute mea grauiſſimam & ornatiſſimam ſecutus eſt: qui populum R. cohortatus eſt: qui, cum de me decretum Capuæ feciſſet, ipſe cunctæ Italiæ cupienti, & eius fidem imploranti ſignum dedit, ut ad me reſtituendum Romam concurrerent. omnia tum denique in illum odia ciuium ardebant deſiderio mei: quem qui tum interemiſſet, non de impunitate eius, ſed de præmijs cogitaretur. tamen ſe Milo continuit, & P. Clodium ad iudicium bis, ad uim nunquam uocauit. quid? priuato Milone, & reo ad populum, accuſante P. Clodio, cum in Cn. Pompeium pro Milone dicentem impetus factus eſt, quæ tum non modo occaſio, ſed

finitione conglobata [illegible]

etiam cauſa illius opprimendi fuit? nuper uero, cum M. Antonius *ſummam ſpem ſalutis bonis omnibus attuliſſet, grauiſſimamq́; adoleſcens nobiliſſimus* Reip. *partem fortiſſime ſuſcepiſſet, atq; illam belluam iudicij laqueos declinantem iam irretitam teneret, qui locus, quod tempus illud dij immortales fuit? cum ſe ille fugiens in ſcalarum tenebras abdidiſſet, magnum* Miloni *fuit cõficere illam peſtem nulla ſua inuidia,* Antonij *uero maxima gloria. quid? comitijs in campo, quoties poteſtas fuit? cum ille ui in ſepta irruiſſet, gladios diſtringendos, lapides iaciẽdos curaſſet, dein ſubito uultu* Milonis *perterritus fugeret ad* Tyberim, *uos & omnes boni uota faceretis, ut* Miloni *uti uirtute ſua liberet. quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc uoluit cum aliquorum querela? quẽ iure, quem loco, quem tempore, quem impune non eſt auſus, hunc iniuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis non dubitauit occidere? præſertim iudices cum honoris ampliſſimi contẽtio, & dies comitiorum ſubeſſet. quo quidem tempore (ſcio enim, quàm timida ſit ambitio, quantaq; & quàm ſolicita cupiditas* Cõſulatus) *omnia, non modo quæ reprehendi palàm, ſed etiam quæ obſcure cogitari poſſunt, timemus: rumorem, fabulam fictã, falſam perhorreſcimus: ora omnium atq; oculos intuemur: nihil enim eſt tam molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile, quàm uoluntas erga nos, ſenſusq́; ciuium: qui non modo improbitati iraſcuntur candidatorum, ſed etiam in recte factis ſæpe faſtidiunt. hunc diem igitur campi ſperatum atq; exoptatũ ſibi proponens* Milo, *cruẽtis manibus ſcelus & facinus præ ſe ferens & confitens, ad illa auguſta centuriarum auſpicia ueniebat? q̃ hoc nõ*

credibile in hoc? q̃ idem in Clodio non dubitandum, qui ſe, interfecto Milone, regnaturum putaret? quid? quod caput audaciæ eſt iudices: quis ignorat, maximam illecebrã eſſe peccandi impunitatis ſpem? in utro igitur hæc fuit? in Milone, qui etiam nunc reus eſt facti aut præclari, aut certe neceſſarij; an in Clodio, qui ita iudicia pœnamq; cõtempſerat, ut eum nihil delectaret, quod aut per naturã fas eſſet, aut per leges liceret? ſed quid ego argumentor? quid plura diſputo? te Q. Petili appello, optimum et fortiſſimũ ciuem: te M. Cato teſtor: quos mihi diuina quædam ſors dedit iudices: uos ex M. Fauonio audiſtis, Clodium ſibi dixiſſe, & audiſtis uiuo Clodio, periturum Milonem triduo: poſt diem tertium geſta res eſt, q̃ dixerat. cum ille non dubitaret aperire quid cogitaret, uos poteſtis dubitare quid fecerit? quemadmodum igitur eum dies non fefellit? dixi equidem modo. Dictatoris Lanuuini ſtata ſacrificia noſſe, negocij nihil erat: uidit neceſſe eſſe Miloni proficiſci Lanuuiũ illo ipſo, quo profectus eſt, die: itaq; anteuertit. at quo die? quo, ut ante dixi, inſaniſſima cócio ab ipſius mercenario Tribuno pl. eſt concitata: qué diẽ ille, quam concioné, quos clamores, niſi ad cogitatum facinus approperaret, nunq̃ reliquiſſet. ergo illi ne cauſa quidé itineris, etiam cauſa manendi: Miloni nulla facultas manendi, exeundi non cauſa ſolũ, ſed etiam neceſſitas fuit. quid, ſi, ut ille ſciuit Miloné fore eo die in uia, ſic Clodiũ Milo ne ſuſpicari quidem potuit? primũ quæro, qui ſcire potuerit? quod uos idem in Clodio quærere nõ poteſtis: ut. n. neminé aliũ niſi T. Patinã familiariſſimũ ſuũ rogaſſet, ſcire potuit illo ipſo die Lanuuij à Dictatore Milone prodi Flaminé neceſſe eſſe: ſed erãt permulti alij,

ex quibus id facillime ſcire poſſet; omnes ſcilicet Lanuuini. Milo de Clodij reditu unde quæſiuit? quæſierit ſanè. uidete, quid uobis largiar. ſeruum etiam, ut Arius meus amicus dixit, corruperit. legite teſtimonia teſtium ueſtrorum. dixit C. Caſſinius, cognomento Schola, Interamnis, familiaris meus, & idem comes P. Clodij, cuius iampridem teſtimonio Clodius eadem hora Interamnæ fuerat & Romæ, P. Clodium illo die in Albano manſurum fuiſſe, ſed ſubito ei eſſe nunciatum Cyrum architectum eſſe mortuum, itaq; Romam repente conſtituiſſe proficiſci. dixit hoc comes itē P. Clodij C. Clodius. uidete iudices quantæ res his teſtimonijs ſunt confectæ. primum certe liberatur Milo, nō eo conſilio profectus eſſe, ut inſidiaretur in uia Clodio, qppe qui ei obuius futurus omnino nō erat. deinde (non enim uideo cur non meum agam negocium) ſcitis iudices fuiſſe, qui in hac rogatione ſuadenda dicerent, Milonis manu cædem eſſe factam, conſilio uero maioris alicuius. uidelicet me latronem ac ſicarium abiecti homines, & perditi deſcribebant. iacent ſuis teſtibus ij, qui Clodium negant eo die Romam, niſi de Cyro auditū eſſet, rediturum fuiſſe. reſpiraui: liberatus ſum: non uereor, ne, quod ne ſuſpicari quidem potuerim, uidear id cogitaſſe. nunc perſequar cætera. nam occurrit illud: ne Clodius quidem de inſidijs cogitauit, quoniam fuit in Albano manſurus, ſi quidem exiturus ad cædem è uilla nō fuiſſet. uideo enim illum, qui dicitur de Cyri morte nunciaſſe, non id nunciaſſe, ſed Milonem appropinquare. nam quid de Cyro nunciaret, quem Clodius Roma proficiſcēs reliquerat morientem? unà fui, teſtamentum ſimul obſignaui cum Clodio: teſtamentum autem palàm fece-

rat,

fecerat, & illum hæredem & me ſcripſerat. quem pridie hora tertia animam efflantem reliquiſſet, eum mortuũ poſtridie hora decima ei nunciabatur? age, ſit ita factũ: quæ cauſa, cur Romã properaret? cur in noctẽ ſe coniy ceret? quid afferebat feſtinationem? ꝗ hæres erat? primum erat nihil, cur properato opus eſſet: deinde, ſi quid eſſet, quid tãdem erat, quod ea nocte cõſequi poſſet, amitteret autem ſi poſtridie mane Romã ueniſſet? atq; ut illi nocturnus ad urbem aduẽtus uitandus potius, q̃ expetendus fuit: ſic Miloni, cum inſidiator eſſet, ſi illum ad urbem noctu acceſſurũ ſciebat, ſubſiſtendum atq; expectandum fuit. noctu, inuidioſo, & pleno latronũ in loco occidiſſet. nemo ei neganti nõ crediſſet, quem eſſe omnes ſaluum etiã cõfitentem uolunt. ſuſtinuiſſet hoc crimen primum ipſe ille latronum occultator & receptator locus, dum neq; muta ſolitudo indicaſſet, neq; cæca nox oſtendiſſet Milonem: deinde ubi multi ab illo uiolati, ſpoliati, bonis expulſi, multi etiã hæc timentes in ſuſpicionem caderent: tota deniq; rea citaretur Hetruria. atq; illo die certe Aricia rediẽs diuertit Clodius ad Albanum. ꝗ niſi ſciret illum Milo Ariciæ fuiſſe, ſuſpicari tamen debuit, eum, etiã ſi Romam illo die reuerti uellet, ad uillam ſuã, quæ uiã tangeret, diuerſurum. cur neq; ante occurrit, ne in uilla reſideret: nec eo in loco ſubſedit, quò ille noctu uẽturus eſſet? uideo adhuc cõſtare omnia iudices, Miloni etiã utile fuiſſe Clodiũ uiuere, illi ad ea, quæ cõcupierat, optatiſſimum interitum Milonis fuiſſe: odium illius in hũc acerbiſſimum, in illum huius nullum: cõſuetudinem illius perpetuã in ui inferenda, huius tantũ in repellenda: mortem ab illo denũciatã palàm Miloni & præ=

dicatam, nihil unq̃ auditum ex Milone: profectionis huius diem illi notum, reditum illius huic ignotum fuiſſe: huius iter neceſſariũ, illius etiã potius alienum: hũc præ ſe tuliſſe illo die Roma exiturum, illum eo die ſe diſſimulaſſe rediturum: hunc nullius rei mutaſſe cõſilium, illum cauſam mutandi cõſilij finxiſſe: huic, ſi inſidiaretur, nocte prope urbem expectandum, illi, etiã ſi hunc nõ timeret, tamen acceſſum ad urbem nocturnũ fuiſſe metuendum. Videamus nũc id, quod caput eſt; locus ad inſidias ille ipſe, ubi cõgreſſi ſunt, utri tãdem fuerit aptior. id uero iudices etiã dubitandum, & diutius cogitãdum eſt? ante fundum Clodij: quo in fundo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hominum uerſabatur ualentiũ. atqui excelſo loco ſuperiorem ſe fore putabat Milo, & ob eam cauſam eum locum ad pugnã potiſſimum delegerat. an in eo loco potius expectandum ab eo, qui ipſius loci ſpe facere impetum cogitarat? res loquitur iudices ipſa: quæ ſemper ualet plurimum. ſi hæc nõ geſta audiretis, ſed picta uideretis: tamen appareret, uter eſſet inſidiator, uter nihil cogitaret mali, cum alter ueheretur in rheda penulatus, unà ſederet uxor. quid horum nõ impeditiſſimum? ueſtitus, an uehiculum, an comes? quid minus promptum ad pugnam, cum penula irretitus, rheda impeditus, uxore penè conſtrictus eſſet? uidete nũc illum, primum egredientem è uilla ſubito: cur ueſperi? quid neceſſe eſt tarde? quid cõuenit, præſertim id temporis? diuertit in uillam Pompeij: Pompeium ut uideret? ſciebat in Alſienſi eſſe procul inde: uillã ut perſpiceret? millies in ea fuerat. quid ergo erat moræ & tergiuerſationis? dum hic ueniret, locum relinquere no=

luit. Age,nunc iter expediti latronis cum Milonis *impedimentis cōparate. ſemper ille antea cum uxore,tum ſine ea: nunq̄ non in rheda,tum in equo: comites* Græ*culi,quocunq; ibat,etiam cum in caſtra* Hetruſ*ca properabat; tum nugarum in comitatu nihil.*Milo,*qui nūquam,tum caſu pueros ſymphoniacos uxoris ducebat, et ancillarum greges.ille,qui ſemper ſecum ſcorta, ſemper exoletos,ſemper lupas ducebat,tum neminem,niſi ut uirum à uiro lectū eſſe diceres.cur igitur uictus eſt? quia non ſemper uiator à latrone, non nunq̄ etiam latro à uiatore occiditur: quia quāquam paratus in imparatos* Clodius,*tamē mulier inciderat in uiros.nec uero ſic erat unquam non paratus* Milo *contra illum,ut non ſatis ſe rè eſſet paratus.ſemper ille,& quantum intereſſet* P.Clo*dij ſe perire,& quanto illi odio eſſet,& quātum ille auderet,cogitabat: quamobrem uitam ſuam,quam maximis præmijs propoſitam & penè addictam ſciebat,nunquam in periculum ſine præſidio,& ſine cuſtodia prouehebat.adde caſus,adde incertos exitus pugnarum,*Mar*temq́; communem,qui ſæpe ſpoliantem iam & exultantem euertit,& perculit ab abiecto.adde inſcitiā pranſi, poti, oſcitantis ducis: qui cum à tergo hoſtem intercluſum reliquiſſet,nihil de eius extremis comitibus cogitauit: in quos incenſos ira,uitamq́; domini deſperātes cū incidiſſet,hæſit in ijs pœnis,quas ab eo ſerui fideles pro domini uita expetiuerūt.cur igitur eos manumiſit? metuebat ſcilicet,ne indicaretur,ne dolorē perferre nō poſſent,ne tormētis cogerētur,occiſum eſſe à ſeruis* Milonis *in* Appia *uia* P.Clodiū,*confiteri.quid opus eſt tortore? quid quæris? occiderit'ne? occidit.iure,an iniuria? nihil*

ad tortorem: facti enim in eculeo quæſtio eſt, iuris in iudicio. quod igitur in cauſa quærendum eſt, id agamus: hoc, quod tormentis inuenire uis, id fatemur. manu uero cur miſerit, ſi id potius quæris, q̃ cur parum amplis affecerit præmijs: neſcis inimici factum reprehendere: dixit enim hic idem, qui omnia ſemper cōſtanter & fortiter, M. Cato, dixitq; in turbulenta cōcione, quæ tamen huius auctoritate placata eſt; non libertate ſolum, ſed etiá omnibus præmijs digniſſimos fuiſſe, qui domini caput defendiſſent: quod enim præmiū ſatis magnū eſt tam beneuolis, tam bonis, tam fidelibus ſeruis, propter quos uiuit? etſi id quidem non tanti eſt, quàm ꝙ propter eoſdē non ſanguine, & uulneribus ſuis crudeliſſimi inimici mentem oculoſq; ſatiauit. quos niſi manumiſiſſet, tormentis etiá dedendi fuerūt, conſeruatores domini, ultores ſceleris, defenſores necis? hic uero nihil habet in his malis, quod minus moleſte ferat, q̃, etiam ſi quid ipſi accidat, eſſe tamen illis meritum præmiū perſolutū. ſed quæſtiones urgent Milonem, quæ ſunt habitæ nunc in atrio Libertatis: quibuſnam de ſeruis? rogas? de P. Clodij. quis eos poſtulauit? Appius. quis produxit? Appius. unde? ab Appio. dij boni, quid poteſt agi ſeuerius? de ſeruis nulla quæſtio eſt in dominum, niſi de inceſtu, ut fuit in Clodium. proxime ad deos acceſſit Clodius, propius, q̃ tum, cum ad ipſos penetrarat; cuius de morte tanq̃ de cerimonijs uiolatis quæritur. ſed tamen maiores noſtri in dominum de ſeruo quæri noluerunt, nō quia non poſſet uerum inueniri, ſed quia uidebatur indignū eſſe, & domini morte ipſa triſtius: in reū de ſeruis accuſatoris cum quæritur, uerum inueniri poteſt? age uero, quæ erat,

aut qualis quæſtio? heus ubi Ruſcio, ubi Caſca? Clodius inſidias fecit Miloni? fecit: certa crux. nullas fecit: ſperata libertas. quid hac quæſtione certius? ſubito arrepti in quæſtionem, tamen ſeparantur à cæteris, & in arcas conyciuntur, ne quis cum ijs colloqui poſſit. hi centũ dies penes accuſatorem cum fuiſſent, ab eo ipſo accuſatore producti ſunt. quid hac quæſtione dici poteſt integrius? quid incorruptius? q̃ ſi non dum ſatis cernitis, cum res ipſa tot, tam claris argumẽtis, ſignisq; luceat, pura mente atq; integra Milonem, nullo ſcelere imbutũ, nullo metu perterritum, nulla cõſcientia exanimatum Romã reuertiſſe: recordamini per deos immortales, quæ fuerit celeritas reditus eius? qui ingreſſus in forum ardente curia? quæ magnitudo animi? qui uultus? quæ oratio? neq; uero ſe populo ſolum, ſed etiã ſenatui tradidit; neq; ſenatui modo, ſed etiã publicis præſidijs, & armis; neq; his tantum, uerum etiã eius poteſtati, cui ſenatus totam Remp. omnem Italiæ pubem, cuncta populi R. arma cõmiſerat. cui ſe nunq̃ profecto tradidiſſet, niſi cauſæ ſuæ confideret, præſertim omnia audienti, magna metuenti, multa ſuſpicãti, nõ nulla credenti. magna uis eſt cõſcientiæ iudices, & magna in utranq; partem; ut neq; timeant, qui nihil cõmiſerint; & pœnã ſemper ante oculos uerſari putent, qui peccarint. neq; uero ſine ratione certa, cauſa Milonis ſemper à ſenatu probata eſt: uidebant enim ſapientiſſimi homines facti rationem, præſentiam animi, defenſionis conſtantiam. an uero obliti eſtis iudices recenti illo nuncio necis Clodianæ non modo inimicorum Milonis ſermones, & opiniones, ſed nõ nullorũ etiam imperitorum, qui negabant eum Romã eſſe redi-

turum? ſiue enim illud animo irato ac percito feciſſet, ut incenſus odio trucidaret inimicum: arbitrabantur eum tanti mortem P. Clodij putaſſe, ut æquo animo patria careret, cum ſanguine inimici expleſſet odiũ ſuum. ſiue etiam illius morte patriam liberare uoluiſſet: nõ dubitaturum fortem uirum, quin, cum ſuo periculo ſalutem Reip. attuliſſet, cederet æquo animo legibus, ſecum auferret gloriam ſempiternam, nobis hæc fruenda relinqueret, quæ ipſe ſeruaſſet. multi etiam Catilinam, atq; illa portenta loquebãtur: erumpet, occupabit aliquem locum, bellum patriæ faciet. miſeros interdum ciues optime de Rep. meritos: in quibus homines nõ modo res præclariſſimas obliuiſcuntur, ſed etiam nefarias ſuſpicãtur. ergo illa falſa fuerunt: quæ certe uera extitiſſent, ſi Milo admiſiſſet aliquid, quod non poſſet honeſte ueréq; defendere. quid, quæ poſtea ſunt in eum congeſta? quæ q̃uis etiam mediocrium delictorum cõſcientiam perculiſſent, ut ſuſtinuit dij immortales? ſuſtinuit? immo uero ut contempſit, ac pro nihilo putauit? quæ neq; maximo animo nocens, neq; innocens, niſi fortiſſimus uir, negligere potuiſſet. ſcutorum, gladiorum, frenorum, ſparorũ, pilorumq́; etiam multitudo deprehendi poſſe iudicabatur: nullum in urbe uicum, nullum angiportum eſſe dicebãt, in quo Miloni non eſſet cõducta domus: arma in uillam Otriculanã deuecta Tyberi: domus in cliuo Capitolino ſcutis referta: plena omnia malleolorum ad urbis incendia cõparatorum. hæc nõ delata ſolum, ſed penè credita; nec ante repudiata ſunt, q̃ quæſita. laudabam equidem incredibilem diligentiã Cn. Pompeij, ſed dicam ut ſentio iudices. nimis multa audire coguntur, neq; ali-

pĺena

ter facere poſſunt ij, quibus tota cõmiſſa eſt Reſp. quin etiã audiendus ſit Popa Licinius neſcio quis de circo Maximo: ſeruos Milonis apud ſe ebrios factos, ſibi cõfeſſos eſſe de interficiẽdo Cn. Pompeio cõiuraſſe; deinde poſtea ſe gladio percuſſum eſſe ab uno de illis, ne indicaret; Põpeio in hortos nũciauit. arceſſor in primis. de amicorum ſentẽtia rem defert ad ſenatum. nõ poterã in illius mei, patriæq; cuſtodis tanta ſuſpicione nõ metu exanimari: ſed mirabar tamen credi Popæ, ebrioſorum cõfeſſionem ſeruorum audiri, uulnus in latere, quod acu punctũ uideretur, pro ictu gladiatoris putari. uerũ etiã, ut intelligo, cauebat magis Pompeius, q̃ timebat, nõ ea ſolum quæ timenda erãt, ſed omnino omnia, ne aliquid uos timeretis. oppugnata domus C. Cæſaris, clariſſimi & fortiſſimi uiri, per multas noctis horas nũciabatur: nemo audierat tam celebri loco, nemo ſenſerat: tamen audiebatur. nõ poteram Cn. Pompeium, præſtantiſſima uirtute ciuẽ, timidum ſuſpicari: diligentiam, tota Rep. ſuſcepta, nimiam nullam putabã. frequẽtiſſimo ſenatu nuper in Capitolio ſenator inuẽtus eſt, qui Milonem cum telo eſſe diceret. nudauit ſe in ſanctiſſimo templo, quoniã uita talis & ciuis & uiri fidem nõ faciebat, niſi eo tacẽte res ipſa loqueretur. omnia falſa atq; inſidioſe ficta cõperta sũt: cũ tamen, ſi metuitur etiã nũc Milo, nõ hoc iam Clodianum crimen timemus, ſed tuas Cn. Põpeij (te enim iam appello ea uoce, ut me audire poſſis) tuas, inq̃, ſuſpiciones perhorreſcimus. ſi Milonem times, ſi hũc de tua uita nefarie aut nũc cogitare, aut molitum aliquando aliquid putas; ſi Italiæ delectus, ut nõ nulli cõquiſitores tui dictitant; ſi hæc arma, ſi Capitolinæ cohortes, ſi excubiæ,

ſi uigiliæ, ſi delecta iuuentus, quæ tuũ corpus domumq́; cuſtodit, contra Milonis impetum armata eſt, atq; illa omnia in hũc unum inſtituta, parata, intenta ſunt: magna in hoc certe uis, & incredibilis animus, & nõ unius uiri uires, atq; opes indicantur, ſiquidem in hunc unum & præſtãtiſſimus dux electus, & tota Reſp. armata eſt. ſed quis non intelligit, omnes tibi Reip. partes ægras, & labantes, ut eas his armis ſanares & cõfirmares, eſſe cõmiſſas? ꝙ ſi Miloni locus datus eſſet, probaſſet profecto tibi ipſi, neminem unq̃ hominem homini chariorẽ fuiſſe, q̃ te ſibi; nullum ſe unquam periculum pro tua dignitate fugiſſe; cum illa ipſa teterrima peſte ſæpiſſime pro tua gloria contendiſſe; Tribunatum ſuum ad ſalutem meam, quæ tibi chariſſima fuiſſet, cõſilijs tuis gubernatum; ſe à te poſtea defenſum in periculo capitis, adiutum in petitione Præturæ; duos ſe habere ſemper amiciſſimos ſperaſſe, te tuo beneficio, me ſuo. quæ ſi nõ probaret, ſi tibi ita penitus inſediſſet iſta ſuſpicio, nullo ut euelli modo poſſet; ſi deniq; Italia à delectu, urbs ab armis ſine Milonis clade nunquã eſſet cõquietura: næ iſte haud dubitans ceſſiſſet patria, is, qui ita natus eſt, & ita cõſueuit: te Magne tamen atteſtaretur, quod nũc etiam facit: Vide q̃ ſit uaria uitæ, cõmutabiliſq; ratio, q̃ uaga, uolubiliſq́; fortuna, quãtæ infidelitates in amicis, quàm ad tempus aptæ ſimulationes, quantæ in periculis fugæ proximorum, quantæ timiditates. erit, erit illud profecto tempus, & illuceſcet aliquando ille dies, cum tu ſalutaribus, ut ſpero, rebus tuis, ſed fortaſſe motu aliquo cõmunium temporum immutatis, qui quàm crebro accidat, experti debemus ſcire, et amiciſſimi beneuolentiam,

& grauiſſimi hominis fidem, & unius poſt homines natos fortiſſimi uiri magnitudinem animi deſideres. quanq̃ quis hoc credat, Cn. Pompeium, iuris publici, moris maiorum, rei deniq; publicæ peritiſſimum, cum ſenatus ei cõmiſerit, ut uideret, ne quid Reſp. detrimenti caperet, quo uno uerſiculo ſatis armati ſemper Conſules fuerunt, etiã nullis armis datis; hunc exercitu, hunc delectu dato, iudicium expectaturum fuiſſe in eius conſilijs uindicandis, qui uel iudicia ipſa tolleret? ſatis iudicatum eſt à Pompeio, falſo iſta conferri in Milonem, qui legem tulit, qua, ut ego ſentio, Milonem abſolui oporteret; ut omnes confitentur, liceret. quòd uero in illo loco, atq; in illis publicorum præſidiorum copijs circunfuſus ſedet, ſatis declarat, ſe nõ terrorem inferre uobis (quid enim illo minus dignum, q̃ cogere ut uos eum condemnetis, in quem animaduertere ipſe & more maiorum, & ſuo iure poſſet?) ſed præſidio eſſe, ut intelligatis, contra heſternam concionem illam licere uobis, quod ſentiatis, libere iudicare. nec uero me iudices Clodianum crimen mouet: nec tam ſum demens, tam'q; ueſtri ſenſus ignarus atq; expers, ut neſciam quid de morte Clodij ſentiatis. de qua ſi iam nollem ita diluere crimen, ut dilui, tamen impune Miloni palàm clamare atque mentiri glorioſe liceret: occidi, occidi, non Sp. Melium, qui annona leuanda, iacturiſq; rei familiaris, quia nimis amplecti plebem putabatur, in ſuſpicionem incidit regni appetendi; non Ti. Gracchum, qui collegæ magiſtratum per ſeditionem abrogauit; quorum interfectores implerunt orbem terrarum nominis ſui gloria: ſed eum (auderet enim dicere, cum patriam periculo ſuo liberaſſet) cuius nefarium adulterium in puluinaribus

ſanctiſſimis nobiliſſimæ fœminæ comprehẽderunt; eum, cuius ſupplicio ſenatus ſolennes religiones expiandas ſæpe cenſuit; eum, quem cum ſorore germana nefarium ſtuprum feciſſe L. Lucullus iuratus ſe quæſtionibus habitis dixit comperiſſe; eum, qui ciuem, quem ſenatus, quem populus, quem omnes gentes urbis ac uitæ ciuium conſeruatorem iudicabant, ſeruorum armis exterminauit; eum, qui regna dedit, ademit, orbem terrarum quibuſcũ uoluit partitus eſt; eum, qui pluribus cædibus in foro factis ſingulari uirtute & gloria ciuem domum ui & armis compulit; eum, cui nihil unquam nefas fuit nec in facinore, nec in libidine; eum qui ædem Nympharum incendit, ut memoriam publicæ recenſionis tabulis publicis impreſſam extingueret; eum denique, cui iam nulla lex erat, nullum ciuile ius, nulli poſſeſſionum termini; qui non calumnia litium, non iniuſtis uindicijs ac ſacramentis alienos fundos, ſed caſtris, exercitu, ſignis inferendis petebat; qui non ſolum Hetruſcos (eos enim penitus contempſerat) ſed hunc Cn. Pompeium, uirum fortiſſimum, atque optimum ciuem, iudicem noſtrum pellere poſſeſſionibus, armis, caſtriſq; conatus eſt; qui cum architectis et decempedis uillas multorum, hortoſq; peragrabat; qui Ianiculo, & alpibus ſpem poſſeſſionum terminabat ſuarum; qui, cum ab equite R. ſplendidiſſimo, & forti uiro, T. Pacanio non impetraſſet, ut inſulam in lacu Pretio uenderet, repente lyntribus in eam inſulam materiam, calcem, cæmenta, atque arma conuexit, dominoq; trans ripam inſpectante, non dubitauit ædificium extruere in alieno; qui huic T. Furfanio, cui uiro dij immortales? (quid enim de muliercula Sanctia, quid de adoleſcente

Apronio dico?quorum utriq; mortem eſt minitatus,niſi ſibi hortorum poſſeſſione ceſſiſſet)ſed auſus eſt Furſanio dicere, ſi ſibi pecuniam,quantam popoſcerat,non dediſſet,mortuum ſe in domum eius illaturum , qua inuidia huic eſſet tali uiro conflagrandum; qui Appium fratré, hominem mihi coniunctum fideliſſima gratia, abſentem de poſſeſſione fundi deiecit ; qui parietem ſic per ueſtibulum ſororis inſtituit ducere, ſic agere fundamenta,ut ſororem non modo ueſtibulo priuaret, ſed omni aditu & lumine . quãquam hæc quidem iam tolerabilia uidebãtur : etſi æquabiliter in Remp.in priuatos,in longinquos, in propinquos,in alienos,in ſuos irruebat: ſed neſcio quo modo iam uſu obduruerat,& percalluerat ciuitatis incredibilis patientia . quæ uero aderant iam,& impendebant,quonam modo ea aut depellere potuiſſetis,aut ferre imperium,ſi id ille nactus eſſet ? omitto ſocios,exteras nationes,Reges,Tetrarchas(uota enim feceratis,ut in eos ſe potius mitteret,q̃ in ueſtras poſſeſſiones , ueſtra tecta, ueſtras pecunias)à liberis dico,à liberis medius fidius,& à coniugibus ueſtris nunq̃ ille effrenatas ſuas libidines cohibuiſſet . fingi hæc putatis,quæ patent , quæ nota omnibus,quæ tenentur ? ſeruorum exercitus illum in urbe cóſcripturum fuiſſe , per quos totam Remp. resq́; priuatas omnium poſſideret. quamobrem , ſi cruentum gladium tenens clamaret T.Annius,adeſte quæſo , atq; audite ciues ; P.Clodium interfeci ; eius furores, quos nullis iam legibus,nullis iudicijs frenare poteramus,hoc ferro , & hac dextera à ceruicibus ueſtris repuli; per me unum effectum eſt,ut ius,æquitas,leges,libertas,pudor,pudicitia in ciuitate manerent: enimuero timendum,quonã modo

id factum ferret ciuitas:nunc enim quis eſt,qui non pro bet? qui non laudet? qui non unum poſt hominum memoriam T. Annium plurimum Reip.profuiſſe,maxima lætitia populum R.cunctam Italiam,nationes omnes afſeciſſe & dicat,& ſentiat? nequeo,uetera illa populi R. quanta fuerint gaudia,iudicare:multas tamen iam ſummorum imperatorum clariſſimas uictorias ætas noſtra uidit,quarum nulla neq; tam diuturnam attulit lætitiã, nec tantam.mandate hoc memoriæ iudices. ſpero multa uos,liberoſq; ueſtros in Rep.bona eſſe uiſuros. in his ſingulis ita ſemper exiſtimabitis, uiuo P.Clodio nihil horũ uos uiſuros fuiſſe.in ſpem maximam,&, quemadmodũ confido,ueriſſimam adducti ſumus,hunc ipſum annum, hoc ſummo uiro Conſule,concuſſa hominum licentia,cupiditatibus fractis,legibus,& iudicijs conſtitutis, ſalutarem ciuitati fore.num quis igitur eſt tam demẽs,qui hoc P.Clodio uiuo cõtingere potuiſſe arbitretur?quid?ea,quæ tenetis, priuata atq; ueſtra, dominante homine furioſo quod ius perpetuæ poſſeſſionis habere potuiſſent ? non timeo iudices,ne odio inimicitiarum mearum inflãmatus, libentius hæc in illum euomere uidear,q̃ uerius : etenim etſi præcipuum eſſe debebat,tamen ita communis erat omnium ille hoſtis,ut in cõmuni odio penè æqualiter uerſaretur odium meum.nõ poteſt dici ſatis,ne cogitari quidem,quantum in illo ſceleris,quantum exitij fuerit.quin ſic attendite iudices.nempe hæc eſt quæſtio de interitu P. Clodij. fingite animis: liberæ enim ſunt cogitationes noſtræ,&,quæ uolunt,ſic intuentur,ut ea cernimus, quæ uidemus: fingite igitur cogitatione imaginem huius conditionis meæ,ſi poſſim efficere ut Milonem abſoluatis,ſed

ita, ſi P. Clodius reuixerit. quid uultu extimuiſtis? quonã modo ille uos uiuus afficeret, qui mortuus inani cogitatione percuſſit? quid? ſi ipſe Cn. Pompeius, qui ea uirtute ac fortuna eſt, ut ea potuerit ſemper, quæ nemo præter illum; ſi is, inquam, potuiſſet, ut quæſtionem de morte P. Clodij ferre, ſic ipſum ab inferis excitare: utrũ putatis facturũ fuiſſe? etiã ſi propter amicitiam uellet illũ ab inferis reuocare, propter Remp. nõ feciſſet. eius igitur mortis ſedetis ultores, cuius uitam ſi putetis per uos reſtitui poſſe, nolitis: & de eius nece lata quæſtio eſt, qui ſi eadem lege reuiuiſcere poſſet, lata lex nunq̃ eſſet. huius ergo interfector non eſſet etiam confitendo ab ijs impetraturus, ne pœnam timeret, quos liberauiſſet? Græci homines deorum honores tribuunt ijs uiris, qui tyrannos necauerunt. quæ ego uidi Athenis? quæ alijs in urbibus Græciæ? quas res diuinas talibus inſtitutas uiris? quos cantus? quæ carmina? propè ad immortalitatem & religionem & memoriam conſecrantur. uos tanti conſeruatorem populi, tanti ſceleris ultorem non modo honoribus nullis afficietis, ſed ad ſuppliciũ rapi etiã patiemini? confiteretur, confiteretur, inquã, ſi feciſſet, & magno animo, & libenter, ſe feciſſe libertatis omniũ cauſa: quod certe ei non confitendũ modo fuiſſet, uerũ etiam prædicandũ. etenim ſi id nõ negat, ex quo nihil petit, niſi ut ignoſcatur: dubitaret id fateri, ex quo etiam præmia laudis eſſent petenda? niſi uero gratius putat eſſe uobis, ſui ſe capitis, quàm ueſtri ordinis defenſorem fuiſſe, cum præſertim in ea cõfeſſione, ſi grati eſſe uelletis, honores aſſequeretur ampliſſimos: ſi factũ uobis non probaretur (quanquam qui poterat ſalus ſua cuique non probari?) ſed tamen ſi minus fortiſſimi uiri

uirtus ciuibus grata cecidiſſet, magno animo, conſtantiq; cederet ex ingrata ciuitate : nam quid eſſet ingratius, q̃ lætari cæteros, lugere eum ſolum, propter quem cæteri lætarentur? quanquam hoc animo ſemper omnes fuimus in patriæ proditoribus opprimendis, ut, quoniam noſtra futura eſſet gloria, periculum quoque, & inuidiam noſtram putaremus: nam quæ mihi contribuenda laus eſſet ipſi, cum tantum in Conſulatu meo pro uobis, ac liberis ueſtris auſus eſſem, ſi id, quod conabar, ſine maximis dimicationibus meis me eſſe auſurum arbitrarer ? quæ mulier ſceleratum ac pernicioſum ciuem occidere nō auderet, ſi periculum non timeret? propoſita inuidia, morte, pœna, qui nihil ſegnius Remp. defendit, is uir uere putandus eſt. populi grati eſt, præmijs afficere bene meritos de Rep. ciues: uiri fortis, ne ſupplicijs quidem moueri, ut fortiter feciſſe pœniteat. quamobrem uteretur eadem cōfeſſione T. Annius, qua Hala, qua Naſica, qua Opimius, qua Marius, qua noſmet ipſi : &, ſi grata Reſp. eſſet, lætaretur ; ſi ingrata, tamen in graui fortuna cōſcientia ſua niteretur . ſed huius beneficij gratiam iudices fortuna populi R. & ueſtra felicitas, & dij immortales ſibi deberi putant. nec uero quiſquam aliter arbitrari poteſt, niſi qui nullam uim cœleſtem exiſtimat, numen ue diuinum, quem neque imperij ueſtri magnitudo, neque ſol ille, nec cœli, & ſignorum motus, nec uiciſſitudines rerum atque ordines mouent, neque, id quod maximum eſt, maiorum ſapientia, qui ſacra, qui cerimonias, qui auſpicia & ipſi ſanctiſſime coluerunt, & nobis ſuis poſteris prodiderūt. eſt, eſt profecto illa uis : neque in his corporibus, atque in hac imbecillitate noſtra ineſt quiddam quod uigeat, et

ſentiat,& non ineſt in hoc tanto naturæ, tam præclaro motu. niſi forte iccirco eſſe non putant,quia non appa=ret,nec cernitur: perinde quaſi noſtram ipſam mentem, qua ſapimus,qua prouidemus, qua hæc ipſa agimus ac dicimus,uidere,aut planè,qualis,aut ubi ſit,ſentire poſſimus. ea uis,ea eſt igitur,quæ ſæpe incredibiles huic urbi felicitates,atque opes attulit; quæ illam perniciem extin-xit,ac ſuſtulit; cui primum mentem iniecit,ut ui irrita=re, ferroq́; laceſſere fortiſſimum uirũ auderet, uincere=turq́; ab eo,quem ſi uiciſſet, habiturus eſſet impunitatem & licentiam ſempiternam. non eſt humano conſilio, ne mediocri quidem iudices deorum immortalium cura res illa perfecta: religiones mehercule ipſæ,aræq́;, cum illã belluam cadere uiderunt,commouiſſe ſe uidentur,& ius in illo ſuum retinuiſſe: uos enim Albani tumuli, atque luci,uos,inquam,imploro atque obteſtor,uosq́; Albano=rum obrutæ aræ ſacrorum populi R. ſociæ & æquales, quas ille præceps amentia, cæſis proſtratisq́; ſanctiſſimis lucis, ſubſtructionum inſanis molibus oppreſſerat;ueſtræ tum aræ,ueſtræ religiones uiguerunt, ueſtra uis ualuit, quam ille omni ſcelere polluerat: tuq́; ex tuo edito mon te Latialis ſancte Iupiter,cuius ille lacus,nemora, finesq́; ſæpe omni nefario ſtupro & ſcelere macularat, ali=quando ad eum puniendum oculos aperuiſti: uobis illæ, uobis ueſtro in conſpectu ſeræ, ſed iuſtæ tamẽ, & debitæ pœnæ ſolutæ ſunt. niſi forte hoc etiam ca ſu factum eſſe dicimus, ut ante ipſum ſacrarium Bonæ deæ,quod eſt in fundo T.Seſtij Galli, in primis honeſti & ornati adoleſcẽtis,ante ipſam,inquam,Bonam deam, cum prælium commiſiſſet, primum illud uulnus acce=

perit,quo teterrimam mortem obiret; ut non abſolutus iudicio illo nefario uideretur, ſed ad hanc inſignem pœnam reſeruatus. nec uero non eadem ira deorum hanc eius ſatellitibus iniecit amentiam,ut ſine imaginibus,ſine cantu,ſine ludis,ſine exequijs,ſine lamentis, ſine laudationibus,ſine funere,oblitus cruore,& luto, ſpoliatus illius ſupremi diei celebritate,quam cõcedere etiam inimici ſolent,amburer etur etiam abiectus.nõ fuiſſe credo fas clariſſimorum uirorum formas illi teterrimo parricidæ aliquid decoris afferre,neq; ullo in loco potius mortem eius lacerari,quàm in quo uita eſſet damnata. dura mihi medius fidius iam fortuna populi R. & crudelis uidebatur, quæ tot annos illum in hanc Remp. inſultare uideret, & pateretur. polluerat ſtupro ſanctiſſimas religiones: ſenatus grauiſſima decreta perfregerat: pecunia ſe palàm à iudicibus redemerat: uexarat in Tribunatu ſenatum: omnium ordinum conſenſu pro ſalute Reip. geſta reſciderat: me patria expulerat: bona diripuerat; domum incẽderat: liberos,coniugem meam uexauerat: Cn. Pompeio nefarium bellum indixerat: magiſtratuum priuatorũq; cædes effecerat: domum mei fratris incenderat: uaſtarat Hetruriã: multos ſedibus ac fortunis eiecerat: inſtabat, urgebat: capere eius amentiam ciuitas,Italia,prouinciæ, regna non poterant: incidebantur iam domi leges, quæ nos noſtris ſeruis addicerent: nihil erat cuiuſq̃,quod quidem ille adamaſſet,quod non hoc anno ſuum fore putaret: obſtabat eius cogitationibus nemo, præter illum Milonem ipſum,qui poterat obſtare: Cn. Pompeium nouo reditu in gratiã quaſi deuinctũ arbitrabatur: Cæſaris potentiã,ſuam potentiã eſſe dicebat: bonorũ animos etiã in

meo

meo caſu contempſerat: Milo unus urgebat. hic dij immortales, ut ſupra dixi, mentem dederunt illi perdito ac furioſo, ut huic faceret inſidias: aliter perire peſtis illa non potuit. nunq̃ illum Reſp. ſuo iure eſſet ulta. ſenatus, credo, Prætorem eum circunſcripſiſſet. ne cum ſolebat quidem id facere in priuato eodem hoc, aliquid profecerat. an Conſules in Prætore coercendo fortes fuiſſent? primum Milone occiſo habuiſſet ſuos Conſules: deinde quis in eo Prætore Conſul fortis eſſet, per quem Tribunum uirum cõſularem crudeliſſime necatum eſſe meminiſſet? omnia poſſideret, teneret: lege noua, quæ eſt inuenta apud eum cum reliquis legibus Clodianis, ſeruos noſtros libertos ſuos feciſſet: poſtremo, niſi eum dij immortales in eam mẽtem impuliſſent, ut homo effœminatus fortiſſimum uirum conaretur occidere, hodie Remp. nullam haberetis. an ille Prætor, ille uero Conſul, ſi modo hæc templa, atq; ipſa mœnia ſtare eo uiuo tandiu, et Cõſulatum eius expectare potuiſſent, ille deniq; uiuus mali nihil feciſſet, qui mortuus, uno ex ſuis ſatellitibus Sex. Clodio duce, curiam incenderit? quo quid miſerius, quid acerbius, quid luctuoſius uidimus? templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, cõſilij publici, caput urbis, aram ſociorum, portum omniũ gentium, ſedem ab uniuerſo populo R. cõceſſam uni ordini, inflãmari, excindi, funeſtari, neq; id fieri à multitudine imperita, quanq̃ eſſet miſerum id ipſum, ſed ab uno, qui cum tantum auſus ſit ultor pro mortuo, quid ſignifer pro uiuo non eſſet auſus? in curiam potiſſimum abiecit, ut eam mortuus incenderet, quã uiuus euerterat. & ſunt qui de uia Appia querantur, taceant de curia? ecquãdo ab eo ſpirante forum

potuiſſet defendi,cuius nõ reſtiterit cadaueri curia? excitate eum,ſi poteſtis,ab inferis: frangetis impetum uiui,cuius uix ſuſtinetis furias inſepulti.niſi uero ſuſtinuiſtis eos,qui cum facibus ad curiã cucurrerunt,cum falcibus ad Caſtoris,cum gladijs toto foro uolitarunt.cædi uidiſtis populum R.cõcionem gladijs diſturbari,cum audiretur ſilẽtio M.Celius Trib.pl.uir fortiſſimus,et in ſuſcepta cauſa firmiſſimus,& bonorum uoluntati,& auctoritati ſenatus deditus,& in hac Milonis ſiue inuidia, ſiue fortuna,ſingulari,diuina,& incredibili fide. Sed iam ſatis multa de cauſa,extra cauſam etiam nimis fortaſſe multa.quid reſtat,niſi ut orem obteſterq; uos indices,ut eam miſericordiã tribuatis fortiſſimo uiro,quam ipſe nõ implorat,ego autem repugnante hoc & imploro,& expoſco? nolite,ſi in noſtro omniũ fletu nullam lacrymã aſpexiſtis Milonis,ſi uultum ſemper eũdem, ſi uocem,ſi orationem ſtabilem ac nõ mutatã uidetis,hoc minus ei parcere,atq; haud ſcio an multo etiã ſit adiuuandus magis.etenim ſi in gladiatorijs pugnis,& in infimi generis hominum cõditione atq; fortuna timidos & ſupplices,& ,ut uiuere liceat,obſecrãtes,etiã odiſſe ſolemus; fortes,& animoſos,& ſe acriter ipſi morti offerẽtes ſeruare cupimus; eorumq; nos magis miſeret,qui noſtram miſericordiã non requirũt,q̃ qui illam efflagitant: quãto hoc magis in fortiſſimis ciuibus facere debemus? me quidem iudices exanimãt & interimunt hæ uoces Milonis,quas audio aſſidue,& quibus interſum quotidie. Valeant,inquit,ualeãt ciues mei,ſint incolumes,ſint florentes,ſint beati; ſtet hæc urbs præclara,mihiq; patria chariſſima,quoquo modo merita de me erit; trãquilla Rep.

ciues mei (quoniã mihi cum illis non licet) ſine me ipſi, ſed per me tamen, perfruãtur : ego cedam, atq; abibo. ſi mihi Rep. bona frui nõ licuerit, at carebo mala, & quã primũ tetigero bene moratam & liberã ciuitatem, in ea cõquieſcam. ò fruſtra, inquit, ſuſcepti mei labores: o ſpes fallaces : ò cogitationes inanes meæ. ego, cum Tribunus pl. Rep. oppreſſa me ſenatui dediſſem, quẽ extinctũ acceperam ; equitibus R. quorum uires erãt debiles; bonis uiris, qui omnem auctoritatem Clodianis armis abiecerãt: mihi unq̃ bonorum præſidiũ defuturũ putarem? ego cũ te (mecũ enim ſæpiſſime loquitur) patriæ reddidiſſem, mihi nõ futurum in patria putarem locũ? ubi nũc ſenatus eſt, quem ſecuti ſumus? ubi equites R. illi, illi, inquit, tui? ubi ſtudia municipiorũ? ubi Italiæ uoces? ubi deniq; tua M. Tulli, quæ plurimis fuit auxilio, uox, & defenſio? mihi'ne ea ſoli, qui pro te toties morti me obtuli, nihil poteſt opitulari? nec uero hæc iudices, ut ego nũc, flẽs, ſed hoc eodẽ loquitur uultu, quo uidetis: negat enim ſe, negat ingratis ciuibus feciſſe, quæ fecit ; timidis & omnia circũſpicientibus pericula, nõ negat. plebem et infimam multitudinem, quæ P. Clodio duce fortunis ueſtris imminebat, eã, quo tutior eſſet uita ueſtra, ſe feciſſe cõmemorat ut non modo uirtute flecteret, ſed etiã tribus ſuis patrimonijs deliniret : nec timet, ne, cum plebem muneribus placarit, uos non cõciliarit meritis in Remp. ſingularibus. ſenatus erga ſe beneuolentiã temporibus his ipſis ſæpe eſſe perſpectam, ueſtras uero & ueſtrorum ordinum occurſationes, ſtudia, ſermones, quencunq; caſum fortuna dederit, ſecum ſe ablaturum eſſe dicit. meminit etiam ſibi uocem præconis modo defuiſſe, quam

minime deſiderarit; populi uero cũctis ſuffragijs, quod unum cupierit, ſe Conſulem declaratum: nunc deniq;, ſi hæc arma contra ſe ſint futura, ſibi facinoris ſuſpicionẽ, nõ facti crimen obſtare. addit hæc, quæ certe uera ſunt: fortes & ſapientes uiros nõ tam præmia ſequi ſolere recte factorũ, quàm ipſa recte facta: ſe nihil in uita niſi præclariſſime feciſſe, ſi quidem nihil ſit præſtabilius uiro, q̃ periculis patriam liberare: beatos eſſe, quibus ea res honori fuerit à ſuis ciuibus; nec tamen eos miſeros, qui beneficio ciues ſuos uicerint: ſed tamẽ ex omnibus præmijs uirtutis, ſi eſſet habenda ratio præmiorum, ampliſſimum eſſe præmium gloriam; eſſe hanc unam, quæ breuitatem uitæ poſteritatis memoria cõſolaretur; quæ efficeret, ut abſentes adeſſemus, mortui uiueremus; hãc deniq; eſſe, cuius gradibus etiã homines in cœlum uideãtur aſcẽdere. de me, inquit, ſemper populus R. ſemper omnes gentes loquẽtur, nulla unq̃ obmuteſcet uetuſtas. quin hoc tẽpore ipſo, cum omnes à ſuis inimicis faces inuidiæ meæ ſubijciãtur, tamen omni in hominum cœtu gratijs agendis, & gratulationibus habendis, & omni ſermone celebramur. omitto Hetruriæ feſtos & actos & inſtitutos dies. centeſima lux eſt hæc ab interitu P. Clodij, & opinor ultra, q̃ fines imperij populi R. ſunt, nõ ſolum fama iam de illo, ſed etiam lætitia peragrauit. quamobrem, ubi corpus hoc ſit, non, inquit, laboro, quoniam omnibus in terris & iam uerſatur, & ſemper habitabit nominis mei gloria. hæc tu mecũ ſæpe, his abſentibus: ſed ijſdem audientibus, hæc ego tecum Milo. te quidem, ꝙ iſto animo es, ſatis laudare non poſſum: ſed quo eſt iſta magis diuina uirtus, eo maiore à te dolore diuellor. nec uero, ſi

gloria q. d. 135.

mihi eriperis,reliqua eſt illa tamen ad cõſolandum querela,ut ijs iraſci poſſim,à quibus tantum uulnus accepero: nó enim inimici mei te mihi eripient,ſed amiciſſimi; non male aliquãdo de me meriti,ſed ſemper optime.nullum unq̃ iudices mihi tantũ dolorem inuretis (etſi quis poteſt eſſe tantus ?) ſed ne hunc quidem ipſum,ut obliuiſcar,quanti me ſemper feceritis.quæ ſi uos cepit obliuio,aut ſi in me aliquid offendiſtis: cur nõ id meo capite potius luitur,q̃ Milonis? præclare enim uixero,ſi quid mihi acciderit prius,q̃ hoc tantum mali uidero. nũc me una conſolatio ſuſtentat, ꝙ tibi ò T.Anni nullum à me amoris,nullum ſtudij,nullum pietatis officiũ defuit.ego inimicitias potentium pro te appetiui : ego meum ſæpe corpus,& uitam obieci armis inimicorum tuorum: ego me plurimis pro te ſupplicem abieci : bona, fortunas meas,ac liberorum meorum in cõmunionem tuorũ temporum contuli.hoc deniq; ipſo die, ſi qua uis eſt parata, ſi qua dimicatio capitis futura,depoſco.quid iam reſtat? quid habeo,quod dicam,quod faciã pro tuis in me meritis,niſi ut eam fortunam,quæcunq; erit tua,ducam meã? non recuſo,non abnuo : uoſq; obſecro iudices, ut ueſtra beneficia,quæ in me cõtuliſtis,aut in huius ſalute augeatis,aut in eiuſdem exitio occaſura eſſe iubeatis.his lacrymis non mouetur Milo : eſt quodam incredibili robore animi ſeptus: exilium ibi eſſe putat,ubi uirtuti non ſit locus ; mortem naturæ finem eſſe,non pœnam . ſit hic ea mente,qua natus eſt.quid uos iudices ? quo tandem animo eritis ? memoriam Milonis retinebitis , ipſum eijcietis ? & erit dignior locus in terris ullus,qui hanc uirtutem excipiat,quàm hic,qui procreauit ? uos,uos appello

fortiſſimi uiri, qui multum pro Rep. ſanguinem effudiſtis, uos in uiri, & in ciuis inuicti appello periculo centuriones, uoſq; milites: uobis non modo inſpectantibus, ſed etiam armatis, & huic iudicio præſidentibus, hæc tanta uirtus ex hac urbe expelletur? exterminabitur? eycietur? ò me miſerum: ò infelicem: reuocare tu me in patriam Milo potuiſti per hos, ego te in patria per eoſdem retinere non potero? quid reſpondebo liberis meis, qui te parentem alterum putant? quid tibi Q. frater, qui nunc abes, conſorti mecum temporum illorum? me non potuiſſe Milonis ſalutem tueri per eoſdem, per quos noſtram ille ſeruaſſet? at in qua cauſa nõ potuiſſe? quæ eſt grata gentibus: à quibus nõ potuiſſe? ab ijs, qui maxime P. Clodij morte acquierunt: quo deprecante? me. quodnam cõcepi tantum ſcelus, aut quod in me tantum facinus admiſi iudices, cũ illa indicia cõmunis exitij indagaui, pateſeci, protuli, extinxi? omnes in me, meoſq; redundant ex illo fonte dolores. quid me reducem eſſe uoluiſtis? an ut inſpectante me expellerentur ij, per quos eſſem reſtitutus? nolite, obſecro uos, pati, mihi acerbiorem reditum eſſe, q̃ fuerit ille ipſe diſceſſus: nã qui poſſum putare me reſtitutum eſſe, ſi diſtrahor ab ijs, per quos reſtitutus ſum? utinã dij immortales feciſſent (pace tua patria dixerim: metuo enim ne ſcelerate dicam in te, quod pro Milone dicam pie) ut P. Clodius non modo uiueret, ſed etiam Prætor, Conſul, Dictator eſſet, anteq̃ hoc ſpectaculum uiderem. ò dij immortales fortem, & à uobis iudices conſeruandum uirum. minime, minime, inquit: immo uero pœnas ille debitas luerit, nos ſubeamus, ſi ita neceſſe eſt, non debitas. hiccine uir patriæ na=

tus, uſquam, niſi in patria, morietur? aut, ſi forte pro patria, huius uos animi monimenta retinebitis, corporis in Italia nullum ſepulcrũ eſſe patiemini? hunc ſua quiſquam ſententia ex hac urbe expellet, quem omnes urbes expulſum à uobis ad ſe uocabunt? ò terram illam beatam, quæ hunc uirum exceperit; hanc ingratam, ſi eiecerit; miſeram, ſi amiſerit. ſed finis ſit: neq; enim præ lacrymis iam loqui poſſum, & hic ſe lacrymis defendi uetat. uos oro obteſtor'q; iudices, ut in ſententijs ferendis, quod ſentietis, id audeatis. ueſtram uirtutem, iuſtitiam, fidem, mihi credite, is maxime probabit, qui in iudicibus legendis optimum & ſapientiſſimum quenq; legit.

PRO C. RABIRIO POSTHVMO. ORATIO XL.

ſI quis eſt iudices, qui C. Rabirium, ꝙ ſuæ fortunæ, fundatas præſertim atq; optime cõſtitutas, opes poteſtati regiæ, libidiniq; commiſerit, reprehendendum putet, aſcribat ad iudicium ſuum non modo meam, ſed huius etiam ipſius, qui cõmiſit, ſententiam: neq; enim cuiquam eius conſilium uehementius, quàm ipſi diſplicet. quanquam hoc plerunq; facimus, ut conſilia euentis ponderemus; & cui bene quid proceſſerit, multum illum prouidiſſe; cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus. ſi extitiſſet in Rege fides, nihil ſapientius Poſthumo: quia fefellit Rex, nihil hoc amentius dicitur: ut iam nihil eſſe uideatur, niſi diuinare, ſapientis. ſed tamen ſi quis eſt iudices, qui illam Poſthumi ſiue inanem ſpem, ſiue inconſultam rationem, ſiue (ut grauiſſimo uerbo utar) temeritatem uituperandam putet, ego eius opinioni non repugno, illud tamen deprecor, ut, cum ab ipſa fortuna crudeliſſime uideat huius conſilia eſſe mulctata, ne quid ad eas ruinas, quibus hic oppreſſus eſt, addendum acerbitatis putet. ſatis eſt, homines imprudẽtia lapſos non erigere: urgere uero iacentes, aut præcipitantem impellere, certe eſt inhumanum: præſertim iudices cum ſit hoc generi hominum propè natura datum, uti qua in familia laus aliqua forte floruerit, hanc ferè, qui ſunt eius ſtirpis, ꝙ ſermo hominum ad memoriam patrum uirtute celebretur, cupidiſſime perſequantur: ſiquidem non modo in gloria rei militaris Paulum Scipio,

aut Maximum filius, ſed etiam in deuotione uitæ, & in ipſo genere mortis imitatus eſt P. Decium filius. ſint igitur ſimilia iudices parua magnis: fuit enim pueris nobis huius pater C. Curius, princeps ordinis equeſtris, fortiſſimus & maximus publicanus: cuius in negocijs gerẽdis magnitudinem animi non tam homines probaſſent, niſi in eodem benignitas incredibilis fuiſſet, ut in augenda re nõ auaritiæ prædam, ſed inſtrumẽtum bonitati quærere uideretur. hoc ille natus, quãuis patrem ſuum nũquam uiderat, tamen & natura ipſa duce, quæ plurimũ ualet, & aſſiduis domeſticorum ſermonibus in paternæ culpæ ſimilitudinem deductus eſt. multa geſſit: multa cõtraxit: magnas parteis habuit publicanorum: credidit populis: in pluribus prouincijs eius uerſata res eſt: dedit ſe etiam Regibus: huic ipſi Alexandrino grandem iam antea pecuniam credidit: nec interea locupletare amicos unq̃ ſuos deſtitit, mittere in negocium, dare parteis, augere, fide ſuſtentare. quid multa? cum magnitudine animi, tum liberalitate uitam patris & conſuetudinem expreſſerat. pulſus interea regno Ptolemæus doloſis conſilijs (ut dixit Sibylla, ſenſit Poſthumus) Romam uenit. huic egenti, & roganti hic infelix pecuniam credidit: nec tum primum: nam regnanti crediderat abſens: nec temere ſe credere putabat, ꝙ erat nemini dubium, quin is in regnum reſtitueretur à ſenatu populoq́; R. in dando autẽ & credendo proceſſit longius: nec ſuã ſolum pecuniã credidit, ſed etiã amicorũ: ſtulte: quis negat? aut quis iam nõ admonet? quod male cecidit, bene conſultũ putares? id eſt difficile, quod cũ ſpe magna ſis ingreſſus, id nõ exequi uſq; ad extremum. ſupplex erat Rex, multa rogabat, omnia

pollicebatur : ut iam metuere Poſthumus cogeretur, ne, quod crediderat, perderet, ſi credendi conſtituiſſet modũ. nihil autem erat illo blandius, nihil hoc benignius: ut magis pœniteret cœpiſſe, ꝙ̃ liceret deſiſtere. hinc primum exoritur crimẽ illud: ſenatum corruptum eſſe dicunt. ò dÿ immortales, hæc eſt illa exoptata iudiciorũ ſeueritas? corruptores noſtri cauſam dicunt: nos, qui corrupti ſumus, non dicimus. quid ego ſenatum defendam hoc loco iudices? omni equidem loco debeo, ita de me eſt meritus ille ordo: ſed id nec agitur hoc tempore, nec cum Poſthumi cauſa res iſta coniuncta eſt. quanquam ad ſumptum itineris, ad illam magnificentiam apparatus, comitatumq́; regium ſuppeditata pecunia à Poſthumo eſt, factæq́; ſingraphæ ſunt in Albano Cn. Pompeÿ, cum ille Roma profectus eſſet: tamen non debuit is, qui dabat, quo ille, qui accipiebat, conſumeret, quærere: non. n. latroni, ſed Regi credidit; nec Regi inimico populi R. ſed ei, cuius reditum Conſuli datum à ſenatu uidebat; nec ei Regi, qui alienus ab hoc imperio eſſet, ſed ei, quicum fœdus feriri in Capitolio uiderat. quòd ſi creditor in culpa ſit, non qui improbe credita pecunia uſus: damnetur is, qui fabricatus gladium eſt, & uendidit; non is, qui illo gladio ciuem aliquem interemit. quamobrem neq; tu C. Memmi hoc facere debes, ut ſenatum, cuius auctoritati te ab adoleſcentia dediſti, in tanta infamia uerſari uelis: neq; ego id, quod non agitur, defendere: Poſthumi enim cauſa, quæcunque eſt, ſeiuncta à ſenatu eſt. ꝙ ſi item à Gabinio ſeiunctam oſtẽdero, certe, quod dicas, nihil habebis: eſt enim hæc cauſa, quò ea pecunia peruenerit, quaſi quædam appendicula cauſæ iudicatæ atq; damnatæ. ſunt lites æſtimatæ A.

Gabinio: nec prædes dati,nec ex eius bonis,quanta ſum=
★ ma litium fuiſſet,à populo recipi,lex æqua eſt . iubet lex
Iulia perſequi ab ijs,ad quos ea pecunia, quam is ceperit
qui damnatus ſit,peruenerit. ſi eſt hoc nouum in lege Iu
lia, ſicuti multa ſunt ſeuerius ſcripta,q̃ in antiquis legi=
bus,& ſanctius iudicata: ſanè etiam conſuetudo huis ge
neris iudiciorum noua. ſin hoc totidem uerbis translatũ
caput eſt,quot fuit non modo in Cornelia,ſed etiam an=
te in lege Seruilia: per deos immortales,quid agimus iu=
dices,aut quẽ hũc morem nouorum iudiciorũ in Remp.
inducimus? erat.n. hæc conſuetudo nota uobis quidem
omnibus, ſed,ſi uſus magiſter eſt optimus,mihi debet eſſe
notiſſima. accuſaui de pecunijs repetũdis,iudex ſedi,Præ
tor quæſiui,defendi plurimos: nulla pars, quæ aliquã fa
cultatẽ dicendi afferre poſſet,nõ mea fuit. ita contendo,
neminem unq̃,quò ea pecunia perueniſſet,cauſam dixiſ=
ſe,qui in æſtimandis litibus appellatus nõ eſſet : in litibus
autem nemo appellabatur,niſi ex teſtium dictis,aut tabu
lis priuatorum,aut rationibus ciuitatum. itaq; in feren
dis litibus adeſſe ſolebant, qui aliquid de ſe uerebantur :
&,cum erant appellati, ſi uidebatur, ſtatim contradice
re ſolebant: ſin eius temporis recentẽ inuidiam pertimue
rãt,reſpõdebant poſtea: quod cũ feciſſent,permulti ſæpe
uicerũt. hoc uero nouũ eſt,ante hoc tẽpus omnino inau=
ditũ: in litibus Poſthumi nomen eſt nuſquã:in litibus di=
co?modo uos ijdem in A.Gabiniũ iudices ſediſtis: nũ quis
teſtis Poſthumũ appellauit?teſtis autẽ?num accuſator?nũ
deniq; toto illo iudicio Poſthumi nomen audiſtis? non igi
tur reus ex ea cauſa,quæ iudicata eſt, redundat Poſthu=
mus , ſed eſt arreptus unus eques R. de pecunijs repe=

tundis reus: quibus tabulis? quæ in iudicio à Gabinio re citatæ non ſunt: quo teſte? à quo tum appellatus nuſquã eſt: qua appellatione litium? in qua Poſthumi mentio facta nulla eſt: qua lege? qua non tenetur. hic iam iudices ueſtri conſilij res eſt, ueſtræ ſapientiæ: quid deceat uos, nõ quantum liceat uobis, ſpectare debetis. ſi enim, quid liceat, quæritis: poteſtis tollere è ciuitate, quem uultis: tabella eſt, quæ dat poteſtatem, occultat eadem libidinem: cuius conſcientia nihil eſt quod quiſquam timeat, ſi non pertimeſcat ſuam. ubi eſt igitur ſapientia iudicis? in hoc, ut, non ſolum quid poſſit, ſed etiam quid debeat, ponderet; nec, quantum ſibi permiſſum, meminerit ſolum, ſed etiam quatenus commiſſum ſit. datur tibi tabella iudicij: qua lege? Iulia de pecunijs repetundis: quo de reo? de equite R. at iſte ordo lege ea non tenetur. illo, inquit, capite, quod erat in Poſthumum, ꝙ in Gabinium iudex eſſes, nihil Gabinio datum, cum in eum lites æſtimarentur? at nũc audio. reus igitur Poſthumus eſt ea lege, qua nõ modo ipſe, ſed totus etiam ordo ſolutus ac liber eſt. hic ego nunc non uos prius implorabo equites R. quorum ius iudicio tentatur; q̃ uos ſenatores, quorum agitur fides in hunc ordinem: quæ quidem cum ſæpe ante, tum in hac ipſa cauſa nuper eſt cognita. nam cum, optimo & præſtantiſſimo Conſule Cn. Pompeio de hac ipſa quæſtione referente, exiſterent non nullæ, ſed perpaucæ tamen acerbæ ſententiæ, quæ cenſerent, ut Tribuni, ut præfecti, ut ſcribæ, ut comites omnes magiſtratuũ lege hac tenerẽtur: uos, uos, inquam, ipſi & ſenatus frequens reſtitit: et quã quam tum propter multorum delicta etiam ad innocentium periculum tempus illud exarſerat, tamẽ, cũ odium

non reſtingueretis,huic ordini ignem nouum ſubijci non ſiuiſtis.hoc animo igitur ſenatus.quid uos equites R.*quid tandem eſtis acturi?* Glaucia *ſolebat,homo impurus, ſed tamen acutus,populum monere,ut,cum lex aliqua recitaretur,primum uerſum attenderet: ſi eſſet,*Dictator,Cōſul,Prætor,Magiſter *equitum, ne laboraret, ſciret nihil ad ſe pertinere: ſin autem, quicunq; poſt hanc legem,uideret ne qua noua quæſtione alligaretur. nunc uos equites* R.*uidete.ſcitis me ortum è uobis,omnia ſemper ſenſiſſe pro uobis: nihil horum ſine magna cura, & ſumma charitate ueſtri ordinis loquor : alius alios homines et ordines,ego uos ſemper complexus ſum . moneo & prædico,integra re cauſáq; denuncio, omnes homines deosq; teſtor,dum poteſtis,dum licet,prouidete, ne duriorem uobis conditionem ſtatuatis,ordiniq; ueſtro,q̃ ferre poſſit. ſerpet hoc malum(mihi credite)longius,q̃ putatis. potentiſſimo & nobiliſſimo* Tribuno *pl.* M. Druſo *unam in equeſtrem ordinem quæſtionem ferenti,ſi quis ob rem iudicatam pecuniam cepiſſet,aperte equites* R. *reſtiterunt. quid? hoc licere nolebant? minime, neque ſolum hoc genus pecuniæ capiendæ turpe, ſed etiam nefarium arbitrabantur : attamen ita diſputabant, eos teneri legibus oportere, qui ſuo iudicio eſſent illam conditionem uitæ ſecuti . delectat ampliſſimus ciuitatis gradus, ſella curulis, faſces,imperia, prouinciæ, ſacerdotia,triumphi,denique imago ipſa ad poſteritatis memoriam prodita: eſt ſimul etiam ſolicitudo aliqua, & legum & iudiciorum maior quidam metus. nos iſta nunquam contempſimus (ita enim diſputabāt) ſed hanc uitam quietam, atque ocioſam ſecuti ſumus. quæ quoniam honore caret,caredt*

etiam moleſtia . tam es tu iudex, quàm ego ſenator . ita eſt, ſed tu iſtud petiiſti, ego hoc cogor . quare aut iudici mihi non eſſe liceat, aut legem lege ſenatoria non timere. hoc uos equites R. ius à patribus acceptum amittetis? moneo, ne faciatis. rapientur homines in hæc iudicia ex omni non modo inuidia, ſed ſermone maleuolorum, niſi cauetis. ſi iam uobis nunciaretur, in ſenatu ſententias dici, ut his legibus teneremini, concurrendum ad curiam putaretis: ſi lex ferretur, conuolaretis ad roſtra. uos ſenatus liberos hac lege eſſe uoluit, populus nunquam alligauit: ſoluti huc conueniſtis: ne conſtricti diſcedatis, cauete. nam ſi Poſthumo fraudi fuerit, qui nec Tribunus, nec præfectus, nec ex Italia comes, nec familiaris Gabinij fuit, quonam ſe modo defendent poſthac, qui ueſtri ordinis cum magiſtratibus noſtris fuerint his cauſis implicati? tu, inquit, Gabinium, ut Regem reduceret, impuliſti. non patitur mea etiam fides de Gabinio grauius agere: quem enim ex tantis inimicitijs receptum in gratiã ſummo ſtudio defenderim, hunc afflictum uiolare nõ debeo. quocum ſtante ſi me Cn. Pompeij auctoritas in gratiam non reduxiſſet, nunc iam ipſius fortuna reduceret: ſed tamen, cum ita dicis, Poſthumi impulſu Gabinium profectum Alexandriam; ſi defenſioni Gabinij fidem non habes, obliuiſceris'ne etiam accuſationis tuæ? Gabinius ſe id feciſſe dicebat Reip. cauſa, quòd claſſem Archelai timeret quòd mare refertum fore prædonum putaret. lege etiã id ſibi licuiſſe dicebat. tu inimicus negas, ignoſco, & eo magis, quòd eſt contra illud iudicatum . redeo igitur ad crimen & accuſationem tuam. quid uociferabare decem millia talentũ Gabinio eſſe promiſſa? huic uidelicet per=

blandus reperiendus fuit,qui hominem,ut tu uis, auariſſimum exoraret, ſeſtertiū bis millies & quadringenties ne magnopere contemneret. Gabinius *illud quoquo conſilio fecit, fecit certe ſuo: quæcunq; mens illa fuit,* Gabinij *fuit. ſiue ille,ut ipſe dicebat,gloriam, ſiue, ut tu uis, pecuniam quæſiuit,quæſiuit ſibi.num* Gabinij *comes,uel ſectator?negat : non ad* Gabinij*,cuius id negocium non erat,ſed ad* P.Lentuli *clariſſimi uiri auctoritatem,à ſenatu profectam,& conſilio certo,& ſpe non dubia* Romam *contenderat. at* Diocetes *fuit regius:& quidem in cuſtodia etiam fuit regia: & uita eius oblata pœna eſt. multa præterea, quæ libido* Regis *, quæ neceſſitas coegit ferre,pertulit.quarum omnium rerum una reprehenſio eſt,quòd regnum intrarit,quòd poteſtati ſe* Regis *cōmiſerit:uerum ſi quærimus,ſtulte:quid enim ſtultius,q̄ equitem* R.*ex hac urbe,huius,inquā,*Reip.*ciuem,quæ eſt una maxime,& fuit ſemper libera,uenire in eum locum,ubi parendum alteri & ſeruiendum ſit ? ſed ego in hoc tandem* Poſthumo *non ignoſcam homini mediocriter docto, qui uideam ſapiētiſſimos homines eſſe lapſos?uirum unū totius* Græciæ *facile doctiſſimum* Platonem *, iniquitate* Dionyſij Siciliæ *tyrāni,cui ſe ille commiſerat,in maximis periculis inſidijsq; eſſe uerſatum accepimus ;* Calliſthenē *doctum hominem,comitem* Magni Alexandri *, ab* Alexandro *necatum;* Demetrium *& ex* Rep. Athenis *quam optime digeſſerat , & ex doctrina nobilem & clarum, qui* Phalereus *uocitatus eſt,in eodem iſto* Aegypti *regno aſpide ad corpus admota uita eſſe priuatum . planè confiteor fieri nihil poſſe dementius,q̄ ſcientem in eum locum uenire , ubi libertatem ſis perditurus : ſed huius iſtius*

facti ſtultitiam maior iam ſuperior ſtultitia defendit: quæ facit, ut hoc ſtultiſſimum facinus, q in regnum ue- nerit, quòd Regi ſe commiſerit, ſapienter factum eſſe ui- deatur: ſiquidem tam ſemper ſtulti, quàm ſero ſapientis eſt, cum ſtultitia ſua impeditus ſit, quoquo modo poſſit ſe expedire. quamobrem illud maneat, & fixum ſit, quod neq; moueri, neq; mutari poteſt, in quo æqui ſperaſſe Po- ſthumum dicunt, peccaſſe iniqui, ipſe etiam inſaniſſe ſe cõ fitetur; quòd ſuam, quòd amicorum pecuniam Regi cre- diderit cum tanto fortunarum ſuarum periculo. hoc quidem ſemel ſuſcepto atq; contracto, perpetiẽda illa fue runt, ut ſe aliquando ad ſuos uindicaret. itaq; obijciás li- cet, q̃ uoles ſæpe, palliatum fuiſſe, aliqua habuiſſe non Ro mani hominis inſignia: quoties eorum quippiam dices, to ties unum dices, atque illud, temere hunc pecuniam Regi credidiſſe, ſuas fortunas, atq; famam libidini regiæ com- miſiſſe. fecerat temere: fateor: mutari factum iam nul lo modo poterat: aut pallium ſumẽdum Alexandriæ, ut & Romæ togato eſſe liceret: aut omnes fortunæ abijcié dæ, ſi togam retinuiſſet. deliciarum cauſa & uoluptatis non modo ciueis R. ſed & nobiles adoleſcentes, & quoſ- dam etiam ſenatores ſummo loco natos, nõ in hortis aut ſuburbanis ſuis, ſed Neapoli in celeberrimo oppido cum mitella ſæpe uidemus. chlamydatum illum L. Syllam im peratorem, L. uero Scipionis, qui bellum in Aſia geſſit, Antiochumq́; deuicit, non ſolum cum chlamyde, ſed etiã cum crepidis in Capitolio ſtatuam uidetis. quorum impu nitas fuit non modo à iudicio, ſed etiam à ſermone. fa- cilius certe P. Rutilium Rufum neceſſitatis excuſatio de- fendet, qui cum à Mithridate Mitylenis oppreſſus eſſet,

crudelitatem

crudelitatem Regis in togatos ueſtitus mutatione uitauit. ergo ille P. Rutilius, qui documētum fuit hominibus noſtris uirtutis, antiquitatis, prudentiæ, conſularis homo ſoccos habuit, et palliū, nec uero ideo id homini tum quiſquam, ſed tēpori aſſignandū putauit: Poſthumo crimen ueſtitus afferet is, in quo ſpes fuit, poſſe ſeſe aliquādo ad fortunas ſuas peruenire? nā ut uentū eſt Alexādriā ad Auletē iudices, hæc una ratio à Rege propoſita Poſthumo eſt ſeruādæ pecuniæ, ſi curationem & quaſi diſpēſationem regiā ſuſcepiſſet. id autem facere nō poterat niſi Diœcetes: hoc enim nomine utitur, qui à Rege eſſet cōſtitutus. odioſum negotium Poſthumo uidebatur: ſed erat nulla omnino recuſatio. moleſtū etiā nomen ipſum: ſed res habebat nomen hoc apud illos, nō hic impoſuerat. oderat ueſtitum etiā illum: ſed ſine eo nec nomen illud poterat, nec munus tueri. ergo aderat uis (ut ait poeta ille noſter) quæ ſummas frāgit infirmatq; opes. moreretur, inquies: nā id ſequitur. feciſſet certe, ſi ſine maximo dedecore tam impeditis ſuis rebus potuiſſet emori. nolite igitur fortunā cōuertere in culpā, neq; Regis iniuriā huius crimen putare, nec cōſiliū ex neceſſitate, nec uoluntatem ex ui interpretari. niſi forte eos etiā, qui in hoſtes, aut in prædones inciderint, ſi aliter quippiam coacti faciant, ꝗ libere, uituperandos putes. nemo noſtrum ignorat, etiā ſi experti nō ſumus, cōſuetudinem regiā: Regum autem ſunt hæc imperia, Animaduerte, & dicto pare: *et,* Præter rogitatū ſi querare: *et illæ minæ,* Si te ſecūdo lumine hic offendero, moriere. *quæ, nō ut delectemur ſolū, legere & ſpectare debemus, ſed ut cauere etiā et effugere diſcamus. at ex hoc ipſo crimen exoritur.*

ait enim, dum Gabinio pecuniam Poſthumus cogeret ex decumis imperatorum, pecuniam ſibi coegiſſe. nõ intelligo, hoc quale ſit, utrũ acceſſionem decumæ, ut noſtri facere coactores ſolent, centeſima, an deceſſionem de ſumma fecerit. ſi acceſſionem, undecim millia talentũ ad Gabinium peruenerunt. at non modo abs te decem millia obiecta ſunt, ſed etiam ab his æſtimata. addo illud etiam: qui tandem conuenit, aut tam graui onere tributorum ad tantam pecuniã cogendam mille talentũ acceſſionem eſſe factam, aut in tãta mercede hominis, ut uis, auariſſimi mille talentũ deceſſionem eſſe conceſſam? neq; enim fuit Gabinij, remittere tantum de ſuo; nec Regis, imponere tantum pati ſuis. aderunt teſtes Legati Alexandrini. hi nihil in Gabinium dixerunt: immo hi Gabinium laudauerũt. ubi ergo ille mos? ubi conſuetudo iudiciorum? ubi exempla? ſolet'ne is dicere in eum, qui pecuniam redegit, qui in illum, cuius nomine ea pecunia redigeretur, nõ dixerit? age, ſi is, qui nõ dixit, ſolet: etiam'ne is ſolet, qui laudauit? iiſdem teſtibus, et quidem nõ productis, ſed dictis teſtiũ recitatis, quaſi præiudicata res ad has cauſas deferri ſolet. & ait etiã meus familiaris & neceſſarius eãdem cauſam Alexandrinis fuiſſe, cur laudarent Gabiniũ, quæ mihi fuerit, cur eundem defenderé. mihi C. Memmi cauſa defendendi Gabinij fuit recõciliatio gratiæ. neq; me uero pœnitet mortales inimicitias, ſempiternas amicitias habere. nã ſi me inuitum putas, ne Cn. Pompeij animum offenderem, defendiſſe: cauſam, et illum, & me uehementer ignoras: neq; enim Pompeius me ſua cauſa quicq̃ facere uoluiſſet inuitum; neq; ego, cui omniũ ciuiũ libertas chariſſima fuiſſet, meã proieciſ-

ſem.quãdiu inimiciſſimus Gabinio fui,non amiciſſimus mihi,non Pompeius fuit: nec,poſteaq̃ illius auctoritate eam dedi ueniam quam debui, quicq̃ ſimulaui,ne cum mea perfidia illi etiã ipſi facerem,cui beneficium dediſſem,iniuriam.nam nõ redeundo in gratiã cum inimico, non uiolabam Pompeium: ſi per eum reductus inſidioſe rediſſem,me ſcilicet maxime,ſed proxime illum quoq; feſelliſſem.at de me omittamus. ad Alexandrinos iſtos reuertamur.quod habent os? quam audaciam? modo uobis inſpectantibus in iudicio Gabinij tertio quoq; uerbo excitabãtur.negabant pecuniã Gabinio datam.recitabatur identidem Pompeij teſtimoniũ,Regem ad ſe ſcripſiſſe,nullam pecuniam Gabinio,niſi in rem militarem,datam.nõ eſt,inquit,tum Alexandrinis teſtibus creditum. quid? poſtea creditum? nõ.quamobrẽ? quia nũc aiunt, quod tum negabant.quid ergo? iſta cõditio eſt teſtium, ut,quibus creditum non ſit negantibus,iiſdem credatur dicentibus? at ſi uerum tum cum ueriſſima fronte dixerunt,nunc mentiuntur.ſi tunc mentiti ſunt,doceant nos

* uerũ.quid uultis? ſileãt.dicere audiebamus Alexandriã, nunc cognoſcimus: illinc omnes præſtigiæ,illinc,inq̃,omnes fallaciæ,omnia deniq; ab his nũmorum argumenta nata ſunt.nec mihi longius quicquã eſt iudices,quàm uidere hominum uultus. dixerunt hic modo nobiſcum ad hæc ſubſellia,quibus ſupercilijs renuentes huic decem millium crimini? iam noſtis inſulſitatem Græcorum.humeris geſtum agebant. tum temporis credo cauſa,nunc ſcilicet tempus nullum eſt. ubi ſemel quis peierauerit,ei credi poſtea,etiam ſi per plureis deos iuret,non oportet, præſertim iudices cum in his iudicijs ne locus qui-

dem nouo teſti ſoleat eſſe, ob eamq́; cauſam ijdem iudices retineãtur, qui fuerint de reo, ut his nota ſint omnia, neq; quid fingi noui poſſit. lites, quò ea pecunia peruenerit, nõ ſuis proprijs iudicijs, ſed in reũ factis cõdẽnari ſolent. itaq; ſi aut prædes dediſſet Gabinius, aut tantum ex eius bonis, quãta ſumma litiũ fuiſſet, populus recepiſſet: q̃uis magna ad Poſthumum ab eo pecunia perueniſſet, nõ redigeretur: ut intelligi facile poſſit, quod ex ea pecunia ad quẽ eorũ, qui damnatus eſt, perueniſſe in illo primo iudicio planũ factum ſit, id hoc genere iudicij redigi ſolere. nũc uero quid agitur? ubi terrarum ſumus? quid tam inſolens, tam peruerſum præpoſterum'ue dici, aut excogitari poteſt? accuſatur is, qui nõ abſtulit à Rege, ſicut Gabinius iudicatus eſt, ſed qui maximã Regi pecuniã credidit. ergo is Gabinio dedit, qui nõ huic reddidit. iam cedo, cum is, qui pecuniã Poſthumo debuit, nõ huic, ſed Gabinio dederit: cõdemnato Gabinio, utrũ illi eam pecuniã reddidit, an etiã nunc debet? at habet, & celat: ſunt enim qui ita loquantur. quod genus tandem eſt iſtud oſtẽtationis, & gloriæ? ſi nihil habuiſſet unq̃, tamen, ſi quæſiſſet, cur is diſſimularet habere, cauſa non eſſet. qui uero duo lauta, & copioſa patrimonia accepiſſet, remq́; præterea bonis et honeſtis rationibus auxiſſet: quid eſſet tandem cauſæ, cur exiſtimari uellet nihil habere? an cum credebat inductus uſuris, id agebat, ut haberet quãplurimum? poſteaq̃ exegit quod crediderat, ut exiſtimaretur egere, nouũ genus hoc gloriæ cõcupiſcit? dominatus eſt enim, inquit, Alexandriæ. immo uero in ſuperbiſſimo dominatu fuit: pertulit ipſe cuſtodiã: uidit in uinculis familiares ſuos: mors ob oculos ſæpe

uerſata eſt: nudus atq; egens ad extremum fugit è re-gno. At permutata aliquando pecunia eſt: ductæ naues Poſthumi Puteolis ſunt: auditæ uiſæq; merces, fallaces quidem, & fucoſæ, chartis, & linteis, & uitro delatæ: quibus cum multæ naues refertæ fuiſſent, una non pa-* tuit parua, arctata. plus ille Puteolanus ſermo illius tem poris, uectorumq; curſus, atq; oſtētatio, tum ſubinuiſum apud maleuolos Poſthumi nomen propter opinionem pe cuniæ neſcio quam, æſtatē unam cōplures aures referſit iſtis ſermonibus. uerū autē iudices ſi ſcire uultis, niſi C. Cæſaris ſumma in omnes, incredibilis in hunc eadē libe ralitas extitiſſet, nos hūc Poſthumum iampridem in foro nō haberemus. ille onera multorū huius amicorum exce pit unus: quæq; multi homines neceſſarij ſecūdis Poſthu mi rebus deſcripta ſuſtinuerūt, nūc eius afflictis fortunis uniuerſa ſuſtinet. umbrā equitis R. & imaginem uidetis iudices, unius amici cōſeruatā auxilio, & fide. nihil huic eripi poteſt præter hoc ſimulacrum priſtinæ dignitatis, quod Cæſar ſolus tuetur, & ſuſtinet. quæ quidem in mi ſerrimis rebus huic tamen tribuenda eſt maxima. niſi ue ro hoc mediocri uirtute effici poteſt, ut tātus ille uir tan ti ducat hunc, & afflictum præſertim, & abſentem, & in tanta fortuna ſua, ut aliena reſpicere magnū ſit; tan ta oppugnatione maximarū rerum quas gerit, atq; geſ-ſit, ut uel obliuiſci aliorum nō ſit mirum, uel, ſi memine rit, oblitum eſſe facile poſſit probare. multas equidē C. Cæſaris uirtutes, magnas, incredibilesq; cognoui. ſed sūt cæteræ maioribus quaſi theatris propoſitæ, & penè po-pulares. caſtris locum capere, exercitum inſtruere, expu gnare urbes, aciem hoſtium profligare, hanc uim frigo-

rum hiememq;,quam nos uix huius urbis tectis ſuſtine=
mus,excipere,his ipſis diebus hoſtem perſequi,tum,cum
etiam feræ latibulis ſe tegant,atq; omnia bella iure gen=
tium conquieſcant.ſunt ea quidem magna: quis negat?
ſed magnis excitata ſunt præmijs ad memoriam homi=
num ſempiternam.quo minus admirandum eſt,eum fa
cere illa,qui immortalitatem cõcupiuerit.hæc mira laus
eſt,quæ non poetarũ carminibus,non annaliũ monimen
tis celebratur,ſed prudentiũ iudicio expenditur.equitem
R.ueterem amicum ſuum,ſtudioſum,amãtem,obſeruan
tem ſui,non libidine,nõ turpibus impenſis cupiditatum,
atq; iacturis,ſed experientia patrimonij amplificandi la
bentem excepit,corruere non ſiuit,fulſit & ſuſtinuit re,
fortuna,fide,hodieq; ſuſtinet,nec amicum pedentem cor
ruere patitur,nec illius animi aciem perſtringit ſplen=
dor ſui nominis,nec mentis quaſi luminibus officit altitu
do fortunæ,& gloriæ.ſint ſanè illa magna,quæ re uera
magna ſunt: de iudicio animi mei,ut uolet,quiſq; ſen=
tiat: ego enim hanc in tantis opibus,tanta fortuna libe
ralitatem in ſuos,memoriã amicitiæ reliquis uirtutibus
omnibus antepono.quam quidem uos iudices in nouo ge
nere bonitatem inuſitatam claris ac præpotentibus uiris
non modo non aſpernari ac refutare,ſed cõplecti etiam,
& augere debetis,et eo magis,ꝙ uidetis hos quaſi ſum=
ptos dies ad labefactandum illius dignitatem. ex qua illi
nihil detrahi poteſt,quod non aut fortiter ferat,aut fa=
cile reſtituat.amiciſſimum hominem ſi honeſtate ſpolia=
tum audierit,nec ſine magno dolore feret,nec id amiſe=
rit,quod poſſe ſperet recuperari. Satis multa homi=
nibus non iniquis hæc eſſe debent,nimis etiam multa uo=

his, quos æquiſſimos eſſe confidimus. ſed ut omnium uel ſuſpicioni, uel maleuolentiæ, uel crudelitati ſatisfiat: occultat pecuniam Poſthumus, latent regiæ diuitiæ; ecquis eſt ex tanto populo, qui bona C. Rabirij Poſthumi nummo ſeſtertio ſibi addici uelit? ſed miſerũ me, quanto hæc dixi cum dolore. hem Poſthume, tu'ne es Curij filius, C. Rabirij iudicio, et uoluntate filius, natura ſororis filius? tu'ne ille in omneis tuos liberalis? cuius multos bonitas locupletauit, qui nihil profudiſti, nihil ullam in libidinẽ contuliſti? tua Poſthume nummo ſeſtertio à me addicuntur? ò meum miſerum acerbumq; præconiũ. at hoc etiam optat miſer, ut cõdemnetur à uobis; ita bona ueneant, ut ſolidum ſuum cuiq; ſoluatur: nihil iam aliud niſi fidem curat: nec uos huic, ſi iã obliuiſci ueſtræ manſuetudinis uolueritis, quicquã præterea poteſtis eripere. quod iudices ne faciatis, oro obteſtorq; uos, atq; eo magis, ſi aduentitia pecunia petitur ab eo, cui ſua non redditur: nam in eum, cui miſericordia opitulari debeat, inuidia quæſita eſt. ſed iam, quoniã, ut ſpero, fidem, quã potui, tibi præſtiti Poſthume, reddam etiã lacrymas quas debeo. quas quidem ego tuas in meo caſu plurimas uidi. uerſatur ante oculos luctuoſa nox meis omnibus, cum tu totum te cum tuis copijs ad me detuliſti. tu comitibus, tu præſidio, tu etiam tanto pondere auri, q̃tum tempus illud poſtulabat, diſceſſum illum ſuſtentaſti. tu nunq̃ meis me abſente liberis, nunq̃ coniugi meæ defuiſti. poſſum excitare multos reductos teſtes liberalitatis tuæ: quod ſæpe audiui patri tuo, qui id feciſſet, magno adiumento in iudicio capitis fuiſſe. ſed iam omnia timeo: bonitatis ipſius inuidiam reformido. iam indicat tot

hominum fletus, quàm ſis charus tuis: & me dolor debilitat, includitq; uocem. uos obſecro iudices, ut huic optimo uiro, quo nemo melior unq̃ fuit, nomen equitis R. et uſuram huius lucis, et ueſtrum conſpectum ne eripiatis. hic uos aliud nihil orat, niſi ut rectis oculis hanc urbem ſibi intueri, atq; in hoc foro ueſtigium facere liceat: quod ipſum fortuna eripuerat, niſi unius amici opes ſubueniſſent.

PRO M. MARCELLO. ORATIO XLI.

DIuturni ſilentij P.C. quo eram his temporibus uſus, nó timore aliquo, ſed partim dolore, partim uerecundia, finem hodiernus dies attulit, idemq́; initium, quæ uellem, quæq́; ſentirem, meo priſtino more dicendi: tantam enim manſuetudinem, tam inuſitatã inauditamq́; clemẽtiam, tantum in ſumma poteſtate rerum omnium modum, tam deniq; incredibilem ſapientiam ac penè diuinam tacitus nullo modo præterire poſſum: M. enim Marcello uobis P.C. Reiq́; pub. reddito, nó ſolum illius, ſed meam etiam uocem, & auctoritatem et uobis, & Reip. conſeruatam ac reſtitutam puto: dolebã enim P.C. ac uehementer angebar, cum uiderem uirum talem, qui in eadem cauſa, in qua ego, fuiſſet, non in eadẽ eſſe fortuna: nec mihi perſuadere poteram, nec fas eſſe ducebam, uerſari me in ueſtro ueteri curriculo, illo æmulo atq; imitatore ſtudiorum ac laborum meorum quaſi quodam ſocio à me & comite diſtracto. ergo & mihi meæ priſtinæ uitæ conſuetudinem C. Cæſar interclusã aperuiſti, & his omnibus ad bene de omni Rep. ſperandũ quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſti: intellectum eſt enim mihi quidem in multis, & maxime in me ipſo, ſed paulo ante in omnibus, cum M. Marcellum ſenatui populoq́; R. et Reip. conceſſiſti, commemoratis præſertim etiam offenſionibus, te auctoritatem huius ordinis, dignitatemq́; Reip. tuis uel doloribus uel ſuſpicionibus anteferre. ille quidẽ fructum omnis ante actæ uitæ hodierno die maximum

cepit cum ſummo conſenſu ſenatus, tum præterea iudicio tuo grauiſſimo, & maximo. ex quo profecto intelligis, quanta in dato beneficio ſit laus, cum in accepto tanta ſit gloria. eſt uere fortunatus ille, cuius ex ſalute nõ minor penè ad omnes, quàm ad illum uentura ſit, lætitia peruenerit. quod ei quidem merito, atque optimo iure contigit: quis enim eſt illo aut nobilitate, aut probitate, aut optimarum artium ſtudio, aut innocentia, aut ullo genere laudis præſtantior? nullius tantum eſt flumen ingenij, nulla dicendi aut ſcribendi tanta uis tantaq; copia, quæ non dicam exornare, ſed enarrare C. Cæſar res tuas geſtas poſſit: tamen hoc affirmo, & hoc pace dicã tua, nullam in his eſſe laudem ampliorem, quàm eam, quam hodierno die conſecutus es. ſoleo ſæpe ante oculos ponere, idq; libenter crebris uſurpare ſermonibus; omnes noſtrorum imperatorum, omnes exterarum gentium potentiſſimorumq; populorum, omnes clariſſimorum Regum res geſtas cum tuis nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec uarietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec diſſimilitudine bellorum poſſe conferri; nec uero diſiunctiſſimas terras citius cuiuſquã paſſibus potuiſſe peragrari, quàm tuis non dicam curſibus, ſed uictorijs illuſtratæ ſunt. quæ quidem ego niſi ita magna eſſe fatear, ut ea uix cuiuſquam mens aut cogitatio capere poſſit, amens ſim. ſed tamen ſunt alia maiora. nam bellicas laudes ſolẽt quidam extenuare uerbis, eaſq; detrahere ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ ſint imperatorum: & certe in armis militum uirtus, locorum opportunitas, auxilia ſociorum, claſſes, cõmeatus multum iuuant: maximam uero partem quaſi

ſuo iure fortuna ſibi uendicat,&, quicquid eſt proſpere geſtum,id penè omne ducit ſuum. at uero huius gloriæ C.Cæſar,quam es paulo ante adeptus,ſocium habes neminem. totum hoc,quantumcunq; eſt, quod certe maximũ eſt,totum eſt,inquam,tuum. nihil ſibi ex iſta laude centurio,nihil præfectus,nihil cohors,nihil turma decerpit. quin etiam illa ipſa rerum humanarum domina fortuna in iſtius ſe ſocietatem gloriæ non offert,tibi cedit,tuã eſſe totam,& propriam fatetur: nunquam enim temeritas cum ſapientia commiſcetur, nec ad conſilium caſus admittitur. domuiſti gentes immanitate barbaras,multitudine innumerabiles,locis infinitas, omni copiarum genere abundantes: ſed tamen ea uiciſti,quæ & naturam, & conditionem,ut uinci poſſent,habebãt: nulla eſt enim tanta uis,tanta copia,quæ non ferro ac uiribus debilitari frangiq; poſſit. uerum animum uincere, iracundiam cohibere,uictoriam temperare, aduerſarium nobilitate, ingenio,uirtute præſtantem non modo extollere iacentẽ, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem,hæc qui faciat,non ego eum cum ſummis uiris comparo, ſed ſimillimum deo iudico. itaque C. Cæſar bellicæ tuæ laudes celebrabuntur illæ quidem non ſolum noſtris,ſed penè omnium gentium literis,atque linguis,neque ulla unquam ætas de tuis laudibus conticeſcet: ſed tamen eiuſmodi res neſcio quo modo, etiam dum audiuntur, aut dum leguntur,obſtrepi clamore militum uidentur, & tubarum ſono. at uero cum aliquid clemẽter, manſuete, iuſte,moderate, ſapienter factum, in iracundia præſertim,quæ eſt inimica conſilio, & in uictoria, quæ natura inſolens, & ſuperba eſt, aut audimus, aut legimus,

quo ſtudio incendimur non modo in geſtis rebus, ſed etiã in fictis? ut eos ſæpe, quos nunquam uidimus, diligamus. te uero, quem præſentem intuemur, cuius mentem ſenſuſq; & os cernimus, ut, quicquid belli fortuna reliquũ Reip. fecerit, id eſſe ſaluum uelis, quibus laudibus efferemus? quibus ſtudijs proſequemur? qua beneuolentia cõplectemur? parietes medius fidius C. Cæſar, ut mihi uidetur, huius curiæ tibi gratias agere geſtiunt, quòd breui tempore futura ſit illa auctoritas in his maiorum ſuorum, & ſuis ſedibus. equidem cum C. Marcelli, uiri optimi, & commemorabili pietate ac uirtute præditi, lacrymas modo uobiſcum uiderem, omnium Marcellorũ meũ pectus memoria effodit. quibus tu etiã mortuis, M. Marcello conſeruato, dignitatem ſuam reddidiſti, nobiliſſimamq; familiam, iam ad paucos redactam, penè ab interitu uindicaſti. hunc tu igitur diem tuis maximis, & innumerabilibus gratulationibus iure antepones: hæc enim res unius eſt propria Cæſaris: cæteræ duce te geſtæ, magnæ illæ quidem, ſed tamen multo magnoq; comitatu: huius autem rei tu idem es & dux, & comes: quæ quidem tanta eſt, ut trophæis, monimentiſq; tuis nulla unq̃ allatura ſit finem ætas; nihil enim eſt opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & conſumat uetuſtas: at uero hæc tua iuſtitia, & lenitas animi floreſcet quotidie magis, ita, ut quantum operibus tuis diuturnitas detrahet, tantum afferat laudibus. & cæteros quidem omnes uictores bellorum ciuilium iam ante æquitate, & miſericordia uiceras, hodierno uero die te ipſum uiciſti. uereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit, atque ego ipſe cogitans ſentio. ip=

ſam uictoriam uiciſſe uideris, cum ea ipſa, quæ illa erat adepta, uictis remiſiſti: nam cum ipſius uictoriæ conditione iure omnes uicti occidiſſemus, clementiæ tuæ iudicio conſeruati ſumus: recte igitur unus inuictus es, à quo etiam ipſius uictoriæ conditio uisq; deuicta eſt. atq; hoc C. Cæſaris iudicium P. C. quàm late pateat, attendite: omnes. n. qui ad illa arma fato ſumus neſcio quo Reip. miſero funeſtoq; compulſi, & ſi aliqua culpa tenemur erroris humani, à ſcelere certe liberati ſumus: nam cum M. Marcellum, deprecantibus uobis, Reip. conſeruauit, memet mihi, & item Reip. nullo deprecante, reliquos ampliſſimos uiros & ſibi ipſis, & patriæ reddidit: quorum & frequentiam, & dignitatem hoc ipſo in conſeſſu uidetis. non ille hoſtes induxit in curiam, ſed indicauit à pleriſq; ignoratione potius, & falſo atque inani metu, q̃ cupiditate, aut crudelitate ciuile bellum eſſe ſuſceptum. quo quidem in bello ſemper de pace agendum, audiendumq; eſſe putaui; ſemperq; dolui, non modo pacem, ſed orationem etiam ciuium pacem efflagitantium repudiari: neq; enim ego illa, nec ulla unquam ſecutus ſum arma ciuilia: ſemperq; mea conſilia pacis, & togæ ſocia, non belli, atq; armorum fuerunt. hominem ſum ſecutus priuato officio, non publico: tantumq; apud me grati animi fidelis memoria ualuit, ut nulla non modo cupiditate, ſed ne ſpe quidem, prudens & ſciens tãquam ad interitum ruerem uoluntarium. quod quidem meum conſilium minime obſcurum fuit: nam & in hoc ordine, integra re, multa de pace dixi, et in ipſo bello eadem etiam cũ capitis mei periculo ſenſi. ex quo nemo erit tã iniuſtus rerũ æſtimator, qui dubitet, quæ Cæſaris uolũtas de bello

fuerit,cum pacis auctores conſeruandos ſtatim cenſue= rit,cæteris fuerit iratior.atq; id minus mirum uideretur fortaſſe tum,cum eſſet incertus exitus, & anceps fortu= na belli: qui uero uictor pacis auctores diligit, is profe= cto declarat,maluiſſe ſe nō dimicare,quàm uincere. atq; huius quidem rei M.Marcello ſum teſtis:noſtri.n.ſenſus, ut in pace ſemper, ſic tum etiam in bello congruebant. quoties ego eum,& quanto cum dolore uidi cum inſolé tiam certorum hominum,tum etiam ipſius uictoriæ fe= rocitatem extimeſcentem? quo gratior tua liberalitas C. Cæſar nobis, qui illa uidimus,debet eſſe: non enim iam cauſæ ſunt inter ſe, ſed uictoriæ comparandæ. uidimus tuam uictoriam prœliorum exitu terminatam,gladium uagina uacuum in urbe non uidimus. quos amiſimus ci ues,eos Martis uis perculit,non ira uictoriæ: ut dubita= re debeat nemo,quin multos,ſi fieri poſſet,C.Cæſar ab in feris excitaret,quoniam ex eadem acie conſeruat quos po teſt.alterius uero partis nihil amplius eo dicā, ꝗ̃ id quod omnes uerebamur,nimis iracundam futuram fuiſſe ui ctoriam: quidam enim non modo armatis, ſed interdū etiam ocioſis minabantur,nec,quid quiſq; ſenſiſſet,ſed ubi fuiſſet,cogitandum eſſe dicebant: ut mihi quidem uidean tur dij immortales,etiā ſi pœnas à populo R.ob aliquod delictum expetiuerunt,qui ciuile bellum tantum et tam luctuoſum excitauerunt,uel placati iam, uel etiam ſatia ti aliquando omnem ſpem ſalutis ad clementiam uicto= ris, & ſapientiam contuliſſe. quare gaude tuo iſto tam excellenti bono; & fruere cum fortuna & gloria, tum etiam natura & moribus tuis:ex quo quidem maximus eſt fructus, iucunditaſq; ſapienti. cætera cum tua re=

cordabere, & ſi perſæpe uirtuti, tamen plerunque feli citati tuæ gratulabere: de nobis, quos in Rep. tecum ſimul ſaluos eſſe uoluiſti, quoties cogitabis, toties de maximis tuis beneficijs, toties de incredibili liberalitate, toties de ſingulari ſapientia tua cogitabis: quæ non modo ſumma bona, ſed nimirum audebo uel ſola dicere: tãtus eſt enim ſplendor in laude uera, tanta in magnitudine animi & conſilij dignitas, ut hæc à uirtute donata, cætera à fortuna commodata eſſe uideantur. noli igitur in conſeruandis bonis uiris defatigari, non cupiditate præſertim aut prauitate aliqua lapſis, ſed opinione officij, ſtulta fortaſſe, certe non improba, & ſpecie quadam Reip. non enim tua ulla culpa eſt, ſi te aliqui timuerunt; contráq; ſumma laus, quòd plerique minime timendum fuiſſe ſenſerunt. Nunc uenio ad grauiſſimã querelam, & atrociſſimam ſuſpicionem tuam: quæ nõ tibi ipſi magis, quàm cum omnibus ciuibus, tum maxime nobis, qui à te conſeruati ſumus, prouidenda eſt. quam & ſi ſpero eſſe falſam, nunquam tamen uerbis extenuabo: tua enim cautio, noſtra cautio eſt: ut, ſi in alterutro peccandum ſit, malim uideri nimis timidus quàm parum prudens. ſed quiſnam eſt iſte tam demens? de tuiſne? tametſi qui magis ſunt tui, quàm quibus tu ſalutem inſperantibus reddidiſti? an ex eo numero, qui unà tecum fuerunt? non eſt credibilis tantus in ullo furor, ut, quo duce omnia ſumma ſit adeptus, huius uitam non anteponat ſuæ. at ſi tui nihil cogitant ſceleris, cauendum eſt, ne quid inimici. qui? omnes enim qui fuerunt, aut ſua pertinacia uitam amiſerunt, aut tua miſericordia retinuerunt: ut aut nulli ſuperſint

de inimicis,aut,qui ſuperfuerunt,amiciſſimi ſint. ſed ta men cum in animis hominum tantæ latebræ ſint,& tan ti receſſus,augeamus ſanè ſuſpicionem tuam: ſimul enim augebimus & diligentiam. nam quis eſt omnium tam ignarus rerum, tam rudis in Rep. tam nihil unquam nec de ſua, nec de communi ſalute cogitans, qui non in telligat tua ſalute contineri ſuam, & ex unius tui ui=tam pendere omnium? equidem de te dies noctesq;,ut de beo, cogitans, caſus duntaxat humanos, & incertos e=uentus ualetudinis, & naturæ communis fragilitatem extimeſco; doleoq;, cum Reſp. immortalis eſſe debeat, eam in unius mortalis anima conſiſtere. ſi uero ad hu=manos caſus incertosq; euentus ualetudinis ſceleris etiam accedat inſidiarumq; conſentio: quem deum, etiam ſi cu piat,opitulari poſſe Reip.credamus? omnia ſunt excitan da tibi C.Cæſar uni,quæ iacere ſentis belli ipſius impetu, quod neceſſe fuit,perculſa atq; proſtrata: conſtituēda iu dicia,reuocanda fides,comprimendæ libidines,propagan da ſoboles: omnia,quæ dilapſa iam fluxerunt, ſeueris le gibus uincienda ſunt. non fuit recuſandum in tanto ci uili bello,tantoq; animorum ardore & armorum, quin quaſſata Reſp.quicunq; belli euentus fuiſſet,multa perde ret & ornamenta dignitatis,et præſidia ſtabilitatis ſuæ, multaq; uterq; dux faceret armatus, quæ idem togatus fieri prohibuiſſet. quæ quidem nunc tibi omnia belli uul nera curanda ſunt,quibus præter te mederi nemo poteſt. itaq; illam tuam præclariſſimam & ſapientiſſimam uo cem inuitus audiui,ſatis te diu uel naturæ uixiſſe,uel glo riæ: ſatis, ſi ita uis,naturæ fortaſſe,adeo etiam,ſi placet, gloriæ,at,quod maximum eſt,patriæ certe parum.qua=

re

re omitte quæſo iſtam doctorum hominũ in contemnenda morte prudentiam: noli noſtro periculo ſapiens eſſe: ſæpe enim uenit ad aures meas, te idem iſtud nimis crebro dicere, ſatis te tibi uixiſſe. credo, ſed tum id audirem, ſi tibi ſoli uiueres, aut ſi tibi etiam ſoli natus eſſes: nunc cum omnium ſalutem ciuium, cunctamq; Remp. res tuæ geſtæ cõplexæ ſint, tantum abes à profectione maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, non dum ieceris. hic tu modum tuæ uitæ non ſalute Reip. ſed æquitate animi definies? quid, ſi iſtud ne gloriæ quidem tuæ ſatis eſt? cuius te eſſe auidiſſimum, q̃uis ſis ſapiens, non negabis. parum'ne igitur, inquies, gloriam magnam relinquemus? immo uero alijs, q̃uis multis, ſatis, tibi uni parum: quicquid enim eſt, q̃uis amplum ſit, id certe parum eſt tum, cum eſt aliquid amplius. ꝗ ſi rerum tuarum immortalium C. Cæſar hic exitus futurus fuit, ut deuictis aduerſarijs Remp. in eo ſtatu relinqueres, in quo nunc eſt: uide quæſo, ne tua diuina uirtus admirationis plus ſit habitura, q̃ gloriæ, ſi quidem gloria eſt illuſtris ac peruagata multorum & magnorum uel in ſuos ciues, uel in patriam, uel in omne genus hominum fama meritorum. hæc igitur tibi reliqua pars eſt, hic reſtat actus, in hoc elaborandum eſt, ut Remp. conſtituas, eáq; tu in primis cõpoſita ſumma tranquillitate, & ocio perfruare. tum te, ſi uoles, cum & patriæ, quod debes, ſolueris, & naturam ipſam expleueris ſatietate uiuendi ſatis diu uixiſſe dicito. quid eſt enim omnino hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremum, quod cum uenerit, omnis uoluptas præterita pro nihilo eſt, quia poſtea nulla futura ſit? quanquam iſte tuus animus nunquam his

anguſtijs, quas natura nobis ad uiuendum dedit, conten tus fuit, ſemperq; immortalitatis amore flagrauit. nec uero hæc tua uita dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur: illa inq̃, illa uita eſt tua Cæſar, quæ uigebit memoria ſeculorum omnium, quam poſteritas alet, quam ipſa æternitas ſemper intuebitur. huic tu inſeruias, huic te oſtentes oportet: quæ quidem, quæ miretur, iampridem multa habet, nunc, etiam quæ laudet, expectat. obſtupeſcent poſteri certe, imperia, prouincias, Rhenum, Oceanum, Nilum, pugnas innumerabiles, incredibiles uictorias, monimenta, munera, triumphos audientes & legentes tuos. ſed niſi hæc urbs ſtabilita tuis cõſilijs & inſtitutis erit, uagabitur modo nomen tuũ longe, atq; late, ſedem quidem ſtabilem, & domiciliũ certum non habebit. erit inter eos etiam, qui naſcẽtur, ſicut inter nos fuit, magna diſſenſio, cum alij laudibus ad cœlum res tuas geſtas efferent, alij fortaſſe aliquid requirẽt, idq; uel maximum, niſi belli ciuilis incendiũ ſalute patriæ reſtinxeris, ut illud fati fuiſſe uideatur, hoc conſilij. ſerui igitur ijs etiã iudicibus, qui multis poſt ſeculis de te iudicabũt, & quidem haud ſcio an incorruptius q̃ nos: nã & ſine amore, & ſine cupiditate, & rurſus ſine odio, et ſine inuidia iudicabunt. id autem, etiã ſi tunc ad te, ut quidam falſo putant, non pertinebit, nũc certe pertinet, te eſſe talem, ut tuas laudes obſcuratura nulla unq̃ ſit obliuio. diuerſæ uoluntates ciuium fuerunt, diſtractæq; ſententiæ: non enim conſilijs ſolum & ſtudijs, ſed armis etiam & caſtris diſſidebamus. erat autem obſcuritas quædã, erat certamen inter clariſſimos duces: multi dubitabãt, quid optimum eſſet; multi, quid ſibi expediret; multi, quid

deceret; nō nulli etiam, quid liceret. perfuncta Reſp. *eſt hoc miſero fataliq́; bello: uicit is, qui non fortuna inflā=maret odium ſuū, ſed bonitate leniret, neq; omnes, qui=bus iratus eſſet, eoſdem etiam exilio, aut morte dignos iu dicaret. arma ab alijs poſita, ab alijs erepta ſunt. ingra=tus eſt iniuſtusq́; ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum: ut etiam ille ſit me=lior, qui in acie cecidit, q̄ qui in cauſa animam profudit: quæ enim pertinacia quibuſdam, eadem alijs conſtantia uideri poteſt. ſed quia iam omnis fracta diſſenſio eſt ar=mis, & extincta æquitate uictoris: reſtat, ut omnes unū uelint, qui modo habent aliquid non ſolum ſapientiæ, ſed etiam ſanitatis: quia, niſi te* C. C*æſar ſaluo, & in iſta ſententia, qua cū antea, tum hodie uel maxime uſus es, manente, ſalui eſſe non poſſumus. quare omnes te, qui hæc ſalua eſſe uolumus, & hortamur, et obſecramus, ut uitæ, ut ſaluti tuæ conſulas; omnesq́; tibi, ut pro alijs etiam loquar, quod de me ipſe ſentio, quoniā ſubeſſe ali=quid putas quod cauendum ſit, nō modo excubias, & cu ſtodias, ſed etiam laterum noſtrorum oppoſitus, & cor=porum pollicemur.* S*ed ut, unde eſt orſa, in eodem ter minetur oratio mea: maximas tibi omnes gratias agi=mus* C. C*æſar, maiores etiā habemus: nā omnes idem ſen tiunt, quod ex omniū precibus, & lacrymis ſentire potui ſti: ſed quia non eſt aſtantibus omnibus neceſſe dicere, à me certe dici uolunt: cui neceſſe eſt quodāmodo, & ꝙ uolunt, & ꝙ* M. M*arcello à te huic ordini populoq́;* R. & R*eip. reddito, præcipue id à me fieri debere intelligo. nam lætari omnes, non ut de unius ſolum, ſed ut de communi omnium ſalute, ſentio. quod autem ſummæ*

beneuolentiæ eſt, quæ mea erga illum omnibus ſemper nota fuit, ut uix C. Marcello optimo et amantiſſimo fratri, præterea quidem cederem nemini: cum id ſolicitudine, cura, labore tandiu præſtiterim, quãdiu eſt de illius ſalute dubitatum, certe hoc tempore magnis curis, moleſtijs, doloribus liberatus præſtare debeo. itaq; C. Cæſar. ſic tibi gratias ago, ut, omnibus me rebus à te non cõſeruato ſolum, ſed etiam ornato, tamen ad tua innumerabilia in me unum merita, quod fieri iam poſſe non arbitrabar, maximus hoc tuo facto cumulus acceſſerit.

PRO Q. LIGARIO AD C. CAESAREM. ORATIO XLII.

N Ouum crimen C. Cæſar, & ante hunc diem inauditum propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Africa fuiſſe: idq́; C. Panſa, præſtanti uir ingenio, fretus fortaſſe ea familiaritate, quæ eſt ei tecum, auſus eſt confiteri. itaq́;, quò me uertam, neſcio: paratus enim ueneram, cum tu id neq; per te ſcires, neq; audire aliũde potuiſſes, ut ignoratione tua ad hominis miſeri ſaluté abuterer. ſed quoniam diligentia inimici inueſtigatum eſt, quod latebat: confitendum eſt, ut opinor: præſertim cum meus neceſſarius C. Panſa fecerit, ut id iam integrum nõ eſſet: omiſſáq́; controuerſia omnis ratio ad miſericordiam tuã conferenda eſt, qua plurimi ſunt conſeruati, cum à te non ſolum liberationem culpæ, ſed errati ueniam impetrauiſſent. habes igitur Tubero, quod eſt accuſatori maxime optandum, confitentem reum, ſed tamen ita confitentem, ſe in ea parte fuiſſe, qua uirũ omni laude dignum patrem tuum. itaq; prius de ueſtro delicto confiteamini neceſſe eſt, quàm Ligarij ullam culpam reprehendatis.

Q. igitur Ligarius, cum eſſet adhuc nulla belli ſuſpicio, Legatus in Africam cum Proconſule C. Conſidio profectus eſt: qua in Legatione & ciuibus & ſocijs ita ſe probauit, ut decedens Conſidius prouincia, ſatisfacere hominibus non poſſet, ſi quenquã alium prouinciæ præfeciſſet. itaq; Q. Ligarius, cum diu recuſans nihil profeciſſet, prouinciam accepit inuitus: cui ſic præfuit in

pace,ut & ciuibus,& ſocijs gratiſſima eſſet eius integri tas,& fides.bellum ſubito exarſit.quod,qui erãt in Afri ca,ante audierunt geri,q̃ parari.quo audito,partim cu piditate inconſiderata,partim cæco quodam timore,pri= mo ſalutis cauſa,poſt etiã ſtudij ſui quærebant aliquem ducem.tum Ligarius domum ſpectans,& ad ſuos redi re cupiens,nullo ſe implicari negotio paſſus eſt. interim P.Actius Varus,qui Prætor Africam obtinuerat,Vticã uenit.ad eum ſtatim cõcurſum eſt.atq; ille non mediocri cupiditate arripuit imperiũ,ſi illud imperiũ eſſe potuit, quod ad priuatum,clamore multitudinis imperitæ,nul= lo publico conſilio deferebatur.itaq; Ligarius,qui omne tale negotiũ cuperet effugere,paulum aduentu Vari cõ= quieuit. adhuc C.Cæſar Q. Ligarius omni culpa ua= cat.domo eſt egreſſus non modo nullum ad bellum, ſed ne ad minimã quidem ſuſpicionem belli: Legatus in pa ce profectus,in prouincia pacatiſſima ita ſe geſſit,ut ei pacem eſſe expediret.profectio certe animum tuum non debet offendere: num igitur remanſio? multo minus: nam profectio uoluntatem habuit non turpem,reman= ſio etiam neceſſitatem honeſtam. ergo hæc duo tem= pora carent crimine: unum, cum eſt Legatus profe= ctus: alterum, cum efflagitatus à prouincia, præ= poſitus Africæ eſt. tertium eſt tempus, quo poſt ad= uentum Vari in Africa reſtitit.quod ſi eſt criminoſum, neceſſitatis crimen eſt,non uoluntatis.an ille, ſi potuiſſet illinc ullo modo euadere,Vticæ potius,q̃ Romæ; cum P. Actio,q̃ cum concordiſſimis fratribus; cum alienis eſſe, q̃ cum ſuis maluiſſet? cum ipſa Legatio plena deſiderij ac ſolicitudinis fuiſſet propter incredibilem quẽdam fra

trum amorem, hic æquo animo eſſe potuit belli diſſidio diſtractus à fratribus? nullum igitur habes Cæſar adhuc in Q. Ligario ſignum alienæ à te uoluntatis. cuius ego cauſam, animaduerte quæſo, qua fide defendã, cum prodo meam. ò clementiam admirabilem, atq; omni laude, prædicatione, literis, monimentiſq; decorandam: M. Cicero apud te defendit aliũ in ea uoluntate non fuiſſe, in qua ſe ipſum confitetur fuiſſe; nec tuas tacitas cogitationes extimeſcit; nec, quid tibi de alio audienti de ſe ipſo occurrat, reformidat. uide, q̃ non reformidem: uide, quanta lux liberalitatis, & ſapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur: quantum potero, uoce contendam, ut hoc populus R. exaudiat. Suſcepto bello Cæſar, geſto etiam ex magna parte, nulla ui coactus, iudicio meo ac uoluntate ad ea arma profectus ſum, quæ erant ſumpta contra te. apud quem igitur hoc dico? nempe apud eum, qui, cum hoc ſciret, tamen me, antequã uidit, Reip. reddidit: qui ad me ex Aegypto literas miſit, ut eſſem idem, qui fuiſſem: qui cum ipſe imperator in toto imperio populi R. unus eſſet, eſſe me alterũ paſſus eſt: à quo, hoc ipſo C. Panſa mihi nuncium perferente, conceſſos faſces laureatos tenui, quoad tenendos putaui: qui mihi tum denique ſe ſalutem putauit reddere, ſi eam nullis ſpoliatam ornamentis redderet. uide quæſo Tubero, ut, qui de meo facto non dubitem dicere, de Ligarij non audeam confiteri. atque hæc propterea de me dixi, ut mihi Tubero, cum de ſe eadem dicerem, ignoſceret. cuius ego induſtriæ gloriæq; faueo, uel propter propinquam cognationem, uel quòd eius ingenio ſtudijſq; delector, uel quòd laudem adoleſcentis propinqui exi-

ſtimo etiam ad meum aliquem fructum redundare: ſed hoc quæro, quis putet fuiſſe crimen, eſſe in Africa Ligarium? nempe is, qui & ipſe in eadem Africa eſſe uoluit, & prohibitum ſe à Ligario queritur, & certe contra ipſum Cæſarem eſt congreſſus armatus. quid enim, Tubero, tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? nimis urgeo: cõmoueri uidetur adoleſcens: ad me reuertar. iiſdem in armis fui. quid autẽ aliud egimus Tubero, niſi ut, quod hic poteſt, nos poſſemus? quorum igitur impunitas, Cæſar, tuæ clementiæ laus eſt, eorum ipſorum ad crudelitatem te acuet oratio? atq; in hac cauſa nõ nihil equidem Tubero etiã tuam, ſed multo magis patris tui prudẽtiã deſidero, ꝙ homo cum ingenio, tum etiã doctrina excellens, genus hoc cauſæ quod eſſet, nõ uiderit. nã ſi uidiſſet, quouis profecto, ꝗ iſto modo à te agi maluiſſet. arguis fatentem: nõ eſt ſatis. accuſas eũ, qui cauſam habet aut, ut ego dico, meliorem, ꝗ tu; aut, ut tu uis, parem. hæc nõ modo mirabilia ſunt, ſed prodigiis ſimilia, quæ dicã. non habet eam uim iſta accuſatio, ut Q. Ligarius cõdemnetur, ſed ut necetur. hoc egit ciuis R. ante te nemo. externi iſti mores uſq; ad ſanguinem incitare ſolent odium aut leuiũ Græcorum, aut immanium barbarorum. nã quid aliud agis? ut Romæ ne ſit? ut domo careat? ne cum optimis fratribus, ne cum hoc T. Brocho auunculo ſuo, ne cum eius filio cõſobrino ſuo, ne nobiſcum uiuat? ne ſit in patria? num in patria eſt? num poteſt magis carere his omnibus, quàm caret? Italia prohibetur, exulat. non

tu ergo hunc patria priuare, qua caret, ſed uita uis. at iſtud ne apud eum quidem Dictatorem, qui omnes, quos oderat, morte mulctabat, quiſquam egit iſto modo. ipſe iubebat occidi, nullo poſtulante: præmijs etiam inuitabat. quæ tamen crudelitas ab hoc eodẽ aliquot annis poſt, quem tu nunc crudelem eſſe uis, uindicata eſt. ego uero iſtud nõ poſtulo, inquies. ita mehercule exiſtimo Tubero: noui enim te, noui patrem tuum, noui domum, nomenq́; ueſtrum; ſtudia deniq; generis ac familiæ ueſtræ, uirtutis, humanitatis, doctrinæ, plurimarum artium atq; optimarum nota ſunt mihi omnia: itaq; certo ſcio, uos nõ petere ſanguinem: ſed parũ attenditis: res enim eò ſpectat, ut ea pœna, in qua adhuc Q. Ligarius ſit, non uideamini eſſe contenti. quæ eſt igitur alia præter mortem? ſi.n. in exilio eſt, ſicuti eſt: quid amplius poſtulatis? an ne ignoſcatur? hoc uero multo acerbius, multóq; eſt grauius. quod nos domi petimus precibus, & lacrymis proſtrati ad pedes, non tam noſtræ cauſæ fidentes, quàm huius humanitati: id ne impetremus, pugnabis? & in noſtrum fletum irrumpes? & nos iacentes ad pedes ſupplicum uoce prohibebis? ſi cum hoc domi faceremus, quod et fecimus, &, ut ſpero, non fruſtra fecimus, tu derepente irrupiſſes, & clamare cœpiſſes, C. Cæſar caue credas, caue ignoſcas, caue te fratrum pro fratris ſalute obſecrantium miſereat: non'ne omnem humanitatem exuiſſes? quanto hoc durius, quod nos domi petimus, id à te in foro oppugnari, & in tali miſeria multorum perfugium miſericordiæ tollere? dicam planè C. Cæſar, quod ſentio. ſi in hac tanta tua fortuna lenitas tanta non eſſet, quantam tu per te, per te, inquam, obtines (intelligo quid loquar)

acerbiſſimo luctu redundaret iſta uictoria: quàm multi enim eſſent de uictoribus, qui te crudelem eſſe uellent, cũ etiã de uictis reperiantur? quàm multi, qui, cum à te ne= mini ignoſci uellent, impedirent clementiam tuam, cum etiam ij, quibus ipſe ignouiſti, nolint te in alios eſſe miſeri cordem? quòd ſi probare Cæſari poſſemus, in Africa Li= garium omnino non fuiße; ſi honeſto & miſericordi mẽ dacio ſaluti ciuis calamitoſi conſultum eſſe uellemus: ta= men hominis non eſſet, in tanto diſcrimine & periculo ciuis refellere & coarguere noſtrum mendacium: & ſi eſſet alicuius, eius certe non eſſet, qui in eadem cauſa & fortuna fuiſſet. ſed tamen aliud eſt errare Cæſarem nol le, aliud nolle miſereri. diceres, caue Cæſar credas: fuit in Africa Ligarius: tulit arma contra te. nunc quid di= cis? caue ignoſcas. hæc nec hominis, nec ad hominem uox eſt. qua qui apud te C. Cæſar utetur, ſuam citius abyci= et humanitatem, quàm extorquebit tuam. at primus adi tus, & poſtulatio Tuberonis hæc, ut opinor, fuit, uelle ſe de Q. Ligary ſcelere dicere. non dubito, quin admira= tus ſis; uel quòd de nullo alio quiſquam; uel ꝙ is, qui in eadem cauſa fuiſſet; uel quidnam noui facinoris afferret. ſcelus tu illud uocas Tubero? cur? iſto enim nomine illa adhuc cauſa caruit. aly errorem appellant, alij timorẽ; qui durius, ſpem, cupiditatem, odium, pertinaciam; qui grauiſſime, temeritatem; ſcelus, præter te, adhuc nemo. ac mihi quidem, ſi proprium & uerum nomen noſtri mali quæratur, fatalis quædam calamitas incidiſſe uide tur, & improuidas hominum mentes occupauiſſe, ut ne mo mirari debeat humana conſilia diuina neceſſitate eſſe ſuperata. liceat eſſe miſeros, quanquam hoc uictore eſſe

non poſſumus. ſed non loquor de nobis: de illis loquor, qui occiderunt. fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces: ſceleris uero crimine, furoris, parricidij liceat Cn. Pompeio *mortuo, liceat multis alijs carere. quando hoc quisquam ex te* Cæſar *audiuit, aut tua quid aliud arma uoluerunt, niſi à te contumeliam propulſare? quid egit tuus ille inuictus exercitus? niſi ut ſuum ius tueretur & dignitatem tuam? quid? tu cum pacem eſſe cupiebas, id'ne agebas, ut tibi cum ſceleratis, an ut cum bonis ciuibus conueniret? mihi uero* Cæſar *tua in me maxima merita tanta certe non uiderentur, ſi me ut ſceleratum à te conſeruatum putarem. quomodo autem tu de* Rep. *bene meritus eſſes, ſi tot ſceleratos incolumi dignitate eſſe uoluiſſes? ſeceſſionem tu illam exiſtimauiſti* Cæſar *initio, nõ bellum; non hoſtile odium, ſed ciuile diſſidium, utriſque cupientibus* Remp. *ſaluam, ſed partim conſilijs, partim ſtudijs à communi utilitate aberrantibus. principum dignitas erat penè par, non par fortaſſe eorum, qui ſequebantur: cauſa tum dubia, quòd erat aliquid in utraque parte, quod probari poſſet: nunc melior certe ea iudicanda eſt, quam etiam dij adiuuerunt. cognita uero clementia tua, quis non eam uictoriam probet, in qua occiderit nemo, niſi armatus? ſed ut omittam communem cauſam, ueniamus ad noſtram. utrum tandem exiſtimas facilius fuiſſe* Tubero, Ligarium *ex* Africa *exire, an uos in* Africam *non uenire? poteramus'ne, inquies, cum ſenatus cenſuiſſet? ſi me conſulis, nullo modo. ſed tamen* Ligarium *ſenatus idem legauerat. atque ille eo tempore paruit, cum parere ſenatui neceſſe erat: uos tunc paruiſtis, cum paruit nemo,*

qui noluit. reprehendo igitur? minime uero: neq; enim licuit aliter ueſtro generi, nomini, familiæ, diſciplinæ. ſed hoc non concedo, ut quibus rebus gloriemini in uobis, eaſdem in alijs reprehendatis. Tuberonis *ſors coniecta eſt ex* S.C. *cum ipſe non adeſſet, morbo etiam impediretur: ſtatuerat ſe excuſare. hæc ego noui propter communes neceſſitudines, quæ mihi ſunt cum* L. Tuberone: *domi unà eruditi, militiæ contubernales, poſt affines, in omni deniq; uita familiares: magnum etiam uinculum, quòd iiſdem ſemper ſtudijs uſi ſumus. ſcio igitur* Tuberonem *domi manere uoluiſſe: ſed ita quidam agebãt, ita* Reip. *ſanctiſſimum nomen opponebant, ut, etiam ſi aliter ſentiret, uerborum tamen ipſorum pondus ſuſtinere non poſſet. ceſſit auctoritati ampliſſimi uiri, uel potius paruit: unà eſt profectus cum iis, quorum erat una cauſa: tardius iter fecit: itaq; in* Africam *uenit iam occupatam. hinc in* Ligarium *crimen oritur, uel ira potius: nam ſi crimen eſt prohibere illum uoluiſſe, non minus magnum eſt, uos* Africam, *omnium prouinciarum arcem, natam ad bellũ contra hanc urbem gerendũ, obtinere uoluiſſe, q̃ aliquẽ ſe imperatorẽ eſſe maluiſſe. atq; is tamẽ aliquis* Ligarius *nõ fuit.* Varus *imperiũ ſe habere dicebat: faſces certe habebat. ſed quoquo modo ſeſe illud habet, hæc querela ueſtra* Tubero *quid ualet? recepti in prouinciã non ſumus. quid, ſi eſſetis?* Cæſari'*ne eã tradituri fuiſſetis, an cõtra eũ retenturi? uide, quid licentiæ* Cæſar *nobis tua liberalitas det, uel potius audaciæ. ſi reſponderit* Tubero, Africã, *quo ſenatus eũ ſorsq; miſerat, tibi patrẽ ſuũ traditurum fuiſſe: nõ dubitabo apud ipſum te, cuius id eũ facere interfuit, grauiſſimis uerbis eius conſiliũ reprehẽdere: non*

enim ſi tibi ea res grata fuiſſet, eſſet etiam probata. ſed iam hoc totum omitto, non tam ut ne offendam tuas patientiſſimas aures, q̃ ne Tubero, quod nunq̃ cogitauit, facturus fuiſſe uideatur. ueniebatis igitur in Africam, prouinciam unam ex omnibus huic uictoriæ maxime infeſtam, in qua erat Rex potentiſſimus, inimicus huic cauſæ, aliena uoluntas, conuentus firmi atq; magni. quæro, quid facturi fuiſſetis? quanq̃, quid facturi fueritis, non dubitem, cum uideam, quid feceritis. prohibiti eſtis in prouincia ueſtra pedem ponere, ut perhibetis, ſumma cum iniuria. quo modo id tuliſtis? acceptæ iniuriæ querelã ad quẽ detuliſtis? nempe ad eum, cuius auctoritatem ſecuti in ſocietatem belli ueneratis. ꝙ ſi Cæſaris cauſa in prouinciã ueniebatis, ad eum profecto excluſi prouincia ueniſſetis: ueniſtis ad Pompeium: quæ eſt ergo apud Cæſarem querela, cum eum accuſetis, à quo queramini uos prohibitos cõtra Cæſarem bellum gerere? atq; in hoc quidem uel cũ mendacio, ſi uultis, gloriari per me licet, uos prouinciam fuiſſe Cæſari tradituros, etiam ſi à Varo & quibuſdam alijs prohibiti eſſetis: ego autem confitebor culpam eſſe Ligarij, qui uos tantæ laudis occaſione priuauerit. ſed uide quæſo C. Cæſar conſtantiam ornatiſſimi uiri L. Tuberonis: quam ego, quamuis ipſe probarem, ut probo, tamen non commemorarem, niſi à te cognouiſſem in primis eã uirtutem ſolere laudari. quæ fuit igitur unquam in ullo homine tanta conſtantia? conſtantiam dico? neſcio an melius patientiam poſſem dicere: quotus enim iſtud quiſque feciſſet, ut à quibus partibus in diſſenſione ciuili non eſſet receptus, eſſetq; etiam cũ crudelitate eiectus, ad eas ipſas rediret? magni cuiuſdam animi atque eius uiri eſt,

quem de ſuſcepta cauſa propoſitaq; ſententia nulla contumelia, nulla uis, nullum periculum poſſet depellere: ut enim cætera paria Tuberoni cũ Varo fuiſſent, honos, nobilitas, ſplendor, ingenium, quæ nequaquam fuerunt; hoc certe præcipuum Tuberonis fuit, ꝙ iuſto cum imperio, ex S.C. in prouinciam ſuam uenerat. hinc prohibitus, nõ ad Cæſarem, ne iratus; nõ domum, ne iners; non aliquã in regionem, ne condemnare cauſam illam, quam ſecutus eſſet, uideretur; in Macedoniam, in Cn. Pompeij caſtra uenit, in eam ipſam cauſam, à qua erat reiectus cum iniuria. quid? cum iſta res nihil cõmouiſſet eius animum, ad quem ueneratis: languidiore, credo, ſtudio in cauſa fuiſtis. tantummodo in præſidijs eratis, animi uero à cauſa abhorrebant: an, ut fit in ciuilibus bellis, nec in uobis magis, quàm in reliquis, omnes uincendi ſtudio tenebamur? pacis equidem ſemper auctor fui, ſed tum ſero: erat. n. amẽtis, cum aciem uideres, pacem cogitare. omnes inquã uincere uolebamus, tu certe præcipue, qui in eum locum ueniſſes, ubi tibi eſſet pereundum, niſi uiciſſes: quanquã, ut nunc ſe res habet, nõ dubito quin hanc ſalutem anteponas illi uictoriæ. hæc ego non dicerẽ Tubero, ſi aut uos conſtantiæ ueſtræ, aut Cæſarem beneficij ſui pœniteret. nunc quæro, utrum ueſtras iniurias, an Reip. perſequamini. ſi Reip. quid de ueſtra in ea cauſa perſeuerantia reſpondebitis? ſi ueſtras, uidete ne erretis, qui Cæſarem ueſtris inimicis iratum fore putetis, cum ignouerit ſuis. itaque num tibi uideor Cæſar in cauſa Ligarij occupatus eſſe? num de eius facto dicere? quicquid dixi, ad unam ſummam referri uolo, uel humanitatis, uel clementiæ, uel miſericordiæ tuæ. cauſas Cæſar egi multas, & quidem

tecum,dum te in foro tenuit ratio honorum tuorũ: certe nunquam hoc modo, ignoſcite iudices,errauit, lapſus eſt,non putauit, ſi unquam poſthac. ad parentem ſic agi ſolet. ad iudices,non fecit,non cogitauit,falſi teſtes.fictum crimen.dic te Cæſar de facto Ligarij iudicem eſſe: quibus in præſidijs fuerit,quære.taceo.ne hæc quidẽ colligo,quæ fortaſſe ualerent etiam apud iudicem, Legatus ante bellum profectus,relictus in pace,bello oppreſſus,in eo nó acerbus,tum etiam fuit totus animo & ſtudio tuus. ad iudicem ſic agi ſolet. ſed ego ad parẽtem loquor, erraui,temere feci,pœnitet,ad clementiam tuam confugio,delicti ueniam peto,ut ignoſcas oro:ſi nemo impetrauit,arroganter: ſi plurimi,tu idem fer opem, qui ſpem dediſti.an ſperandi Ligario cauſa nó ſit,cum mihi apud te ſit locus etiam pro altero deprecandi? quanquam neq; in hac oratione ſpes eſt poſita cauſæ, nec in eorum ſtudijs,qui à te pro Ligario petunt tui neceſſarij. uidi enim & cognoui,quid maxime ſpectares, cum pro alicuius ſalute multi laborarent;cauſas apud te rogantium gratiores eſſe,quàm preces; neq; ſpectare, quàm tuus eſſet neceſſarius is,qui te oraret; ſed quàm illius,pro quo laboraret.itaq; tribuis tu quidem tuis ita multa,ut mihi beatiores illi eſſe uideantur interdum,qui tua liberalitate fruũtur,quàm tu ipſe,qui illis tam multa concedis. ſed uideo tamen apud te cauſas,ut dixi,rogantium ualere plus, ꝙ preces,ab ijsq; te moueri maxime, quorum iuſtiſſimum dolorem uideas in petendo. in Q. Ligario conſeruando multis tu quidem gratum facies neceſſarijs tuis: ſed hoc quæſo conſidera,quod ſoles.poſſum fortiſſimos uiros Sabinos, tibi probatiſſimos, totumq; agrum Sabinum

ſlorem Italiæ,robur Reſp.proponere. noſti optime homi= nes.animaduerte horum omnium mœſtitiam,& doloré. huius T.Brochi,de quo non dubito quid exiſtimes,lacry= mas,ſqualoremq; ipſius,& filij uides. quid de fratribus dicam? noli Cæſar putare de unius capite nos agere. aut tres Ligarij in ciuitate retinendi ſunt,aut tres ex ciuita= te exterminandi.quoduis exilium his eſt optatius, quàm patria,quàm domus,quàm dij penates,uno illo exulante. ſi fraterne, ſi pie, ſi cum dolore faciunt,moueant te ho= rum lacrymæ,moueat pietas,moueat germanitas,ualeat tua uox illa,quæ uicit: te enim dicere audiebamus, nos, omnes aduerſarios,putare,niſi qui nobiſcum eſſent; te o= mnes,qui contra te non eſſent,tuos. uides'ne igitur hunc ſplendorem,omnem hanc Brochorum domum, hunc L. Martium,C.Ceſetium,L.Cornificium,hoſce omnes equi= tes R.qui adſunt ueſte mutata,non ſolum notos tibi, ue= rum etiam probatos uiros, qui tecum fuerunt? atq; his maxime iraſcebamur,& hos requirebamus, & his non nulli etiam minabantur.conſerua igitur tuis ſuos,ut,qué admodum cætera,quæ dicta ſunt à te, ſic hoc uerißimũ reperiatur.quòd penitus perſpicere poſſes concordiam Li gariorum: omnes fratres tecum iudicares fuiſſe. an po= teſt quiſquam dubitare,quin,ſi Q.Ligarius in Italia eſſe potuiſſet,in eadem ſententia futurus fuerit, in qua fra= tres fuerunt?quis eſt,qui horum conſenſum conſpirantẽ & penè conflatum,in hac propè æqualitate fraterna nõ nouerit?qui hoc nõ ſentiat,quiduis prius futurum fuiſ= ſe,q̃ ut hi fratres diuerſas ſententias, fortunaſq; ſequeré tur?uoluntate igitur omnes tecũ fuerunt,tempeſtate ab= reptus eſt unus:qui ſi cõſilio id feciſſet, eſſet eorũ ſimilis,

quos

quos tu tamen ſaluos eſſe uoluiſti. ſed ierit ad bellum, diſ
ſenſerit non à te ſolum, uerum etiam à fratribus: hi te
orát tui. equidem cum tuis omnibus negotijs intereſſem,
memoria teneo qualis tum T. Ligarius Quæſtor urba=
nus fuerit erga te & dignitatem tuam. ſed parum eſt
me hoc meminiſſe: ſpero etiam te, qui obliuiſci nihil ſo=
les, niſi iniurias, quoniam hoc eſt animi, quoniam etiam
ingenij tui, te aliquid de huius Quæſtoris officio cogitan
tem, etiam de alijs quibuſdam Quæſtoribus reminiſcen=
tem recordari. hic igitur T. Ligarius, qui tum nihil egit
aliud (neq; enim hæc diuinabat) niſi ut tu eum ſtudio=
ſum & bonum uirum iudicares, nunc à te ſupplex fra
tris ſalutem petit. quam huius admonitus officio cum
utriſq; his dederis, tres fratres optimos, & integerrimos
non ſolum ſibi ipſos, neq; his tot ac talibus uiris, neq; no=
bis neceſſarijs ſuis, ſed etiam Reip. condonaueris. fac igi=
tur quod de homine nobiliſſimo & clariſſimo M. Mar=
cello reſtituto feciſti nuper in curia, nunc quidem in fo
ro de optimis, et huic omni frequentiæ probatiſſimis fra
tribus. ut conceſſiſti illum ſenatui, ſic da hunc populo, cu
ius uoluntatem chariſſimam ſemper habuiſti: &, ſi ille
dies tibi glorioſiſſimus, populo R. gratiſſimus fuit, noli
obſecro dubitare C. Cæſar ſimilem illi gloriæ laudem
quamſæpiſſime quærere: nihil eſt enim tam populare,
q̃ bonitas: nulla de uirtutibus tuis plurimis nec gratior,
nec admirabilior miſericordia eſt: homines enim ad deos
nulla re propius accedunt, q̃ ſalutem hominibus dan=
do. nihil habet nec fortuna tua maius, q̃ ut poſſis; nec
natura tua melius, quàm ut uelis conſeruare quamplu=
rimos. longiorem orationem cauſa forſitan poſtulat, tua

Cæsar obliui sci nihil solebat nisi iniurias

certe natura breuiorem. quare cum utilius eſſe arbiter te ipſum, quàm aut me, aut quenquam, loqui tecum, finem iam faciam: tantum te admonebo, ſi illi abſenti ſalutem dederis, præſentibus his omnibus te daturum.

PRO REGE DEIOTARO AD C. CAESAREM. ORATIO XLIII.

C Vm in omnibus cauſis grauioribus C. Cæſar initio dicendi cõmoueri ſoleá uehementius, q̃ uidetur uel uſus, uel ætas mea poſtulare: tum in hac cauſa ita me multa perturbãt, ut, quantũ mea fides ſtudij mihi afferat ad ſalutem Regis Deiotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat. primũ dico pro capite fortunisq́; Regis: quod ipſum etſi non iniquũ eſt, in tuo duntaxat periculo; tamen eſt ita inuſitatum, Regem capitis reũ eſſe, ut ante hoc tempus nõ ſit auditum. deinde eum Regem, quem ornare antea cuncto cum ſenatu ſolebamus pro perpetuis eius in noſtrã Remp. meritis, nunc contra atrociſſimum crimen cogor defendere. accedit, ut accuſatorum alterius crudelitate, alterius indignitate perturber. crudelis Caſtor, ne dicam ſceleratũ, & impium, qui nepos auum in diſcrimen capitis adduxerit; adoleſcentiæq́; ſuæ terrorem intulerit ei, cuius ſenectutem tueri, & tegere debebat; cõmendationẽ ineuntis ætatis ab impietate, & ſcelere duxerit; qui ſeruũ corruptum præmijs ad accuſandum dominum impulerit, & à Legatorum pedibus abduxerit. fugitiui autem dominum accuſantis, & dominũ abſentem, et dominũ amiciſſimum noſtræ Reip. cum os uidebã, cum uerba audiebam, non tam afflictam regiam cõditionem dolebam, q̃ de fortunis cõmunibus extimeſcebam. nã cum more maiorum de ſeruo in dominum ne tormentis quidem quæri

liceat, in qua quæſtione dolor ueram uocem elicere poſſit etiam ab inuito: extortus eſt ſeruus, qui, quem in eculeo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus. perturbat me C. Cæſar etiam illud interdum: quod tamen, cum te penitus recognoui, timere deſino: re enim iniquũ eſt, ſed tua ſapientia fit æquiſſimum: nam dicere apud eum de facinore, contra cuius uitam conſiliũ facinoris iniſſe arguare, ſi per ſe ipſum conſideres, graue eſt: nemo enim ferè eſt, qui ſui periculi iudex nõ ſibi ſe æquiorem, q̃ reo præbeat. ſed tua C. Cæſar præſtans ſingularisq; natura hunc mihi metum minuit: non enim tam timeo, quid tu de Rege Deiotaro, q̃ intelligo, quid de te cæteros uelis iudicare. moueor etiã loci ipſius inſolentia, ꝙ tantam cauſam, quanta nulla unq̃ in diſceptatione uerſata eſt, dico intra domeſticos parietes, dico extra conuentum, & eam frequentiam, in qua oratorum ſtudia niti ſolent: in tuis oculis, in tuo ore, uultuq; acquieſco: te unũ intueor: ad te unum omnis mea ſpectat oratio: quæ mihi ad ſpem obtinendæ ueritatis grauiſſima ſunt, ad motum animi, et omnem impetum dicendi, contentionemq; leuiora: hanc enim C. Cæſar cauſam ſi in foro dicerem eodem audiente, & diſceptante te, quantam mihi alacritatem populi R. concurſus afferret? quis enim ciuis ei Regi non faueret, cuius omnem ætatem in populi R. bellis conſumptam eſſe meminiſſet? ſpectarem curiam, intuerer forum, cœlum deniq; teſtarer ipſum. ſic, cum & deorum immortalium, & populi R. & ſenatus beneficia in Regem Deiotarum recordarer, nullo modo mihi deeſſe poſſet oratio. quæ quoniam anguſtiora parietes faciunt, actioq; cauſæ maxime debilitatur loco: tuũ eſt Cæſar, qui pro mul

tis ſæpe dixiſti, quid nunc mihi animi ſit, ad te ipſum referre, quo facilius tum æquitas tua, tum audiendi diligentia minuat hanc perturbationem meam. Sed antequã de accuſatione ipſa dico, de accuſatorum ſpe pauca dicam. qui cum uideantur neq; ingenio, neq; uſu, atq; exercitatione rerum ualere, tamen ad hanc cauſam non ſine aliqua ſpe, & cogitatione uenerunt. iratum te Regi Deiotaro fuiſſe, nõ erant neſcij: affectum illum quibuſdam incõmodis, & detrimentis propter offenſionem animi tui, meminerant: teq; cum huic iratum, tum ſibi amicum cognouerant: cumq; apud ipſum te de tuo periculo dicerent, fore putabant, ut in exulcerato animo facile fictum crimen inſideret. quamobrem hoc nos primum metu C. Cæſar per fidem, & conſtantiã, & clementiam tuam libera, ne reſidere in te ullam partem iracũdiæ ſuſpicemur. per dexteram te iſtam oro, quã Regi Deiotaro hoſpes hoſpiti porrexiſti; iſtam, inq̃, dexteram, non tam in bellis, & in prælijs, q̃ in promiſſis, & fide firmiorem. tu illius domum inire, tu uetus hoſpitium renouare uoluiſti: te eius Dij penates acceperunt: te amicum, & placatum Deiotari Regis aræ fociq; uiderũt. cum facile exorari Cæſar, tum ſemel exorari ſoles. nemo unq̃ te placauit inimicus, qui ullas reſediſſe in te ſimultatis reliquias ſenſerit. quanq̃ cui ſunt inauditæ cum Deiotaro querelæ tuæ? nunq̃ tu illum accuſauiſti ut hoſtem, ſed ut amici officio parum functum, ꝙ propenſior in Cn. Pompeij amicitiam fuiſſet, quàm in tuam. cui tamen ipſi Regi ueniam te daturum fuiſſe dicebas, ſi tum auxilia Pompeio, uel ſi etiam filium miſiſſet, ipſe tamen excuſatione ætatis uſus eſſet. itaq; cum maximis eum rebus liberares,

perparuam amicitiæ culpam relinquebas. itaq; non ſolum in eum non animaduertiſti, ſed omni metu liberauiſti, hoſpitem agnouiſti, Regem reliquiſti: neq; enim ille odio tui progreſſus, ſed errore communi lapſus eſt. is Rex, quem ſenatus hoc nomine ſæpe honorificentiſſimis decretis appellauiſſet, quiq; illum ordinem ab adoleſcentia grauiſſimum ſanctiſſimumq; duxiſſet, iiſdem rebus eſt perturbatus, homo longinquus, & alienigena, quibus nos in media Rep. nati, ſemperq; uerſati. cũ audiſſet ſenatus conſentientis auctoritate arma ſumpta, Conſulibus, Prætoribus, Tribunis pl. nobis imperatoribus Remp. defendendam datam: mouebatur animo, & uir huic imperio amiciſſimus de ſalute populi R. extimeſcebat, in qua etiam ſuam incluſam eſſe uidebat: in ſummo tamen timore quieſcendum ſibi eſſe arbitrabatur. maxime uero perturbatus eſt, ut audiuit Conſules ex Italia profugiſſe, omneſq; Conſulares (ſic enim nunciabatur) cunctũ ſenatum, totã Italiam eſſe effuſam: talibus enim nuncijs, & rumoribus patebat ad Orientem uia, nec ulli ueri ſubſequebantur. nihil ille de conditionibus tuis, nihil de ſtudio concordiæ, & pacis, nihil de conſpiratione audiebat certorum hominum contra dignitatem tuam. quæ cum ita eſſent, tamen uſq; eò ſe tenuit, quoad à Cn. Pompeio ad eum legati literæq; uenerunt. ignoſce, ignoſce Cæſar, ſi eius uiri auctoritati Rex Deiotarus ceſſit, quẽ nos omnes ſecuti ſumus, in quem cum dij, atq; homines omnia ornamenta congeſſiſſent, tum tu ipſe plurima, & maxima: neq; enim, ſi tuæ res geſtæ cæterorum laudibus obſcuritatem attulerunt, iccirco Cn. Pompeij memoriam amiſimus. quantum nomen eius fuerit, quantæ

opes,quanta in omni genere bellorum gloria,quanti ho nores populi R.quanti ſenatus,quanti tui,quis ignorat? tanto ille ſuperiores uicerat gloria, quanto tu omnibus præſtitiſti.itaq; Cn.Pompeij bella,uictorias,triumphos, Conſulatus admirantes numerabamus, tuos enumerare non poſſumus.ad eũ igitur Rex Deiotarus uenit hoc mi ſero fataliq; bello,quem ante iuſtis hoſtilibuſq; bellis adiu uerat,quocum erat non hoſpitio ſolum,uerũ etiam fami liaritate cõiunctus: et uenit uel rogatus,ut amicus; uel accerſitus,ut ſocius; uel euocatus,ut is,qui ſenatui pare re didiciſſet: poſtremo uenit ut ad fugientem,non ut ad inſequentem,id eſt ad periculi,non ad uictoriæ ſocieta=tem.itaq; Pharſalico prælio facto,à Pompeio diſceſſit: ſpem infinitã perſequi noluit: uel officio,ſi quid debue=rat,uel errori,ſi quid neſcierat,ſatisfactũ eſſe duxit: do mum ſe cõtulit: teq; Alexandrinũ bellum gerente,utili=tatibus tuis paruit. ille exercitũ Cn.Domitij,ampliſſimi uiri,ſuis tectis,& copijs ſuſtentauit: ille Epheſum ad eũ, quem tu ex tuis fideliſſimũ,& probatiſſimum omnibus delegiſti,pecuniã miſit: ille iterum,ille tertio auctionibus factis pecuniã dedit,qua ad bellum utereris: ille corpus ſuũ periculo obiecit,tecumq; in acie contra Pharnacem fuit,tuumq; hoſtem eſſe duxit ſuum.quæ quidem à te in eã partem accepta ſunt C.Cæſar,ut eũ ampliſſimo Re=gis honore,& nomine affeceris. is igitur non modo à te periculo liberatus, ſed etiã honore ampliſſimo ornatus, arguitur domi te ſuæ interficere uoluiſſe. quod tu,niſi eum furioſiſſimum iudicas, ſuſpicari profecto non po=tes.ut enim omittam,cuius tanti ſceleris fuerit,in con=ſpectu deorum penatium necare hoſpitem; cuius tantæ

importunitatis, omnium gentium, atq; omnis memoriæ clariſſimum lumen extinguere; cuius tantæ ferocitatis, uictorem orbis terrarũ non extimeſcere; cuius tam inhumani, & ingrati animi, à quo Rex appellatus eſſet, in eum tyrannũ inueniri: ut hæc omittam, cuius tanti furoris fuit, omnes Reges, quorũ multi erãt finitimi, omnes liberos populos, omnes ſocios, omnes prouincias, omnia deniq; omniũ arma contra ſe unũ excitare? quonam ille modo cum regno, cum domo, cum cõiuge, cum chariſſimo filio diſtractus eſſet, tanto ſcelere nõ modo perfecto, ſed etiam cogitato? at, credo, hæc homo inconſultus, & temerarius non uidebat. quis conſideratior illo? quis tectior? quis prudentior? quanq̃ hoc loco Deiotarũ non tam ingenio, & prudentia, q̃ fide, & religione uitæ defendendũ puto. nota tibi eſt C. Cæſar hominis probitas, noti mores, nota conſtantia. cui porrò, qui modo populi R. nomen audiuit, Deiotari probitas, integritas, grauitas, uirtus, fides non ſit audita? quod igitur facinus nec in hominem imprudentem cadere poſſet propter metũ præſentis exitij; nec in facinoroſum, niſi eſſet idem amentiſſimus: id uos & à uiro optimo, & ab homine minime ſtulto cogitatũ eſſe confingitis: at q̃ non modo non credibiliter, ſed ne ſuſpicioſe quidem. cũ, inquit, in caſtellum Luceiũ ueniſſes, & domum Regis hoſpitis tui diuertiſſes, locus erat quidam, in quo erant ea cõpoſita, quibus Rex te munerare conſtituerat. huc te è balneo, prius quàm accumberes, ducere uolebat: ibi enim erant armati, qui te interficerent, in eo ipſo loco collocati. en crimen, en cauſa, cur Regem fugitiuus, dominum ſeruus accuſet. ego mehercule C. Cæſar initio, cum eſt ad me iſta cauſa

delata, Phidippum medicum ſeruum regiũ, qui cum Legatis miſſus eſſet, ab iſto ipſo adoleſcente exiſtimaui eſſe corruptum. hac ſuſpicione ſum perculſus: medicum indicem ſubornabit, finget uidelicet aliquod crimẽ ueneni. & ſi à ueritate longe, tamen à conſuetudine criminandi non multum res abhorrebat. quid ait medicus? nihil de ueneno. at id fieri potuit: primo occultius in potione, uel in cibo, deinde etiam impunius fit, quod cum eſt factum, negari poteſt. ſi palàm te interemiſſet, omnium in ſe gentium non ſolum odia, ſed etiam arma conuertiſſet; ſi ueneno, Iouis illius quidem Hoſpitalis numen nunq̃ celare potuiſſet, homines uero fortaſſe celauiſſet. quod igitur et occultius conari, & efficere cautius potuit, id tibi, & medico callido, & ſeruo, ut putabat, fideli nõ credidit, de armis, de ferro, de inſidijs celare te noluit? at q̃ feſtiue crimẽ contexitur? tua te, inquit, eadem, quæ ſemper, fortuna ſeruauit. negauiſti tum te inſpicere uelle. quid poſtea? an Deiotarus re illo tempore non perfecta, continuo dimiſit exercitum? nullus erat alius inſidiandi locus? at eodem te, cum cœnauiſſes, rediturum dixeras: itaq; feciſti. horam unam aut duas eodem loco armatos, ut collocati fuerãt, retinere magnum fuit? cum in conuiuio comiter, & iucunde fuiſſes, tũ illuc iuiſti ut dixeras. quo in loco Deiotarũ talẽ erga te cognouiſti, qualis Rex Attalus in P. Africanum fuit: cui magnificentiſſima dona, ut ſcriptum legimus, uſq; ad Numantiam miſit ex Aſia: quæ Africanus inſpectante exercitu accepit. quod cum præſens Deiotarus regio & animo, & more feciſſet, tu in cubiculum diſceſſiſti. obſecro C. Cæſar repete temporis illius memoriam: pone illum ante oculos diem: uultus hominum te

intuentium, atq; admirantium recordare. num quæ trepidatio? num qui tumultus? num quid, niſi moderate, niſi quiete, niſi ex hominis grauiſſimi, & ſanctiſſimi diſciplina? quid igitur cauſæ excogitari poteſt, cur te lautum uoluerit, cœnatum noluerit occidere? in poſterum, inquit, diem diſtulit, ut, cum in caſtellum Luceium uentum eſſet, ibi cogitata perficeret. non uideo cauſam loci mutandi: ſed tamen acta res crimino ſe eſt. cum, inquit, uomere poſt cœnam uelle te dixiſſes, in balneum te ducere cœperunt: ibi enim erant inſidiæ. at te eadem tua fortuna ſeruauit: in cubiculum te ire malle dixiſti. dij te perdant fugitiue: ita non modo nequam, & improbus, ſed & fatuus, & amens es. quid? ille ſigna ænea in inſidijs poſuerat, quæ è balneo in cubiculum transferri non poſſent? habes crimina inſidiarum: nihil enim dixit amplius. horum, inquit, eram conſcius. quid tum? ita demens ille erat, ut eum, quem conſcium tanti ſceleris habebat, à ſe dimitteret? Romam etiam mitteret, ubi & inimiciſſimum ſciret eſſe nepotem ſuum, et C. Cæſarem, cui feciſſet inſidias; præſertim cum is unus eſſet, qui poſſet de abſente ſe uindicare? & fratres meos, inquit, quòd erant conſcij, in uincula coniecit. cum igitur eos uinciret, quos ſecum habebat, te ſolutum Romam mittebat, qui eadem ſcires, quæ illos ſcire dicis. Reliqua pars accuſationis duplex fuit: una, Regem ſemper in ſpeculis fuiſſe, cum à te animo eſſet alieno: altera, exercitum eum contra te magnum comparaſſe. de exercitu dicam breuiter, ut cætera. nunquam eas copias Rex Deiotarus habuit, quibus inferre bellum populo R. poſſet, ſed quibus fines ſuos ab excurſionibus hoſtium & latrocinijs tueretur, & imperatori-

bus noſtris auxilia mitteret. atq; antea quidem maiores copias alere poterat, nunc exiguas uix tueri poteſt. at miſit ad Celium neſcio quem, ſed eos, quos miſit, ꝙ ire noluerunt, in uincula coniecit. non quæro, q̃ ueriſimile ſit, aut non habuiſſe Regem, quos mitteret; aut eos, quos miſiſſet, non paruiſſe; aut, qui dicto audientes in tanta re nõ fuiſſent, eos uinctos potius, quàm necatos fuiſſe. ſed tamen cum ad Celium mittebat, utrum, cauſam illam uictam eſſe neſciebat, an Celium iſtum magnum hominem putabat? quem profecto is, qui optime noſtros homines nouit, uel quia non noſſet, uel ſi noſſet, cõtemneret. addidit etiã illud, equites nõ optimos miſiſſe tibi. ueteres, credo, Cæſar: nihil ad tuum equitatum: ſed miſit ex iis, quos habuit, electos. ait neſcio quem ex eo numero ſeruum iudicatũ. non arbitror: non audiui, ſed in eo, etiam ſi accidiſſet, culpam Regis nullam fuiſſe arbitrarer. alieno autem à te animo fuit: quo modo? ſperauit, credo, difficiles tibi Alexandriæ fore exitus propter regionis naturam & fluminis. at eo ipſo tempore pecuniam dedit, exercitum aluit: quem Aſiæ præfeceras, ei nulla in re defuit: tibi uictori non ſolum ad hoſpitium, ſed ad periculum etiã, atq; ad aciem præſto fuit. ſecutum eſt bellum Africanum. graues de te rumores ſparſi, qui etiam furioſum illum Celium excitauerunt. quo tũ erga te Rex animo fuit, qui auctionatus ſit, ſeſeq; & filium ſuum expoliare maluerit, q̃ tibi pecuniam nõ ſubminiſtrare? at eo, inquit, tẽpore ipſo Niceã, Epheſumq; mittebat, qui rumores Africanos exciperent, & celeriter ad ſe referrẽt. itaq; cum eſſet ei nunciatum, Domitiũ naufragio periiſſe, te in caſtello circũſideri: de Domitio dixit uerſum Græcũ eadẽ ſentẽtia, qua etiã nos

habemus Latinum: Pereant amici, dum unà inimici intercidant: quod ille, ſi eſſet tibi inimiciſſimus, nunq̃ tamen dixiſſet: ipſe.n.manſuetus, uerſus immanis. qui autem Domitio poterat eſſe amicus, qui tibi eſſet inimicus? tibi porrò inimicus cur eſſet, à quo, cum uel interfici belli lege potuiſſet, Regem & ſe & filium ſuum conſtitutos eſſe meminiſſet? quid deinde, furcifer quò progreditur? ait hac lætitia Deiotarum elatum, uino ſe obruiſſe, in conuiuioq́; nudum ſaltauiſſe. quæ crux huic fugitiuo poteſt ſatis ſupplicij afferre? Deiotarum ſaltantẽ quiſquam, aut ebrium uidit unquam? omnes ſunt in illo regiæ uirtutes, quod te Cæſar ignorare non arbitror, ſed præcipue ſingularis & admiranda frugalitas. etſi hoc uerbo ſcio laudari Reges non ſolere. frugi hominem dici, non multum habet laudis in Rege: fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem, magnanimũ, largum, beneficum, liberalem, hæ ſunt regiæ laudes: illa priuata eſt. ut uolet, quiſq; accipiat: ego tamen frugalitatem, id eſt modeſtiam & temperãtiam, uirtutem eſſe maximam iudico. hæc in illo eſt ab ineunte ætate tũ à cuncta Aſia, tũ à magiſtratibus Legatiſq; noſtris, tũ ab equitibus R. qui in Aſia negociati ſunt, perſpecta & cognita. multis ille quidem gradibus officiorum erga Remp. noſtram ad hoc regium nomen aſcendit: ſed tamen quicquid à bellis populi R. uacabat, cum hominibus noſtris conſuetudines, amicitias, res, rationeſq́; iungebat: ut non ſolum Tetrarcha nobilis, ſed optimus paterfamilias, & diligentiſſimus agricola, & pecuarius haberetur. qui igitur adoleſcens non dum tanta gloria præditus nihil unquam niſi ſeueriſſime & grauiſſime fecerit, is ea exiſtimatione, eáq; ætate ſaltauit? imitari potius Ca=

ſtor aui tui mores diſciplinamq; debebas, quàm optimo & clariſſimo uiro fugitiui ore maledicere. q ſi ſaltatorem auum habuiſſes, neq; eum uirum, unde pudoris, pudicitiæq; exempla peterentur: tamẽ hoc maledictum minime in illam ætatem conueniret. quibus ille ſtudijs ab ineunte ætate ſe imbuerat, non ſaltandi, ſed bene ut armis, optime ut equis uteretur: ea tamen illum cuncta iã ætate exacta defecerant. itaq; Deiotarum cum plures in equum ſuſtuliſſent, q hærere in eo ſenex poſſet, admirari ſolebamus. hic uero adoleſcens, qui meus in Cilicia miles, in Græcia cõmilito fuit, cum in illo noſtro exercitu equitaret cum ſuis delectis equitibus, quos unà cum eo ad Põpeium pater miſerat, quos concurſus facere ſolebat? q̃ ſe iactare? quàm ſe oſtentare? quàm nemini in illa cauſa ſtudio & cupiditate concedere? cum uero, exercitu amiſſo, ego, qui pacis auctor ſemper fui, poſt Pharſalicum autẽ prælium ſuaſor fuiſſem armorum non deponendorum, ſed abijciendorum, hunc ad meam auctoritatem non potui adducere, quòd & ipſe ardebat ſtudio ipſius belli, & patri ſatisfaciendum eſſe arbitrabatur. felix iſta domus, quæ non impunitatem ſolum adepta ſit, ſed habet etiam accuſandi licẽtiam: calamitoſus Deiotarus, qui ab eo, qui in iiſdem caſtris fuerit, non modo apud te, ſed etiam à ſuis accuſetur. uos ueſtra ſecunda fortuna Caſtor non poteſtis ſine propinquorum calamitate eſſe contenti. ſint ſanè inimicitiæ, quæ eſſe non debebant: Rex enim Deiotarus ueſtram familiam abiectam, & obſcuram è tenebris in lucem uocauit. quis tuũ patrem antea, qui eſſet, quàm cuius gener eſſet, audiuit? ſed quamuis ingrate & impie neceſſitudinis nomen repudiaretis, tamen inimicitias

hominum more gerere poteratis, non ficto crimine inſe=
ctari, non expetere uitam, non capitis arceſſere. eſto, con=
cedatur hæc quoq; acerbitatis, & odij magnitudo. adeo
ne, ut etiam omnia uitæ, ſalutiſq; communis, atq; etiã hu
manitatis iura uiolentur? ſeruum ſolicitare uerbis, ſpe,
præmijſq; corrumpere, abducere domum, contra domi=
num armare, hoc eſt non uni propinquo, ſed omnibus fa
milijs bellum nefarium indicere. nam iſta corruptela ſer
ui ſi non modo impunita fuerit, ſed etiam à tanta aucto
ritate approbata, nulli, nulli parietes noſtram ſalutem,
nullæ leges, nulla iura cuſtodiét: ubi enim id, quod intus
eſt, atq; noſtrum, impune euolare poteſt, contráq; nos pu
gnare; fit in dominatu ſeruitus, in ſeruitute dominatus.
ò tempora, ò mores: Cn. Domitius ille, quem nos pueri Cõ
ſulem, Cenſorem, Pontificem maximum uidimus, cũ Tri=
bunus pl. M. Scaurum principem ciuitatis in iudicium
populi uocauiſſet, Scauríq; ſeruus ad eum clàm domum
ueniſſet, & crimina in dominum delaturum ſe eſſe dixiſ
ſet, comprehendi hominem iuſſit, ad Scaurumq; deduci.
uide, quid interſit: etſi inique Caſtorem cum Domitio cõ
paro: ſed tamẽ ille inimico ſeruum remiſit, tu ab auo ab
duxiſti: ille incorruptum audire noluit, tu corrupiſti: ille
adiutorem ſeruum contra dominum repudiauit, tu etiã
accuſatorem adhibuiſti. at ſemel iſte eſt corruptus à uo=
bis? non'ne, cum eſſet productus teſtis, & cum tecum fuiſ
ſet, refugit ad Legatos? non'ne etiam ad hunc Cn. Domi=
tium uenit? non'ne audiente hoc Ser. Sulpitio, clariſſimo
uiro, qui tum caſu apud Domitium cœnabat, & hoc T.
Torquato, optimo adoleſcente, ſe à te corruptum, tuis pro
miſſis in fraudẽ impulſum eſſe confeſſus eſt? quæ eſt iſta

tam impudens, tam crudelis, tam immoderata inhuma-
nitas? iccirco in hanc urbem ueniſti, ut huius urbis iura,
& exempla corrumperes, domeſticaq; tua inhumanita-
te noſtræ ciuitatis humanitatem inquinares? at q̄ acute
collecta crimina? Bleſamius, inquit (eius enim nomine op-
timi hominis, nec tibi ignoti, maledicebat tibi) ad Regem,
inquit, ſcribere ſolebat, te inuidioſe tyrannum exiſtimari,
ſtatua inter Reges poſita animos hominum uehementer
offenſos, plaudi tibi non ſolere. non'ne intelligis Cæſar, ex
urbanis maleuolorum ſermunculis hæc ab iſtis eſſe colle
cta? Bleſamius tyrannum Cæſarem ſcriberet? multorum
enim ciuium capita uiderat: multos iuſſu Cæſaris uexa-
tos, uerberatos, necatos: multas afflictas & euerſas do-
mos: armatis militibus refertum forum: quæ ſemper in
ciuili uictoria ſenſimus, ea te uictore non uidimus. ſolus,
inquam, es C. Cæſar, cuius in uictoria ceciderit nemo niſi
armatus: & quem nos liberi in ſumma Reip. libertate na
ti non modo non tyrannum, ſed etiam clementiſſimum
in uictoria uidemus ducem, is Bleſamio, qui uiuit in re-
gno, tyrannus uideri poteſt? nam de ſtatua quis quæ-
ritur, una præſertim, cum tam multas uideat? ualde
enim inuidendū eſt eius ſtatuæ, cuius trophæis non inui
demus. nam ſi locus affert inuidiam, nullus locus eſt ad
ſtatuam quidem roſtris clarior. de plauſu autem quid
reſpondeam? qui nec deſideratus unquam à te eſt, &
non nunquam obſtupefactis hominibus ipſa admiratio-
ne compreſſus eſt, & fortaſſe eo prætermiſſus, quia ni
hil uulgare te dignum uideri poteſt. Nibil à me arbi-
tror prætermiſſum, ſed aliquid ad extremam cauſæ par
tem reſeruatum, id autē aliquid eſt, te ut planè Deiotaro

reconciliet oratio mea: non enim iam metuo, ne tu illi ſuc cenſeas: illud uereor, ne tibi illum ſuccenſere aliquid ſuſpi cere. quod abeſt longiſſime, mihi crede Cæſar *. quid enim retineat per te, meminit, non quid amiſerit: neque ſe à te mulctatum arbitratur; ſed, cum exiſtimaret multis tibi multa eſſe tribuenda, quo minus à ſe, qui in altera parte fuiſſet, ea ſumeres, non recuſauit. etenim ſi* Antiochus, *magnus ille* Rex Aſiæ, *cum poſtea quàm à* Scipione *deui ctus* Tauro *tenus regnare iuſſus eſſet, omnemq; hanc* A=*ſiam, quæ eſt nunc noſtra prouincia, amiſiſſet, dicere eſt ſolitus, benigne ſibi à populo* R. *eſſe factum, quòd nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur: poteſt multo facilius ſe* Deiotarus *conſolari: il le enim furoris mulctam ſuſtinuerat, hic erroris. omnia tu* Deiotaro Cæſar *tribuiſti, cum & ipſi & filio nomen regium conceſſiſti, hoc nomine retento atque conſeruato, nullum beneficium populi* R. *nullum iudicium de ſe ſena tus imminutum putat: magno animo & erecto eſt, nec unquam ſuccumbet inimicis, ne fortunæ quidem. multa ſe arbitratur & peperiſſe antea factis, & habere in ani mo atq; uirtute, quæ nullo modo poſſit amittere: quæ.n. fortuna, aut quis caſus, aut quæ tanta poſſit iniuria o=mnium imperatorum de* Deiotaro *decreta delere? ab o=mnibus enim eſt ornatus, qui, poſtq̃ in caſtris eſſe potuit per ætatem, in* Aſia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, Syria *bel la geſſerunt. ſenatus uero iudicia de illo tã multa, tamq; honorifica, quæ publicis populi* R. *literis monimentiſq; conſignata ſunt, quæ unquam uetuſtas obruet, aut quæ tanta delebit obliuio? quid de uirtute eius dicam? quid de magnitudine animi, grauitate, conſtantia? quæ omnes*

docti atq; ſapientes ſumma, quidam etiam ſola bona eſſe dixerunt, hiſq; non modo ad bene, ſed etiam ad beate uiuendum contentam uirtutem eſſe. hæc ille reputans, & dies & noctes cogitans, non modo tibi nõ ſuccenſet (eſſet enim non ſolum ingratus, ſed etiam amens) uerum omnem tranquillitatem, & quietem ſenectutis acceptam refert clementiæ tuæ. quo quidem animo cum antea fuerit, tum non dubito quin tuis literis, quarum exemplum legi, quas ad eũ Tarracone huic Bleſamio dediſti, ſe magis etiam erexerit, ab omniq; ſolicitudine abſtraxerit: iubes enim eũ bene ſperare, & bono eſſe animo: quod ſcio te nõ fruſtra ſcribere ſolere: memini enim ijſdẽ ferè uerbis ad me te ſcribere, meq; tuis literis bene ſperare non fruſtra eſſe iuſſum. laboro equidem Regis Deiotari cauſa, quocum mihi amicitiam Reſp. conciliauit, hoſpitium uoluntas utriuſq; coniunxit, familiaritatem conſuetudo attulit, ſummam uero neceſſitudinem magna eius officia in me, & exercitum meum effecerunt: ſed cum de illo laboro, tum de multis ampliſſimis uiris, quibus ſemel eſſe ignotum à te oportet, nec beneficium tuum in dubiũ uocari, nec hærere in animis hominum ſolicitudinem ſempiternam, nec accidere, ut quiſquam te timere incipiat eorum, qui ſemel à te ſint liberati timore. non debeo C. Cæſar, quod fieri ſolet in tantis periculis, tentare, quonã modo dicendo miſericordiam tuam cõmouere poſſim: nihil opus eſt: occurrere ipſa ſolet ſupplicibus, & calamitoſis nullius oratione euocata. propone tibi duos Reges; & id animo contemplare, quod oculis non potes: dabis profecto miſericordiæ, quod iracundiæ negauiſti. multa ſunt tuæ clementiæ monimenta, ſed maxime eorum incolu-

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA PRIMA. ORATIO XLIIII.

Diuidit hic Cicero, sicq; intelligentur auditur, exponens breuiter

ANtequam de Rep. patres conſcripti dicam ea, quæ dicenda hoc tempore arbitror; exponã uobis breuiter conſilium & profectionis, & reuerſionis meæ. Ego cum ſperarem aliquando ad ueſtrum conſilium auctoritatem'q; Remp. eſſe reuocatam, manendum mihi ſtatuebam quaſi in uigilia quadam conſulari, ac ſenatoria: nec uero uſquam diſcedebam, nec à Rep. deijciebam oculos ex eo die, quo in ædem Telluris conuocati ſumus. in quo templo, quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis; Athenienſium'q; renouaui uetus exemplum; græcum etiam uerbum uſurpaui, quo tum in ſedandis diſcordijs erat uſa ciuitas illa; atq; omnem memoriam diſcordiarum obliuione ſempiterna delendam cenſui. præclara tum oratio M. Antonij, egregia etiam uoluntas: pax deniq; per eum, & per liberos eius cum præſtantiſſimis ciuibus confirmata eſt. atq; his principijs reliqua conſentiebant. ad deliberationes eas, quas habebat domi de Rep. principes ciuitatis adhibebat: ad hunc ordinem res optimas deferebat: nihil tum in C. Cæſaris commentarijs, niſi quod erat notum omnibus, reperiebatur: ſumma cum dignitate, conſtantia ad ea, quæ quæſita erant, reſpondebat. num qui exules reſtituti? unum aiebat, præterea neminem. num immunitates datæ? nullæ, reſpondebat. aſſentiri etiam nos Ser. Sulpitio clariſſimo uiro uoluit, ne qua tabula poſt

Idus Mart. ullius decreti Cæſaris, aut beneficij figeretur. multa prætereo, eaq; præclara: ad ſingulare enim M. Antonij factum feſtinat oratio. Dictaturam, quæ uim iam regiæ poteſtatis obſederat, funditus ex Rep. ſuſtulit. de qua ne ſentẽtias quidem diximus. ſcriptum S.C. quod fieri uellet, attulit. quo recitato, auctoritatem eius ſummo ſtudio ſecuti ſumus, eiq; ampliſſimis uerbis per S.C. gratias egimus. lux quædam uidebatur oblata, non modo regno, quod pertuleramus, ſed etiam regni timore ſublato: magnumq́; pignus ab eo Reip. datum, ſe liberam ciuitatem eſſe uelle, cum Dictatoris nomen, quod ſæpe iuſtum fuiſſet, propter perpetuæ Dictaturæ recẽtem memoriã funditus ex Rep. ſuſtuliſſet. liberatus cædis periculo paucis poſt diebus ſenatus: uncus impactus eſt fugitiuo illi, qui in C. Marij nomen inuaſerat. atq; hæc omnia cõmuniter cum collega. alia porrò propria Dolabellæ. quæ, niſi collega abfuiſſet, credo eis fuiſſe futura cõmunia. nam cum ſerperet in urbe infinitum malum, idq́; manaret in dies latius, ijdemq́; buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturã effecerant, & quotidie magis magisq́; perditi homines cum ſui ſimilibus ſeruis tectis ac templis urbis minarentur: talis animaduerſio fuit Dolabellæ cum in audaces ſceleratosq́; ſeruos, tum in impuros, & nefarios liberos, talisq; euerſio illius execratæ columnæ, ut mihi mirũ uideatur, tam ualde reliquum tempus ab illo uno die diſſenſiſſe: ecce enim Calendæ Iun. quibus ut adeſſemus, edixerat, mutata omnia: nihil per ſenatum, multa et magna per populum & abſente populo & inuito. Conſules deſignati ſe audere negabant in ſenatum uenire: patriæ liberatores urbe

carebant ea, cuius à ceruicibus iugum ſeruile deiecerãt. quos tamen ipſi Conſules & in concionibus, & in omni ſermone laudabant. ueterani, qui appellabantur, quibus hic ordo diligentiſſime cauerat, non ad conſeruationem earum rerum, quas habebant, ſed ad ſpem nouarũ prædarum incitabantur. quæ cum audire mallem, quàm uidere, haberemq́; ius Legationis liberum, ea mente diſceſſi, ut adeſſem Calendis Ian. quod initium ſenatus cogendi fore uidebatur. Expoſui P.C. profectionis conſilium. nũc reuerſionis, quæ plus admirationis habet, breuiter exponam. Cum Brunduſium, iterq́; illud, quod tritum in Græciam eſt, non ſine cauſa uitauiſſem: Calendis Sext. ueni Syracuſas, ꝙ ab urbe ea tranſmiſſio in Græciam laudabatur. quæ tamen urbs mihi coniunctiſſima plus una me nocte cupiens retinere non potuit. ueritus ſum, ne meus repentinus ad meos neceſſarios aduentus ſuſpicionis aliquid afferret, ſi eſſem cõmoratus. cum autem me ex Sicilia ad Leucopetram, quod eſt promõtorium agri Rhegini, uenti detuliſſent: ab eo loco conſcendi, ut trãſmitterem: nec ita multũ prouectus, reiectus auſtro ſum in eum ipſum locum, unde conſcenderam. cumq́; intempeſta nox eſſet, manſiſſemq́; in uilla P. Valerij comitis & familiaris mei, poſtridieq́; apud eundem uentum expectans manerem: municipes Rhegini cõplures ad me uenerunt, ex his quidam Roma recentes: à quibus primũ accipio M. Antonij concionem: quæ mihi ita placuit, ut ea lecta de reuerſione primum cœperim cogitare: nec ita multo poſt, edictum Bruti affertur, et Caſſij. quod quidem mihi, fortaſſe ꝙ eos plus etiam Reip. q̃ familiaritatis gratia diligo, plenum æquitatis uidebatur. adde-

bant præterea(fit enim plerunq;,ut ij,qui boni quid uolunt afferre,affingant aliquid,quo faciant id,quod nunciant,lætius) rem conuenturam,Calendis Sext.ſenatum frequentem fore,Antoniũ repudiatis malis ſuaſoribus, remiſſis Gallijs prouincijs,ad auctoritatem ſenatus eſſe rediturum. tum uero tanta ſum cupiditate incenſus ad reditum,ut mihi nulli neq; remi,neq; ueti ſatisfacerent: non quo me ad tempus occurſurũ putarem, ſed ne tardius,quàm cuperem,Reip.gratularer.atq; ego celeriter Veliam deuectus Brutum uidi, quanto meo dolore non dico.turpe mihi ipſi uidebatur,in eam urbem me audere reuerti,ex qua Brutus cederet; & ibi uelle tuto eſſe, ubi ille non poſſet.neq; uero illum ſimiliter,atq; ipſe erã, cõmotum eſſe uidi: erectus enim maximi,ac pulcherrimi facti conſcientia, nihil de ſuo caſu, multa de noſtro querebatur. ex quo primũ cognoui,quæ Calendis Sext. in ſenatu fuiſſet L.Piſonis oratio. qui quanq̃ parũ erat (id enim ipſum à Bruto audieram) à quibus debuerat, adiutus: tamen & Bruti teſtimonio,quo quid poteſt eſſe grauius? & omniũ prædicatione,quos poſtea uidi,magnam mihi uidebatur gloriam conſecutus. hunc igitur ut ſequerer,properaui,quem præſentes non ſunt ſecuti: non ut proficerem aliquid (neq; enim ſperabam id, neq; præſtare poteram) ſed ut, ſiquid mihi humanitus acciſſet (multa autem impendere uidebantur præter naturam,præterq; fatum) huius diei uocem teſtem Reip. relinquerem meæ perpetuæ erga ſe uolũtatis. Quoniã utriuſq; conſilij cauſam P.C.probatam uobis eſſe confido, prius, q̃ de Rep.dicere incipio, pauca querar de heſterna M.Antonij iniuria: cui ſum amicus: idq; non

nullo eius officio debere, etiam præ me ſemper tuli. Quid tandem erat cauſæ, cur in ſenatum heſterno die tam acerbe cogerer? ſolus ne aberam? an non ſæpe minus frequẽtes fuiſtis? an ea res agebatur, ut etiã ægrotos deferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur: ad quam cauſam etiam Appium illum & cæcum & ſenem delatum eſſe, memoriæ proditum eſt. de ſupplicationibus referebatur. quo in genere ſenatores deeſſe non ſolent: coguntur enim non pignoribus, ſed eorum, quorum de honore agitur, gratia. quod idem fit, cum de triumpho refertur. ita ſine cura Conſules ſunt: ut penè liberũ ſit ſenatori non adeſſe. qui cum mihi mos notus eſſet, cumq; de uia languerem, & mihimet diſplicerem: miſi, pro amicitia qui hoc ediceret. at ille uobis audientibus, cum fabris ſe domum meã uenturum eſſe dixit: nimis iracunde hoc quidem, & ualde intemperantèr: cuius enim maleficij iſta pœna eſt, ut dicere in hoc ordine auderet, ſe publicis operis diſturbaturum publice ex ſenatus ſententia ædificatam domum? quis autem unq̃ tanto dãno ſenatorem coegit? aut quid eſt ultra pignus, aut mulctam? qui ſi ſciſſet quã ſententiam dicturus eſſem, remiſiſſet aliquid profecto de ſeueritate cogendi. an me cenſetis P. C. quod uos inuiti ſecuti eſtis, decreturum fuiſſe, ut parẽtalia cum ſupplicationibus miſcerentur? ut inexpiabiles religiones in Remp. inducerentur? ut decernerentur ſupplicationes mortuorũ? nihil dico cui. fuerit ille L. Brutus, qui & ipſe regio dominatu Remp. liberauit, & ad ſimilem uirtutem et ſimile factũ ſtirpem in propè quingenteſimum annũ propagauit: adduci tamen nõ poſſem, ut quenq̃ mortuũ con=

iungerem cum deorum immortalium religione; ut, cuius ſepulcrum nuſquam extet, ubi parentetur, ei publice ſupplicetur. ego uero eam ſententiam dixiſſem patres conſcripti, ut me aduerſus populum R. ſi quis accidiſſet grauior Reip. caſus, ſi bellum, ſi morbus, ſi fames, facile poſſem defendere: quæ partim iam ſunt, partim timeo ne impendeant. ſed hoc ignoſcant dij immortales uelim & populo R. qui id non probat; & huic ordini, qui decreuit inuitus. quid de reliquis Reip. malis? licet ne dicere? mihi uero licet, & ſemper licebit dignitatem tueri, mortem contemnere. poteſtas modo ueniendi in hunc locum ſit: dicendi periculum non recuſo. atq; utinã P. C. Calendis Sext. adeſſe potuiſſem: nõ quo profici potuerit aliquid, ſed ne unus modo conſularis, quod tum accidit, dignus illo honore, dignus Rep. inueniretur. qua quidem ex re magnum accipio dolorem, homines ampliſſimis populi R. beneficijs uſos L. Piſonem ducem optimæ ſententiæ non ſecutos. iccirco ne nos populus R. Conſules fecit, ut in altiſſimo gradu dignitatis locati Remp. pro nihilo haberemus? non modo uoce nemo L. Piſoni conſularis, ſed ne uultu quidem aſſenſus eſt. quænam (malum) eſt iſta uoluntaria ſeruitus? fuerit quædam neceſſaria: nec ego hoc ab omnibus ijs deſidero, qui ſententiam conſulari loco dicũt. alia cauſa eſt eorum, quorum ſilentio ignoſco: alia eorum, quorum uocem requiro. quos quidem doleo in ſuſpicionem populo R. uenire, non metu, quod ipſum eſſet turpe, ſed alium alia de cauſa deeſſe dignitati ſuæ. quare primum maximas gratias & habeo, & ago L. Piſoni, qui, non quid efficere poſſet in Rep. cogitauit, ſed quid facere ipſe deberet: deinde à uobis P. C. peto,

ut,etiã ſi ſequi minus audebitis orationem atq; auctorita
tem meam,benigne me tamen,ut feciſtis adhuc,audiatis.

Primũ igitur acta Cæſaris ſeruanda cenſeo: non quo probem: quis enim id quidem poteſt ? ſed quia rationem habendam maxime arbitror pacis,& ocij. uellem, adeſſet Antonius,modo ſine aduocatis . ſed,ut opinor,licet ei minus ualere : quod mihi heri per illum non licebat. doceret me,uel potius uos P.C.quemadmodum ipſe Cæſaris acta defenderet. an in commentariolis,& chirographis, et libellis ſe uno auctore prolatis, ac ne prolatis quidem, ſed tantummodo dictis acta Cæſaris firma erunt: quæ ille in æs incidit,in quo populi iuſſa , perpetuasq; leges eſſe uoluit,pro nihilo habebuntur? equidé exiſtimo nihil eſſe tam in actis Cæſaris, quàm leges Cæſaris. an,ſi cui quod ille promiſit,id erit fixum? quod idem facere non potuit, ut multis multa promiſſa non fecerit. quæ tamen multo plura illo mortuo,reperta ſunt,quàm uiuo beneficia per omnes annos tributa,& data. ſed ea nó muto, non moueo: ſummo etiam ſtudio præclara illius acta defendo . pecunia utinam ad Opis maneret,cruenta illa quidé,ſed his temporibus,cum ijs,quorum eſt,non redditur,neceſſaria. quãquam ea quoq; ſit effuſa,ſi ita in actis fuit. ecquid eſt,quod tam proprie dici poſſit actum eius, qui togatus in Rep.cum poteſtate,imperioq; uerſatus ſit,quàm lex? quære acta Gracchi; leges Semproniæ proferentur: quære Syllæ ; Corneliæ . quid? Cn. Pompeij tertius Conſulatus in quibus actis conſiſtit ? nempe in legibus. à Cæſare ipſo ſi quæreres, quidnam egiſſet in urbe , & in toga; leges multas reſponderet ſe,& præclaras tuliſſe. chirographa uero aut mutaret,aut non daret,aut,ſi dediſ=

ſet, non iſtas res in actis ſuis duceret. ſed ea ipſa concedo: quibuſdam in rebus etiam conniueo: in maximis uero rebus, ideſt legibus, acta Cæſaris diſſolui, ferendum non puto. quæ lex melior, utilior, optima etiam Rep. ſæpius flagitata, quàm ne prætoriæ prouinciæ plus quàm annũ, neu plus quàm biennium conſulares obtinerentur? hac lege ſublata uidentur ne uobis Cæſaris acta ſeruari? quid? ea lege, quæ promulgata eſt de tertia decuria iudicum, nonne omnes iudiciariæ leges Cæſaris diſſoluuntur? & uos acta Cæſaris defenditis, qui leges eius euertitis? niſi forte, ſi quid memoriæ cauſa retulit in libellum id numerabitur in actis, &, quamuis iniquum & inutile ſit, defendetur: quod ad populum centuriatis comitijs tulit, id in actis Cæſaris non habebitur? at quæ eſt iſta tertia decuria? centurionum, inquit. quid? iſti ordini iudicatus lege Iulia, etiam ante Pompeia, Aurelia non patebat? cenſus præfiniebatur, inquit. non centurioni quidem ſolum, ſed equiti etiam R. itaq; uiri fortiſſimi atq; honeſtiſſimi, qui ordines duxerunt, res & iudicant, & iudicauerunt. non quæro, inquit, iſtos: quicunq; ordinem duxit, iudicet. atq; ſi ferretis, quicũq; equo meruiſſet, quod eſt laudatius: nemini probaretis: in iudice enim ſpectari & fortuna debet, & dignitas. non quæro, inquit, iſta: addo etiam iudices manipulares ex legione Alaudarum: aliter. n. noſtri negant poſſe ſe ſaluos eſſe. ò contumelioſum honorem ijs, quos ad iudicandũ nec opinãtes uocatis: hic. n. eſt legis index, ut ij in tertia decuria iudicẽt, qui libere iudicare nõ audeãt. in quo quantus eſt error dij immortales eorum, qui iſtã legẽ excogitauerunt: ut. n. quiſq; ſordidiſſimus uidebitur, ita libentiſſime ſeueritate iudicãdi ſordes ſuas

eluet, laborabitq́; ut honeſtis decurijs potius dignus uidea tur, quàm in turpes iure coniectus. Altera promulgata lex eſt, ut & de ui, & de maieſtate damnati, ad populũ prouocent, ſi uelint. hæc utrum tãdem lex eſt, an legum omnium diſſolutio? quis enim eſt hodie, cuius interſit iſtã legem manere? nemo reus eſt iſtis legibus; nemo, quem fu turum putemus: armis enim geſta, nunquam profecto in iudicium uocabuntur. at res popularis? utinam quidé aliquid uellet is eſſe populare: omnes enim iam ciues de Reip. ſalute una & mente, & uoce conſentiunt. quæ eſt igitur iſta cupiditas eius legis ferendæ, quæ turpitudiné ſummam habeat, gratiam nullam? quid enim turpius, q̃, qui maieſtatem populi R. per uim minuerit, eum damna tum iudicio, ad eam ipſam reuerti, propter quam ſit iu= re damnatus? ſed quid plura de lege diſputo? quaſi ue ro id agatur, ut quiſquam prouocet. id agitur, id fer tur, ne quis omnino unquam iſtis legibus reus fiat: quis enim aut accuſator tam amens reperietur, qui reo con= demnato obijci ſe multitudini conductæ uelit; aut iudex, qui reum damnare audeat, ut ipſe ad operas mercenari= as ſtatim protrahatur? nõ igitur prouocatio iſta lege da tur, ſed duæ maxime ſalutares leges, quæſtionesq́; tollun tur. quid eſt aliud igitur adhortari adoleſcentes, ut tur bulenti, & ſeditioſi, ut pernicioſi ciues uelint eſſe? quam autem ad Reip. peſtem furor tribunitius impelli non po= terit, his duabus quæſtionibus de ui, & de maieſtate ſublatis? quid, quòd obrogatur legibus Cæſaris, quæ iubent ei, qui de ui, itemq́; ei, qui maieſtatis damna= tus ſit, aqua & igni interdici? quibus cum prouocatio datur, non'ne acta Cæſaris reſcinduntur? quæ quidem

ego P.C.qui illa nunquam probaui,ita conſeruanda con cordiæ cauſa arbitratus ſum,ut nõ modo,quas uiuus Cæſar leges tuliſſet,infirmandas hoc tempore non putarem, ſed ne illas quidem , quas poſt mortem Cæſaris prolatas eſſe et fixas uidetis.de exilio reducti à mortuo: ciuitas data non ſolum ſingulis,ſed etiam nationibus, & prouincijs uniuerſis à mortuo: immunitatibus infinitis ſublata uectigalia à mortuo. ergo hæc uno uiro optimo auctore domo prolata defendimus: eas leges,quas ipſe uobis inſpectantibus recitauit,pronũciauit,tulit,quibus latis gloriabatur,ijsq; legibus Remp.cõtineri putabat,de prouinciјs,de iudicijs,eas,inquam,Cæſaris leges nos,qui defendimus acta Cæſaris,euertendas putabimus? ac de ijs tamen legibus,quæ promulgatæ ſunt , ſaltem queri poſſumus: de ijs,quæ iam latæ dicuntur,ne illud quidem licuit: illæ enim nulla promulgatione latæ ſunt ante , quàm ſcriptæ.quærunt,quid ſit,cur aut ego,aut quiſquam ueſtrum P.C.bonis Tribunis pl.leges malas metuat. paratos habemus,qui intercedant; paratos,qui Remp. religione defendant: uacui metu eſſe debemus. quas tu mihi,inquit,interceſſiones? quas religiones? eas ſcilicet , quibus Reip.ſalus continetur.negligimus iſta,& nimis antiqua, & ſtulta ducimus. forum ſepietur : omnes claudentur aditus: armati in præſidijs multis in locis collocabuntur. quid tum? quod erit ita geſtum,id lex erit, & in æs incidi iubebitis? cedo illa legitima.Conſules populum iure rogauerunt(hoc enim à maioribus accepimus ius rogandi) populusq; iure ſciuit . qui populus? is ne , qui excluſus eſt? quo iure? an eo, quod ui & armis omne ſublatum eſt? atque ego hoc dico de futuris: quod eſt Augurum:

ante dicere ea,quæ uitari poſſunt:quæ ſi facta nõ erunt, refelletur oratio mea.loquor de legibus promulgatis: de quibus eſt integrum uobis.demonſtro uitia : tollite.denũcio uim,arma: remouete.iraſci te quidem mihi Dolabella pro Rep.dicenti non oportebit . quanquam te quidem id facturum non arbitror:noui enim facilitatem tuam. collegam tuum aiunt in hac ſua fortuna, quæ bona ipſi uidetur,mihi,ne grauius quippiam dicam , auorum & auunculi ſui Cõſulatum ſi imitaretur,fortunatior uideretur: ſed eum iracundum audio factum.uideo autem, q̃ ſit odioſum,habere iratum eundem, et armatum,cum tanta præſertim gladiorum ſit impunitas.ſed proponam ius,ut opinor,æquum,quod M. Antonium non arbitror repudiaturũ . ego,ſi quid in uitam eius,aut in mores cũ contumelia dixero: quo minus mihi inimiciſſimus ſit, nõ recuſabo. ſi conſuetudinem meam,quam in Rep.ſemper habui,tenuero,id eſt ſi libere,quæ ſentiam , de Rep.dixero: primum deprecor,ne iraſcatur: deinde,ſi hoc nõ impetro,peto,ut ſic iraſcatur,ut,quibus armis utatur,ſi ita neceſſe eſt,ut dicit,ſui defendendi cauſa,ijs, qui pro Rep. quæ ipſis uiſa erunt,dixerint,iſta arma ne noceant.quid hac poſtulatione dici poteſt æquius? ꝙ ſi, ut mihi à quibuſdam eius familiaribus dictum eſt,omnis eum,quæ habetur contra uoluntatem eius oratio, grauiter offendit, etiam ſi nulla ineſt contumelia: feremus amici naturã . ſed ijdem illi ita mecum: non idem tibi aduerſario Cæſaris licebit,quod Piſoni ſocero.& ſimul admonẽt quiddã, quod cauebimus,nec erit iuſtior P.C.in ſenatum non ueniẽdi morbi cauſa, q̃ mortis. Sed per deos immortales: te.n.intuens Dolabella,qui es mihi chariſſimus , non

poſſum de utriuſq; ueſtrum errore reticere: credo enim uos homines nobiles, magna quædam ſpectantes, non pecuniam, ut quidam nimis creduli ſuſpicantur, quæ ſemper ab ampliſſimo quoq;, clariſſimoq́; contempta eſt; non opes uiolentas, & populo R. minime ferendam potentiam, ſed charitatem ciuium & gloriam concupiſſe: ea autem eſt gloria, laus recte factorum, magnorumq́; in Remp. meritorum, quæ cum optimi cuiuſq;, tum etiam multitudinis teſtimonio comprobatur. dicerem Dolabella, qui recte factorum fructus eſſet, niſi te pauliſper eſſe expertũ uiderem. quem potes recordari in uita tibi illuxiſſe diem lætiorem, quàm cum expiato foro, diſſipato cõcurſu impiorum, principibus ſceleris pœna affectis, te domum recepiſti? cuius ordinis, cuius generis, cuius deniq; fortunæ ſtudia tum laudi, et gratulationi tuæ ſe non obtulerunt? quin mihi etiam, quo auctore te in ijs rebus uti arbitrabantur, & gratias boni uiri agebant, & tuo nomine gratulabantur. recordare quæſo Dolabella conſenſum illũ theatri, cum omnes earum rerum obliti, propter quas tibi fuerant offenſi, ſignificauerunt ſe nouo beneficio memoriam ueteris doloris abieciſſe. hanc tu P. Dolabella (magno loquor cum dolore) hanc tu, inquam, potuiſti æquo animo tantam dignitatem deponere? Te autem M. Antoni abſentem appello: unum illum diem, quo in æde Telluris ſenatus fuit, non omnibus ijs menſibus, quibus te quidam multum à me diſſentientes beatum putant, anteponis? quæ fuit oratio de concordia? quanto metu ueterani, quanta ſolicitudine ciuitas tum à te liberata eſt? tuũ collegam depoſitis inimicitijs, oblitus auſpicia te ipſo Augure nunciante, illo primo die collegam tibi eſſe uo-

luiſti:Reip.tuus paruulus filius in Capitolium à te miſſus pacis obſes fuit.quo ſenatus die lætior? quo populus R? qui quidem nulla in concione unquam frequentior fuit. tũ deniq; liberati per uiros fortiſſimos uidebamur, quia,ut illi uoluerant,libertatem pax conſequebatur.proximo altero,tertio,reliquis conſecutis diebus non intermittebas quaſi donum aliquod quotidie afferre Reip.maximum autem illud,quòd Dictaturæ nomẽ ſuſtuliſti. hæc inuſta eſt à te,à te,inquam,mortuo Cæſari nota ad ignominiam ſempiternam: ut enim propter unius M.Manlij ſcelus,decreto gentis Manliæ,neminem patricium M.Mãlium uocari licet: ſic tu propter unius Dictatoris odium nomen Dictatoris funditus ſuſtuliſti. num huiuſce,cum pro ſalute Reip.tanta geſſiſſes, fortunæ te,num amplitudinis,num claritatis, num gloriæ pœnitebat? unde igitur ſubito tanta iſta mutatio? non poſſum adduci,ut ſuſpicer, te pecunia captum. licet,quod cuique libet, loquatur: credere non eſt neceſſe: nihil enim unquam in te ſordidum,nihil humile cognoui: quanquam ſolent domeſtici deprauare non nunquam: ſed noui firmitatem tuam: atq; utinam,ut culpam,ſic etiam ſuſpicionem uitare potuiſſes. illud magis uereor,ne ignorans uerũ iter gloriæ,glorioſum putes,plus te unũ poſſe,quàm omnes; & metui à ciuibus tuis, quàm diligi malis. quod ſi ita putas,totam ignoras uiam gloriæ. carum eſſe ciuem,bene de Rep.mereri,laudari,coli,diligi,glorioſum eſt: metui uero & in odio eſſe,inuidioſum,deteſtabile,imbecillum,caducum. quod uidemus etiam in fabulis, ipſi illi, qui, Oderint dum metuant, dixerit, pernicioſum fuiſſe.utinam Antoni auum tuum meminiſſes:de quo ta

men multa audiſti ex me ſæpiſſime. putas ne illum im=mortalitatem mereri uoluiſſe, ut propter armorum ha=bendorum licentiam metueretur? illa erat uita, illa ſecũ=da fortuna, libertate eſſe parem cum cæteris, principem dignitate. itaq;, ut omittam res aui tui proſperas, acerbiſſimum eius diem ſupremum malim, q̃ L. Cinnæ dominatum, à quo ille crudeliſſime eſt interfectus. ſed quid oratione te flectam? ſi enim exitus C. Cæſaris efficere hoc nõ poteſt, ut malis carus eſſe, q̃ metui: nihil cuiuſquam proficiet, nec ualebit oratio. quem qui beatum fuiſſe putant, miſerrimi ipſi ſunt. beatus eſt nemo, qui ea lege uiuit, ut non modo impune, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria interfici poſſit. quare flecte te quæſo, & maiores tuos reſpice, atque ita guberna Remp. ut natum eſſe te ciues tui gaudeant, ſine quo nec beatus, nec clarus eſſe quiſquã poteſt. & populi quidem R. iudicia multa ambo habetis: quibus uos non ſatis moueri permoleſte fero: quid enim gladiatoribus clamores innumerabilium ciuium? quid populi concurſus? quid Pompeij ſtatuæ plauſus infiniti? quid ijs Tribunis pl. qui uobis aduerſantur? parum ne hæc ſignificant, incredibiliter cõſentientem populi R. uniuerſi uoluntatem? quid? Apollinaribus ludis plauſus, uel teſtimonia potius, & iudicia populi R. uobis parua uidebantur? ò beatos illos, qui, cum adeſſe ipſis propter uim armorum non licebat, aderant tamen, & in medullis populi R. ac uiſceribus hærebant. niſi forte Actio tum plaudi, & ſexageſimo tum anno palmam dari putabatis, non Bruto, qui ludis ſuis ita caruit, ut in illo apparatiſſimo ſpectaculo ſtudium populus R. tribuerit abſenti, deſiderium liberatoris ſui

perpetuo

perpetuo plauſu et clamore lenierit. equidem is ſum, qui iſtos plauſus, cum à popularibus ciuibus tribuerentur, ſemper cõtempſerim: idemq́;, cum à ſummis, medijs, infimis, cum deniq; ab uniuerſis hoc idẽ fit, cumq́; ij, qui ante ſequi populi conſenſum ſolebant, fugiũt, non plauſum illum, ſed iudicium puto. ſin hæc leuiora uobis uidẽtur, quæ ſunt grauiſſima: num etiam hoc contemnitis, quod ſenſiſtis tam charã populo R. uitam A. Hircij fuiſſe? ſatis enim erat, probatum illum eſſe populo R. ut eſt; iucundum amicis, in quo uincit omnes; charũ ſuis, quibus eſt chariſſimus: tantam tamen ſolicitudinem bonorum, tantum timorem omnium in quo meminimus? certe in nullo. quid igitur? hoc uos per deos immortales quale ſit, non interpretamini? quid eos de ueſtra uita cogitare cenſetis, quibus eorum, quos ſperant Reip. conſulturos, uita tam cara ſit? Cepi fructum P. C. reuerſionis meæ, quoniam ea dixi, ut, quicunq; caſus conſecutus eſſet, extaret conſcientiæ meæ teſtimonium: & ſum à uobis benigne, ac diligenter auditus. quæ poteſtas ſi mihi ſæpius ſine meo ueſtroq́; periculo fiet, utar: ſi minus, quantum potero non tam mihi me, quàm Reip. reſeruabo. mihi fere ſatis eſt, quod uixi, uel ad ætatem, uel ad gloriam. huc ſi quid acceſſerit, non tam mihi, quàm uobis, Reiq́; publicæ acceſſerit.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA SECVNDA. ORATIO XLV.

q Vonam meo fato P.C. fieri dicam, ut nemo his annis uiginti Reip. hoſtis fuerit, qui non bellum eodem tempore mihi quoq; indixerit. nec uero neceſſe eſt à me quenquam nominari: uobiſcum ipſi recordamini. mihi pœnarum illi plus quã optarem, dederunt. te miror Antoni, quorũ facta imitere, eorum exitus non perhorreſcere. atq; hoc in alijs minus mirabar: nemo illorum mihi inimicus fuit uoluntarius: omnes à me Reip. cauſa laceſſiti. tu, ne uerbo quidem uiolatus, ut audacior, quàm L. Catilina, furioſior, quàm P. Clodius uiderere, ultro maledictis me laceſſiſti, tuamq́; à me alienationem, commendationem tibi ad impios ciues fore putauiſti. quid putem? contemptum ne me? non uideo, nec in uita, nec in gratia, nec in rebus geſtis, nec in hac mea mediocritate ingenij quid deſpicere poſſit Antonius. an in ſenatu facile de me detrahi poſſe credidit, qui ordo clariſſimis ciuibus bene geſtæ Reip. teſtimonium multis, mihi uni conſeruatæ dedit? an decertare mecum uoluit contentione dicendi? hoc quidem beneficium eſt: quid enim plenius, quid uberius, quàm mihi & pro me, & contra Antonium dicere? illud profecto eſt. non exiſtimauit ſui ſimilibus probari poſſe, ſe eſſe patriæ, niſi mihi eſſet inimicus. cui prius quàm de cæteris rebus reſpondeo, de amicitia, quam à me uiolatam eſſe criminatus eſt, quod ego grauiſſimum

crimen iudico, pauca dicamus. Contra rem ſuam me neſcio quando ueniſſe, queſtus eſt. an ego non uenirem contra alienum pro familiari, & neceſſario meo? non uenirem contra gratiam, non uirtutis ſpecie, ſed ætatis flore collectam? non uenirem contra iniuriam? quam iſte interceſſoris iniquiſſimi beneficio obtinuit, non iure prætorio? ſed hoc iccirco commemoratum à te puto, ut te infimo ordini commendares, cum te omnes recordarentur libertini generum, et liberos tuos nepotes Q. Fadij libertini hominis fuiſſe. At enim te in diſciplinam meam tradideras, nam ita dixiſti: domum meam uentitaras. næ tu, ſi id feciſſes, melius famæ, melius pudicitiæ tuæ conſuluiſſes: ſed nec feciſti, nec, ſi cuperes, tibi id per C. Curionem facere licuiſſet. Auguratus petitionem mihi te cõceſſiſſe dixiſti. ò incredibilem audaciã: ò impudentiã prædicandã: quo enim tẽpore me Augurẽ à toto collegio expetitũ Cn. Põpeius, et Q. Hortenſius nominauerũt (neq; enim licebat à pluribus nominari) tu nec ſoluendo eras, nec te ullo modo niſi euerſa Rep. incolumem fore putabas. poteras autẽ eo tẽpore Auguratũ petere, cum in Italia Curio nõ eſſet? aut tum, cũ es factus, unã tribum ſine Curione ferre potuiſſes? cuius etiã familiares de ui cõdemnati ſunt, ꝙ tui nimis ſtudioſi fuiſſent. At beneficio ſum uſus tuo. quo? quanq̃ illud ipſum, quod cõmemoras, ſemper præ me tuli. malui me tibi debere cõfiteri, q̃ cuiq̃ minus prudenti non ſatis gratus uideri. ſed quo beneficio? ꝙ me Brundusij nõ occideris? quem ipſe uictor, qui tibi, ut tute gloriari ſolebas, detulerat ex latronibus ſuis principatum, ſaluum eſſe uoluiſſet, in Italiam ire iuſſiſſet, eum tu occideres? fac potuiſſe. quod eſt

aliud P.C. beneficium latronũ, niſi ut cõmemorare poſſint, ijs ſe dediſſe uitam, quibus non ademerint? quod ſi eſſet beneficium, nunq̃ ij, qui illum interfecerunt, à quo erant ſeruati, quos tu ipſe clariſſimos uiros appellare ſoles, tantam eſſent gloriam conſecuti. quale autem beneficium eſt? ꝙ te abſtinueris nefario ſcelere? qua in re nõ tam iucũdum uideri mihi debuit, non interfectum à te; quàm miſerum, id te impune facere potuiſſe. ſed ſit beneficiũm, quandoquidem maius accipi à latrone nullum potuit. in quo potes me dicere ingratum? an de interitu Reip. queri non debui, ne in te ingratus uiderer? at in illa querela, miſera quidem, & luctuoſa, ſed mihi pro hoc gradu, in quo me ſenatus populusq; R. collocauit, neceſſaria, quid eſt dictum à me cũ contumelia? quid non moderate? quid non amice? & quidem cuius temperantiæ fuit, de M. Antonio querentẽ, abſtinere maledicto? præſertim cum tu reliquias Reip. diſſipauiſſes: cum domi tuæ turpiſſimo mercatu omnia eſſent uenalia: cum leges eas, quæ nunq̃ promulgatæ eſſent, & de te, & à te latas confiterere: cum auſpicia Augur, interceſſionem Conſul ſuſtuliſſes: cum eſſes fœdiſſime ſtipatus armatis: cum omnes impuritates pudica in domo quotidie ſuſciperes, uino luſtriſq; confectus. at ego, tanq̃ mihi cum M. Craſſo contentio eſſet, quocum multæ, & magnæ fuerunt, non cum uno gladiatore nequiſſimo; de Rep. grauiter querens, de homine nihil dixi. itaq; hodie perficiã, ut intelligat quantum tum à me beneficium acceperit.

At etiam literas, quas me ſibi miſiſſe diceret, recitauit homo & humanitatis expers, & uitæ cõmunis ignarus: quis enim unq̃, qui paululum modo bonorum cõſuetu=

dinem noſſet, literas ad ſe ab amico miſſas offenſione ali=
qua interpoſita in medium protulit, palamq́; recitauit?
quid eſt aliud, tollere è uita uitæ ſocietatem? tollere ami
corum colloquia abſentiũ? quàm multa ioca ſolent eſſe
in epiſtolis, quæ, prolata ſi ſint, inepta eſſe uideantur? q̃
multa ſeria, neq; tamen ullo modo diuulganda? ſit hoc
inhumanitatis tuæ: ſtultitiam incredibilem uidete. quid
habes, quod mihi opponas homo diſerte? ut Muſtellæ Ta
miſio, & Tyroni Numiſio uideris. qui cum hoc iſto tem
pore ſtent cum gladijs in conſpectu ſenatus, ego quoq;
te diſertum putabo, ſi oſtenderis quomodo ſis eos inter
ſicarios defenſurus. ſed quid opponas tandem, ſi negem
me unquam iſtas literas ad te miſiſſe? quo me teſte con
uinces? an chirographo? in quo habes ſcientiam quæ=
ſtuoſam. qui poſſis? ſunt enim librarij manu. iam in=
uideo magiſtro tuo, qui te tanta mercede, quantam iam
proferam, nihil ſapere docuit: quid enim eſt minus non
dico oratoris, ſed hominis, quàm id obijcere aduerſario,
quod ille ſi uerbo negarit, longius progredi non poſſit,
qui obiecerit? at ego non nego, teq́; in iſto ipſo conuinco
nó inhumanitatis ſolum, ſed etiam amentiæ: quod enim
uerbum in iſtis literis eſt non plenum humanitatis, offi=
cij, beneuolentiæ? omne autem crimen tuũ eſt, ꝙ de te in
his literis non male exiſtimem, ꝙ ſcribam tanq̃ ad ci=
uem, tanq̃ ad bonum uirum, non tanq̃ ad ſceleratum,
& latronem. at ego tuas literas, etſi iure poteram à te
laceſſitus, tamen non proferam: quibus petis, ut tibi per
me liceat quendam de exilio reducere: adiuraſq́;, id te
inuito me non eſſe facturum: idq́; à me impetras: quid
enim me interponerẽ audaciæ tuæ, quem neq; auctori=

tas huius ordinis, neq; exiſtimatio populi R. neq; leges ullæ poſſent coercere? ueruntamen quid erat, quod me rogares, ſi erat is, de quo rogabas, Cæſaris lege reductus? ſed uidelicet meam gratiam uoluit eſſe: in quo ne ipſius quidem ulla poterat eſſe lege lata. Sed cum mihi P. C. & pro me aliquid, & in M. Antonium multa dicenda ſint; alterum peto à uobis, ut me pro me dicentem benigne; alterum ipſe efficiam, ut, contra illum cum dicã, attente audiatis. ſimul illud oro: ſi meam cum in omni uita, tum in dicendo moderationem, modeſtiamq; cognoſcitis, ne me hodie, cum iſti, ut prouocauit, reſpondebo, oblitum eſſe putetis mei. non tractabo ut Conſulem: ne ille quidem me ut conſularem. etſi ille nullo modo Conſul, uel quòd ita uiuit, uel quòd ita Remp. gerit, uel quòd ita factus eſt Conſul: ego ſine ulla controuerſia conſularis. ut igitur intelligeretis, qualem ipſe Conſul profiteretur, obiecit mihi Conſulatum meum. qui Conſulatus uerbo meus P. C. re ueſter fuit: quid enim ego conſtitui, quid geſſi, niſi ex huius ordinis conſilio, auctoritate, ſententia? hæc tu homo ſapiens, non ſolum eloquens, apud eos, quorum conſilio, ſapientiáq; geſta ſunt, auſus es uituperare. quis autem meum Conſulatum, præter P. Clodium, qui uituperaret, inuentus eſt? cuius quidem te fatum, ſicuti C. Curionem, manet: quoniam id domi tuæ eſt, quod fuit illorum utriq; fatale. non placet M. Antonio Conſulatus meus: at placuit P. Seruilio; ut eum primum nominem ex illius temporis conſularibus, qui proxime eſt mortuus: placuit Q. Lutatio Catulo; cuius ſemper in hac Rep. uiuet auctoritas: placuit duobus Lucullis, M. Craſſo, Q. Hortenſio, C. Curioni, M. Lepido,

C.Piſoni,M.Glabrioni,L.Volcatio,C.Figulo, D.Silano, L.Murenæ, qui tum erant Conſules deſignati: placuit idem,quod conſularibus,M.Catoni: qui cum multa,uita excedens,prouidit,tum,ꝗ te Conſulem non uidit.maxime uero Conſulatum meum Cn.Pompeius probauit: qui,ut me primum decedens ex Syria uidit, cóplexus,& gratulans meo beneficio patriam ſe uiſurum eſſe dixit. ſed quid ſingulos cōmemoro? frequentiſſimo ſenatui ſic placuit,ut eſſet nemo,qui mihi nō ut parenti gratias ageret,qui non mihi uitam ſuam, fortunas,liberos,Remp. referret acceptam.ſed quoniam illis, quos nominaui, tot & talibus uiris, Reſp.orbata eſt: ueniamus ad eos, qui duo è conſulari numero reliqui ſunt.L.Cotta,uir ſummo ingenio,ſummaq́; prudentia,rebus ijs geſtis,quas tu reprehendis; ſupplicationem decreuit uerbis ampliſſimis; eiq́; illi ipſi,quos modo nominaui,conſulares, ſenatusq́; cunctus aſſenſus eſt.qui honos poſt conditam hanc urbem habitus eſt togato ante me nemini.L.Cæſar,auunculus tuus,qua oratione,qua conſtantia, qua grauitate ſententiam dixit in ſororis ſuæ uirum,uitricum tuum? hunc tu cum auctorem,& præceptorem omnium conſiliorum,totiusq́; uitæ debuiſſes habere,uitrici te ſimilem, quàm auunculi eſſe maluiſti. huius ego conſilijs alienus Conſul uſus ſum: tu, ſororis filius,ecquid ad eum unquam de Rep.retuliſti? ad quos refert dij immortales? ad eos ſcilicet,quorum nobis etiam dies natales audiendi ſunt.hodie non deſcendit Antonius: cur? dat natalitia in hortis: cui? neminem nominabo.putatote eū Phormioni alicui,tum Gnatoni,tum Ballioni.ò fœditatem hominis flagitioſam: ò impudentiam,nequitiam,libidinem

non ferendam. tu cum principem ſenatorem, ciuem ſingularem tam propinquum habeas, ad eum de Rep. nihil refers, ad eos refers, qui domũ ſuam nullam habent, tuam exhauriunt. tuus uidelicet ſalutaris Conſulatus, pernicioſus meus? adeo ne pudorem cum pudicitia perdidiſti, ut hoc in eo templo dicere auſus ſis, in quo ego ſenatum illum, qui quondam florens orbi terrarũ præſidebat, conſulebam, tu homines perditiſſimos cum gladijs collocauiſti? At etiam auſus es (quid autem eſt, quod tu non audeas?) cliuũ Capitolinum dicere me Conſule plenum ſeruorũ armatorũ fuiſſe. ut illa, credo, nefaria, S.C. tum fierent, uim afferebam ſenatui. ò miſerum, ſiue illa tibi nota nõ ſunt, nihil enim boni noſti: ſiue ſunt, qui apud tales uiros tam impudenter loquare. quis enim eques R. quis præter te adoleſcens nobilis, quis ullius ordinis, qui ſe ciuem meminiſſet, cum ſenatus in hoc templo eſſet, in cliuo Capitolino non fuit? quis nomen non dedit? quanquam nec ſcribæ ſufficere, nec tabulæ nomina illorum capere potuerunt. etenim cum homines nefarij de patriæ parricidio confiterentur, conſciorum indicijs, ſua manu, uoce penè literarum coacti, ſe urbem inflammare, ciues trucidare, uaſtare Italiam, delere Remp. conſenſiſſe, quis eſſet, qui ad ſalutem communem defendendam non excitaretur? præſertim cum ſenatus populusq; R. haberet ducem, qualis ſi qui nunc eſſet, tibi idem, quod illis accidit, contigiſſet. Ad ſepulturam corpus uitrici ſui negat à me datum. hoc uero ne P. quidem Clodius dixit unquam. quem, quia iure ei fui inimicus, doleo à te iam omnibus uitijs eſſe ſuperatum. Quid autem tibi uenit in mẽtem, redigere in

memoriam noſtram,te domi P. Lentuli eſſe educatum? an uerebare, ne non putaremus natura te potuiſſe tam improbum euadere,niſi acceſſiſſet etiā diſciplina? Tam autem eras excors,ut tota in oratione tecum ipſe pugnares? ut non modo non cohærentia inter ſe diceres,ſed maxime diſiuncta,atq; contraria? ut non tanta mecū, quanta tecum tibi eſſet contentio. Vitricum tuū fuiſſe in tanto ſcelere fatebare,pœna affectum querebare. ita,quod proprie meum eſt,laudaſti:quod totum ſenatus eſt,reprehendiſti.nam cum comprehenſio ſontium, mea;animaduerſio,ſenatus fuerit: homo diſertus non intelligit eum, quem contra dicit,laudari à ſe,eos,apud quos dicit,uituperari. iam illud cuius eſt non dico audaciæ(cupit enim ſe audacem dici)ſed,quod minime uult,ſtultitiæ,qua uincit omnes; cliui Capitolini mentionem facere? cum inter ſubſellia noſtra uerſentur armati; cum in hac cella concordiæ(ò dÿ immortales) in qua me Conſule ſalutares ſententiæ dictæ ſunt,quibus ad hanc diem uiximus, cum gladÿs homines collocati ſtent. accuſa ſenatum : accuſa equeſtrem ordinem,qui tum cum ſenatu copulatus fuit: accuſa omnes ordines,omnes ciues, dum confiteare hunc ordinem hoc ipſo tempore ab Ithyreis circunſederi. hæc tu non propter audaciam dicis tam impudēter,ſed quia tantarum rerum repugnantiam non uideas.nihil profecto ſapis:quid eſt enim dementius,quàm,cum ipſe contra Reip.pernicioſa arma ceperis,obÿcere alteri ſalutaria?
At etiam quodam loco facetus eſſe uoluiſti.quàm id(dÿ boni)non decebat: in quo eſt tua culpa non nulla:aliquid enim ſalis ab uxore mima trahere potuiſti. cedant arma togæ.quid?tū non'ne ceſſerunt?at poſtea tuis armis ceſſit

toga. quæramus igitur utrum melius fuerit, libertati populi R. *ſceleratorum arma, an libertatem noſtram armis tuis cedere? nec uero tibi de uerſibus reſpondebo: tãtum dicam breuiter, neq; illos, neq; ullas te omnino literas noſſe, me nec* Reip. *nec amicis unquam defuiſſe, & tamen omni genere monumentorum meorum perfeciſſe operis ſubſeciuis, ut meæ uigiliæ, meæq; literæ & iuuentuti utilitatis, & nomini* R. *laudis aliquid afferrent. ſed hæc non huius temporis. ad maiora ueniamus.* P. *Clodium meo conſilio interfectum eſſe dixiſti. quidnam homines putarent, ſi tum occiſus eſſet, cum tu illum in foro inſpectante populo* R. *gladio ſtricto inſecutus es, negociumq; tranſegiſſes, niſi ille ſe ſub ſcalas tabernæ librariæ conieciſſet, hiſq; oppilatis impetum tuum compreſſiſſet? ſed quid? ego fauiſſe me tibi fateor, ſuaſiſſe ne tu quidem dicis. at* Miloni *ne fauere quidem potui: prius enim rem tranſegit, quàm quiſquam ſuſpicaretur eum facturum eſſe. at ego ſuaſi. ſcilicet is animus erat* Milonis, *ut prodeſſe* Reip. *ſine ſuaſore non poſſet. at lætatus ſum. quid ergo? in tanta lætitia cunctæ ciuitatis me unum triſtem eſſe oportebat? quanquam de morte* P. *Clodij fuit quæſtio non ſatis prudenter illa quidem conſtituta: quid enim attinebat noua lege quæri de eo, qui hominem occidiſſet; cum eſſet legibus quæſtio conſtituta? quæſitum eſt tamẽ. quod ergo, cũ res agebatur, nemo in me dixit, id tot annis poſt, tu es inuentus, qui diceres? Quod uero dicere auſus es, idq; multis uerbis, opera mea* Pompeium *à* Cæſaris *amicitia eſſe diſiunctum, ob eamq; cauſam mea culpa ciuile bellum eſſe natum: in eo non tu quidem tota re, ſed, quod maximum eſt, temporibus erraſti. ego* M.

Bibulo præſtãtiſſimo ciue Conſule nihil prætermiſi, quã= tum facere, enitiq; potui, quin Pompeium à Cæſaris con= iunctione auocarem. in quo Cæſar fuit felicior: ipſe.n. Pompeium à mea familiaritate diſiunxit. poſtea uero q̃ ſe totum Pompeius Cæſari tradidit, quid ego illum ab eo diſtrahere conarer? ſtulti erat ſperare, ſuadere impudẽ tis. duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid contra Cæſarem Pompeio ſuaſerim: ea uelim reprehendas, ſi po tes: unum, ne quinquennij imperium Cæſari prorogare= tur: alterum, ne pateretur fieri, ut abſentis eius ratio ha beretur. quorum ſi utrumuis perſuaſiſſem, in has miſe= rias nunquam incidiſſemus. atque idem, cum iam omnes opes & ſuas, & populi R. Pompeius ad Cæſarem detuliſ ſet, ſeroq; ea ſentire cœpiſſet, quæ multo ante præuiderã, inferriq; patriæ bellum nefarium uiderem: pacis, con= cordiæ, compoſitionis auctor eſſe non deſtiti: meaq; illa uox eſt nota multis: utinam Cn. Pompei cum C. Cæſare ſocietatem aut nunquam coiſſes, aut nunquam diremiſ= ſes. fuit alterum grauitatis, alterum prudentiæ tuæ. hæc mea M. Antoni ſemper & de Pompeio & de Rep. conſi= lia fuerunt. quæ ſi ualuiſſent, Reſp. ſtaret, tu tuis flagi= tijs, egeſtate, infamia concidiſſes. Sed hæc uetera. illud uero recens, Cæſarem meo conſilio interfectum. iam ue= reor P.C. ne, quod turpiſſimum eſt, præuaricatorem mi= hi appoſuiſſe uidear, qui me non ſolum meis laudibus or naret, ſed etiam oneraret alienis: quis enim meum in iſti us conſcientia glorioſiſſimi facti nomen audiuit? cuius autem, qui in eo numero fuiſſet, nomen eſt occultatum? occultatũ dico? cuius non ſtatim diuulgatum? citius dixe rim iactaſſe ſe aliquos, ut fuiſſe in iſta ſocietate uiderẽtur

qui ſocij non fuiſſent; quàm ut quiſquam cælare uellet. quàm ueriſimile porrò eſt in tot hominibus partim obſcuris, partim adoleſcentibus, neminem occultātibus, meum nomen latere potuiſſe? etenim ſi auctores ad liberandam patriam deſiderarentur illis auctoribus, Brutos ego impellerem? quorum uterq; L. Bruti imaginem quotidie uideret, alter etiam Ahalæ. his igitur maioribus orti, ab alienis potius conſilium peterent, q̃ à ſuis? & foris potius, quàm domo? quid? C. Caſſius in ea familia natus, quæ nō modo dominatum, ſed ne potentiam quidem cuiuſquam ferre potuit; me auctorem, credo, deſiderauit. qui etiam ſine his clariſſimis uiris hanc rem in Cilicia ad hoſtium fluminis Cydni confeciſſet, ſi ille ad eam ripam, quā conſtituerat, non ad contrariā nauis appuliſſet. Cn. Domitiū non patris interitus clariſſimi uiri, non auunculi mors, non ſpoliatio dignitatis ad recuperādam libertatem, ſed mea auctoritas excitauit? an C. Trebonio perſuaſi, cui ne ſuadere quidem auſus eſſem? quo etiam maiorem ei Reſp. gratiam debet, qui libertatem populi R. unius amicitiæ præpoſuit, depulſorq; dominatus, quàm particeps eſſe maluit. an L. Tullius Cimber me eſt auctorem ſecutus? quē ego magis feciſſe illam rem ſum admiratus, quàm facturum putaui: admiratus ſum autem ob eam cauſam, quòd immemor beneficiorū, memor patriæ fuiſſet. quid duos Seruilios, Caſcas dicam, an Ahalas? & hos auctoritate mea cenſes excitatos potius, quàm charitate Reip? longum eſt perſequi cæteros: idq; Reip. præclarum, fuiſſe tam multos, ipſis glorioſius eſt. at quemadmodum me coarguerit homo acutus, recordamini. Cæſare interfecto, inquit, ſtatim cruentum alte extollens M. Brutus pu=

gionem, Ciceronem nominatim exclamauit, atq; ei recuperatam libertatem eſt gratulatus. cur mihi potiſſimũ? quòd ſciebam? uide, ne illa cauſa fuerit appellandi me, ꝙ cum rem geſſiſſet conſimilem rebus ijs, quas ipſe geſſerã, me potiſſimum teſtatus eſt, ſe æmulum mearum laudum extitiſſe. tu autem omnium ſtultiſſime nõ intelligis, ſi id, quod me arguis, uoluiſſe interfici Cæſarem, crimen ſit, etiam, lætatum eſſe morte Cæſaris, crimen eſſe: quid enim intereſt inter ſuaſorem facti, & probatorem? aut quid refert, utrum uoluerim fieri, an gaudeam factum? ecquis eſt igitur, te excepto, qui illum regnare gaudebas, qui illud aut fieri noluerit, aut factũ improbarit? omnes enim in culpa: etenim omnes boni, quãtum in ipſis fuit, Cæſarem occiderunt: alijs conſilium, alijs animus, alijs occaſio defuit, uoluntas nemini. ſed ſtuporem hominis, uel dicam pecudis, attendite: ſic enim dixit. M. Brutus, quem ego honoris cauſa nomino, cruentum pugionem tenens, Ciceronem exclamauit: ex quo intelligi debet eum conſcium fuiſſe. ergo ego ſceleratus appellor à te, quem ſuſpicatum aliquid ſuſpicaris: ille, qui ſtillantem præ ſe pugionem tulit, is à te honoris cauſa nominatur? eſto: ſit in uerbis tuis hic ſtupor: quanto in rebus ſententijsq; maior? conſtitue hoc Conſul aliquando, Brutorum, C. Caſſij, Cn. Domitij, C. Trebonij, reliquorum quam uelis eſſe cauſam edormi crapulam inquam, & exhala. an faces admouendæ ſunt, quæ te excitent tantæ cauſæ indormientem? nunquam ne intelligis ſtatuendum tibi eſſe, utrum illi, qui iſtam rem geſſerunt, homicidij rei ſint, an uindices libertatis? attẽde enim pauliſper, cogitationemq; ſobrij hominis ad punctum temporis ſuſcipe. & ego,

qui ſum illorũ,ut ipſe fateor,familiaris; ut à te arguor, ſocius; nego quicquam eſſe medium; confiteor eos,niſi liberatores populi R.conſeruatoresq; Reip.ſint,plus quàm ſicarios,plus quàm homicidas,plus etiam quàm parricidas eſſe; ſiquidem eſt atrocius patriæ parentem, q̃ ſuum occidere.tu homo ſapiens & cõſiderate quid dicis? ſi parricidæ,cur honoris cauſa à te ſunt & in hoc ordine, & apud populum R.ſemper appellati?cur M.Brutus te referente legibus eſt ſolutus, ſi ab urbe plus quàm decem dies abfuiſſet?cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur prouinciæ Caſſio & Bruto datæ? cur Quæſtores additi?cur Legatorum numerus auctus? atq; hæc acta per te.non igitur homicidæ. Sequitur ut liberatores tuo iudicio ſint: quandoquidem tertium nihil poteſt eſſe.quid eſt?num conturbo te? non enim fortaſſe ſatis,quæ diſtinctius dicũtur,intelligis. ſed tamen hæc eſt ſumma concluſionis meæ; quoniam ſcelere à te liberati ſunt,ab eodem te ampliſſimis præmijs digniſſimos iudicatos. itaque iam retexo orationem meam: ſcribam ad illos,ut,ſiqui forte,quod à te mihi obiectum eſt,quærent ſit ne uerum,ne cui negent: etenim uereor,ne aut,cælatum me ab ipſis,illis non honeſtum; aut,inuitatum refugiſſe, mihi ſit turpiſſimum: quæ enim res unquam(prò ſancte Iupiter) non modo in hac urbe, ſed in omnibus terris eſt geſta maior? quæ glorioſior? quæ commendatior hominum memoriæ ſempiternæ? in huius me conſilij ſocietatem,tanquã in equum Troianum, includi cum principibus non recuſo. ago etiam gratias,quoquo animo facis: tanta enim res eſt, ut inuidiam iſtam, quam tu in me uis concitare, cum laude non comparem: quid

enim beatius illis, quos tu expulſos à te prædicas, & relegatos? qui locus eſt aut tam deſertus, aut tam inhumanus, qui illos, quò acceſſerint, non affari, atq; appetere uideatur? qui homines tam agreſtes, qui ſe, cum eos aſpexerint, non maximum cepiſſe uitæ fructum putent? quæ uero tam immemor poſteritas, quæ tam ingratæ literæ reperientur, quæ eorum gloriam non immortalitatis memoria proſequantur? tu uero aſcribe me talem in numerum. ſed unam rem uereor ne non probes: ſi enim fuiſſem, non ſolum Regem, ſed regnum etiã de Rep. ſuſtuliſſem: & ſi meus ſtilus ille fuiſſet (ut dicitur) mihi crede non ſolum unum actum, ſed totam fabulam confeciſſem. quanquam ſi, interfici Cæſarem uoluiſſe, crimen eſt: uide quæſo Antoni, quid tibi futurum ſit, quem & Narbone hoc conſilium cum C. Trebonio cepiſſe notiſſimum eſt, & ob eius conſilij ſocietatem, cum interficeretur Cæſar, tum te à Trebonio uidimus ſeuocari. ego autem (uide q̃ tecum agam non inimice) ꝙ bene cogitaſti aliquando, laudo: quòd non indicaſti, gratias ago: ꝙ non feciſti, ignoſco. uirum res illa quærebat. ꝙ ſi te in iudicium quis adducat, uſurpetq; illud Caſſianum: cui bono fuerit: uide quæſo, ne hæreas. quanquam illud quidem fuit, ut tu dicebas, omnibus bono, qui uni ſeruire nolebant, tibi tamen præcipue, qui nõ modo non ſeruis, ſed etiam regnas; qui maximo te ære alieno ad ædẽ Opis liberaſti; qui per eaſdem tabulas innumerabilem pecuniam diſſipauiſti; ad quem è domo Cæſaris tam multa delata ſunt; cuius domus quæſtuoſiſſima eſt falſorum commentariorum, & chirographorũ officina, agrorum, oppidorum, immunitatum, uectigaliũ flagitioſiſſimæ nundinæ. etenim quæ res

egeſtati, & æri alieno tuo præter mortem Cæſaris ſubue nire potuiſſet? neſcio quid conturbatus eſſe mihi uideris. nunquid ſubtimes, ne ad te hoc crimen pertinere uideatur? libero te metu: nemo credet unquam: non eſt tuum de Rep. bene mereri: habet iſtius pulcherrimi facti clariſ ſimos uiros Reſp. auctores: ego te tantum gaudere dico, feciſſe non arguo. reſpondi maximis criminibus: nunc etiam reliquis reſpondendum eſt. Caſtra mihi Pompeij atq; illud omne tempus obieciſti. quo quidem tempore ſi, ut dixi, meum conſilium, auctoritasq; ualuiſſet, tu hodie egeres, nos liberi eſſemus, Reſp. non tot duces, & exercitus amiſiſſet: fateor enim me, cum ea, quæ acciderunt, proui derem futura, tanta in mœſtitia fuiſſe, quãta cæteri optimi ciues, ſi idem prouidiſſent, fuiſſent. dolebam, dolebã P. C. Remp. ueſtris quondam meisq; cõſilijs conſeruatam breui tempore eſſe perituram: neq; uero eram tam indoctus, ignarusq; rerum, ut frangerer animo propter uitæ cupiditatem, quæ me manens conficeret angoribus, dimiſ ſa moleſtijs omnibus liberaſſet. illos ego præſtantiſſimos uiros, lumina Reip. uiuere uolebã, tot conſulares, tot prætorios, tot honeſtiſſimos ſenatores, omnẽ præterea florem nobilitatis, ac iuuentutis, tũ optimorũ ciuium exercitus: qui ſi uiuerent, quãuis iniqua cõditione pacis (mihi. n. omnis pax cum ciuibus bello ciuili utilior uidebatur) Rẽp. hodie teneremus. quæ ſententia ſi ualuiſſet, ac non ij maxi me mihi, quorũ ego uitæ conſulebã, ſpe uictoriæ elati obſtitiſſent: ut alia omittam, tu certe nunquam in hoc ordi ne, uel potius nunquam in hac urbe manſiſſes. At uero Cn. Pompeij uolũtatem à me abalienabat oratio mea. an ille quẽquam plus dilexit? cum ullo aut ſermones, aut

conſilia

conſilia contulit ſæpius? quod quidem erat magnum, de re diſſidentes, in eadem conſuetudine amicitiæ permanere. ſed & ego, quid ille; & contra ille, quid & ego ſentirem & ſpectarem, uidebat. ego incolumitati ciuiū primum, & poſtea dignitati, ille præſenti potius conſulebat. quòd autem habebat uterq; quid ſequeretur, iccirco tolerabilior erat noſtra diſſenſio. quid uero ille C. V. ac penè diuinus de me ſenſerit, ſciunt qui eum Pharſalica fuga Paphum perſecuti ſunt. nunq̃ ab eo mentio de me, niſi honorifica, niſi plena amiciſſimi deſiderij, cum me uidiſſe plus fateretur, ſe ſperauiſſe meliora. et eius uiri nomine me inſectari audes, cuius me amicum, te ſectorem eſſe fateare? ſed omittatur bellum illud, in quo tu nimium felix fuiſti. Ne iocis quidem reſpondebo, quibus me in caſtris uſum eſſe dixiſti. erāt illa quidem caſtra plena curæ: ueruntamen homines, quamuis in turbidis rebus ſint, tamen, ſi modo homines ſunt, interdum animis relaxantur. quòd autem idem mœſtitiam meam reprehendit, idem iocum: magno argumento eſt, me in utroq; fuiſſe moderatum. Hæreditates mihi negaſti uenire. utinam hoc tuum uerum crimen eſſet: plures amici mei, & neceſſarij uiuerent. ſed quid iſtuc tibi uenit in mentem? ego enim amplius HS ducenties acceptum hæreditatibus retuli. quanquam in hoc genere fateor feliciorem eſſe te. me nemo, niſi amicus, fecit hæredem, ut cum illo cōmodo, ſi quod erat, animi quidam dolor iungeretur: te is, quem nunq̃ uidiſti, L. Rubrius Caſſinas fecit hæredem. & quidem uide, q̃ te amarit is, qui, albus ater'ue fueris, ignorās, fratris filiū præterijt, Q. Furij, honeſtiſſimi equitis R. ſuiq; amiciſſimi,

quem palàm hæredem ſemper factitarat, ne nomẽ quidem perſcripſit; quem nunq̃ uiderat, ac nunq̃ ſalutauerat, fecit hæredem. uelim mihi dicas, niſi moleſtum eſt: L. Turſelius qua facie fuerit? qua ſtatura? quo municipio? qua tribu? nihil ſcio, inquies, niſi quæ prædia habuerit. igitur fratrem exhæredans te faciebat hæredem. in multas præterea pecunias alieniſſimorum hominum eiectis ueris hæredibus, tanq̃ hæres eſſet, inuaſit. quanquã hoc maxime admiratus ſum, mentionẽ te hæreditatũ auſum eſſe facere, cum ipſe hæreditatem patris non adiſſes. hæc ut colligeres homo amentiſſime, tot dies in aliena uilla declamaſti? quanquã tu quidem (ut tui familiariſſimi dictitant) uini exhalandi, non ingenij acuendi cauſa declamitas. & uero adhibes ioci cauſa magiſtrũ ſuffragio tuo, & cõpotorum tuorum rhetorem: cui conceſſiſti, ut nõ in te, quæ uellet, diceret, ſed, in quem uellet, diceret. ſalſum omnino hominem: ſed materia facilis, in te & in tuos dicere. uide autem, inter te & auũ tuum quid interſit. ille ſenſim dicebat, quod cauſæ prodeſſet: tu curſim dicis aliena. at quanta merces rhetori data eſt? audite, audite P. C. et cognoſcite Reip. uulnera: duo millia iugerum campi Leontini Sex. Clodio rhetori aſſignaſti, & quidem immunia, ut pro tanta mercede nihil ſapere diſceres. num etiã hoc homo audaciſſime ex Cæſaris cõmentarijs? ſed dicam alio loco & de Leontino agro, & de Campano: quos iſte agros ereptos Reip. turpiſſimis poſſeſſoribus inquinauit. Iã enim, quoniã criminibus eius ſatis reſpondi, de ipſo emendatore & correctore noſtro quædã dicenda ſunt: nec enim omnia effundã: ut, ſi ſæpius decertandũ ſit, ut erit, ſemper nouus ueniã. quã fa-

cultatem mihi multitudo iſtius uiciorum, peccatorumq́; largitur. uis ne igitur, te inſpiciamus à puero? ſic opinor. à principio ordiamur. tenes ne memoria prætextatũ te decoxiſſe? patris, inquies, iſta culpa eſt. concedo: etenim eſt pietatis plena defenſio. illud tamẽ audaciæ tuæ, ꝙ ſediſti in quatuordecim ordinibus, cũ eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus cõſtitutus, q̃uis quis fortunæ uitio, non ſuo decoxiſſet. ſumpſiſti uirilem togam, quã ſtatim muliebrẽ ſtolam reddidiſti. primo uulgare ſcortũ: certa flagitij merces, nec ea parua: ſed cito Curio interuenit, qui te à meretricio quæſtu abduxit, & tanq̃ ſtolã dediſſet, in matrimonio ſtabili, & certo locauit. nemo unquã puer emptus libidinis cauſa tam fuit in domini poteſtate, q̃ tu in Curionis. quoties te pater eius domo ſua eiecit? quoties cuſtodes poſuit, ne limen intrares? cũ tamen tu nocte ſocia, hortãte libidine, cogẽte mercede, per tegulas demitterere. quæ flagitia domus illa diutius ferre nõ potuit. ſcis ne me de rebus mihi notiſſimis dicere? recordare tẽpus illud, cũ pater Curio mœrens iacebat in lecto, filius ſe ad pedes meos proſternens, lacrymans te mihi cõmendabat, orabat ut te contra ſuũ patrẽ, ſi ſeſtertiũ ſexagies peteret, defenderẽ: tantũ enim ſe pro te interceſſiſſe dicebat. ipſe autẽ amore ardens, confirmabat, ꝙ deſideriũ tui diſſidij ferre non poſſet, ſe in exilium eſſe iturum. quo ego tempore tanta mala florentiſſimæ familiæ ſedaui, uel potius ſuſtuli: patri perſuaſi, ut æs alienum filij diſſolueret, redimeret adoleſcentẽ, ſumma ſpe & animi & ingenij præditũ, rei familiaris facultatibus, eumq́; à tua non modo familiaritate, ſed etiã congreſſione patrio iure & poteſtate prohiberet. hæc tu

cum per me acta meminiſſes: niſi illis, quos uidemus, gladijs confideres, maledictis me prouocare auſus eſſes? ſed iam ſtupra & flagitia omittam. ſunt quædam, quæ honeſte non poſſum dicere. tu autem eo liberior, quod ea in te admiſiſti, quæ à uerecundo inimico audire non poſſes. ſed reliquum curſum uidete: quem quidem celeriter perſtringam: ad hæc enim, quæ in ciuili bello, in maximis Reip. miſerijs fecit, & ea, quæ quotidie facit, feſtinat animus. quæ peto ut, quanquã multo notiora uobis, quàm mihi ſunt, tamen, ut facitis, attente audiatis: debet enim talibus in rebus excitare animos non cognitio ſolum rerum, ſed etiam recordatio: tametſi incidamus oportet media, ne nimis ſero ad extrema ueniamus. Intimus erat in Tribunatu Clodio. qui ſua erga me beneficia cõmemorat, eius omnium incendiorum fax: cuius etiam domi quiddam iam tum molitus eſt: quid dicam, ipſe optime intelligit. inde itur Alexandriam contra ſenatus auctoritatem, contra religionem. ſed habebat ducem Gabiniũ, quicum quiduis rectiſſime facere poſſet. qui tum inde reditus, aut qualis? prius in ultimam Galliam ex Aegypto, quàm domum. quæ autem erat domus? ſuã enim quiſq; domum tum obtinebat, neq; erat uſquam tua. domũ dico? quid erat in terris, ubi in tuo pedem poneres? præter unum Miſenum, quod cum ſocijs tanquã Siſaponem tenebas. ueniſti è Gallia ad Quæſturam petendam. aude dicere, prius ad patrem tuum ueniſſe, quàm ad me: acceperam enim iam ante Cæſaris literas, ut mihi ſatisfieri paterer à te: itaq; ne loqui quidem ſum te paſſus de gratia. poſtea cultus ſum à te, tu à me obſeruatus in petitione Quæſturæ. quo quidem tempore P. Clodium ap-

probante populo R. in foro es conatus occidere. cumq́; eam rem tua ſponte conarere, non impulſu meo, tamen ita prædicabas, te non exiſtimare, niſi illum interfeciſſes, unquam mihi pro tuis in me iniurijs ſatis eſſe factu= rum. in quo demiror, cur Milonem impulſu meo rem il lam egiſſe dicas, cũ te ultro mihi idem illud deferentem nunquã ſim adhortatus. quanquã, ſi in eo perſeuerares, ad tuam gloriã rem illam referri malebam, quàm ad meam gratiam. Quæſtor es factus. deinde continuo ſi= ne S.C. ſine ſorte, ſine lege ad Cæſarem cucurriſti: id enim unũ in terris egeſtatis, æris alieni, nequitiæ, perditis uitæ rationibus perfugiũ eſſe ducebas. ibi te cum & il= lius largitionibus, & tuis rapinis expleuiſſes (ſi hoc eſt explere, quod ſtatim effundas) aduolas egens ad Tribu natum, ut in eo magiſtratu, ſi poſſes, uiri tui ſimilis eſ= ſes. accipite nunc quæſo non ea, quæ ipſe in ſe, atq; in do meſticum dedecus impure, atq; intemperanter, ſed quæ in nos, fortunasq́; noſtras, ideſt in uniuerſam Remp. im pie ac nefarie fecerit: ab huius enim ſcelere omnium malorum principiũ natum reperietis. Nam cum L. Lentulo, C. Marcello Coſs. Calendis Ian. labentẽ, & pro= pè cadentem Remp. fulcire cuperetis, ipſiq́; C. Cæſari, ſi ſana mente eſſet, conſulere uelletis: tum iſte uenditum, atq; mancipatũ Tribunatum conſilijs ueſtris oppoſuit, ceruicesq́; ſuas ei ſubiecit ſecuri, qua multi minoribus in peccatis occiderunt. in te autem M. Antoni id decre= uit ſenatus, & quidem incolumis, non dum tot lumini= bus extinctis, quod in hoſtem togatũ decerni eſt ſolitum more maiorũ. & tu apud patres conſcriptos cõtra me di cere auſus es, cũ ab hoc ordine ego conſeruator eſſem, tu

hoſtis Reip. iudicatus? cõmemoratio illius tui ſceleris intermiſſa eſt, non memoria deleta. dum genus hominum, dum populi R. nomen extabit, quod quidem erit, ſi per te licuerit, ſempiternum; tua illa peſtifera interceſſio nominabitur. quid cupide à ſenatu, quid temere fiebat, cũ tu unus adoleſcens uniuerſum ordinem decernere de ſalute Reip. prohibuiſti, neq; id ſemel, ſed ſæpius; neq; tu tecũ de ſenatus auctoritate agi paſſus es? quid autem agebatur, niſi ne delere & euertere Remp. funditus uelles? cũ te neq; principes ciuitatis rogando, neq; maiores natu monendo, neq; frequens ſenatus agendo, de uendita atq; addicta ſententia mouere potuit. tum illud, multis rebus ante tentatis, neceſſario tibi uulnus inflictum, quod paucis ante te, quorũ incolumis fuit nemo. tum cõtra te dedit arma hic ordo Conſulibus, reliquisq; imperijs, & poteſtatibus. quæ nõ effugiſſes, niſi te ad arma Cæſaris contuliſſes. tu, tu, inq̃, M. Antoni princeps C. Cæſari omnia perturbare cupienti cauſam belli contra patriã inferendi dediſti: quid enim aliud ille dicebat, quam cauſam dementiſſimi ſui conſilij, & facti afferebat, niſi quòd interceſſio neglecta, ius tribunitium ſublatum, circunſcriptus eſſet Antonius? omitto, quàm hæc falſa, quàm leuia, præſertim cum omnino nulla cauſa iuſta cuiquam eſſe poſſit contra patriam arma capiendi: ſed nihil de Cæſare: tibi certe confitendum eſt, cauſam pernicioſiſſimi belli in perſona tua conſtitiſſe. ò miſerum te, ſi intelligis; miſeriorem, ſi non intelligis, hoc literis mandari, hoc memoriæ prodi, huius rei ne poſteritatem quidem omnium ſeculorum unquam immemorem fore, Conſules ex Italia expulſos, cumq; his Cn. Pompeium, qui

imperij populi R.decus,ac lumen fuit; omnes conſula res,qui per ualitudinem exequi cladem illam, fugamq́; potuiſſent; Prætores,prætorios,Tribunos pl.magnã partem ſenatus, omnem ſobolem iuuentutis, unoq́; uerbo Remp.expulſam,atq; exterminatam ſuis ſedibus.ut igitur in ſeminibus eſt cauſa arborum, & ſtirpium, ſic huius luctuoſiſſimi belli ſemẽ tu fuiſti.doletis tres exercitus populi R.interfectos: interfecit Antonius.deſideratis clariſſimos ciues: eos quoq; eripuit uobis Antonius. auctoritas huius ordinis afflicta eſt: afflixit Antonius. omnia deniq;, quæ poſtea uidimus (quid autem mali non uidimus?) ſi recte ratiocinabimur,uni accepta referemus Antonio.ut Helena Troianis,ſic iſte huic Reip. cauſa belli,cauſa peſtis,atq; exitij fuit. reliquæ, partes Tribunatus principio ſimiles.omnia perfecit,quæ,ſenatus, ſalua Rep.ne fieri poſſent, perfecerat.cuius tamen ſcelus in ſcelere cognoſcite. reſtituebat multos calamitoſos.in his patrui nulla mẽtio.ſi ſeuerus,cur nõ in omnes? ſi miſericors,cur non in ſuos? ſed omitto cæteros.Liciniũ Lenticulam de alea condemnatum colluſorem ſuũ reſtituit: quaſi uero ludere cũ condemnato non liceret: ſed ut, quod in alea perdiderat, beneficio legis diſſolueret. quã attuliſti rationem populo R.cur eum reſtitui oporteret? abſentem credo in reos relatum, rem indicta cauſa iudicatam,nullum fuiſſe de alea lege iudiciũ, ui oppreſſum & armis,poſtremo,quod de patruo tuo dicebatur, pecunia iudicium eſſe corruptum. nihil horum. at uir bonus,& Rep.dignus. nihil id quidem ad rem: & ego tamen,quoniã condemnatũ eſſe pro nihilo eſt; ſi ita eſſet,ignoſcerem: hominem omniũ nequiſſimum,qui non

Amplificatio a causis et effectis. vid. art. 234

dubitaret uel in foro alea ludere, lege, quæ eſt de alea, condemnatum, qui in integrum reſtituit, is non apertiſſime ſtudiũ ſuũ ipſe profitetur? in eodem uero Tribunatu, cũ Cæſar in Hiſpaniã proficiſcens, huic conculcandam Italiã tradidiſſet, quæ fuit eius peragratio itinerũ? luſtratio municipiorũ? ſcio me in rebus celebratiſſimis ſermone omniũ uerſari, eaq;, quæ dico, dicturusq; ſum, notiora omnibus eſſe, qui in Italia tum fuere, q̃ mihi, qui non fui: notabo tamen ſingulas res: etſi nullo modo poterit oratio mea ſatisfacere ueſtræ ſciẽtiæ: etenim quod unquã in terris tantum flagitiũ extitiſſe auditum eſt? tantam turpitudinem? tantũ dedecus? uehebatur in eſſedo Tribunus pl. lictores laureati antecedebant: inter quos aperta lectica mima portabatur: quã ex oppidis municipales homines honeſti obuiã neceſſario prodeuntes, non noto illo, & mimico nomine, ſed Volumniam conſalutabant. ſequebantur rheda cũ lenonibus comites nequiſſimi: reiecta mater amicã impuri filij tanquam nurũ ſequebatur. ò miſeræ mulieris fœcunditatem calamitoſam. horũ flagitiorũ iſte ueſtigijs omnia municipia, præfecturas, colonias, totã deniq; Italiã impreſſit. Reliquorũ factorũ eius P.C. difficilis eſt ſanè reprehenſio, & lubrica. uerſatus in bello eſt: ſaturauit ſe ſanguine diſſimillimorum ſui ciuiũ: fuit felix; ſi poteſt ulla eſſe in ſcelere felicitas. ſed quoniã ueteranis cautũ eſſe uolumus, quanquã diſſimilis eſt militum cauſa, & tua, illi ſecuti ſunt, tu quæſiſti ducem, tamen, ne apud illos me in inuidiam uoces, nihil de belli genere dicam. uictor è Theſſalia Brunduſium cum legionibus reuertiſti: ibi me non occidiſti. magnum beneficium: potuiſſe enim

fateor. quanquam nemo erat eorum, qui tum tecum fuerunt, qui mihi non cenſeret parci oportere: tanta enim eſt charitas patriæ, ut ueſtris etiam legionibus ſanctus eſſem, q; eam à me ſeruatam eſſe meminiſſent. ſed fac id te dediſſe mihi, quod non ademiſti; meq; à te habere uitam, quia à te non ſit erepta: licuit ne mihi per tuas contumelias hoc beneficium ſic tueri, ut tuebar, præſertim cum te hæc auditurum uideres?ueniſti Brunduſium, in ſinum quidem & in complexum tuæ mimulæ. quid eſt? num mentior? q̃ miſerum eſt id negare non poſſe, quod ſit turpiſſimum confiteri. ſi te municipiorum non pudebat, ne ueterani quidem exercitus? quis enim miles fuit, qui Brũdusij illam non uiderit? quis, qui neſcierit ueniſſe eam tibi tot dierum uiam gratulatum? quis, qui non indoluerit tã ſero ſe, quem hominẽ ſecutus eſſet, cognoſcere? Italiæ rurſus percurſatio eadem comite mima: in oppida militum crudelis & miſera deductio: in urbe auri, argenti, maximéq; uini fœda direptio. acceſſit, ut Cæſare ignaro, cum ille eſſet Alexandriæ, beneficio amicorum magiſter equitum cõſtitueretur. tum exiſtimauit ſe ſuo iure cum Hippia uiuere, & equos uectigales Sergio mimo tradere. quid ego iſtius decreta, quid rapinas, quid hæreditatum poſſeſſiones datas, quid ereptas proferam? cogebat egeſtas: quò ſe uerteret, non habebat: non dum ei tanta à L. Rubrio, non à L. Turſecio hæreditas uenerat: non dum in Cn. Pompeij locum, multorumq; aliorum, qui aberãt, repentinus hæres ſucceſſerat: erat ei uiuẽdum latronum ritu; ut tantum haberet, quantum rapere potuiſſet. ſed hæc, quæ robuſtioris improbitatis ſunt, omittamus: loquamur potius de neq̃ſſimo genere leuitatis. Tu iſtis fau

cibus,iſtis lateribus,iſta gladiatoria totius corporis firmi tate,tantum uini in Hippiæ nuptijs exhauſeras,ut tibi ne ceſſe eſſet in populi R.conſpectu uomere poſtridie.ò rem non modo uiſu fœdam,ſed etiam auditu .ſi inter cœnā, in tuis immanibus illis poculis hoc tibi accidiſſet,quis non turpe duceret?in cœtu uero populi R.negocium publicū gerens,magiſter equitum,cui ructare turpe eſſet, is uo= mens fruſtis eſculentis uinum redolētibus gremium ſu= um,& totum tribunal impleuit. ſed hoc ipſe fatetur eſ= ſe in ſuis ſordibus.ueniamus ad ſplendida. Cæſar Ale= xandria ſe recepit felix, ut ſibi quidem uidebatur : mea autem ſententia niſi qui Reip.ſit felix,felix eſſe nemo po teſt. haſta poſita pro æde Iouis Statoris, bona(miſerum me:conſumptis enim lacrymis, tamen infixus animo hæ= ret dolor)bona,inquam,Cn.Pompeij Magni uoci acerbiſ ſimæ ſubiecta præconis. una in illa re ſeruitutis oblita ci uitas ingemuit,ſeruientibusq; animis gemitus tamen po puli R.liber fuit.expectantibus omnibus, quiſnam eſſet tam impius,tam demens,tam dijs hominibusq; hoſtis,qui ad illud ſcelus ſectionis auderet accedere,inuentus eſt ne= mo,præter Antonium;præſertim cum tot eſſent circa ha ſtam illam,qui alia omnia auderent . unus inuentus eſt, qui id auderet, quod omnium fugiſſet, & formidaſſet audacia. tantus igitur te ſtupor oppreſſit, uel, ut ue= rius dicam,tantus furor,ut primum, cum ſector ſis iſto loco natus, deinde cum Pompeij ſector, non te execran dum populo R.non deteſtabilem,non omnes tibi deos, o= mnes homines & eſſe inimicos,& futuros ſcias?at quàm inſolēter ſtatim heluo inuaſit in eius uiri fortunas, cuius uirtute terribilior erat populus R.exteris gentibus,iuſti=

cia charior? in eius igitur copias cum ſe ſubito ingurgitauiſſet,exultabat gaudio perſona de mimo,modo egens, repente diues.ſed,ut eſt apud poetam neſcio quem, Male parta,male dilabuntur: incredibile ac ſimile portẽti eſt,quonam modo illa tam multa,quàm paucis non dico menſibus,ſed diebus effuderit. maximus uini numerus fuit,permagnum optimi pódus argenti,pretioſa ueſtis, multa & lauta ſupellex, & magnifica multis locis,non illa quidem luxurioſi hominis,ſed tamen abundãtis.horum paucis diebus nihil erat. quæ Charybdis tam uorax? Charybdin dico? quæ ſi fuit,fuit animal unũ: Oceanus medius fidius uix uidetur tot res, tam diſſipatas,tam diſtantibus in locis poſitas,tam cito abſorbere potuiſſe. nihil erat clauſum,nihil obſignatum,nihil ſcriptũ: apothecæ totæ nequiſſimis hominibus condonabantur: alia mimi rapiebant,alia mimæ: domus erat aleatoribus referta, plena ebriorum: totos dies potabatur,atque id locis pluribus: ſuggerebantur etiam ſæpe(non enim ſemper iſte felix)damna aleatoria: conchiliatis Cn. Pompeij periſtromatis ſeruorum in cellis lectos ſtratos uideres. quamobrem deſinite mirari hæc tam celeriter eſſe conſumpta. non modo unius patrimonium, quamuis amplum,ut illud fuit,ſed urbes,& regna celeriter tanta nequitia deuorare potuiſſet. at eiuſdem ædes etiam & hortos.ò audaciam immanem: tu ingredi illam domum auſus es? tu illud ſanctiſſimum limẽ intrare?tu illarum ædium dijs penatibus os importuniſſimum oſtendere?quã domum aliquandiu nemo aſpicere poterat,nemo ſine lacrymis præterire, hac te in domo tam diu diuerſari nõ pudet? in qua quamuis nihil ſapias, tamen nihil ti-

bi poteſt eſſe iucundum. an tu, illa ueſtibula, roſtra, ſpolia cum aſpexiſti, domum tuam te introire putas? fieri nõ poteſt: quamuis enim ſine mente, ſine ſenſu ſis, ut es; tamen & te, & tua, & tuos noſti. nec uero te unquam neque uigilantem, neq; in ſomnis credo mente poſſe conſiſtere. neceſſe eſt, quamuis ſis, ut es, uiolentus, & furens, cum tibi obiecta ſit ſpecies ſingularis uiri, perterritũ de ſomno excitari, furere etiam ſæpe uigilantem. me quidem miſeret parietum ipſorum, atq; tectorum: quid enim unquam domus illa uiderat, niſi pudicũ, niſi ex optimo more, & ſanctiſſima diſciplina? fuit enim ille uir P.C. ſicut ſcitis, cum foris clarus, tum domi admirandus; neq; rebus externis magis laudandus, q̃ inſtitutis domeſticis. huius in ſedibus pro cubiculis ſtabula, pro tricliniјs popinæ ſunt. & ſi iam negat. nolite, nolite quærere. frugi factus eſt. illam ſuam ſuas res ſibi habere iuſſit: ex duodecim tabulis cauſam addidit: exegit. quàm porrò ſpectatus ciuis, quàm probatus, cuius ex omni uita nihil eſt honeſtius, q̃ quod cum mima fecit diuortium. At q̃ crebro uſurpat, & Conſul, & Antonius? hoc eſt dicere, & Conſul, et impudiciſſimus, & Conſul, & homo nequiſſimus: quid enim eſt aliud Antonius? nam ſi dignitas ſignificaretur in nomine, dixiſſet aliquãdo credo auus tuus, & Cõſul, & Antonius. nũquam dixit. dixiſſet etiam collega meus, patruus tuus. niſi tu ſolus es Antonius. ſed omitto ea peccata, quæ nõ ſunt earũ partium propria, quibus tu Rẽp. uexauiſti: ad ipſas tuas partes redeo, id eſt ad ciuile bellũ. quod natũ, conflatum, ſuſceptum opera tua eſt, cur ei bello tum propter timiditatem tuã, & propter libidines defuiſti? guſtaras ciuilẽ ſanguinem, uel potius exorbueras:

fueras in acie Pharſalica anteſignanus: L. Domitium, no bilisſimum & clariſſimum uirum, occideras: multos, qui de prælio effugerant, quos Cæſar, ut non nullos, fortaſſe ſeruaſſet, crudeliſſime perſecutus trucidaras. q̄bus rebus tātis, talibus, geſtis, quid fuit cauſæ, cur in Africā Cæſaré non ſequerere, cum præſertim belli pars tanta reſtaret? itaq; quem locum apud ipſum Cæſarem poſt eius ex Africa reditum obtinuiſti? quo numero fuiſti? cuius tu imperatoris Quæſtor fueras, Dictatoris magiſter equitū, belli princeps, crudelitatis auctor, prædæ ſocius, teſtamenti, ut ipſe dicebat, filius, appellatus es de pecunia, quā pro domo, pro hortis, pro ſectione debebas. primo reſpondiſti planè ferociter: &, ne omnia uidear contra te, propemodum æqua & iuſta dicebas. à me C. Cæſar pecuniā? cur potius, quàm ego ab illo? an ille ſine me uicit? at ne potuit quidem. ego ad illum belli ciuilis cauſam attuli: ego leges pernicioſas rogaui: ego arma contra Conſules, imperatoresq́; populi R. cōtra ſenatum populumq́; R. contra deos patrios, araſq́;, & focos, contra patriam tuli. num ſibi ſoli uicit? quorum facinus commune, cur non ſit eorum præda cōmunis? ius poſtulabas. ſed quid ad rem? plus ille poterat. itaque excuſſis tuis uocibus, & ad te, & ad prædes tuas milites miſit; cum repente à te præclara illa tabula prolata, qui riſus hominum de te erat? tantam eſſe tabulam, tam uarias, tam multas poßeſſiones, ex quibus, præter partem Miſeni, nihil erat, quod is, qui auctionaretur, poſſet ſuū dicere. auctionis uero miſerabilis aſpectus. ueſtis Pōpeij non multa, eaq; maculoſa, eiuſdē quædā argētea uaſa colliſa, ſordidata mācipia: ut doleremus quicquā eſſe ex illis reliquijs, quod uidere poſ-

ſemus.hanc tamen auctionem hæredes L.Rubrij decreto Cæſaris prohibuerunt.hærebat nebulo: quò ſe uerteret, non habebat. quippe in his ipſis temporibus domi Cæſaris percuſſor ab iſto miſſus deprehenſus dicebatur eſſe cũ ſica. de quo Cæſar in ſenatu, aperte in te inuehens, queſtus eſt.proficiſcitur in Hiſpaniam Cæſar, paucis tibi ad ſoluendum propter inopiam tuam prorogatis diebus. ne tum quidem ſequeris. tam bonus gladiator rudem tam cito accepiſti?hunc igitur quiſquam, qui in ſuis partibus, ideſt in ſuis fortunis tam timidus fuerit, pertimeſcat?profectus eſt tandem aliquando in Hiſpaniam, ſed tuto, ut ait, peruenire non potuit.quonam modo igitur Dolabella peruenit?aut non ſuſcipienda fuit iſta cauſa Antoni, aut, cum ſuſcepiſſes, defendenda uſq; ad extremum.ter depugnauit Cæſar cum ciuibus, in Theſſalia, Africa, Hiſpania. omnibus affuit his pugnis Dolabella: in Hiſpanienſi etiam uulnus accepit. ſi de meo iudicio quæris, nollem: ſed tamen conſilium à primo reprehendendum, laudanda conſtantia.tu uero quid cenſes?Cn.Pompeij liberi primum patriam repetebant.eſto, fuerit hæc cauſa cõmunis. repetebant præterea deos penates patrios, aras, focos, larem ſuum familiarem, in quæ tu inuaſeras. hæc cũ repeterent armis ij, quorum erant legibus: etſi in rebus iniquiſſimis quid poteſt eſſe æqui? tamẽ erat æquiſſimum contra Cn.Pompeij liberos Cn. Pompeij pugnare ſectorem.an, tu Narbone in menſas hoſpitũ cum uomeres, Dolabella pro te in Hiſpania dimicaret? qui uero Narbone reditus?& tamen quærebat, cur ego ex ipſo curſu tam ſubito reuertiſſem. expoſui nuper P.C. cauſam reditus mei.uolui, ſi poſſem, etiam ante Calendas Ian. prodeſſe

Reip.nam quod quærebas,quomodo rediſſem : primum luce,non tenebris: deinde cum calceis,& toga,nullis nec gallicis,nec lacerna.at etiam aſpicis me,& quidem,ut uideris,iratus . næ tu iam mecum in gratiã redeas,ſi ſcias, quàm me pudeat nequitiæ tuæ,cuius te ipſum nõ pudet. ex omnibus omnium flagitijs nullum turpius uidi, nullũ audiui.qui magiſter equitum fuiſſe tibi uiderere, in proximum annum Conſulatum peteres,uel potius rogares, is per municipia,coloniasq; Galliæ,à qua, cum Conſulatus noſter petebatur,non rogabatur, petere Conſulatum ſolebamus,cum gallicis & lacerna cucurriſti . at uidete leuitatem. cum hora diei decima ferè ad ſaxa Rubra ueniſſet,delituit in quadam cauponula , atque ibi ſe occultans perpotauit ad ueſperum. inde ciſio celeriter ad urbem aduectus , domum uenit capite inuoluto . ianitor, quis tu ? à Marco tabellarius . confeſtim ad eam , cuius cauſa uenerat,deducitur,eiq; epiſtolam tradidit . quam cum illa legeret flens(erat enim amatorie ſcripta:caput autem literarum,ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum , omnem ſe amorem abieciſſe illinc , atque in hanc transfudiſſe)cum mulier fleret uberius,homo miſericors ferre non potuit,caput aperuit,in collum inuaſit. ò hominem nequam(quid enim aliud dicam ? magis proprie nihil poſſum dicere) ergo,ut te catamitum , neque opinato cum oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret,iccirco urbem terrore nocturno,Italiam multorum dierũ metu perturbaſti ? & domi quidem cauſam amoris habuit, foris etiam turpiorem , ne L. Plancus prædes ſuos uenderet.productus autẽ in concionẽ à Tribuno pl.cum reſpondiſſes,te rei tuæ cauſa ueniſſe,populum etiam dica

cem in te reddidiſti.ſed nimis multa de nugis. ad maiora ueniamus. Cæſari ex Hiſpania redeunti obuiã longiſſime proceſſiſti:celeriter iſti,& rediſti, ut cognoſceret te ſi minus fortem,attamen ſtrenuum.factus es ei rurſus neſcio quo modo familiaris.habebat hoc omnino Cæſar: quem planè perditum ære alieno,egentemq́;,ſi eundem nequam hominem,audacemq́; cognouerat, hunc in familiaritatem libentiſſime recipiebat. his igitur rebus præclare cõmendatus,iuſſus eſt renunciari Cõſul,& quidem cum ipſo. nihil queror de Dolabella, qui tum eſt impulſus,inductus,eluſus.qua in re quanta fuerit utriuſq; ueſtrum perfidia in Dolabellam,quis ignorat? ille induxit,ut peteret:promiſſum,& receptũ interuertit, ad ſeq; tranſtulit.tu eius perfidiæ uoluntatem tuam aſcripſiſti. ueniunt Calendæ Ian.cogimur in ſenatum: inuectus eſt copioſius multo in iſtum,& paratius Dolabella, q̃ nunc ego.hic autem iratus quæ dixit dij boni? cũ primum Cæſar oſtendiſſet,ſe prius,q̃ proficiſceretur, Dolabellam Cõſulem eſſe iuſſurum: quem negant Regem,qui & faceret ſemper eiuſmodi aliquid & diceret: ſed cum Cæſar ita dixiſſet,tum hic bonus Augur eo ſe ſacerdotio præditum eſſe dixit,ut comitia auſpicijs uel impedire,uel uiciare poſſet: idq́; ſe facturum eſſe aſſeuerauit.in quo primũ incredibilem ſtupiditatem hominis cognoſcite.quid enim? iſtuc,quod te ſacerdotij iure facere poſſe dixiſti; ſi Augur non eſſes,& Conſul eſſes,minus facere potuiſſes?uide,ne etiam facilius: nos enim nunciationem ſolum habemus,Conſules,& reliqui magiſtratus etiam ſpectionem. eſto hoc imperite(nec enim ab homine nunquam ſobrio poſtulanda prudẽtia)ſed uidete impudentiã. multis ante

menſibus

menſibus in ſenatu dixit, ſe Dolabellæ comitia aut prohi bitурum auſpicijs, aut id facturum eſſe, quod fecit. quiſ= quã ne diuinare poteſt, quid uitij in auſpicijs futurum ſit, niſi qui de cœlo ſeruare conſtituit? quod neq; licet co mitijs per leges: &, ſiquis ſeruauit, non habitis comitijs, ſed prius, q̃ habeantur, debet nunciare. uerum implica= ta inſcitia, impudentia eſt; ſi nec ſcit, quod Augurẽ; nec facit, quod pudentem decet. atq; ex illo die recordamini eius uſq; ad Idus Mart. Conſulatum. quis unq̃ apparitor tam humilis, tam abiectus? nihil ipſe poterat: omnia ro gabat: caput in aduerſam lecticam inferens, beneficia, quæ uenderet, à collega petebat. ecce Dolabellæ comitio= rum dies, ſortitio prærogatiuæ: quieſcit. renũciatur: ta cet. prima claſſis uocatur, renũciatur, deinde, ut aſſolet, ſuffragia. tum ſecunda claſſis: quæ omnia citius ſunt fa cta, quàm dixi. confecto negotio bonus Augur (Lælium diceres) alio die, inquit. ò impudẽtiam ſingularem. quid uideras? quid ſenſeras? quid audieras? nec enim te de cœlo ſeruaſſe dixiſti, neq; hodie dicis. id igitur obuenit ui tium, quod tu iam Calendis Ian. futurum eſſe præuide= ras, & tãto ante prædixeras. ergo hercule magna, ut ſpe ro, tua potius, quàm Reip. calamitate ementitus es auſpi cia, obſtrinxiſti populum R. religione, Augur Auguri, Conſul Conſuli nunciauiſti. nolo plura; ne acta Dola= bellæ uidear conuellere: quæ neceſſe eſt aliquando ad no ſtrum collegium deferantur. ſed arrogantiam hominis, inſolentiamq́; cognoſcite. quandiu tu uoles, uitioſus Con= ſul Dolabella: rurſus, cum uoles, ſaluis auſpicijs creatus. ſi nihil eſt, cum Augur his uerbis nunciat, quibus nũcia= ſti: confitere te, cum, alio die, dixeris, ſobrium nõ fuiſſe.

ſin eſt aliqua uis in iſtis uerbis: ea quæ ſit, Augur à collega requiro. ſed ne forte ex multis rebus geſtis, M. Antonij rem unam pulcherrimã tranſiliat oratio, ad Lupercalia ueniamus. non diſſimulat P. C. apparet eſſe cõmotum: ſudat: pallet. quidlibet, modo ne nauſeet, faciat: quod in porticu Minutia fecit. quæ poteſt eſſe turpitudinis tantæ defenſio? cupio audire; ut uideam, ubi rhetoris tanta merces, ubi campus Leontinus appareat. ſedebat in roſtris collega tuus, amictus toga purpurea, in ſella aurea, coronatus: aſcẽdis: accedis ad ſellam: ita eras Lupercus, ut te eſſe Cõſulem meminiſſe deberes. diadema oſtendis: gemitus toto foro. unde diadema? non enim abiectum ſuſtuleras, ſed attuleras domo meditatum, & cogitatum ſcelus. tu diadema imponebas cum plangore populi, ille cum plauſu reijciebat. tu ergo unus ſcelerate inuentus es, qui, cum auctor regni eſſes, eum, quem collegam regni habebas, dominum habere uelles, & idem tentares, quid populus R. ferre, & pati poſſet. at etiam miſericordiã captabas: ſupplex te ad pedes abijciebas, quid petens? ut ſeruires? tibi uni peteres, qui ita à puero uixeras, ut omnia paterere, ut facile ſeruires: à nobis populoq; R. mandatum id certe non habebas. ò præclaram illam eloquentiam tuam, cum es nudus cõcionatus. quid hoc turpius? quid fœdius? quid ſupplicijs omnibus dignius? num expectas, dum te ſtimulis fodiam? hæc te, ſi ullam partem habes ſenſus, lacerat, hæc cruentat oratio. uereor, ne imminuam ſummorum uirorum gloriã: dicam tamen dolore cõmotus. non ne indignum eſt uiuere eum, qui impoſuerit diadema, cum omnes fateantur iure interfectum eſſe, qui abiecerit. at etiam aſcribi iuſ=

ſit in faſtis ad Lupercalia, C. Cæſari Dictatori perpetuo M. Antonium Conſulem populi iuſſu regnum detuliſſe, Cæſarem uti noluiſſe. iam iam minime miror te otium perturbare, non modo urbem odiſſe, ſed etiam lucem, cum perditiſſimis latronibus non ſolum de die, ſed etiã in diem uiuere: ubi enim tu in pace conſiſtes? qui locus tibi in legibus, & in iudicijs eſſe poteſt, quæ tu, quantum in te fuit, dominatu regio ſuſtuliſti? ideo ne L. Tarquinius exactus, Sp. Caſſius, Sp. Melius, M. Manlius necati, ut multis poſt ſeculis à M. Antonio, quod fas non eſt, Rex Romæ cõſtitueretur? ſed ad auſpicia redeamus. de quibus rebus Idibus Mart. fuit in ſenatu Cæſar acturus, quæro tum tu quid egiſſes? audiebam quidem te paratum ueniſſe, quòd me de ementitis auſpicijs, quibus tamen parere neceſſe erat, putares eſſe dicturum. ſuſtulit illum diem fortuna populi R. num etiam tuũ de auſpicijs iudicium interitus Cæſaris ſuſtulit? ſed incidi in id tempus, quod ijs de rebus, in quas ingreſſa erat oratio, prætereundum non ſit. quæ tua fuga? quæ formido illo die? quæ propter conſcientiam ſcelerum deſperatio uitæ, cum ex illa fuga beneficio eorum, qui te, ſi ſanus eſſes, ſaluum eſſe uoluerunt, clàm te domum recepiſti? ò mea fruſtra ſemper ueriſſima auguria rerum futurarum. dicebam illis in Capitolio liberatoribus noſtris, cum me ad te ire uellent, ut ad defendendã Remp. te adhortarer; quoad metueres, omnia te promiſſurũ; ſimul ac timere deſiſſes, ſimilem te futurum tui. itaq; cum cæteri conſulares irent, redirent, in ſententia manſi, neq; te illo die, neq; poſtero uidi, neq; ullã ſocietatẽ optimis ciuibus cũ importuniſſimo hoſte fœdere ullo cõfirmari poſſe

credidi.poſt diem tertium ueni in ædem Telluris, et qui dem inuitus, cum omnes aditus armati obſiderent. qui tibi ille dies M. Antoni fuit? quanquam mihi ſubito inimicus extitiſti: tamen me tui miſeret, quod tibi inuideris. qui tu uir, dij immortales, & quantus fuiſſes, ſi illius diei mentem ſeruare potuiſſes? pacem haberemus, quæ erat facta per obſidem puerum nobilem M. Antonij filium M. Bambalionis nepotem: quanquam te bonum timor faciebat, non diuturni magiſter officij; improbum fecit ea, quæ, dum timor abeſt, à te nō diſcedit audacia. etſi tum, cum optimum te putabant me quidem diſſentiente, funeri tyranni illius ſceleratiſſimi præfuiſti. tua illa pulchra laudatio, tua miſeratio, tua cohortatio. tu, tu illas faces incendiſti, & eas, quibus ſemiuſtulatus ille eſt; & eas, quibus incenſa L. Bellieni domus deflagrauit. tu illos impetus perditorum hominum, & ex maxima parte ſeruorum, quos nos ui, manúq; repulimus, in noſtras domus immiſiſti. idem tamen quaſi fuligine abſterſa, reliquis diebus in Capitolio præclara S.C. feciſti, ne qua poſt Idus Mart. immunitatis tabula, ne'ue cuiuſquam beneficij figeretur. meminiſti ipſe, de exulibus; ſcis, de immunitate quid dixeris. optimū uero, quod Dictaturæ nomen in perpetuum de Rep. ſuſtuliſti. quo quidem facto tantum te cepiſſe odiū regni uidebatur, ut eius omnem propter proximum Dictatorem tolleres metum. conſtituta Reſp. uidebatur alijs, mihi uero nullo modo, qui omnia te gubernante naufragia metuebam. num igitur me fefellit? aut num diutius ſui potuit eſſe diſſimilis? inſpectantibus uobis toto Capitolio tabulæ figebantur, neq; ſolum ſingulis ueniebant immunitates, ſed etiam populis uniuerſis:

ciuitas nō tum ſingillatim, ſed prouincijs totis dabatur. itaq; ſi hæc manent,quæ ſtante Rep.manere nō poſſunt: prouincias uniuerſas P.C.perdidiſtis,neq; uectigalia ſolum, ſed etiam imperiū populi R.huius domeſticis nundinis diminutum eſt.ubi eſt ſepties millies ſeſtertiū?quod in tabulis,quæ ſunt ad Opis,patebat: funeſtæ illius quidem pecuniæ, ſed tamen,ſi ijs,quorum erat,non redderetur,quæ nos à tributis poſſet uindicare.tu autē ſeſtertiū quadringenties,quod Idibus Mart.debuiſti, quonam modo ante Calendas Apr.debere deſijſti? quid ego de cōmentarijs infinitis,quid de innumerabilibus chirographis loquar? ſunt ea quidem innumerabilia, quæ à diuerſis emebantur non inſciente te: ſed unum egregium de Rege Deiotaro populi R.amiciſſimo decretum in Capitolio fixum.quo propoſito,nemo erat,qui in ipſo dolore riſum poſſet continere: quis enim cuiquam inimicior,q̄ Deiotaro Cæſar? æque,atq; huic ordini,ut equeſtri,ut Maſſilienſibus, ut omnibus, quibus Remp.populi R.charam eſſe ſentiebat. is igitur,à quo uiuo nec præſens,nec abſens quicquam æqui, boni impetrauit, apud mortuum factus eſt gratioſus.cōpellarat hoſpitem præſens: cōputarat: pecuniam imperarat: in eius tetrarchiam ex Græcis comitibus ſuis collocarat: Armeniā abſtulerat à ſenatu datam.hæc uiuus eripuit,reddidit mortuus: at quibus uerbis? modo æquum ſibi uideri,modo non iniquum: mira uerborum cōplexio. at ille nunquā (ſemper enim abſenti affui Deiotaro) quicquam ſibi, quod nos pro illo poſtularemus,æquum dixit uideri.ſyngrapha HS centies per Legatos,uiros bonos,ſed timidos, & imperitos, ſine Sexti, ſine reliquorum hoſpitum Re-

gis ſententia, facta in Gynecæo. quo in loco plurimæ res ueniere, & ueneunt. qua ex ſyngrapha quid ſis acturus, meditere cenſeo: Rex enim ipſe ſua ſponte nullis cómentarijs Cæſaris, ſimul atq; audiuit eius interitũ, ſuo marte res ſuas recuperauit. ſciebat homo ſapiens ius ſemper hoc fuiſſe, ut, quæ tyranni eripuiſſent, ea tyrannis interfectis ij, quibus erepta eſſent, recuperarent. nemo igitur iureconſultus, ne iſte quidem, qui tibi uni eſt iureconſultus, per quem hæc agis, ex iſta ſyngrapha deberi dicit pro ijs rebus, quæ erant ante ſyngrapham recuperatæ: non enim à te emit, ſed prius, quàm tu ſuum ſibi uenderes, ipſe poſſedit. ille uir fuit. nos quidem contemnendi, qui auctorem odimus, acta defendimus. quid ego de cómentarijs infinitis, quid de innumerabilibus chirographis loquar? quorum etiam imitatores ſunt, qui ea, tanquam gladiatorum libellos, palàm uenditent. itaq; tanti acerui numorũ apud iſtum conſtruuntur, ut iam appendantur, non numerentur pecuniæ. at quàm cæca auaritia eſt? nuper fixa tabula eſt, qua ciuitates locupletiſſimæ Cretenſium liberantur, ſtatuiturq́;, ne poſt M. Brutum Proconſulem ſit Creta prouincia. tu mentis es cópos? tu non conſtringendus? an Cæſaris decreto Creta poſt M. Bruti deceſſum potuit liberari, cum Creta nihil ad Brutum Cæſare uiuo pertineret? at huius uenditione decreti (ne nihil actum putetis) prouinciã Cretam perdidiſtis. omnino nemo ullius rei fuit emptor, cui defuerit hic uenditor. & de exulibus legem, quã fixiſti, Cæſar tulit? nullius inſector calamitatem: tantum queror, primum eorum reditus inquinatos, quorum cauſam diſſimilem Cæſar iudicauerit: deinde neſcio cur reliquis idem

non tribuas: neq; enim plus quàm tres, aut quatuor reliqui ſunt, qui ſimili calamitate fuerint. cur tua miſericordia ſimili non fruũtur? cur eos habes in loco patrui? de quo ferre, cũ de reliquis ferres, noluiſti: quem etiam ad Cenſuram petendam impuliſti, eamq́; petitionem cõparaſti, quæ & riſus hominũ, & querelas moueret. cur autem ea comitia non habuiſti? an quia Tribunus pl. fulmen ſiniſtrũ nũciabat? tua quid intereſt? nulla auſpicia ſunt tuorũ, cum ſis religioſus. quid? eũdem in ſeptemuiratu non'ne deſtituiſti? interuenit enim. què metuiſti? credo, ne ſaluo capite negare non poſſes. omnibus * eũ cõtumelijs oneraſti, quem patris loco, ſi in te ulla pietas eſſet, colere debebas. filiã eius, ſororem tuã eieciſti, alia conditione quæſita, & ante perſpecta. nõ eſt ſatis: probri inſimulaſti pudiciſſimã fœminã. quid eſt, quod addi poſſit? contentus eo nõ fuiſti. frequentiſſimo ſenatu Calendis Ian. ſedente patruo hanc tibi eſſe cũ Dolabella odij cauſam auſus es dicere, ꝙ ab eo ſorori, & uxori tuæ ſtuprum oblatũ eſſe cõperiſſes. quis interpretari poteſt, impudentior ne, qui in ſenatu; an improbior, qui in Dolabellam; an impurior, qui patre audiente; an crudelior, qui in illam miſeram tam ſpurce, tam impie dixeris? ſed ad chirographa redeamus. quæ fuit tua cognitio? acta enim Cæſaris pacis cauſa cõfirmata ſunt à ſenatu, quæ quidem Cæſar egiſſet, non ea, quæ Cæſarem egiſſe dixiſſet Antonius. unde iſta erũpunt? quo auctore proferũtur? ſi ſunt falſa, cur probantur? ſi uera, cur ueneunt? at ſic placuerat, ut ex Calendis Iun. de Cæſaris actis cũ conſilio cognoſceretis. quod fuit conſiliũ? quem unquam aduocaſti? quas Calẽdas Iun. expectaſti? an eas, ad quas

te peragratis ueteranorum colonijs, ſtipatum armis retuliſti? ò præclaram illam percurſationem tuam menſe Aprili atq; Maio, tum, cum etiam Capuam deducere conatus es. quemadmodũ illam adieris, uel potius penè non adieris, ſcimus. cui tu urbi minitaris. utinam conere, ut aliquando illud, penè, tollatur, atq; nobilitata ſit tua illa peregrinatio. quid prandiorum apparatus? quid furioſam uinolentiam tuam proferam? tua iſta detrimenta ſunt: illa noſtra. agrum Campanum, qui cum de uectigalibus eximebatur, ut militibus daretur, tamen inflige magnum Reip. uulnus putabamus; hunc tu cõpranſoribus tuis, & colluſoribus diuidebas. mimos dico, & mimas in agro P.C. Campano collocatos. quid iam querar de agro Leontino? quandoquidem hæ quondam arationes Campani, & Leontini in populi R. patrimonio
* glandiferæ, & fructuoſæ ferebantur. medico tria millia iugerum, quaſi te ſanum feciſſet; rhetori duo, quaſi diſertum facere potuiſſet. ſed ad iter, Italiamq; redeamus. deduxiſti coloniam Caſilinum, quò Cæſar ante deduxerat. conſuluiſti per literas de Capua tu quidem, ſed idem de Caſilino reſpondiſſem, poſſes ne, ubi colonia eſſet, eò coloniam nouam iure deducere? negaui in eam coloniam, quæ eſſet auſpicato deducta, dum eſſet incolumis, coloniam nouam iure deduci: colonos nouos aſcribi poſſe, reſcripſi. tu autem inſolentia elatus, omni auſpiciorum iure turbato, Caſilinum coloniam deduxiſti, quò erat paucis annis ante deducta, ut uexillum uideres, & aratrum circunduceres: cuius quidem uomere portam Capuæ penè perſtrinxiſti, ut florentis coloniæ territorium minueretur. ab hac religionum

perturbatione aduolas in M. Varronis ſanctiſſimi, atq; in
tegerrimi uiri fundum Caſſinatem: quo iure? quo ore?
eodem, inquies, quo in hæredum L. Rubrij, quo in hæredū
L. Turſecij prædia, quo in reliquas innumerabiles poſſeſ
ſiones. & ſi ab haſta, ualeant tabulæ, modo Cæſaris, non
tuæ, quibus debuiſti, nō quibus tute te liberauiſti. Varro=
nis quidem Caſſinatem fundum quis ueniſſe dicit? quis
haſtam iſtius uenditionis uidit? quis uocem præconis au=
diuit? miſiſſe te dicis Alexandriam, qui emeret à Cæſare.
ipſum enim expectare magnum fuit. quis uero audiuit
unquam (nullius autem ſalus curæ pluribus fuit) de for
tunis Varronis rem ullam eſſe detractam? quod ſi etiam
ſcripſit ad te Cæſar, ut redderes: quid ſatis poteſt dici de
tanta impudentia? remoue gladios illos parumper, quos
uidemus: iam intelliges aliam cauſam eſſe haſtæ Cæſaris,
aliam confidentiæ, & temeritatis tuæ: non enim te do=
minus modo illis ſedibus, ſed quiuis amicus, uicinus, ho=
ſpes, procurator arcebit. at quàm multos dies in ea uilla
turpiſſime eſt perbacchatus? ab hora tertia bibebatur, lu
debatur, uomebatur. ò tecta ipſa miſera, quàm diſpa
ri domino: quanquam quo modo iſte dominus? ſed ta=
men quàm a diſpari tenebantur: ſtudiorum enim ſuo=
rum M. Varro uoluit eſſe illud, non libidinum diuerſo=
rium. quæ in illa uilla ante dicebantur? quæ literis
mandabantur? iura populi Romani, monumenta ma=
iorum, omnis ſapientiæ ratio, omniſq; doctrina. at
uero te inquilino (non enim domino) perſonabant o=
mnia uocibus ebriorum, natabant pauimenta uino,
madebant parietes, ingenui pueri cum meritorijs, ſcor
ta inter matres familias uerſabantur. Caſſino ſalu=

tatum ueniebant, Aquino, Interamna: admiſſus eſt nemo: iure id quidē: in homine enim turpiſſimo obſoleſcebant dignitatis inſignia. cum inde Romam proficiſcēs ad Aquinum accederet, obuiam ei proceſſit (ut eſt frequens municipium) magna ſanè multitudo. at iſte operta lectica latus eſt per oppidum, ut mortuus. ſtulte Aquinates: ſed tamen in uia habitabant. quid Anagnini? qui cum eſſent deuij, obuiam ei deſcenderunt, ut iſtum, tanquam ſi eſſet Conſul, ſalutarent. incredibile dictu eſt, tamen inter omnes conſtabat, neminem eſſe reſalutatum, præſertim cum duos ſecum Anagninos haberet, Muſtellam, & Laconem, quorum alter gladiatorum eſt princeps, alter poculorum. quid ego illas iſtius minas, contumeliasq; commemorem, quibus inuectus eſt in Sidicinos, uexauit Puteolanos, quòd C. Caſſium, & Brutos patronos adoptaſſent, magno quidem iudicio, ſtudio, beniuolentia, charitate, non, ut te, ut Baſilium, ui & armis, & alios ueſtri ſimiles, quos clientes nemo habere uelit, non modo eſſe illorum cliens? interea dum tu abes, qui dies ille collegæ tui, cum illud, quod tu uenerari ſolebas, buſtum in foro euertit? qua re tibi nunciata, ut conſtabat inter eos, qui unà fuerunt, cōcidiſti. quid euenerit poſtea, neſcio. metum credo ualuiſſe, & arma. collegam quidem de cœlo detraxiſti; effeciſtiq;, non tu quidem etiam nūc, ut ſit ſimilis tui, ſed certe ut diſſimilis eſſet ſui. qui uero reditus inde Romam? quæ perturbatio totius urbis? memineramus Cinnam nimis potentem: Syllam poſtea dominantem, modo Cæſarem regnantē uideramus. erant fortaſſe gladij, ſed ij abſconditi, nec ita multi: iſta uero quæ, & quanta barbaria eſt? agmine quadrato cū gladijs ſequuntur: ſcu

torum lecticas portari uidemus. atq; his quidem iam inueteratis P. C. *conſuetudine obduruimus* : *Calendis Iun. cum in ſenatum, ut erat cõſtitutũ, uenire uellemus, metu perterriti repente diffugimus. at iſte, qui ſenatu non egeret, neq; deſiderauit quenquam, & potius diſceſſu noſtro lætatus eſt, ſtatimq́; illa mirabilia facinora effecit: qui chirographa Cæſaris defendiſſet lucri ſui cauſa, is leges Cæſaris, easq́; præclaras, ut Remp. concutere poſſet, euertit: numerum annorũ prouincijs prorogauit: idemq́;, cum actorum Cæſaris defenſor eſſe deberet, & in publicis, & in priuatis rebus acta Cæſaris reſcidit. in publicis actis nihil eſt lege grauius: in priuatis firmiſſimum eſt teſtamentũ. leges alias ſine promulgatione ſuſtulit; alias ut tolleret, promulgatas promulgauit: teſtamentum irritum fecit: quod etiam infimis ciuibus ſemper obtentum eſt. ſigna, tabulas, quas populo Cæſar una cum hortis legauit, eas hic partim in hortos Pompeij deportauit, partim in uillam Scipionis. & tu in Cæſaris memoria diligens? tu illum amas mortuum? quem is maiorem honorẽ conſecutus erat, quã ut haberet puluinar, ſimulacrũ, faſtigium, flaminem? eſt ergo flamẽ, ut Ioui, ut Marti, ut Quirino, ſic diuo Iulio M. Antonius. quid igitur ceſſas? cur nõ inaugurare? ſume diem: uide, qui te inauguret: collegæ ſumus: nemo negabit. ò deteſtabilem hominem, ſiue ꝙ tyranni ſacerdos es, ſiue quòd mortui. quæro deinceps, nũ, hodiernus dies qui ſit, ignores? neſcis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuiſſe? te ipſum autem ad populũ tuliſſe, ut quintus præterea dies Cæſari tribueretur? cur nõ ſumus prætextati? cur honorẽ Cæſaris tua lege datũ deſeri patimur? an ſupplicationes addendo diem*

contaminari paſſus? puluinaria noluiſti? aut undiq; reli=gionem tolle, aut uſquequaq; conſerua. quæres, placeat ne mihi puluinar eſſe, faſtigium, flaminem? mihi uero nihil iſtorum placet. ſed tu, qui acta Cæſaris defendis, quid potes dicere, cur alia defendas, alia non cures? niſi forte uis fateri, te omnia quæſtu tuo, non illius dignitate metiri. quid ad hæc tandem? expecto enim eloquentiam tuam. diſertiſſimum cognoui auum tuum, at te etiam apertiorẽ in dicendo. ille nunquam nudus eſt concionatus: tuũ hominis ſimplicis pectus uidimus. reſpõdebis ne ad hæc, aut omnino hiſcere audebis? ecquid reperies ex tam lõga oratione mea, cui te reſpondere poſſe confidas? ſed præterita omittamus. hunc unum diem, hunc unum, inquam, hodiernum diem, hoc pũctum temporis, quo loquor, defende, ſi potes. cur armatorum corona ſenatus ſeptus eſt? cur me tui ſatellites cum gladijs audiunt? cur ualuæ Concordiæ non patent? cur homines omnium gentium, maxime barbaros Ithyreos cum ſagittis deducis in forum? præſidij ſui cauſa ſe facere dicit. non'ne igitur millies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe uiuere? ſed nullum eſt iſtuc, mihi crede, præſidium. charitate, & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe, nõ armis. eripiet, extorquebit tibi iſta populus R. utinam ſaluis nobis: ſed quoquo modo nobiſcum egeris; dum iſtis conſilijs uteris, non potes eſſe, mihi crede, diuturnus: etenim iſta tua minime auara coniux, quam ego ſine contumelia deſcribo, nimium debet diu populo R. penſionem tertiam. habet populus R. ad quos gubernacula Reip. deferat: qui ubicunq; terrarum ſunt, ibi eſt omne Reip. præſidium, uel potius ipſa Reſp. quæ ſe adhuc tantummodo

ulta eſt,non dum recuperauit.habet quidem certe Reſp. adoleſcentes nobiliſſimos,paratos defenſores.q̃ uolent,illi cedant,ocio conſulentes: tamen à Rep.reuocabuntur.& nomen pacis dulce eſt,& ipſa res ſalutaris. ſed inter pacem & ſeruitutem plurimum intereſt.pax eſt tranquilla libertas: ſeruitus malorum omnium poſtremum, non modo bello, ſed morte etiam repellendum.quòd ſi ſe ipſos illi noſtri liberatores è conſpectu noſtro abſtulerunt: at exemplum facti reliquerũt.illi,quod nemo fecerat, fecerunt. Tarquiniũ Brutus bello eſt perſecutus: qui tamẽ Rex fuit,cum eſſe Romæ Regem licebat.Sp.Caſſius, Sp. Melius,M.Manlius propter ſuſpicionem regni appetendi ſunt necati.hi primi cum gladijs non in regnum appetẽtem, ſed in regnantem impetum fecerunt.quod cum ipſum factum per ſe præclarum,atq; diuinum eſt,tum ex poſitum ad imitandum,præſertim cum illi eam gloriam conſecuti ſint,quæ uix cœlo capi poſſe uideatur: & ſi.n. ſatis in ipſa conſcientia pulcherrimi facti fructus erat, tamen immortalitatem non arbitror contemnendam. recordare illum M.Antoni diem,quo Dictaturam ſuſtuliſti:pone ante oculos lætitiam ſenatus,populiq́; R. confer cum nummatione tua tuorumq́;: tum intelliges,quantũ inter laudem & lucrum interſit. ſed nimirum, ut quidam morbo aliquo,& ſenſus ſtupore ſuauitatem cibi nõ ſentiunt,ſic libidinoſi,auari, facinoroſi ueræ laudis guſtum non habent. ſed ſi te laus allicere ad recte faciendum non poteſt,ne metus quidem à fœdiſſimis factis poteſt auocare?iudicia non metuis: ſi propter innocentiam, laudo: ſi propter uim,non intelligis,ei,qui iſto modo iudicia non timeat,quid timendum ſit. ꝙ ſi non metuis ui=

roſ fortes,egregioſq; ciues,quòd à corpore tuo prohiben
tur armis: tui te,mihi crede,diutius non ferent. quæ eſt
autem uita,dies et noctes timere à ſuis?niſi uero aut ma
ioribus habes beneficijs obligatos, q̃ ille quoſdam habuit,
à quibus eſt interfectus; aut tu es ulla re cũ eo comparã
dus.fuit in illo ingenium,ratio,memoria, literatura,co=
gitatio,diligentia: res bello geſſerat,quãuis Reip.calami=
toſas,attamen magnas: multos annos regnare eſt medita
tus: magno labore,magnis periculis,quod cogitarat, effe
cerat: muneribus,monumentis,congiarijs,epulis multitu
dinem imperitam lenierat: ſuos præmijs, aduerſarios cle
mentiæ ſpecie deuinxerat.quid multa? attulerat iam libe
ræ ciuitati partim metu, partim patientia conſuetudinẽ
ſeruiendi.cum illo ego te dominandi cupiditate conferre
poſſum: cæteris uero rebus nullo modo es comparandus.
ſed ex plurimis malis,quæ ab illo Reip. ſunt inuſta , hoc
tamen boni eſt,ꝙ didicit iam populus R. quantum cuiq;
crederet,quibus ſe cõmitteret,à quibus caueret. hæc igi=
tur non cogitas?nec intelligis ſatis eſſe uiris fortibus didi
ciſſe,q̃ ſit pulchrũ beneficio gratum, fama glorioſum ty
rannum occidere?an,cum illum homines non tulerint,te
ferent?certatim poſthac,mihi crede, ad hoc opus curre=
tur,nec occaſionis tarditas expectabitur . reſpice quæſo
aliquãdo Remp.M.Antoni:quibus ortus ſis,non quibuſ=
cum uiuas,conſidera: mecum ut uoles,cum Rep. redi in
gratiam.ſed de te tu ipſe uideris: ego de me ipſo profite
bor.defendi Remp.adoleſcens,non deſeram ſenex : contẽ
pſi Catilinæ gladios, non pertimeſcam tuos . quin etiam
corpus libenter obtulerim,ſi repræſentari morte mea li=
bertas ciuitatis poteſt; ut aliquando dolor populi R.pa=

riat, quod iam diu parturit. etenim ſi ab hinc annos pro pé uiginti hoc ipſo in templo negaui poſſe mortem immaturam eſſe conſulari: quanto uerius nunc negabo ſeni? mihi uero P.C. iam etiam optanda mors eſt perfuncto rebus eis, quas adeptus ſum, quasq; geſſi. duo modo hæc opto: unum, ut moriens populum R. liberum relinquam; hoc mihi maius à dijs immortalibus dari nihil poteſt: alterum, ut ita cuique eueniat, ut de Rep. quiſque mereatur.

IN M. ANTONIVM
PHILIPPICA TERTIA.
ORATIO XLVI.

SErius omnino P.C. quàm tempus Reip. poſtulauit, aliquando tamen conuocati ſumus. quod flagitabam equidem quotidie, quippe cum bellum nefarium contra aras, & focos, contra uitam, fortunasq; noſtras ab homine profligato, ac perdito non comparari, ſed geri iam uiderem. expectantur Calẽdæ Ian. quas non expectat Antonius, qui in prouinciam D. Bruti, ſummi & ſingularis uiri, cum exercitu impetum facere conatur: ex qua ſe inſtructum, & paratum ad urbẽ uenturum eſſe minitatur. quæ eſt igitur expectatio, aut quæ uel minima dilatio temporis? quanquã enim adſunt Calendæ Ian. tamẽ breue tempus longum eſt imparatis: dies enim affert, et hora potius, niſi prouiſum eſt, magnas ſæpe clades: certus autem dies non, ut ſacrificij, ſic conſilij expectari ſolet. quòd ſi aut Calendæ Ian. fuiſſent eo die, quo primum ex urbe fugit Antonius; aut hæ non eſſent expectatæ: bellum iam nullum haberemus: auctoritate enim ſenatus conſenſuq; populi R. facile hominis amentis fregiſſemus audaciam. quod confido equidem Conſules deſignatos, ſimul ac magiſtratum inierint, eſſe facturos: ſunt enim optimo animo, ſummo conſilio, ſingulari concordia. mea autem feſtinatio non uictoriæ ſolum auida eſt, ſed etiam celeritatis: quouſq; enim tantum bellũ, tam crudele, tam nefarium priuatis conſilijs propulſabitur? cur nõ q̃primũ publica accedit auctoritas? C. Cæſar,

adoleſcens

adoleſcens, penè potius puer, incredibili ac diuina quadam mente, atq; uirtute, tum, cum maxime furor arderet Antonij, cumq́; eius à Brunduſio crudelis & peſtifer reditus timeretur, nec poſtulantibus, nec cogitãtibus, nec opinantibus quidem nobis (quia fieri poſſe non uidebatur) firmiſſimum exercitum inuicto genere ueteranorum militum cõparauit, patrimoniumq́; ſuum effudit. quanq̃ non ſumus uſi eo uerbo, quo decuit: nõ enim effudit, ſed in ſalute Reip. collocauit. cui quanq̃ gratia referri tanta non poteſt, quanta debetur: habenda tamen tanta eſt, quantam maximã animi noſtri capere poſſunt: quis enim eſt tam ignarus rerũ, tam nihil de Rep. cogitans, qui hoc non intelligat; ſi M. Antonius à Brunduſio cum ijs copijs, quas ſe habiturũ putauerat, Romã, ut minabatur, uenire potuiſſet, nullum genus crudelitatis eũ præteriturum fuiſſe? quippe qui in hoſpitis tectis Brundusij fortiſſimos uiros ciues optimos iugulari iuſſit: quorũ ante pedes eius morientiũ ſanguine os uxoris reſperſum eſſe conſtabat. hac ille crudelitate imbutus, cum multo bonis omnibus ueniret iratior, q̃ illis fuerat, quos trucidarat: cui tandem ueſtrũ, aut cui omnino bono pepercíſſet? qua peſte Remp. priuato conſilio (nec enim fieri potuit aliter) Cæſar liberauit. qui niſi in hac Rep. natus eſſet, Remp. ſcelere Antonij nullam haberemus: ſic enim perſpicio, ſic iudico; niſi unus adoleſcens illius furẽtis impetus crudeliſſimosq́; conatus cohibuiſſet, Remp. funditus interituram fuiſſe. cui quidem hodierno die P. C. (nũc enim primũ ita conuenimus, ut illius beneficio poſſemus, quæ ſentiremus, libere dicere) tribuẽda eſt auctoritas, ut Remp. nõ modo à ſe ſuſceptã, ſed etiã à nobis

commendatam poſſit defendere. Nec uero de legione Martia (quoniam longo interuallo loqui nobis de Rep. licet) ſileri poteſt : quis enim unus fortior, ac amicior unq̃ Reip. fuit, quàm legio Martia uniuerſa ? quæ cũ hoſtem populi R. M. Antonium iudicaſſet, comes eſſe eius amentiæ noluit, reliquit Conſulem. quod profecto nõ feciſſet, ſi eũ Conſulem iudicauiſſet, quem nihil aliud agere, nihil moliri, niſi cædem ciuiũ, atq; interitum ciuitatis uideret. atq; ea legio conſedit Albæ. quam potuit urbem eligere aut opportuniorem ad res gerendas, aut fideliorem, aut fortiorum uirorum, aut amiciorum populo R. ciuiũ ? huiuſce legionis uirtutẽ imitata quarta legio duce L. Egnatuleio Quæſtore, ciue optimo, & fortiſſimo, Cæſaris auctoritatem, atq; exercitum perſecuta eſt. faciendum eſt igitur nobis P. C. ut ea, quæ ſua ſponte clariſſimus adoleſcens, atq; omnium præſtantiſſimus geſſit, & gerit, hæc auctoritate noſtra comprobentur ; ueteranorumq́; fortiſſimorum uirorũ, tum legionis Martiæ, quartæq́; mirabilis conſenſus ad Remp. recuperandam laude, & teſtimonio noſtro confirmetur ; eorumq́; commoda, honores, præmia, cum Conſules deſignati magiſtratum inierint, curæ nobis fore hodierno die ſpondeamus. atq; ea quidem, quæ dixi de Cæſare, deq́; eius exercitu, iam diu nota ſunt nobis : uirtute enim admirabili Cæſaris, conſtantiaq́; militum ueteranorum, legionumq́; earum optimo iudicio, quæ auctoritatem noſtrã, libertatem populi R. uirtutem C. Cæſaris ſecutæ ſunt, à ceruicibus noſtris eſt depulſus Antonius. ſed, ut dixi, hæc ſuperiora. hoc uero recens edictum D. Bruti, quod paulo ante propoſitũ eſt, certe ſilentio non poteſt præteriri ;

pollicetur enim ſe prouinciam Galliam retenturum in ſenatus populiq; R. poteſtate. ò ciuem natum Reip. memorem ſui nominis, imitatoremq; maiorum: neq; enim Tarquinio expulſo, maioribus noſtris tam fuit optata libertas, quàm eſt repulſo Antonio retinẽda nobis. illi Regibus parere iã à condita urbe didicerant: nos poſt Reges exactos ſeruitutis obliuio ceperat. atq; ille Tarquinius, quem maiores noſtri non tulerũt, non crudelis, ſed ſuperbus habitus eſt, & dictus. quod nos uitium in priuatis ſæpe tulimus, id maiores noſtri ne in Rege quidem ferre potuerunt. L. Brutus Regem ſuperbum non tulit: Decimus ſceleratum atq; impium regnare patietur? quid Tarquinius tale, qualia innumerabilia & fecit, & facit Antonius? ſenatum etiam Reges habebant: nec tamen, ut Antonio ſenatum habenti, in conſilio Regis uerſabantur barbari armati. ſeruabant auſpicia Reges: quæ hic Conſul Augurq; neglexit, neq; ſolum legibus contra auſpicia ferendis, ſed etiã collega unà referente, quem ipſe ementitis auſpicijs uitioſum fecerat. quis autem Rex unquã fuit tam inſigniter impudens, ut haberet omnia commoda, beneficia, iura regni uenalia? quam hic immunitatem, quam ciuitatem, quod præmium non uel ſingulis hominibus, uel ciuitatibus, uel uniuerſis prouincijs uendidit? nihil humile de Tarquinio, nihil ſordidum accepimus: at uero huius domi inter quaſilla pendebatur aurum: numerabatur pecunia: una in domo omnes, quorum intererat, totum imperium populi R. nundinabantur. ſupplicia uero in ciues R. nulla Tarquinij accepimus: at hic & Sueſſæ iugulauit eos, quos in cuſtodiam dederat; & Brundusij trecentos fortiſſi-

moſ uiros, ciueſq́; optimos trucidauit. poſtremo Tarquinius pro populo R. bellum gerebat tum, cũ expulſus eſt: Antonius cõtra populum R. exercitum adducebat tum, cũ à legionibus relictus nomen Cæſaris exercitumq́; pertimuit; neglectiſq́; ſacrificijs ſolennibus, ante lucem ea uota, quæ nunq̃ ſolueret, nũcupauit; & hoc tempore in prouinciam populi R. conatur inuadere. maius igitur à D. Bruto beneficium populus R. & habet, & expectat, q̃ maiores noſtri acceperũt à L. Bruto principe huius maxime conſeruandi generis, & nominis. cum autem omnis ſeruitus eſt miſera: tum uero intolerabile eſt ſeruire impuro, impudico, effœminato, nũquam ne in metu quidem ſobrio. hunc igitur qui Gallia prohibet, priuato præſertim conſilio; iudicat, uerisſimeq́; iudicat, non eſſe Conſulem. faciendũ eſt igitur P. C. nobis, ut D. Bruti priuatum conſiliũ auctoritate publica comprobemus. nec uero M. Antoniũ Conſulem poſt Lupercalia putare debuiſtis: quo enim ille die populo R. inſpectante, nudus, unctus, ebrius concionatus eſt, & id egit, ut collegæ diadema imponeret; eo die non modo Conſulatu, ſed etiam libertate ſe abdicauit: eſſet enim ipſi certe ſtatim ſeruiendum, ſi Cæſar ab eo regni inſigne accipere uoluiſſet. hũc igitur ego Conſulem, hunc ciuem R. hunc liberum, hunc deniq; hominem putem, qui fœdo illo, & flagitioſo die, & quid pati Cæſare uiuo poſſet, & quid eo mortuo conſequi ipſe cuperet, oſtendit? nec uero de uirtute, conſtantia, grauitate prouinciæ Galliæ taceri poteſt: eſt enim ille flos Italiæ, illud firmamentum imperij populi R. illud ornamentum dignitatis: tantus autem conſenſus eſt municipiorũ, coloniarumq́; prouinciæ Gal=

liæ, ut omnes ad auctoritatẽ huius ordinis, maieſtatemq́; populi R. defendendã conſpiraſſe uideãtur. quamobrem Tribuni pl. quanquã uos nihil aliud, niſi de præſidio, ut ſenatum tuto Conſules Calendis Ian. habere poſſent, retuliſtis: tamen mihi uidemini magno conſilio, atq; optima mente poteſtatem nobis de tota Rep. feciſſe dicendi: cum enim tuto ſenatum haberi ſine præſidio non poſſe iudicauiſtis, illud etiam ſtatuiſtis, intra muros Antonij ſcelus audaciamq́; uerſari. quamobrem omnia mea ſententia complectar, uobis, ut intelligo, non inuitis; ut & præſtãtiſſimis ducibus à nobis detur auctoritas; & fortiſſimis militibus ſpes oſtendatur præmiorũ; & iudicetur non uerbo, ſed re non modo non Conſul, ſed etiã hoſtis Antonius. nam ſi ille Conſul; fuſtuariũ meruerunt legiones, quæ Cõſulem reliquerũt; ſceleratus Cæſar, Brutus nefarius, qui contra Conſulem priuato conſilio exercitus cõparauerũt. ſin autem militibus exquirendi ſunt honores noui propter eorum diuinum, atq; immortale meritum, ducibus autem ne referri quidem poteſt gratia: quis eſt, qui eũ non hoſtem exiſtimet, quem qui armis perſequutur, conſeruatores Reip. iudicantur? at q̃ cõtumelioſus in edictis? quàm barbarus? quàm rudis? primũ in Cæſarem maledicta congeſſit, deprõpta ex recordatione impudicitiæ, & ſtuprorũ ſuorũ: quis enim hoc adoleſcente caſtior? quis modeſtior? quod in iuuentute habemus illuſtrius exemplũ ueteris ſanctitatis? quis autem illo maledico impurior? ignobilitatem obijcit C. Cæſaris filio. cuius etiam naturalis pater, ſi uita ſuppeditaſſet, Conſul factus eſſet. Aricina mater. Trallianam, aut Epheſiã putes dicere? uidete, q̃ deſpiciamur omnes,

qui ſumus è municipijs, ideſt omnes planè: quotus enim quiſq; non eſt? quod autem municipium non contemnit is, qui Aricinum tantopere deſpicit, uetuſtate antiquiſſimum, iure fœderatum, propinquitate penè finitimũ, ſplendore municipum honeſtiſſimũ? hinc Voconiæ, hinc Scatiniæ leges: hinc multæ ſellæ curules & patrũ memoria, & noſtra: hinc equites R. lautiſſimi plurimi, & honeſtiſſimi. ſed ſi Aricinam uxorem non probas, cur probas Tuſculanam? quanq̃ huius ſanctiſſimæ fœminæ, atq; optimæ pater M. Atius Balbus in primis honeſtus, prætorius fuit. tuæ coniugis bonæ fœminæ, locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero. nihil illo contemptius, qui propter hæſitantiam linguæ, ſtuporemq; cordis cognomen ex contumelia traxerit. at auus nobilis, Tuditanus nempe ille, qui cũ palla, & coturnis nũmos populo de Roſtris ſpargere ſolebat. uellem, hanc contemptionem pecuniæ ſuis reliquiſſet: haberetis nobilitatem generis glorioſam. qui autem * conuenit, ut Iulia natus, ignobilis uideatur, cũ tu eodem materno genere ſoleas gloriari? quæ porrò amentiæ eſt, eũ dicere aliquid de uxorũ ignobilitate, cuius pater Numitoriam Fregellanam proditoris filiam habuerit uxorem, ipſe ex libertini filia ſuſceperit liberos? ſed hoc clariſſimi uiri uiderint, L. Philippus, qui habet Aricinam uxorem; C. Marcellus, qui Aricinæ filiam: quos certo ſcio dignitatis optimarũ fœminarũ non pœnitere. Idem etiam Q. Ciceronem fratris mei filiũ compellat edicto: nec ſentit amens cõmendationem eſſe compellationem ſuam: quid enim accidere huic adoleſcenti potuit optatius, quàm cognoſci ab hominibus Cæſaris

conſiliorũ eſſe ſociũ, Antonij furoris inimicũ? at etiam gladiator auſus eſt ſcribere, hũc de patris & patrui parricidio cogitaſſe. ò admirabilem impudentiam, audaciam, temeritatem. in eũ adoleſcentem hæc ſcribere audere, quem ego & frater meus propter eius ſuauiſſimos atq; optimos mores præſtantiſſimumq́; ingeniũ certatim amamus, omnibusq́; horis oculis, auribus, complexu tenemus? nam me yſdem edictis, neſcit, lædat, an laudet. cum idem ſuppliciũ minatur optimis ciuibus, quod ego de ſceleratiſſimis ſumpſerim, laudare uidetur, quaſi imitari uelit. cũ autem illam pulcherrimi facti memoriam refricat, tum à ſui ſimilibus inuidiam aliquam in me cõmoueri putat. ſed ipſe quid fecit? cũ tot edicta propoſuiſſet, edixit, ut adeſſet ſenatus frequens ad VIII. Cal. Dec. *eo die ipſe non affuit. at quo modo edixit? hæc ſunt, opinor, uerba in extremo.* SI *quis non affuerit, hũc omnes exiſtimare poterũt & interitus mei & perditiſſimorũ conſiliorũ auctorem fuiſſe. quæ ſunt perdita conſilia? an ea, quæ pertinent ad libertatem populi* R. *recuperandam? quorũ conſiliorũ* Cæ*ſari me auctorem & hortatorem & eſſe & fuiſſe fateor: quanquam ille non eguit conſilio cuiuſquam: ſed tamen, ut dicitur, currentem incitaui. nam interitus quidem tui quis bonus non eſſet auctor, cũ in eo ſalus, & uita optimi cuiuſq;, & libertas populi* R. *dignitasq́; conſiſteret? ſed cũ tam atroci edicto nos concitauiſſet, cur ipſe non affuit? num putatis aliqua re triſti ac ſeuera? uino, & epulis retentus eſt: ſi epulæ potius, q̃ popinæ nominandæ ſunt. diem edicti obire neglexit, in ante diem* IIII. Cal. Dec. *diſtulit, adeſſe in* Capitolio *iuſ=*

ſit: quod in templum ipſe neſcio quà per Gallorum cuniculum aſcendit. conuenerũt corrogati,& quidem ampli quidã homines, ſed immemores dignitatis ſuæ: is enim erat dies, ea fama, is, qui ſenatũ uocarat; ut turpe ſenatori eſſet, nihil timere. ad eos tamen ipſos, qui cõuenerãt, ne uerbũ quidẽ auſus eſt facere de Cæſare, cũ de eo cõſtituiſſet ad ſenatũ referre. ſcriptã attulerat cõſularis quidam ſentẽtiã. quid eſt aliud, ſe ipſum hoſtẽ iudicare, niſi de eo referre nõ audere, qui cõtra ſe Cõſulẽ exercitũ duceret? neceſſe enim erat alterũ eſſe hoſtem: nec poterat aliter de aduerſarijs ducibus iudicari. ſi igitur C. Cæſar hoſtis, cur Cõſul nihil refert ad ſenatũ? ſin ille à ſenatu notãdus nõ fuit, quid poteſt dicere, quin, cũ de illo tacuerit, ſe hoſtem eſſe cõfeſſus ſit? quẽ in edictis Spartacũ appellat, hũc in ſenatu ne improbũ quidẽ dicere audet. at in rebus triſtiſſimis quãtos excitat riſus? ſentẽtiolas edicti cuiuſdã memoriæ mãdaui: quas uidetur ille peracutas putare. ego autẽ, qui intelligeret, quid dicere uellet, adhuc neminem inueni. NVLLA CONTVMELIA EST, QVAM FACIT DIGNVS. primũ quid eſt, DIGNVS? nã etiã malo digni multi, ſicut ipſe. an quã facit is, qui cũ dignitate eſt? quæ autẽ poteſt eſſe maior? quid eſt porrò facere cõtumeliã? quis ſic loquitur? deinde. NEC TIMOR, QVEM DENVNCIAT INIMICVS. quid ergo? ab amico timor denunciari ſolet? horum ſimilia deinceps. non'ne ſatius eſt mutum eſſe, q̃, quod nemo intelligat, dicere? en, cur magiſter eius ex oratore arator factus ſit, poſſideat in agro publico populi R. campi Leontini duo millia iugerum immunia, ut hominem ſtultum magis etiã infatuet mer=

cede publica. ſed hæc leuiora fortaſſe. illud quæro, cur tam ſubito manſuetus in ſenatu fuerit, cum in edictis tã fuiſſet ferus? quid autem attinuerit, L. Caſſio Tribuno pl. fortiſſimo, & conſtantiſſimo ciui mortem denunciare, ſi in ſenatum ueniſſet? D. Carſulenum bene de Rep. ſentientem à ſenatu ui & minis mortis expellere? Tiberium Canutium, à quo erat honeſtiſſimis contentionibus & ſæpe, & iure uexatus, non templo ſolum, uerum etiã aditu prohibere Capitolij? cui S.C. ne intercederent, uerebatur? de ſupplicatione credo M. Lepidi clariſſimi uiri: atque id erat periculum, de cuius honore extraordinario quotidie aliquid cogitabamus, ne eius uſitatus honos impediretur. ac ne ſine cauſa uideretur edixiſſe, ut ſenatus adeſſet: cum de Rep. relaturus fuiſſet, allato nuncio de legione quarta, mente concidit, effugere feſtinans S.C. de ſupplicatione per diſceſſionem fecit, cum id factum eſſet antea nunquam. quæ uero profectio poſtea? quod iter paludati? quæ uitatio oculorum, lucis, urbis, fori? quàm miſera fuga? quàm fœda? quàm turpis? præclara tum S.C. illo ipſo die ueſpertina, prouinciarum religioſa ſortitio; diuina uero opportunitas, ut, quæ cuique apta eſſet, ea cuiq; obueniret. præclare igitur facitis Tribuni pl. qui de præſidio Conſulum, ſenatusq; referatis: meritoq; ueſtro maximas uobis gratias omnes & agere, & habere debemus: qui enim carere metu, & periculo poſſumus in tanta hominum cupiditate, & audacia? ille autem, homo afflictus & perditus, quæ de ſe expectat iudicia grauiora, quàm amicorum ſuorum? familiariſſimus eius, mihi homo coniunctus, L. Lentulus, & P. Naſo omni carens cupiditate, nullam ſe habere prouin

ciam, nullam Antonij ſortitionem fuiſſe iudicauerunt. quod idem fecit L. Philippus, uir patre, auo, maioribusq́; ſuis digniſſimus. in eadem ſententia fuit homo ſumma integritate, atq; innocétia M. Anturanius. idem fecit P. Oppius. ipſi etiam, qui amicitiam M. Antonij ueriti, plus ei tribuerunt, q̄ fortaſſe uellent, M. Piſo, & meus neceſſarius, & uir & ciuis egregius, pariq́; innocentia M. Vehilius, ſenatus auctoritati ſe obtéperaturos eſſe dixerũt. quid ego de L. Cinna loquar? cuius ſpectata multis magniſq́; rebus ſingularis integritas minus admirabilem facit huius honeſtiſſimi facti gloriam: qui omnino prouinciam neglexit: quam item magno animo & conſtãti C. Ceſſedius repudiauit. qui ſunt igitur reliqui, quos ſors diuina delectet? L. Antonius, & M. Antonius. ò felicem utrunq;: nihil enim mutauerunt. C. Antonius Macedoniam. hunc quoq; felicem: hanc enim ſemper habebat in ore prouinciam. C. Caluiſius Africam. nihil felicius: modo ex Africa deceſſerat, &, quaſi diuinans ſe rediturum, duos Legatos Vticæ reliquerat. deinde M. Iccius Siciliam, Q. Caſſius Hiſpaniam. non habeo, quid ſuſpicer. duarum credo prouinciarum ſortes minus diuinas fuiſſe. ò C. Cæſar (adoleſcentem appello) quam tu ſalutem Reip. attuliſti? quàm improuiſam? quàm repentinam? qui enim hæc fugiens fecerit, quid faceret inſequens? etenim in concione dixerat, ſe cuſtodem futurum urbis, uſque ad Calendas Maias ad urbem exercitum habiturum. ò præclarum cuſtodem ouium (ut aiunt) lupum. cuſtos ne urbis, an direptor, & uexator eſſet Antonius? & quidem ſe introiturum in urbem dixit, exiturumq́; cum uellet. quid illud? non'ne audiente populo ſedens pro

æde Caſtoris dixit, niſi qui uiciſſet uicturum neminem? hodierno die primum P.C. longo interuallo in poſſeſſionem libertatis pedem ponimus: cuius quidem ego, quoad potui, non modo defenſor, ſed etiam conſeruator fui. cum autem id facere non poſſem, qui fui? nec abiecte, nec ſine aliqua dignitate caſum illum temporum, & dolorē tuli. hanc uero teterrimam belluam quis ferre poſſet, aut quo modo? quid eſt in Antonio, præter libidinem, crudelitatem, petulantiam, audaciam? ex his totus cóglutinatus eſt. nihil apparet in eo ingenuum, nihil moderatum, nihil pudens, nihil pudicum. quapropter, quoniā res in id diſcrimen adducta eſt, utrum ille pœnas Reip. luat, an nos ſeruiamus: aliquando per deos immortales P.C. patrium animum, uirtutem'q; capiamus: aut libertatem propriā Romani generis, & nominis recuperemus, aut mortem ſeruituti anteponamus. multa, quæ in libera ciuitate ferenda non eſſent, tulimus, & perpeſſi ſumus, alij ſpe recuperandæ libertatis, alij uiuendi nimia cupiditate. ſed ſi illa tulimus, quæ nos neceſſitas ferre coegit, quæ uis quædam penè fatalis, quæ tamen ipſa non tulimus: etiāne huius impuri latronis feremus teterrimum, crudeliſſimumq; dominatum? quid hic faciat, ſi potuerit, iratus, qui, cum ſuccenſere nemini poſſet, omnibus bonis fuerit inimicus? quid hic uictor non audebit, qui nullam adeptus uictoriam, tanta ſcelera poſt Cæſaris interitum fecerit, refertam eius domum exhauſerit, hortos compilarit, ad ſe omnia ex his ornamenta tranſtulerit, cædis & incendiorum cauſam quæſierit ex funere, duobus aut tribus S. C. bene, & è Rep. factis, reliquas res ad lucrum prædamq; reuocauerit, uendiderit immanitates,

ciuitates liberauerit, prouincias uniuerſas ex imperij populi R. iure ſuſtulerit, exules reduxerit, falſas leges C. Cæſaris nomine, & falſa decreta in æs incidenda, & in Capitolio figenda curauerit, earumq́; rerum omnium domeſticum mercatum inſtituerit, populo R. leges impoſuerit, armis & præſidijs & populum & magiſtratus foro excluſerit, ſenatum ſtipauerit armatis, armatos in cella Cōcordiæ, cum ſenatum haberet, incluſerit, ad legiones Brūduſium cucurrerit, ex his optime ſentientes centuriones iugulauerit, cum exercitu Romam ſit ad interitum noſtrum, & ad diſperditionem urbis uenire conatus? atq; is ab hoc impetu abſtractus conſilio & copijs Cæſaris, conſenſu ueteranorum, uirtute legionum, ne fortuna quidē fractus minuit audaciam; nec ruere demens, nec furere deſinit; in Galliam mutilatum ducit exercitū; cum una legione, & ea uacillante L. fratrem expectat, quo neminem reperire poteſt ſui ſimiliorem. ille autem ex myrmillone dux, ex gladiatore imperator, quas fecit ſtrages, ubicunq; poſuit ueſtigia? cædit greges armentorum, reliqui pecoris quodcunq; nactus eſt: epulantur milites: ipſe autem ſe, ut fratrem imitetur, obruit uino: uaſtantur agri: diripiuntur uillæ: matres familias, uirgines, pueri ingenui abripiuntur, militibus traduntur. hæc eadem, quacūque exercitum duxit, fecit M. Antonius. his uos teterrimis fratribus portas aperietis? hos unquam in urbem recipietis? non, tempore oblato, ducibus paratis, animis militum incitatis, populo R. conſpirante, Italia tota ad libertatem recuperandam excitata, deorum immortalium beneficio utemini? nullum erit tempus hoc amiſſo. à tergo, à fronte, à lateribus tenetur. ſi in Galliam uenerit, non

ille armis ſolum,ſed etiam noſtris decretis urgendus eſt. magna uis eſt,magnum nomen unum & idem ſentientis ſenatus.uidetis refertum forum?populum R.*ad ſpem recuperandæ libertatis erectum?qui longo interuallo cũ frequentes hic uidet nos,tum ſperat etiam liberos conueniſſe.hunc ego diem expectans,*M. *Antonij ſcelerata arma uitaui,tum,cum ille in me abſentem inuehens,non intelligebat ad quod tempus me,et meas uires reſeruarem. ſi enim illi tum cædis initium à me quærenti reſpondere uoluiſſem,nunc* Reip.*conſulere non poſſem. hãc uero nactus facultatem,nullum tempus* P.C.*dimittã neq; diurnum,neq; nocturnum,quin de libertate populi* R. *de dignitate ueſtra,quod cogitandum ſit,cogitem; quod agendum,atq; faciendum,idem non modo non recuſem, ſed appetam etiam,atq; depoſcam. hoc feci ſemper,dum licuit: intermiſi,quoad non licuit: iam non ſolum licet,ſed neceſſe eſt etiam,niſi ſeruire malumus,quàm, ne ſeruiamus,animis armiſq; decernere.dij immortales nobis hæc præſidia dederũt,urbi* C*æſarem,*B*rutum* G*alliæ. ſi enim ille urbem opprimere potuiſſet ſtatim, ſi* G*alliam tenere paulo poſt,optimo cuiq; pereundum, reliquis eſſet ſeruiẽdum. hanc igitur occaſionem oblatam tenete per deos immortales* P. C.*& ampliſſimi orbis terræ conſilij principes uos eſſe aliquando recordamini. ſignum date populo* R. *conſilium ueſtrum non deeſſe* Reip. *quoniam ille uirtutem ſuam non defuturam eſſe profitetur. nihil eſt, quod moneam. nemo eſt tam ſtultus, qui non intelligat, ſi indormierimus huic tempori, non modo crudelem ſuperbamq; dominationem nobis, ſed ignominioſam etiam & flagitioſam eſſe ferendam. noſtis inſolen=*

tiam Antonij, noſtis amicos, noſtis totam domum. libidinoſis, petulantibus, impuris, impudicis, aleatoribus, ebrijs ſeruire, ea eſt ſumma miſeria ſummo dedecore coniuncta. quòd ſi iam (quod dij omen auertant) fatum extremum Reip. uenit: quod gladiatores nobiles faciunt, ut honeſte decumbant; faciamus nos principes orbis terrarũ gentiumq; omnium, ut cum dignitate potius cadamus, q̃ cum ignominia ſeruiamus. nihil eſt deteſtabilius dedecore, nihil fœdius ſeruitute. ad decus, & libertatem nati ſumus. aut hæc teneamus, aut cum dignitate moriamur. nimium diu teximus, quid ſentiremus: nunc iam apertũ eſt: omnes iam patefecerunt, in utranque partem quid ſentiant, quid uelint. ſunt impij ciues, pro charitate Reip. nimium multi; pro multitudine bene ſentientium, admodum pauci. quorum opprimendorum dij immortales incredibilem Reip. poteſtatem, & fortunam dederunt: ad ea enim præſidia, quæ habemus, iam accedunt Conſules ſumma prudentia, uirtute, concordia, multos menſes de populi R. libertate commentati atq; meditati. his auctoribus, & ducibus, dijs iuuantibus, nobis uigilãtibus, & multum in poſterum prouidentibus, populo R. conſentiente, erimus profecto liberi breui tempore. iucundiorem autem faciet libertatẽ ſeruitutis recordatio. quas ob res, ꝙ Tribuni pl. uerba fecerunt, ut ſenatus Calendis Ian. tuto haberi, ſententiæq; de ſumma Reip. libere dici poſſint: de ea re ita cenſeo, ut C. Panſa, A. Hircius Conſules deſignati dent operam, ut ſenatus Calendis Ian. tuto haberi poſſit: quodq; edictum D. Bruti imperatoris, Conſulis deſignati, optime de Rep. meriti, propoſitum ſit, ſenatum exiſtimare, D. Brutum imperatorem, Conſulem de-

ſignatum, optime de Rep. promereri, cum ſenatus aucto ritatem, populiq; R. libertatem, imperiumq; defendat: quodq; Galliam prouinciam citeriorem optimorum & fortiſſimorum uirorum, amiciſſimorumq; populo R. ciuium, exercitumq; in ſenatus poteſtate retineat, id eum, exercitumq; eius, municipia, colonias prouinciæ Galliæ recte, atq; ordine, exq; Rep. feciſſe, & facere: ſenatum ad ſummam Reip. pertinere arbitrari, à D. Bruto & ab L. Planco imperatoribus Conſulibus deſignatis, itemq; à cæteris, qui prouincias obtinēt, obtineri ex lege Iulia, quoad ex S.C. cuique eorum ſucceſſum ſit; eosq; dare operam, ut eæ prouinciæ, exercitusq; in ſenatus populiq; R. poteſtate, præſidioq; Reip. ſint. cumq; opera, uirtute, conſilio C. Cæſaris, ſummoq; conſenſu militum ueteranorū, qui eius auctoritatem ſecuti Reip. præſidio ſunt, et fuerunt, & à grauiſſimis periculis populus R. defenſus ſit, & hoc tempore defendatur; cumq; legio Martia Albæ conſtiterit, in municipio fideliſſimo, & fortiſſimo, ſeq; ad ſenatus auctoritatem populiq; R. libertatem contulerit; quòd pari conſilio eademq; uirtute legio quarta uſa, L. Egnatuleio duce, ciue egregio, ſenatus auctoritatem populiq; R. libertatem defendat, ac defenderit; ſenatui magnæ curæ eſſe, ac fore, ut pro tantis eorum in Remp. meritis honores eis habeantur, gratiæq; referantur; ſenatui placere, uti C. Panſa, A. Hircius Conſules deſignati, cum magiſtratum inierint; ſi eis uidebitur, primo quoque tempore de his rebus ad hunc ordinem referant, ita uti è Rep. fideq; ſua cenſuerint.

IN M. ANTONIVM AD QVIRITES
PHILIPPICA QVARTA.
ORATIO XLVII.

F Requentia ueſtrum incredibilis Quirites, concioq́; tanta, quantam meminiſſe non uideor, & alacritatem mihi ſummam affert Reip. defendendæ, & ſpem recuperandæ libertatis. quanquam animus quidem mihi nunquam defuit, tempora defuerunt. quæ ſimul ac primum aliquid lucis oſtendere uiſa ſunt, princeps ueſtræ libertatis defendẽdæ fui. quod ſi ante facere conatus eſſem, nunc facere non poſſem: hodierno .n. die Quirites, ne adhuc mediocrem rem actam arbitremini, fundamẽta ſunt iacta reliquarum actionum: nam eſt hoſtis à ſenatu non dum uerbo appellatus, ſed re iam iudicatus Antonius. nunc uero multo ſum erectior, ꝙ uos quoq; hoſtem illum eſſe tanto conſenſu, tantoq́; clamore approbauiſtis: nec enim fieri poteſt, ut non aut ij ſint impij, qui contra Conſulem exercitum comparauerunt; aut ille hoſtis, contra quem iure arma ſumpta ſunt. hanc igitur dubitationem, quanq̃ nulla erat, tamen nequa poſſet eſſe, ſenatus hodierno die ſuſtulit. C. Cæſar, qui Remp. libertatemq́; ueſtram ſuo ſtudio, conſilio, patrimonio denique tutatus eſt, & tutatur, maximis ſenatus laudibus ornatus eſt. laudo, laudo uos Quirites, cum gratiſſimis animis proſequimini nomen clariſſimi adoleſcentis, uel pueri potius: ſunt .n. facta eius immortalitatis, nomẽ ætatis. multa memini: multa audiui: multa legi: nihil ex omni ſeculorum memoria tale cognoui. qui, cum ſeruitute premeremur,

meremur, & in dies malum creſceret, præſidij nihil ha beremus, capitalem, & peſtiferum Brūduſio M. Antonij reditū timeremus; hoc inſperatū omnibus conſiliū, inco gnitum certe ceperit, ut exercitū inuictum ex Hiſpanis militibus conduceret, Antonijq; furorem crudeliſſimis cōſilijs incitatū à pernicie Reip. auerteret: quis eſt enim, qui hoc non intelligat, niſi Cæſar exercitū parauiſſet, non ſine exitio noſtro futurū Antonij reditum fuiſſe? ita enim ſe recipiebat ardens odio ueſtri, cruentus ſangui= ne ciuiū, quos Sueſſæ, quos Brūdusij occiderat, ut nihil niſi de Reip. pernicie cogitaret. quod autem erat præſi= dium ſalutis, libertatiſq; ueſtræ, ſi C. Cæſaris fortiſſi= morumq; ſui patris militum exercitus non fuiſſet? cu ius de laudibus & honoribus, qui ei pro diuinis, & im= mortalibus meritis diuini immortaleſq; debentur, mihi ſenatus aſſenſus paulo ante decreuit, ut primo quoq; tem pore referretur. quo decreto quis non perſpicit Anto= niū hoſtem eſſe iudicatum? quem enim appellare poſſu= mus eū, contra quem qui exercitus ducūt, ijs ſenatus ar= bitratur ſingulares exquirēdos honores? quid legio Mar tia? quæ mihi uidetur diuinitus ab eo deo traxiſſe no= men, à quo populum R. generatū accepimus: non'ne ip= ſa ſuis decretis prius, q̄ ſenatus, hoſtem iudicauit An= toniū? nam ille ſi non hoſtis; qui Conſulem reliquerūt, hoſtes neceſſe eſt iudicemus. præclara & luculenta re= clamatione ueſtra factū pulcherrimū Martialiū com= probaſtis, qui ſe ad ſenatus auctoritatem, ad liberta= tem ueſtram, ad uniuerſam Remp. contulerūt, hoſtem illum, & latronem, & parricidam patriæ reliquerūt: nec ſolū id animoſe, & fortiter, ſed conſiderate etiam,

ſapienterq́; fecerunt: Albæ conſtiterunt in urbe oppor=tuna, munita, propinqua, fortiſſimorum uirorũ, fideliſ=ſimorum ciuiũ, atq; optimorum. huius Martiæ legionis legio quarta imitata uirtutem, duce L. Egnatuleio, quem ſenatus merito paulo ante laudauit, C. Cæſaris exercitũ perſecuta eſt. quæ expectas M. Antoni iudicia grauio=ra? Cæſar fertur in cœlum, qui contra te exercitũ com parauit: laudantur exquiſitiſſimis uerbis legiones, quæ te reliquerũt, quæ à te accerſitæ ſunt; quæ tuæ eſſent, ſi te Conſulem, quàm hoſtem maluiſſes: quarũ legionũ for tiſſimum, ueriſſimumq́; iudiciũ confirmat ſenatus, cõpro bat uniuerſus populus R. niſi forte uos Quirites Conſu=lem, non hoſtem iudicatis Antoniũ. ſic arbitrabar uos iudicare, ut oſtenditis. municipia, colonias, præfecturas num aliter iudicare cenſetis? omnes mortales una men=te conſentiũt, omnia arma eorum, qui hæc ſalua uelint, contra illam peſtem eſſe capienda. quid D. Bruti iudiciũ Quirites? quod ex hodierno eius edicto perſpicere po=tuiſtis: num cui tandem contemnendũ uidetur? recte, & uere negaſtis Quirites: eſt enim quaſi deorũ immor=taliũ beneficio & munere datum Reip. Brutorũ genus, & nomen ad libertatem populi R. uel conſtituendam, uel recuperandam. quid igitur D. Brutus de M. Anto=nio iudicauit? excluſit prouincia: exercitu obſtitit: Gal liam totam hortatur ad bellum, ipſam ſua ſponte, ſuoq́; iudicio excitatam. ſi Conſul Antonius: Brutus hoſtis. ſi conſeruator Reip. Brutus: hoſtis Antonius. num igitur, utrũ horũ ſit, dubitare poſſumus? atqui, ut uos una men te unaq́; uoce dubitare uos negatis, ſic modo decreuit ſe=natus, D. Brutũ optime de Rep. mereri, cũ ſenatus aucto

ritatem, populiq́; R. libertatem, imperiumq́; defenderit. à quo defenderit? nempe ab hoſte: quæ eſt enim alia laudanda defenſio? deinceps laudatur prouincia Gallia, meritoq́; ornatur uerbis ampliſſimis à ſenatu, q̄ reſiſtat Antonio. quem ſi Conſulem illa prouincia putaret, neq; eũ reciperet, magno ſcelere ſe aſtringeret: omnes enim ſub Conſulis iure, & imperio debent eſſe prouinciæ. negat hoc D. Brutus imperator, Conſul deſignatus, natus Reip. ciuis; negat Gallia, negat cũcta Italia, negat ſenatus, negatis uos. quis igitur illũ Cõſulem, niſi latrones putant? quanq̃ ne ij quidem ipſi, quod loquũtur, id ſentiũt, nec à iudicio omniũ mortaliũ, q̃uis impij, nefarijq́; ſint, ſicut ſunt, diſſentire poſſunt. ſed ſpes rapiẽdi, atq; prædandi cæcat animos eorũ: quos non bonorũ donatio, non agrorum aſſignatio, non illa infinita Pompeij haſta ſatiauit: qui ſibi urbem, qui bona, & fortunas ciuiũ ad prædam propoſuerũt: qui, dum ſit quod rapiant, quod auferant, nihil ſibi defuturũ arbitrantur: quibus M. Antonius (ò dij immortales auertite, & deteſtamini quæſo hoc omen) urbem ſe diuiſurum eſſe promiſit. ita uero ei, ut precamini, eueniat, quo huius amentiæ pœna in ipſum familiamq́; eius recidat. quod ita futurũ eſſe confido: iam enim non ſolũ homines, ſed etiam deos immortales ad Remp. conſeruandam arbitror conſenſiſſe: ſiue enim prodigijs, atq; portentis dij immortales nobis futura prædicũt, ita ſunt aperte denũciata, ut et illi pœna, & nobis libertas appropinquet: ſiue tantus conſenſus omnium ſine impulſu deorum eſſe non potuit, quid eſt, quod de uoluntate cœleſtium dubitare poſſimus? Reliquum eſt Quirites, ut uos in iſta ſententia, quam præ

uobis fertis, perſeueretis . faciam igitur, ut imperatores inſtructa acie ſolent; quanquã paratiſſimos milites ad præliandũ uideant, ut eos tamen adhortẽtur. ſic ego uos ardentes, & erectos ad libertatem recuperandam cohortabor . non eſt, non eſt uobis Quirites cũ eo hoſte certamen, quocũ aliqua pacis conditio eſſe poſſit : neq; enim ille ſeruitutem ueſtram, ut antea, ſed iam iratus ſanguinem concupiſcit . nullus ei ludus uidetur eſſe iucũdior, q̃ cruor, q̃ cædes, quàm ante oculos trucidatio ciuiũ. nõ eſt uobis Quirites res cũ ſcelerato homine, atq; nefario, ſed cũ immani terráq; bellua. quæ quoniam in foueam incidit, obruatur : ſi enim illinc emerſerit, nullius ſupplicij crudelitas erit recuſanda : ſed tenetur, premitur, urgetur, nũc ijs copijs, quas iam habemus; mox ijs, quas paucis diebus noui Conſules cõparabũt . incũbite in cauſam Quirites, ut facitis . nunq̃ ueſter conſenſus maior in ulla cauſa fuit; nunq̃ tam uehementer cum ſenatu conſociati fuiſtis : nec mirũ : agitur enim, non qua conditione uicturi, ſed uicturi ne ſimus, an cum ſupplicio ignominiáq; perituri. quanq̃ mortem quidem omnibus natura propoſuit: crudelitatem mortis, & dedecus uirtus propulſare ſolet : quæ propria eſt Romani generis, & ſeminis . hanc retinete quæſo Quirites : quam uobis tanq̃ hæreditatem maiores ueſtri reliquerũt . quanq̃ o-
nt. 140. 104. *mnia alia incerta ſunt, caduca, mobilia : uirtus eſt una altiſſimis defixa radicibus: quæ nunq̃ ulla ui labefactari poteſt, nunq̃ dimoueri loco. hac maiores noſtri primũ uniuerſam Italiam deuicerũt, deinde Carthaginem exciderũt, Numantiam euerterũt, potentiſſimos Reges, bellicoſiſſimas gentes in ditionem huius imperij redegerũt. ac*

maioribus quidem ueſtris Quirites cũ eo hoſte res erat, qui haberet Remp. curiam, ærariũ, conſenſum, & concordiam ciuiũ, rationem aliquam, ſi ita res tuliſſet, pacis & fœderis: hic ueſter hoſtis ueſtram Remp. oppugnat, ipſe habet nullam: ſenatum, ideſt orbis terræ conſiliũ, delere geſtit, ipſe conſiliũ publicũ nullũ habet: ærarium ueſtrũ exhauſit, ſuũ non habet: nam concordiam ciuiũ qui habere poteſt, nullam qui habeat ciuitatem? pacis uero quæ poteſt cũ eo eſſe ratio, in quo eſt incredibilis crudelitas, fides nulla? eſt igitur Quirites populo R. uictori omniũ gentiũ omne certamen cũ excurſore, cũ latrone, cũ Spartaco. nam ꝙ ſe ſimilem Catilinæ eſſe gloriari ſolet: ſcelere par eſt, belli induſtria inferior. ille cũ exercitũ nullum haberet, repente conflauit: hic eũ exercitum, quem accepit, amiſit. ut igitur Catilinam diligentia mea, ſenatus auctoritate, ueſtro ſtudio, & uirtute fregiſtis: ſic Antonij nefariũ latrociniũ ueſtra cũ ſenatu concordia tanta, quanta nunꝙ fuit, felicitate, & uirtute exercituũ, ducumq; ueſtrorũ breui tempore oppreſſum audietis. equidem, quantũ cura, labore, uigilijs, auctoritate, conſilio eniti atq; efficere potero, nihil prætermittam, quod ad libertatem ueſtram pertinere arbitrabor: neq; enim id pro ueſtris ampliſſimis in me beneficijs ſine ſcelere facere poſſum. hodierno autem die primum, referente uiro fortiſſimo, uobiſq; amiciſſimo M. hoc Seruilio, collegiſq; eius ornatiſſimis uiris, optimis ciuibus, longo interuallo me auctore, & principe ad ſpem libertatis exarſimus.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA QVINTA. ORATIO XLVIII.

N ihil unquam longius Calendis Ian. mihi uiſum eſt patres conſcripti: quod idem intelligebam per hos dies unicuiq; ueſtrum uideri: qui enim bellum cum Rep. gerunt, hunc diem non expectant: nos autem tum, cum maxime conſilio ueſtro ſubuenire cõmuni ſaluti oporteret, in ſenatum nõ uocabamur. ſed querelam præteritorum dierum ſuſtulit oratio Conſulum: qui ita locuti ſunt, ut magis exoptatæ Calendæ Ian. quàm ſeræ eſſe uideantur. atq; ut oratio Conſulum animum meum erexit, ſpemq; attulit non modo ſalutis conſeruandæ, uerum etiam dignitatis priſtinæ recuperandæ: ſic me perturbaſſet eius ſententia, qui primus rogatus eſt, niſi ueſtræ uirtuti, conſtantiæq; confiderem: hic enim uobis P. C. dies illuxit; hæc poteſtas data eſt, ut, quantum uirtutis, quantum conſtantiæ, quantum grauitatis in huius ordinis conſilio eſſet, populo R. declarare poſſetis. recordamini, qui dies nudius tertius decimus fuerit, quantus conſenſus ueſtrum, quanta uirtus, quanta conſtantia; quantam ſitis à populo R. laudem, quantam gratiam conſecuti. atq; illo die P. C. ea conſtituiſtis, ut uobis nihil iam ſit integrum, niſi aut honeſta pax, aut bellum neceſſariũ. pacem uult M. Antonius: arma ponat, roget, deprecetur: neminem æquiorem me reperiet, cui quidẽ, dum ſe ciuibus impijs cõmendat, inimicus eſſe, quàm amicus maluit. nihil eſt profecto, quod dari poſ=

ſit bellum gerenti: erit fortaſſe aliquid, quod concedi poſſit roganti. Legatos uero ad eum mittere, de quo grauiſſimum iudicium nudius tertius decimus feceritis, non iam leuitatis eſt, ſed, ut, quod ſentio, dicam, dementiæ. primum enim eos duces laudauiſtis, qui contra illum priuato conſilio bellum ſuſcepiſſent: deinde milites ueteranos, qui, cũ ab Antonio in colonias eſſent deducti, illius beneficio libertatem populi R. antepoſuerũt. quid legio Martia? quid quarta? cur laudantur? ſi enim Conſulem ſuũ reliquerunt, uituperandæ ſunt: ſi inimicus populi R. iure laudantur. atqui cum Conſules nõ dum haberetis, decreuiſtis, ut & de præmijs militum, & de honoribus imperatorum primo quoq; tempore referretur. placet eodem tempore præmia conſtituere ijs, qui contra Antonium arma ceperunt, & Legatos ad Antoniũ mittere? ut iam pudendum ſit, honeſtiora decreta eſſe legionum, quàm ſenatus: ſiquidem legiones decreuerunt ſenatum defendere contra M. Antonium. ſenatus decernit Legatos ad Antoniũ. utrum hoc eſt confirmare militum animos, an debilitare uirtutem? hoc dies duodecim perfecerunt, ut, quem nemo præter Cotylam tum inuentus ſit, qui defenderet, is habeat iam patronos etiam conſulares? qui utinam omnes ante me ſententiam rogarentur. quanq̃ ſuſpicor, quid dicturi ſunt quidam eorum, qui poſt me rogabuntur. facilius contradicerem, ſi quid uideretur: eſt enim opinio, decreturum aliquem M. Antonio illam ultimam Galliam, quã Plancus obtinet. quid eſt aliud, omnia ad bellum ciuile hoſti arma largiri? primum neruos belli pecuniam infinitam, qua nunc eget: deinde equitatũ, quantum uelit: equitatum dico?

dubitabit credo gentes barbaras ſecum adducere. hoc qui non uidet, excors: qui, cum uidet, decernit, impius. tu ciuem ſceleratum, & perditũ, Gallorum, & Germanorum exercitu, pecunia, peditatu, equitatu, copiis inſtrues? nullæ iſtæ excuſationes ſunt: Meus amicus eſt. ſit patria prius. Meus cognatus. an poteſt cognatio ulla propior eſſe, quàm patriæ, in qua parentes etiam continentur? Mihi pecuniam attribuit. cupio uidere, qui id audeat dicere. quid autem agatur, cum aperuero; facile erit ſtatuere, quam ſententiam dicatis, aut quam ſequamini. agitur, utrũ M. Antonio facultas detur opprimendæ Reip. cædis faciendæ, bonorũ diripiendorũ, urbis, agrorũ ſuis latronibus condonandi, populi R. ſeruitute opprimendi; an horũ nihil facere ei liceat. dubitatis? an non cadunt hæc in Antoniũ? hoc ne Cotyla quidem dicere auderet. quid enim in eum non cadit, qui, cuius acta ſe defendere dicit, eius leges peruertit, quas maxime laudare poteramus. ille paludes ſiccare uoluit: hic omnem Italiam moderato homini L. Antonio diuidendam dedit. quid? hanc legem populus R. accepit? quid? per auſpicia ferre potuit? ſed Augur uerecũdus ſine collegis de auſpiciis. quanquam illa auſpicia non egent interpretatione Augurum: Ioue enim tonante cum populo agi non eſſe fas, quis ignorat? Tribuni pl. tulerunt de prouinciis contra acta Cæſaris ille biennii, iſte ſexennii. num etiam hanc legem populus R. accepit? quid? promulgata fuit? quid? non'ne ante lata, quàm ſcripta? non'ne ante factam uidimus, quàm futuram quiſquam eſt ſuſpicatus? ubi lex Cæcilia, & Didia? ubi promulgatio trinundinum? ubi pœnæ recenti

lege Iunia,& Licinia? poſſunt ne hæ leges ratæ eſſe ſine interitu legum reliquarum? eccui poteſtas in forum introeundi fuit? quæ porrò illa tonitrua? quæ tempeſtas, ut, ſi auſpicia M. Antonium non mouerent, ſuſtinere tamẽ, ac ferre poſſe tantam uim tempeſtatis, imbris, ac turbinum mirum uideretur? quam legem igitur ſe Augur dicit tuliſſe non modo tonante Ioue, ſed propè cœleſti clamore prohibente, hanc dubitabit contra auſpicia latam confiteri? quid? quod cum eo collega tulit, quem ipſe fecit ſua nunciatione uicioſum; nihil ne ad auſpicia bonus Augur arbitratus eſt pertinere? ſed auſpiciorum nos fortaſſe erimus interpretes, qui ſumus eius collegæ: num etiam armorum interpretes quærimus? primum omnes fori aditus ita ſepti, ut, etiam ſi nemo obſtaret armatus, tamen niſi ſeptis reuulſis introiri in forũ nullo modo poſſet. ſic uerò erant diſpoſita præſidia, ut, quo modo aditus hoſtiũ prohibentur, ita caſtellis, & operibus ab ingreſſione fori populũ Tribunosq; pl. propulſari uideres. quibus de cauſis eas leges, quas M. Antonius tuliſſe dicitur, omnes cenſeo per uim, & contra auſpicia latas, hisq; legibus populum non teneri. ſi quam legem de actis Cæſaris confirmandis, de'ue Dictatura in perpetuum tollenda, de'ue colonis in agros deducendis tuliſſe M. Antonius dicitur, eaſdem leges de integro, ut populum teneant, ſaluis auſpicijs ferre placet. quamuis ergo bonas leges uicioſe, per uimq; tulerit, tamen hæ leges non ſunt habendæ, omnisq; audacia gladiatoris amentis auctoritate noſtra repudianda eſt. illa uero diſſipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo eſt, per quam ſepties millies falſis perſcriptionibus, donationibusq; auertit: ut portenti ſimile uidea=

tur, tantam pecuniam populi R. tam breui tempore perire potuiſſe. quid illi immanes quæſtus? ferēdi ne? quos M. Antonij tota exhauſit domus. decreta falſa uendebat: regna, ciuitates, immunitates in æs accepta pecunia iubebat incidi. hæc ſe ex commentarijs Cæſaris, quorum ipſe auctor erat, agere dicebat. in interiore ædium parte totius Reip. nundinæ: mulier ſibi felicior, quàm uiro, auctionē prouinciarum, regnorumq́; faciebat: reſtituebantur exules quaſi lege, ſine lege. quæ niſi auctoritate ſenatus reſcinduntur, quoniam ingreſſi in ſpem Reip. recuperandæ ſumus; imago nulla liberæ ciuitatis relinquetur. neq; ſolum commentarijs commentitijs, chirographisq́; uenalibus innumerabilis pecunia congeſta in illam domum eſt, cum, quæ uendebat, Antonius ea ſe ex actis Cæſaris agere diceret: ſed ſenatus etiam cōſulta pecunia accepta falſa referebat: ſyngraphæ obſignabantur: S.C. tanquam facta ad ærarium referebantur. huius turpitudinis teſtes erant etiam exteræ nationes. fœdera interea facta: regna data: populi prouinciæq; liberatæ: earumq́; rerū falſæ tabulæ gemēte populo R. toto Capitolio figebātur. quibus rebus tanta pecunia una in domo coaceruata eſt, ut, ſi hoc genus in unum redigatur, non ſit pecunia populo R. defutura. is etiam legem iudiciariam tulit, homo caſtus, atque integer iudiciorum & iuris auctor. in quo nos fefellit. anteſignanos, & manipulares, & alaudas iudices ſe conſtituiſſe dicebat. at ille legit aleatores, legit exules, legit Græcos. ò conſeſſum iudicum præclarum: ò dignitatem conſilij admirandam. pauet animus apud illud conſilium pro reo dicere. Cydam Cretenſem, portentum inſulæ, hominem audaciſſimum, & perditiſ-

ſimum. ſed fac ita non eſſe. num latine ſcit? num ex iudicum genere et forma? num leges noſtras mores'ue nouit? num deniq; homines? eſt enim uobis Creta notior, q̃ Roma Cydæ. delectus autem & notatio iudicum etiam in noſtris ciuibus haberi ſolet. Cortynium uero iudicem quis nouit? aut quis noſſe potuit? nam Lyſiadem Athenienſem pleriq; nouimus: eſt enim Phedri, philoſophi nobilis, filius: quo nemo præterea magis feſtiuus: ut ei cum M. Curio conſeſſore eodem, & colluſore facillime poſſit conuenire. quæro igitur, ſi Lyſiades citatus iudex non reſponderit, excuſeturq; Areopagites eſſe, nec debere eodem tempore Romæ, & Athenis res iudicare: accipiet ne excuſationem is, qui quæſtioni præerit, Græculi iudicis, modo palliati, modo togati? an Athenienſium antiquiſſimas leges negliget? qui porrò ille conſeſſus dij boni? Cretenſis iudex, iſq; nequiſſimus. quem ad hunc reus alleget? quomodo accedat? dura natio eſt. at Athenienſes miſericordes: puto ne Curium quidem eſſe crudelem, qui quotidie periculum fortunæ faciat. ſunt item lecti iudices: qui fortaſſe excuſabuntur: habent enim legitimam excuſationem, exilij cauſa ſolum uertiſſe, nec eſſe poſtea reſtitutos. hos ille demens iudices legiſſet, horum nomina ad ærarium detuliſſet, his magnam partem Reip. credidiſſet, ſi ullam ſpeciem Reip. cogitauiſſet? atque ego de notis iudicibus dixi. quos minus noſtis, nolui nominare. ſaltatores, citthariſtas, totum denique comeſationis Antonianæ chorum in tertiam decuriam iudicum ſcitote eſſe collectum. hæc cauſa, cur lex tam egregia, tamq; præclara, maximo imbri, tempeſtate, uentis, procellis, turbinibus, inter fulmina, & tonitrua ferretur, ut eos iu=

dices haberemus,quos ſocios ad epulas habere hoſpites ne=
mo uelit. ſcelerum magnitudo,conſcientia maleficiorũ,
direptio eius pecuniæ, cuius ratio in æde Opis confecta
eſt,hanc tertiam decuriam excogitauit: nec ante turpes
iudices quæſiti,quàm honeſtis iudicibus nocentium ſalus
* deſperata eſt. ſed illud os,illam impuritatem fe=
ciſſent,ut hos iudices legere auderet,quorum lectione du
plex imprimeretur Reip.dedecus: unum,quòd tam tur=
pes iudices eſſent: alterum,quòd patefactum eſſet,quàm
multos in ciuitate turpes haberemus. hanc ego & reli=
quas eiuſmodi leges,etiam ſi ſine ui,ſaluis auſpicijs eſſent
rogatæ,cenſerem tamen abrogandas:nunc uero non ab=
rogandas cenſeam,quas iudico non rogatas? an illa non
grauiſſimis ignominijs, monumentisq; huius ordinis ad
poſteritatis memoriã ſunt notanda, quòd unus M.Anto
nius in hac urbe palàm ſecum habuerit armatos? quod
neque Reges fecerunt,neque ij, qui Regibus exactis re=
gnum occupare uoluerunt. Cinnam memini: uidi Syl=
lam, modo Cæſarem: hi enim tres poſt ciuitatem à L.
Bruto liberatam plus potuerunt, quàm uniuerſa Reſp.
non poſſum affirmare nullis telis eos ſtipatos fuiſſe: hoc
dico, nec multis, & occultis. at hanc peſtem agmen
armatorum ſequebatur: Claſſitius,Muſtella, Tyro gla=
dios oſtentantes,ſui ſimiles greges ducebant per forum:
certum agminis locum tenebant barbari ſagittarij. cum
autem erat uentum ad ædem Concordiæ, gradus com=
plebantur, lecticæ collocabantur, non quo ille ſcuta oc=
culta eſſe uellet, ſed ne familiares, ſi ſcuta ipſi ferrent,
laborarent. illud uero teterrimum auditu non modo a=
ſpectu, in cella Concordiæ collocari armatos latrones

ſicarios, è templo carcerem fieri, opertis ualuis Concordiæ, cum inter ſubſellia ſenatus uerſarentur latrones, patres conſcriptos ſententias dicere. huc etiam niſi uenirem Calendis Sept. fabros ſe miſſurum, & domum meam diſturbaturum eſſe dixit. magna res, credo, agebatur. de ſupplicatione referebatur. ueni, poſtridie: ipſe non uenit. locutus ſum de Rep. minus equidem libere, quàm mea conſuetudo, liberius tamen, quàm pericula, minæq́; poſtulabant. at ille, homo uehemens, & uiolentus, qui hanc conſuetudinem libere dicendi excluderet (fecerat enim hoc idem maxima cum laude L. Piſo XXX diebus ante me) inimicitias mihi denunciauit: adeſſe in ſenatu iuſſit ad XIII Cal. Oct. ipſe interea decem & ſeptem dies de me in Tyburtino Scipionis declamitauit, ſitim quærens: hæc enim ei cauſa eſſe ſolet declamandi. cum is dies, quo me adeſſe iuſſerat, ueniſſet, tum uero agmine quadrato in ædem Concordiæ uenit, atque in me abſentem orationem ore impuriſſimo euomuit. quo die, ſi per amicos mihi cupienti in ſenatũ uenire licuiſſet, cædis initium feciſſet à me: ſic enim ſtatuerat. cum autem ſemel gladium ſcelere imbuiſſet, nulla res ei finem cædendi, niſi defatigatio, & ſatietas, attuliſſet. etenim aderat L. frater gladiator Aſiaticus, qui myrmillo Mylaſis depugnarat: ſanguinem noſtrum ſitiebat, ſuum illa gladiatoria pugna multum profuderat. hic pecunias noſtras æſtimabat: poſſeſſiones notabat, & urbanas, & ruſticas: huius mendicitas auiditate coniuncta in fortunas noſtras imminebat: diuidebat agros quibus, & quos uolebat: nullus aditus erat priuato, nulla æquitatis deprecatio: tantum quiſq; habebat

poſſeſſor, quantum reliquerat diuiſor Antonius. quæ quã quam, ſi leges irritas feceritis, rata eſſe non poſſunt: tamẽ ſeparatim ſuo nomine notanda cenſeo; iudicandumq́;, nullos Septemuiros fuiſſe; nihil placere ratum eſſe, quod ei egiſſent, aut quod ab ijs actum diceretur. M. uero Antonium, quis eſt, qui ciuem poſſit iudicare potius, q̃ teterrimum, & crudeliſſimum hoſtem, qui pro æde Caſtoris ſedens, audiente populo R. dixerit, niſi uictorem uicturũ neminem? nũ putatis P. C. dixiſſe eum minacius, q̃ facturum fuiſſe? quid uero quod in concione dicere auſus eſt? ſe, cum magiſtratu abiſſet, ad urbem uenturum cum exercitu, introiturum quotieſcunq; uellet. quid erat aliud, niſi denunciare populo R. ſeruitutem? quod autem eius iter Brunduſium, quæ feſtinatio, quæ ſpes, niſi ut ad urbem ocyus exercitum maximũ adduceret? qui autem delectus centurionum? quæ effrenatio impotentis animi? cum eius promiſſis legiones fortiſſimæ reclamaſſent, domum ad ſe uenire iuſſit centuriones, quos bene de Rep. ſentire cognouerat; eoſq́; ante pedes ſuos, uxoriſq́; ſuæ, quam ſecum grauis imperator ad exercitum duxerat, iugulari coegit. quo animo hunc futurum fuiſſe cenſetis in nos, quos oderat, cum in eos, quos nunquam uiderat, tam crudelis fuiſſet? & quàm auidum in pecunijs locupletum, qui pauperum ſanguinem concupiſſet? quorum ipſorum bona, quantacunq; erant, ſtatim ſuis comitibus, compotoribuſq́; deſcripſit. atque ille furens infeſta iam patriæ ſigna Brunduſio inferebat; cum Cæſar deorum immortalium beneficio, diuini animi, ingenij, conſilij magnitudine, cum ſua ſponte eximiáq; uirtute, tum approbatione auctoritatis meæ colonias patris adijt, ueteranos

nos milites conuocauit,paucis diebus exercitum fecit, incitatos latronis impetus retardauit.poſtea uero quàm legio Martia ducem præſtãtiſſimum uidit,nihil egit aliud, niſi ut aliquando liberi eſſemus.quam eſt imitata quarta legio.quo ille nuncio audito,cum ſenatum uocaſſet,adhibuiſſetq; conſularem,qui ſua ſententia C. Cæſarem hoſtẽ iudicaret,repente concidit.poſt autem neq; ſacrificijs ſolennibus factis, neq; uotis nuncupatis,non profectus eſt, ſed profugit paludatus:at quò?in prouinciã firmiſſimorum,& fortiſſimorum ciuium:qui illum,ne ſi ita quidẽ ueniſſet,ut nullum bellum inferret,ferre potuiſſent,impotentem,iracundum, contumelioſum, ſuperbum, ſemper poſcentem,ſemper rapientem,ſemper ebrium. at ille,cuius ne pacatam quidem nequitiam quiſquam ferre poſſet,bellum intulit prouinciæ Galliæ; circunſedit Mutinã, firmiſſimam & ſplendidiſſimam populi R.coloniam;oppugnat D.Brutum imperatorem , Conſulem deſignatũ, ciuem non ſibi, ſed nobis & Reip.natum. ergo Annibal hoſtis,ciuis Antonius ? quid ille fecit hoſtiliter , quod hic non aut fecerit,aut faciat,aut moliatur,& cogitet ? totum iter Antonij quid habuit , niſi depopulationes , uaſtationes , cædes , rapinas ? quæ non faciebat Annibal, quia multa ad uſum reſeruabat : hæc ij , qui in horam uiuerent, non modo de fortunis,& de bonis ciuium, ſed ne de utilitate quidem ſua cogitauerunt . ad hunc (dij boni) Legatos mitti placet ? norunt iſti homines formã Reip. iura belli , exempla maiorum ? cogitant , quid populi R. maieſtas , quid ſenatus ſeueritas poſtulet?Legatos decernitis : ſi ut deprecentur , contemnet : ſi ut imperetis , non audiet . denique quamuis ſeuera Legatis

mandata dederimus,nomē ipſum Legatorum hunc,quē uidimus,populi R. reſtinguet ardorem, municipiorum atq; Italiæ franget animos. ut omittam hæc,quæ magna ſunt; certe iſta Legatio moram,et tarditatem afferet bel lo.quamuis dicant,quod quoſdam audiam dicturos,Le= gati proficiſcantur,bellum nihilo minus paretur: tamen Legatorum nomen ipſum & animos molliet, & belli ce leritatem morabitur.minimis momentis P.C.maximæ in clinationes temporum fiunt cum in omni caſu Reip.tum in bello,& maxime ciuili,quod opinione plerunq; & fa ma gubernatur. nemo quæret,quibus cum mandatis Le gatos miſerimus: nomen ipſum Legationis ultro miſſæ ti moris eſſe ſignum uidebitur. recedat à Mutina, deſinat oppugnare Brutum,decedat ex Gallia: non eſt uerbis ro gandus,cogendus eſt armis: nō enim ad Annibalem mit timus,ut à Sagunto recedat,ad quem miſerat olim ſena tus P.Valerium Flaccum, & Q. Bebium Pamphilum, qui,ſi Annibal non pareret,Carthaginem ire iuſſi ſunt. noſtros Legatos quò iubebimus ire,niſi paruerit Antoni= us?ne imperatorē,coloniamq; populi R.oppugnet, ita ne uero per Legatos rogandus eſt?quid intereſt per deos im mortales,utrum hanc urbem oppugnet, an huius urbis propugnaculum, coloniamq; populi R. præſidij cauſa collocatam? belli Punici ſecundi, quod contra maiores noſtros Annibal geſſit, cauſa fuit Sagunti oppugnatio. recte ad eum Legati miſſi. mittebantur ad Pœnum,mit tebātur pro Annibalis hoſtibus,noſtris etiam ſocijs.quid ſimile tandem?nos ad ciuem mittemus, ne imperatorem populi R. ne exercitum, ne coloniam circunſedeat, ne oppugnet,ne agros depopuletur,ne ſit hoſtis. age,ſi pa=

ruerit,

ruerit, hoc ciue uti aut uolumus, aut poſſumus? ante diem XIII Cal. Ian. decretis ueſtris eũ concidiſtis: conſtituiſtis, ut hæc ad uos Cal. Ian. referrentur, quæ referri uidetis, de honoribus, & præmijs bene de Rep. meritorũ, & merentiũ: quorum principem iudicauiſtis eum, qui fuit, C. Cæſarem, qui M. Antonij impetus nefarios ab urbe in Galliam uertit: deinde milites ueteranos, qui primi Cæſarem ſecuti ſunt: tum illas cœleſtes, diuinasq; legiones, Martiam, & quartam, quibus, cum Conſulem ſuũ non modo reliquiſſent, ſed bello etiam perſequerentur, honores & præmia ſpopondiſtis: eodem'q; die D. Bruti præſtantiſſimi ciuis edicto allato, atq; propoſito, factum eius collaudauiſtis; quod'q; ille bellum priuato cõſilio ſuſceperat, id uos auctoritate publica comprobaſtis. quid igitur illo die aliud egiſtis, niſi ut re hoſtem iudicaretis Antoniũ? his ueſtris decretis aut ille uos æquo animo aſpicere poterit, aut uos illum ſine dolore ſummo uidebitis? excluſit illum à Rep. diſtraxit, ſegregauit nõ ſolum ſcelus illius, ſed etiã, ut mihi uidetur, fortuna quædam Reip. quid, ſi Legatis paruerit, Romam'q; redierit, num quando perditis ciuibus uexillum, quò concurrant, defuturum putatis? ſed hoc minus uereor. ſunt alia, ob quæ magis nunq̃ parebit ille Legatis. noui hominis inſaniam, arrogantiam: noui perdita conſilia amicorum, quibus ille eſt deditus. Lucius quidem frater eius, ut pote qui peregre depugnauit, familiam ducit. ſi per ſe ipſe ſanus, quod nunquam erit; per hos eſſe ei tamen non licebit. teretur interea tempus: belli apparatus refrigeſcent. unde eſt adhuc bellum, niſi ex retardatione, & mora? ut primum poſt diſceſſum latronis, uel potius

deſperatam fugam libere ſenatus haberi potuit, ſemper flagitaui, ut conuocaremur: quo die primum conuocati ſumus, cum deſignati Conſules non adeſſent, ieci ſententia mea maximo ueſtro conſenſu fundamenta Reip. ſerius omnino, quàm decuit: nec enim ante potui: ſed tamen, ſi ex eo tempore dies nullus intermiſſus eſſet, bellum profecto nullum haberemus. omne malum naſcens facile opprimitur, inueteratum fit plerunq; robuſtius. ſed tum expectabantur Calendæ Ian. fortaſſe non recte: uerum præterita omittamus. etiam ne hanc moram afferemus, dum proficiſcantur Legati? dum reuertantur? quorum expectatio dubitationem belli afferet: bello autem dubio quod poteſt ſtudiũ eſſe delectus? quamobrem P.C. Legatorum mentionem nullam cenſeo faciendam: rem adminiſtrandam arbitror ſine ulla mora, & confeſtim gerendam cenſeo: tumultum decerni, iuſtitium indici, ſaga ſumi dico oportere, delectum haberi ſublatis uacationibus in urbe, & in Italia præter Galliã totam. quæ ſi erunt facta, opinio ipſa & fama ueſtræ ſeueritatis obruet ſcelerati gladiatoris amentiam: ſentiet ſibi bellum cũ Rep. eſſe ſuſceptum: experietur conſentientis ſenatus neruos, atq; uires: nam nũc quidem partiũ contentionem eſſe dictitat: quarum partiũ? alteri uicti ſunt: alteri ſunt è medijs C. Cæſaris partibus. niſi forte Cæſaris partes à Panſa, & Hircio Cõſulibus & à filio C. Cæſaris oppugnari putamus. hoc uero bellum non ex diſſenſione partiũ, ſed ex nefaria ſpe perditiſſimorũ ciuiũ excitatum: quibus bona, fortunæq; noſtræ notatæ ſunt, & iam ad cuiuſq; opinionem diſtributæ. legi epiſtolã Antonij, quã ad quendã Septemuirũ, capitalem hominem, col=

legam ſuum miſerat. quid concupiſcas, tu uideris: quod concupiueris, certe habebis. hem, ad quem Legatos mittamus? cui bellum moremur inferre? qui ne ſorti quidem fortunas noſtras deſtinauit, ſed libidini cuiuſq; nos ita addixit, ut ne ſibi quidem quicq̃ integrum, quod nõ alicui promiſſum iam ſit, reliquerit. cum hoc P.C. bello, bello, inq̃, decertandũ eſt, id'q; confeſtim: Legatorũ tarditas repudianda eſt. quapropter ne multa nobis quotidie decernenda ſint, Cõſulibus totam Remp. cõmittendam cenſeo, hiſq́; permittendũ, ut Remp. defendant, prouideant'q; ne quid Reſp. detrimenti accipiat: cenſeoq;, ut ijs, qui in exercitu Antonij ſunt, ne ſit ea res fraudi, ſi ante Calendas Febr. ab eo diſceſſerint. hæc ſi cenſueritis patres cõſcripti, breui tẽpore libertatem populi R. auctoritatem'q; ueſtram recuperabitis. ſin autem lenius agetis, tamen eadẽ, ſed fortaſſe ſerius decernetis. de Rep. quoad retuliſtis, ſatis decreuiſſe uideor. Altera res eſt de honoribus: de quibus deinceps intelligo eſſe dicendũ. ſed qui ordo in ſententijs rogãdis ſeruari ſolet, eũdẽ tenebo in uiris fortibus honorãdis. à Bruto igitur Conſule deſignato more maiorum capiamus exordiũ. cuius, ut ſuperiora omittã, quæ ſunt maxima illa quidem, ſed adhuc hominũ magis iudicijs, q̃ publice laudata: quibuſnam uerbis eius laudes huius ipſius temporis conſequi poſſumus? neq; enim ullam mercedem tanta uirtus, præter hanc laudis gloriæ'q;, deſiderat: qua etiam ſi careat, tamen ſit ſe ipſa cõtenta, atq; in memoria gratorum ciuium, tanquam in luce, poſita lætetur. laus igitur iudicij, teſtimonij'q; ueſtri tribuenda Bruto eſt. quamobrem his uerbis patres conſcripti S. C. faciendum cenſeo: Cum D. Brutus imp. Cos. de-

ſignatus,prouinciam Galliam in ſenatus populiq; R.poteſtate teneat; cumq; exercitum tantum,tam breui tempore, ſummo ſtudio municipiorum,coloniarumq; prouinciæ Galliæ optime de Rep.meritæ,merentiſq; conſcripſerit,cōpararit; id eum recte,& ordine,exq; Rep.feciſſe, idq; D.Bruti præſtantiſſimum meritum in Remp. ſenatui populoq; R.gratum eſſe,& fore; itaq; ſenatum populumq; R.exiſtimare,D.Bruti imp.Cos.deſig.opera, conſilio,uirtute,incredibiliq; ſtudio,& conſenſu prouinciæ Galliæ,Reip.difficillimo tempore eſſe ſubuētum. huic tanto merito Bruti P.C.tantoq; in Remp.beneficio, quis eſt tantus honos,qui non debeatur? nam ſi M.Antonio patuiſſet Gallia; ſi oppreſſis municipijs,& colonijs imparatis in illam ultimam Galliam penetrare potuiſſet: quantus Reip.terror impenderet? dubitaret,credo, homo amentiſſimus,atq; omnibus conſilijs præceps,& deuius,non ſolum cum exercitu ſuo, ſed etiam cū omni immanitate barbariæ bellū inferre nobis,ut eius furorem ne alpiū quidem muro cohibere poſſemus.hæc igitur habenda gratia eſt D.Bruto,qui illum,non dum interpoſita auctoritate ueſtra, ſuo conſilio, atq; iudicio, non,ut Conſulem,recepit, ſed,ut hoſtem,arcuit Gallia, ſeq; obſideri,q̃ hanc urbem maluit. habeat ergo huius tanti facti,tamq; præclari decreto ueſtro teſtimoniū ſempiternum; Galliaq;,quæ ſemper præſidet,atq; præſedit huic imperio,libertatiq; communi,merito iureq; laudetur,ꝙ ſe, ſuaſq; uires non tradidit, ſed oppoſuit Antonio. atq; etiam M.Lepido pro eius egregijs in Remp.meritis decernendos honores quamampliſſimos cenſeo. ſemper ille populum R.liberum uoluit; maximumq; ſignum illo

die dedit uoluntatis, & iudicij ſui, cum, Antonio diadema Cæſari imponente, ſe auertit, gemituq́;, & mœſtitia declarauit quantum haberet odiũ ſeruitutis, q̃ populum R. liberum cuperet, quàm illa, quæ tulerat, temporũ magis neceſſitate, quàm iudicio tuliſſet. quanta uero is moderatione uſus ſit in illo tẽpore ciuitatis, quod poſt mortem Cæſaris conſecutum eſt, quis noſtrũ obliuiſci poteſt? magna hæc: ſed ad maiora properat oratio. quid enim, ò dij immortales, admirabilius omnibus gentibus, quid optatius populo R. accidere potuit, quàm, cum bellum ciuile maximũ eſſet, cuius belli exitum omnes timeremus, ſapientia etiam id potius extingui, quàm armis & ferro rem in diſcrimen adducere? quòd ſi eadem ratio Cæſaris fuiſſet in illo tetro miſeroq́; bello: ut omittam patrem, duos Cn. Pompeij ſummi & ſingularis uiri filios incolumes haberemus. quibus certe pietas fraudi eſſe non debet. utinam omnes M. Lepidus ſeruare potuiſſet: factũ fuiſſe declarauit in eo, quod potuit, cum Sex. Pompeium reſtituit ciuitati, maximum ornamentum Reip. clariſſimum monumentum clementiæ ſuæ. grauis illa fortuna populi R. graue fatum: Pompeio enim patre, quod imperij populi R. lumen fuit, extincto, interfectus eſt patris ſimillimus filius. ſed omnia mihi facta uidentur deorum immortalium iudicio, & pietate, Sex. Pompeio Reip. conſeruato. quam ob cauſam iuſtam, atq; magnam, & quòd perículoſiſſimum ciuile bellum maximumq; humanitate & ſapientia ſua M. Lepidus ad pacem concordiamq; conuertit, S. C. his uerbis cenſeo perſcribendum. Cum à M. Lepido imp. Põtifice Max. ſæpenumero Reſp. & bene, & feliciter geſta ſit, popu-

lus R.*intellexerit ei dominatum regium maxime diſpli=cere; cumq́; eius opera, uirtute, conſilio, ſingulariq́; cle=mentia, & manſuetudine bellum acerbiſſimum ciuile ſit reſtinctum,* Sex.*q́;* Pompeius Cn.F.Magnus *huius ordi=nis auctoritate ab armis diſceſſerit, & à* M.Lepido *imp.* Pont.Max.*ſumma ſenatus populiq́;* R.*uoluntate ciuita=ti reſtitutus ſit; ſenatum populumq́;* R.*pro maximis plu rimisq́; in* Remp.M.Lepidi *meritis magnā ſpem in eius uirtute, auctoritate, felicitate reponere ocij, pacis, cōcor diæ, libertatis; eiusq́; in* Remp.*meritorum ſenatum po=pulumq́;* R.*memorem fore; eiq́; ſtatuā equeſtrem inau ratam in* Roſtris, *aut quo alio loco in foro uellet, ex hu=ius ordinis ſententia ſtatui placere. qui honos* P.C.*mihi maximus uidetur: primum, quia iuſtus eſt: non enim ſo lum datur propter ſpem temporū reliquorum, ſed pro ampliſſimis meritis redditur. nec uero cuiquam poſſu=mus cōmemorare hunc honorem à ſenatu tributum iu dicio ſenatus ſoluto, & libero.* Venio ad C.Cæſarem P.C.*qui niſi fuiſſet, quis noſtrum eſſe potuiſſet? aduola=bat ad urbem à* Brunduſio *homo impotentiſſimus, ar=dens odio, animo hoſtili in omneis bonos cū exercitu* An tonius. *quid huius audaciæ, & ſceleri poterat opponi? non dum ullos duces habebamus, nō copias: nullum erat conſilium publicum, nulla libertas: dandæ ceruices erāt crudelitati nefariæ: fugam quærebamus omnes: quæ ipſa exitum non habebat. quis tum nobis, quis populo* R. *obtulit hunc diuinum adoleſcentem deus? qui, cum o=mnia ad perniciem noſtram peſtifero illi ciui paterent, ſubito præter ſpem omniū exortus, prius confecit exer=citum, quem furori* M.Antonij *opponeret, q̄ quiſquam*

hoc eum cogitare ſuſpicaretur. magni honores habiti Cn. Pompeio, cũ eſſet adoleſcens: & quidem iure: ſubuenit enim Reip. ſed ætate multo robuſtior, & militum ducem quærentiũ ſtudio paratior, & in alio genere belli: non enim omnibus Syllæ cauſa grata: declarat multitudo proſcriptorum, tot municipiorum maximæ calamitates. Cæſar autem annis multis minor ueteranos cupientes iam requieſcere armauit: eam cóplexus eſt cauſam, quæ eſſet ſenatui, quæ populo, quæ cũctæ Italiæ, quæ dijs omnibus gratiſſima. & Pompeius ad L. Syllæ maximum imperium, uictoremq́; exercitum acceſſit: Cæſar ſe ad neminem adiũxit, ipſe princeps exercitus faciendi, & præſidij cóparandi fuit. ille aduerſariorum partibus agrum Picenum habuit inimicum: hic ex Antonij amicis, ſed amicioribus libertati, contra Antonium confecit exercitum. illius opibus Sylla regnauit: huius præſidio Antonij dominatus oppreſſus eſt. demus igitur imperiũ Cæſari, ſine quo res militaris adminiſtrari, teneri exercitus, bellum geri non poteſt: ſit pro Prætore eo iure, quo qui optimo. qui honos, quanq̃ eſt magnus illi ætati, tamen ad neceſſitatem rerum gerendarum, non ſolum ad dignitatem ualet. itaq; illa quæramus, quæ uix hodierno die conſequemur. ſed ſæpe ſpero fore huius adoleſcentis ornandi honorandiq́; & nobis & populo R. poteſtatem. hoc autem tempore ita cenſeo decernendum. Quòd C. Cæſar C. F. Pont. Propr. ſummo Reip. tempore milites ueteranos ad libertatem populi R. cohortatus ſit, eoſq́; conſcripſerit; quodq́; legio Martia, quartaq; ſummo ſtudio, optimoq́; in Remp. conſenſu, C. Cæſare duce & auctore Remp. libertatem populi R. de-

ſendant, defenderint; & ꝙ C. Cæſar Proprætor, Galliæ prouinciæ cum exercitu ſubſidio profectus ſit, equites, ſagittarios, elephãtos in ſuam populiq́; R. poteſtatem redegerit, difficillimoq́; Reip. tempore ſaluti, dignitatiq́; populi R. ſubuenerit; ob eas cauſas ſenatui placere, C. Cæſarem C. F. Pont. Propr. ſenatorem eſſe, ſententiamq́; loco prætorio dicere; eiusq́; rationem, quæcunq; appetet, ita haberi, prout haberi lege liceret, ſi anno ſuperiore Quæſtor fuiſſet. quid eſt enim P. C. cur eum non quamprimum ampliſſimos honores capere cupiamus? legibus enim annalibus cum grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, adoleſcentiæ temeritatem uerebantur. C. Cæſar ineunte ætate docuit, ab excellenti eximiaq́; uirtute progreſſum ætatis expectari non oportere. itaq; maiores noſtri ueteres illi admodum antiqui leges annales nõ habebant: quas multis poſt annis attulit ambitio, ut gradus eſſent petitionis inter æquales. ita ſæpe magna indoles uirtutis prius, q̃ Reip. prodeſſe potuiſſet, extincta fuit. at uero apud antiquos Rulli, Decij, Coruini, multiq́; alij, recentiore autem memoria ſuperior Africanus, T. Flaminius admodũ adoleſcentes Conſules facti tantas res geſſerunt, ut populi R. imperium auxerint, nomen ornarint. quid Macedo Alexander? cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpiſſet, non'ne tertio & trigeſimo anno mortem obijt? quæ eſt ætas noſtris legibus decem annis minor, quàm conſularis. ex quo iudicari poteſt, uirtutis eſſe, quàm ætatis, curſum celeriorem. nam ꝙ ij, qui Cæſari inuident, ſimulant ſe timere: ne uerendum quidem eſt, ut tenere ſe poſſit, ut moderari, ne honoribus noſtris elatus intemperantius ſuis opibus utatur. ea na=

tura rerum eſt P.C.ut,qui ſenſum ueræ gloriæ ceperit, quiq́; ſe ab ſenatu,ab equitibus R. populoq́; R. uniuerſo ſenſerit ciuem charum haberi,ſalutaremq́; Reip.nihil cū hac gloria comparandum putet.utinam C.Cæſari,patri dico,contigiſſet adoleſcenti,ut eſſet ſenatui,atque optimo cuiq; chariſſimus.quod cum conſequi neglexiſset,omnem uim ingenij,quæ ſumma fuit in illo,in populari leuitate conſumpſit:itaq; cum reſpectum ad ſenatum, & ad bonos nō haberet,eam ſibi uiam ipſe patefecit ad opes ſuas amplificandas,quam uirtus liberi populi ferre non poſſet.eius autem filij longiſſime diuerſa ratio : qui cum omnibus eſt,tum optimo cuiq; chariſſimus. in hoc ſpes libertatis poſita eſt: ab hoc accepta iam ſalus: huic ſummi honores & exquiruntur,& parati ſunt.cuius igitur ſingularem prudentiam admiramur, eius ſtultitiam timemus?quid enim ſtultius,quàm inutilem potentiam, inuidioſas opes,cupiditatem dominandi præcipitem,& lubricam anteferræ ueræ,graui, ſolidæ gloriæ? an hoc uidit puer:ſi ætate proceſſerit, non uidebit? at eſt quibuſdam inimicus clariſſimis atq; optimis ciuibus . nullus iſte timor eſſe debet.omneis Cæſar inimicitias Reip. condonauit: hanc ſibi iudicem conſtituit, hanc moderatricem omnium factorum: ita enim ad Remp.acceſſit,ut eam cōfirmaret,non ut euerteret.omneis habeo cognitos ſenſus adoleſcentis: nihil eſt illi Rep.charius,nihil ueſtra auctoritate grauius,nihil bonorum uirorum iudicio optatius, nihil uera gloria dulcius . quamobrem ab eo non modo nihil timere,ſed maiora et meliora expectare debetis;neque in eo,qui ad D.Brutum obſidione liberandum profectus ſit, timere ne memoria maneat domeſtici doloris,

quæ plus apud eum poſſit,q̃ ſalus ciuitatis. audebo etiam obligare fidem meam P.C. uobis, populoq́; R. quod profe cto, cum me nulla uis cogeret, facere non auderem, perti meſcereḿq; in re maxima periculoſam opinionem teme ritatis. promitto, recipio, ſpondeo patres conſcripti, C. Cæ ſarem talem ſemper fore ciuẽ, qualis hodie ſit, qualeḿq; cum maxime uelle & optare debemus. quæ cum ita ſint, de Cæſare ſatis hoc tempore dictum habeo. Nec uero de L. Egnatuleio, fortiſſimo, & conſtantiſſimo ciue, amiciſſi móq; Reip. ſilendum arbitror, ſed tribuendum teſtimoni um uirtutis egregiæ, quòd is legionem quartam ad Cæſa rem adduxerit, quæ præſidio Cõſulibus ſenatui populóq; R. reíq; pub. eſſet: ob eam cauſam placere, uti L. Egnatu= leio triennium ante legitimum tempus magiſtratus pete re, capere, gerere liceat. in quo P. C. non tam commo= dum tribuitur L. Egnatuleio, quàm honos: in tali enim re ſatis eſt nominari. De exercitu autem C. Cæſaris ita cenſeo decernendum: ſenatui placere, militibus ueteranis, qui Cæſaris Pontificis, auctoritateḿq; huius ordinis de= fenderint, atque defendant, his liberiſq; eorum militiæ ua cationem eſſe; utique C. Panſa, A. Hircius Conſules, alter, ambo'ue cognoſcerent, qui ager colonus eſſet, quò milites ueterani deducti eſſent, qui contra legem Iuliam poſſide rent, ut is militibus ueteranis diuideretur: de agro Cam pano ſeparatim cognoſcerent, inirentq; rationem de com modis militum ueteranorum augendis, legioniq; Martiæ, & legioni quartæ, & ijs militibus, qui de legione ſecun da, trigeſimaquinta ad C. Panſam, A. Hircium Conſules ueniſſent, ſuaq; nomina dediſſent, quòd his ſenatus, popu= liq; R. libertas chariſſima ſit, & fuerit, uacationem mili=

tiæ ipſis, liberiſq; eorum eſſe placere, extra tumultũ Gallicum, Italicumq́;, eaſq; legiones bello confecto miſſas fieri, placere; quantamq́; pecuniam militibus earum legionum in ſingulos C. Cæſar Pontifex Proprætor pollicitus ſit, tã tam dari placere; utique C. Panſa, A. Hircius Conſules, alter, ambo'ue rationẽ agri habeant, qui ſine iniuria priuatorum diuidi poſſit, iſq; militibus legionis Martiæ, et legionis quartæ ita daretur, aſſignaretur, ut quibus militibus ampliſſime dati, aſſignati eſſent. Dixi ad ea omnia Conſules, de quibus retuliſtis: quo ſine mora, matureq́; decreto, facilius apparabitis ea, quæ tempus & neceſſitas flagitat. celeritate autem opus eſt: qua ſi eſſemus uſi, bellum, ut ſæpe dixi, nullum haberemus.

IN M. ANTONIVM AD QVIRITES PHILIPPICA SEXTA. ORATIO XLIX.

A Vdita uobis eſſe arbitror Quirites, quæ ſint acta in ſenatu, quæ fuerit cuiusq; ſententia: res enim ex Calendis Ian. agitata, paulo ante confecta eſt, minus quidem illa ſeuere q̃ decuit, non tamen omnino diſſolute. mora eſt allata bello, non cauſa ſublata. quamobrem quod quæſiuit à me P. Apuleius, homo & multis officijs mihi, & ſumma familiaritate coniunctus, & uobis amiciſſimus; ita reſpondebo, ut ea, quibus non interfuiſtis, noſſe poſſitis. Cauſa fortiſſimis optimisq; Conſulibus Calendis Ian. de Rep. primum referendi fuit, ex eo, quod XIII Cal. Ian. ſenatus me auctore decreuit. eo die primum Quirites fundamenta iacta ſunt Reip. fuit enim longo interuallo ita liber ſenatus, ut uos aliquando liberi eſſetis. quo quidem tempore, etiam ſi ille dies uitæ finem mihi allaturus eſſet, ſatis magnum ceperam fructũ, cum uos uniuerſi una mente atq; uoce iterum à me conſeruatam eſſe Remp. conclamaſtis. hoc ueſtro iudicio tanto tamq; præclaro excitatus, ita Calendis Ian. ueni in ſenatum, ut meminiſſem quam perſonam impoſitam à uobis ſuſtinerem. itaq; bellum nefarium illatum Reip. cum uiderem, nullam moram interponendam inſequendi M. Antonium putaui; hominemq; audaciſſimum, qui, multis nefarijs rebus ante cõmiſſis, hoc tempore imperatorẽ populi R. oppugnaret, coloniã ueſtram fidiſſimam, fortiſſimamq; obſideret, bello cenſui perſequendũ. tumultũ eſſe

decerni,iuſticium indici,ſaga ſumi,dixi placere, quo o= mnes acrius,grauiusq; incuberent ad ulciſcendas Reip.in iurias,ſi omnia grauiſſimi belli inſignia ſuſcepta à ſena= tu uiderét.itaq; hæc ſententia ſic per triduum ualuit,ut, quanq̃ diſceſſio facta non eſſet,tamen,præter paucos,o= mnes mihi aſſenſuri uiderétur.hodierno autem die neſcio qua obiecta re remiſſior ſenatus fuit: nam plures eam ſententiam ſecuti ſunt,ut, quantum ſenatus auctoritas, ueſterq; cóſenſus apud Antonium ualiturus eſſet, per Le gatos experiremur.intelligo Quirites à uobis hanc ſenté tiam repudiari: neq; iniuria: ad quem enim Legatos? ad eũ ne,qui pecunia publica diſſipata,atq; effuſa, per uim, & contra auſpicia impoſitis Reip.legibus,fugata cócio= ne,obſeſſo ſenatu,ad opprimendam Remp.Brunduſio le= giones accerſierit?ab his relictus,cum latronum manu in Galliam irruperit?Brutum oppugnet? Mutinam circũſe deat?quæ uobis poteſt cum hoc gladiatore códitionis,æ= quitatis,Legationis eſſe cómunitas? quanq̃ Quirites non eſt illa Legatio,ſed denunciatio belli,niſi paruerit: ita.n. eſt decretum,ut ſi Legati ad Annibalem mitterétur:mit tuntur enim qui nuncient, ne oppugnet Conſulem deſi= gnatum,ne Mutinam obſideat, ne prouinciam depopule tur,ne delectus habeat,ſit in ſenatus populiq; R.poteſta= te. facile uero huic denunciationi parebit, ut in patrum conſcriptorum,atq; in ueſtra poteſtate ſit,qui in ſua nun quam fuerit?quid enim ille unquam arbitrio ſuo fecit, ſemper eò tractus,quò libido rapuit,quò leuitas, quò fu ror,quò uinolentia? ſemper eũ duo diſſimilia genera te= nuerunt,lenonũ,& latronũ.ita domeſticis ſtupris, foren ſibus parricidijs delectatur,ut mulieri citius auariſſimæ

paruerit,quàm ſenatui,populoq́; R. itaq; quod paulo ante feci in ſenatu,faciam apud uos.teſtificor,denuncio,ante prædico,nihil M. Antonium eorum, quæ ſunt Legatis mandata, facturum , uaſtaturum agros,Mutinam obſeſſurum,delectus,quà poſſit,habiturum: is eſt enim ille, qui ſemper ſenatus iudiciũ,& auctoritatem,ſemper uoluntatem ueſtram,poteſtatemq; contempſerit . an ille id faciat,quod paulo ante decretum eſt,ut exercitum citra flumen Rubiconem,qui finis eſt Galliæ,educeret,dum ne propius urbem Romam CC mil.admoueret?huic denũciationi ille pareat?ille ſe fluuio Rubicone CC mil.circũſcriptum eſſe patiatur?non is eſt Antonius : nam ſi eſſet, non cõmiſiſſet ut ei ſenatus tanquam Annibali initio belli Punici denunciaret, ne oppugnaret Saguntum . quod uero ita auocatur à Mutina,ut ab urbe tanquam peſtifera flãma arceatur: quam habet ignominiam?quod iudicium ſenatus?quid,quòd à ſenatu dantur mandata Legatis,ut D.Brutũ,militesq́; eius adeant,hisq́; demonſtrẽt, ſua in Remp.merita,beneficiaq; eorum grata eſſe ſenatui populoq́; R.hisq́; eam rem magnæ laudi,magnoq́; honori fore?paſſurum ne cenſetis Antonium introire Mutinã Legatos?exire inde tuto?nunquam patietur, mihi credite.noui uiolentiam: noui impudentiam : noui audaciã . nec uero de illo ſicut de homine aliquo debemus , ſed ut de importuniſſima bellua cogitare.quæ cum ita ſint, nõ omnino diſſolutum eſt,quod decreuit ſenatus . habet atrocitatis aliquid Legatio . utinam nihil haberet moræ . nam cum pleriſque in rebus gerendis tarditas,et procraſtinatio odioſa eſt : tum hoc bellum indiget celeritatis . ſuccurrendum eſt D.Bruto: omnes undiq; copiæ colligen

dæ: horam eximere nullam in tali ciue liberando ſine ſce lere non poſſumus. an ille non potuit, ſi Antonium Conſu lem, ſi Galliam Antonij prouinciam iudicaſſet, legiones Antonio & prouinciam tradere? domum redire? trium= phare? primus in hoc ordine eſſe, quoad magiſtratum ini ret? quid negocij fuit? ſed cum ſe Brutum eſſe meminiſ= ſet, ueſtræq; libertati natum: quid egit aliud, niſi ut penè corpore ſuo Gallia prohiberet Antonium? ad hunc utrū Legatos, an legiones ire oportebat? ſed præterita omitta= mus. properent, quod uideo eſſe facturos. uos ſaga para te: eſt enim ita decretum, ut, ſi ille auctoritati ſenatus nō paruiſſet, ad ſaga iretur. ibitur: non parebit: nos amiſſos tot dies rei gerendæ queremur. non metuo Quirites, ne cum audierit Antonius, me hoc in ſenatu, & in concione confirmaſſe, nunquam illum futurum in ſenatus poteſta te; refellendi mei cauſa, ut ego nihil uidiſſe uidear, uertat ſe, ſenatui pareat: nunquam faciet: non inuidebit huic meæ gloriæ: malet me ſapientem à uobis, q̃ ſe modeſtum exiſtimari. quid? ipſe ſi uelit, num etiam L. fratrem paſſu rum arbitramur? nuper quidē dicitur ad Tybur, ut opi nor, cum ei labare M. Antonius uideretur, mortem fra= tri eſſe minitatus. etiam ne ab hoc Myrmillone Aſiatico ſenatus mandata, Legatorum uerba audientur? nec enim ſecerni à fratre poterit, tanta præſertim auctoritate: nā hic inter illos Africanus eſt: pluris habetur, quàm L. Tre bellius; pluris, quàm T. Plancus adoleſcens nobilis; qui omnibus ſententijs maximo ueſtro plauſu condemnatus, neſcio quo modo ſe cōiecit in turbam, atq; ita mœſtus re dijt, ut retractus, non reuerſus uideretur. ſic contemnit, tanq̃ ſi illi aqua & igni interdictum ſit. aliquādo negat

ei locũ eſſe oportere in curia,qui incenderit curiam. nam Trebelliũ ualde iam diligit: oderat tũ,cum ille tabulis nouis aduerſabatur: iam fert in oculis,poſtq̃ ipſum Trebelliũ uidit ſine tabulis nouis ſaluũ eſſe non poſſe: audiſſe.n. uos arbitror Quirites,quod etiam uidere potuiſtis, quotidie ſponſores,& creditores L.Trebellij conuenire.ò fides: hoc.n.puto Trebelliũ ſumpſiſſe cognomen.quæ poteſt eſſe maios fides,q̃ fraudare creditores?domo profugere?propter æs alienũ uenire ad arma?ubi plauſus ille in triũpho eſt,ſæpe ludis?ubi Aedilitas delata ſummo ſtudio bonorũ?quis eſt,qui hunc non caſu exiſtimet recte feciſſe? nequitia eſt:ſcelus eſt.ſed redeo ad amores,deliciasq; noſtras L.Antonium:qui uos omnes in fidem ſuam recepit.negatis?nũ quiſnam eſt ueſtrũ,qui tribum non habeat ? certe nemo.atqui illũ quinq; & triginta tribus patronum adoptarunt.rurſus reclamatis.aſpicite à ſiniſtra illam equeſtrem ſtatuam inauratam : in qua quid inſcriptum eſt? QVINQVE ET TRIGINTA TRIBVS PATRONO POPVLI R. igitur eſt patronus L.Antonius.malam quidem illi peſtem: clamori enim ueſtro aſſentior.non modo hic latro,quem clientem habere nemo uelit,ſed quis unquam tantis opibus,tãtis rebus geſtis fuit,qui ſe populi R.uictoris,dominiq; omnium gentium tutorem dicere auderet ? in foro L.Antonij ſtatuã uidemus,ſicut illam Q. Trebellij, qui Hernicos deuicit, ante Caſtoris.ò impudentiam incredibilem. tantum ne ſibi ſumpſit,quia Mylaſis Myrmillo Thracem iugulauit familiarem ſuum?quonam modo iſtum ferre poſſemus, ſi in hoc foro ſpectantibus uobis depugnaſſet? ſed hæc una ſtatua . altera equitibus R.equo publico: qui item aſcribunt,

bunt, PATRONO. *quem unquam iſte ordo patronum adoptauit? ſi quenquam, debuit me. ſed me omitto: quem* Cenſorem *? quem imperatorem ? agrum his diuiſit . ò ſordidos, qui acceperunt ; improbum, qui dederit. ſtatuerunt etiã* Tribuni *militares, qui in exercitibus* Cæſaris *duobus fuerunt. quis eſt iſte ordo ? multi fuerunt multis in legionibus per tot annos : his quoq; diuiſit* Semuriũ. *campus* Martius *reſtabat, niſi prius cum fratre fugiſſet. ſed hæc agrorum aſſignatio paulo ante* Quirites L. Cæſaris *clariſſimi uiri & præſtantiſſimi ſenatoris ſentẽtia diſſoluta eſt: huic enim aſſenſi,* Septemuirũ *acta ſuſtulimus. iacent beneficia* Nuculæ: *friget patronus* Antonius. *nam poſſeſſores animo æquiore diſcedent: nullam impẽſam fecerãt : nõ dum inſtruxerãt, partim quia nõ cõfidebãt, partim quia nõ habebãt. ſed illa ſtatua palmaris : de qua, ſi meliora tẽpora eſſent, non poſſem ſine riſu dicere.* L. ANTONIO IANI MEDII PATRONO. *ita ne?* Ianus *medius in* L. Antonij *clientela ſit ? quis unq̃ in illo* Iano *inuẽtus eſt, qui* L. Antonio *mille nũmũ ferret expẽſum ? ſed nimis multa de nugis : ad cauſam bellumq́; redeamus : quanq̃ nõ alienũ fuit perſonas quaſdã à uobis recognoſci, ut, quibuſcũ bellum gereretur, poſſitis taciti cogitare.* Ego *autem uos hortor* Quirites, *ut, etiã ſi melius aliud fuit, tamẽ* Legatorũ *reditũ expectetis animo æquo . celeritas detracta de cauſa eſt: boni tamẽ aliquid acceſſit ad cauſam: cũ enim* Legati *renũciarint, quod certe renũciabũt, nõ in ueſtra poteſtate, nõ in ſenatus eſſe* Antoniũ ; *quis erit tã improbus ciuis, qui illũ ciuẽ habẽdũ putet? nũc enim ſunt pauci illi quidem, ſed tamen plures quàm* Rep. *dignũ eſt, qui ita*

loquantur : ne Legatos quidem expectabimus ? iſtam certe uocem, ſimulationemq́; clementiæ extorquebit his res ipſa publica. quo etiam, ut cõfitear uobis Quirites, minus hodierno die contendi, minus laboraui, ut mihi ſenatus aſſentiens tumultum decerneret, ſaga ſumi iuberet. malui uiginti diebus poſt ſententiam meam laudari ab omnibus, quàm à paucis hodie uituperari. quapropter Quirites expectate Legatorum reditum, & paucorum dierum moleſtiã deuorate. qui cum redierint; ſi pacem afferent, cupidum me; ſi bellum, prouidum iudicatote. an ego non prouideã meis ciuibus? non dies noctesq́; de ueſtra libertate, de Reip. ſalute cogitem? quid. n. nõ debeo uobis Quirites, quem uos à ſe ortum, hominibus nobiliſſimis omnibus honoribus prætuliſtis? an ingratus ſum? quis minus? qui partis honoribus, eoſdem geſſi in foro labores, quos in petendis. rudis in Rep? quis exercitatior, qui uiginti iam annos bellum geram cum improbis ciuibus? quamobrem Quirites conſilio q̃tum potero, labore plus penè, quàm potero, excubabo, uigilaboq́; pro uobis: etenim quis eſt ciuis, præſertim hoc gradu, quo me uos eſſe uoluiſtis, tam oblitus beneficij ueſtri, tam immemor patriæ, tam inimicus dignitatis ſuæ, quem non excitet, non inflammet tantus ueſter iſte conſenſus ? multas, magnasq́; habui Conſul conciones, multis interfui : nullam unq̃ uidi tantam, quanta nunc ueſtra eſt. unum ſentitis omnes, unum ſtudetis, M. Antonij conatũ auertere à Rep. furorem extinguere, opprimere audaciam. idem uolunt omnes ordines : eodem incumbunt municipia, coloniæ, cuncta Italia : itaq; ſenatum ſua ſponte bene firmũ, firmiorem ueſtra auctoritate feciſtis. uenit tẽpus Quiri

teſ, ſerius omnino, quàm dignum populo R. *fuit, ſed tamen ita maturum, ut differri iam hora non poſſit. fuit aliquis fatalis caſus, ut ita dicã: quem tulimus, quoquo modo ferendus fuit. nunc ſi quis erit, erit uoluntarius. populum* R. *ſeruire fas non eſt, quem dij immortales omnibus gentibus imperare uoluerunt. res in extremum eſt adducta diſcrimen: de libertate decernitur. aut uincatis oportet Quirites, quod profecto & pietate ueſtra, & tanta concordia conſequemini: aut quiduis potius, quàm ſeruiatis. aliæ nationes ſeruitutem pati poſſunt: populi* R. *eſt propria libertas.*

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA SEPTIMA. ORATIO L.

P Aruis de rebus, ſed fortaſſe neceſſarijs conſulimur patres conſcripti: de Appia uia & de Moneta Conſul, de Lupercis Tribunus pl. refert. quarum rerum etſi facilis explicatio uidetur, tamen animus aberrat à ſententia, ſuſpenſus curis maioribus: adducta eſt enim P.C. res in maximũ periculum, & extremum penè diſcrimen. nõ ſine cauſa Legatorum iſtam miſſionem ſemper timui, nunquã probaui: quorum reditus quid ſit allaturus, ignoro: expectatio quidem quantum afferat languoris animis, quis non uidet? non enim ſe tenent ij, qui ſenatum dolent ad auctoritatis priſtinæ ſpem reuiuiſcere, coniũctum huic ordini populum R. conſpirantem Italiam, paratos exercitus, expeditos duces. iam nunc fingunt Antonij reſponſa, eaq; defendunt. alij, poſtulare illum, ut omnes exercitus dimittantur. ſcilicet Legatos ad eos miſimus, non ut pareret, & dicto audiens eſſet huic ordini, ſed ut conditiones ferret, reſerare nos exteris gentibus Italiam iuberet, ſe præſertim incolumi, à quo maius periculum, quàm ab ullis nationibus extimeſcendum eſt. alij, remittere eum nobis Galliam citeriorem, illam ultimam poſtulare. præclare: ex qua non legiones ſolum, ſed etiam nationes ad urbem conetur adducere. alij, nihil eum iam niſi modeſti poſtulare. Macedoniam ſuam uocat omnino, quoniam C. frater eſt inde reuocatus. ſed quæ prouincia eſt, ex

qua illa fax excitare non poſſet incendiũ? itaq; ijdem, quaſi prouidi ciues, & ſenatores diligentes, bellicum me ceciniſſe dicunt, ſuſcipiunt partis patrocinium, qui ſic diſputant. irritari Antonium non oportuit. nequam eſt homo ille, atq; confidens. multi præterea improbi. quos quidem à ſe primum numerare poſſunt, qui hæc loquuntur. eos cauendos eſſe denunciant. utrum igitur in nefarijs ciuibus ulciſcendis, cum poſſis, an pertimeſcendis diligentior eſt cautio? atq; hæc illi loquuntur, qui quondam propter leuitaté populares appellabantur. ex quo intelligi poteſt, animo illos abhorruiſſe ſemper ab optimo ciuitatis ſtatu, non uoluntate fuiſſe populares: qui enim conuenit, ut, qui in rebus improbis populares fuerint, ijdem in re una maxime populari, quòd eadem ſalutaris populo R. ſit, improbos ſe, quàm populares eſſe malint? me quidem, ſemper (ut ſcitis) aduerſatũ multitudinis temeritati, hæc fecit præclariſſima cauſa popularem. & quidem dicuntur, uel potius ijdem ipſi ſe dicunt conſulares. quo nomine dignus eſt nemo, niſi qui tanti honoris nomen poteſt ſuſtinere. faueas tu hoſti? literas tibi ille mittat de ſua ſpe rerum ſecundarum? eas tu lætus proferas? recites? deſcribendas etiã des improbis ciuibus? eorum augeas animos, bonorum ſpem, uirtutemq́; debilites? & te conſularem, aut ſenatorem, aut deniq; ciuem putes? accipiet in optimam partem C. Panſa, fortiſſimus Conſul, atq; optimus: etenim dicam animo amiciſſimo: hunc ipſum, mihi hominem familiariſſimum, niſi talis Conſul eſſet, ut omnes uigilias, curas, cogitationes in Reip. ſalute configeret, Conſulem non putarem. quãquam nos ab ineunte illius ætate uſus,

conſuetudo, ſtudiorum etiam honeſtiſſimorum ſocietas, ſimilitudoq́; coniunxit: eiuſdemq́; curam incredibilem in aſperrimis belli ciuilis periculis perſpexi non modo ſalutis, ſed etiam dignitatis meæ: tamen eundem, ut dixi, niſi talis Conſul eſſet, negare eſſe Cõſulem auderem. idẽ non modo Conſulem eſſe dico, ſed etiam memoria mea præſtantiſſimum, atq; optimum Conſulem: nõ quia non pari uirtute, & uoluntate alij fuerint: ſed tantam cauſam non habuerunt, in qua & uirtutem, et uoluntatem ſuam declararent. huius magnitudini animi, grauitati, ſapiẽtiæ tempeſtas eſt oblata formidoloſiſſimi temporis. tum autem illuſtratur Cõſulatus, cum gubernat Remp. ſi nõ optabili, at neceſſario tempore. magis autem neceſſarium P.C. nullum tempus unq̃ fuit. itaq; ego ille, qui ſemper pacis auctor fui, cuiq; pax, præſertim ciuilis, quanq̃ omnibus bonis, mihi tamen in primis fuit optabilis: omne enim curriculum induſtriæ noſtræ in foro, in curia, in amicorum periculis propulſandis elaboratum eſt: hinc honores ampliſſimos, hinc mediocres opes, hinc dignitatem, ſi quã habemus, conſecuti ſumus: ego itaq; pacis, ut ita dicam, alumnus, qui quantuſcunq; ſum (nihil enim mihi arrogo) ſine pace ciuili certe non fuiſſem (periculoſe dico: quemadmodum accepturi P.C. ſitis, horreo: ſed pro mea perpetua cupiditate ueſtræ dignitatis retinẽdæ et augendæ quæſo oroq́; uos P.C. ut primo, ſi erit uel acerbum auditu, uel incredibile à M. Cicerone eſſe dictum, accipiatis ſine offenſione, quod dixero, ne'ue id prius, q̃ quale ſit explicauero, repudietis) ego ille, dicam ſæpius, pacis ſemper laudator, ſemper auctor, pacẽ cum M. Antonio eſſe nolo. magna ſpe ingredior in reli-

quam orationem P.C.*quoniam periculoſiſſimum locum ſilentio ſum præteruectus.cur igitur pacem nolo? quia turpis eſt,quia periculoſa,quia eſſe non poteſt. quæ tria dum explico,peto à uobis* P.C.*ut eadem benignitate,qua ſoletis,uerba mea audiatis.* Quid eſt inconſtantia,mobilitate,leuitate cum ſingulis hominibus,tum uero uniuerſo ſenatui turpius? quid porrò inconſtantius,quàm, quem modo hoſtem non uerbo,ſed re multis decretis iudicauiſtis,cum hoc ſubito pace uelle coniungi? quaſi uero,cum C.Cæſari meritos quidem illos honores,& debitos,ſed tamen ſingulares,& immortales decreuiſtis,unā ob cauſam,quòd contra M.Antonium exercitum cōparauiſſet; non hoſtem Antonium iudicaueritis: nec tum hoſtis eſt à uobis iudicatus Antonius,cum laudati auctoritate ueſtra ueterani milites,qui Cæſarem ſecuti eſſent: nec tum hoſtem Antoniū iudicauiſtis,cum fortiſſimis legionibus,quòd illum,qui Conſul appellabatur,cum eſſet hoſtis,reliquiſſent,uacationes,pecunias,agros ſpopōdiſtis. quid? cum Brutum,omine quodam illius generis,& nominis natum ad Remp.liberādam,exercitumq́; eius pro libertate populi R.bellum gerentem cum Antonio, prouinciamq́; fideliſſimam,atq; optimam Galliam laudibus ampliſſimis affeciſtis,tum nō hoſtem iudicaſtis Antoniū? quid? cum decreuiſtis ut Cōſul alter,ambò ue ad bellum proficiſcerentur,quod erat bellum, ſi hoſtis Antonius nō erat? quò igitur profectus eſt uir fortiſſimus meus collega,& familiaris A.Hircius Conſul? at qua imbecillitate? qua macie? ſed animi uires corporis infirmitas non retardauit. æquum,credo,putauit,uitam,quam populi R.uotis retinuiſſet,pro libertate populi R.in diſcri=

men adducere. quid? cũ delectus haberi tota Italia iuſſiſtis, cum uacationes omnes ſuſtuliſtis, tum ille hoſtis nõ eſt iudicatus? armorum officinas in urbe uidetis; milites cum gladijs ſequuntur Conſulem; præſidio ſunt ſpecie Conſuli, re & ueritate nobis; omnes ſine ulla recuſatione, ſummo etiam cum ſtudio nomina dant, parent auctoritati ueſtræ: non eſt iudicatus hoſtis Antonius? at Legatos miſimus. heu me miſerum, cur ſenatum cogor, quem laudaui ſemper, reprehendere? quid? uos cenſetis P.C. Legatorum miſſionem populum R. probauiſſe? non intelligitis, non auditis, meam ſententiam flagitari? cui cũ pridie frequentes eſſetis aſſenſi, poſtridie ad ſpem eſtis inanem pacis deuoluti. quàm turpe porrò eſt legiones ad ſenatum Legatos mittere, ſenatum ad Antonium? quanquam illa Legatio non eſt: denunciatio eſt, paratum illi exitiũ, niſi paruerit huic ordini. quid refert? tamen opinio eſt grauior: miſſos enim Legatos omnes uident, decreti ueſtri non omnes uerba nouerũt. retinenda eſt igitur uobis conſtantia, grauitas, perſeuerantia: repetenda eſt uetus illa ſeueritas: ſiquidem auctoritas ſenatus, decus, honeſtatem, laudẽ, dignitatem deſiderat: quibus hic ordo nimiũ caruit diu: ſed erat tũc excuſatio oppreſſis, miſera illa quidem, ſed tamen iuſta; nũc nulla eſt liberatis iam regio dominatu. urgebamur armis domeſticis: ea ipſa depulimus: nunc quidem ui extorquenda ſunt. quod ſi non poſſumus facere (dicam, quod dignũ eſt ſenatore & R. homine) moriamur. quanta enim erit illa Reip. turpitudo, q̃tum dedecus, quãta labes, dicere in hoc ordine ſententiam M. Antonium conſulari loco? cuius ut omittam innumerabilia ſcelera urbani Cõſulatus, in

quo pecuniam publicam maximam diſſipauit, exules ſi=
ne lege reſtituit, uectigalia uendidit, prouincias de popu
li R. imperio ſuſtulit, regna addixit pecunia, leges ciuita
ti per uim impoſuit, armis obſedit, aut excluſit ſenatum:
ut hæc inquam omittam, ne hoc quidem cogitatis, eum,
qui Mutinam, coloniam populi R. Conſulem deſignatum
obſederit, depopulatus agros ſit, hunc in eum ordinem re
cipi, à quo toties ob has ipſas cauſas hoſtis iudicatus ſit.
quàm fœdum, flagitioſumq́; ſit, uidetis. ſatis multa de
turpitudine. Dicam deinceps, ut propoſui, de periculo:
quod ſi minus eſt fugiendum, quàm turpitudo; tamen
offendit animos maioris partis hominum magis. Poteri=
tis igitur exploratam habere pacem, cum in ciuitate An
tonium uideatis, uel potius Antonios? niſi forte contem=
nitis Lucium. ego ne Caium quidem. ſed, ut uideo, domi
nabitur Lucius: eſt enim patronus XXXV tribuum,
quarum ſua lege, qua cum C. Cæſare magiſtratus parti
tus eſt, ſuffragium ſuſtulit; patronus centuriarum equi
tum, quas idem ſine ſuffragio eſſe uoluit; patronus eorũ,
qui Tribuni militares fuerunt; patronus Iani medij.
quis huius potẽtiam poterit ſuſtinere? præſertim cum eoſ
dem, in agros etiam deduxerit. quis unquam omnes tri
bus? quis equites R.? quis Tribunos militares? Gracchorũ
potentiam maiorem fuiſſe arbitramini, quàm huius gla
diatoris futura ſit? quem gladiatorem non ita appella=
ui, ut interdum etiam M. Antonius gladiator appellari
ſolet; ſed ut appellant ij, qui plane, & latine loquun=
tur. Myrmillo in Aſia depugnauit: cum ornaſſet Thre=
cidicis comitem & familiarem ſuum, illum miſerum fu
gientem iugulauit: luculentam tamen ipſe plagam ac=

cepit, ut declarat cicatrix. qui familiarem iugularit, quid hic occaſione data faciet inimico? & qui illud animi cauſa fecerit, hunc prædæ cauſa quid facturum putatis? nõ rurſus improbos decuriabit? non ſolicitabit rurſus agrarios? non quæret expulſos? M. uero Antonius non is erit, ad quem omni motu concurſus fiat ciuium perditorum? ut nemo ſit alius, niſi illi, qui unà ſunt; & hi, qui hic ei nunc aperte fauent: parum ne erunt multi? præſertim cum boni iam præſidijs ceſſerint, illi parati ſint ad nutum futuri. ego uero metuo, ſi hoc tempore conſilio lapſi erimus, ne illi breui tempore nimis multi nobis eſſe uideantur. nec ego pacem nolo, ſed pacis nomine bellum inuolutum reformido. quare ſi pace frui uolumus, bellum gerendum eſt. ſi bellum omittemus, pace nunquam fruemur. eſt autem ueſtri conſilij P.C. in poſterum quamlongiſſime prouidere. iccirco in hac cuſtodia tanquam in ſpecula collocati ſumus, ut uacuum metu populum R. noſtra uigilia, & prouidentia redderemus. turpe eſt, ſummo conſilio orbis terræ, præſertim in re tam perſpicua, conſilium intelligendi defuiſſe. eos Conſules habemus, eã populi R. alacritatem, eum conſenſum Italiæ, eos duces, eos exercitus, ut nullam calamitatem Reſp. accipere poſſit ſine culpa ſenatus. equidem non deero: monebo, prædicabo, denunciabo, & teſtabor ſemper deos, hominesq́; quid ſentiam: nec ſolum fidem meam, quod fortaſſe uidetur ſatis eſſe, ſed in principe ciui non eſt ſatis, curam, conſilium, uigilantiamq́; præſtabo. Dixi de periculo. docebo ne coagmentari quidem poſſe pacem: de tribus enim quæ propoſui, hoc extremum eſt. Quæ poteſt eſſe pax M. Antonio primum cum ſenatu? quo ore ille uos pote=

rit, quibus uiciſſim uos illum oculis intueri? quis ueſtrum illum, quem ille ueſtrum non oderit? age, uos ille ſolum, & uos illum? quid ij, qui Mutinam circunſedent? qui in Gallia delectus habent? qui in ueſtras fortunas imminẽt? amici uobis unquã erunt, aut uos illis? an equites R. amplectetur? occulta enim fuit eorum uoluntas, iudiciumq; de M. Antonio, qui frequentiſſimi in gradibus Cócordiæ ſteterunt, qui uos ad libertatem recuperandam incitauerunt, arma, ſaga, bellum flagitauerunt, me unà cum populo R. in concionem uocauerunt. hi Antonium diligẽt? cum his pacem ſeruabit Antonius? nam quid ego de uniuerſo populo R. dicam? qui pleno, ac referto foro, bis me una mente atque uoce in cócionem uocauit, declarauitq; maximã libertatis recuperãdæ cupiditatem. itaque, quod erat optabile antea, ut populum R. comitem haberemus; nunc habemus ducem. quæ eſt igitur ſpes, qui Mutinam circunſedent, imperatorem populi R. exercitumq́; oppugnãtes, pacem cum populo R. habere poſſe? an cum municipijs pax erit? quorum tanta ſtudia cognoſcuntur in decretis faciendis, militibus dandis, pecunijs pollicendis, ut in ſingulis oppidis curiam populi R. non deſideretis. laudandi ſunt ex huius ordinis ſententia Firmani, qui principes pecuniæ pollicendæ fuerunt. reſpondendum honorifice eſt Marrucinis, qui ignominia notandos cenſuerunt eos, qui militiam ſubterfugiſſent. hæc iam tota Italia fiunt. magna pax Antonio cum eiſdem? his cum illo? quæ poteſt maior eſſe diſcordia? in diſcordia autem pax ciuilis ullo pacto eſſe poteſt? ut omittam multitudinem: L. Naſidio equiti R. homini in primis ornato, atque honeſto, ciuiq; ſemper egregio, cu-

ius ego excubias, & cuſtodias mei capitis cognoui in Cō*ſulatu meo, qui uicinos ſuos non cohortatus eſt ſolum, ut milites fierent, ſed etiā facultatibus ſuis ſubleuauit; huic, inquam, tali uiro, quem nos* S.C. *collaudarimus, poterit ne eſſe pacatus* Antonius *? quid* Cæſari*, qui illum urbe; quid* D.Bruto*, qui* Gallia *prohibuit? iam uero ipſe ſe pla cabit, & leniet prouinciæ* Galliæ*, à qua excluſus & repudiatus eſt? omnia uidebitis* P. C. *niſi proſpicitis, plena odiorum, plena diſcordiarum, ex quibus oriuntur bel la ciuilia . nolite igitur id uelle, quod fieri non poteſt: & cauete per deos immortales* P.C. *ne ſpe præſentis pacis perpetuam pacem amittatis. quorſum hæc omnis ſpectat oratio? quid enim* Legati *egerint, non dum ſcimus. at uero erecti, citati, parati, armati animis iam eſſe debemus, ne blanda, aut ſupplici oratione, aut æquitatis ſimulatione fallátur. omnia fecerit oportet, quæ interdicta, & denunciata ſunt, prius, quàm aliquid poſtulet:* Brutum *exercitumq́; eius oppugnare, urbes & agros prouinciæ* Galliæ *populari deſtiterit: ad* Brutum *adeundi* Legatis *poteſtatem fecerit: exercitum citra flumen* Rubiconem *eduxerit: nec propius urbem millia paſſuum ducenta admouerit: fuerit in ſenatus populiq́;* R. *poteſtate: hæc ſi fecerit, erit integra poteſtas nobis deliberandi: ſi ſenatui non paruerit, non illi ſenatus, ſed ille populo* R. *bellū indixerit. ſed uos moneo* P.C. *libertas agitur populi* R. *quæ eſt commendata uobis: uita & fortunæ optimi cuiuſque, quò cupiditatem infinitam cum immani crudelitate iam pridem intendit* Antonius*: auctoritas ueſtra, quam nullam habebitis, niſi nunc retinueritis. tetram & peſtiferam belluam ne incluſam & conſtrictam di=*

mittatis, cauete. te ipſum moneo Panſa (quanquam non eges conſilio, quo uales plurimum: tamen etiā ſummi gubernatores in magnis tempeſtatibus à uectoribus admoneri ſolent) hunc tuum tantum apparatum, tamq́; præclarum ne ad nihilum recidere patiare. tempus habes tale, quale nemo habuit unquam: hac grauitate ſenatus, hoc ſtudio equeſtris ordinis, hoc ardore populi R. potes in perpetuum Remp. metu & periculo liberare.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA OCTAVA. ORATIO LI.

Confuſius heſterno die eſt acta res C. Pãſa, q̃ poſtulabat inſtitutum Conſulatus tui. parum mihi uiſus es eos, quibus cedere non ſoles, ſuſtinere. nam cum ſenatus ea uirtus fuiſſet, quæ ſolet; & cum re uiderent omnes eſſe bellum, quidamq́; id uerbum remouendum arbitrarentur: tua uoluntas in diſceſſione fuit ad lenitatem propenſior. uicta igitur eſt propter aſperitatem te auctore noſtra ſententia: uicit L. Cæſar ampliſſimus uir, qui, uerbi atrocitate dépta, oratione fuit, q̃ ſententia lenior. quanq̃ is quidem, anteq̃ ſententiam diceret, propinquitatem excuſauit. idem fecerat me Conſule in ſororis uiro, quod hoc tempore in ſororis filio; ut et luctu ſororis moueretur, & ſaluti Reip. prouideret. atq; ipſe tamen Cæſar præcepit uobis quodam modo P. C. ne ſibi aſſentiremini, cum ita dixit, aliam ſententiam ſe dicturum fuiſſe, eamq́; ſe, ac Rep. dignam, niſi propinquitate impediretur. ergo ille auunculus. nũ etiam uos auunculi, qui illi aſſenſi eſtis? at in quo fuit controuerſia? belli nomen ponendũ in ſententia quidam non putabant: tumultũ appellare malebant, ignari nõ modo rerũ, ſed etiã uerborũ: poteſt. n. eſſe bellum ſine tumultu, tumultus eſſe ſine bello non poteſt: quid enim eſt aliud tumultus, niſi perturbatio tãta, ut maior timor oriatur? unde etiam nomen ductũ eſt tumultus. itaq; maiores noſtri tumultum Italicum, quòd erat domeſticus; tumultum Gallicum,

quòd erat Italiæ finitimus; præterea nullum tumultum nominabant. grauius autem eſſe tumultum, quàm bellum, hinc intelligi licet, quòd bello Gallico uacationes ualent, tumultu non ualent. ita fit, quemadmodum dixi, ut bellum ſine tumultu poſſit, tumultus ſine bello eſſe nõ poſſit: etenim cum inter bellum & pacem medium nihil ſit, neceſſe eſt tumultum, ſi belli non ſit, pacis eſſe: quo quid abſurdius dici aut exiſtimari poteſt? ſed nimis multa de uerbo. rem potius uideamus patres conſcripti: quã quidem intelligo uerbo fieri interdum deteriorem ſolere. Nolumus hoc bellum uideri. quam igitur municipijs, & colonijs ad excludendum Antonium auctoritatem damus? quam, ut milites fiant ſine ui, ſine tumultu, ſtudio & uoluntate? quam, ut pecunias in Remp. polliceantur? ſi enim belli nomen tollitur, municipiorum ſtudia tolluntur: conſenſus populi R. qui iam deſcendit in cauſam; ſi nos langueſcimus, debilitetur neceſſe eſt. ſed quid plura? D. Brutus oppugnatur: non eſt bellum? Mutina obſidetur: ne hoc quidem bellum eſt? Gallia uaſtatur: quæ poteſt pax eſſe certior? illud uero quis poteſt bellum eſſe dicere, quò fortiſſimum uirum cum exercitu miſimus? qui cum eſſet infirmus ex graui diuturnoq; morbo, nullam ſibi putauit excuſationem eſſe oportere, cum ad Reip. præſidium uocaretur. C. quidem Cæſar non expectauit noſtra decreta, præſertim cum eſſet illius ætatis: bellum contra Antonium ſua ſponte ſuſcepit: decernendi enim tempus non dum uenerat: belli autem gerendi tempus ſi prætermiſiſſet, uidebat Rep. oppreſſa nihil poſſe decerni. ergo illi nunc, & eorum exercitus in pace uerſantur: non eſt hoſtis is, cuius præſi-

dium Claterna deiecit Hircius: non eſt hoſtis, qui armatus Conſulē deſignatū oppugnat: nec illa hoſtilia uerba, nec bellica, quæ paulo ante ex collegæ literis Panſa recitauit: DEIECI PRAESIDIVM: CLATERNA POTITVS SVM: FVGATI EQVITES: PRAELIVM COMMISSVM: OCCISI ALIQVOT. quæ pax poteſt eſſe maior? delectus tota Italia decreti ſublatis uacationibus: ſaga cras ſumētur: Conſul ſe cū præſidio deſcēſurū dixit. utrū hoc bellū non eſt, an etiā tantum bellū, quantū nunq̄ fuit? Cæteris.n.bellis, maximeq; ciuilibus, contentionē Reip. cauſa faciebat. Sylla cū Sulpitio de iure legū, quas per uim latas Sylla dicebat: Cinna cū Octauio de nouorū ciuiū ſuffragijs: rurſus cū Mario & Carbone Sylla, ne dominarentur indigni, & ut clariſſimorū hominū crudeliſſimā puniretur necē. horū omnium bellorū cauſæ ex Reip. cōtentione natæ ſunt. de proximo bello ciuili nō libet dicere: ignoro cauſam: deteſtor exitū. hoc bellū quintum ciuile geritur, atq; omnia in noſtrā ætatem inciderunt: primū non modo in diſſenſione, & diſcordia ciuiū, ſed in maxima cōſenſione, incredibiliq; cōcordia. omnes idē uolunt, idem defendunt, idē ſentiunt. cū omnes dico, eos excipio, quos nemo ciuitate dignos putat. quæ eſt igitur in medio belli cauſa poſita? nos deorū immortaliū templa, nos muros, nos domicilia, ſedesq; populi R. aras, focos, ſepulcra maiorū, nos leges, iudicia, libertatem, cōiuges, liberos, patriā defendimus. contra M. Antonius id molitur, id pugnat, ut hæc omnia perturbet, euertat, prædam Reip. cauſam belli putet, fortunas noſtras partim diſſipet, partim diſpartiat parricidis. in hac tam diſpari ratione belli mi

ſerrimum

ſerrimum illud eſt, ꝙ ille latronibus ſuis pollicetur primum domos: urbem enim ſe diuiſurũ confirmat: deinde omnibus portis, quò uelint, deducturum. omnes Caphones, omnes Saxæ, cæteræq; peſtes, quæ ſequuntur Antoniũ, ædes ſibi optimas, hortos, Tuſculana, Albana definiunt: atq; etiam homines agreſtes, ſi homines ſunt illi potius, q̃ pecudes, inani ſpe ad aquas uſq; Puteolanas prouehuntur. ergo habet Antonius, quod ſuis polliceatur. quid nos? nunquid tale habemus? dij meliora: id enim ipſum agimus, ne quis poſthac eiuſmodi quicquam poſſit polliceri. inuitus dico, ſed dicendum eſt. haſta Cæſaris P. C. multis improbis & ſpem affert, & audaciā: uiderunt enim ex mendicis fieri repente diuites: itaq; haſtam ſemper uidere cupiunt ij, qui noſtris bonis imminent, quibus omnia pollicetur Antonius. quid nos noſtris exercitibus, quid pollicemur? multo meliora, atq; maiora: ſcelerum enim promiſſio & ijs, qui expectāt, perniencioſa eſt; & ijs, qui promittunt. nos noſtris militibus libertatem, iura, leges, iudicia, imperium orbis terræ, dignitatem, pacem, ocium pollicemur. Antonij igitur promiſſa cruenta, tetra, ſcelerata, dijs hominibusq; inuiſa, nec diuturna, neq; ſalutaria: noſtra contra, honeſta, integra, glorioſa, plena lætitiæ, plena pietatis. hic mihi etiam Q. Fuſius, uir fortis, ac ſtrenuus, amicus meus, pacis cōmoda cōmemorat. quaſi uero, ſi laudanda pax eſſet, ego idem cōmode facere non poſſem: ſemel enim pacem defendi? non ſemper ocio ſtudui? quod cum omnibus bonis utile eſt, tum præcipue mihi: quē enim curſum induſtria mea tenere potuiſſet ſine forenſibus cauſis, ſine legibus, ſine iudicijs? quæ eſſe non poſſunt ciuili pace ſublata. ſed

quæſo Calene, quid? tu ſeruitutem pacem uocas? maiores quidem noſtri, non modo ut liberi eſſent, ſed etiam ut imperarent, arma capiebant. at tu arma abyciendа cenſes, ut ſeruiamus. quæ cauſa iuſtior eſt belli gerẽdi, quàm ſeruitutis depulſio? in qua etiam ſi non ſit moleſtus dominus, tamen eſt miſerrimum poſſe, ſi uelit. immo alia * *cauſa iuſta, ac neceſſaria eſt. niſi forte ad te hoc non putas pertinere, ꝙ te ſocium fore ſperas dominationis* Anto*nij. in quo bis falleris: primum, ꝙ tuas rationes communibus anteponis: deinde, ꝙ quicquam ſtabile in regno, aut iucundum putas. non, ſi tibi antea profuit, ſemper proderit. quin etiam de illo homine queri ſolebas: quid te facturum de bellua putas? atqui es, qui ſemper pacem optaris, ſemper omnes ciues ſaluos uolueris. honeſta oratio, ſed ita, ſi bonos, & utiles* Reip. *ciues: ſin eos, qui natura ciues ſunt, uoluntate hoſtes, ſaluos uelis, quid tandem intereſt inter te, & illos? quid pater olim tuus, quo utebar ſene adoleſcens, homo ſeuerus, et prudens, nõ primas omniũ ciuium* P. Na*ſicæ, qui* T. Gracch*um interfecit, dare ſolebat? eius uirtute, conſilio, magnitudine animi liberatam* Remp. *arbitrabatur? quid? nos à patribus num aliter accepimus? ergo is tibi ciuis, ſi temporibus illis fuiſſes, non probaretur, quia non omnes ſaluos eſſe uoluiſſet? ꝙ* L. Opimius Con*ſul uerba fecit de* Rep. *de ea re ita cenſuerunt, uti* Opimius Con*ſul* Remp. *defenderet. ſenatus hæc uerbis,* O*pimius armis. num igitur eum, ſi tum eſſes, temerarium ciuem, aut crudelem putares? aut* Q. Metell*um, cuius quatuor filij cõſulares?* P. Lent*ulum, principem ſenatus? cõplures alios ſummos uiros, qui cum* L. Opimio Con*ſule armati* Gracch*um in*

Auentinum perſecuti ſunt? quo in prælio Lentulus graue uulnus accepit, interfectus eſt Gracchus, & M. Fuluius conſularis, eiusq; duo adoleſcentuli filij. illi igitur uiri uituperandi? non enim ciues omnes ſaluos eſſe uoluerunt. ad propiora ueniamus. C. Mario, L. Valerio Conſulibus ſenatus Remp. defendendam dedit: L. Saturninus Tribunus pl. Glaucia Prætor eſt interfectus. omnes illo die Scauri, Metelli, Claudij, Catuli, Scæuolæ, Craſſi arma ſumpſerunt: num aut Conſules illos, aut clariſſimos uiros uituperandos putas? ego Catilinam perire uolui: num tu, qui omnes ſaluos uis, Catilinã ſaluũ eſſe uoluiſti? hoc intereſt Calene inter meam ſententiam & tuã. ego nolo quenq̃ ciuem cõmittere, ut morte mulctandus ſit: tu, etiam ſi cõmiſerit, conſeruandum putas. in corpore ſi quid eiuſmodi eſt, ꝙ reliquo corpori noceat, uri, ſecariq; patimur, ut aliquid membrorum potius, quàm totum corpus intereat. ſic in Reip. corpore, ut totum ſaluum ſit, quicquid eſt peſtiferum amputetur. dura uox: multo illa durior. ſalui ſint improbi, ſcelerati, impij: deleantur innocentes, honeſti, boni, tota Reſp. uno in homine Q. Fuſi fateor te uidiſſe plus, quã me. ego P. Clodiũ arbitrabar pernicioſum ciuem, ſceleratum, libidinoſum, impiũ, audacem, facinoroſum: tu contra ſanctum, temperantem, innocentem, modeſtum, retinendum ciuem, & optandum. in hoc uno te plurimum uidiſſe, multum me erraſſe concedo. Nam me tecum iracunde agere dixiſti ſolere. nõ eſt ita: uehementer me agere fateor, iracunde nego. omnino iraſci amicis non temere ſoleo, ne ſi merentur quidem: itaq; ſine uerborum contumelia à te diſſentire poſſum, ſine animi ſummo dolore non poſſum:

parua eſt enim mihi tecum, aut parua de re diſſenſio? ego huic uidelicet faueo, tu illi? immo uero ego D. Bruto faueo, tu M. Antonio. ego conſeruare coloniam populi R. cupio, tu expugnare ſtudes. an hoc negare potes, qui omnes moras interponis, quibus infirmetur Brutus, melior fiat Antonius? quouſq; enim dicis pacem uelle te? res geritur: conductæ uineæ ſunt: pugnatur acerrime: qui intercurrerent, miſimus tres principes ciuitatis: hos contempſit, reiecit, repudiauit Antonius: tu tamen permanes conſtātiſſimus defenſor Antonij. & quidem, quo melior ſenator uideatur, negat ſe illi amicum eſſe debere, cum ſuo magno beneficioueniſſe eum contra ſe. uide, quanta charitas ſit patriæ. cum homini ſit iratus, tamen Reip. cauſa defendit Antoniū. ego te, cum in Maſſilienſes tam ſis acerbus Fuſi, non animo æquo audio: quouſq;. n. Maſſiliam oppugnabis? ne triumphus quidem finem fecit belli? per quem ſublata eſt urbs ea, ſine qua nunq̄ ex tranſalpinis gentibus maiores noſtri triumpharunt. quo quidem tempore populus R. ingemuit, quanq̄ proprios dolores ſuarum rerum omnes habebant: tamen huius ciuitatis fideliſſimæ miſerias, nemo erat ciuis, qui à ſe alienas arbitraretur. Cæſar ipſe, qui illis fuerat iratiſſimus, tamen propter ſingularem eius ciuitatis grauitatem, & fidē quotidie aliquid iracundiæ remittebat: te nulla ſua calamitate ciuitas ſatiare tam fidelis poteſt? rurſus me iam iraſci fortaſſe dices. ego autem ſine iracundia dico, ut omnia; nec tamen ſine dolore. neminem illi ciuitati inimicum eſſe arbitror, qui amicus ſit huic ciuitati. excogitare, quæ tua ratio ſit, Calene nō poſſum. antea deterrere te, ne popularis eſſes, non poteramus: nūc, ut ſis po=

pularis, exorare non poſſumus. ſatis multa cum Fuſio, ac ſine odio omnia, nihil ſine dolore. credo autem, qui generi querelam moderate ferat, æquo animo laturũ amici.

Venio nũc ad reliquos conſulares: quorũ eſt nemo (iure meo hoc dico) qui nõ mecum habeat aliq̃ cõiunctionem gratiæ, alij maximam, alij mediocrem, nemo nullã. q̃ heſternus dies nobis, cõſularibus dico, turpis illuxit. iterum Legatos? quid? ille faceret inducias? ante Conſulis, oculosq́; Legatorum tormentis Mutinam uerberauit: opus oſtendebat, munitionemq́; Legatis: ne punctũ quidem temporis, cum Legati adeſſent, oppugnatio reſpirauit. ad hũc Legatos? cur? an ut in eorum reditu uehementius pertimeſcatis? equidem cum antea Legatos decerni non cenſuiſſem, hoc me tamen cõſolabar, quod, cũ illi ab Antonio contempti, & reiecti reuertiſſent, dixiſſentq́; ſenatui nõ modo illum è Gallia non diſceſſiſſe, ut cenſuimus, ſed ne à Mutina quidem receſſiſſe, poteſtatẽ ſibi D. Bruti cõueniendi nõ fuiſſe; putabam fore, ut omnes inflãmati odio, excitati dolore, armis, equis, uiris D. Bruto ſubueniremus. nos etiã languidiores facti ſumus, poſtq̃ Antonij nõ ſolum audaciam, & ſcelus, ſed etiam inſolentiam, ſuperbiamq́; perſpeximus. utinam L. Cæſar ualeret, Ser. Sulpitius uiueret: multo melius hæc cauſa ageretur à tribus, quàm nunc agitur ab uno. dolenter hoc dicam potius, quàm contumelioſe. deſerti, deſerti, inquã, ſumus P.C. à principibus. ſed, ut iam ſæpe dixi, omnes in tanto periculo, qui recte & fortiter ſentient, erunt cõſulares. animum nobis afferre Legati debuerunt, timorem attulerunt: quanq̃ mihi quidem nullum unquam timorem, quãuis de illo, ad quem miſſi ſunt, bene exiſtiment,

à quo etiam mandata acceperũt.prò dij immortales, ubi eſt ille mos,uirtusq́; maiorũ? C.Popillius apud maiores noſtros,cum ad Antiochũ Regẽ Legatus miſſus eſſet, & uerbis ſenatus denũciaſſet,ut ab Alexandria diſcederet, quã obſidebat : cũ tẽpus ille differret,uirgula ſtantẽ circũſcripſit,dixitq́;,ſe nõ ante renũciaturũ ſenatui,niſi prius ſibi reſpõdiſſet,quid facturus eſſet,q̃ ex illa circũſcriptione excederet.præclare : ſenatus enim faciẽ ſecũ attulerat,auctoritatẽ Reip.cui qui nõ paret,nõ ab eo mãdata accipiẽda ſunt,ſed ipſe eſt totus repudiãdus.an ego ab eo mãdata acciperẽ,qui ſenatus mãdata cõtemneret? aut ei cũ ſenatu quicq̃ cõmune iudicarẽ,qui imperatorẽ populi R.ſenatu prohibẽte obſideret? at quæ mãdata? qua arrogãtia? quo ſtupore? quo ſpiritu? cur autẽ ea Legatis noſtris dabat,cũ ad nos Cotylam mitteret,ornamentum,atq; arcẽ amicorũ ſuorũ,hominẽ ædilitiũ,ſi uero tũ fuit Aedilis,cũ eũ iuſſu Antonij in cõuiuiò ſerui publici locis ceciderũt? at q̃ modeſta mãdata fert? ij ſumus P. C.qui quicq̃ huic negemus? VTRANQVE PROVINCIAM,inquit, REMITTO: EXERCITVM DEPONO: PRIVATVS ESSE NON RECVSO.hæc ſunt.n.uerba.redire ad ſe uidetur.OMNIA OBLIVISCOR: IN GRATIAM REDEO.ſed quid adiũgit? SI LEGIONIBVS MEIS,ET SI EQVITIBVS, ET SI COHORTI PRAETORIAE PRAEDAM,AGRVMQVE DEDERITIS.his etiã præmia poſtulat,quibus ut ignoſcatur ſi poſtulet,impudẽtiſſimus iudicetur? addit præterea,quos ipſe cũ Dolabella dederit agros,teneãt ij,quibus dati ſunt.hic eſt Cã=

panus ager & Leõtinus: quæ duo maiores noſtri anno=
næ perfugia ducebãt. cauet mimis, aleatoribus, lenõibus:
Caphoni etiã, et Saxæ cauet, quos cẽturiones pugnaces, et
lacertoſos inter mimorũ, & mimarũ greges collocauit.
poſtulat præterea, ut chirographorũ, & cõmẽtariorum
ſua, collegæq; ſui decreta maneãt. quid laborat? ut ha=
beat, quod quiſq; mercatus eſt: ſi quid accepit, habeat qui
uẽdidit: et ne tãgãtur rationes ad Opis, ideſt ne ſeſtertiũ
ſepties millies recuperetur: ne fraudi ſit Septẽuiris, quod
egiſſent. Nucula credo admonuit. uerebatur fortaſſe, ne
amitteret tãtas cliẽtelas. caueri etiã uult iis, qui ſecũ ſũt,
qui quid cõtra legẽ cõmiſerũt. Muſtellæ, et Tyroni proſpi
cit: de ſe nihil laborat: quid.n. cõmiſit unq̃? nũ aut pecu=
niã publicã attigit, aut hominẽ occidit, aut ſecũ habuit
armatos? ſed qd ẽ, ꝙ de iis laboret? poſtulat.n. ne ſua iudi
ciaria lex abrogetur. quo impetrato, qd eſt qđ metuat?
an, ne ſuorũ aliqs à Cyda, Liſiade, Curio cõdẽnetur? neq;
tamẽ nos urget mãdatis pluribus: remittit aliq̃tũ, et rela
xat. GALLIAM, inquit, TOGATAM REMIT
TO, COMATAM POSTVLO, OCIOSVS
VIDELICET ESSE MALO. cũ ſex legiõibus,
inqt, iis ſuppletis ex D. Bruti exercitu, nõ mõ ex delectu
ſuo, tãdiuq; ut obtineat, q̃diu M. Brutus, C. Caſſius Cõſu
les pro'ue Cõſules prouincias obtinebunt. huius comitiis
C. frater, eius eſt.n. annus, iã repulsã tulit. VT QVIN
QVENNIVM, inquit, OBTINEAM. at iſtud ue
* tat lex Cæſaris, et tua. hæc tu mãdata L. Piſo, et tu L. Phi
lippe principes ciuitatis nõ dico animo ferre, uerũ auri=
bus accipere potuiſtis? ſed, ut ſuſpicor, terror erat quidã:
nec uos ut Legati apud illũ fuiſtis, nec ut cõſulares: nec

ueſtram nec Reip. dignitatem tenere potuiſtis: & tamen neſcio quo pacto, ſapientia quadam credo, quod ego non poſſum, non nimis irati reuertiſtis. uobis M. Antonius nihil tribuit, clariſſimis uiris, Legatis populi R. nos quid nō Legato Antonij Cotylæ cōceſſimus? cui portas huius urbis patere ius nō fuit, huic hoc templum patuit, huic aditus in ſenatum fuit, hic heſterno die ſententias noſtras in codicillos, & omnia uerba referebat, huic ſe etiam ſummis honoribus uſi cōtra dignitatem ſuam uenditabant. ò dij immortales, quàm magnum eſt perſonam in Rep. tueri principis: quæ non animis ſolum debet, ſed etiam oculis ſeruire ciuium. domum recipere Legatum hoſtiū, in cubiculum admittere, etiam reducere, hominis eſt nihil de dignitate, nimium de periculo cogitantis. quod autem eſt periculum? nam ſi maximum in diſcrimen uenietur, aut libertas parata eſt uictori, aut mors expoſita uicto. quorum alterum optabile eſt, alterū effugere nemo poteſt: turpis autem fuga mortis omni eſt morte peior. nam illud quidem nō adducor ut credam, eſſe quoſdam, qui inuideāt alicuius conſtantiæ, qui laboribus, qui eius perpetuam in Rep. adiuuanda uoluntatem & à ſenatu & à populo R. probari moleſte ferant. omnes id quidem facere debebamus, eaq; erat non modo apud maiores noſtros, ſed etiam nuper ſumma laus conſulariū, uigilare, cogitare, adeſſe animo, ſemper aliquid pro Rep. aut facere, aut dicere. egò, Q. Scæuolā Augurem, memoria teneo, bello Marſico, cum eſſet ſumma ſenectute, & perdita ualitudine, quotidie, ſimul atq; luceret, facere omnibus conueniendi ſui poteſtatem: neq; eum quiſq̄ illo bello uidit in lecto: ſenexq;, & debilis primus uenie-

bat in curiam. huius induſtriam maxime equidem uellē ut imitarentur ij, quos oportebat: ſecundo autem loco, ne alterius labori inuiderent. etenim P. C. cum in ſpem liber tatis ſexennio ſimus ingreſſi, diutiusq; ſeruitutem perpeſſi, q̃ captiui frugi, & diligētes ſolent: quas uigilias, quas ſolicitudines, quos labores liberandi populi R. cauſa recuſare debemus? equidem P. C. quanquam hoc honore uſi, togati ſolent eſſe, cum eſt in ſagis ciuitas: ſtatui tamen, à uobis, cæterisq; ciuibus in tanta atrocitate temporis, tantáq; perturbatione populi R. non differre ueſtitu: non enim ita gerimus nos hoc bello conſulares, ut æquo animo populus R. uiſurus ſit noſtri honoris inſignia; cum partim è nobis ita timidi ſint, ut omnem ij populi R. beneficiorum memoriam abiecerint; partim ita à Rep. auerſi, ut huic ſe hoſti fauere præ ſe ferāt, Legatos noſtros ab Antonio deſpectos eſſe & irriſos facile patiantur, Legatum Antonij ſubleuatum uelint: huic enim reditum ad Antonium prohiberi negabant oportere; & in eodē excipiendo ſententiam meam corrigebant. quibus mor ē geram. redeat ad imperatorem ſuum Varius, ſed ea lege, ne unquam Romam reuertatur. cæteris autem, ſi errorem ſuum depoſuerint, & in Reip. gratiam redierint, ueniam, & impunitatem dandam puto. quas ob res ita cenſeo, eorum, qui cum M. Antonio ſunt, qui ab armis diſceſſerint, & aut ad Panſam, aut ad Hircium conſules, aut ad D. Brutum imperatorem, Cos. deſignatum, aut ad C. Cæſarem Proprætorem ante Idus Mart. primas adierint, eis fraudi ne ſit, quòd cum M. Antonio fuerint: ſiquis eorum, qui cum M. Antonio ſunt, fecerit; quo honore, præmio'ue quis dignus eſſe uideatur, uti C.

Panſa, A. Hircius Conſules, alter, ambo'ue, ſi eis uideatur, de eius honore, præmio'ue, primo quoque die ad ſenatum referant: ſi quis poſt hoc ad Antonium profectus fuerit præter L. Varium, ſenatum exiſtimaturum eum contra Remp. feciſſe.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA NONA. ORATIO LII.

V Ellem, dij immortales feciſſent P.C. ut uiuo potius Ser. Sulpitio gratias ageremus, q̃ mortuo honores quæreremus. nec uero dubito, quin, ſi ille uir Legationem renunciare potuiſſet, reditus eius & nobis gratus fuerit, & Reip. ſalutaris futurus: non quo L. Philippo, & L. Piſoni aut ſtudium, aut cura defuerit in tanto officio, tantoq; munere: ſed cum Ser. Sulpitius ætate illis anteiret, ſapientia omnibus, ſubito ereptus e᷑ cauſa totam Legationem orbã, & debilitatã reliquit. q̃ ſi cuiq̃ iuſtus honos habitus eſt in morte Legato, in nullo iuſtior, q̃ in Ser. Sulpitio reperietur. cæteri, qui in Legatiõe mortem obierunt, ad incertũ uitæ periculum ſine ullo mortis metu profecti ſunt: Ser. Sulpitius cum aliqua perueniẽdi ad M. Antonium ſpe profectus eſt, nulla reuertendi. qui cũ ita affectus eſſet, ut, ſi ad grauẽ ualetudinẽ labor acceſſiſſet, ſibi ipſe diffideret: nõ recuſauit, quo minus uel in extremo ſpiritu, ſi quã opem Reip. ferre poſſet, experiretur. itaq; non illũ uis hiemis, non niues, non lõgitudo itineris, non aſperitas uiarũ, non morbus ingraueſcẽs retardauit: cumq; iam ad congreſſum, colloquiumq; eius perueniſſet, ad quem erat miſſus, in ipſa cura, & meditatione obeundi ſui muneris exceſſit è uita. ut igitur alia, ſic hoc Panſa præclare, q̃ nos ad ornandum Ser. Sulpitium cohortatus es, & ipſe multa copioſe de illius laude dixiſti, quibus à te dictis, nihil præter ſententiã dicerem, niſi

P.Seruilio reſpondendum putarem: qui hunc honorem ſtatuæ nemini tribuendum cenſuit, niſi qui ferro eſſet in Legatione interfectus.ego autem P.C.ſic interpretor ſenſiſſe maiores noſtros,ut cauſam mortis cenſuerint,non genus eſſe quærendum.etenim cui Legatio ipſa morti fuiſſet,eius monumentum extare uoluerunt, ut in bellis periculoſis obirent homines Legationis munus audacius. non igitur exempla maiorum quærenda, ſed conſilium eſt eorum,à quo ipſa exempla nata ſunt, explicandum. Lar Tolumnius Rex Veientum quatuor Legatos populi R. Fidenis interemit: quorum ſtatuæ in Roſtris ſteterunt uſq; ad noſtram memoriam. iuſtus honos: ijs enim maiores noſtri,qui ob Remp.morté obierãt, pro breui uita diuturnam memoriam reddiderũt.Cn.Octauij,clari et magni uiri,qui primus in eam familiã,quæ poſtea uiris fortiſſimis floruit,attulit Conſulatum, ſtatuam uidemus in Roſtris: nemo enim tum nouitati inuidebat, nemo uirtutem nõ honorabat.at ea fuit Legatio Octauij,in qua periculi ſuſpicio non ſubeſſet: nam cum eſſet miſſus à ſenatu ad animos Regum perſpiciendos, liberorumq́; populorum,maximeq́; ut nepotem Antiochi Regis,eius,qui cum maioribus noſtris bellum geſſerat,claſſes habere, elephantos alere prohiberet; Laodiceæ in gymnaſio à quodã Leptine eſt interfectus.reddita eſt ei tum à maioribus ſtatua pro uita,quæ multos per annos progeniem eius honeſtaret,nunc ad tantæ familiæ memoriã ſola reſtaret.atq; & huic,& Tullo Cliuio,et L.Roſcio,& Sp.Antio,et C.Fulcinio,qui à Veiẽtium Rege cæſi ſunt,non ſanguis,qui eſt profuſus in morte,ſed ipſa mors ob Remp.obita,honori fuit.itaq; P.C.ſi Ser.Sulpitio caſus morté attuliſſet,do

lerem equidem tanto Reip. uulnere, mortem uero eius nō monumentis, ſed luctu publico eſſe honorandam putarem: nunc autem quis dubitat, quin ei uitam abſtulerit ipſa Legatio? ſecum enim ille mortem extulit: quam, ſi nobiſcum remanſiſſet, ſua cura, optimi filij, fideliſſimæ coniugis diligentia uitare potuiſſet. at ille, cum uideret, ſi ueſtræ auctoritati nō paruiſſet, diſſimilem ſe futurum ſui; ſed munus ſibi illud pro Rep. ſuſceptum uitæ finem allaturum: maluit in maximo populi R. diſcrimine mori, q̃ minus, quàm potuiſſet, uideri Reip. profuiſſe. multis illi in urbibus, quà iter faciebat, reficiendi ſe, & curandi poteſtas fuit: aderat & hoſpitum inuitatio liberalis pro dignitate ſummi uiri, & eorum horum hortatio, qui unà erant miſſi, ad requieſcendum, & uitæ ſuæ cōſulendum. at ille properans, feſtinanſq́;, mandata noſtra conficere cupiens, in hac conſtantia morbo aduerſante perſeuerauit. cuius cum aduentu maxime perturbatus eſſet Antonius, quòd ea, quæ ſibi iuſſu noſtro denunciarentur, auctoritate erant & ſententia Ser. Sulpitij conſtituta: declarauit, quàm odiſſet ſenatum, cum, auctorem ſenatus extinctum, læte, atq; inſolenter tulit. non igitur magis Octauium Leptines, nec Veiëtium Rex eos, quos modo nominaui, quàm Ser. Sulpitium occidit Antonius: is enim profecto mortem attulit, qui cauſa mortis fuit. quocirca ad poſteritatis etiam memoriam pertinere arbitror, extare quod fuerit de hoc bello iudicium ſenatus: erit enim ſtatua ipſa teſtis, bellum tam graue fuiſſe, ut Legati interitus honoris memoriam conſecutus ſit. quòd ſi excuſationem Ser. Sulpitij P.C. Legationis obeundæ recordari uolueritis, nulla dubitatio relinquetur, quin honore

mortuo, quam uiuo iniuriam fecimus, ſarciamus. uos. n. P. C. (graue dictu eſt, ſed dicendum tamen) uos, inquam, Ser. Sulpitium uita priuaſtis. quem cum uideretis ſe magis morbo, q̃ oratione excuſantem, non uos quidem crudeles fuiſtis: quid. n. minus in hunc ordinem conuenit? ſed cum ſperaretis nihil eſſe, quod non illius auctoritate, & ſapientia effici poſſet, uehementius excuſationi obſtitiſtis, atq; eum, qui ſemper ueſtrum conſenſum grauiſſimum iudicauiſſet, de ſententia deieciſtis. ut uero Panſæ Cõſulis acceſſit cohortatio grauior, q̃ aures Ser. Sulpitij ferre didiciſſent, tum filiũ meq; item ſeduxit, atq; ita locutus eſt, ut auctoritatem ueſtram uitæ ſuæ ſe diceret anteferre. cuius nos uirtutem admirati, non auſi ſumus eius aduerſari uoluntati. mouebatur ſingulari pietate filius: non multum eius perturbationi meus dolor concedebat: ſed uterq; noſtrũ cedere cogebatur magnitudini animi, orationisq; grauitati, cum quidem ille maxima laude, et gratulatione omnium ueſtrum pollicitus eſt, ſe, quod uelletis, eſſe facturum, neq; eius ſententiæ periculum uitaturum, cuius ipſe auctor fuiſſet. quem exequi mãdata ueſtra properantem mane poſtridie proſecuti ſumus. qui quidem diſcedens mecum ita locutus eſt, ut eius oratio omen fati uideretur. reddite igitur P. C. ei uitam, cui ademiſtis: uita enim mortuorum in memoria uiuorum eſt poſita. perficite, ut is, quem uos ad mortem inſcij miſiſtis, immortalitatem habeat à uobis. cui ſi ſtatuam in Roſtris decreto ueſtro ſtatueritis, nulla eius Legationem poſteritatis inobſcurabit obliuio. nã reliqua Ser. Sulpitij uita multis erit præclarisq; monumentis ad omnem memoriam commendata. ſemper illius grauitatem, conſtantiam, fidem, præ=

ſtantiam, in Rep. tuenda curam, atq; prudentiam, omniũ mortalium fama celebrabit. nec uero ſilebitur admirabilis quædam, & incredibilis, & penè diuina eius in legibus interpretandis, æquitate explicanda ſcientia. omnes ex omni ætate, qui hac in ciuitate intelligentiam iuris habuerunt, ſi unum in locum conferantur, cum Ser. Sulpitio non ſunt comparandi: neq; enim ille magis iuris conſultus, quàm iuſtitiæ fuit: itaq; quæ proficiſcebantur à legibus, et à iure ciuili, ſemper ad facilitatem, æquitatemq́; referebat; neq; conſtituere litium actiones malebat, q̃ cõtrouerſias tollere. ergo hoc ſtatuæ monumento non eget: habet alia maiora: hæc enim ſtatua mortis honeſtæ teſtis erit, illa memoria uitæ glorioſæ: ut hoc magis monumentum grati ſenatus, q̃ clari uiri futurum ſit. multum etiam ualuiſſe ad patris honorem pietas filij uidebitur: qui quanquam afflictus luctu non adeſt, tamen ſic animati eſſe debetis, ut ille ſi adeſſet. eſt autem ita affectus, ut nemo unquam unici filij mortem magis doluerit, q̃ ille mœret patris. equidem etiam ad famam Ser. Sulpitij filij arbitror attinere, ut uideatur honorem debitum patri præſtitiſſe. quanquam nullum monumentum clarius Ser. Sulpitius relinquere potuit, quàm effigiem morum ſuorũ, uirtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenij filium: cuius luctus aut honore ueſtro, aut nullo ſolatio leuari poteſt. mihi autem recordanti Ser. Sulpitij multos in noſtra familiaritate ſermones, gratior illi uidetur, ſi quis eſt ſenſus in morte, ænea ſtatua futura, & ea pedeſtris magis, quàm inaurata equeſtris; qualis eſt L. Syllæ prima ſtatua: magnifice enim Ser. Sulpitius maiorum continentiam diligebat, huius ſeculi inſolentiam uitupera=

bat. ut igitur ſi ipſum conſulam quid uelit, ſic pedeſtrẽ ex ære ſtatuam tanquam ex eius auctoritate & uoluntate decerno: quæ quidem magnum ciuium dolorem, et deſiderium honore monumenti minuet,& leniet. atque hanc meam ſententiam P.C.P.Seruilij ſententia probari neceſſe eſt: qui ſepulcrum publice decernendum Ser. Sulpitio cenſuit, ſtatuam non cenſuit. nam ſi mors Legati ſine cæde, atq; ferro nullum honorem deſiderat: cur decernit honorem ſepulturæ, qui maximus haberi poteſt mortuo? ſin id tribuit Ser. Sulpitio, quod non eſt datum Cn. Octauio: cur, quod illi datum eſt, huic dandum eſſe non cenſet? maiores quidem noſtri ſtatuas multis decreuerunt, ſepulcra paucis. ſed ſtatuæ intereunt tempeſtate, ui, uetuſtate: ſepulcrorum autem ſanctitas in ipſo ſolo eſt, quod nulla ui moueri, neq; deleri poteſt. atq; ut cætera extinguuntur, ſic ſepulcra fiunt ſanctiora uetuſtate. augeatur igitur iſto etiam honore is uir, cui nullus honor tribui non debitus poteſt: grati ſimus in eius morte decorãda, cui nullam aliam gratiam referre iam poſſumus: notetur etiam Antonij nefarium bellum gerentis ſcelerata audacia: his enim honoribus habitis Ser. Sulpitio, repudiatæ, reiectæq; Legationis ab Antonio manebit teſtificatio ſempiterna. quas ob res ita cenſeo: cum Ser. Sulpitius Q. F. Lemonia, Rufus, difficillimo Reip. tẽpore, graui, periculoſoq; morbo affectus, auctoritatem ſenatus, ſaluteq; populi R. uitæ ſuæ præpoſuerit, contraq; uim, grauitatemq; morbi contenderit, ut ad caſtra Antonij, quò ſenatus eum miſerat, perueniret, isq;, cũ iam propè caſtra ueniſſet, ui morbi oppreſſus uitã amiſerit in maximo Reip. munere, eiusq; mors conſentanea uitæ fuerit ſanctiſſime

honeſtiſſimeq;

honeſtiſſimeq́; actæ, in qua ſæpe magno uſui Reip. Ser. Sulpitius & priuatus, & in magiſtratibus fuerit; cum talis uir ob Remp. in Legatione mortem obierit, ſenatui placere, Ser. Sulpitio ſtatuam pedeſtrem æneam in Roſtris ex huius ordinis ſententia ſtatui, circumq́; eam ſtatuam locum gladiatoribus, ludisq́; liberos, poſterosq́; eius quaq; uerſus pedes quinq; habere, quòd is ob Remp. mortem obierit, eamq́; cauſam in baſi inſcribi: utiq; C. Panſa, A. Hircius Conſules, alter, ambo'ue, ſi eis uidebitur, Quæſtoribus urbanis imperent, ut eam baſim, ſtatuamq́; faciendam, & in Roſtris ſtatuendam locent; quantiq; locarint, tantam pecuniam redemptori ſoluendam, attribuendamq́; curent: cumq́; antea ſenatus auctoritatem in uirorum fortium funeribus ornamentisq́; oſtenderit, placere, eum quamampliſſime ſupremo die ſuo efferri: & cum Ser. Sulpitius Q. F. Lemonia Rufus ita de Rep. meritus ſit, ut his ornamẽtis decorari debeat, ſenatum cenſere, atq; è Rep. exiſtimare, Aediles curules edictum, quod de funeribus habeant, Ser. Sulpitij Q. F. Lemonia Rufi funeri mittere, utiq́; locum ſepulcro in campo Eſquilino C. Panſa Cõſul, ſeu quo in loco uidetur, pedes triginta quoquò uerſus aſſignet, quò Ser. Sulpitius inferatur. quod ſepulcrum ipſius, liberorum, poſterorumq́; eius ſit, uti quod optimo iure ſepulcrum publice datum eſt.

IN M. ANTONIUM PHILIPPICA DECIMA. ORATIO LIII.

M Aximas tibi Panſa gratias omnes et habere, & agere debemus: qui, cũ hodierno die ſenatum te habiturum non arbitraremur; ut M. Bruti præſtãtiſſimi ciuis literas accepiſti, ne minimam quidem morã interpoſuiſti, quin quãprimum maximo gaudio & gratulatione frueremur. cum factum gratũ omnibus debet eſſe, tum uero oratio, qua recitatis literis uſus es: declaraſti enim uerum eſſe id, quod ego ſemper ſenſi, neminem alterius, qui ſuæ confideret, uirtuti inuidere. itaq; mihi, qui plurimis officijs ſum cũ Bruto, et maxima familiaritate cõiunctus, minus multa de illo dicenda ſunt: quas enim ſententias mihi ipſe ſumpſeram, eas præoccupauit oratio tua. ſed mihi P. C. neceſſitatem attulit paulo plura dicendi ſententia eius, qui rogatus eſt ante me: à quo ita ſæpe diſſentio, ut iam uerear, ne, id quod minime fieri debet, minuere amicitiam noſtram uideatur perpetua diſſenſio. Quæ eſt enim iſta tua ratio Calene, quæ mens, qui nunq̃ poſt Calendas Ian. idem ſenſeris, quod is, qui te ſententiam primum rogat? cur nunq̃ tam frequens ſenatus fuit, quod unus aliquis tuã ſententiã ſecutus ſit? cur ſemper tui diſſimiles defendis? cur, cum te & uita, et fortuna tua ad ociũ & ad dignitatẽ inuitet, ea probas, ea decernis, ea ſentis, quæ ſunt inimica & ocio cõmuni, & dignitati tuæ? nam ut ſuperiora omittam, hoc certe, quod mihi maximam admiratio=

nem mouet,nõ tacebo.quod eſt tibi cum Brutis bellum? cur eos,quos omnes penè uenerari debemus, ſolus oppugnas? alterum circunſederi non moleſte fers, alterum tua ſententia ſpoliat ijs copijs,quas ipſe ſuo labore,& periculo ad Reip.non ad ſuũ præſidium per ſe nullo adiuuante cõfecit.quis eſt iſte tuus ſenſus,quæ cogitatio,Brutos ut non probes,Antonios probes? quos omnes chariſſimos habent,tu oderis?quos acerbiſſimæ omnes oderunt, tu conſtantiſſime diligas? ampliſſimæ tibi fortunæ ſunt, ſummus honoris gradus, filius,ut et audio,& ſpero,natus ad laudem: cui cum Reip.cauſa faueo,tum etiã tua. quæro igitur,eum Bruti ne ſimilem malis,an Antonij? ac permitto,ut de tribus Antonijs eligas,quem uelis. D. Brutus melior eſt,inquies.cur igitur nõ ijs faues,eos laudas,quorum ſimilem filium tuum eſſe uis? ſimul enim Reip.conſulis,& proponis illi exempla ad imitandũ.hoc uero Q. Fuſi copioſius ſine offenſione noſtræ amicitiæ, ſic tecum,ut à te diſſentiens, ſenator quæro: ita enim dixiſti,& quidem de ſcripto: nam te inopia uerbi lapſum putarem,niſi tuam in dicendo facultatem noſſem: literas Bruti recte & ordine ſcriptas uideri.quid eſt aliud, librarium Bruti laudare,non Brutũ? uſum in Rep.Calene magnum iam habere & debes & potes: quãdo ita decerni uidiſti? aut quod S.C.huius generis (ſunt enim innumerabilia)bene ſcriptas literas,decretum à ſenatu? quod uerbum tibi non excidit,ut ſæpe fit,fortuitu: ſcriptum,meditatum,cogitatum attuliſti.hanc tibi conſuetudinem pleriſq; in rebus bonis obtrectandi ſi quis detraxerit;qui tibi uelit obtrectare,nõ relinquetur.quamobrem collige te, placaq; animum aliquando, & mi-

tiga: audi uiros bonos, quibus uteris multum: loquere cum ſapientiſſimo homine genero tuo ſæpius, quàm tu ipſe tecum: tum deniq; ampliſſimi honoris nomen obtinebis. an uero hoc pro nihilo putas, in quo equidem pro amicitia tuam uicem dolere ſoleo, efferri hæc foras, et ad populi R. aures peruenire, ei, qui primus ſententiam dixerit, neminem aſſenſum? quod etiam hodie futurum arbitror. legiones abducis à Bruto: quas? nempe eas, quas ille ab Antonij ſcelere auertit, & ad Remp. ſua auctoritate traduxit. rurſus igitur uis nudatum illum, atq; ſolum à Rep. relegatum uideri. uos autem P. C. ſi M. Brutum deſerueritis, & prodideritis, quē tandem ciuem unq̄ ornabitis? cui fauebitur? niſi forte eos, qui diadema impoſuerint, conſeruandos, eos, qui nomen Regis ſuſtulerūt, deſerendos putatis. ac de hac quidem diuina atq; immortali laude Bruti ſilebo: quæ gratiſſima memoria omniū ciuium incluſa, non dum publica auctoritate teſtata eſt. tantam ne patientiam, dij boni, tantam moderationem, tantam in iniuria tranquillitatem, & modeſtiam? qui cū Prætor urbanus eſſet, urbe caruit, ius non dixit: cum omne ius populi R. recuperaſſet, cumq; concurſu quotidiano bonorum omnium, qui admirabilis ad eum fieri ſolebat, præſidioq; Italiæ cunctæ ſeptus poſſet eſſe, abſens iudicio bonorum defenſus eſſe maluit, q̄ præſens manu: qui ne Apollinares quidem ludos pro ſua populiq; R. dignitate apparatos præſens fecit, ne quam uiam patefaceret ſceleratorum hominū audaciæ. quanq̄ qui unquam aut ludi, aut dies lætiores fuerunt, quàm cum in ſingulis uerſibus populus R. maximo clamore & plauſu Bruti memoriam proſequebatur? corpus aberat liberato=

ris : libertatis memoria aderat : in qua Bruti imago cer ni uidebatur. at hunc his ipſis ludorum diebus uidebam in inſula clariſſimi adoleſcentis Luculli propinqui ſui nihil niſi de pace & concordia ciuium cogitantem. eũdem uidi poſtea Veliæ cedentem Italia, ne qua oriretur belli ciuilis cauſa propter ſe. ò ſpectaculum illud non modo hominibus, ſed undis ipſis, & litoribus luctuoſum, cedere è patria ſeruatorem eius, manere in patria proditores. Caſsij claſſis paucis poſt diebus cõſequebatur : ut me puderet P. C. in eam urbem redire, ex qua illi abirent. ſed, quo cõſilio redierim, initio audiſtis, poſt eſtis experti. expectatum igitur tempus à Bruto eſt. nam quoad uos omnia pati uidit, uſus eſt ipſe incredibili patiẽtia: poſteaq̃ uos ad libertatem ſenſit erectos, præſidia ueſtræ libertati parauit. at cui peſti, quantæq; reſtitit ? ſi enim C. Antonius, quod animo intenderat, perficere potuiſſet (potuiſſet autem, niſi eius ſceleri uirtus M. Bruti obſtitiſſet) Macedoniam, Illyricum, Græciam perdidiſſemus : eſſet uel receptaculum pulſo Antonio, uel agger oppugnãdæ Italiæ Græcia : quæ quidem nunc M. Bruti imperio, auctoritate, copijs non inſtructa ſolum, ſed etiam ornata tendit dextram Italiæ, ſuumq; ei præſidiũ pollicetur. quod qui ab illo abducit, exercitum pulcherrimum, & præſidium firmiſſimum adimit Reip. equidem cupio hæc quamprimum Antonium audire, ut intelligat non D. Brutum, quem uallo circunſedet, ſed ſe ipſum obſideri. tria tenet oppida toto in orbe terrarum: habet inimiciſſimam Galliam, eos etiam, quibus confidebat, alieniſſimos tranſpadanos : Italia omnis infeſta eſt : exteræ nationes à prima ora Græciæ uſq; ad Aegyptum optimorum &

fortiſſimorum ciuium imperijs, & præſidijs tenentur. erat ei ſpes una in C. Antonio: qui duorum fratrum ætatibus medius interiectus, uitijs cum utroq; certabat: qui, tanquam extruderetur à ſenatu in Macedoniam, et non contra prohiberetur proficiſci, ita cucurrit. quæ tempeſtas, dij immortales, quæ flamma, quæ uaſtitas, quæ peſtis Græciæ fuiſſet, niſi incredibilis ac diuina uirtus, furentis hominis conatum atq; audaciam cōpreſſiſſet? quæ celeritas illa Bruti? quæ cura? quæ uirtus? etſi ne illa quidem Antonij celeritas contemnenda eſt. quem niſi in uia caducæ hæreditates retardaſſent, uolaſſe eum, nō iter feciſſe diceres. alios ad negotium publicum ire cum cupimus, ui ſolemus extrudere: hunc retinentes excluſimus. at quid ei cum Apollonia? quid cum Dyrrhachio? quid cum Illyrico? quid cum P. Vatinij imperatoris exercitu? ſuccedebat, ut ipſe dicebat, Hortenſio. certi fines Macedoniæ, certa conditio: certiſſimo modo erat etiam illius exercitus: cum Illyrico uero, & cum Vatinij legionibus quid erat Antonio? at ne Bruto quidem. id enim fortaſſe quiſpiam improbus dixerit. omnes legiones, omnes copiæ, quæ ubiq; ſunt, populi R. ſunt: neq; enim legiones, quæ Antonium reliquerunt, Antonij potius quàm Reip. fuiſſe dicuntur: omne enim exercitus, & imperij ius amittit is, qui eo imperio & exercitu Remp. oppugnat. quod ſi ipſa Reſp. iudicaret, aut ſi omne ius decretis eius ſtatueretur: Antonio ne an Bruto legiones populi R. adiudicaret? alter aduolaret ſubito ad direptionem peſtemq́; ſociorum, &, quacunq; iret, omnia uaſtaret, diriperet, auferret, exercitu populi R. contra ipſum populum R. uteretur. alter uero eam ſibi legem

ſtatuerat, ut, quocunq; ueniſſet, lux ueniſſe quædam & ſpes ſalutis uideretur. deniq; alter ad euertẽdam Remp. præſidia quærebat, alter ad conſeruandam. nec uero nos hoc magis uidebamus, quàm ipſi milites: à quibus tanta in iudicando prudentia non erat poſtulanda. cum VII cohortibus iſſe Apolloniam ſcribit Antonium. qui iam aut captus eſt, quod dij dent: aut certe homo uerecundus in Macedoniam non accedit, ne contra ſenatum feciſſe uideatur. delectus habitus in Macedonia eſt ſummo Q. Hortenſij ſtudio & induſtria. cuius animum egregium, dignumq́; & ipſo, & maioribus ſuis ex Bruti literis perſpicere potuiſtis. legio, quam L. Piſo ducebat Legatus Antonij, Ciceroni ſe filio meo tradidit. equitatus, qui in Syriam ducebatur bipartito, alter eum, à quo ducebatur, reliquit in Theſſalia, ſeſeq́; ad Brutum contulit; alterum in Macedonia Cn. Domitius, adoleſcens ſumma uirtute & conſtantia, ab Legato Syriaco abduxit. P. autem Vatinius, qui & antea iure laudatus à nobis, et hoc tempore merito laudandus eſt, aperuit Dyrrhachij portas Bruto, et exercitum tradidit. tenet igitur populus R. Macedoniã, tenet Illyricum, tuetur Græciã: noſtræ ſunt legiones, noſtra leuis armatura, noſter equitatus, maximeq́; noſter eſt Brutus, ſemperq́; noſter cũ ſua excellentiſſima uirtute Reip. natus, tum fato quodã paterni materniq; generis, et nominis. ab hoc igitur quiſquã bellum timet, qui, anteq̃ nos id coacti ſuſcepimus, in pace iacere, quàm in bello uigere maluit? quanq̃ ille quidem nunquam iacuit, nec hoc cadere uerbum in tantam uirtutis præſtantiam poteſt: erat enim in deſiderio ciuitatis, in ore, in ſermone omniũ. tantum autem aberat à bello, ut,

cum cupiditate libertatis Italia arderet, defuerit ciuium ſtudijs potius, q̃ eos in armorum diſcrimen adduceret: itaq; illi ipſi, ſi qui ſunt, qui tarditatem Bruti reprehendant, tamen ijdem moderationem, patientiamq́; mirantur. ſed iam uideo, quid loquantur: neq; enim id occulte faciunt. timere ſe dicunt, quo modo ferant ueterani, exercitum Brutum habere. quaſi uero quicq̃ interſit inter A. Hircij, C. Panſæ, D. Bruti, C. Cæſaris, & hũc exercitum M. Bruti. nam ſi quatuor exercitus ij, de quibus dixi, propterea laudantur, ꝗ pro populi R. libertate arma ceperunt: quid eſt, cur M. Bruti exercitus non in eadem cauſa reponatur? at enim ueteranis ſuſpectũ eſt nomen M. Bruti magis, q̃ Decimi. equidem non arbitror. etſi eſt enim Brutorũ cõmune factum, & laudis ſocietas æqua: D. tamen Bruto iratiores ij, qui id factum dolebãt, quo minus ab illo rem illam dicebant fieri decuiſſe. quid ergo nunc agunt tot exercitus, niſi ut obſidione D. Brutus liberetur? qui autem hos exercitus ducũt? hi credo, qui Cæſaris res acta euerti, qui cauſam ueteranorum prodi uolunt? ſi ipſe uiueret Cæſar, acrius credo acta ſua defenderet, q̃ uir fortiſſimus defendit Hircius? aut amicior cauſæ quiſquam inueniri poteſt, quàm filius? at eorum alter non dum ex longinquitate grauiſſimi morbi recreatus, quicquid habuit uirium, id in eorum libertatem defendendam contulit, quorum uotis iudicauit ſe à morte reuocatum: alter uirtutis robore firmior, q̃ ætatis, cum iſtis ipſis ueteranis ad D. Brutũ liberandũ profectus eſt. igitur illi certiſſimi, ijdemq́; acerrimi Cæſaris actorũ patroni pro D. Bruti ſalute bellum gerũt. quos ueterani ſequuntur: de libertate enim populi R. nõ de ſuis

cómodis armis decernendũ uidét. quid eſt igitur, cur ijs, qui D. Brutum omnibus copijs conſeruatum uelint, M. Bruti ſit ſuſpectus exercitus? an uero, ſi quid eſſet, quod à M. Bruto timendum uideretur, Panſa id nó uideret? aut, ſi uideret, non laboraret? quis aut ſapientior ad coniectu ram rerum futurarum, aut ad propulſandum metum diligentior? atqui huius animum erga M. Brutum ſtudiumq́; uidiſtis. præcepit oratione ſua, quid decernere nos de Bruto, quid ſentire oporteret: tantumq́; abfuit ut periculoſum Reip. M. Bruti putaret exercitum, ut in eo firmiſſimum Reip. præſidium & grauiſſimum poneret. ſcilicet hæc Panſa aut nó uidet (hebeti enim ingenio eſt) aut negligit: quæ enim Cæſar egit, ea rata eſſe non curat: de quibus confirmandis & ſanciendis legem comitijs centuriatis ex auctoritate noſtra laturus eſt. deſinant igitur aut ij, qui non timent, ſimulare ſe timere, ſe proſpicere Reip. aut ij, qui omnia uerentur, nimium eſſe timidi; ne illorum ſimulatio, horũ ſit ignauia. quæ (malum) eſt iſta ratio, ſemper optimis cauſis ueteranorum nomen opponere? quorum etiam ſi amplecterer uirtutem, ut facio: tamen, ſi eſſent arrogantes, non poſſem ferre faſtidium. an nos conantes ſeruitutis uincula rumpere impediet ſi quis ueteranos id nolle dixerit? non ſunt enim credo innumerabiles, qui pro communi libertate arma capiant? nemo eſt, præter ueteranos milites, uir, qui ad ſeruitutem propulſandam ingenuo dolore excitetur? poteſt igitur ſtare Reſp. freta ueteranis ſine magno ſubſidio iuuentutis? quos quidem libertatis adiutores complecti debetis, ſeruitutis auctores ſequi non debetis. poſtremo (erumpat enim aliquando uera & me digna uox) ſi ueteranorum

nutu mentes huius ordinis gubernantur, omniaq; ad eorum uoluntatem dicta factaq; noſtra referuntur: optãda mors eſt, quæ ciuibus R. ſemper fuit ſeruitute potior: omnis eſt enim miſera ſeruitus: ſed fuerit quædam neceſſaria: ecquodnam principium putatis libertatis capeſſendæ? an cum illum neceſſarium, et fatalem penè caſum nõ tulerimus, hunc feremus uoluntarium? tota Italia deſiderio libertatis exarſit: ſeruire diutius non poteſt ciuitas: ſerius popu'o R. hunc ueſtitum atq; arma dedimus, quàm ab eo flagitati ſumus: magna nos quidem ſpe, & propè explorata, libertatis cauſam ſuſcepimus. ſed ut concedã incertos exitus eſſe belli, martemq; cõmunem: tamen pro libertate, uitæ periculo decernendum eſt: non enim in ſpiritu uita eſt, ſed ea nulla eſt omnino ſeruienti. omnes nationes ſeruitutem ferre poſſunt, noſtra ciuitas non poteſt, nec ullam aliam ob cauſam, niſi quòd illæ laborem doloremq; fugiunt; quibus ut careant, omnia perpeti poſſunt: nos ita à maioribus inſtituti, atq; imbuti ſumus, ut omnia conſilia atq; facta ad uirtutem & dignitatem referamus. ita præclara eſt recuperatio libertatis, ut ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugienda. quòd ſi immortalitas conſequeretur præſentis periculi fugã: nõ tamen eo magis ea fugienda uideretur; quòd diuturnior eſſet ſeruitus. cum uero dies, & noctes omnia nos undique fata circunſtent, non eſt ueſtri, nominiſq; Romani dubitare, eum ſpiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ reddere. concurritur undique ad commune incendium reſtinguendum: ueteraniq; primi Cæſaris auctoritatem ſecuti, conatum Antonij repulerunt: poſt eiuſdem furorem Martia legio fregit, quarta afflixit. ſic à ſuis le

glonibus condemnatus, irrupit in Galliam, quam ſibi ar-
mis animiſq; infeſtam inimicamq; cognouit. hunc A. Hir
cij, C. Cæſaris exercitus inſecuti ſunt: poſt Panſæ delectus
urbem totamq; Italiam erexit. unus eſt omnium hoſtis.
quanquam habet ſecum L. fratrem chariſſimum populo
R. ciuem, cuius deſiderium ciuitas ferre diutius non po-
teſt. quid illa tetrius belua? quid immanius? qui ob eã cau
ſam natus uidetur, ne omnium mortalium turpiſſimus
eſſet Antonius. eſt unà Trebellius, qui iam cũ tabulis no-
uis redit in gratiam: T. Plancus, cæteri pares, qui id pu-
gnant, id agunt, ut contra Remp. reſtituti eſſe uideantur:
ſolicitant homines imperitos Saxa, Capho, ipſi ruſtici,
atq; agreſtes, qui hãc Remp. nec uiderunt unq̃, nec uide-
re conſtitutam uolunt, qui non Cæſaris, ſed Antonij acta
defendunt, quos auertit agri Campani infinita poſſeſſio:
cuius eos non pudere miror, cum uideant ſe mimos, &
mimas habere uicinos. ad has peſtes opprimẽdas, quid eſt,
cur moleſte feramus, ꝙ M. Bruti acceſſit exercitus? im-
moderati credo hominis, & turbulenti. uide, ne nimiũ pe
nè patientis: etſi in illius uiri cõſilijs, atq; factis nihil nec
nimium, nec parum fuit unq̃. omnis uoluntas M. Bruti
P. C. omnis cogitatio, tota mens auctoritatem ſenatus, li
bertatẽ populi R. intuetur, hæc habet propoſita, hæc tue
ri uult: tentauit, quid patientia proficere poſſet: nihil cũ
proficeret, contra uim experiendum putauit. cui quidem
P. C. uos idem tribuere hoc tempore debetis, quod ad
XIII Cal. Ian. D. Bruto, & C. Cæſari me auctore tribui
ſtis: quorum priuatum de Rep conſilium & factum au
ctoritate ueſtra eſt cõprobatum, atq; laudatum: quod idẽ
in M. Bruto facere debetis, à quo inſperatum, & repeti-

num Reip. præſidium legionum, equitatus, auxiliorum magnæ & firmæ copiæ comparatæ ſunt: adiungendusq́; eſt Hortenſius: qui cum Macedoniam obtineat, adiutorē ſe Bruto ad comparandum exercitum fideliſſimum & conſtantiſſimum præbuit. nam de M. Apuleio ſeparatim cenſeo referendum: cui teſtis eſt per literas Brutus, eum principem fuiſſe ad conatum exercitus comparandi. quæ cum ita ſint: quòd C. Panſa Cos. uerba fecit de literis, quæ à Q. Cæpione Bruto Procos. allatæ, & huic ordini recitatæ ſunt; de ea re ita cenſeo: cum Q. Cæpionis Bruti Procos. opera, conſilio, induſtria, & uirtute, difficillimo Reip. tempore prouincia Macedonia, Illyricum, cuncta Græcia, legiones, exercitus, equitatus in Conſulum, ſenatus, populiq; R. poteſtate ſint; id Q. Cæpionem Brutum Procos. bene, & è Rep. & ſua maiorumq́; ſuorum dignitate, conſuetudineq; Reip. bene gerēdæ feciſſe, eamq́; rem ſenatui populoq́; R. gratam eſſe, & fore; utiq; Q. Cæpio Brutus Procos. prouinciam Macedoniam, Illyricū, totamq́; Græciam tueatur, defendat, cuſtodiat, incolumemq́; conſeruet, eiq́; exercitui, quem ipſe conſtituit, comparauit, præſit, pecuniaq́; ad rem militarem, ſiqua opus ſit, quæ publica ſit, & exigi poſſit, utatur, exigatq́;, à quibus uideatur ad rem militarem mutuam ſumat, frumētum imperet, operamq́; det, ut cum ſuis copijs quā proxime Italiā ſit: cumq; ex literis Q. Cæpionis Bruti Procos. intellectum ſit, Q. Hortenſij Procos. opera & uirtute uehementer Remp. adiutam, omniaq; eius conſilia cum conſilijs Q. Cæpionis Bruti Procos. coniuncta fuiſſe, eamq́; rem magno uſui Reip. fuiſſe; Q. Hortenſium Procos. recte & ordine exq́; Rep. feciſſe; ſena=

tuiq; placere, Q. Hortenſium Procos. cum Q. Cepione Procos. & Legatis ſuis Macedoniam prouinciam obtinere, quoad ei ex S.C. ſucceſſum ſit.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA VNDECIMA. ORATIO LIIII.

M Agno in dolore ſum P.C. uel mœrore potius,quem ex crudeli, & miſerabili morte C.Trebonij,optimi ciuis, moderatiſſimiq́; hominis accepimus.ineſt tamen aliquid,quod Reip. profuturũ putem: perſpeximus enim,quanta in his, qui contra patriã ſcelerata arma ceperunt, ineſſet immanitas: nam duo hæc capita nata ſunt poſt homines natos teterrima, & ſpurciſſima,Dolabella,& Antonius: quorum alter effecit,quod optabat; de altero patefactum eſt,quid cogitaret.L.Cinna crudelis: C. Marius in iracundia perſeuerans: L.Sylla uehemens: neq; ullius horum in ulciſcendo acerbitas progreſſa ultra mortem eſt: quæ tamen pœna in ciues nimis crudelis putabatur. ecce tibi geminum in ſcelere par,inuſitatum,inauditum, ferum,barbarum. itaque quorum ſummum quondam inter ipſos odium, bellumq́; meminiſtis,eoſdem poſtea ſingulari inter ſe conſenſu,& amore deuinxit impuriſſimæ naturæ, & turpiſſimæ uitæ ſimilitudo.ergo id, quod fecit Dolabella in quo potuit,multis idem minatur Antonius. ſed ille cum procul abeſſet à Cõſulibus,exercitibusq́; noſtris,nec dum ſenatum cum populo R.conſpiraſſe ſenſiſſet; fretus Antonij copijs,ea ſcelera ſuſcepit, quæ Romæ iam ſuſcepta arbitrabatur à ſocio furoris ſui. quid ergo hunc aliud moliri?quid optare cenſetis?aut quã omnino cauſam eſſe belli?omnes,qui libere de Rep.ſenſimus, qui dignas nobis

ſententias diximus, qui populũ R. liberum eſſe uoluimus, ſtatuit ille quidem nõ inimicos, ſed hoſtes: maiora in nos, q̃ in hoſtem, ſupplicia meditatur: mortem naturæ pœnã putat eſſe, iracundiæ tormenta atq; cruciatum. qualis igitur hoſtis habẽdus eſt is, à quo uictore ſi cruciatus abſit, mors in beneficij parte numeretur? quamobrem P. C. quanquam hortatore non egetis (ipſi enim ueſtra ſponte exarſiſtis ad libertatis recuperandæ cupiditatem) tamen eo maiore animo ſtudioq; libertatem defendite, quo maiora propoſita uictis ſupplicia ſeruitutis uidetis. in Galliã inuaſit Antonius, in Aſiam Dolabella, in alienam uterq; prouinciam. alteri ſe Brutus obiecit, impetumq; furentis, atq; omnia diuexare, ac diripere cupientis uitæ ſuæ periculo colligauit, à progreſſu arcuit, à reditu refrenauit: obſideri ſe paſſus, ex utraq; parte cõſtrinxit Antonium. alter in Aſiam irrupit curſim, ut in Syriam patebat uia certa, neq; longa. quid opus fuit, cum legione, præmiſſo Marſo neſcio quo Octauio, ſcelerato latrone atq; egente, qui popularetur agros, uexaret urbes, non ad ſpem conſtituendæ rei familiaris, quam tenere eum poſſe negant qui norũt (mihi enim hic ſenator ignotus eſt) ſed ad præſentem paſtum mendicitatis ſuæ? conſecutus eſt Dolabella nulla ſuſpicione belli: quis enim id putaret? ſecutæ collocutiones familiariſſimæ cum Trebonio, complexusq; ſummæ beniuolentiæ falſi indices extiterunt in amore ſimulato: dextræ, quæ fidei teſtes eſſe ſolebant, perfidia ſunt & ſcelere uiolatæ. nocturnus introitus Smyrnam quaſi in hoſtium urbem, quæ eſt fideliſſimorum antiquiſſimorumq; ſociorum. oppreſſus Trebonius; ſi ut ab eo, qui aperte hoſtis eſſet, incautus; ſi ut ab eo, qui

ciuis etiam tum ſpeciem haberet, miſer. ex quo nimirum documentum nos capere fortuna uoluit, quid eſſet uictis extimeſcendum. conſularem hominem conſulari imperio prouinciam Aſiam obtinentem Samario exuli tradidit: interficere ſtatim captum noluit, ne nimis credo in uicto rijs liberalis uideretur: cum uerborum contumelijs optimum uirum inceſto ore laceraſſet, tũ uerberibus ac tormentis quæſtionem habuit pecuniæ publicæ, idq́; per biduum: poſt à ceruicibus caput abſcidit, idq́; fixum geſtari iuſſit in pilo: reliquum corpus tractum, atq; laceratũ abiecit in mare. cum hoc hoſte bellandum eſt, cuius teterrima crudelitate omnis barbaria ſuperata eſt. q̃d loquar de cæde ciuium R? de direptione fanorum? quis eſt, qui pro rerum atrocitate deplorare tantas calamitates queat: & nunc tota Aſia uagatur, uolitat ut Rex, nos alio bello detineri putat. quaſi uero non unum idemq́; bellũ ſit contra hoc iugum impiorum nefarium. imaginem Antonij crudelitatis in Dolabella cernitis. ex hoc illa effecta eſt: ab hoc illa Dolabellæ ſcelerum præcepta ſunt tradita. nunc leniorem, quàm in Aſia Dolabella fuit, in Italia, ſi liceat, fore putatis Antoniũ? mihi quidem & ille perueniſſe uidetur, quoad progredi potuerit feri hominis amentia: neque Antonius ullius ſupplicij adhibendi, ſi poteſtatem habeat, ullam partem eſt relicturus. ponite igitur ante oculos P. C. miſeram quidem illam, & flebilem ſpeciem, ſed ad incitandos animos ueſtros neceſſariam, nocturnum impetum in urbem Aſiæ clariſſimam, irruptionem armatorum in Trebonij domum, cũ ille miſer prius latronum gladios uideret, quàm, quæ res eſſet, audiſſet; furentis introitũ Dolabellæ, uocem impuram,

puram, atq; os illud infame; uincula, uerbera, eculeum, carnificem, tortoremq́; Samarium. quæ tuliſſe illum fortiter & patienter ferunt. magna laus, meoq́; iudicio omnium maxima: eſt enim ſapiētis, quicquid homini accidere poſſit, id præmeditari ferendum modice eſſe, ſi euenerit. maioris eſt omnino conſilij, prouidere, ne quid tale accidat: ſed animi non minoris, fortiter ferre, ſi euenerit. ac Dolabella quidem tam fuit immemor humanitatis, quanq̃ eius nunq̃ particeps fuerit, ut ſuam inſatiabilem crudelitatem exercuerit non ſolum in uiuo, ſed etiam in mortuo, ac in eius corpore lacerando atq; uexando, cum animum ſatiare non poſſet, oculos pauerit ſuos. ò multo miſerior Dolabella, q̃ ille, quem tu miſerrimum eſſe uoluiſti. dolores Trebonius pertulit magnos: multi ex morbi grauitate maiores: quos tamen non miſeros, ſed laborioſos dicere ſolemus. longus fuit dolor bidui: at cōpluribus hominibus annorum ſæpe multorū. nec uero grauiora ſunt carnificū tormenta, q̃ interdum cruciamenta morborum. alia ſunt, alia, inq̃, ò perditiſſimi homines & amentiſſimi multo miſeriora: nam quo maior uis eſt animi, q̃ corporis, hoc ſunt grauiora ea, quæ concipiuntur animo, q̃ illa, quæ corpore. miſerior igitur, qui ſuſcipit in ſe ſcelus; q̃ is, qui alterius facinus ſubire cogitur. cruciatus eſt à Dolabella Trebonius: & quidem à Carthaginenſibus Regulus. in qua re cum crudeliſſimi Pœni iudicati ſint in hoſte, quid in ciue Dolabella iudicandus eſt? an uero hoc conferendum eſt? an dubitandum, uter miſerior; is ne, cuius mortem ſenatus populusq́; R. ulciſcetur; an is, qui cuncti ſenatus ſententia hoſtis eſt iudicatus? nam cæteris quidem uitæ parti=

bus,quis eſt,qui poſſit ſine Trebonij maxima contume-lia conferre uitam Trebonij cũ Dolabella? alterius conſilium,ingenium,humanitatem,innocentiam,magnitudinem animi in patria liberanda quis ignorat? alteri à puero pro delicijs crudelitas fuit.deinde ea libidinũ turpitudo,ut in hoc ſit ſemper lætatus,ꝙ ea faceret,quæ ſibi obijci ne ab inimico quidem poſſent uerecũdo.& hic, dij immortales, aliquando fuit meus amicus: occulta enim erant uitia non inquirenti.neq; nunc fortaſſe alienus ab eo eſſem,niſi ille uobis,niſi mœnibus patriæ, niſi huic urbi,niſi dijs penatibus,niſi aris,& focis omniũ noſtrum,niſi deniq; naturæ,& humanitati inuẽtus eſſet inimicus.à quo admoniti,diligentius & uigilantius caueamus Antoniũ: etenim Dolabella non ita multos ſecũ habuit notos,ac inſignes latrones: at uidetis,quos,& quàm multos habeat Antonius: primum L.fratrem,quam faciem dij immortales? quod facinus? quod ſcelus? quem gurgitem? quam uoraginem? quid eum nõ ſorbere animo,quid non haurire cogitatione,cuius ſanguinem non bibere cenſetis? in cuius poſſeſſiones atq; fortunas nõ impudentiſſimos oculos ſpe & mente defigere? quid Cenſorinum? qui ſe uerbo Prætorem eſſe urbanum cupere dicebat,re certe noluit. quid Beſtiam? qui ſe Conſulatum in Bruti locum petere profitetur. atq; hoc quidem deteſtabile omen auertat Iupiter. quàm abſurdũ autem,qui Prætor fieri non potuerit,eum petere Conſulatum? niſi forte damnationem pro Prætura putat.alter Cæſar Vopiſcus,ille homo ſummo ingenio,ſumma potentia,qui ex Aedilitate ad Conſulatum,ſoluatur legibus. quanquam leges eum nõ tenent.credo dignitate.at hic me defendẽte

quinquies abſolutus eſt. ſexta palma urbana etiã in gladiatore difficilis. ſed hæc iudicum culpa, non mea eſt. ego defendi fide optima: illi debuerunt clariſſimũ, & præſtantiſſimum ſenatorem in ciuitate retinere. qui tamen nunc nihil aliud agere uidetur, niſi ut intelligamus illos iudices, quorum res iudicatas irritas fecimus, bene, & è Rep. iudicauiſſe. neq; hoc in hoc uno eſt. ſunt alij in eiſdẽ caſtris honeſte condemnati, turpiter reſtituti. quod horũ conſiliũ, qui omnibus bonis hoſtes ſunt, niſi crudeliſſimũ putatis fore? accedit Saxa neſcio quis: quem nobis Cæſar ex ultima Celtiberia Tribunum pl. dedit; caſtrorũ antea metator, nunc, ut ſperat, urbis: à qua cum ſit alienus, ſuo capiti ſaluis nobis ominetur. cum hoc ueteranus Capho: quo neminem ueterani peius oderunt. his, quaſi præter dotem, quam in ciuilibus malis acceperant, agrũ Campanũ eſt largitus Antonius, ut haberent reliquorũ nutriculas prædiorũ. quibus utinam contenti eſſent: ferremus: etſi tolerabile non erat: ſed quiduis patiendum fuit, ut hoc teterrimũ bellum non haberemus. quid illa caſtrorum M. Antonij lumina, non'ne ante oculos proponitis? primum duos collegas Antoniorum, & Dolabellæ, Nuculam, & Lentonem, Italiæ diuiſores lege ea, quam ſenatus per uim latam iudicauit. quorum alter commentatus eſt mimos, alter egit tragœdiam. quid dicam de Apulo Domitio? cuius bona modo proſcripta uidimus: tanta procuratorum eſt negligentia. at hic nu per ſororis filio infudit uenenũ, non dedit. ſed non poſſunt non prodige uiuere, qui noſtra bona ſperant, cum effundunt ſua. uidete etiam P. Decij auctionem clariſſimi uiri: qui maiorum ſuorum exempla perſequens,

pro alieno ſe ære deuouit emptori. hominem ridiculum, qui ſe exire ære alieno putaret poſſe, cum uenderet aliena. nam quid ego de Trebellio dicam? quem ultæ uidentur furiæ debitorum: uindicis enim tabularum nouarum nouam tabulam uidimus. quid de Planco? quem præſtantiſſimus ciuis Aquila Potentia expulit, & quidem crure fracto. quod utinam ante illi accidiſſet, ne huc redire potuiſſet. lumen & decus illius exercitus penè præterij, Caninium Cimbrum Lyſidici filium, Lyſidicum ipſum græco uerbo, qui omnia iura diſſoluit: niſi forte iure Germanum Cimber occidit. cum hanc, & huius generis copiam tantam habeat Antonius, quod ſcelus omittet, cum Dolabella tantis ſe obſtrinxerit parricidijs nequaquam pari latronum manu & copia? quapropter ut inuitus ſæpe diſſenſi à Q. Fuſio, ita ſum eius ſententiæ libenter aſſenſus. ex quo iudicare debetis, me non cum homine ſolere, ſed cum cauſa diſſidere. itaq; non aſſentior ſolum, ſed etiam gratias ago Q. Fuſio: dixit enim ſeueram, grauem, Rep. dignam ſententiam: iudicauit hoſtem Dolabellam: bona eius cenſuit publice poſſidenda. quò cum addi nihil poſſet: quid enim atrocius potuit, quid ſeuerius decernere? dixit tamen, ſi quis eorum, qui poſt ſe rogati eſſent, grauiorem ſententiam dixiſſet, in eam ſe iturum. quam ſeueritatem quis poteſt non laudare? nunc quoniam iudicatus eſt hoſtis Dolabella, bello eſt perſequendus: neq; enim quieſcet: habet legionem: habet fugitiuos: habet ſceleratam impiorum manum: eſt ipſe confidens, impotens, gladiatorio generi mortis addictus. quamobrem quoniam cum Dolabella heſterno die hoſte decreto bellum gerendum eſt, impe

rator eſt deligendus. duæ dictæ ſunt ſententiæ: quarum neutram probo: alteram, quia ſemper, niſi cum eſt neceſſe, periculoſam arbitror: alteram, quia alienam his temporibus exiſtimo: nam extraordinarium ſemper imperium populare atq; uentoſum eſt, minime ueſtræ grauitatis, minime huius ordinis. bello Antiochi magno, & graui, cum L. Scipioni Publij filio obueniſſet Aſia, parumq́; in eo putaretur eſſe animi, parum roboris, ſenatusq́; ad collegam eius C. Lælium huius ſapientis patrem negotium deferret: ſurrexit P. Africanus frater maior L. Scipionis, & illam ignominiam familiæ deprecatus eſt, dixitq́;, & in fratre ſuo ſummam uirtutem eſſe, ſummumq́; conſilium, neq; ſe ei Legatum id ætatis iiſq; rebus geſtis defuturum. quod cum ab eo eſſet dictum, nihil eſt de Scipionis prouincia cõmutatum, nec plus extraordinarium imperium ad id bellum quæſitum, quàm duobus antea maximis Punicis bellis, quæ à Conſulibus, aut à Dictatoribus geſta ſunt; aut quàm Pyrrhi, quàm Philippi, quàm poſt Achaico bello, q̃ Punico tertio: ad quod populus R. ita ſibi ipſe delegit idoneum ducem P. Scipionem, ut eum tamen bellum gerere Cõſulem uellet. cum Ariſtonico bellum gerendum fuit L. Valerio, P. Licinio Coſs. rogatus populus, quem id bellum gerere placeret: Craſſus Conſul Pontifex maximus Flacco collegæ flamini Martiali mulctam dixit, ſi à ſacris diſceſſiſſet. quam mulctam populus remiſit, Pontifici tamen flaminem parere iuſſit. ſed ne tum quidem populus R. ad priuatũ detulit bellum. quanq̃ erat Africanus, qui anno ante de Numantinis triumphauerat: qui cum longe omnes belli gloria & uirtute ſuperaret, duas tãtum

tribus tulit: ita populus R. Conſuli potius Craſſo, q̃ priuato Africano bellum gerendum dedit. De Cn. Pompeij imperijs, ſummi uiri, atq; omniũ principis, Tribuni pl. turbulenti tulerunt: nam Sertorianum bellum à ſenatu priuato datum eſt, quia Conſules recuſabant, cum L. Philippus pro Conſulibus ſe eũ mittere dixit, non pro Conſule. quæ igitur hæc comitia? aut quã ambitionem conſtantiſſimus & grauiſſimus ciuis L. Cæſar in ſenatũ introduxit? clariſſimo uiro atq; innocentiſſimo decreuit imperium, priuato tamen. in quo maximum nobis onus impoſuit. aſſenſero: ambitionem induxero in curiã. negauero: uidebor ſuffragio meo, tanq̃ comitijs, honorem homini amiciſſimo denegauiſſe. ꝙ ſi comitia placet in ſenatu habere, petamus, ambiamus, modo tabella detur nobis, ſicut populo data eſt. cur comitijs Cæſar? ita, ut aut præſtantiſſimus uir, ſi tibi nõ ſit aſſenſum, repulſam tuliſſe uideatur; aut unuſquiſq; noſtrũ præteritus, ſi, cum pari dignitate ſimus, eodem honore digni non putemur. at enim (nam id exaudio) C. Cæſari adoleſcenti imperium extraordinariũ mea ſententia dedi. ille enim mihi præſidiũ extraordinarium dederat. cum dico mihi, ſenatui dico, populoq; R. à quo Reſp. præſidiũ ne cogitatum quidem tantum haberet, ut ſine eo ſalua eſſe non poſſet; huic extraordinarium imperium non darem? aut exercitus adimendus, aut imperium dandum fuit. quæ eſt enim ratio? aut qui poteſt fieri, ut ſine imperio teneatur exercitus? non igitur, quod ereptum non eſt, eſt id exiſtimandum eſſe datum. eripuiſſetis C. Cæſari P. C. imperium, niſi dediſſetis. milites ueterani, qui illius auctoritatem, imperium, nomen ſecuti pro Rep. arma ceperant,

uolebant ſibi ab illo imperari: legio Martia, & quarta ita ſe contulerat ad auctoritatem ſenatus, populiq; R. dignitatem, ut eũ depoſcerent imperatorem, & ducem. Cæſari bellum neceſſitas, faſces ſenatus dedit. ocioſo uero, nihil agenti, priuato, obſecro te L. Cæſar (cum periti ſſimo homine mihi res eſt) quando imperium ſenatus dedit? ſed de hoc quidem hactenus, ne refragari homini amiciſſimo, ac de me optime merito uidear: etſi quis poteſt refragari non modo non petenti, uerum etiã recuſanti? Illa uero P.C. aliena Conſulum dignitate, aliena temporum grauitate ſententia eſt, ut Conſules Dolabellæ perſequendi cauſa Aſiam & Syriam ſortiantur. dicam, cur inutile Reip. ſed prius, quàm turpe Conſulibus ſit, uidete. Cum Conſul deſignatus obſideatur, in eóq; liberando ſalus ſit poſita Reip; cumq; à Rep. peſtiferi ciues, parricidæq; deſciuerint; cumq; id bellum geramus, quo bello de dignitate, de libertate, de uita decernamus, et, ſi in poteſtatem quis Antonij uenerit, propoſita ſint tormenta atq; cruciatus; cumq; harum rerum omnium decertatio Conſulibus optimis & fortiſſimis commiſſa & cõmendata ſit: Aſiæ & Syriæ mentio fiet? ut aut ſuſpicioni crimen, aut inuidiæ materiam dediſſe uideamur. at uero ita decernunt, ut liberato Bruto. id enim reſtabat, ut relicto, deſerto, prodito. ego uero mentionem omnino prouinciarum factam dico alieniſſimo tempore: quamuis enim intentus animus tuus ſit C. Panſa, ſicut eſt, ad fortiſſimum uirum, & omnium clariſſimum liberandum; tamen rerum natura cogit te neceſſario referre animum aliquando ad Dolabellam perſequendum, & partem aliquam in Aſiam,

& Syriam deriuare curæ, & cogitationis tuæ. ſi autem fieri poſſet, uel plures te animos habere uellem, quos omnes ad Mutinam intenderes. quod quoniam fieri non poteſt, iſtoc animo, quem habes præſtātiſſimum, atq; optimum, nihil uolumus niſi de Bruto cogitare. facis tu id quidem, & eò maxime incumbis: duas tamen res, magnas præſertim, non modo agere uno tempore, ſed ne cogitando quidem explicare quiſquam poteſt. incitare & inflāmare tuū iſtuc præſtantiſſimum ſtudium, non ad aliam ulla ex parte curā transferre debemus. adde iſtuc ſermones hominum, adde ſuſpiciones, adde inuidiam: imitare me, quem tu ſemper laudaſti, qui inſtructam, ornatamq́; à ſenatu prouinciam depoſui, ut incendium patriæ omiſſa omni cogitatione reſtinguerem. nemo erit, præter unum me, quicum profecto, ſi quid intereſſe putaſſes tua, pro ſumma familiaritate noſtra cōmunicauiſſes, qui credat te inuito prouinciam tibi eſſe decretam. hanc quæſo pro tua ſingulari ſapientia reprime famā; atq; effice, ne id, quod non curas, cupere uideare. quod quidem uehementius eo tibi laborandum eſt, quia in eandem cadere ſuſpicionem collega uir clariſſimus non poteſt: nihil horum ſcit: nihil ſuſpicatur: bellum gerit: in acie ſtat: de ſanguine, & de ſpiritu decertat: ante prouinciā ſibi decretam audiet, q̄ potuerit tempus ei rei datum ſuſpicari. uereor, ne exercitus quoq; noſtri, qui non delectus neceſſitate, ſed uoluntarijs ſtudijs ſe ad Remp. contulerūt, tardentur animis, ſi quicq̄ aliud nobis, niſi de inſtanti bello, cogitatum putabūt. ꝙ ſi prouinciæ Conſulibus expetendæ uidentur, ſicut ſæpe multis clariſſimis uiris expetitæ ſunt: reddite prius nobis Brutū, lumen, et

decus ciuitatis; qui ita conſeruandus eſt, ut id ſignum, quod de cœlo delapſum Veſtæ cuſtodijs continetur; quo ſaluo, ſalui ſumus futuri: tunc in cœlum uos, ſi fieri poterit, humeris noſtris tollemus: prouincias certe digniſſimas uobis deligemus. nunc, quod agitur, agamus: agitur autem, liberi'ne uiuamus, an mortem obeamus: quæ certe ſeruituti anteponenda eſt. quid, ſi etiam affert tarditatem iſta ſententia ad Dolabellam perſequendum? quando enim ueniet Conſul? an id expectamus, quo ne ueſtigium quidem Aſiæ ciuitatum, atque urbium relinquatur? at mittent aliquem de ſuo numero. ualde mihi probari poteſt, qui paulo ante clariſſimo uiro priuato imperium extra ordinem non dedi. at hominem dignum mittet. num P. Seruilio digniorem? at eum quidem ciuitas non habet. quod ergo ipſe nemini putat dandum ne à ſenatu quidé, id ego unius iudicio delatum comprobem? expedito nobis homine, & parato P.C. opus eſt, & eo, qui imperium legitimum habeat, qui præterea auctoritatem, nomen, exercitum, perſpectum animum in Rep. liberanda. quis igitur is eſt? aut M. Brutus, aut C. Caſſius, aut uterque. * decernerem planè, ſicut multa, Conſulem alterum, ambos'ue, ni Brutum colligaſſemus in Græcia, & eius auxilium ad Italiam uergere, quàm ad Aſiam maluiſſemus: non ut eò ex acie reſpectum haberemus, ſed ut ipſa acies ſubſidium haberet etiam tranſmarinum. præterea P. C. M. Brutum retinet etiam nũc C. Antonius: qui tenet Apolloniam magnam urbem, et grauem: tenet opinor Byllidem: tenet Amantiam: inſtat Epiro: urget Illyricum: habet aliquot cohortes: habet equitatum. hinc ſi Brutus erit traductus ad aliud bellum, Græciam certe amiſeri-

mus. eſt autem etiam de Brunduſio, atque illa ora Italiæ prouidendum. quanquam miror tādiu morari Antonium: ſolet enim accipere ipſe manicas, nec diutius obſidionis metum ſuſtinere. quòd ſi confecerit Brutus, & intellexerit plus ſe Reip. profuturum, ſi Dolabellam perſequatur, q̃ ſi in Græcia maneat: aget ipſe per ſe ſe, ut adhuc quoq; fecit; neq; in tot incendijs, quibus confeſtim ſuccurrēdum eſt, expectabit ſenatum: nam & Brutus & Caſſius multis iam in rebus ipſe ſibi ſenatus fuit: neceſſe eſt enim, in tanta cōuerſione, & perturbatione omnium rerum, temporibus potius parere, q̃ moribus: nec enim nunc primum aut Brutus, aut Caſſius ſalutem libertatemq; patriæ legem ſanctiſſimam, & morem optimum iudicauit. itaque, ſi ad nos nihil referretur de Dolabella perſequendo, tamen ego pro decreto putarem, cum eſſent tales uirtute, auctoritate, nobilitate ſummi uiri, quorū alterius iam notus nobis eſt exercitus, alterius auditus. nō igitur Brutus expectauit decreta noſtra, cum ſtudia noſſet: neq; .n. eſt in prouinciam ſuam Cretam profectus: in Macedoniam alienam aduolauit: omnia ſua putauit, quæ nos ueſtra eſſe uelletis: legiones conſcripſit nouas, excepit ueteres: equitatum ad ſe abduxit Dolabellæ, atq; eum nōdum tanto parricidio oblitum, hoſtem ſua ſententia iudicauit: nā ni ita eſſet, quo iure equitatum à Conſule abduceret? quid C. Caſſius pari magnitudine animi & conſilij præditus, non'ne eo ex Italia conſilio profectus eſt, ut prohiberet Syria Dolabellam? qua lege? quo iure? eo, quod Iupiter ipſe ſanxit; ut omnia, quæ Reip. ſalutaria eſſent, legitima & iuſta haberentur: eſt .n. lex nihil aliud, niſi recta, & à numine deorū tracta ratio, imperans honeſta,

prohibens contraria. huic igitur legi paruit Caſſius, cum eſt in Syriam profectus, alienam prouinciam, ſi homines legibus ſcriptis uterentur; his uero oppreſſis, ſuam lege naturæ. ſed ut ea ueſtra quoq; auctoritate firmetur; cẽſeo: Cum P. Dolabella, quiq́; eius crudeliſſimi, & teterrimi facinoris miniſtri, ſocij, adiutores fuerunt, hoſtes populi R. à ſenatu iudicati ſint; cumq́; ſenatus P. Dolabellã bello perſequendum cenſuerit; ut is, qui omnia deorum, hominũq́; iura nouo, inaudito, inexpiabili ſcelere polluerit, nefarioq́; patriæ ſe parricidio obſtrinxerit, pœnas dijs hominibusq́; meritas, debitasq́; perſoluat, ſenatui placere, C. Caſſium Procos. prouinciam Syriam obtinere, uti qui eam optimo iure prouinciam obtinuerit, eumq́; à Q. Martio Criſpo Procos. L. Statio Murco Procos. A. Alieno Legato exercitus accipere, eosq́; ei tradere, cumq́; his copijs, & ſi quas præterea parauerit, bello P. Dolabellã terra mariq́; perſequi: eius belli gerendi cauſa, quibus ei uideatur, naues, nautas, pecuniam, cæteraq;, quæ ad id bellum gerendum pertineant: ut imperandi in Syria, Aſia, Bithynia, Ponto ius poteſtatemq́; habeat: utq́;, quancunq; in prouinciam eius belli gerendi cauſa aduenerit, ibi maius imperiũ C. Caſſij Procos. ſit, quàm eius erit, qui eam prouinciam tum obtinebit, cum C. Caſſius Procos. in eã prouinciam uenerit: Regem Deiotarum patrem, & Regem Deiotarum filium, ſi, ut multis bellis ſæpenumero imperium populi R. iuuerint, item C. Caſſium Proconſulem copijs ſuis opibusq; iuuiſſent, ſenatui populoq; R. gratum eſſe facturos: itemq́; ſi cæteri Reges, tetrarchæ, dynaſtæq; feciſſent, S. P. Q. R. eorum officij non immemorem futurum: utiq; C. Panſa, A. Hircius Conſules, al=

ter, ambo'ue, ſi eis uideretur, Rep. recuperata de prouin= cijs conſularibus, prætorijs ad hũc ordinem primo quoq; tempore referant. interea prouinciæ ab his, quibus obtinẽ tur, obtineantur, quoad cuiq; ex S.C. ſucceſſum ſit. hoc S.C. ardentem inflãmabitis, & armatum armabitis Caſ ſium: nec enim animum eius poteſtis ignorare, nec copi= as. animus is eſt, quem uidetis: copiæ, quas audiſtis: fortis & conſtãtis uiri, qui ne uiuo quidem Trebonio Dolabel= læ latrocinium in Syriam penetrare ſiuiſſet. Alienus fa= miliaris et neceſſarius meus poſt interitum Trebonij pro fectus, ne dici quidem ſe Legatũ Dolabellæ uolet. eſt Q. Cæcilij Baſſi, priuati illius quidem, ſed fortis, & præcla= ri uiri, robuſtus & uictor exercitus: Deiotari Regis et pa tris & filij & magnus & noſtro more inſtructus exer citus: ſumma in filio ſpes, ſumma ingenij indoles, ſumma uirtus. quid de patre dicam? cuius beniuolentia in populũ R. eſt ipſius æqualis ætati: qui non ſolum ſocius impera= torum noſtrorum fuit in bellis, uerum etiam dux copia= rũ ſuarũ. quæ de illo uiro Sylla, quæ Murena, quæ Serui lius, quæ Lucullus, q̃ ornate, q̃ honorifice, quàm graui= ter ſæpe in ſenatu prædicauerunt? quid de Cn. Pompeio loquar? qui unum Deiotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum uereq; beniuolum, unum fidelem popu= lo R. iudicauit. fuimus imperatores ego & M. Bibulus in propinquis finitimisq; prouincijs: ab eodem Rege ad= iuti ſumus & equitatu, & pedeſtribus copijs. ſecutum eſt hoc acerbiſſimum et calamitoſiſſimum ciuile bellum. in quo quid faciendum Deiotaro? quid omnino rectius fuerit, dicere non eſt neceſſe, præſertim cum contra, ac Deiotarus ſenſit, uictoria belli iudicarit. quo in bello

ſi fuit error, communis ei fuit cum ſenatu: ſin recta ſententia, ne uicta quidem cauſa uituperanda eſt. ad has copias accedent alij Reges, etiam delectus accedent: neq; uero claſſes deerunt; tanti Tyrij Caſſium faciunt, tãtum eius in Syria nomen, atq; Phœnice eſt. paratum habet imperatorem C. Caſſium P. C. Reſp. contra Dolabellam, nec paratum ſolum, ſed peritum atq; fortem. magnas ille res geſſit ante Bibuli ſummi uiri aduentum, cum Parthorũ nobiliſſimos duces, maximaſq; copias fudit, Syriamq; immani Parthorũ impetu liberauit. maximam eius & ſingularem laudem prætermitto: cuius enim prædicatio nõdum omnibus grata eſt, hanc memoriæ potius, q̃ uocis teſtimonio conſeruemus. animaduerti P. C. exornari etiam nimium à me Brutum, nimium Caſſium ornari, Caſſio uero ſententia mea dominatum & principatum dari. quos ego orno? nempe eos, qui ipſi ſunt ornamenta Reip. quid D. Brutum? non'ne omnibus ſententijs ſemper ornaui? num igitur reprehẽditis? an Antonios potius ornarẽ, nõ modo ſuarum familiarum, ſed Romani nominis probra, atq; dedecora? an Cenſorinum ornem, in bello hoſtẽ, in pace ſectorem? an cætera ex eodem latrocinio naufragia colligam? ego uero iſtos ocij, concordiæ, legum, iudiciorum, libertatis inimicos, tantum abeſt, ut ornem, ut effici non poſſit, quin eos tam oderim, quàm Remp. diligo. uide, inquit, ne ueteranos offendas: hoc enim uel maxime exaudio. ego autem ueteranos tueri debeo; ſed hos, quibus ſanitas eſt, certe timere non debeo; eos uero ueteranos, qui pro Rep. arma ceperunt, ſecutiq; ſunt C. Cæſarem auctoritate beneficiorum paternorum, hodieq; Remp. defendunt cum magno periculo, non tueri ſolum, ſed

etiam commodis augere debeo. qui autem quieſcunt, ut VI & VIII legio; in magna gloria & laude ponendos puto. comites uero Antonij, qui, poſtquam beneficia Cæſaris comederunt, Conſulem deſignatum obſidét, huic urbi ferrum, ignemq; minitantur, Saxæ ſe & Caphoni tradiderunt ad facinus prædamq; natis; nũ quis eſt, qui tuendos putet? ergo aut boni ſunt, quos etiam ornare; aut quieti, quos conſeruare debemus; aut impij, quorum contra furorem & bellum & iuſta arma cepimus. quorum igitur ueteranorum animos ne offendamus, ueremur? eorum ne, qui D. Brutum obſidione cupiunt liberare? quibus cum Bruti ſalus chara ſit, qui poſſunt Caſſij nomen odiſſe? an eorum, qui utriſq; armis uacant? non uereor, ne acerbus ciuis quiſquam iſtorum ſit, qui ocio delectantur. tertio uero generi non militum ueteranorũ, ſed importuniſſimorũ hoſtium cupio quam acerbiſſimũ dolorem inurere. quanquam P. C. quouſque dicemus ſententias ueteranorum arbitratu? quod eorum tantum faſtidium eſt, quæ tanta arrogantia, ut ad arbitrium illorum imperatores etiam deligamus? ego autem (dicendum eſt enim P. C. quod ſentio) non tam ueteranos intuendos nobis arbitror, quàm quid tyrones milites, flos Italiæ, quid nouæ legiones ad liberandum patriam paratiſſimæ, quid cuncta Italia de ueſtra grauitate ſentiat: nihil enim ſemper floret: ætas ſuccedit ætati: diu legiones Cæſaris uiguerunt, nunc uigent Panſæ, uigent Hircij, uigent Cæſaris filij, uigent Planci: uincunt numero, uincunt ætatibus; nimirum etiam auctoritate uincunt: id enim bellum gerunt, quod ab omnibus gentibus comprobatur: itaque his promiſſa ſunt præmia, illis perſolu-

ta. fruantur his illi: perſoluantur his, quæ ſpopondimus: id enim deos immortales ſpero æquiſſimũ iudicare. quæ cum ita ſint, eam, quam dixi, ſententiam uobis P. C. *cenſeo comprobandam.*

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA DVODECIMA.
ORATIO LV.

ETſi minime decere uidetur P. C. falli, decipi, errare eum, cui uos maximis ſæpe de rebus aſſentiamini: conſolor me tamen, quoniam uobiſcum pariter et unà cum ſapientiſſimo Conſule erraui: nam cum duo conſulares ſpem honeſtæ pacis nobis attuliſſent, qꝫ erant familiares M. Antonij, quòd domeſtici, noſſe aliquod eius uulnus, quod nobis ignotum eſſet, uidebantur. apud alterum uxor, liberi: alter quotidie literas mittere, accipere, aperte fauere Antonio. hi ſubito hortari ad pacem, quod iam diu non feciſſent, non ſine cauſa uidebantur. acceſſit Conſul hortator: at qui Conſul? ſi prudentiã quærimus, qui minime falli poſſet; ſi uirtutem, qui nullã pacem probaret, niſi Antonio cedẽte, atq; uicto; ſi magnitudinem animi, qui præferret mortem ſeruituti. uos autem P. C. non tam immemores ueſtrorum grauiſſimorũ decretorum uidebamini, q̃, ſpe allata deditionis, quam amici pacem appellare mallent, de imponendis, non de accipiendis legibus cogitare: auxerat autem meam quidem ſpem, credo item ueſtram, quòd domum Antonij afflictã mœſtitia audiebam, lamentari uxorem. hic etiam fautores Antonij, quorum in uultu habitant oculi mei, triſtiores uidebam. quod ſi non ita eſt, cur à Piſone, & à Caleno potiſſimum, cur hoc tempore, cur tam improuiſo, cur tam repente pacis eſt facta mentio? negat Piſo ſcire ſe, negat audiſſe quicquam: negat Calenus rem

ullam

ullam nouam allatam eſſe: atq; id nunc negant, poſteaq̃ nos pacificatoria Legatione implicatos putant. quid ergo opus eſt nouo conſilio, ſi in re nihil omnino noui eſt? decepti, decepti, inq̃, ſumus patres conſcripti: Antonÿ eſt acta cauſa ab amicis eius, non publica. quod uidebã equidem, ſed quaſi per caliginem præſtrinxerat aciem animi D. Bruti ſalus. ꝙ ſi in bello dari uicarÿ ſolerent, libenter me, ut D. Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. atq; hac uoce Q. Fuſÿ capti ſumus: ne ſi à Mutina quidem receſſerit, audiemus Antoniũ? ne ſi in ſenatus quidẽ poteſtate futurũ ſe dixerit? durũ uidebatur: itaq; fracti ſumus, ceſſimus. recedit igitur à Mutina? neſcio. paret ſenatui? credo, inquit Calenus; ſed ita, ut teneat dignitatem. ualde uobis Hercule laborandũ eſt P. C. ut ueſtrã dignitatẽ amittatis, quæ maxima eſt; Antonÿ, quæ neq; eſt ulla, neq; eſſe poteſt, retineatis; ut eam per uos recuperet, quã per ſe perdidit. ſi iacens id nobiſcũ ageret, audirem fortaſſe. quanq̃ (ſed hoc malo dicere) audirẽ. ſtanti reſiſtendũ eſt, aut cõcedenda unà cũ dignitate libertas. at non eſt integrũ: cõſtituta Legatio eſt. quid autem integrũ non eſt ſapienti, quod reſtitui poteſt? cuiuſuis hominis eſt errare: nullius, niſi inſipiẽtis, in errore perſeuerare: poſteriores enim cogitationes (ut aiũt) ſapiẽtiores ſolent eſſe. diſcuſſa eſt illa caligo, quam paulo ante dixi; diluxit, patet, uidemus omnia, neq; per nos ſolum, ſed admonemur à noſtris. attendiſtis paulo ante, præſtantiſſimi uiri quæ eſſet oratio. mœſtam, inquit, domũ offendi, coniugem, liberos. admirabantur boni uiri, accuſabant amici, ꝙ ſpe pacis Legationẽ ſuſcepiſſem. nec mirũ P. Seruili: tuis enim ueriſſimis, grauiſſimisq́; ſententÿs omni

eſt non dico dignitate,ſed etiam ſpe ſalutis ſpoliatus Antonius. ad eum te ire Legatum quis non miraretur? de me experior: cuius idem conſilium,quod tuum,ſentio q̃ reprehendatur.nos reprehendimur ſoli? quid? uir fortiſſimus Panſa ſine cauſa tam accurate paulo ante locutus eſt tãdiu? quid egit,niſi uti falſam à ſe ſuſpicionem depelleret? unde autem eſt iſta ſuſpicio? ex pacis patrocinio repentino,quod ſubito ſuſcepit eodem captus errore,quo nos.quòd ſi eſt erratum P.C.ſpe falſa,atq; fallaci,redeamus in uiam.optimus eſt portus pœnitenti mutatio conſilij: quid enim per deos immortales poteſt Reip. prodeſſe noſtra Legatio? prodeſſe dico? quid,ſi etiã obfutura eſt? obfutura? quid,ſi iam obfuit? an uos acerrimam illam,& fortiſſimam populi R.libertatis recuperandæ cupiditatem,non imminutam ac debilitatam putatis Legatione pacis audita? quid municipia cenſetis? quid colonias? quid cũctam Italiam? futuram eodem ſtudio,quo contra cõmune incendiũ exarſerat? an nõ putamus fore,ut eos pœniteat profeſſos eſſe et præ ſe tuliſſe odiũ in Antonium, qui pecunias polliciti ſunt,qui arma,qui ſe totos et animis,& corporibus in ſalutẽ Reip. contulerunt? quemadmodum ueſtrum hoc conſiliũ Capua probabit? quæ temporibus his Roma altera eſt. illa impios ciues iudicauit,eiecit,excluſit.illi,illi,inq̃,urbi fortiſſimæ conanti è manibus eſt ereptus Antonius.quid? legionum noſtrarum neruos non'ne his cõſilijs incidimus? quis eſt enim,qui ad bellum inflãmato animo ſit futurus ſpe pacis oblata?ipſa illa Martia,cœleſtis & diuina legio hoc nũcio langueſcet,& mollietur,atq; illud pulcherrimum Martium nomen amittet: excident gladij: fluent

arma de manibus: ſenatum enim ſecuta,non arbitrabitur ſe grauiori odio in Antoniũ eſſe debere,q̃ ſenatum: pudet huius legionis,pudet quartæ,quæ pari uirtute noſtram auctoritatem probans,non ut Conſulem,& imperatorem ſuum,ſed ut hoſtem,& oppugnatorem patriæ reliquit Antonium: pudet optimi exercitus,qui coniunctus eſt ex duobus: qui iam luſtratus,qui profectus ad Mutinam eſt: qui ſi pacis,ideſt timoris noſtri nomen audiuerit; ut non referat pedem,inſiſtet certe: quis enim reuocante,& receptui canente ſenatu properet dimicare? quid autem hoc iniuſtius,quàm nos,inſcientibus ijs, qui bellum gerunt,de pace decernere? nec ſolum inſcientibus,ſed etiam inuitis? an uos A. Hircium,præclariſſimum Cõſulem,C. Cæſarem deorum beneficio natum ad hæc tempora,quorum epiſtolas ſpem uictoriæ declarantes in manu teneo,pacem uelle cenſetis? uincere illi expetunt,paciſq; dulciſſimum & pulcherrimum nomen non pactione,ſed uictoria concupierunt. quid? Galliam quo tandem animo hanc rem audituram putatis? illa enim huius belli propulſandi,adminiſtrandi,ſuſtinendi principatum tenet. Gallia D. Bruti nutum ipſum, ne dicam imperium,ſecuta,armis,uiris,pecunia belli principia firmauit: eadem crudelitati M. Antonij ſuum totum corpus obiecit: exhauritur: uaſtatur: uritur: omneis æquo animo belli patitur iniurias,dummodo repellat periculum ſeruitutis. & ut omittam reliquas partes Galliæ; nam ſunt omnes pares: Patauini alios excluſerunt,alios eiecerunt miſſos ab Antonio: pecunia,militibus,&,quod maxime deerat, armis noſtros duces adiuuerunt. fecerunt idem reliqui,qui quondam in eadem cauſa erant,

& propter multorum annorum iniurias alienati à ſena
tu putabātur. quos minime mirum eſt cōmunicata cum
his Rep. fideles eſſe, qui etiam expertes eius fidem ſuam
ſemper præſtiterunt. his igitur omnibus uictoriam ſpe=
rantibus pacis nomen afferemus, ideſt deſperationem ui
ctoriæ? quid, ſi ne poteſt quidem ulla eſſe pax? quæ enim
eſt conditio pacis, in qua ei, cum quo pacem facias, nihil
concedi poteſt? multis rebus à nobis eſt inuitatus ad pa
cem Antonius: bellum tamen maluit. miſſi Legati repu
gnante me, ſed tamen miſſi: delata mandata: non pa=
ruit. denūciatum eſt, ne Brutum obſideret, à Mutina di=
ſcederet: oppugnauit etiam uehementius. & ad eum Le=
gatos de pace mittemus, qui pacis nuncios repudiauit?
uerecundiorem ne corām putamus in poſtulando fore,
quàm fuerit tum, cum miſit mandata ad ſenatū? atqui
tum ea poſtulabat, quæ uidebātur improba omnino, ſed
tamen aliquo modo poſſe concedi: non dum erat ueſtris
tam grauiſſimis, tamq; multis iudicijs, ignominijsq; con
ciſus. nunc ea petit, quæ dare nullo modo poſſumus, niſi
prius uolumus nos bello uictos confiteri. S. C. falſa dela=
ta ab eo iudicauimus: num ea uera poſſumus iudicare?
leges ſtatuimus per uim, & contra auſpicia latas, ijsq;
nec populum, nec plebem teneri: num eas reſtitui poſſe
cenſetis? ſeſtertiū ſepties millies auertiſſe Antonium pe=
cuniæ publicæ iudicauiſtis: num fraude poterit carere
peculatus? immunitates ab eo, ciuitates, ſacerdotia, re=
gna uenierūt: num figentur rurſus eæ tabulæ, quas uos
decretis ueſtris refixiſtis? quod ſi ea, quæ decreuimus, obrue
re uolumus: num etiam memoriam rerum delere poſ=
ſumus? quando enim obliuiſcetur ulla poſteritas, cuius

ſcelere in hac ueſtitus fœditate fuerimus? ut centurionum legionis Martiæ Brunduſij profuſus ſanguis eluatur, num elui prædicatio crudelitatis poterit? ut media prætercam, quæ uetuſtas tollet operum circa Mutinam tetra monumenta, ſceleris indicia, latrociniiq; ueſtigia? huic igitur importuno atq; impuro parricidæ, quid habemus per deos immortales, quod remittamus? an Galliam ultimam, & exercitum? quid eſt aliud, non pacem facere, ſed differre bellum? nec ſolum prorogare bellum, ſed concedere etiam uictoriam? an ille non uicerit, quacunq; conditione in hanc urbem cum ſuis armis uenerit? nunc omnia tenemus: auctoritate ualemus plurimum: abſunt tot perditi ciues nefariũ ſecuti ducem: tamen eorũ ora, ſermones, qui ex eo numero in urbe relicti ſunt, ferre non poſſumus: quid cenſetis, cũ tot uno tempore irruperint? nos arma poſuerimus, illi non poſuerint? non'ne nos noſtris conſilijs uictos in perpetuum fore? ponite ante oculos M. Antoniũ conſularem: ſperantem Conſulatum Luciũ adiungite: ſupplete cæteros, neq; noſtri ordinis ſolum, honores & imperia meditantes: nolite ne Tyrones quidem Numiſios, & Muſtellas, Saxas'ue cõtemnere. cum his facta pax, nõ erit pax, ſed pactio ſeruitutis. L. Piſonis ampliſſimi uiri præclara uox à te non ſolum in hoc ordine Panſa, ſed etiam in concione iure laudata eſt. exceſſurũ ſe ex Italia dixit, deos penates & ſedes patrias relicturũ, ſi (quod dij omen auerterent) Remp. oppreſſiſſet Antonius. quæro igitur à te Piſo, non ne oppreſſam Remp. putes, ſi tot, tam impij, tam audaces, tam facinoroſi recepti ſint? quos nõ dum tantis parricidijs contaminatos uix ferebamus, hos nunc omni ſce-

lere coopertos tolerabiles cenſes ciuitati fore? aut iſto tuo, mihi crede, conſilio erit utendum, ut cedamus, abeamus, uitam inopem uagamq; perſequamur: aut ceruices latronibus dandæ, atq; in patria cadendum eſt. ubi ſunt C. Panſa illæ cohortationes pulcherrimæ tuæ, quibus à te excitatus ſenatus, inflammatus populus R. non ſolum audiuit, ſed etiam didicit, nihil eſſe homini R. fœdius ſeruitute? iccirco ne ſaga ſumpſimus, arma cepimus, iuuentutem omnem ex tota Italia exciuimus, ut de exercitu florentiſſimo, & maximo Legati ad pacem mitterẽtur, ſi poſtulandam, quid timemus? ſi accipiendam, cur non rogamur? in hac ego Legatione ſim? aut ad id conſilium admiſcear, in quo, ne ſi diſſenſero quidem à cæteris, ſciturus populus R. ſit? ita fiet, ut, ſi quid remiſſum, aut conceſſum ſit, meo periculo peccet Antonius, cum ei peccandi poteſtas à me conceſſa uideatur. ꝙ ſi habenda cum Antonij latrocinio pacis ratio fuit, mea tamen perſona ad iſtam pacem cõciliandam minime fuit deligenda. ego nunquam Legatos mittendos cenſui: ego ante Legatorũ reditum auſus ſum dicere; pacem ipſam ſi afferrẽt, quoniam ſub nomine pacis bellum lateret, repudiandam: ego princeps ſagorum: ego ſemper illum hoſtem appellaui, cum alij aduerſarium; ſemper hoc bellum, cum alij tumultum: nec hæc in ſenatu ſolum; eadem ad populum ſemper egi: nec ſolum in ipſum, ſed in eius ſocios, facinorum miniſtros, & præſentes, & eos, qui unà ſunt, in totam deniq; M. Antonij domum ſum ſemper inuectus. itaq; ut alacres, & læti ſpe pacis oblata inter ſe impij ciues, quaſi uiciſſent, gratulabantur: ſic me iniquũ eiurabant, de me querebantur: diffidebant etiam

Seruilio: meminerant eius ſententijs confixum Antoniũ: L. Cæſarem, fortem quidem illum, & conſtantem ſenatorem, auunculum tamen; Calenum procuratorem, Piſonem familiarem, te ipſum Panſa uehementiſſimum, & fortiſſimum Conſulem, factum iam putant leniorem: non quo ita ſit, aut eſſe poſſit: ſed mentio à te facta pacis, ſuſpicionem multis attulit immutatæ uolũtatis. inter has perſonas me interiectum amici Antonij moleſte ferunt. quibus gerendus mos eſt, quoniã ſemel liberales eſſe cœpimus. proficiſcãtur Legati optimis ominibus, ſed ij, in quibus nó offendatur Antonius. ꝙ ſi de Antonio non laboratis, mihi certe P. C. conſulere debetis. parcite oculis ſaltem meis, & aliꝗ ueniam iuſto dolori date: quo enim aſpectu uidere potero, mitto hoſtem patriæ, ex quo mihi odium in illum cõmune uobiſcũ eſt; quo modo aſpiciam mihi uni crudeliſſimum hoſtem, ut declarant eius de me acerbiſſimæ conciones? adeo ne me ferreum putatis, ut cum eo congredi, aut illum aſpicere poſſim? qui nuper cum in concione donaret eos, qui ei de parricidis audaciſſimi uidebantur; mea bona donare ſe dixit Petiſſio Vrbinati, qui ex naufragio luculenti patrimonij ad hæc Antoniana ſaxa proiectus eſt. an L. Antonium aſpicere potero? cuius ego crudelitatem effugere non potuiſſem, niſi me mœnibus, & portis, & ſtudio municipij mei defendiſſem. atq; idem hic myrmillo Aſiaticus, latro Italiæ, collega Lentonis, & Nuculæ, cum Aquilæ primipili nummos aureos daret, de meis bonis ſe dare dixit: ſi enim de ſuis dixiſſet, ne aquilam quidem ipſam credituram putauit. non ferent inquam oculi Saxam, Caphonem, nó duos Prætores, non Tribunũ pl. non duos

deſignatos Tribunos, non Beſtiam, non Trebellium, non Plancum. non poſſum animo æquo uidere tot, tam importunos, tam ſceleratos hoſtes; nec id faſtidio meo, ſed charitate Reip. ſed uincam animum, mihiq; imperabo: dolorem iuſtiſſimum, ſi non potuero frangere, occultabo. quid? uitæ cenſetis ne P.C. habendam mihi aliquam eſſe rationem? quæ mihi quidem minime cara eſt, præſertim cum Dolabella fecerit ut optanda mors eſſet, modo ſine cruciatu atq; tormentis. uobis tamen, & populo uilis eſſe ſpiritus meus non debet: is enim ſum, niſi forte me fallo, qui uigilijs, curis, ſententijs, periculis etiam, quæ plurima adij propter acerbiſſimum omnium in me odium impiorum, perfecerim, ut non obſtarent Reip. ne quid arrogantius uidear dicere. quod cum ita ſit, nihil ne mihi de periculo meo cogitandum putatis? hic cum in urbe eſſem, ac domi, tamen multa ſæpe tentata ſunt, ubi me non ſolum amicorum fidelitas, ſed etiam uniuerſæ ciuitatis oculi cuſtodiunt: quid cenſetis, cum iter ingreſſus ero, longum præſertim, nullas ne inſidias pertimeſcendas? tres uiæ ſunt ad Mutinam, quò feſtinat animus, ut quamprimum illud pignus libertatis populi R. D. Brutum aſpicere poſſim: cuius in complexu libenter extremum uitæ ſpiritū ediderim, cum omnes actiones bonorum, omnes ſententiæ meæ peruenerint ad eum exitum, qui mihi fuit propoſitus. tres ergo, ut dixi, uiæ: à ſupero mari, Flaminia: ab infero, Aurelia: media Caſſia. nunc quæſo attendite, num aberret à coniectura ſuſpicio periculi mei. Hetruriam diſcriminat Caſſia. ſcimus ne igitur Panſa, quibus in locis nunc ſit Lentonis Ceſenij Septēuiralis auctoritas? nobiſcū nec animo cert

eſt, nec corpore. ſi autem aut domi eſt, aut non longe à domo: certe in Hetruria eſt, ideſt in uia. quis igitur mihi præſtat, Lentonem uno capite eſſe contentum? dic mihi præterea Panſa, Ventidius ubi ſit? cui fui ſemper amicus, ante q̃ ille Reip. boniſq; omnibus tã aperte eſt factus inimicus. poſſum Caſſiam uitare, tenere Flaminiam. quid, ſi Anconam, ut dicitur, Ventidius uenerit, potero ne Ariminum tuto accedere? reſtat Aurelia. hic quidem etiam præſidia habeo: poſſeſſiones enim ſunt P. Clodij: tota familia occurret: hoſpitio inuitabit propter familiaritatem notiſſimam. hiſce ego me uijs committam, qui Terminalibus nuper in ſuburbium, ut eodem die reuerterer, ire nõ auſus ſim? domeſticis me parietibus uix tueor, ſine amicorum cuſtodijs. itaq; in urbe maneo; ſi licebit, manebo. hæc mea ſedes eſt, hæc uigilia, hæc cuſtodia, hoc præſidiũ ſtatiuum. teneant alij caſtra, regna, res bellicas, oderint hoſtem: nos, ut dicimus, ſemperq; fecimus, urbem & res urbanas uobiſcum pariter tuebimur. neque uero recuſo munus hoc. quanquam populum R. uideo pro me recuſare. nemo me minus timidus, nemo cautior. res declarat. uigeſimus annus eſt, cum omnes ſcelerati me unum petunt. itaque ipſi, ne dicam mihi, Reip. pœnas dederũt: me ſaluum adhuc Reſp. conſeruauit ſibi. timide hoc dicam: ſcio enim quiduis homini accidere poſſe. ueruntamen ſemel circunſeſſus lectis ualentiſſimorum hominum uiribus cecidi ſciens, ut honeſtiſſime exurgere poſſem. poſſum ne igitur ſatis uideri cautus, ſatis prouidus, ſi me huic itineri tam infeſto, tamq; periculoſo commiſero? gloriam in morte debent ij, qui in Rep. uerſantur, non culpæ reprehenſionem, & ſtultitiæ uituperationem relinquere.

quis bonus non luget mortem Treboniĳ? quis non dolet interitum talis & ciuis & uiri? at ſunt qui dicant (dure illi quidem, ſed tamen dicunt) minus dolendum, quòd ab homine impuro, neſarioq; non cauerit: etenim qui multorum cuſtodem ſe profiteatur, eum ſapientes ſui primũ capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere. cum ſeptus ſis legibus, & iudiciorum metu, non ſunt omnia timenda, neq; ad omnes inſidias præſidia quærenda: quis enim audeat luci, quis in militari uia, quis bene comitatum, quis illuſtrem aggredi? hæc neq; hoc tempore, neq; in me ualẽt: non modo enim pœnam non extimeſcet, qui mihi uim attulerit; ſed etiam gloriam ſperabit à latronum gregibus & præmia. hæc ego in urbe præuideo: facilis eſt circũſpectus, unde exeam, quò progrediar, quid ad dextram, quid ad ſiniſtram ſit. num idem in Appénini tramitibus facere potero? in quibus, etiam ſi non erunt inſidiæ, quæ facillime eſſe poterunt, animus tamen erit ſolicitus, ut nihil poſſit de officiĳs Legationis attendere. ſed effugi inſidias: perrupi Appenninum. nempe in Antoniĳ congreſſum, colloquiumq; ueniẽdum eſt. quinam locus capietur? ſi extra caſtra, cæteri uiderint, ego mortem actutum futuram puto. noui hominis furorem, noui effrenatam uiolentiam. cuius acerbitas morum, immanitasq; naturæ ne uino quidem permixta temperari ſolet, hic ira, demẽtiaq; inflammatus, adhibito fratre Lucio teterrima belua, nunquam profecto à me ſacrilegas manus atque impias abſtinebit. memini colloquia & cum acerrimis hoſtibus, et cum grauiſſime diſſentiẽtibus ciuibus. Cn. Pompeius Sexti filius Conſul me præſente, cum eſſem tyro in eius exercitu, cum P. Vectio Catone duce Marſorum inter bina

caſtra collocutus eſt . quò quidem memini Sex. Pōpeium fratrem Conſulis ad colloquium ipſum Roma uenire, doctum uirum atq; ſapientem. quem Cato cum ſalutaſſet, quem te appellem, inquit? at ille, uoluntate hoſpitem, neceſſitate hoſtem. erat in illo colloquio æquitas; nullus timor, nulla ſuberat ſuſpicio; mediocre etiam odium: non enim, ut eriperent nobis ſocij ciuitatem, ſed ut in eam reciperētur, petebant. Sylla cum Scipione inter Cales, & Teanū, cum alter nobilitatis florem, alter belli ſocios adhibuiſſet, de auctoritate ſenatus, de ſuffragijs populi, & de iure ciuitatis, legis inter ſe conditiones contulerunt. non tenuit omnino colloquium illud fidem, à ui tamen periculoq; abfuit. poſſumus ne igitur in Antonij latrocinio æque eſſe, ut hi? non poſſumus: aut, ſi cæteri poſſunt, me poſſe diffido. quòd ſi non extra caſtra congrediemur, quæ ad colloquium caſtra ſumentur? in noſtra ille nunquam ueniet, multo minus nos in illius. reliquum eſt, ut & accipiantur, & remittantur poſtulata per literas. ergo erimus in caſtris. mea ad omnia poſtulata una ſententia. quam cum hic uobis audiētibus dixero, iſſe & rediſſe me putatote. Legationem confero. omnia ad ſenatum mea ſententia reijciam, quæcunq; poſtulabit Antonius: neque enim licet aliter, neque permiſſum eſt nobis ab hoc ordine, ut bellis confectis decem Legatis permitti ſolet more maiorum: neq; ulla omnino à ſenatu mandata accepimus. quæ cum agam in conſilio non nullis, ut arbitror repugnantibus, non'ne metuendū eſt, ne imperita militū multitudo per me pacem diſtineri putet? facite hoc meum conſilium Legiones nouas non improbare: nam Martiam, & quartam nihil præter dignitatem, & decus

probaturas eſſe, certe ſcio. quid? ueteranos non ueremur? nam timeri ſe ne ipſi quidem uolunt. ſed quonam modo accipient ſeueritatem meam? multa enim falſa de me audierunt: multa ad eos improbi detulerunt. quorum cõmoda, ut uos optimi teſtes eſtis, ſemper ego ſententia, auctoritate, oratione firmaui. ſed credunt improbis, credũt turbulentis, credunt ſuis. ſunt autem fortes illi quidem, ſed propter memoriam rerum, quas geſſerunt, pro populi R. libertate, & ſalute Reip. nimis feroces, & ad ſuam uim omnia noſtra conſilia reuocantes. horum ego cogitationem non uereor, impetum pertimeſco. hæc quoq; pericula tanta ſi effugero, ſatis ne tutum reditum putatis fore? cum enim & ueſtra auctoritate, & meo me more defendero, & meam fidem Reip. conſtantiamq́; præſtitero; tum erunt mihi non hi ſolum, qui me oderunt, ſed illi etiam, qui inuident, extimeſcendi. cuſtodiatur igitur mea uita Reip. eaq;, quoad uel dignitas, uel natura patietur, patriæ reſeruetur. mors autem neceſſitatem habeat fati, aut, ſi ante oppetẽda eſt, oppetatur cum gloria. hæc cum ita ſint, & ſi hanc Legationem Reſp. ut leuiſſime dicam, non deſiderat, tamen, ſi tuto licebit ire, proficiſcar: omnino P. conſcripti totum huiuſce rei conſilium non periculo meo, ſed utilitate Reip. metiar. de qua mihi quoniam liberum eſt ſpacium, multum etiam atq; etiam conſiderandum puto, idq́; potiſſimum faciendum, quod maxime intereſſe Reip. iudicauero.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA XIII. ORATIO LVI.

P Rincipio huius belli P.C. quod cum impijs ciuibus, ſceleratisq; ſuſcepimus, timui, ne conditio inſidioſa pacis, libertatis recuperandæ ſtudia reſtingueret: dulce enim nomen eſt pacis, res uero ipſa cum iucunda, tum ſalutaris: nam nec priuatos focos, nec publicas leges uidetur, nec libertatis iura cara habere, quem diſcordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat; eumq; ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandum puto. itaque ſiue Sylla, ſiue Marius, ſiue uterque, ſiue Octauius, ſiue Cinna, ſiue iterum Sylla, ſiue alter Marius, & Carbo, ſiue quis alius ciuile bellum optauit, eum deteſtabilem ciuem Reip. natum iudico. nam quid ego de proximo dicam? cuius acta defendimus, cum ipſum iure cæſum fateamur. nihil igitur hoc ciue, nihil hoc homine tetrius: ſi aut ciuis, aut homo habendus eſt, qui ciuile bellum concupiſcit. ſed hoc primum uidendum eſt P. C. cum omnibus ne pax eſſe poſſit, an ſit aliquod bellum expiabile, in quo pactio pacis, lex ſit ſeruitutis. pacem cum Scipione Sylla faciebat: non erat deſperandum, ſi conueniſſet, fore aliquem tolerabilem ſtatum ciuitatis. Cinna ſi concordiam cum Octauio confirmare uoluiſſet, hominum in Rep. ſanitas remanere potuiſſet. proximo bello ſi aliquid de ſumma grauitate Pompeius, multum de cupiditate Cæſar dimiſiſſet, & pacem ſtabilem,

& aliquam Remp. nobis habere licuiſſet. hoc uero quid eſt? cum Antonijs pax poteſt eſſe? cum Cenſorino, Ventidio, Trebellio, Beſtia, Nucula, Munatio, Lētone, Saxa? exempli cauſa paucos nominaui: genus infinitum, immanitatemq; ipſi cernitis reliquorū. addite illa naufragia Cæſaris amicorum, Barbas Caſſios, Barbatios, Polliones: addite Antonij colluſores, & ſodales, Eutrapelum, Mēlam, Celium, Pōtium, Craſicium, Tyronē, Muſtellam, Petiſſium: comitatum relinquo, duces nomino. huc accedunt Alaudæ, cæteriq; ueterani, ſeminarium iudicum tertiæ decuriæ, qui, ſuis rebus exhauſtis, beneficijs Cæſaris deuoratis, fortunas noſtras concupierunt. ò fidam dexteram Antonij, qua ille plurimos ciues trucidauit. ò ratum religioſumq; fœdus, quod cum his fecerimus. hoc ſi M. Antonius uiolare conabitur, Lucij eum ſanctitas à ſcelere reuocabit. illis locus ſi in hac urbe fuerit, urbi ipſi locus nō erit. ora uobis eorum ponite P. C. ante oculos, et maxime Antoniorum, inceſſum, aſpectū, uultum, ſpiritum, latera tegentes alios, ſequentes alios, alios prægredientes amicos. quem uini anhelitū, quas contumelias fore cenſetis, minasq; uerborū? niſi forte eos pax ipſa leniet, maximeq; cum in hunc ordinem uenerint; ſalutabunt benigne; comiter appellabunt unumquenq; ueſtrum. non recordamini per deos immortales, quas in eos ſententias dixeritis? acta Antonij reſcidiſtis, leges refixiſtis, per uim, & contra auſpicia latas decreuiſtis: totius Italiæ delectum excitaſtis: collegam, & ſocium ſcelerum omnium, hoſtem iudicauiſtis. cum hoc quæ pax eſſe poteſt? ſi eſſet externus hoſtis, tamē id ipſum uix talibus factis poſſet aliquo modo. ſed ſi maria, mōtes, regionū magnitudines intereſſent,

odiſſes eum, quem non uideres. hi in oculis hærebunt, & , cũ licebit, in faucibus: quibus. n. ſeptis tam immanes belluas continebimus? at incertus exitus belli eſt. eſt omnino fortium uirorum, quales uos eſſe debetis, uirtute præſtare tantum, ut poſſint fortunæ culpam non extimeſcere: ſed quoniam ab hoc ordine non fortitudo ſolum, uerum etiam ſapiẽtia poſtulatur; quanquam uidentur hæc non poſſe ſeiungi, ſeiungamus tamen. fortitudo dimicare iubet, iuſtum odium incendit, ad confligendum impellit, uocat ad periculum. quid ſapientia? cautioribus utitur cõſilijs, in poſterum prouidet, eſt omni ratione protectior. quid igitur cenſet? parendum eſt enim; atq; id optimum iudicandum, quod ſit ſapientiſſime conſtitutum. ſi hoc præcipit, ne quid uita exiſtimẽ antiquius, ne decernã capitis periculo, fugiã omne diſcrimen: quæram ex ea, etiã ne fuerit, cum id fecero, ſeruiendum. ſi annuerit: næ ego iſtam ſapientiam, quãuis ſit erudita, non audiam. ſin reſponderit, tu uero ita uitam, corpusq́; ſeruato, ita fortunas, ita rẽ familiarẽ, ut hæc poſteriora libertate ducas, itaq́; his uti uelis, ſi liberare Remp. poſſis, nec pro his libertatẽ, ſed pro libertate hæc proijcias tanquam pignora iniuriæ: tum ſapientiæ uocem audire uidear, eiq́; ut deo paream. itaq́; ſi receptis illis, poſſumus eſſe liberi, uincamus odiũ, pacemq́; potiamur. ſin liber. uiuis his, incolumibusq́; eſſe nullus poteſt: lætemur decertandi oblatam eſſe fortunam: aut. n. uictis his fruemur uictrice Rep. aut oppreſſi, quod omen auertat Iupiter, ſi non ſpiritu, at uirtutis laude uiuemus. at enim nos M. Lepidus imperator iterum, Pontifex Maximus optime proximo ciuili bello de Rep. meritus ad pacem adhortatur. nullius apud me P. C. auctoritas ma=

ior eſt, quàm M. Lepidi, uel propter ipſius uirtutem, uel propter familiæ dignitatem. accedunt eodem multa priuata, magna eius in me merita, ac mea quædam in illũ. maximum uero eius beneficium numero, quòd hoc animo in Remp. eſt: quæ mihi uita mea ſemper fuit carior: nam cum magnum Pompeium, clariſſimum adoleſcenté, præſtantiſſimi uiri filium, auctoritate adduxit ad pacé, remq́; publicam ſine armis maximo ciuilis belli periculo liberauit; tum me eius beneficio plus quàm pro uirili parte obligatum puto. itaque ei & honores decreui, quàm potui ampliſſimos; in quibus uos mihi eſtis aſſenſi: nec unquam de illo & ſperare optime, & loqui deſtiti. magnis & multis pignoribus M. Lepidum Reſp. obligatum tenet. ſumma nobilitas eſt, omnes honores, ampliſſimum ſacerdotium, plurima urbis ornamenta, ipſius, fratris, maiorumq́; monumenta, probatiſſima uxor, optatiſſimi liberi, res familiaris cum ampla, tum caſta à cruore ciuili. nemo ab eo ciuis uiolatus: multi beneficio & miſericordia liberati. talis igitur uir & ciuis opinione labi poteſt, uoluntate à Rep. diſſidere nullo pacto poteſt. pacem uult M. Lepidus. præclare, ſi talem poteſt efficere, qualem nuper effecit. qua pace Cn. Pompeij filium Reſp. aſpiciet, ſuoq́; ſinu complexuq́; recipiet; neque ſolum illum, ſed cum illo ſe ipſam ſibi reſtitutam putabit. hæc cauſa fuit, cur decerneretis ſtatuam in Roſtris cum inſcriptione præclara, cur abſenti triumphum: quanquam enim magnas res bellicas geſſerat, & triumpho dignas, non erat tamen ei tribuendum, quod nec L. Aemilio, nec Aemiliano Scipioni, nec ſuperiori Africano, nec Mario, nec Pompeio; qui maiora bella geſſerunt.

ſed ꝗ ſilentio ciuile bellum confecerat, cum primum licuit, honores in eum maximos contuliſtis. exiſtimas ne igitur M. Lepide, qualem Pompeium Reſp. habitura ſit ciuem, tales futuros Antonios? in altero pudor, grauitas, moderatio, integritas: in illis (& cum hos cōpello, prætereo omnino ex grege latrocinij neminem) libidines, ſcelera, ad omne facinus immanis audacia. deinde obſecro uos P. C. quis hoc ueſtrum non uidet, quod Fortuna ipſa, quæ dicitur cæca, uidit? ſaluis enim actis Cæſaris, quæ concordiæ cauſa defendimus, Pompeio ſua domus patebit, eamq́; non minoris, quàm emit Antonius, redimet: redimet, inquam, Cn. Pompeij domum filius. ò rem acerbam. ſed hæc ſatis diu multumq́; defleta ſunt. decreuiſtis tantam pecuniam Pompeio, quantam ex bonis patrijs in prædæ diſſipatione inimicus uictor redegiſſet. ſed hanc mihi diſpenſationem pro paterna neceſſitudine & coniunctione depoſco. redimet hortos, ædes, urbana quædā, quæ poſſidet Antonius. nam argētum, ueſtem, ſupellectilem, uinum amittet æquo animo, quæ ille helluo diſſipauit. Albanū, Firmanum à Dolabella recuperabit, etiam ab Antonio Tuſculanum: hiq́;, qui nunc Mutinam oppugnant, D. Brutum obſident, de Falerno anſeres depellentur. ſunt alij plures fortaſſe. ſed mea memoria dilabuntur. ego etiam eos dico, qui hoſtiū numero non ſunt, Pompeianas poſſeſſiones, quanti emerint, filio reddituros. ſatis inconſiderati fuit, ne dicam audacis, rem ullam ex illis attingere: retinere uero quis poterit, clariſſimo domino reſtituto? an is non reddet, qui domini patrimonium circumplexus, quaſi theſaurum draco, Pompeij ſeruus, libertus Cæſaris, agri Lucani poſſeſſiones occupa-

uit? atq; illud ſepties millies, quod adoleſcenti P.C. ſpo=pondiſtis, ita deſcribite, ut uideatur à uobis Cn. Pompeij filius in patrimonio ſuo collocatus. hæc ſenatus. reliqua populus R. in ea familia, quam uidit ampliſſimam, per=ſequetur, in primis paternum Auguratus locum: in quẽ ego eum, ut, quod à patre accepi, filio reddam, mea nomi natione cooptabo. utrum igitur Augurem Iouis optimi maximi, cuius interpretes internũcijq́; conſtituti ſumus; utrum populus R. libenter ſanciet, Pompeium, an Anto=nium? mihi quidem numine deorum immortalium ui=detur hoc fortuna uoluiſſe, ut actis Cæſaris firmis ac ra tis Cn. Pompeij filius poſſet & dignitatem & fortunas patrias recuperare. ac ne illud quidem ſilentio P.C. præ=tereundum puto, quòd clariſſimi uiri Legati L. Paulus, Q. Thermus, C. Fannius, quorum habetis cognitam uo luntatem in Remp. eamq́; perpetuam, atq; conſtantem, nunciant, ſe Pompeij conueniendi cauſa diuertiſſe Maſſi liam, eumq́; cognouiſſe paratiſſimo animo, ut cum ſuis copijs iret ad Mutinam, ni uereretur ueteranorum ani=mos offendere. eſt uero eius patris filius, qui ſapienter faciebat non minus multa, quàm fortiter. itaq; intelli=gitis & animum ei præſto fuiſſe, nec conſiliũ defuiſſe. atq; etiam hoc M. Lepido prouidendum eſt, ne quid arro gantius, quàm eius mores ferunt, facere uideatur: ſi enim nos exercitu terret, non meminit illum exercitum ſenatus populiq́; R. atq; uniuerſæ Reip. eſſe, non ſuũ. at uti poteſt pro ſuo. quid tum? omnia ne uiris bonis, quæ facere poſſunt, facienda ſunt? etiam ne, ſi turpia, ſi per=nicioſa erunt, ſi facere omnino non licebit? quid autem turpius, aut fœdius, aut quod minus deceat, q̃ contra ſe=

natum, contra ciues, contra patriam exercitum ducere? quid uero magis uituperandum, quàm id facere, quod non liceat? licet autem nemini contra patriam ducere exercitũ: ſiquidem licere id dicimus, quod legibus, quod more maiorum, inſtitutisq́; conceditur: neq; enim, quod quiſq; poteſt, id ei licet; nec, ſi non obſtatur, propterea etiam permittitur: tibi enim exercitum Lepide tanq̃ maioribus tuis patria pro ſe dedit. hoc tu arcebis hoſtem, fines imperij propagabis, ſenatui populoq́; R. parebis, ſi quá ad aliã rem te forte traduxerit. hæc ſi cogitas, es M. Lepidus Pontifex maximus, M. Lepidi Pontificis maximi pronepos. ſin hominibus tantum licere iudicas, quantum poſſunt: uide, ne alienis exemplis, hisq́; recentibus uti, q̃ & antiquis & domeſticis malle uideare. ꝙ ſi auctoritatem interponis ſine armis, magis quidem laudo, ſed uide, ne hoc ipſum non ſit neceſſe: quanq̃ enim eſt tanta in te auctoritas, quanta debet in homine nobiliſſimo; tamen ſenatus ſe ipſe non contemnit; nec uero fuit unquá grauior, conſtãtior, fortior. incenſi omnes rapimur ad libertatem recuperandam: non poteſt ullius auctoritate tantus ſenatus populiq́; R. ardor extingui: odimus: irati pugnamus: extorqueri de manibus arma non poſſunt: receptui ſignũ, aut reuocationem à bello audire nó poſſumus: ſperamus optima, pati uel difficillima malumus, quàm ſeruire. Cæſar confecit inuictum exercitum: duo fortiſſimi Conſules adſunt cum copijs: L. Planci Conſulis deſignati uaria, & magna auxilia non deſunt: de D. Bruti ſalute certatur: unus furioſus gladiator cum teterrimorum latronum manu, contra patriam, contra deos penates, contra aras, & focos, cõtra quatuor Cóſu-

les gerit bellum. huic cedamus? huius conditiones audiamus? cum hoc pacem fieri poſſe credamus? at periculum eſt, ne opprimamur. non metuo, ne is, qui ſuis amplissimis fortunis, niſi bonis ſaluis, frui nō poteſt, prodat ſalutem ſuam. bonos ciues primum natura efficit, adiuuat deinde fortuna: omnibus enim bonis expedit ſaluam eſſe Remp. ſed in ijs, qui fortunati ſunt, magis id apparet. quis fortunatior Lepido, ut ante dixi? quis eodem ſanior? uidit eius mœſtitiam, atq; lacrymas populus R. Lupercalibus: uidit, quàm abiectus, quàm confectus eſſet, cum Cæſari diadema imponens Antonius, ſeruum ſe illius, quàm collegā eſſe malebat. qui ſi reliquis flagitijs, & ſceleribus ſe abſtinere potuiſſet, tamen unum ob hoc factum dignum illum omni pœna putarem: nā ſi ipſe ſeruire poterat, nobis dominum cur imponebat? & ſi eius pueritia pertulerat libidines eorum, qui erant in eū tyrāni, etiam ne in noſtros liberos dominum, & tyrannum comparabat? itaq; illo interfecto, qualem eum in nos eſſe uoluit, talis ipſe in cæteros extitit: qua enim in barbaria quiſquam tam teter, tam crudelis tyrannus, quàm in hac urbe armis barbarorum ſtipatus Antonius? Cæſare dominante ueniebamus in ſenatum, ſi non libere, attamen tuto: hoc archipirata, quid enim dicam tyranno? hæc ſubſellia ab Ithyreis occupabantur. proru pit ſubito Brunduſium, ut inde agmine quadrato ad urbem accederet: lautiſſimum oppidum, nunc municipiū, honeſtiſſimorum quondam colonorum Sueſſam, fortiſſimorum militum ſanguine impleuit: Brundusij in ſinu nō modo auariſſimæ, ſed etiam crudeliſſimæ uxoris delectos Martiæ legionis centuriones trucidauit: inde ſe

quo furore, quo ardore ad urbem, ideſt ad cædem optimi cuiuſq; rapiebat? quo tempore dij immortales ipſi præſidium improuiſum nec opinantibus nobis obtulerunt: Cæſaris enim incredibilis ac diuina uirtus latronis impetus crudeles ac furibundos retardauit: quem tum ille demens lædere ſe putabat edictis, ignorás, quæcunq; falſo is diceret in ſanctiſſimum adoleſcentem, ea uere recidere in memoriam pueritiæ ſuæ. ingreſſus urbem eſt, quo comitatu, uel potius agmine? cum dextra, ſiniſtra, gemente populo R. minaretur dominis, notaret domos, diuiſurum ſe urbem palàm ſuis polliceretur. redijt ad milites. ibi peſtifera illa Tyburi concio. inde ad urbem curſus: ſenatus in Capitolium: parata de circunſcribendo adoleſcente ſententia conſularis, cum repente (nam Martiam legionem Albæ conſediſſe ſciebat) affertur ei de quarta nuncius. quo perculſus abiecit conſilium referendi ad ſenatum de Cæſare: egreſſus eſt non uijs, ſed tramitibus paludatus: eóq; ipſo die innumerabilia S.C. fecit: quæ quidem omnia citius delata, quàm ſcripta ſunt. ex eo non iter, ſed curſus, & fuga in Galliam. Cæſarem ſequi arbitrabatur cum legione Martia, cum quarta, cum ueteranis: quorũ ille nomen præ metu ferre non poterat: eíq; in Galliam penetranti D. ſe Brutus obiecit: qui ſe totius belli fluctibus circumiri, quàm illum aut regredi, aut progredi maluit, Mutinámq; illi exultanti tanquam frenos furoris iniecit. quam cum operibus munitionibusq; ſepſiſſet, nec eum florentiſſimæ coloniæ dignitas, neq; Conſulis deſignati maieſtas à parricidio deterreret: tum me, teſtor & uos, et populum R. et omnes deos, qui huic urbi præſident, inui-

to,& repugnante, Legati miſſi tres cõſulares ad latronẽ M. Antoniũ gladiatorũ ducẽ. quis tã barbarus unq̃? tam immanis? tã ferus? nõ audiuit: nõ reſpõdit: neq; eos ſolũ præſẽtes, ſed multo magis nos, à quibus illi erãt miſſi, ſpreuit, et pro nihilo putauit. poſtea quod ſcelus, quod facinus parricida nõ edidit? circũſedit colonos ueſtros, exercitũ populi R. imperatorẽ, Cõſulem deſignatũ: agros diuexat ciuiũ optimorũ: hoſtis teterrimus omnibus bonis cruces ac tormẽta minitatur. cum hoc M. Lepide pax eſſe quæ poteſt? cuius ne ſupplicio quidẽ ullo ſatiari uidetur poſſe populus R. ꝙ ſi quis adhuc dubitare potuit, quin nulla ſocietas huic ordini populoq́; R. cũ illa importuniſſima bellua poſſit eſſe: deſinat profecto dubitare his cognitis literis, quas mihi miſſas ab Hircio Cõſule modo accepi. eas dum recito, dumq́; de ſingulis ſentẽtijs breuiter diſputo, P. C. ut adhuc feciſtis, me attẽte audiatis. ANTONIVS HIRCIO ET CAESARI. neq; ſe imperatorẽ, neq; Hirciũ Cõſulem, nec Proprætorẽ Cæſarem. ſatis hoc quidem ſcite. deponere alienũ nomen ipſe maluit, quàm illis ſuũ reddere. COGNITA MORTE C. TREBONII, NON PLVS GAVISVS SVM, QVÀM DOLVI. uidete, quid ſe gauiſum, quid doluiſſe dicat: facilius de pace deliberabitis. DEDISSE POENAS SCELERATVM CINERI ATQVE OSSIBVS CLARISSIMI VIRI, ET APPARVISSE NVMEN DEORVM INTRA FINEM ANNI VERTENTIS, AVT IAM SOLVTO SVPPLICIO PARRICIDII, AVT IMPENDENTE, LAETANDVM EST. ò Spar

tace, quẽ enim te potius appellem? cuius propter nefanda ſcelera tolerabilis fuiſſe uidetur Catilina: lætandum eſſe, auſus es ſcribere, Treboniũ dediſſe pœnas? ſceleratum Treboniũ? quo ſcelere, niſi ꝙ te Idibus Mart. à debita tibi peſte ſeduxit? age hoc lætaris. uideamus, quid moleſte feras. HOSTEM IVDICATVM HOC TEMPORE DOLABELLAM EO QVÒD SICARIVM OCCIDERIT, ET VIDERI CARIOREM POPVLO R. FILIVM SCVRRAE, QVÀM C. CAESAREM PATRIAE PARENTEM, INGEMISCENDVM EST. quid ingemiſcis hoſtem Dolabellã iudicatum? quid? te nõ intelligis delectu tota Italia habito, Cõſulibus miſſis, Cæſare ornato, ſagis deniq; ſumptis, hoſtem iudicatũ? quid eſt autẽ ſcelerate, ꝙ gemas hoſtẽ Dolabellam iudicatũ à ſenatu? quẽ tu ordinẽ omnino eſſe nullũ putas. ſed eã tibi cauſam belli gerẽdi proponis, ut ſenatũ funditus deleas, reliqui boni, et locupletes omnes ſummũ ordinẽ ſubſequãtur. at ſcurræ filiũ appellat: quaſi uero ignotus nobis fuerit ſplendidus eques R. Trebonij pater. is autem humilitatem deſpicere audet cuiuſquã, qui ex Fadia ſuſtulerit liberos? ACERBISSIMVM VERO EST, TE A. HIRCI ORNATVM ET BENEFICIIS CAESARIS, ET TALEM AB EO RELICTVM, QVALEM IPSE MIRARIS. equidem negare non poſſum, à Cæſare Hircium ornatum: ſed illa omnia ornamenta in uirtute, & induſtria poſita lucent: tu uero, qui te ab eodem Cæſare ornatum negare non potes, quid eſſe, ſi tibi ille non tam multa tribuiſſet? ecquo te tua

uirtus prouexiſſet? ecquò genus? in luſtris, popinis, alea, uino tẽpus ætatis omne cõſumpſiſſes, ut faciebas, cum in gremijs mimarũ, mẽtum mentemq́; deponeres. ET TE O PVER, puerũ appellat, quẽ nõ modo uirũ, ſed etiã uirũ fortiſſimum ſenſit, & ſentiet. eſt iſtuc quidẽ nomẽ ætatis, ſed ab eo minime uſurpandum, qui ſuam amentia puero huic præbet ad gloriã. QVI OMNIA EIVS NOMINI DEBES: debet uero, ſoluitq; præclare. ſi enim ille patriæ parẽs eſt, ut tu appellas; ego, quid ſentiam, uidero: cur non hic parens uerior, à quo certe uitam habemus è tuis facinoroſiſſimis manibus ereptã? ID AGERE, VT IVRE DAMNATVS SIT DOLABELLA? turpem uero actionem, qua defenditur ampliſſimi auctoritas ordinis cõtra crudeliſſimi gladiatoris amentiam. ET VT VENEFICA HAEC LIBERETVR OBSIDIONE: ueneficum audes appellare eum uirum, qui tuis ueneficijs remedia inuenit? quem ita obſides noue Annibal, aut ſi quis acutior imperator fuit; ut te ipſe obſideas, neq; te iſtinc, ſi cupias, poſſis explicare. receſſeris: undiq; omnes inſequentur. manſeris: hærebis. nimirum recte ueneficam appellas, à quo tibi præſentem peſtem uides comparatam. VT QVAMPOTENTISSIMVS SIT CASSIVS, ATQVE BRVTVS. putes Cenſorinum dicere, aut Ventidium, aut etiam ipſos Antonios. cur autem nolint potentes eſſe non modo optimos, & nobiliſſimos uiros; ſed ſecum etiam in Reip. defenſione coniunctos? NIMIRVM EODEM MODO HAEC ASPICITIS, VT PRIORA. quæ tãdem? CASTRA POMPEII

SENATVM APPELLATIS? an uero tua caſtra ſenatum appellaremus? in quibus tu es uidelicet conſularis, cuius totus Conſulatus eſt ex omni monumentorum memoria reuulſus: duo Prætores ſine cauſa diffiſi ſe aliquid habituros: nos enim Cæſaris beneficia defendimus: prætorij Philadelphus Annius, & innocẽs Gallius: ædilitij Coricus laterum, & uocis meæ Beſtia, & fidei patronus, fraudator creditorum Trebellius, & homo diruptus dirutusq; Q. Celius, columenq; amicorum Antonij Cotula Varius: quos Antonius deliciarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis: Septemuirales Lento, Nucula, tum deliciæ atq; amores populi R. L. Antonius: tribunitij primum duo deſignati, Tullus Hoſtilius, qui ſuo iure in porta nomen inſcripſit; qui cum prodere imperatorem ſuum non poſſet, reliquit. alter eſt deſignatus, Viſeius neſcio quis, fortis, ut aiunt, latro, quem tamen temperantem fuiſſe ferunt Iſauri balneatorem. ſequuntur alij tribunitij, T. Plancus in primis: qui ſi ſenatum dilexiſſet, nunquam curiam incendiſſet. quo ſcelere damnatus, in eam urbem redijt armis, à qua exceſſerat legibus. ſed hoc ei commune cum plurimis diſſimillimis. illud tamen uerum, quod in hoc Planco prouerbij loco dici ſolet, perire eum nõ poſſe, niſi ei crura fracta eſſent: fracta ſunt, & uiuit. hoc tamen, ut alia multa, Aquilæ fertur acceptum. eſt etiam ibi Decius, ab illis, ut opinor, Muribus Decijs: itaque Cæſaris munere Deciorum quidem multo interuallo per hunc præclarum uirum memoria renouata eſt. Saxam uero Decidium præterire qui poſſum, hominem deductum ex ultimis gentibus? ut eum Tribunum pl. uideremus, quem ciuem nunquam

uideramus. eſt quidem alter Saſerna. ſed omnes tamen tantam habent ſimilitudinem inter ſe, ut in eorum prænominibus errem. nec uero Exitius Philadelphi frater Quæſtor prætermittendus eſt, ne, ſi de clariſſimo adoleſcente ſiluero, inuidiſſe uidear Antonio. eſt etiam Aſinius quidam ſenator uoluntarius, lectus ipſe à ſe. apertam curiam uidit poſt Cæſaris mortem: mutauit calceos: pater conſcriptus repente factus eſt. non noui Sex. Albedium: ſed tamen neminem tam maledicum offendi, qui illum negaret dignum Antonij ſenatu. arbitror me aliquos præteriſſe: de ijs tamen, qui occurrebant, tacere nõ potui. hoc igitur fretus ſenatu, Pompeianum ſenatum deſpicit: in quo decem fuimus conſulares: qui ſi omnes uiuerent, bellum omnino hoc non fuiſſet, auctoritati ceſſiſſet audacia. ſed quantum præſidij fuerit in cæteris, hinc intelligi poteſt, quòd ego unus relictus è multis, contudi, & fregi adiuuantibus uobis exultantis prædonis audaciam. quòd ſi fortuna nobis modo non eripuiſſet Ser. Sulpitium, eiuſq; collegam ante M. Marcellum, quos ciues? quos uiros? ſi duos Conſules amiciſſimos patriæ ſimul ex Italia eiectos, ſi L. Afranium ſummum ducem, ſi P. Lentulum ciuem cum in cæteris rebus, tum in ſalute mea ſingularem, ſi Bibulum, cuius eſt in Remp. merito ſemper laudata conſtantia; ſi L. Domitium præſtantiſſimum ciuem, ſi App. Claudium pari nobilitate, & uoluntate præditum, ſi P. Scipionem clariſſimum uirum, maiorumq; ſuorum ſimillimum Reſp. tenere potuiſſet: certe his conſularibus non eſſet Pompeianus deſpiciendus ſenatus. utrum igitur æquius, utrum melius Reip. fuit, Cn. Pompeium, an ſectorem Cn. Pompeij ui=

uere Antonium? *qui uero prætorij? quorum princeps* M. Cato, *idemq́; omnium gentium uirtute princeps. quid reliquos clariſſimos uiros commemorem? noſtis omnes. magis uereor, ne longum me in enumerando, quàm ne ingratum in prætereundo putetis. qui ædilitij? qui tribunitij? qui quæſtorij? quid multa? talis ſenatorum & dignitas & multitudo fuit, ut magna excuſatione opus ijs ſit, qui illa in caſtra non uenerunt. nunc reliqua attendite.* VICTVM CICERONEM DVCEM HABVISTIS. *eo libentius ducem audio, quòd certe ille dicit inuitus. nam de uicto nihil laboro: fatum enim meum eſt ſine* Rep. *nec uinci poſſe, nec uincere.* MACEDONIAM MVNITIS EXERCITIBVS: *& quidem fratri tuo, qui à uobis nihil degenerat, extorſimus.* AFRICAM COMMISISTIS VARO BIS CAPTO: *hic cum* C. *fratre putat ſe litigare.* IN SYRIAM CASSIVM MISISTIS: *non igitur ſentis huic cauſæ orbem terræ parere, te extra munitiones tuas, ueſtigium ubi imprimas, non habere?* CASCAM TRIBVNATVM GERERE PASSI ESTIS: *quid ergo? ut* Marullum, *ut* Cæſetium, *à* Rep. *remoueremus eum, per quem, ut neq; idem hoc poſthac, neq; multa huiuſmodi accidere poſſent, conſecuti ſumus?* VECTIGALIA IVLIANA LVPERCIS ADEMISTIS: Lupercorum *mentionem facere audet? neque illius diei memoriam perhorreſcit, quo auſus eſt obrutus uino, unguentis oblitus, nudus gemẽtem populũ* R. *ad ſeruitutẽ cohortari?* VETERANORVM COLONIAS DEDVCTAS LEGE, ET S. C.

SVSTVLISTIS: *nos ſuſtulimus, an contra lege comitijs centuriatis lata ſanximus? uide, ne tu ueteranos, tamen eos, qui erant perditi, perdideris, in eumq́; locum deduxeris, ex quo ipſi iam ſentiunt ſe nunquam exituros.* MASSILIENSIBVS IVRE BELLI ADEMPTA REDDITVROS VOS POLLICEMINI. *nihil diſputo de iure belli: magis facilis diſputatio eſt, q̃ neceſſaria. illud tamẽ animaduertite* P.C. *quàm ſit huic* Reip. *natus hoſtis* Antonius, *qui tantopere eam ciuitatem oderit, quam ſcit huic* Reip. *ſemper fuiſſe amiciſſimam.* NEMINEM POMPEIANVM, QVI VIVAT, TENERE LEGE HIRCIA DIGNITATES. *qui quæſo iam legis* Hirciæ *mentionem facit? cuius non minus arbitror latorem ipſum, quàm eos, de quibus lata eſt, pœnitere. omnino mea quidem ſententia legem illam appellare fas non eſt: & ut ſit lex, non debemus illam* Hircij *legem putare.* APVLEIANA PECVNIA BRVTVM SVBORNATIS: *quid, ſi omnibus ſuis copijs excellentem uirum* Reſp. *armaſſet, quem tandem bonum pœniteret? nec enim ſine pecunia exercitum alere, nec ſine exercitu fratrem tuũ capere potuiſſet.* SECVRI PERCVSSOS PETVM ET MENEDEMVM CIVITATE DONATOS ET HOSPITES CAESARIS, LAVDASTIS: *non laudamus, quod ne audiuimus quidem: ualde enim nobis in tanta perturbatione* Reip. *de duobus nequiſſimis* Græculis *cogitandum fuit?* THEOPOMPVM NVDVM EXPVLSVM À TREBONIO CONFVGERE ALEXANDRI

AM NEGLEXISTIS: *magnum crimen ſenatus. de Theopompo ſummo homine negleximus: qui ubi terrarum ſit, quid agat, uiuat denique, an mortuus ſit, quis aut ſcit, aut curat?* SER. GALBAM EODEM PVGIONE SVCCINCTVM IN CASTRIS VIDETIS: *nihil tibi de Galba reſpondeo fortiſſimo & conſtantiſſimo ciue: coràm aderit: præſens tibi & ipſe, & ille, quem inſimulas, pugio reſpondebit.* MILITES AVT MEOS, AVT VETERANOS CONTRAXISTIS TANQVAM AD EXITIVM EORVM, QVI CAESAREM OCCIDERANT: ET EOSDEM NEC OPINANTES AD QVAESTORIS SVI, AVT IMPERATORIS, AVT COMMILITONVM SVORVM PERICVLA IMPVLISTIS: *ſcilicet uerba dedimus, decepimus: ignorabat legio Martia, quarta, ignorabant ueterani, quid ageretur. non illi ſenatus auctoritatem, aut libertatem populi R. ſequebantur? Cæſaris mortem ulciſci uolebant, quam omnes fatalem fuiſſe arbitrabantur: te uidelicet ſaluum, beatum, florentem eſſe cupiebant? ò miſer cum re, tum hoc ipſo, quòd non ſentis quàm miſer ſis. ſed maximum crimen audite.* DENIQVE QVID NON AVT PROBAVISTIS, AVT FECISTIS? QVID FACIAT, SI REVIVISCAT, *quis? credo enim afferet aliquod ſcelerati hominis exemplum:* CN. POMPEIVS IPSE: *ò nos turpes, ſiquidem Cn. Pompeium imitaturi ſumus:* AVT FILIVS EIVS, SI DOMI POS-

SIT. *poterit, mihi crede: nam paucis diebus & in domum, & in hortos paternos immigrabit.* POSTREMO NEGATIS PACEM POSSE FIERI, NISI AVT EMISERO BRVTVM, AVT FRVMENTO IVVERO. *alij iſtuc negant: ego uero, ne ſi iſta quidem feceris, nunquam tecum pacem huic ciuitati futuram puto.* QVID? HOC PLACET NE VETERANIS ISTIS? QVIBVS ADHVC OMNIA INTEGRA SVNT. *nihil uidi tam integrum, quàm ut oppugnare imperatorem incipiant, quem tanto ſtudio conſenſuq; offenderint.* QVONIAM VOS ASSENTATIONIBVS, ET VENENATIS MVNERIBVS VENISTIS: *deprauati aut corrupti ſunt, quibus perſuaſum eſt fœdiſſimum hoſtem iuſtiſſimo bello perſequi.* AT MILITIBVS INCLVSIS OPEM FERTIS. NIHIL MOROR EOS SALVOS ESSE, ET IRE QVÒ LVBET, SI TANTVM MODO PATIVNTVR PERIRE EVM, QVI MERVIT. *quàm benigne deniq; uſi liberalitate Antonij milites imperatorem reliquerunt, & ſe ad hoſtem metu perterriti contulerunt: per quos ſi non ſtetiſſet, non Dolabella prius imperatori ſuo, quàm Antonius etiam collegæ parentaſſet.* CONCORDIAE FACTAM ESSE MENTIONEM SCRIBITIS IN SENATV, ET LEGATOS ESSE CONSVLARES QVINQVE. DIFFICILE EST CREDERE, EOS, QVI ME PRAECIPITEM EGERINT, AEQVISSIMAS

CONDITIONES FERENTEM, ET TAMEN EX HIS ALIQVID REMITTERE COGITANTEM, PVTARE ALIQVID MODERATE AVT HVMANE ESSE FACTVROS. VIX ETIAM VERISIMILE EST, QVI IVDICAVERINT HOSTEM DOLABELLAM OB RECTISSIMVM FACINVS, EOSDEM NOBIS PARCERE POSSE IDEM SENTIENTIBVS. *parum ne uidetur omnium facinorum ſibi cum* Dolabella *ſocietatem initam confiteri? non'ne cernitis ex uno fonte omnia ſcelera manare? ipſe deniq; fatetur, hoc quidem ſatis acute, non poſſe eos, qui hoſtem* Dolabellam *iudicauerint ob rectiſſimum facinus (ita enim uidetur* Antonio*) ſibi parcere idem ſentienti. quid huic facias, qui hæc literis, memoriæq; mandarit, ita ſibi cõuenіſſe cum* Dolabella*, ut ille* Trebonium*, et, ſi poſſet, etiam* Brutũ, Caſſium *diſcruciatos necaret, eademq; inhiberet ſupplicia nobis? conſeruandus ciuis cum tam pio, iuſtoq; fœdere. is etiam queritur conditiones ſuas repudiatas, æquas quidem & uerecundas, ut haberet* Galliam *ultimam aptiſſimam ad bellum renouãdum, inſtruẽdumq; prouinciam; ut* Alaudæ *in tertia decuria iudicarent, ideſt ut perfugium ſcelerum eſſet cum turpiſſimis* Reip. *ſordibus; ut acta ſua rata eſſent, cuius nullum remanet* Conſulatus *ueſtigium. cauebat etiam* L. Antonio*: qui fuerat æquiſſimus agri priuati & publici decempedator* Nucula*, &* Lentone *collega.* QVAMOBREM VOS POTIVS ANIMADVERTITE, VTRVM SIT ELEGANTIVS, ET

PARTIBVS VTILIVS, TREBONII MORTEM PERSEQVI, AN CAESA= RIS: ET VTRVM SIT AEQVIVS, CONCVRRERE NOS, QVO FACILI= VS REVIVISCAT POMPEIANORVM CAVSA TOTIES IVGVLATA; AN CONSENTIRE, NE LVDIBRIO SI= MVS INIMICIS. *ſi eſſet iugulata, nunquam ex= urgeret: quod tibi, tuiſq; contingat. utrum, inquit, ele= gantius. atqui hoc bello de elegantia quæritur. & par tibus utilius. partes furioſe dicuntur in foro, in curia. bellum contra patriam nefarium ſuſcepiſti: oppugnas Mutinam: circunſedes Conſulem deſignatum: bellum contra te duo Conſules gerunt, cumq; his Proprætor Cæ ſar: cuncta contra te Italia armata eſt. iſtas tu partes po tius, q̃ à populo R. defectionem uocas? potius M. Trebo= nij mortem, q̃ Cæſaris perſequimur? Trebonij ſatis perſe cuti ſumus, hoſte iudicato Dolabella: Cæſaris mors facilli me defenditur obliuione & ſilentio. ſed uidete, quid mo liatur. cum mortem Cæſaris ulciſcendam putat, mortem proponit non ijs ſolum, qui illam rem geſſerunt; ſed ijs etiam, qui non moleſte tulerunt.* QVIBVS, VTRI NOSTRVM CECIDERINT, LVCRO FVTVRVM EST. QVOD SPECTACV LVM ADHVC IPSA FORTVNA VI= TAVIT, NE VIDERET VNIVS COR PORIS DVAS ACIES LANISTA CI= CERONE DIMICANTES: QVI VS= QVE EÒ FELIX EST, VT ISDEM OR NAMENTIS DECEPERIT VOS, QVI

BVS DECEPTVM CAESAREM GLORIATVS EST. *pergit in mea maledicta. quaſi uero ei pulcherrime priora proceſſerint: quem ego inuſtũ uerisſimis maledictorum notis tradã hominũ memoriæ ſempiternæ. ego Laniſta? & quidem nõ inſipiens: deteriores enim iugulari cupio, meliores uincere. utri cecide rint, ſcribit lucro nobis futurũ. ò præclarum lucrũ, quo te uictore, quod dij omen auertant, beata mors eorũ futura ſit, qui è uita exceſſerint ſine tormentis. à me deceptos ait eiſdem ornamẽtis Hirciũ, & Cæſaré. quod quæſo adhuc à me eſt tributum Hircio ornamentũ? nã Cæ ſari plura, & maiora debentur. deceptũ autem patrem à me Cæſarem dicere audes? tu, tu, inquã, illum occidiſti Lupercalibus: cuius homo ingratisſime Flaminium cur reliquiſti? ſed iam uidete magni & clari uiri admirabilem grauitatem atq; conſtantiã.* MIHI QVIDEM CONSTAT, NEC MEAM CONTVMELIAM, NEC MEORVM FERRE, NEC DESERERE PARTES QVAS POM PEIVS ODIVIT, NEC VETERANOS SEDIBVS SVIS MOVERI PATI, NEC SINGVLOS AD CRVCIATVM TRA HI, NEC FALLERE FIDEM, QVAM DEDI DOLABELLAE: *omitto alia: fidem* Do *labellæ ſanctisſimi uiri deſerere homo pius non poteſt: quam fidem? an optimi cuiuſq; cædis, urbis, & Italiæ partitionis, ſuis dandarum diripiendarumq; prouinciarum? nam quid erat aliud, quod inter Antonium et* Do *labellam impurisſimos parricidas fœdere, ac fide ſanciretur?* NEC LEPIDI SOCIETATEM

VIOLARE PIISSIMI HOMINIS: *tibi cum* Lepido *ſocietas? aut cum ullo, non dicam bono ciue, ſicut ille eſt; ſed homine ſano? id agis, ut* Lepidum *aut impium, aut inſanũ exiſtimari uelis. nihil agis. quanquam affirmare de altero difficile eſt, de* Lepido *præſertim, quem ego metuam nunquam, bene ſperabo dum licebit. reuocare te à furore* Lepidus *uoluit, non adiutor eſſe dementiæ. tu porrò ne pios quidẽ, ſed piiſſimos quæris: & quod uerbum omnino nullum in lingua latina eſt, id propter tuam diuinam pietatem nouum inducis.* NEC PLANCVM PRODERE PARTICIPEM CONSILIORVM. P*lancum participem? cuius memorabilis ac diuina uirtus lucem affert* Reip. *niſi forte ſubſidio tibi uenire arbitraris cum fortiſſimis legionibus, magno equitatu, peditatuq́;* Gallorũ: *quiq́;, niſi ante eius aduentum* Reip. *pœnas dederis, ille huius belli feret principatum: quanquam enim prima præſidia utiliora* Reip. *ſunt, tamen extrema ſunt gratiora. ſed iam ſe colligit, & ad extremum incipit philoſophari.* SI ME RECTIS SENSIBVS EVNTEM DII IMMORTALES, VT SPERO, ADIVVERINT, VIVAM LIBENTER. SIN AVTEM ALIVD ME FATVM MANET, PRAECIPIO GAVDIA SVPPLICIORVM VESTRORVM: NANQVE SI VICTI POMPEIANI TAM INSOLENTES SVNT; VICTORES QVALES FVTVRI SINT, VOS POTIVS EXPERIEMINI. *præcipias licet gaudia: nõ. n. tibi cũ* Põpeianis, *ſed cũ uniuerſa* Rep. *bellũ eſt. omnes te dij, ho-*

mines, ſummi, medij, infimi, ciues, peregrini, uiri, mulieres, liberi, ſerui oderũt. ſenſimus hoc nuper falſo nũcio, uero propediẽ ſentiemus. quæ ſi tecum ipſe recolis, æquiore animo & maiore conſolatione moriere. DENIQVE SVMMA IVDICII MEI SPECTAT HVC, VT MEORVM INIVRIAS FERRE POSSIM, SI AVT OBLIVISCI VELINT IPSI FECISSE, AVT VLCISCI PARATI SINT VNA NOBISCVM CAESARIS MORTEM. *hac Antonij ſententia cognita, dubitaturos ne A. Hircium, C. Panſam Conſules putatis, quin ad Antoniũ tranſeant? Brutũ obſideant? Mutinã expugnare cupiant? quid de Pãſa & Hircio loquar? Cæſar, ſingulari pietate adoleſcẽs, poterit ſe tenere, quin D. Bruti ſanguine pœnas patrias perſequatur? itaq; fecerũt, uti his literis lectis ad munitiones propius accederent. quo maior adoleſcens Cæſar, maioreq; deorũ immortaliũ beneficio Reip. natus eſt, qui nulla ſpecie paterni nominis, nec pietate abductus unq̃ eſt. intelligit maximam pietatem conſeruatione patriæ. quòd ſi partium certamen eſſet, quarum omnino nomen extinctum eſt: Antonius ne potius, & Ventidius partes Cæſaris defenderent, quàm primum Cæſar adoleſcens ſumma pietate, & memoria parentis ſui, deinde Panſa, & Hircius, qui quaſi cornua duo tenuerunt Cæſaris, tum cum illæ uere partes uocabantur? hæ uero quæ ſunt partes, cum alteris ſenatus auctoritas, populi R. libertas, Reip. ſalus propoſita ſit, alteris cædes bonorum, urbis, Italiæq; partitio? Veniamus aliquando ad clauſulam.* LEGATOS VENIRE NON CREDO. *bene me nouit.*

Soluta ſupra part. 234:

bellum quò ueniat, propoſito præſertim exemplo Dolabellæ, ſanctiores erunt credo iure Legati, q̃ duo Conſules, contra quos arma fert; quàm Cæſar, cuius patris flamen eſt; quàm Conſul deſignatus, quem oppugnat; q̃ Mutina, quã obſidet; quàm patria, cui ignem ferrumq; minitatur. CVM VENERINT; QVAE POSTVLENT, COGNOSCAM. quin tu abis in malam peſtem, malumq; cruciatum. ad te quiſquam ueniat niſi Ventidij ſimilis? oriens incendium qui reſtinguerent, ſummos uiros miſimus; repudiaſti: nũc in tantam flãmam tamq; inueteratam mittamus, cum locum tibi reliquũ non modo ad pacem, ſed ne ad deditionem quidem feceris? hanc ego epiſtolam P.C. nõ quo illum dignum putarem, recitaui, ſed ut confeſſionibus ipſius omnia patefacta eius parricidia uideretis. cum hoc pacem M. Lepidus, uir ornatiſſimus omnibus & uirtutis et fortunæ bonis, ſi hæc uideret, deniq; aut uellet, aut fieri poſſe arbitraretur? prius undis flamma, ut ait poeta neſcio quis: prius deniq; omnia, q̃ aut cum Antonijs Reſp. aut cum Rep. Antonij redeãt in gratiam. monſtra quædam ſunt iſta, & portenta, & prodigia Reip. moueri ſedibus ſuis huic urbi melius eſt, atq; in alias, ſi fieri poſſit, terras demigrare, unde Antoniorum nec facta, nec nomen audiat, quàm illos, Cæſaris uirtute eiectos, Bruti retentos, intra hæc mœnia uidere. optatiſſimum eſt uincere: ſecundum eſt, nullum caſum pro dignitate, et libertate patriæ non ferendum putare. quod reliquum eſt, non eſt tertiũ, ſed poſtremum omnium, maximam turpitudinem ſuſcipere uitæ cupiditate. quæ cum ita ſint, de mandatis literiſq; M. Lepidi uiri clariſſimi Seruilio aſſentior; & hoc

Locus 226 à repug. par. 231

amplius cenſeo: Magnum Pompeium Cn.F.pro patris, maiorumq́; ſuorum animo, ſtudioq́; in Remp.ſuáq; priſtina uirtute, induſtria, uoluntate feciſſe, ꝙ ſuam eorumq́;, quos ſecum haberet, operam ſenatui populoq́; R. pollicitus eſſet; eamq́; rem ſenatui populoq́; R. gratam acceptamq́; eſſe; eiq́; honori dignitatiq́; eam rem fore. hoc uel coniungi cum hoc S.C. licet, uel ſeiungi poteſt, ſeparatimq́; perſcribi, ut proprio S.C. Pompeius collaudatus eſſe uideatur.

IN M. ANTONIVM PHILIPPICA DECIMAQVARTA. ORATIO LVII.

S I,ut ex literis, quæ recitatæ ſunt P.C. ſceleratiſſimorum hoſtium exercitum cæſum fuſumq́; cognoui, ſic id,quod et omnes maxime optamus, & ex ea uictoria,quæ parta eſt,conſecutum arbitramur, D.Brutum egreſſum iam Mutina eſſe cognouiſſem: propter cuius periculum ad ſaga iſſemus,propter eiuſdem ſalutem redeundum ad priſtinum ueſtitum ſine ulla dubitatione cenſerem.ante uero quàm ſit ea res,quam auidiſſime ciuitas expectat, allata: lætitiæ uſus ſatis eſt maximæ præclariſſimæq́; pugnæ: reditũ ad ueſtitum confectæ uictoriæ reſeruate.confectio autem huius belli eſt D.Bruti ſalus.quæ autem eſt iſta ſententia,ut in hodiernũ diem ueſtitus mutetur,deinde cras ſagati prodeamus? nos uero,cum ſemel ad eum, quem cupimus,optamusq́;,ueſtitum redierimus; id agamus,ut eum in perpetuũ retineamus: nam hoc quidem cum turpe eſt,tum ne dijs quidem immortalibus gratum,ab eorum aris,ad quas togati adierimus,ad ſaga ſumenda diſcedere.atq; animaduerto P.C.quoſdam huic fauere ſententiæ: quorum ea mens,idq́; conſilium eſt, ut, cum uideant illum glorioſiſſimum D.Bruto futurum diẽ,quo die propter eius ſalutem redierimus ad ueſtitum, hunc ei fructum eripere cupiant, ne memoriæ poſteritatiq́; prodatur, propter unius ciuis periculum populum R. ad ſaga iſſe, propter eiuſdem ſalutem rediſſe ad togas.

tollite hanc, nullam tam prauæ ſententiæ cauſam repe=rietis. uos uero P.C. conſeruate auctoritatem ueſtram: manete in ſententia: tenete ueſtra memoria quod ſæpe oſtendiſtis, huius totius belli in unius uiri fortiſſimi & maximi uita poſitum eſſe diſcrimen. ad D. Brutum libe randum Legati miſſi principes ciuitatis, qui illi hoſti ac parricidæ denũciarent, ut à Mutina diſcederet: eiuſdem D. Bruti conſeruandi gratia Conſules ſortiti: ad bellum profectus A. Hircius: cuius imbecillitatem ualitudinis animi uirtus & ſpes uictoriæ confirmauit: Cæſar, cum exercitu per ſe comparato tum primis peſtibus Remp. liberaſſet, nequid poſtea ſceleris oriretur, profectus eſt ad eundem Brutum liberandũ, uicitq; dolorem aliquem domeſticũ patriæ caritate. quid C. Panſa egit aliud dele ctibus habendis, pecunijs cõparandis, S.C. faciendis gra=uiſſimis in Antonium, nobis cohortandis, populo R. ad cauſam libertatis uocando, niſi ut D. Brutus liberare=tur? à quo populus R. frequens ita ſalutem D. Bruti una uoce depopoſcit, ut eam non ſolum commodis ſuis, ſed etiam neceſſitati uictus anteferret. quod ſperare nos quidem debemus P.C. aut inibi eſſe, aut iam confectum: ſed ſpei fructum rei conuenit, & euentui reſeruari, ne aut deorum immortaliũ beneficium feſtinatione præ=ripuiſſe, aut uim fortunæ ſtultitia contempſiſſe uidea=mur. ſed quoniam ſignificatio ueſtra ſatis declarat, quid hac de re ſentiatis: ad literas ueniam, quæ ſunt à Con=ſulibus & à Proprætore miſſæ; ſi pauca ante, quæ ad ipſas literas pertineant, dixero. Imbuti ſanguine gla=dij P.C. legionum, exercituumq; noſtrorũ, uel madefacti potius duobus Cõſulum, tertio Cæſaris prælio. ſi hoſtium

ſuit ille ſanguis, ſumma militum pietas? nefariũ ſcelus, ſi ciuium. quouſq; igitur is, qui omnes hoſtes ſcelere ſuperauit, nomine hoſtis carebit? niſi mucrones etiã noſtrorum militum tremere uultis, & dubitare, utrum in ciue, an in hoſte figantur. Supplicationẽ decernitis: hoſtem non appellatis. gratæ uero noſtræ dijs immortalibus gratulationes erunt, gratæ uictimæ, cum interfecta ſit ciuiũ multitudo? de improbis, inquit, & audacibus. nam ſic eos appellat clariſſimus uir. quæ ſunt urbanarum maledicta litiũ, non inuſtæ belli internecini notæ. teſtamenta, credo, ſubyciunt, aut eijciunt uicinos, aut adoleſcentulos circunſcribũt: his enim uitijs affectos, & talibus, malos & audaces appellare conſuetudo ſolet. bellum inexpiabile infert quatuor Conſulibus omniũ latronum teterrimus: gerit idem bellum cum ſenatu populoq́; R. omnibus, quanquam ruit ipſe ſuis cladibus, peſtem, uaſtitatem, cruciatum, tormenta denũciat: Dolabellæ ferum et immane facinus, quod nulla barbaria poſſet agnoſcere, id ſuo conſilio factum eſſe teſtatur: quæq́; eſſet facturus in hac urbe, niſi eum hic ipſe Iupiter ab hoc templo, atq; mœnibus repuliſſet, declarauit in Parmenſium calamitate, quos, optimos uiros, honeſtiſſimosq́; homines, maxime cum auctoritate huius ordinis, populiq́; R. dignitate cõiunctos, crudeliſſimis exemplis interemit, proludium illud, & portentum L. Antonius, inſigne odium omnium hominum, uel, ſi etiam dij oderint, quos oportet, omnium deorum. refugit animus P. C. eaq; formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmenſium liberis, & coniugibus effecerit: quas enim turpitudines Antonij libenter ſubierunt, eaſdem per uim lætantur alijs ſe intu-

liſſe. ſed uis calamitoſa eſt, quam illis intulerunt: libido flagitioſa, qua Antoniorum oblita eſt uita. eſt igitur quiſquam, qui hoſtes appellare non audeat, quorũ ſcelere crudelitatem Carthaginenſium uictam eſſe fateatur? qua.n. in urbe tam immanis Annibal rapta, q̃ in Parma ſurrepta Antonius? niſi forte huius coloniæ, & cæterarum, in quas eodem eſt animo, non eſt hoſtis Antonius putandus. ſi uero coloniarum & municipiorum ſine ulla dubitatione hoſtis eſt, quid tandem huius cenſetis urbis? quam ille ad expiandas egeſtates latrocinij ſui cõcupiuit: quã iam peritus metator & callidus decempeda ſua Saxa diuiſerat. recordamini per deos immortales P.C. quid hoc biduo timuerimus, à domeſticis hoſtibus, ideſt qui intra mœnia hoſtes ſunt, rumoribus improbiſſimis diſſipatis. quis liberos, quis coniugem aſpicere poterat ſine fletu? quis domum? quis tecta? quis larem familiarem? iam aut fœdiſſimam mortem omnes, aut miſerabilem fugam cogitabant. hæc à quibus timebantur, eos hoſtes appellare dubitamus? grauius ſi quis attulerit nomen, libenter aſſentiar: hoc uulgari contentus uix ſum, leuiore non utar. itaq; cũ ſupplicationes iuſtiſſimas ex ijs literis, quæ recitatæ ſunt, decernere debeamus, Seruiliusq́; decreuerit: augebo omnino numerũ dierum, præſertim cum cõmuniter tribus ducibus ſint decernendæ. ſed hoc primum faciam, ut imperatores appellem eos, quorum uirtute, conſilio, felicitate maximis periculis ſeruitutis, atq; interitus liberati ſumus: etenim cui uiginti his annis ſupplicatio decreta eſt, ut nõ imperator appellaretur, aut minimis rebus geſtis, aut plerunq; nullis? quamobrem aut ſupplicatio ab eo, qui ante dixit, decernenda non fuit; aut uſitatus honos, peruulga

tusq; tribuendus ijs, quibus etiam noui & ſingulares debentur. at ſi quis Hiſpanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo milia occidiſſet, non eum hac conſuetudine, quæ increbruit, imperatorem appellaret ſenatus? tot legionibus cæſis, tanta multitudine interfecta, hoſtium dico ita inquam hoſtium, quamuis hoc iſti hoſtes domeſtici nolint, clariſſimis ducibus ſupplicatio num honorem tribuemus, imperatorum nomen adimemus? quanto enim honore, lætitia, gratulatione in hoc templum ingredi debent illi ipſi huius urbis liberatores, cum heſterno die propter eorum res geſtas me ouantem & propè triumphantem populus R. in Capitolium domo tulerit, domum inde reduxerit? is enim demum eſt mea quidem ſententia iuſtus triumphus, ac uerus, cum bene de Rep. meritis teſtimonium à conſenſu ciuitatis datur. nam ſiue in communi gaudio populi R. uni gratulabantur, magnum iudicium: ſiue gratias agebant, eo maius: ſiue utrumq;, nihil magnificentius excogitari poteſt. tu igitur ipſe de te, dixerit quiſpiam. & quidem inuitus. ſed iniuriæ dolor facit me præter conſuetudinem glorioſum. non'ne ſatis eſt ab hominibus uirtutis ignaris gratiam bene merentibus nō referri? etiam in eos, qui omnes ſuas curas in Reip. ſalute defigunt? ſcitis enim per hos dies creberrimum fuiſſe ſermonem, me per Idus Quint. qui dies hodie eſt, cum faſcibus deſcenſurum. aliquem ne imperatorem? crimen inuidia quæretur. credo hoc in gladiatorem, aut latronem, aut Catilinam eſſe conſultum; non in eum, qui, ne quid tale in Rep. fieri poſſet, effecerit. an ut ego, qui Catilinam hæc molientem ſuſtulerim, euerterim, afflixerim, ipſe exiſterem repente Catilina? quibus auſpicijs iſtos faſces Au=

gur acciperem? quatenus haberem? cui traderem? quenq̃ ne fuiſſe tam ſceleratum, qui hoc fingeret; tam furioſum, qui crederet? unde igitur iſta ſuſpicio, uel potius iſte ſermo, cum, ut ſcitis, hoc triduo uel quatriduo triſtis à Mutina fama manaret, inflati lætitia atq; inſolentia impij ciues unum ſe in locum ad illam curiam uiribus potius ſuis, quàm Reip. infelicem congregabant? ibi cum cõſilium inirent de cæde noſtra, partirenturq́; inter ſe, qui Capitolium, qui oſtia, qui urbis portas occuparẽt; ad me concurſum futurum ciuitatis putabant. quod ut cum inuidia mea fieret, & cum uitæ etiam periculo, famam iſtam faſcium diſſipauerunt, faſces ipſi ad me delaturi fuerunt. quod cum eſſet quaſi mea uoluntate factum, tũ in me impetus conductorum hominum quaſi in tyrannũ parabatur: ex quo cædes eſſet omnium ueſtrum conſecuta. quæ res pateſcit P. conſcripti: ſed ſuo tempore totius huius ſceleris fons aperietur. itaque P. Apuleius Trib. pl. meorum omnium conſiliorum periculorumq́; iam inde à Conſulatu meo teſtis, conſcius, adiutor, dolorem ferre non potuit: doloris mei concionem habuit maximam, populo R. unum atque idem ſentiente. in qua concione cum me pro ſumma noſtra coniunctione & familiaritate liberare ſuſpicione faſcium uellet, una uoce cuncta concio declarauit, nihil eſſe à me unquã de Rep. niſi optime cogitatum. poſt hanc habitam concionem duabus tribus'ue horis optatiſſimi nuncij & literæ uenerunt, ut idem dies non modo me iniquiſſima inuidia liberaret, ſed etiam celeberrima populi R. gratulatione auxerit. hæc interpoſui P. C. non tam ut pro me dicerem (male enim mecum ageretur, ſi parum

uobis eſſem ſine defenſione purgatus) quàm ut quoſdam nimis ieiuno animo, & anguſto monerem, id quod ſemper ipſe feciſſem, uti excellentium ciuium uirtutē, imitatione dignam, non inuidia putarent. magnus eſt in Rep. campus, ut ſapienter dicere Craſſus ſolebat: multis apertus curſus ad laudem. utinam quidem illi principes uiuerent, qui me poſt meum Conſulatum, cum ijs ipſe cederē, prlncipem non inuiti uidebant. hoc uero tempore in tanta inopia conſtantium, & fortium conſularium, quo me dolore affici creditis, cum alios male ſentire, alios nihil omnino curare uideam, alios parum conſtāter in ſuſcepta cauſa permanere, ſententiamq; ſuam non ſemper utilitate Reip. ſed cum ſpe, tum timore moderari? quòd ſi quis de contentione principatus laborat, quæ nulla eſſe debet: ſtultiſſime facit, ſi uicijs cum uirtute contendit: ut enim curſu curſus, ſic in in uiris fortibus uirtus uirtute ſuperatur. tu, ſi ego de Rep. optime ſentiā; ut me uincas, ipſe peſſime ſenties? aut ſi ad me bonorum concurſum fieri uidebis, ad te improbos inuitabis? nollem, primū Reip. cauſa, deinde etiam dignitatis tuæ. ſed ſi principatus ageretur, quem nunquam expetiui: quid tandem mihi eſſet optatius? ego enim malis ſententijs uinci non poſſum, bonis forſitan poſſum, & libenter. hæc populum R. uidere, animaduertere, iudicare, quidam moleſte ferunt. poterat ne fieri, ut non perinde homines quoq;, ut quiſq; mereretur, iudicarent? ut enim de uniuerſo ſenatu populus R. ueriſſime iudicat, nullis Reip. temporibus hunc ordinem firmiorem, atq; fortiorē fuiſſe: ſic de unoquoq; noſtrū, & maxime qui hoc loco ſententias dicimus, ſciſcitantur omnes; auent audire, quid quiſque ſenſerit; ita de unoquoque, ut

quenq; meritũ arbitrantur, exiſtimant. memoria tenent, me ante diem XIII Cal: Ian. principem reuocandæ libertatis fuiſſe; me ex Cal. Ian. ad hanc horam inuigilaſſe Reip. meam domũ, meaſq; aures dies & noctes omnium præceptis monitiſq; patuiſſe; meis literis, meis nuncijs, meis cohortationibus omnes, qui ubiq; eſſent, ad patriæ præſidium excitatos; meis ſententijs à Cal. Ian. nunquã Legatos ad Antonium, ſemper illum hoſtem, ſemper hoc bellum; ut ego, qui omni tempore ueræ pacis auctor fuiſſem, huic eſſem nomini peſtiferæ pacis inimicus. idem Vẽtidium, cum alij Tribunum pl. uoluiſſent, nõ ego ſemper hoſtem? has in ſententias meas ſi Conſules deſignati diſceſſionem facere uoluiſſent, omnibus iſtis latronibus auctoritate ipſa ſenatus iam pridem de manibus arma cecidiſſent. ſed quod tum non licuit P. C. id hoc tempore non ſolum licet, uerum etiam neceſſe eſt; eos, qui re ſunt hoſtes, uerbis notari, ſententijs noſtris hoſtes iudicari. antea cũ hoſtem aut bellum nominaſſem; ſemel, & ſæpius ſententiam meam de numero ſententiarum ſuſtulerunt. quod in hac cauſa iam fieri non poteſt: ex literis enim C. Panſæ, A. Hircij Conſulum, C. Cæſaris Proprætoris, de honore dijs immortalibus habendo ſententias diximus. ſupplicationem modo qui decreuit, idem imprudens hoſtes iudicauit: nunquam enim in ciuili bello ſupplicatio decreta eſt: decretam dico? ne uictoris quidem literis poſtulata eſt. ciuile bellum Conſul Sylla geſſit: legionibus in urbem adductis, quos uoluit, expulit; quos potuit, occidit: ſupplicationis mentio nulla. graue bellum Octauianũ inſecutũ eſt: ſupplicatio Cinnæ nulla uictoris. Cinnæ uictoriam imperator ultus eſt Sylla: nulla ſupplicatio de

creta à ſenatu. ad te ipſum P. Seruili num miſit ullas collega literas de illa calamitoſa pugna Pharſaliæ? num te de ſupplicatione uoluit referre? profecto noluit. at miſit poſtea de Alexandria, de Pharnace: Pharſalicæ uero pugnæ ne triumphum quidem egit: eos enim ciues pugna illa ſuſtulerat, quibus non modo uictoribus, ſed etiam uiuis & incolumis, & florens ciuitas eſſe poſſet. quod idem contigerat ſuperioribus bellis ciuilibus: nam mihi Conſuli ſupplicatio nullis armis ſumptis, non ob cædem hoſtium, ſed ob conſeruationem ciuium, nouo, & inaudito genere decreta eſt. quàobrem aut ſupplicatio ob Remp. pulcherrime geſtam poſtulantibus ueſtris imperatoribus deneganda eſt, quod præter Gabinium contigit nemini: aut ſupplicatione decernenda, hoſtes eos, de quibus decernitis, iudicetis neceſſe eſt. quod ergo illi re, id ego etiã uerbo, cum imperatores eos appello. hoc ipſo nomine, & eos qui etiam deuicti ſunt, & eos, qui ſuperſunt, hoſtes iudico, cum uictores appello imperatores: quo modo enim potius Panſam appellem? & ſi habet honoris ampliſſimi nomen. quo Hircium? eſt ille quidem Cõſul: ſed alterum nomẽ beneficij eſt populi R. alterum uirtutis atq; uictoriæ: quid Cæſarem deorum beneficio Reip. procreatum; dubitem ne appellare imperatorem? qui primus Antonij immanem & fœdam crudelitatem non ſolum à iugulis noſtris, ſed etiam à membris, & uiſceribus auertit. unius autem diei quot & quantæ uirtutes dij immortales fuerunt? princeps enim omnium Panſa prælij faciendi, & cũ Antonio confligendi fuit, dignus imperator legione Martia, digna legio imperatore. cuius ſi acerrimũ impetũ cohibere potuiſſet, uno prælio confecta res eſſet. ſed cũ

libertatis auida legio effrenatius in aciem hoſtium irru=
piſſet, ipſeq; in primis Panſa pugnaret; duobus periculo=
ſis uulneribus acceptis, ſublatus è prælio, Reip. uitam re
ſeruauit. ego uero hunc non ſolum imperatorem, ſed etiã
clariſſimum imperatorem iudico; qui cum aut morte,
aut uictoria ſe ſatis facturum Reip. ſpopondiſſet, alterũ
fecit, alterius dij immortales omen auertant. quid dicã
de Hircio? qui, re audita, è caſtris duas legiones eduxit in
credibili ſtudio atq; uirtute, quartam illam, quæ relicto
Antonio ſe olim cum Martia legione coniunxit; & ſepti
mam, quæ conſtituta ex ueteranis docuit illo prælio, mili
tibus ijs, qui Cæſaris beneficia ſeruaſſent, ſenatus populiq;
R. carum nomen eſſe. his uiginti cohortibus, nullo equita=
tu, Hircius ipſe aquilam quartæ legionis cũ inferret, quã
nullius pulchriorem ſpeciem imperatoris accepimus, cũ
tribus Antonij legionibus equitatuq; conflixit, hoſtesq; ne
farios, huic Ioui Maximo, cæterisq; deorum immortali=
um templis, urbis tectis, libertati populi R. noſtræ uitæ,
ſanguiniq; imminentes proſtrauit, fudit, occidit, ut cum
admodũ paucis, nocte tectus, metu perterritus, princeps
latronum duxq; fugerit. ò ſolem ipſum beatiſſimum,
qui, antequam ſe abderet, ſtratis cadaueribus parricida=
rum, cum pauci fugientem uidit Antonium. an uero
quiſquam dubitabit appellare Cæſarem imperatorem?
ætas eius certe ab hac ſententia neminem deterrebit, quã=
doquidem uirtute ſuperauit ætatem. ac mihi ſemper eo
maiora beneficia C. Cæſaris uiſa ſunt, quo minus erant
ab ætate illa poſtulanda. cui cum imperium, eodem
tempore etiam ſpem nominis eius deferebamus: quod,
cum eſt ſecutus auctoritatem noſtri decreti, rebus geſtis

ſuis comprobauit. hic ergo adoleſcens maximi animi, ut uerißime ſcribit Hircius, caſtra multarum legionũ paucis cohortibus tutatus eſt, ſecundumq́; prælium fecit. ita trium imperatorum uirtute, conſilio, felicitate uno die locis pluribus Reſp. eſt conſeruata. decerno igitur eorũ triũ nomine L dierum ſupplicationes. quas, ut honorificentiſſimis uerbis conſequi potero, complectar ipſa ſentẽtia. eſt autem fidei pietatisq́; noſtræ, declarare fortißimis militibus, q̃ memores ſimus, quamq́; grati. quamobrem promiſſa noſtra, atq; ea, quæ legionibus bello confecto tributuros nos ſpopondimus, hodierno S.C. renouanda cenſeo: æquum eſt enim, militum, talium præſertim, honorem cõiungi. atque utinam P.C. ciuibus omnibus ſoluere nobis præmia liceret. quanquam nos ea, quæ promiſimus, ſtudioſe, quanquam multa, reddemus. ſed id quidem reſtat, ut ſpero, uictoribus: quibus ſenatus fides præſtatur: quã quidem cũ difficillimo Reip. tempore ſecuti ſunt, eos nunquam oportebit conſilij ſui pœnitere. ſed facile eſt bene agere cum his, à quibus etiam tacentibus flagitari uidemur. illud admirabilius, & maius, maximeq́; proprium ſenatus ſapientis eſt, grata eorũ uirtutem memoria proſequi, qui pro patria uitam profuderunt. quorum de honore utinam mihi plura in mentem uenirent: duo certe non præteribo, quæ maxime occurrunt: quorum alterũ pertinet ad uirorum fortiſſimorum gloriam ſempiternam, alterum ad leniendum mœrorem, & luctum proximorũ. Placet igitur mihi P.C. legionis Martiæ militibus, & eis, qui unà pugnantes occiderunt, monumentũ fieri quamampliſſimum. magna atq; incredibilia ſunt in Remp. huius merita legionis. hæc ſe prima latrocinio

abrupit

abrupit Antonij: hæc tenuit Albam: hæc ſe ad Cæſarem contulit: hanc imitata quarta legio parem uirtutis gloriam conſecuta eſt: quarta uictrix deſiderat neminem. ex Martia non nulli in ipſa uictoria conciderunt. ò fortunata mors, quæ naturæ debita pro patria eſt potiſſimũ reddita. uos uero patriæ natos iudico: quorum etiam nomen à Marte eſt: ut idem deus urbem hãc gentibus, uos huic urbi genuiſſe uideatur. in fuga fœda mors eſt, in uictoria glorioſa: etenim Mars ipſe ex acie fortiſſimum quenq; pignerari ſolet. illi igitur impij, quos cecidiſtis, etiam ad inferos pœnas parricidij luẽt. uos uero, qui extremum ſpiritum in uictoria effudiſtis, piorum eſtis ſedem, & locũ conſecuti. breuis autem uobis uita data eſt, at memoria bene redditæ uitæ ſempiterna. quæ ſi nõ eſſet longior, q̃ hæc uita; quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummã laudem gloriamq; contenderet? actũ igitur præclare uobiſcum fortiſſimi dum uixiſtis, nũc uero etiam ſanctiſſimi milites, quòd ueſtra uirtus nec obliuione eorũ, qui nũc ſunt, nec reticentia poſterorum inſepulta eſſe poterit, cũ uobis immortale monumẽtũ ſuis penè manibus ſenatus populusq; R. extruxerit. multi ſæpe exercitus Punicis, Gallicis, Italicis bellis clari, & magni fuerũt: nec tamen ullis tale genus honoris tributum eſt. atq; utinã maiora poſſemus, quãdoquidem à uobis maxima accepimus. uos ab urbe furentem Antonium auertiſtis: uos redire moliẽtem repuliſtis. erit igitur extructa moles opere magnifico, inciſæq; literæ diuinæ uirtutis teſtes ſempiternæ: nũquamq; de uobis eorũ, qui aut uidebũt ueſtrũ monumentũ, aut audient, gratiſſimus ſermo cõticeſcet. ita pro mortali cõditione uitæ, im-

mortaiitatem eſtis conſecuti. ſed quoniã P.C. gloriæ munus optimis & fortiſſimis ciuibus monumenti honore perſoluitur, conſolemur eorum proximos, quibus optima eſt hæc quidẽ conſolatio; parentibus, ꝙ tanta Reip. præſidia genuerunt; liberis, ꝙ habebunt domeſtica exempla uirtutis; coniugibus, ꝙ ijs uiris carebunt, quos laudare, q̃ lugere præſtabit; fratribus, ꝙ in ſe, ut corporum, ſic uirtutum ſimilitudinem eſſe confident. atq; utinam his omnibus abſtergere fletum ſententijs noſtris, conſultiſq; poſſemus, uel aliqua talis his adhiberi publice poſſet oratio, qua deponerent mœrorem, atq; luctum, gauderentq; potius, cum multa & uaria impenderent hominibus genera mortis, id genus, quod eſſet pulcherrimum, ſuis obtigiſſe, eoſq; nec inhumatos eſſe, nec deſertos; quod tamen ipſum pro patria non miſerandum putatur; nec diſperſis buſtis humili ſepultura crematos, ſed contectos publicis operibus, atq; muneribus, eaq; extructione, quæ ſit ad memoriam æternitatis ara uirtutis. quamobrem maximum quidem ſolatium erit propinquorum, eodem monumento declarari & uirtutem ſuorum, & pietatem, et ſenatus fidem, & crudeliſſimi memoriã belli. in quo niſi tanta militum uirtus extitiſſet, parricidio M. Antonij nomen populi R. occidiſſet. atq; etiam cenſeo P.C. quæ præmia militibus promiſimus nos Rep. recuperata tributuros, ea uiuis uictoribuſq; cumulate, cũ tempus uenerit, perſoluenda. qui autem ex ijs, quibus illa promiſſa ſunt, pro patria occiderunt; eorum parentibus, liberis, coniugibus, fratribus eadem tribuenda cenſeo. ſed ut aliquando ſententia cõplectar, ita cenſeo: Cum C. Panſa Cos. imp. initiũ cum hoſtibus cõfligendi fecerit, quo prælio le=

gio Martia admirabili, incredibiliq; uirtute libertatem populi R. defenderit, quod idem legiones tyronum fecerint; ipſeq; C. Panſa Cos. imp. cum inter media hoſtium tela uerſaretur, uulnera acceperit; cũq; A. Hircius Cos. imp. prælio audito, & cognito, fortiſſimo, præſtantiſſimoq; animo exercitũ caſtris eduxerit, impetumq; in M. Antoniũ, exercitumq; hoſtiũ fecerit, eiusq; copias occidione occiderit, ſuo exercitu ita incolumi, ut ne unũ quidem militem deſiderauerit; cumq; C. Cæſar Propr. imp. cõſilio diligẽtiaq; ſua caſtra feliciter defenderit, copiasq; hoſtiũ, quæ ad caſtra acceſſerãt, profligarit, occiderit; ob eas res ſenatũ exiſtimare, & iudicare, eorũ triũ imperatorũ uirtute, imperio, cõſilio, grauitate, cõſtantia, magnitudine animi, felicitate populũ R. fœdiſſima crudeliſſimaq; ſeruitute liberatum: cumq; Remp. urbem, templa deorũ immortaliũ, bona, fortunasq; omniũ, liberosq; conſeruarint dimicatione, & periculo uitæ ſuæ; uti ob eas res bene, fortiter, feliciterq; geſtas C. Panſa, A. Hircius Coss. imperatores, alter, ambo'ue, aut, ſi aberint, M. Cornutus Præt. urbanus ſupplicationes per dies L ad omnia puluinaria cõſtituat: cumq; uirtus legionũ digna clariſſimis imperatoribus extiterit; ſenatũ, quæ ſit antea pollicitus legionibus, exercitibusq; noſtris, ea ſummo ſtudio Rep. recuperata perſoluturũ: cumq; legio Martia princeps cũ hoſtibus conflixerit, atq; ita cum maiore numero hoſtiũ contenderit, ut plurimos cæderent, caperent non nullos; cumq; ſine ulla retractatione pro patria uitam profuderint; cumq; ſimili uirtute reliquarum legionum milites pro ſalute & libertate populi R. mortem oppetiuerint; ſenatui placere, ut C. Panſa, A. Hircius Conſules,

C. CRISPI SALVSTII IN M. TVL= LIVM CICERONEM.

GRauiter, et iniquo animo maledicta tua paterer M. Tulli, ſi te ſcire iudicio magis, quàm morbo animi petulantia iſta uti. ſed cum in te neq; modum, neq; modeſtiam ullam animaduerto, reſpondebo tibi, ut, ſi quam uoluptatem male dicẽdo cepiſti, eam male audiendo amittas. ubi querar? quos implorem P. C. diripi Rẽp. atq; audaciſſimo cuiq; eſſe perfidiæ? apud populum R? qui ita largitionibus corruptus eſt, ut ſeſe, ac fortunas ſuas uenales habeat: an apud uos patres cõſcripti? quorum auctoritas turpiſſimo cuiq; et ſceleratiſſimo ludibrio eſt: ubi M. Tullius leges, iudicia, populi R. defendit, atq; in hoc ordine ita moderatur, quaſi unus reliquus ex familia uiri clariſſimi Scipionis Africani, ac non reptitius, accitus, & paulo ante inſitus huic urbi ciuis. an uero M. Tulli facta ac dicta tua obſcura ſunt? an non ita à pueritia uixiſti, ut nihil flagitioſum corpori tuo putares, quod alteri collibuiſſet? an ſcilicet iſtam immoderatam eloquentiam apud M. Piſonem non pudicitiæ iactura perdidiſti? itaq; minime mirandum eſt, ſi eam flagitioſe uenditas, quam turpiſſime paraſti. uerũ, ut opinor, ſplendor domeſticus tibi animos tollit. uxor ſacrilega, ac periurijs delibuta: filia matris pellex, tibi iucundior atq; obſequentior, quàm parenti par eſt. domum ipſam tuam ui, & rapinis funeſtam tibi, ac tuis cõparaſti; uidelicet ut nos cõmonefacias, quàm conuerſa eſt Reſp. cum in ea domo habitares homo flagitioſiſſime,

quæ P. Craſſi uiri conſularis fuit. atq; hæc cum ita ſint, tamen ſe Cicero dicit in cõcilio deorũ immortaliũ fuiſſe, inde miſſum huic urbi, ciuibusq; cuſtodem, abſq; carnifi cis nomine, qui ciuitatis incõmodum in gloriã ſuam po= nit. quaſi uero nó illius coniurationis cauſa fuerit Conſu latus tuus, et iccirco Reſp. diſiecta eo tempore, quo te cu ſtodem habebat. ſed, ut opinor, illa te magis extollũt, quæ poſt Cõſulatum cum Terentia uxore de Rep. cõſuluiſti, cum legis Planciæ iudicia domi faciebatis, ex coniuratis alios pecunia cõdemnabas, cũ tibi alius Tuſculanũ, alius Pompeianã uillam ædificabat, alius domũ emebat. qui ue ro nihil poterat, is erat calumniæ proximus, is aut domũ tuam oppugnatum uenerat, aut inſidias ſenatui fecerat, deniq; de eo tibi cópertum erat. quæ ſi tibi falſa obijcio, redde rationem quantũ patrimonij acceperis, quid tibi li tibus accreuerit, qua ex pecunia domum paraueris, Tu= ſculanum, & Pompeianũ infinito ſumptu ædificaueris: aut, ſi retices, cui poteſt eſſe dubiũ, quin opulentiã iſtam ex ſanguine & miſerijs ciuiũ paraueris? uerum, ut opi nor, homo nouus Arpinas ex M. Craſſi familia eius uir= tutem imitatur, cótemnit ſimultatem hominum nobiliũ, Remp. caram habet, neq; terrore, neq; gratia cómoue= tur. illud uero amicitiæ tantũ, ac uirtutis eſt animi? im mo uero homo leuiſſimus ſupplex inimicis, amicis contu melioſus, modo harum, modo illarum partiũ, nemini fi= dus, leuiſſimus ſenator, mercenarius patronus, cuius nul la pars corporis à turpitudine uacat, lingua uana, ma= nus rapaciſſimæ, gula immenſa, pedes fugaces; quæ ho neſte nominari non poſſunt, inhoneſtiſſima. atq; is cum eiuſmodi ſit, tamen audet dicere: ò fortunatam natam

me Conſule Romam.te Conſule fortunatam Cicero? immo uero infelicem,& miſerã,quæ crudeliſſimam proſcriptionem perpeſſa eſt,cũ tu turbata Rep.metu perculſos omnes bonos parere crudelitati tuæ cogebas; cum omnia iudicia,omnes leges in tua libidine erant; cum tu ſublata lege Porcia,erepta libertate,noſtrorũ omniũ uitæ neciſq; poteſtatem ad te unũ reuocaueras.atq; parũ eſt,ꝙ impune feciſti: uerum etiã cõmemorando exprobras,neq; licet obliuiſci ſeruitutis ſuæ.egeris oro te Cicero: perfeceris,quod libet: ſatis eſt perpeſſos eſſe: etiã ne aures noſtras onerabis tuo odio? etiam ne moleſtiſſimis uerbis inſectabere? cedant arma togæ: cõcedat laurea linguæ.quaſi uero togatus,& nõ armatus ea,quæ gloriaris,cõfeceris,atq; inter te Syllamq; Dictatorem præter nomen imperij quicꝗ interfuerit.ſed quid ego plura de tua inſolentia cõmemorem? quẽ Minerua omneis artes edocuit,Iupiter optimus max.in cõcilio deorũ admiſit,Italia exulem humeris ſuis reportauit.oro te Romule Arpinas,qui egregia tua uirtute omnes Paulos, Scipiones,Fabios ſuperaſti,quem tandem locum in hac ciuitate obtines? quæ tibi partes Reip.placent? quem amicum, quem inimicũ habes? cui inſidias in ciuitate feciſti,ancillaris. quo iure,cum de exilio tuo Dyrrhachio rediјſti,eũ ſequeris? quos tyrãnos appellabas,eorũ nũc potẽtiæ faues? qui tibi ante optimates uidebãtur,eoſdẽ nũc demẽtes ac furioſos uocas? Vatinij cauſam agis?de Seſtio male exiſtimas? Bibulũ petulãtiſſimis uerbis lædis? laudas Cæſarẽ? quẽ maxime odiſti,ei maxime obſequeris?aliud ſtãs,aliud ſedẽs,de Rep.ſẽtis? his maledicis,illos odiſti,leuiſſime trãsfuga,neq; in hac neq; in illa ꝑte fidẽ habẽs?

uolutari.longe uero fallitur opinione: non enim procaci tate linguæ uitæ ſordes eluuntur. ſed eſt quædam calum nia,quam unuſquiſq; noſtrum teſtãte animo ſuo fert de eo,qui falſum crimen bonis obiectat. quòd ſi uita iſtius memoriam uicerit,aliam P.C. non ex oratione, ſed ſuis ex moribus ſpectare debetis.iam dabo operam,q̃ maxime potero,ut breue id faciam.neq; hæc altercatio noſtra uo bis inutilis erit P.C. plerunq; enim Reſp. priuatis creſcit inimicitijs: ubi nemo ciuis,qualis ſit uir,poteſt latere. pri mum igitur,quoniam omniũ maiores Criſpus Saluſtius ad unum exemplum & regulam quærit; uelim mihi re ſpondeat,nunquid hi,quos protulit,Scipiones, & Metel= los,ante fuerint aut opinionis,aut gloriæ, q̃ eos res geſtæ ſuæ,& uita innocentiſſime acta commendauit? q' ſi hoc fuit illis initium nominis,& dignitatis: cur non æque de nobis exiſtimetur,cuius & res geſtæ illuſtres,& uita in= tegerrime acta? quaſi uero tu ſis ab illis uiris Saluſti or tus. q' ſi eſſes,non nullos iam tuæ turpitudinis pigeret. ego meis maioribus uirtute mea præluxi,ut,ſi prius noti non fuerint,à me accipiãt initium memoriæ ſuæ: tu tuis uitæ,quam turpiter egiſti,magnas offudiſti tenebras; ut, etiam ſi fuerint egregij ciues,certe uenerint in obliuioné. quare noli mihi antiquos uiros obiectare:ſatius eſt enim me meis rebus geſtis florere,q̃ maiorum opinione niti; et ita uiuere,ut ego ſim poſteris meis nobilitatis initium, et uirtutis exemplum. neq; me cum ijs conferri decet P.C. qui iam deceſſerunt,omniq; odio carent,& inuidia; ſed cum eis,qui mecum unà in Rep.uerſati ſunt. ſed ſi fue= rim aut in honoribus petendis nimis ambitioſus(non hãc dico popularem ambitionem, cuius me principem confi=

teor; ſed illam pernicioſam contra leges, cuius primos ordines Saluſtius duxit) aut in gerendis magiſtratibus, aut in uindicandis maleficijs tam ſeuerus, aut in tuēda Rep. tam uigilans, quam tu proſcriptionem uocas, credo ꝙ nō omnes tui ſimiles incolumes in hac urbe uixiſſēt. at quāto meliore loco Reſp. ſtaret, ſi tu par ac ſimilis ſceleſtorū ciuium unà cum illis adnumeratus eſſes. an ego tunc falſo ſcripſi, Cedāt arma togæ, qui togatus armatos, & pace bellum oppreſſi? an illud mentitus ſum, fortunatā natam me Conſule Romam, qui tantum inteſtinum bellū, ac domeſticum urbis incendium extinxi? neq; te tui piget homo leuiſſime, cum ea culpas, quæ in hiſtorijs gloriæ mihi ducis? an turpius eſt P.C. ſcribentem mentiri, q̃ illum palàm hoc ordine dicentem? Nam ꝙ ætatem increpuiſti: tantum me abeſſe puto ab impudicitia, quātum tu à pudicitia. ſed quid ego de te plura querar? quid.n. mentiri turpe duces, qui mihi auſus ſis eloquentiam ut uitium obijcere, cuius ſemper nocens eguiſti patrocinio? an ullū exiſtimas poſſe fieri ciuem egregium, qui non his artibus, & diſciplinis ſit eruditus? an ulla alia putas eſſe rudimēta, & incunabula uirtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? ſed minime mirum eſt P.C. ſi homo, qui deſidiæ, ac luxuriæ plenus ſit, hæc ut noua, atq; inuſitata miratur. Nā quòd iſta inuſitata rabie petulanter in uxorē, et in filiam meā inuaſiſti, quæ facilius mulieres ſe à uiris abſtinuerunt, q̃ tu uir à uiris: ſatis docte ac perite feciſti: non.n. me ſperaſti mutuam tibi gratiam relaturū, ut uiciſſim tuos compellarem: unus enim ſatis es materiæ habens; neq; quicq̃ domi tuæ turpius eſt, q̃ tu. Multum uero te opinio fallit, qui mihi parare putaſti in

uidiam ex mea re familiari: quæ mihi multo minor eſt, q̃ habere dignus ſim. atq; utinam ne tanta quidem eſſet, quanta eſt; ut potius amici mei uiuerent, q̃ ego teſtamen tis eorũ locupletior eſſem. Ego fugax Criſpe Saluſti? furori Tribuni pl. ceſſi: utilius duxi quamuis fortunam unus experiri, q̃ uniuerſo populo R. ciuilis eſſem diſſenſio nis cauſa. qui poſtea q̃ ille ſuum annum in Rep. perbacchatus eſt, omniaq;, quæ cõmouerat, pace & ocio reſederunt: hoc ordine reuocante, atq; ipſa Rep. manu trahẽte me, reuerti. qui mihi dies ſi cum omni reliqua uita conferatur, animo meo quidẽ ſuperet, cum uniuerſi uos, populusq; R. frequẽs aduentu meo gratulatus eſt: tanti me fugacem, mercenariũ patronum hi æſtimauerũt. Neq; hercule mirum eſt, ſi ego ſemper iuſtas omniũ amicitias exiſtimaui: non. n. uni priuatim ancillatus ſum, neq; me addixi: ſed quantum quiſq; Reip. ſtuduit, mihi tantum fuit aut amicus, aut inimicus. ego nihil plus uolui ualere, q̃ pacem. multi priuatorũ audacias nutrierunt: ego nihil timui niſi leges. multi arma ſua timeri uoluerũt: ego nũquam uolui quicq̃ poſſe niſi pro uobis. multi ex uobis potentia freti, in uos ſuis uiribus abuſi ſunt. itaq; nõ eſt mirũ, ſi nullius amicitia uſus ſum, qui non perpetuo Reip. amicus fuit. neq; me pœnitet, ſi aut petẽti Vatinio reo patrocinium pollicitus ſum, aut Seſtij inſolentiam repreſſi, aut Bibuli patientiam culpaui, aut uirtutibus Cæſaris faui. hæ laudes egregij ciuis, & unicæ ſunt. quæ ſi tu mihi ut uicia obijcis, temeritas tua reprehẽdetur, non mea uicia culpabuntur. plura dicerem, ſi apud alios mihi eſſet dicendum P. C. non apud uos, quos ego habui omnium mearum actionum monitores. ſed ubi rerum teſtimonia

te tuorum ſcelerum conſcium eſſe: noli nobis languorem & ſoporem nimiũ exprobrare. ſumus diligentes in tuenda pudicitia noſtrarum uxorum: ſed ita experrecti non ſumus, ut à te cauere poſſimus: audacia tua uincit ſtudia noſtra. ecquod hunc mouere poſſit P. C. *factũ ac dictum turpe, quem non puduit palàm uobis audientibus adulterium confiteri? q̃ ſi tibi nihil per me reſpõdere uoluiſſem, ſed illud cẽſorium elogium* App. Claudij, & L. Piſonis *integerrimorũ uirorum, quo uſus eſt quiſq; eorũ, pro lege palàm uniuerſis recitarem: non'ne tibi uiderer æternas inurere maculas, quas reliqua uita tua eluere nõ poſſit? neq; poſt illum delectum ſenatus unq̃ te uidimus: niſi forte in ea te caſtra cõieciſti, quò omnis ſentina* Reip. *confluxerat. at idem* Saluſtius, *qui in pace ne ſenator quidem manſerat; poſteaq̃* Reſp. *armis oppreſſa eſt, & idem uictores, qui exules, reduxit, in ſenatum poſt* Quæſturã *eſt reductus. quem honorem ita geſſit, ut nihil in eo non uenale habuerit, cuius aliquis emptor fuerit. ita igitur egit, ut nihil non æquum, ac uerum duxerit, quod ipſi facere collibuiſſet: neq; aliter uexauit, ac debuit, ſi quis prædæ loco magiſtratum accepiſſet. peracta* Quæſtura, *poſteaq̃ magna pignora eis dederat, cum quibus ſimilitudine uitæ ſe cõiunxerat, unus iam ex illo grege uidebatur: eius enim partis erat exẽplar* Saluſtius, *quo tanq̃ in unã uoraginem cœtus omnium uiciorum exceſſerat. quicquid impudicorum, cylonum, parricidarum, ſacrilegorum, debitorum fuit in urbe, municipijs, colonijs,* Italia *tota ſicut in fretis ſubſederant, nominis perditi, ac notiſſimi, nulla in parte caſtris apti, niſi licentia uiciorum, & cupiditate rerum nouarũ. at poſteaq̃* Prætor *eſt factus, modeſte ſe*

geſſit, & abſtinenter. non'ne ita prouinciam uaſtauit, ut nihil neq; paſſi ſint, neq; expectarint grauius in bello ſocij noſtri, q̃ experti in pace, hoc Africam interiorem obtinente? unde tantum hic exhauſit, quantum potuit aut fide nominum traijci, aut in naues contrudi. tantum, inquam, P. C. exhauſit, quãtum uoluit. ne cauſam diceret, ſeſtertio duodecies cũ Cæſare paciſcitur. quòd ſi quippiã eorũ falſum eſt, his palàm refelle, unde tu, qui modo ne paternam quidem domum relinire potueris, repẽte tanq̃ ſomnio beatus, hortos pretioſiſſimos, uillam Tiburti, C. Cæſaris reliquas poſſeſſiones paraueris. neq; piguit quærere, cur ego P. Craſſi domum emiſſem, cum tu ueteris uillæ dominus ſis, cuius paulo ante fuerat Cæſar. modo, inquã, patrimonio non comeſo, ſed deuorato, quibus rationibus repente factus es tam affluens, & tam beatus? nam quis te faceret hæredem, quem ne amicum quidem ſuum ſatis honeſtum quiſquam ſibi ducit, niſi ſimilis ac par tui? At hercule egregia facta maiorum tuorum te extollũt. quorum ſiue tu ſimilis es, ſiue illi tui: nihil ad omniũ ſcelus, ac nequitiam addi poteſt. Verum, ut opinor, honores tui te faciunt inſolentem. tu C. Saluſti tãtidem putas eſſe bis ſenatorem, & bis Quæſtorem fieri, quanti bis conſularẽ, & bis triumphalem. carere debet omni uicio qui in alterum paratus eſt dicere. is demum maledicit, qui non poteſt uerum ab altero audire. ſed tu omnium menſarum aſſecla, omnium cubiculorũ in ætate pellex, & idem poſtea adulter, omnis ordinis turpitudo es, & ciuilis belli memoria: quid enim grauius pati potuimus, q̃ quòd te incolumem in hoc ordine uideamus? deſine bonos petulãtiſſima conſectari lingua: deſine morbo procacitatis iſto

uti: deſine unumquenq; moribus tuis æſtimare. his moribus amicum tibi facere non potes, uideris uelle inimicum habere. Finem dicendi P.C. faciam: ſæpe enim grauius uidi offendere animos auditorum eos, qui aliena flagitia aperte dixerunt; quàm eos, qui commiſerunt. mihi quidem ratio habenda eſt, non quid Saluſtius merito debeat audire, ſed ut ea dicam, ſi qua ego honeſte effari poſſum.

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp qqq rrr sss ttt uuu xxx yyy zzz AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM.
Omnes quaterniones.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS, M. D. XLI.
MENSE MARTIO.

Problema

Dell'Accademia a S. Em.za

il Sig.re Card.le Barberino

Se mostri maggior magnanimità chi vinsa le ingrata, o chi le riceve?—

AL DVS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google